

ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ

ΤΟΜΟΣ X

ΑΘΗΝΑ 1987

ΕΚΔΟΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

3ης Σεπτεμβρίου 25

ΑΘΗΝΑ — 104 32

Τηλέφωνα: 52.37.198 — 52.24.464

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Νοέμβριος 1961 - Νοέμβριος 1986. Μια διπλή επέτειος σημαδεύει την έκδοση του παρόντος τόμου: Τα «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ» συμπληρώνουν δέκα τόμους, ακριβώς τη χρονιά που συμπληρώνονται είκοσι πέντε χρόνια από την ίδρυση της εταιρείας Νισυριακών Μελετών.

Είχαν προϋπάρξει, βέβαια, τα «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», που δημιουργήθηκαν το 1954 με την ιστορική απόφαση του δυναμικού και δραστήριου Διοικητικού Συμβουλίου του «ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ» Αθηνών - Πειραιώς. Ο Σύλλογος αυτός των Νισυρίων, τμήμα του Κέντρου που έχει έδρα τη Νέα Υόρκη, ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1920 και είχε σκοπό να βοηθήσει με κάθε τρόπο και με οποιοσδήποτε θυσίες την υπόδουλη, τότε, πατρίδα μας Νίσυρο. Σ' όλη τη διάρκεια της ζωής του πρόσφερε πολλαπλές υπηρεσίες σε πολλούς τομείς. Και μετά την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου έστρεψε την προσοχή του στη διάσωση και δημοσίευση του λαογραφικού και ιστορικού υλικού της Νισύρου. Έτσι, το 1954 αποφάσισε να αποκτήσει η Νίσυρος το δικό της δημοσιογραφικό όργανο, για να προβάλλονται τα θέματα της πατρίδας μας και να διευκολύνεται η επικοινωνία και η στενότερη επαφή μεταξύ των συμπατριωτών μας.

1920, έτος ιδρύσεως του «ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ», και 1955, έτος εκδόσεως των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ», είναι δύο ακόμα ιστορικοί σταθμοί για τη Συλλογική δραστηριότητα των Νισυρίων. Το Φεβρουάριο του 1955, τριάντα πέντε χρόνια από την ίδρυση του Συλλόγου, το Διοικητικό Συμβούλιο προβαίνει στην έκδοση και κυκλοφορία των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ», που σε μορφή περιοδικού κυκλοφορούν μέχρι το Δεκέμβριο του 1961, συμπληρώνοντας 37 τεύχη, που δέονται σε τρεις τόμους.

Ήδη, όμως, από τον Ιούλιο του 1961, σε μια σειρά συσκέψεων, όπου εξετάζεται η προσπάθεια συλλογής και διαφύλαξης του πνευματικού πλούτου της Νισύρου, αποφασίζεται να διακοπεί η περιοδική έκδοση των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ» και να αντικατασταθεί με την έκδοση ενός αρχειακού τόμου, των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ», στον οποίο να συμπεριλαμβάνονται μελέτες λαογραφικού και ιστορικού περιεχομένου, ανακοινώσεις και η όλη κίνηση της Νισύρου και των παροικιών της. Έτσι, στις 11 Νοεμ -

β ρ ί ο υ 1961 ιδρύεται η Εταιρεία Νισυριακών Μελετών, ως ειδικό όργανο, που στόχο είχε την καλύτερη εξυπηρέτηση και επιτυχία του σκοπού αυτού, και το 1963 εκδίδεται από την εταιρεία ο πρώτος τόμος των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ».

Με το δέκατο τόμο των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ», που κρατάτε σήμερα στα χέρια σας, συμπληρώνονται είκοσι πέντε χρόνια επιτυχίας εκδοτικής πορείας, που εκτός από τα «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ» περιλαμβάνει και άλλες δύο αυτοτελείς εκδόσεις. Πορείας, που δικαιολογημένα κάνει τους Νισύριους υπερήφανους, μια και έχουν να επιδείξουν πνευματικά επιτεύγματα που φαίνονται δύσκολα, αν όχι αδύνατα, για πολυπληθέστερες, πλουσιότερες, ευρύτερες περιοχές της Ελλάδας. Πορείας, που συχνά έχει προκαλέσει έκπληξη στους εξωνισυριακούς κύκλους. Πορείας, που έχει τύχει της αναγνώρισης του ανώτατου πνευματικού ιδρύματος της χώρας μας, της Ακαδημίας Αθηνών, η οποία, κατά τη συνεδρίαση της 30ης Δεκεμβρίου 1970 και ύστερα από έκθεση του Γενικού Γραμματέα της απένειμε έπαινο στην εταιρεία μας. Πορείας, τέλος, που πολλές και ενοϊκές κριτικές έχει προκαλέσει για τη δράση της εταιρείας μας, προερχόμενες τόσο από εκλεκτά μέλη της πνευματικής ηγεσίας του τόπου μας, όσο και από αγαπητούς συμπατριώτες. Πορείας, που συνεχίζεται και πρέπει να συνεχιστεί.

Η Ε.Ν.Μ. προβληματίζεται συνεχώς για την προσέλευση κοντά της, στις δραστηριότητές της, νέων μελών με επιστημονική και λογοτεχνική κατάρτιση. Γι' αυτό το λόγο, και με την ευκαιρία του επετειακού αυτού τόμου, κάνω και εκ μέρους του Δ.Σ. της Ε.Ν.Μ. έκκληση προς όλους εκείνους τους Νισύριους που έχουν το χάρισμα της πνευματικής δημιουργίας, το ταλέντο της γραφής, το επίπονο σημάδι της εκπαίδευσης, να έλθουν κοντά μας, να γίνουν μέλη του Δ.Σ. μας και μέλη της συντακτικής επιτροπής των εκδόσεων της Ε.Ν.Μ., ώστε η έκδοση των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ», που τόσο απαραίτητη είναι και τόσα προσφέρει στη γενέτειρά μας Νίσυρο, να συνεχιστεί απρόσκοπτη και πάντοτε βελτιούμενη.

Αθήνα 11 Νοεμβρίου 1986

ΑΡΜΟΔΙΟΣ Ι. ΓΙΑΝΝΙΑΗΣ

Πρόεδρος

«Εταιρείας Νισυριακών Μελετών»

ΝΙΚΗΤΑ Ι. ΚΟΥΜΕΝΤΟΥ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΓΜΑΤΑ ΣΤΗ ΝΙΣΥΡΟ

Στη μνήμη
Νικήτα Οδ. Σακελλαρίδη
και
Λάζαρου Κ. Κοντοβερού

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

Στη Νίσυρο δεν υπήρχαν ξεχωριστές κοινωνικές τάξεις, επειδή ο τρόπος της ζωής των ανθρώπων πάνω στο νησί ήταν προκαθορισμένος. Οι Νισύριοι είχαν κι έχουν άνεση στην αναμεταξύ τους συναναστροφή και καταφέρνουν γρήγορα κι εύκολα την ψυχική τους μετάθεση στις σκέψεις, στις επιθυμίες, στα συναισθήματα του συνομιλητή τους. Οι κοινωνικοί «τύποι» παρόλες τις ομοιομορφίες τους ξεχωρίζουν. Θα έπρεπε λοιπόν να γραφτεί ξεχωριστή εργασία για τον καθένα χωριστά και τα «πειράγματά» του. Ο Νισύριος, ανεξάρτητα από το επάγγελμά του και τις γραμματικές του γνώσεις, έχει έντονη προσωπικότητα, αυτοδιευθύνεται. Ξεχωρίζει ανάμεσα στους συμπατριώτες του όχι τόσο για τις ποσοτικές διαφορές του χαρακτήρα του, όσο για τις ποιοτικές εκδηλώσεις του ψυχισμού του. Για ποιους να γράφεις, για ποιους να μιλήσεις και ποιους ν' αφήσεις ;

Γι' αυτό οι «Χαρακτήρες και Πειράγματα» άρχισαν να γράφονται εδώ και δέκα περίπου χρόνια και δεν έλεγαν να τελειώσουν.

Την τυπολογία του Νισύριου χαρακτήρα θα την υποψιαστεί μόνος του ο αναγνώστης μέσα από τα καθέκαστα της ατομικής αφήγησης. Μερικοί μιλούν για τον εαυτό τους κι άλλοι για άλλους. Τις περισσότερες φορές γίνεται αναδιήγηση, από τους ανθρώπους που ζουν σήμερα, για τα προσωπικά «καώματα» εκείνων που πέθαναν πια κι έμεινε πίσω ο «τύπος» τους. Καθώς ακούεται η αναδιήγηση, συντελείται ένα είδος ανατροφοδότησης στα προσωπικά «πειράγματα» ή στα «γεγονότα» που αναφέρονται στον τρόπο ψυχαγωγίας

του «τύπου». Δεν παραμορφώνεται η πρωταρχική αυθορμησία της εκδήλωσης των «χαρακτήρων και των πειραγμάτων», γιατί ο αφηγητής βιώνει την προσωπική ψυχοσύνθεση του Νισύριου και γνωρίζει τον ηθικό, πνευματικό και κοινωνικό κώδικα της συμπεριφοράς του. Φιλοπαίγμονες και σκωπτικής διάθεσης οι Νισύριοι οργανώνουν εύκολα και με απλά μέσα την ψυχαγωγία τους. Σατιρίζουν ακόμη και τα πιο μικρά γεγονότα και σε κάθε γειτονιά βρίσκονται τα «πειρακτήρια» με τα θύματά τους.

Ο τρόπος ψυχαγωγίας και τα πειράγματα στη Νίσυρο ήταν δεμένα με τις κοινωνικές ανάγκες των ανθρώπων. Γι' αυτό έδιναν χαρά κι ελπίδα στη ζωή. Εδώ δικαιώνεται ο Καζαντζάκης*, που λέει κάπου στο «Ζορμπά» πως «κάθε χωριό έχει τον παλαβό του· κι αν δεν έχει, τον φτιάχνει για να περνά η ώρα του».

Όλα τα επεισόδια της εργασίας αυτής έχουν για ήρωά τους πρόσωπα γνωστά που έζησαν στη Νίσυρο σε ορισμένο χώρο και χρόνο και ο μύθος είναι παρμένος από την πραγματικότητα. Φαινομενικά τα επεισόδια διατυπώνονται από τους διάφορους αφηγητές τους κομματιαστά. Όμως, στο σύνολό τους, λειτουργούν ως ένα σχήμα εσωτερικό και οργανικά δεμένο, που μέσα του αντικατοπτρίζεται η λαϊκή ψυχή, ανακαλύπτεται η ρίζα του νισύριου ψυχισμού και σπουδάζεται ο άνθρωπος από τον άνθρωπο. Ανήκει λοιπόν η εργασία τούτη στον «Πνευματικό Βίο» του λαού μας, όπως είναι οι μύθοι, τα παραμύθια, οι εντράπελες διηγήσεις - ανέκδοτα, αλλά ταυτόχρονα γίνεται υπηρετική του γλωσσικού μας θησαυρού, αφού τα περισσότερα επεισόδια δίνονται στο τοπικό ιδίωμα για να μη χάσουν την ομορφιά τους και τη λάμψη τους.

Τα ποικίλης μορφής κι έκτασης αφηγήματα, που καταγράφηκαν αυτούσια, όπως ακούγονται με τις ασυνταξίες τους, διατηρούν τον αυθορμητισμό τους και ενώνουν τους Νισύριους. Οι αστειΐσμοί ή οι άστοχες ενέργειες είναι «λαογραφικοί θησαυροί» και αποτελούν ένα μέρος από το κάτοπτρο της λαϊκής διανόησης. Παρέχουν αυτογνωσία και συμβάλλουν στο δυνάμωμα της νισύρικης ψυχής. Μέσα απ' αυτές τις δημοσιεύσεις αστράφτει και βροντά η μοναδικότητα της αντίθεσης και της ένωσης στα λόγια και στα «καώματα» του νησιώτη, που μοιάζουν με τη γύρω του θάλασσα. Όπως αυτή αγριεύει, και ξάφνου ξεθυμαίνει, με τον ίδιο τρόπο δαμάζεται και γαληνεύει η ψυχή του. Τα «πειράγματα» λειτουργούν λυτρωτικά για όλους τους Νισύριους, μεγάλους και μικρούς, πλούσιους και φτωχούς. Το πείραγμα για τους απλούς και αγράμματους Νισύριους αποτελεί την ανθοφορία του χαρακτήρα τους και για τους μορφωμένους είναι το γεννοβόλημα της φτιασιδωμένης προσωπικότητάς τους. Και οι μεν και οι δε, προκειμένου να γελάσουν ή να δια-

* Βλέπε Μ. Γ. Μερκλή: «Εντράπελες διηγήσεις», Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα, 1980, σελ. 65.

σκεδάσουν, ρίχνουν την πετριά τους με την ίδια ειρωνική διάθεση. Η αντίθεση, ανάμεσα σ' αυτούς που πειράζουν και σ' εκείνους που πειράζονται, διαρκεί τόσο, όσο και το πυρακτωμένο πείραγμα. Σύντομα μονοιάζουν. Μικρο-παρεξήγηση μπορούσε να δημιουργηθεί ανάμεσα στους «μορφωμένους» για τις ιδιότυπες κουταμάρες τους. Όπως κάθε παραμύθι κλείνει μέσα του μια αλήθεια, έτσι πολλοί μορφωμένοι Νισύριοι, με την εκκεντρικότητά τους, κρύβουν κάτω από το κέλυφος της επιστημοσύνης τους ή του επαγγέλματός τους κωμικές όψεις της προσωπικότητάς τους και τα σπέρματα της «έξυπνης κουταμάρας τους». Δεν πρόκειται να αξιολογήσουμε τις «εντράπεζες αυτές περιπλανήσεις», ατομικές και ομαδικές. Μόνες τους αναπηδούν μέσα από αφηγήσεις που αναφέρονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα που έζησαν στη Νίσυρο. Όμως θα επισημάσουμε τους χαρακτήρες και τα πειράγματά τους ή τα «καώματά» τους, για να φανούν τα «περιχαρακώματα» της ψυχαγωγίας του παλιού και του νέου Νισύριου.

Λογιάζω τις αντιρρήσεις που πιθανόν να προκύψουν από την παράθεση των «ατομικών περιπτώσεων». Όμως βιάζομαι κιόλας να δώσω τη διαβεβαίωση πως δεν υπάρχει πρόθεση για υποτίμηση ή χλευασμό κανενός προσώπου. Μας ενδιαφέρει το γεγονός και όχι το πρόσωπο που το δημιουργεί. Κανείς δεν επιθυμεί νά 'ναι κουτεντές. Η κουταμάρα και η έξυπνάδα δεν είναι προϊόντα της θέλησης του ανθρώπου. Στο κάτω κάτω της γραφής κανείς δε διάλεξε τους γονείς του. Αντιθέτως, όσα πρόσωπα παρελάσουν σ' αυτή την εργασία είναι συμπαθέστατα και αξιόλογα μαζί, γιατί η κοινωνία τους φόρτωσε να παίξουν το ρόλο που έπαιξαν χωρίς ή και με τη συγκατάθεσή τους. Μας ενδιαφέρει ο «τύπος» τους που είναι πνευματικό και κοινωνικό δημιούργημα του λαού. Οι καλές ή κακές καταβολές υπάρχουν. Αυτές έρχονται να φωτιστούν από τα λόγια, τις λέξεις, ακόμα και από την προφορά την προσωπική του «τύπου» και την όλη του συμπεριφορά. Μας ενδιαφέρει ακόμη ο τρόπος που δημιουργήθησαν όλα τούτα μαζί και το καθένα χωριστά μέσα στην πολυμορφία της μοναδικότητάς τους. Έτσι μόνο καταξιώνεται ο βαθμός επίδρασης της παράδοσης, του εθίμου, του μύθου, της συνήθειας, πάνω στη διάμρφωση του Νισύριου χαρακτήρα που φλογίστηκε μέσα στο κοινωνικό καμίνι του νησιού του. Έξω από το νισύριο κλίμα ο «τύπος» είναι χαμένο αηδολάλημα.

Νικήτας Ι. Κουμέντος

ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΦΩΝΗΤΙΚΗΣ * ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Η προφορά του Νισύρικού ιδιώματος είναι, πιο πολύ, μουσική, παρά τονική. Ο προσωδιακός χαρακτήρας διατηρείται, σαν ένα βασικό στοιχείο στον προφορικό λόγο. Ο μελωδικός τόνος της ομιλίας είναι το κύριο γνώρισμα της φωνητικής του Νισύρικού ιδιώματος.

Έχω υπόψη μου, σχεδόν όλα, τα παλιά και νέα νισύρικά κείμενα, που κατά καιρούς έχουν δημοσιευθεί από Νισύριους και μη συγγραφείς. Ανάμεσα στη γραπτή γλωσσική μορφή και την τοπική φωνητική του ιδιώματος υπάρχει σημαντική διαφορά. Επάνω στον προφορικό λόγο, όπως ακούεται, θέλω να θεμελιώσω τη γραπτή γλώσσα, για να πλησιάσω, όσο γίνεται, τη μελωδική ομιλία. Αυτήν την καινοτομία επιχειρώ και γι' αυτό δίνω τις παρακάτω πληροφορίες και οδηγίες.

1. Το γλωσσικό ιδίωμα της Νισύρου, όπως και όλα τα Δωδεκανησιακά ιδιώματα, κατατάσσεται στη δωρική διάλεκτο. Ανάμεσα στη φωνητική και τη μορφολογία του υπάρχουν διαφορές, όπως είχαν μεταξύ τους οι αρχαίες διάλεκτοι.

2. Στη νισύρική ντοπολαλιά βαρύτητα έχουν τα σύμφωνα, που παθαίνουν πολλές και ποικίλες εναλλαγές και προσδίδουν στο ιδίωμα έναν ιδιαίτερο τύπο.

3. Τα περισσότερα σύμφωνα διπλασιάζονται μέσα στη λέξη, άλλα αναπτύσσονται και άλλα εναλλάσσονται. Π.χ. το χέρι(ν) μου, το σέρι μ-μου, το δόντι > το βόντι, αέρας > αγέρας, Θεέ μου > Θεγέ μου. Αγκυλώνω > αγκυλ-λών-νω. Ακούονται διπλά και δεν αποτελούν μόνο ορθογραφικό στοιχείο, αλλά ιδίως φωνητικό, δύο λ, δύο ν.

4. Από τα ψιλά γίνεται και ακούεται η δάσυνση του δεύτερου συμφώνου: π.χ. κόκκινος > κόκχινος, παππούς > πάππους > πάπφους, γάτος > γάττης > γάτθης.

5. Μεγάλο ρόλο παίζουν στη συμπροφορά τα δυο τελικά σύμφωνα, το ν και το ζ. Το ζ διατηρείται πάντοτε και γίνεται συριστικό ηχηρό ζ. Π.χ. πάρε της μάνας την ευχή > πάρε τη ζ-μάνας τη ν-ευκή.

6. Το τελικό ν συμπροφέρεται πάντοτε και προτίθεται στην επόμενη λέξη, ως αρχικός φθόγγος και παθαίνει την ανάλογη αφομοιωτική επί-

* α) Κουρούνης Γιάννης Σπ.: «Φωνητική του Γλωσσικού ιδιώματος της Νισύρου». Ανάτυπο από τον 8ο τόμο «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ», Αθήνα, 1982.

β) Σακελλαρίδη Κώστα Οδ.: «Μερικά χαρακτηριστικά Φωνητικά φαινόμενα του Νισύρικού Γλωσσικού ιδιώματος», «Νισύρικά Παραμύθια», Ανάτυπο εκ του 5ου τόμου «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ», Αθήνα, 1976.

δραση του συμφώνου που ακολουθεί. Π.χ. Εφάγαμε στον Εμπορειό > Εφάα-
με στο ν-Εμπορειό. Δεν θέλω > δεθ θέλω > (δ)ε θ-θέλω, ε θ-θέλω, τον
έδερε > το ν-έδερε, την έφαε > τη ν-έφαε.

7. Η νισύρική φωνητική απαιτεί το γκ, μπ, ντ = τελικό ν προηγού-
μενης λέξης + αρχικό κ, π, τ της επόμενης να συνεκφωνούνται ως ηg,
mb, nd (λατινικά). Π.χ. τον κάθε άνθρωπο > το γ-κάθε άνθρωπο, τον πο-
ταμό > το μ-ποταμό.

8. Σε πολλές λέξεις συναντάμε πρόθεση του σ. Π.χ. μαρίδα > σμαρίδα,
κύψε κάτω > σκύψε κάτω κ.ο.κ.

9. Τα γράμματα μέσα στην παρένθεση δεν προφέρονται. Π.χ. (δ)ε =
δεν, πρόφερε ε, (ν)α = να, πρόφερε α, (θ)α = θα, πρόφερε α, α(π)ό = από,
πρόφερε αό.

10. Στο νισύρικο ιδίωμα υπάρχει έντονη ερρίνωση σ' όλη τη φράση.
Π.χ. τον Μάιον μήνα > το μ-Μάιο μ-μήνα > το μ-Μα μ-μήνα. Είντα
μ-που κάμνεις; Ε ν-ηξέρω.

11. Τα συχνά ν και μ μέσα στη φράση της δίνουν ένα χαρακτηριστι-
κό, παρατεταμένο, ελαφρό, έρρινο κουδούνισμα. Π.χ. έρκετο μ-πάνω, λέου
ν-της, είδες τη ν-όριθά μ-μου;

12. Ο αναγνώστης θα προσέξει ίσως στα διαλεκτικά κείμενα τύπους
σαν ν-ο και ν-η στη θέση των ο και η της κοινής νεοελληνικής. Π.χ. *παν-
τρεύτηκε ν-η Ατθούλ-λα... Επήε ν-ο Γιώργης (ν)-α κλουμπήσει... Που `τα
ν-η μέλ-λουσα γενάικα του... κ.ο.κ.* Προτιμώ την περιεργη αυτή γραφή
αντί να συνάψω το ν με το προηγούμενο ρήμα σαν καταληκτικό ν, γιατί
πολλές φορές ο Νισύριος στην κουβέντα του κάνει μικρή παύση
ανάμεσα στο ρήμα και το ένα ρθρο όνομα που ακολου-
θεί και έτσι πραγματικά το άρθρο παίρνει την ακουστική μορφή ν-ο, ν-η
στις περιπτώσεις αυτές.

13. *Καλή κόρη είναι η Θεολογού > Καλή κόρη ένι η Θεολογού > Καλή
κόρη `νι η Θεολογού > Καλή κόρη `ν' η Θεολογού. Αυτηδά η παλιοπατσα-
βούρα είναι > Αυτηδά η παλιοπατσαούρα `νι.* Το «νι» αυτό, που σημαίνει
«είναι», προέρχεται από το μεσαιωνικό τύπο ένι = είναι, γ' ενικό, και χρη-
σιμοποιείται συχνά στη νισύρική ντοπολαλιά.

14. Τέλος, το τελικό σύμφωνο της λέξης αποκόπτεται για να προσ-
τεθεί σαν αρχικός φθόγγος στην επόμενη, που αν αρχίζει από φωνήεν,
συμπροφέρεται, π.χ. *δεν επήγα > (δ)εν επή(γ)α > εν επήα > ε ν-επήα.*
Και αν η επόμενη λέξη αρχίζει από σύμφωνο, παθαίνει την ανάλογη αφο-
μοιωτική επίδραση. Π.χ. *Εβγαίνασιν κάθε Σάββατον πρωί > Εβγαίν-νασι
γ-κάθε Σάββατο μ-πρωί. Μη(ν) φο(β)άσαι > Μη φ-φοάσαι.*

Στο γραπτό λόγο δύσκολα μεταφέρεται ο προφορικός.

Ι. ΠΑΡΟΙΜΙΑΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

α. Φράσεις και πρόσωπα

Με τον όρο «παροιμιακές φράσεις και συμπεριφορά» εννοούμε τα λόγια, τις λέξεις, τους διαλογισμούς και τις πράξεις συγκεκριμένων προσώπων, που μ' αυτές διατυπώνουν τις αντιλήψεις τους και καθορίζουν τη στάση τους μέσα στην κοινωνική ομάδα. Αυτές οι σύντομες φράσεις, αποφθεγματικές πολλές φορές, διατυπωμένες στο νισύριο ιδίωμα, οδηγούσαν τους ανθρώπους σε μια βαθύτερη συνεννόηση μεταξύ τους. Η στάση πολλών ατόμων στην πρόκληση των συνανθρώπων τους χρωμάτιζε την καθημερινότητα με μια «στιφή ευφροσύνη» που νοστήμευε τους κόπους, μετρίαζε τους καημούς και άμβλυνε τις μικροστενοχώριες του νησιώτη. Και η ζωή προχωρούσε. Όταν ακούεται η φράση «*κρίμα ν-τα βωνιάλια*»¹, η σκέψη του κάθε Νισύριου πηγαίνει αμέσως στο *γέρο-Παραμπούτθη*², που την έλεγε καθώς ο εγγονός του, ο Νίκος, προσπαθούσε να «ξεπεράσει», να πηδήσει ένα σπιρτόξυλο. Η φράση επαναλαμβάνεται σε ανάλογες περιπτώσεις.

Η Ερήνη του Μελίνη³ παρακαλούσε τον αδελφό της, το Γιάννη⁴, να φέρει από το μαγαζί του μερικά κασόξυλα για να φτιάξουν μια πρόχειρη παράγκα, επειδή γίνονταν συχνά σεισμοί (1933). Όλοι οι Νισύριοι εκείνη τη χρονιά έμεναν έξω από τα σπίτια τους. Του το είπε μια, του το είπε δυο, ο Γιάννης απαντούσε «*μη φ-φοάσαι*». Την τρίτη φορά του το ξαναθύμισε η αδελφή του κι εκείνος απαθέστατος της λέει: «*Ω Ερήνη, άκουσα. Καλά να κάμει σεισμό, αμμά (δ)ε γ-κάμει;*»

1. Βωνιάλια, τα: γωνιάλια, γωνιακές φέτες ψωμιού.

2. Βλέπε περισσότερα Κώστα Ε. Μαντουδάκη, «Κάποτε στη Νίσυρο», Αθήνα 1983, σελ. 73, 74, 75 και Νικήτα Ι. Κουμέντου «Η Κατερίνα του Κούληλη», «Νισυριακά», τόμ. 3, Αθήνα 1969, σελ. 293, 294, 295. Βλ. υποσ. 261 και 292.

3. Ειρήνη Μελίνη (4.2.1862 - 24.10.1953). Εξωστρεφής, ήσυχη και απλή γυναίκα, ζούσε με τον αδελφό της, το Γιάννη.

4. Ιωάννης Μελίνης (18.9.1868 - 2.2.1941). Σχιζοθυμικό γεροντοπαλικό, υφασματέμπορος, που όποτε ήθελε και σε όποιους ήθελε πουλούσε.

Ο Κώτσος του Καμπούρη⁵ δε στέργισε ποτέ του σε μια δουλειά. Έκανε το φαναρτζή, μα σπάνια εργαζόταν. Όταν τον ρωτούσαν, «Πάλι κάθεται Κώτσο;» εκείνος απαντούσε: «Μπορείς να κάθεται; Κάθου». Ο Κώτσος πέθανε και το απόφθεγμα του έμεινε.

Όταν έλεγες στο «Σπόρτη»⁶ να σου κάμει καφέ, εκείνος απαντούσε στερεότυπα «ρούφα κι έρχεται».

Ο Γιάννης του Μανόλη⁷ νεύριαζε αν τον ρωτούσες πώς λέγεται η σκύλλα του. Και απαντούσε «Μη σ-σε μέλ-λει». Ενώ αρχικά τη βάπτισε «φασαρία» αργότερα τη φώναζε «Μη σ-σε μέλ-λει».

Όταν αρραβωνιάστηκε το Μιχαλάκη⁸ με τη Θεολογού⁹, του είπε η αδελφή του η Αννίκα¹⁰: «Καλή κόρη 'ν' η Θεολογού, αλλά φτωχιά, (δ)ε ν-έχει ένα χ-χωραφάκι (ν)α πάεις (ν)α κόψεις ένα φ-φρούτο, ένα σταφύλ-λι, ένα σ-σύκο». Κι ο Μιχάλης απάντησε με την ακόλουθη φράση, που έγινε «σλόγκαν» για τους Νισύριους: «(δ)ε ν-τ' αγαπώ τα φρούτα».

Όταν στη Νίσυρο θέλει κάποιος να κατηγορήσει ένα φαγητό για την ακαθαρσία του ή την ανοστάδα του, λέει τη φράση «Μόνο ν-του Νικήτα του Μυξολούφη¹¹ οι μύξες λείπουν ν-α(π)ό μέσα». Επειδή ο Νικήτας του Μαστρογιάννη ήταν μάγειρας και καθώς μαγείρευε, έτρεχαν οι μύξες του μέσα στα καζάνια.

Έλεγες του Μανόλη του Γιατρού¹², τί έχει ο άρρωστος και απαντούσε:

5. Κων/τίνοσ Ε. Παριανός (5.8.1915 - 19.1.1962). Κυνικός, υλιστής και κοινωνικά αδιάφορος.

6. Νικόλαος Πολίτης (10.3.1906 - 7.3.1982). Ήταν μερακλής, γλεντζές και πήρε το όνομα Σπόρτης. Το καφενείο του «Η Ηλικιωμένη» ήταν τόπος πειράγματος, πλάκας, επεισοδίων, γέλιου. Απερίγραπτος τύπος καφετζή.

7. Ιωάννης Ε. Παπαϊωάννου (1877 - 5.4.1957). Υψηλός, πλήρης κυκλοθυμικός τύπος, έκανε το φωτογράφο, αγαπούσε την ψαλτική και την καλοπέραση. Κωμικοτραγικός. Βλ. υποσημ. 360.

8. Μιχαήλ Ν. Παπάτσος (1918 - 3.2.1981). Κοντός και μικρόσωμος. Λαϊκός βιολιτζής και ράπτης. Καλόκαρδος, αφελής, πότης και καλαμπουρτζής. Βλ. υπ. 347.

9. Θεολογού Κρητικού-Παπάτσου (1917). Γυναίκα του Μιχαλάκη Παπάτσου, είχε πολλές πλάκες με τον άντρα της. Βλ. υποσ. 347.

10. Άννα Παπάτσου-Μαστρογιάννη (15.12.1909). Βλ. υποσημ. 347, 348.

11. Νικήτας Μαστρογιάννης (1851 - 1939). Κοινωνικός, αστείος τύπος, πολυπράγμονας. Χασάπης, βυρσοδέψης, τσαγκάρης, μάγειρας, καφετζής. Παντρεύτηκε τη Μαρία του Χατζή, τη χήρα του Παπασημίνη, κι έκαμε πέντε γιους και τρεις κόρες.

12. Εμμανουήλ Δ. Σακλαρίδης (1894 - 1974). Επί μισόν αιώνα εχρημάτισε ιδιωτικός, κοινοτικός, αγροτικός ιατρός στη Νίσυρο. Γνώριζε τα μυστικά του κάθε Νισύριου.

«Να, αυτηδά η παλιοπατα(β)ούρα ἴνι*· και εννοούσε ότι ο ασθενής πάσχει από γρίπη, δηλαδή έχει συνάχι.

Η φράση της Αννίτσας¹³ του Γιάγκου «*Εκείνη δυο και ἴγω καμιά*» εκφράζει την κρυφή λαχτάρα κάθε κόρης να παντρευτεί έστω και μια φορά. Είπε τη φράση αυτή η Αννίτσα, όταν έμαθε πως η αδελφή της, η χήρα Ελένη Ιωάννου Καμπανή, αρραβωνιάστηκε τον Αποστόλη Πουλιό από την Κω κι επρόκειτο να παντρευτεί για δεύτερη φορά, ενώ η Αννίτσα «καμιά».

β. Συμπεριφορά και τύποι

Υπήρχαν τύποι στη Νίσυρο, γραφικοί και πολλοί, που επιζητούσαν την επιδοκιμασία στις πράξεις τους για να τονωθεί το αυτοσυναίσθημά τους. Συμπεριφέρονταν σαν μικρά παιδιά, όταν τους έδειχνες την εκτίμησή σου ή γνώριζες να εκμεταλλεύεσαι τις αδυναμίες τους. Οι συνθήειδες τους, πολλές φορές, γελοιοποιούσαν την κοινωνική τους υπόληψη, τους έκαναν νευρικούς, απότομους, ευερέθιστους κι έπαιρναν αποφάσεις «άλλα κι άλλα», δηλαδή άλλα αντ' άλλων. Ενδεικτικά περιοριζόμαστε στους παρακάτω τέσσερις «τύπους», που αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα τέσσερις μεγάλες κατηγορίες Νισύριων.

1. Αδύνατοι και κοκκαλιάρηδες: Ξερακιανοί, μακροπόδαροι και μακροχέρηδες, με ασύμμετρη σωματική στάση και τάση για κύφωση. Ως προς τη συναισθηματική τους ζωή ήταν δύσθυμοι, λιγάκι οργίλοι και είχαν φιλοδοξίες και επίμονη ενεργητικότητα. Εκρηκτικοί τύποι. Έκαναν τους πολυπράγμονες και είχαν θάρρος. Ο Μαντουδάκης¹⁴ ήταν ο χαρακτηριστικός εκπρόσωπος αυτής της κατηγορίας¹⁵. Είχε μια δυσάρεστη ταχυγλωσσία που προκαλούσε το γέλιο, ιδίως όταν θύμωνε. Ήθελες να πεις «δωρεάν» ούζο, καφέ, κρασί; Πήγαινες στου Μαντουδάκη. Τον ρωτούσες, πού βρίσκεται η υπόθεση των δημοτικών εκλογών ή καλύτερα πώς πηγαίνουν οι ενέργειές του για το Λιμάνι. Παρατούσε τη δουλειά του κι άρ-

* Το ἴνι αυτό, που σημαίνει εἶναι, προέρχεται από το μεσαιωνικό τύπο ἐνι = είναι (γ' ενικό).

13. Ἄννα Ι. Καβαζαροπούλου (20.6.1904). Γεροντοκόρη, έντιμη, ήρεμη, διακριτική, βραδύγλωσση κι όλα αυτά εκδηλώνονται μέσα από μια βραδύνοια.

14. Κωνσταντίνος Μαντουδάκης (18.5.1882 - 7.12.1957). Εύθικτος, αλλά καλοπροαίρετος. Φιλοδοξούσε να κάμει το καφενείο του τουριστικό κέντρο, χωρίς υποδομή και να κτίσει και το λιμάνι. Βλέπε περισσότερα στο βιβλίο του ανευπιού του Κώστα Ε. Μαντουδάκη, «Κάποτε στη Νίσυρο», Αθήνα, 1983, σελ. 100, 101.

15. Σ' αυτή την κατηγορία των τύπων ανήκαν π.χ. οι παρακάτω Νισύριοι με τις μικροϊδιαιτερότητες του χαρακτήρα τους, με τις αρετές τους και τα πείσματά τους: Θεμιστοκλής Οικονομίδης (1859), ο καπετάν Κωνσταντής ο Μουλλός (1868 - 194;), Παρθένης Καρβαϊνης (1882 - 1956), Ιωάννης Ε. Παπαϊωάννου (1877 - 1957), Ιωάννης Κέντρης (1896 - 1972), Νικόλαος Πολίτης (Σπόρτης) (1906 - 1982) κ.α.

χιζε να μιλά για το μεγάλο του μεράκι. Ήταν η προσωποποίηση της σχολαστικότητας και της ακαταστασίας. Οξύμωρα πράγματα. Ήξερε π.χ. πόσα μπαλκόνια υπάρχουν στο Μανδράκι, τι είδους και πόσα επαγγέλματα, αλλά ένα ποτήρι καθαρό δεν έβρισκε να σου δώσει. Όλα πάνω στον μπουφέ ήταν ανακατωμένα. Σερβίριζε τους πελάτες και με τ' άλλο χέρι κρατούσε τον αργιλέ με το μαρκούτσο στο στόμα.

2. Μεγαλόσωμοι και παχουλοί: Δολιχοκέφαλοι, με σαρκώδη χείλη, αυτιά και μύτη μεγάλα. Άρρυθμο βάδισμα και λίγα λόγια. Είναι φαγάδες, αδιάκριτοι και συμφεροντολόγοι. Χαμογελούν και πεισμώνουν εύκολα. Είναι ισχυρογνώμονες και γρήγορα θυμώνουν. Αντιπροσωπεύουν τη σοβαρότητα της γελοιότητας με κύριο εκπρόσωπό τους το Φίλιππο του Γιάννη¹⁶. Είναι εργατικοί¹⁷, αγαπούν τις διακρίσεις και δε νοιάθουν το συνάισθημα της αποτυχίας. Ήθελες να γελάσεις; Περνούσες από το μαγαζί του Φίλιππου και σφύριζες. Πετιόταν έξω σαν δαιμονισμένος ταύρος. Ένα δεύτερο «σφύριγμα» τον έκανε να τρέχουν αφροί από το στόμα του. Χόρταινες γέλιο.

3. Με συμπαθητική εξωτερική εμφάνιση: Ντύνονται κομψά. Συνομιλούν, ρητορεύουν και είναι παρορμητικοί. Δεν έχουν φροντίδες, είναι καλοφαγάδες, αλλάζουν εύκολα διαθέσεις και είναι ανακόλουθοι. Δείχνουν σχολαστικότητα στην εργασία τους, χωρίς να εμβαθύνουν σ' αυτή. Πρόθυμοι σ' όλα και λίγα πράττουν. Θέλουν να επιβάλλουν τις ιδέες τους με την κοινωνική τους παρρησία κι έχουν κάτι το παιδικό στην ψυχосύνθεσή τους. Δεν διαθέτουν δυνατή βούληση, όση θα ήθελαν νά 'χουν, και γίνονται φαιδροί. Αγαπούν και βοηθούν τους συνανθρώπους τους. Εκπρόσωπός τους είναι ο Πασχαλάκης¹⁸. Προσφώνησέ τον «Κύριε Πασχαλάκη», να γεμίσει χαρά. Κολακευόταν στο άκουσμα της λέξης «Κύριε» και ήταν σε θέση να γυρίσει σπίτι του και ν' αλλάξει κοστούμι. Στην τρίτη αυτή κατηγορία¹⁹ ανή-

16. Φίλιππος Ι. Φίλιππου (1888 - 1969). Ο πιο ξακουστός κατεργάρης έμπορος που γνώρισε η Νίσυρος. Πείραζε και τον πείραζαν. Έκλεβε στο ζύγισμα. Υποχρέωνε τους πελάτες του να πληρώνουν δυο και τρεις φορές τα χρέη τους. Κωμικός μέσα στην τραγικότητα της ημιμάθειάς του. Πέρασαν πολλά χρήματα από τα χέρια του, όμως πέθανε φτωχός.

17. Ήταν αρχοντάνθρωποι, αλλά παραπλήσιοι τύποι αυτής της 2ης κατηγορίας. Ηλίας Κατσιματίδης (1867 - 1942), Κων/τίνος Λαδερός (1882 - 1949), Νικόλαος Διακοπαναγιώτης (1875-1951), Γεώργιος Μούρας (1885-1969), Μιχαήλ Καλέξης (1894-1970) κ.α.

18. Ιωάννης Γ. Πασχαλάκης (1892 - 1976). Καταγόταν από τα Νικειά, έζησε στην Πόλη και στην Αμερική και ήταν έμπορος στο Μανδράκι. Του άρεσε να είναι «Επίτροπος».

19. Μιχαήλ Γενάς (1869). Ψευτοδικηγόρος. Μιχαήλ Ζαπετιάδης (1866). Λιμοκτόνος. Πασχάλης Χριστοφόρου (14.5.1899 - 30.1.1982). Επί 33 χρόνια ανακατευόταν

κουν πολλοί Νισύριοι με τονισμένα τα χαρακτηριστικά του αιματώδη και νευρικού τύπου κι έχουν επάνω τους, κατά τη νισύρική έκφραση, ένα «αερικό». Συμπλήρωση της αμφιέσής τους ήταν το ρεπούμπλικο και το μπαστούνι.

4. Ντελικάτοι τύποι : Έχουν κανονική διάσταση του σώματος ή κάτω του μέσου, πολυγωνικό πρόσωπο, λεπτούς μυς και με κλειστή έκφραση στα μάτια τους. Καλοντώνονται, περιποιούνται τον εαυτό τους σαν αιώνιοι έφηβοι. Είναι απότομοι, πεισματάρηδες, ρέπουν προς τη μυστικοπάθεια και την καλλιτεχνία, ιδιαίτερα αγαπούν την ψαλτική. Από τις ατομικές τους βιώσεις προέρχεται η θρησκευτικότητά τους. Είναι μίζεροι και δείχνουν ανεπάρκεια στην πρακτική ζωή. Εκπρόσωπός τους ο Διαμάντης²⁰, που στεκόταν στο τρίστρατο για να μη χαλάσει η τσάκιση του παντελονιού του. Τον έβλεπες να προχωρεί βιαστικός προς το λιμάνι και ήξερες πως πήγαινε στο χωράφι τους «το Μηλοκράτη» για να κατουρήσει. Δεν άλλαζε τόπο και συνήθεια.

Ήθελε να ικανοποιεί τις μικροαπαιτήσεις του μέσα στη σίγουρη μικροαστική ζωή του. Και η ευγένειά του και οι θυμοί του προκαλούσαν θυμηδία. Υπήρχαν τέτοιοι πολλοί κομψεύσιμοι μικροαριστοκράτες στη Νίσυρο, τότε ευδιάθετοι και τότε τυραννικοί, που «πείραζαν και πειράζονταν» και είχαν πάντα μια παράξενη «σαστισμάρα» στη μορφή τους. Στην παραλλαγή

στα «Δημαρχιακά» ως Δήμαρχος, είτε ως σύμβουλος. Μιχαήλ Α. Κατσιματίδης (17.1.1912 - 26.6.1978) φιλόλογος, ο περιβόητος Μάκης. Βλ. υποσημ. 329.

20. Α δ α μ ά ν τ ι ο ς Ι. Κ α β α ζ α ρ ό π ο υ λ ο ς (28.8.1906). Γιος του Γιάγκου και της Ανθίτσας κι αδελφός της Ελένης και της Αννίτσας. Παντρεύτηκε μεγάλος και πέθανε στην Κω (1970;) ως ψάλτης του Ιερού Ναού της Αγίας Παρασκευής. Έκανε τον ψάλτη στη Νίσυρο, στην Παναγιά και στην Ποταμίτισσα κι ένα διάστημα ήταν κλητήρας της Δημαρχίας. Ο προικισμένος στιχουργός Νισύριος, ο «Ψωμάς» (Νίκος Καλαπαλίκης, που πέθανε νέος, 1.11.1922 - 1.1.1942, της Άννας Κοντοβερού ο γιος), έγραψε το 1939 μια ψυχογραφική σάτιρα για όλα τα μέλη της οικογένειας του Γιάγκου κι ένα απόσπασμα είναι το παρακάτω που αφορά στο Διαμάντη.

*Από την εύκαρπον κοιλίαν
της δροσερής Ανθίτσας
το φως εξήλθεν εις ζωήν
ο λαμπερός Διαμάντης.
Τον Καβαζάρη το παιδί,
τ' αδέφι της Αννίτσας
έγινε ψάλτης και κλητήρ
και μνιοχάρτης μάντης!*

αυτού του τύπου υπάγονται πολλοί Νισύριοι²¹ που, εξαιτίας της αυξημένης ευαισθησίας που είχαν στις επαγγελματικές τους δραστηριότητες, έδωσαν χαρά στους συνανθρώπους τους.

21. Μιχαήλ Σταλουδάκης (5.11.1896 - 24.5.1972). Ο πρώτος και καλύτερος βυζαντινός ψάλτης. Γύρω από τα λόγια του και τη ζωή του υπάρχουν πολλές εύθυμες ιστορίες. Βλέπε και υποσημ. 215, 231.

— Εμμανουήλ Π. Κρούσκος (1897 - 1959). Από την Κάλυμνο. Πήρε γυναίκα την κόρη της Καλής του Παπαντώνη, την Άννα του Φας (Φασουλαρίδη). Άτεκνος, ζωγράφος, ψάλτης, γαλλομαθής, δάσκαλος. Βλ. υποσημ. 367.

— Ξενοφών Μ. Μαυρουδής (1910 - 1981). Ευχάριστος τύπος. Δάσκαλος. Μόνον όταν δεν υπήρχε ψάλτης έψαλλε.

— Γεώργιος Χ. Καρούσος. Γιούρας (1912 - 1964). Φωτογράφος, ψάλτης, για χρόνια δημοτικός υπάλληλος, και άλλοι πολλοί.

II. ΠΑΡΑΤΣΟΥΚΛΙΑ - ΛΕΞΕΙΣ - ΟΝΟΜΑΤΑ

α. Τα παρατσούκλια

Στη Νίσυρο οι περισσότεροι άνθρωποι έχασαν τα ονόματά τους και τους ξαναβάπτισε η κοινωνία με το κατάλληλο παρατσούκλι. Αυτό είναι προσδιοριστικό του «τύπου» εξαιτίας κάποιας ιδιότητας του χαρακτήρα του. Το κοροϊδευτικό παρωνύμιο άλλοι το δέχονται κι άλλοι επαναστατούν μόλις τ' ακούσουν. Παρεξηγιόταν αυτός που άκουγε το παρατσούκλι του, γιατί του θύμιζε κάποιο σωματικό, ψυχικό ή πνευματικό ελάττωμά του. Περισσότερο αγρίευε, όταν γινόταν υπαινιγμός κάποιας κακής συνήθειάς του. Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά παρατσούκλια²², πολύ γνωστά στους σημερινούς Νισύριους, χωρίς να τα εξηγούμε : Μητεύα, Βαβόρα, Τουρβάς, Πιτσιρικός, Κακχάς, Λαμπικός, Άγιος, Αγγλία, Μαγγανάς, Τσακχάτης, Καντουνάς, Σούβλος, Κατσίκα, Πιτίλλα, Φώκια, Κρομμύδα, Μπρατσέρα, Καρκαζικά, Χωμάτσα, Μωρούσα, Πηλίνης κ.α.

β. Οι λέξεις

Τρεις λέξεις μαζί αποτελούν ιδιαίζουσα έκφραση, π.χ. «*δε και πε*» σημαίνει για το Νισύριο, «κοίταξε πρώτα, σύγκρινε πράγματα, πρόσωπα, ή καταστάσεις και μετά να πεις, να μιλήσεις, να πράξεις, να πάρεις αποφάσεις». Δύο μόνο λέξεις, π.χ. «*(δ)ε μ-πουλώ*», που τις έλεγε ο Μελίνης, όταν δεν ήθελε να πουλήσει τα υφάσματά του ή δεν είχε όρεξη για εργασία, έγιναν κώδικας απαντήσεων και συμπεριφοράς. Η λέξη «*κούλη*», που λέγεται για τους σκύλους, σημαίνει «φύγε, δε σε θέλω, σε διώχνω». Το επιφώνημα «*ω χο*» σημαίνει «πρόσεχε, πρόσεχε, μοιάζεις με βόδι που κουτουλά». «*Αμ-πρρρς!*» σημαίνει «σταμάτα, μην προχωρείς, μοιάζεις με γάιδαρο που θέλει γκέμι, χαλινάρι». Η επανάληψη δύο λέξεων, π.χ. «*ξε-ξε*», φανερώνει διώξιμο, όπως διώχνει η νοικοκυρά τις κότες. Τα επιφωνήματα, οι λέξεις, οι

22. Τα παρατσούκλια και η προέλευσή τους είναι δύσκολη, μεγάλη και σπουδαία εργασία, ένα θέμα που θα δείξει μια ιδιαίτερη έκφανση του «Πνευματικού και Κοινωνικού βίου» των Νισυρίων και πρέπει κάποτε να γίνει η συλλογή τους.

φράσεις αυτές που αποτελούν περιεκτικές εκφράσεις μεταφέρθηκαν από τη ζωή των ζώων στη ζωή των ανθρώπων. Κρύβουν μέσα τους συνταρακτική δύναμη μεταφοράς, παρομοίωσης, αλληγορίας. Για να συνεννοηθείς με Νισύριους πρέπει να ξέρεις τη γλώσσα τους. Η Μαριά του Μαύρου²³ είχε δυο ζωηρούς γαϊδάρους. Για να τους ημερώνει και να τους καλοπιάνει, τους φώναζε «Αγγέλους»²⁴. «Ω Αννίκα, πάου γ-κάτω οι Αγγέλοι μου; ή «Είδες τους Αγγέλους μου; έχασά-τους πάλε». Τα παρατσούκλια, οι λέξεις και τα ονόματα είναι ακατανόητα για έναν ξένο που τ' ακούει πρώτη φορά. Για το Νισύριο όμως αποτελούν συνθήματα συνεννόησης και ψυχαγωγίας. Το νόημά τους είναι σύμφυτο με την ιδιωματική τους διατύπωση. Το πυκνό περιεχόμενό τους γεννιέται ταυτόχρονα με το φωνητικό τους άκουσμα. Η γλώσσα και η σκέψη προχωρούν μαζί. Η λέξη²⁵ που ξεπήδησε από την ατομική περίπτωση επαναλαμβάνεται στερεότυπα και γίνεται «κλειδί» και όργανο για συνεννόηση ή για πείραγμα.

γ. Τα ονόματα

Η γενική και αφηρημένη έννοια κάποιου ελαττώματος ουσιαστικοποιήθηκε, έγινε κύριο όνομα και δόθηκε στο συγκεκριμένο πρόσωπο που την εκφράζει. Ο άνθρωπος που δεν πιάνουν τα χέρια του ή δεν έχει χέρια λέγεται κουλ-λός, κουζουλός. Αν τύχει νά 'ναι και πνευματικά ανάπηρος, τότε έχει και τη χαζομάρα. Έτσι ο Γιώργης και η Καλή Ζερβού πήραν το όνομα, ο Γιώργης ο Κουζούλης, η Καλή του Κουζούλη.

Το όνομα έγινε ταυτόσημο με το ελάττωμα και αντιθέτως. Όταν σήμερα αποκαλέσεις κάποιον στη Νίσυρο «Παπορίδη»²⁶, του δείχνεις, πως τα λόγια του και οι πράξεις του μοιάζουν μ' εκείνα του Δημητρώ του Παπορίδη, αντί να του αραδιάσεις τις «αβαθές» ιδιότητές του ή τα μειονεκτήματά του. Στην

23. Μαριά Μαύρου-Κοντοβερού (1879 - 1955). Μητέρα του Λάζαρου, της Άννας, της Ευτυχίας, της Καλλιόπης Κοντοβερού.

24. Αγγέλουσ, αντί διαβόλους. Στη νισύρικη φρασεολογία συναντάται συχνά το σχήμα του ευφημισμού.

25. Π.χ. Οι λέξεις: α) Ρούτσοονο, το : μεγάλη άγρια πέτρα : «Στέκεσαι μπροστά μου σα ρ-ρούτσουνο», δηλαδή δε μετακινείσαι, δεν προχωρείς, εμποδίζεις, είσαι βαρύς κ.τ.λ. β) Ασφύτιλ-λας, ό : είδος λεπτού, υψηλού και κούφιου θάμνου. «Στέκεσαι μπρος μου σα(ν) ν-το ν-ασφύτιλ-λα», εμποδίζεις, είσαι άχρηστος, υψηλός και αδύνατος, γ) Νύχλος, ο (ο λύχνος) : «Στέκεσαι σα ν-το νύχλο», σβηστός, άχαρος, ακίνητος, άπραγος κ.ο.κ.

26. Παπορίδης, ο : Δημήτριος Α. Βαπορίδης (1900 - 1968). Καλός και δυνατός εργάτης, ρηχός και ακίνδυνος αβαθός. Κοινωνικός, αγαθός τύπος. Βλ. σχετικό κεφάλαιο «Ο Δημητρός ο Παπορίδης» και υποσημ. 321.

τύχη αναφέρομαι σε δέκα ονόματα²⁷ που μπορούν να πάρουν τη θέση επωνύμου και είναι ταυτόσημα με τις ιδιότητες του χαρακτήρα του προσώπου που αναφέρονται. Σε πολλές διηγήσεις θα συναντήσετε τα ονόματά τους και θα διαπιστώσετε το βαθμό της ιδιοσυγκρασίας τους, σε σχέση με τις «βαθές» ή «τρελ-λέες» εκδηλώσεις τους.

δ. Κλειδιά συνεννόησης

Τα παρατσούκλια, οι λέξεις και τα ονόματα με τον τρόπο που λειτουργούν στη Νίσυρο γίνονται «κλειδιά συνεννόησης» και εργαλεία στις σκέψεις και τις ενέργειες του χωρατατζή. Αυτά γεννήθηκαν από την αναπόδραστη ανάγκη επικοινωνίας του νησιώτη σε καιρούς δύσκολους. Σηματοδοτούν πάντοτε σε ευτράπελο επίπεδο, ένα κοινωνικό φαινόμενο που τροφοδοτείται από την έλλειψη οργανωμένων μέσων ψυχαγωγίας. Τα καθέκαστα και τα επιμέρους γίνονται γρήγορα γνωστά από στόμα σε στόμα, από γειτονιά σε γειτονιά. Η χρήση τους και η χρησιμότητά τους αναβαθμίζεται από τους σκωπτικούς τύπους, τους αστειολόγους, τους είρωνες. Ακόμη και οι «βαθεί» χρησιμοποιούν αυτά τα «κλειδιά» για να αμυνθούν και γελοιοποιούνται. Πάντα όμως επαναλαμβανόμενα περικλείουν το σπέρμα της διασκέδασης και την πρώτη πηγή του γέλιου. Οι σημερινοί Νισύριοι, οι περισσότεροι, δεν γνωρίζουν τους «χαρακτήρες και τα πειράγματα» των συμπατριωτών τους, που πολιτογραφήθηκαν μέσα στην κωμικοτραγική ιστορική πραγματικότητα. Ακούουν όμως τον απόηχό τους και καταφέρνουν να χρησιμοποιούν αυτά τα «κλειδιά» για να εκφράσουν μέσα από την παραδοσιακή γραμμή τη φιλοπαίγμονα διάθεσή τους. Η δηκτική ετοιμότητα παραμένει και σήμερα σαν ένα στοιχείο αναπόσπαστο του νέου Νισύριου. Ξέρει («να πετά») την κατάλληλη λέξη στην ώρα της και να «σφηνώνει» τη φράση του εκεί που πρέπει για να επικρίνει, να καυτηριάσει, να διασκεδάσει. Ο χαρακτήρας του Νισύριου μοιάζει με το ηφαίστειο του νησιού του. Πολλές φορές, αδικαιολόγητα, είναι απαθής, ήρεμος. Και ξαφνικά γίνεται εκρηκτικός. Ιδίωμά του είναι, καθώς γλεντά, να ξεσπά σε φωνές, να προκαλεί, ν' απορεί, να θαυμάζει. Έχει μέσα του κάποιο ανερμήνευτο «δέος», όταν συμμετέχει σε ψυχαγωγία ομαδική, όπως στους γάμους και τα πανηγύρια. Ευτυχώς είναι έτοιμος να συμφιλιωθεί και να καλμάρει. Ηφαιστειακός χαρακτήρας.

27. Γιακοίμης, Γιαούτσης, Γιαμπής, Καργάρης, Καταλαμβάνης, Κουζούλης, Κουλαντόνα, Παπορίδης, Παγής, Χαζάης, κ.α. Ένας τρίτος, μη Νισύριος, δεν μπορεί νά 'χει «μέθεξη» στην περιγελαστική έννοια που ενυπάρχει μέσα σ' αυτά τα επώνυμα, που έγιναν κύρια ονόματα και αντιθέτως το όνομα να θυμίζει τις παραξενιές του «τύπου».

III. ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

Το πάντρεμα της φτώχειας και της στέρησης με την ψυχαγωγία ήταν συνηθισμένο και σχεδόν καθημερινό κοινωνικό φαινόμενο. Ανάμεσα στις μεγάλες στερήσεις κυκλοφορούσαν οι πολλές μικροχαρές. Τα παιχνίδια τους²⁸ και τ' αστεία τους άφηναν μες στην ψυχή των ανθρώπων κάτι θεμελιακό, που επηρέαζε ολόκληρη τη ζωή τους. Ήταν δεμένοι με τις παραδόσεις τους πολύ αταβιστικά. Τα παιδιά έπαιζαν κρυφτό, *κουκρομέλλες*²⁹ μέσα στ' αλώνια, κυνηγητό στα ρυμίδια και στα χωράφια. Μικροί και μεγάλοι έπαιζαν «*Μάκχο*» και «*Μπυρί*». Χοροί και τραγούδια, αστεϊσμοί και πειράγματα. Μεγάλες κόρες έπαιζαν τη *μ-Πάπφα*³⁰ μέσα στα πλάγια. Κοινοπραξία γέλιου και χαράς. Μαζί τους έπαιζαν οι «ρηχοί» και οι «αβαθοί» για να μεγαλώσει το κέφι³¹. Οι Νισύριοι αγαπούν τους «παλ-λαβούς» τους. Τους προσέχουν, τους βοηθούν, αλλά και τους βασανίζουν. Μέσα στο αίμα τους έχουν το «πειράγμα». Ακόμη και τους φρόνιμους μπορούν να παλαβώσουν. Σκεφθείτε τι μπορούν να κάμουν τους αφελείς και τους ελαφρόμυαλους. Δεν ζουν μέσα στον κόσμο του πνεύματος και του ονείρου. Όμως κινούνται μέσα στην αθωότητα της απλότητας και την ομορφιά της ανάγκης. Και να βοηθήσουν νιώθουν ανάγκη και να πειράξουν αυτόν που βοηθούν. Να ένα χαρακτηριστικό γεγονός που μου διηγήθηκε στο τοπικό ιδίωμα, το Μαριγώ³², του Νικήτα του Καμπανή και της Καλής του Καραγιαννη η κόρη, για τους «*διακονιάρηδες*»³³. Έμεινε η γραφική μορφή τους ζωηρά χαραγ-

28. Βλ. Μαρίας Πετρούτσου: «Νισύρικά Παιχνίδια», «Νισυριακά», τόμ. 8, Αθήνα 1982.

29. Κουκρομέλλες, οι. Κάνω «τούμπες» επάνω στ' άχυρα, παίζω αναποδογυρίζοντας το σώμα μου.

30. Πάπφα, η: Είναι το τόπι, μικρή μπάλλα.

31. Βλ. στη συνέχεια αντίστοιχα κεφάλαια «Οι αβαθοί», «Οι ρηχοί», «Τύποι και Χωρατατζήδες».

32. Μαριγώ, το: Μαρία Καμπανή - Κουμέντου (10.6.1891 - 7.3.1973). Είναι η μητέρα μου. Πολλά μου έλεγε. Βλ. υποσημ. 180.

33. Διακονιάρηδες, οι: Είναι οι τακτικοί ζητιάνοι, που έβγαιναν στη βόλτα ορισμένη ημέρα και ώρα και τους περίμεναν οι ελεήμονες νοικοκυρές. «Βγαίνω στη διακονιά» = κάνω επαιτεία, ζητιανιά.

μένη στη μνήμη των Νισύριων σαν σύμβολα που δέχονταν την ελεημοσύνη και το διασκεδαστικό πείραγμα.

— Ο Γιάννης ο Καργάσης, ο Νικόλας ο Γλυκιάρης, η Ευτυχία η Πούλλα από το ν-Εμπορείο, η Κυριακού η Καστελλοριζιά κι άλλοι πολλοί, (δ)ε ν-τους ετθυμούμαι τώρα ούλ-λους (ν)α σου τους πω, εβγαίν-ρασι γ-κάθε Σάββατο μ-πρωί, με τη σακχούλ-λα ν-τως στον ν-ώμο στη διακονιά. Εβγαίν-ρασι γ-κι οι δυπότατοι³⁴ στη βόρτα, αλλά αυτοί (δ)ε ν-εζητιανεύρασι. Αυτούς (δ)ε ν-τους επειράζ-ζασι, τους εντρεπούμαστο. Εδία ν-τους το μεγάλο ν-τους πιθί που τους το φυλάασι γ-κάθε Σάββατο. Ούλ-λες οι νοικοκυρές που ανάβρασι ν-το φ-φούρνο ν-τους και εφουρνίζασι, είχασι ν-έτοιμο ένα μικρό ψημένο ψωμάκι και το δίν-ρασι στους διακονιάρηδες για να συχ-χωρεθού ν-τα πεθαμ-μένα τω(ν). Εβοηθούσα ν-τους οι αθρώποι, αλλά τους επειράζ-ζασι γ-κιόλας για να γελούσι(ν).

34. Δυπότατοι, οι: Οι νεωκόροι, οι καντηλανάφτες. Οι δύο τελευταίοι γραφικοί τύποι δυπότατου ήταν ο Αριστοτέλης του Μηλά και ο Μανόλης (Εμμανουήλ Γ. Χαρτοφύλης: 1878. Δυπότατος, νεκροθάφτης και διαλάλης (ντελάλης, τελάλης, τουρκ. λέξη τελλάλ). Οι διαλάληδες στο Μανδράκι ανέβαιναν ψηλά στο φρούριο των Ιπποτών και διαλαλούσαν. Ο Μανόλης, γέρος πια, έτρεμαν τα χέρια του και όταν δεν μπορούσε να ανάψει τα κεριά του πολυελαίου της Ποταμίτισσας έλεγε: «Έψε, βρε έψε, κάλλιο νά 'μου(ν) στο Λακχί! Σκάσε». Βλέπε Ν.Ι. Κουμέντου «Η Κατερίνα του Κούλελη», Αθήνα, 1969, «Νισυριακά» σελ. 294 - 295, περισσότερα για το Μανόλη.

Όταν πέθανε ο Μανόλης, ανέλαβε δυπότατος και νεκροθάφτης ο Αντώνης Καρπαθάκης - Καλλέργης. Του έλεγαν: Η Εκκλησία είναι ακάθαρτη, έχει «κάγιες» (αράχνες). Απαντούσε: «Α(ν) σας αρέσω, α(ν) ν-όχι παρατηθείτε». Τον τρίτο ρόλο του διαλάλη ανέλαβε ο Κώστας Γιαννακός-Μαντούς ή Μαντάλα (1905 - 1957). Μετά τον Καλλέργη ανέλαβε ο Προκόπης Χαρτοφύλης και διαλάλης ο Εμμανουήλ Λήμνιος, που ήταν και κλητήρας της Δημαρχίας. Από την εποχή όμως του Καρπαθάκη - Καλλέργη σταμάτησαν οι Μαντρακιώτες δυπότατοι να βγαίνουν στη βόλτα (γύριζαν τα σπίτια) και να παίρνουν το «πιθί ν-τους», δηλαδή δεν μάζευαν πια ψωμιά.

Σ τ α Ν ι κ ε ι ά :

Το δυπότατο και το νεκροθάφτη έκαναν κατά σειρά, ο Κυριακός Ιερομνήμων - Πάπφο Κεριάκος, ο Νικόλας Ορφανόπουλος, ο Μελίτθας, ο Ευστράτιος Κοντονικολάου, ο Στράτος, και τελευταία ο Νικόλας Παραής, από τη Σύμη παντρεμένος στα Νικειά, που σταμάτησε το έθιμο να μάζευει ψωμιά. Οι νεωκόροι των Νικειών, επειδή δεν υπήρχαν δημόσιοι φούρνοι, παλούσαν τα ψωμιά που μάζευαν κάθε Κυριακή στους ψαράδες του Αυλακιού και στους περαστικούς από το χωριό πλανόδιους εμπόρους. Οι Νικειάτες ονομάζουν το ψωμάκι του νεωκόρου «ξεμμάτσι». Το «μάτσι» σημαίνει πινάκι, σφυρίδι που έβαζαν το ζυμάρι για να «ανεβεί» το ψωμί. Το «μάτσι» γίνεται από τις «μάζες», χόρτα με λεπτά καλάμια που πλέκονται. Από τα απομεινάρια της ζύμης στο μάτσι γίνεται το ψωμί του νεωκόρου. Διαλάληδες ήταν ο Αντώνης Ηλιάδης - Μωρός και ο Νικόλας Διακαντάνης - ο Σακραλέβας, πατέρας του αξέχαστου παπά-Μανόλη.

Και στον Ε μ π ο ρ ε ι ό υπήρχαν οι ντελάληδες. Παραδοσιακοί τύποι ήταν, ο Νι-

Ήταν άνθρωποι μειωμένης αντίληψης και χαμηλής νοημοσύνης, «πτωχοί τω πνεύματι». Δεν ήταν «παλ-λαβοί», ούτε τρελοί (λω-λοί), αλλά άτομα με λίγο νουν και κατά τη νισύρικη έκφραση «ελ-λιονούσηδες». Πραγματικά «αγαθοί», απλοϊκοί, ευκολόπιστοι, κουτούτσικοι, που οι περισσότεροι εργάζονταν, ίσως σκληρά, κι έβγαζαν με το παραπάνω το ψωμί που έτρωγαν. Δεν αποτελούσαν βάρος στην οικογένειά τους, τακτικοί στην εργασία που τους ανέθεταν, πρόθυμοι να εξυπηρετήσουν και δεν είχαν απαιτήσεις. Δεν τους πείραζε κανείς, δεν ενοχλούσαν κανένα. Είχαν όμως τα επεισόδιά τους κι έλεγαν «τα παλ-λαβά τους λόγια». Ήταν ακίνδυνοι και συμπαθείς. Δούλευαν σε κτηνοτροφικές, αγροτικές και αλιευτικές δραστηριότητες. Δεν μπορούσαν όμως αυτοί μόνοι τους να διαχειριστούν την περιουσία τους ή τα κέρδη τους από τη δούλεψή τους. Χρειάζονταν προστάτη και πάντα κάποιος υπήρχε που τους φρόντιζε και τους παραστεκόταν. Είχαν όμως ένα δικό τους πείσμα κι ένα ξεχωριστό τρόπο διασκέδασης που πρόσδινε στην αβαθοσύνη τους κάποια «γραφικότητα» και δημιουργούσαν καταστάσεις κωμικοτραγικές. Π.χ. ο Κόλας³⁶ μπορούσε να παρατήσει τη δουλειά του, ν' αφήσει τα βόδια μόνα τους και νά 'ρθει στο Μανδράκι από το «Άργος» για να κτυπήσει την καμπάνα της Ποταμίτισσας³⁷. Το Βασιλάκη³⁸ τ' Αυλακιού προτιμούσε να του δώσεις δυο-τρεις δεκάρες τρυπημένες παρά μια δραχμή. Είπαν της Καλής³⁹ του Κουζούλη να κοχλάξει νερό και να ζεματίσει τα ρούχα του αδελφού της για να ψοφήσουν οι ψείρες. Εκείνη, αντί τα ρούχα, ζεμάτισε τον αδελφό της το Γιώργη⁴⁰, με καυτό νερό, έπαθεν εγκαύματα και σε λίγες μέρες πέθανε.

κόλας Σιφωνιός, ο Δημήτρης Ρήγας κι ο Μανόλης Λεβέντης - Μανολιός. Και οι τρεις ήταν καντηλανάφτες και νεκροθάφτες. Κάθε φορά που επρόκειτο να διαλαλήσουν ανέβαιναν στον Ταξιάρχη του Κάστρου κι ακουόταν η φωνή τους σ' όλο το χωριό. Έβγαιναν στη βόλτα κάθε Κυριακή μόλις τελειώνει η Λειτουργία κι όλες οι νοικοκυρές περιμένασαν στην πόρτα και τους έδιναν το «αρτούλ-λι» τους.

35. Α β α θ ό ς, ή, ό: Η λέξη χρησιμοποιείται πολύ συχνά στη Νίσυρο κι έχει διάφορες διαβαθμίσεις. Είναι ο άβαθος (στερ. α και βάθος). Λέγεται μεταφ. και φανερώνει τον άνθρωπο που δεν έχει βάθος στα νοήματά του, είναι από τη φύση του αδικημένος. Αν είναι ήσυχος και χαζός, ταυτίζεται με το «αγαθός». Αν είναι επικίνδυνος, ταυτίζεται με το «λωλοπάλ-λαβος».

36. Κ ό λ α ς, ο: Νικόλαος Βουτσάς (1881). Βλέπε αντίστοιχα κεφάλαια. Τον προστάτευε ο αδελφός του Βαγγέλης Βουτσάς κι ο ανεψιός του ο Παντελής Βουτσάς (1899 - 1967). Βλ. υποσημ. 305.

37. Ποταμίτισσα, η: Επωνυμία Μητροπολιτικού Ναού Μανδρακίου.

38. Β α σ ι λ ά κ η, το: Β.Ν. Σκούρτος, Βλ. κεφ. Από τα Νικειά, υποσημ. 88.

39. Κ α λ ή τ ο υ Κ ο υ ζ ο ύ λ η, η: Καλλιόπη Ζερβού (1893).

40. Γ ι ώ ρ γ η ς τ ο υ Κ ο υ ζ ο ύ λ η, ο: Γεώργιος Ζερβός (1892). Αβαθά παι-

1. Ο Γιώργης ο Γιαμπής

Ο Γιώργης ο Γιαμπής⁴¹ ήτο μ-μαραγκός. Δούλευγε μ-με το Σταυρινό το μ- Μαστρογιάννη, ήτο ν-ο μάστορής του, εκεία στο ν-Έλυτθα⁴². Το σπί-τι ν-του τό 'χει διορτώσει ο Γιώργης ο Σταυριανός⁴³ της Χαρέκιας του Διακοπαναγιώτη ο άντρας. Ο Γιαμπής ήτο σ-σιχ-χανιάρης, εσ-σι-χ-χαίνετο ν-το-καθένα μ-που του μίλα(ε) γ-κι έλεε : φύε από 'δω, φύε από 'δω, το ν-έδιωχνε ν-από κοντά του. 'Ητο μ-παλ-λαβός. Είχε μ-μεγάλη ν-αβαθοσύνη.

2. Ο Γιάννης ο Καργάρης

Ο Γιάννης ο Καργάρης⁴⁴ ήτο ν-από τα Νικειά. 'Έμενε γ-κάτω στη ν-Τάβλα ν-του Γιαλού, που ήτο και το παλιό λιμάνι ν-του νησιού κι έκαμνε ν-το χ-χαμάλη. Εκοιμάτο μ-μέσα σ' ένα μ-παλιό σπίτι. Μέσα στις ζέπες του είχε μ-πέτρες μεγάλες και μικρές. 'Ότα ν-το ν-επειράζεις σου πετούσε ν-τις μεγάλες πέτρες, κι ότα(ν)(δ)ε ν-το ν-επειράζεις σου 'δειχνε ν-εκείνος τις μικρές τις πέτρες. Το τράβα ν-η μόξα του το πείραγμα. Επιάσθησιν ν-τα πόδια του κι (δ)ε ν-ημπόρει μπιο (ν)α σαλέψει κι ούτε ημπόρει (ν)α πάει πάνω στα Νικειά κι αναγκάστη να μένει στο «Θόλο» ν-του Φίλιππου του Γιάννη, που το ν-είχε γι' αποθήκη. 'Ητο γ-καλός άνθρωπος, αλλ' αβαθός και το ν-επειράζασιν ν-ούλ-λοι.

3. Ο Γιώργης του Ζαπετάκη

Ο Ζαπετάκης⁴⁵ ο κακόμοιρος ήτο ν-άρρωστος. Είχε στα χέρια και στα δάχτυλα αρθριτικά. (Δ)ε ν-ημπόρει να πιάσει καλά και να σφίξει τα δάχτυλά του. 'Ότι έπιαν-νε του' πεφτε γ-κάτω, γιατί (δ)ε ν-έκλειν-α γ-καλά τα δάχτυλά του. Ο Γιώργης του Ζαπετάκη έμενε μαζί με τη μ-μητέρα του Γιάν-

διά του Μανόλη Ζερβού (1852) που τα προστάτευαν τα ξαδέλφια τους Ανθούλα και Καλή Τσοπανάκη. Βλ. κεφ. Ο Γιώργης και η Καλή του Κουζούλη, σελ. 23.

41. Γιώργης Γιαμπής, ο : Πέθανε πριν από το 1910, ήταν ξακουστός αβαθός και το όνομά του έμεινε ως κοροϊδευτικό παρωνύμιο. Το «Γιαμπής» το χρησιμοποιούν και σήμερα για να κατηγορήσουν κάποιο που δεν προσέχει.

42. Έλυτθα, ο : Γειτονιά στο Μανδράκι που είχε πολλούς «Ελύτθους», αρσενικές συκιές.

43. Γεώργιος Ν. Σταυριανός : 1.1.1916

44. Γιάννης ο Καργάρης, έτσι τον αποκαλούσαν. Διάσημος λωλοπάλαβος Νικειάτης με πλούσιες κλασιέγες περιπέτειες στο Μαντράκι. 'Όταν αγανακτούσε, έλεγε : «Έ βρε κόσμε ακατάστατε, ω κόσμε πώς κατάντησες και κόσμος (δ)ε ν-υπάρχει (ν)α σε κλαίει».

45. Ζαπετάκης Γεώργιος : (1860). 'Όπως έπινε καφέ στου Παραμπούτθη, γεροντάκι με τα αρθριτικά του, τον έπαιρνε ο ύπνος και κοιμόταν. Οι παραγοί του Αντανιάδη παρατούσαν να καρφώνουν σόλες και μόλις έβλεπαν τον Ζαπετάκη να κοιμάται,

νη του Καζαβή, στο Λαγκάδι, το ν-είχε γ-και το ν-εταίζ-ζε. Έρχετο στον Παραμπούτθη το γ-καφερέ (ν)α πιει καφέ. Ήτο φτωχός και περίμενε (ν)α το γ-κεράσει ο κόσμος, κι έπιν-νε γ-και δυο και τρεις και πέντε καφέδες, που νόμιζε πως του κάμνου γ-καλό και πως (θ)α χορτάσει. Ο Χαζ-ζηνικόλας ο Κωσταντής το ν-επειράζε. Έπιαν-νε ν-ο Κωσταντής από το μπουφέ του Παραμπούτθη τη γ-κιμωλία γ-κι έκαμνε ν-ένα σταυρό μ-πάνω στο τραπέζι. Ο Ζαπετάκης, που (ή)το γ-και λ-λιάκι ψευδός και τραυλός, έκαμνε ν-από το το φόβο ν-του: Β-βήσ-σε το, β-βήσ-σε το... Ω Κωσταντή, β-βήσ-σε το και φρούμαι σου λέω, β-βήσ-σε το. Ότα ν-εθώρει σταυρό εχάν-νετο. Ο Κωσταντής έκαμνε μ-πιο τους αθρόπους ούλ-λους και γελούσασι μ-μες στο καφερείο, το ν-εκερνούσε ν-ένα γ-καφέ γ-κι εγαπήζ-ζασι.

4. Ο Γιώργης και η Καλή του Κουζούλη

Ο Γιώργης ο Κουζούλης⁴⁶ ήτο ν-αδελφός της Καλής του Κουζούλη. Ένας Νισύριος πολ-λό παλ-λαβός. Έμενε μ-πάνω στο Λαγκάδι⁴⁷, απέναντι από τον Γιώργη του Χριστοφόρου το σπίτι. Όποιος το ν-έβλεπε, εκαταλάβαινε μ-πως ήτο μ-παλ-λαβός από τη μ-περπατηξιά ν-του. Ένα σ-σωρό ανοησίες έλεε. Επάαιν-νε γ-και κάθετο ανεκούκχουα⁴⁸ πάνω στις πέτρες και ζητιάνεβγε. Όποιος επερνούσε του 'λεε: «δώκε μου λ-λίο ψωμάκι», κι έτρεμε γ-και το χέρι ν-του.

Ο Γιώργης κι η Καλή εγεμίσασι ψείρες από τη ν-ανηπλυσκιά. Και είπα ν-της Καλής (ν)α βράσει ν-νερό, (ν)α ζεματήσει τα ρούχα της και τον Γιώργη, (ν)α σκάσουν ν-οι ψείρες, (ν)α φοφήσουν ν-οι ψείρες. Κι αντί να ζεματίσει τα ρούχα, εχόχλαξε ν-το ν-νερό κι έβαλε ν-από κάτω το Γιώργη και το ν-εξεμάτισε. Και πέθανε ν-ο Γιώργης. Τη μ-πήρε μ-μετά τη γ-Καλή ο Μιχάλης του Τσουπανάκη⁴⁹, ο εξάδερφός της, στο ν-Ημπορείο⁵⁰ και βοήθα ν-τη γυ-

έρχονταν απέναντι, έπαιρναν την κιμωλία από το μπουφέ του Παραμπούτθη και χάραζαν ένα σταυρό στο υπόδημα του Γιώργη. Έπειτα πετιόντουσαν αντίκρυ στο μαγαζί τους και χτυπούσαν τα σφυριά για να ξυπνήσει. Μόλις ξύπναγε κι έβλεπε το σταυρό, έτρεμε από το φόβο του και παρακαλούσε να έρθουν να σβήσουν το σταυρό, γιατί φοβόταν μήπως πεθάνει. Αυτό γινόταν συνέχεια.

46. Βλέπε υποσημ. 39, 40.

47. Λ α γ κ ά δ ι, το: παλιά και πυκνοκατοικημένη γειτονιά.

48. Α ν ε κ ο ύ κ χ ο υ α: (επίρ. τροπικό), κάθομαι κάτω με σταυρωμένα τα πόδια.

49. Μ ι χ α ή λ Τ σ ο π α ν ά κ η ς, ο: (1884). Ταλαντούχος μουσικός, αδελφός της Καλής (1890), του Νικήτα (1894), του Αθουλιού (1898). Βλέπε υποσημ. 40 και «Ο γάμος στη Νίσυρο» Ν.Ι. Κουμέντου, «Νισυριακά», τομ. 5ος, κεφ. «Μουσικά όργανα και οργανοπαίχτες». Περισσότερα για το Μ. Τσουπανάκη, δεξιότηχνη του σαντουριού, σελ. 210, 211, 212. Είναι παιδιά του Παναγιώτη (1856) και της Μαρίας (1866).

50. Η μ π ο ρ ε ι ό ς, ο = Εμπορείος: Το δεύτερο σε αριθμό κατοίκων (κάποτε) χωριό της Νισύρου. Βλ. στη συνέχεια, «Από τον Εμπορείο» και υποσημ. 79.

ναίκα ν-του στα χωράφια. Έκαμε γ-κι ένα μπαστάρδικο γ-και πέθανε. Αφού 'το μ-παλ-λαβή.

5. Η Σοφιά του Κατσαντωνάκη (1863) (Αφηγήτρια: Καλλιόπη Ε. Κουλάκη, (1927)

Έρκετο μ-μια μέρα πίσω κι ήτο χ-χολιασμένη. Λέον ν-της: ω Σοφιά, πού πάεις; Λέει, (θ)α πάω (ν)α βρω τη μ-Πολυξένη⁵¹ (ν)α μου ψήσει καφέ (ν)α πιώ. Γιάντα είσαι στεναχωρεμένη; Να, έρχομουν ν-τωραδά κι η Μαργιά του Κλούτση είχε δ-δεκατέσσερα κλωσσόπουλ-λα κι έφαε ν-της ο γάτθης το ένα και της επομείνασι ν-τόρα δεκαπέντε.

6. Η Μαργιά του Γιωργάκη, της Πολυξένης Βουτσά η μάνα

Επήμαε μ-μια φορά στους Κατωλάκχους, με τη μάμ-μη μου τη μ-Μαργιά ν-του Γιωργάκη. Είχα μπει τα ζα του Κώτσου του Καμπανή⁵² και φάσι ν-το διμνήτη. Εβλαστήμα ν-ούλ-λη ν-τη ν-ημέρα. Ω που (ν)α κάτσει ο διάολος μες στη ν-τουλουμαργιά⁵³ ν-τως! Δικούκχης⁵⁴ και τρικούκχης ήτο ν-ο διμνήτης⁵⁵. Εφά ν-το μ-που να φα ν-τη γ-κεφάλη ν-τως... Εφά γ-και τα φελλιά⁵⁶. Αμμέ (θ)α σας πάρω στο μ-Μουχτάρη⁵⁷, (ν)α σας κα(ν)ονίσω καλά. Κακόφ-φο ν-να 'χετε. (θ)α σας πάρω στη δ-Δημαρκία (ν)α πληρώσετε, όχι πεντακόσα φράγκα, ούτε πενήντα φράγκα (δ)ε θ-θα σας φτάσου (ν)α πληρώσετε...

7. Η Ευγενία του Φραζ-ζή⁵⁸

Την πείραζαν μικροί και μεγάλοι. Με το παραμικρό θύμωνε, έβριζε, βλασφημούσε, πετούσε πέτρες. Όταν νεύριαζε, έβγαζε αφρούς από το στόμα της. Όταν ήθελε να κατουρήσει, σήκωνε πάνω τα ρούχα της, κατέβαζε κάτω τη βράκα της και καθόταν μες στη μέση του δρόμου κι έκανε την α-

51. Πολ-λυξένη, η: Πολυξένη Βουτσά - Φραντζή (1905).

52. Κωνσταντίνος Ι. Καμπανής: (1914 - 1954) κτηνοτρόφος.

53. Τουλουμαργιά, η: Προισμένη κοιλιά σαν τουλούμι.

54. Δικούκχης και τρικούκχης, ο: Λέγεται το στάχυ που αρχίζει πια να μεστώνει και να φαίνονται δυο και τρεις κόκκοι κριθαριού.

55. Διμνήτης, ο: Το κριθάρι που φυτρώνει σε δυο μήνες, έψιμα, προς το τέλος του θέρους.

56. Φελλιά, τα. Τα μέρη του νέου δέντρου που αρχίζουν να φαίνονται αμέσως μετά τον εμβολιασμό.

57. Μουχτάρης: (Τουρκ. λέξη) ο δήμαρχος.

58. Ευγενία Ζερβού του Φραντζή: (1880 - 194 ;) Ήταν λωλοπάλαβη με πολλές ευτράπελες ιστορίες. Έμεινε ανύπαντρη και την προστάτευε ο αδελφός της Αντώνης Ζερβός.

νάγκη της. Για να μην την βλέπουν, έφερνε τα χέρια στο πρόσωπό της με ανοιχτές τις παλάμες και επειδή εκείνη έκρυβε τα μάτια της και δεν έβλεπε κανέναν, είχε την εντύπωση πως κανένας δεν την έβλεπε. Από αυτή την πράξη της Ευγενίας βγήκε η φράση : *«Κάτσε καλά κατούρησε κι α(ν) δε θ-θωρείς θωρού σ-σε»*.

8. Ο Νικόλας του Κονταρή

Να του δώσεις ένα ποτήρι κρασί κι αμέσως να πάει να ξεκρεμάσει τη λύρα. Έπαιζε τη λύρα, τραγουδούσε και πολλές φορές έκλαιγε. Προπαντός όταν έλεγε τον Ορσάρικο σκοπό⁵⁹. Η γυναίκα του πέθανε, τα παιδιά του τον εγκατέλειψαν και ζούσε μόνος. Μια μέρα τον πήρε πίσω στο γήπεδο, στο καφενείο του, ο Στρατής⁶⁰. Τον μέθυσε. Ο Νικόλας άρχισε τη λύρα, έπαιζε και τραγουδούσε. Οι γυναίκες χόρευαν. Κουράστηκε ο Νικόλας και παράτησε τη λύρα πάνω στο τραπέζι. Την αρπάζει ο Στρατής και προσποιόταν πως έπαιζε και επαναλάμβανε τα τραγούδια του Νικόλα. Για μια στιγμή ο Στρατής βάζει σάλιο στα μάτια του, ότι δήθεν κλαίει και μόλις τον είδε ο Νικόλας λέει : *«Στρατή, εγώ μπορώ (ν)α κλαίω ψεύτικα, εσύ όμως όχι»*.

β. ΟΙ ΡΗΧΟΙ⁶¹

Είναι αδύνατοι χαρακτήρες και συγκινούνται με ασήμαντα γεγονότα. Έχουν ανικανότητα προσαρμογής στις νέες καταστάσεις και παρουσιάζουν ποικίλες διαβαθμίσεις στη συμπεριφορά τους και τα λόγια τους. Διαπληκτίζονται εύκολα και γρήγορα συμβιβάζονται. Συνήθως έχουν μια ευφορική κατάσταση ή αδικαιολόγητη κατάθλιψη. Και στη μια και στην άλλη περίπτωση γίνονται γελοίοι. Μπορούν να κλαίουν και συγχρόνως να γελούν. Παίρνουν πρόχειρες αποφάσεις, μιλούν ελεύθερα και αδιαφορούν για την κριτική που θα τους γίνει. Μέσα στη σοβαρότητά τους ενυπάρχει μια μεγάλη δόση της κωμικής τους ουσίας. Εδώ βρίσκει τη δικαίωσή της η λαϊκή έκφραση :

*«Ούτε γάμος χωρίς κλάματα
ούτε κηδεία χωρίς γέλια».*

59. Ο ρ σ ά ρ ι κ ο ς σ κ ο π ό ς , ο : Οι Νισύρικοι στίχοι και μουσική από νισύρικο ειδύλλιο. Βλ. «Ο γάμος στη Νίσυρο», Ν.Ι. Κουμέντου, «Νισυριακά», τόμ. Ε' Αθήνα 1976, σελ. 176 και 262.

60. Σ τ ρ α τ ή ς : Ευστράτιος Ι. Φραντζής : (1899 - 1972) Ναυτικός και καφετζής.

61. Ρ η χ ό ς , ο , και η ρ η χ ι ά γ υ ν α ί κ α . Αυτοί που δεν έχουν βαθιά νοήματα, αλλά διαφέρουν από τους αβαθούς. Ο ρηχός είναι επιπόλαιος, αφελής, απερίσκεπτος, προχειρολόγος, ελαφρά ανόητος. Δέχεται πειράγματα και κάνει πειράγματα. Πολλές φορές κάνει άνοστα αστεία και λέγεται σαχλός, κάνει δηλαδή σαχλαμάρες ή κρυάδες, από το κρύο, που σημαίνει άχαρος, όχι ζεστός. Όμως οι ρηχοί είναι διασκεδαστικοί τις πιο πολλές φορές.

Οι ρηχοί πολλές φορές γίνονται φαντασιόπληκτοι και θέλουν να ξεγελούν τον εαυτό τους. Π.χ. ο γερο-Παραμπούτθης⁶² ήταν αδύνατο να πιστέψει πως ο θετός εγγονός του, ο Νίκος⁶³, ήταν «αβαθός». Ήταν ένα παιδί καλοκάγαθο, κοινωνικό και πέθανε στα δεκάξι του χρόνια. Επειδή τα σχολεία τότε ήταν ιταλικά και επειδή δίπλα στον τάφο του ήταν θαμμένος ένας Γερμανός αξιωματικός, λέγει ο γερο-Παραμπούτθης την ώρα που κατέβαζαν στον τάφο τον εγγονό του: «*Νίκο μου, Νίκο μου, έμαθες ελληνικά, έμαθες ιταλικά, μάθε τώρα και γερμανικά*». Ο κόσμος μες στη λύπη του ξεκαρδίστηκε στα γέλια. Ρώτησαν κάποτε την Καλλιόπη του Βασίλη⁶⁴. Ποιά ήταν η κουμπάρα στο γάμο της και απάντησε: «*Ε, (δ)ε ν-ηξέρω. Αφού 'το ν-αό πίσω μου, ξέρω;*».

1. Ο καφενές του Παραμπούτθη και ο Αντώνης ο Λυριστής

Το καφενείο του Παραμπούτθη έχει τρεις σκάλες, πεζούλες. Η μια προς το «Πηαούλλι», η άλλη, η κυρίως σκάλα, στη μέση του καφενέ και η τρίτη προς το «Λαγκάδι». Εκεί ακριβώς στο σκαλοπάτι το φαρδύ, ήταν η θέση του γεροηγούμενου του Χριστόφορου του Κύριλλου*. Εκεί καθόταν κι έβαζε πάνω στη σκάλα τον αργιλέ του και τον κάπνιζε. Πίσω στο παράθυρο καθόταν ο Αντώνης⁶⁵ ο Λυριστής από το Λαγούδι της Κω. Ήταν τυφλός. Πάνω από το παράθυρο είχε καρφώσει ο Παραμπούτθης ένα ξύλο και κρεμούσε το λουξ. Έφεγγε προς τα μέσα το καφενείο, έφεγγε στη σκάλα, έφεγγε και προς τα επάνω το «Λαγκάδι». Αντίκρυ στα σκαλιά της Μπαλαλάινας και στην «Ποταμίτισσας» την πεζούλα έβαζε καρέκλες. Ο Αντώ-

62. Γε ρ ο - Πα ρ α μ π ο ύ τ θ η ς, ο : Νικόλαος Παραμπούτης (1869 - 1947). Βλ. αντίστοιχο κεφάλαιο. Περιβόητος καφετζής. «Ο Νικόλαος ο Παραμπούτθης». Σελ. 71.

63. Ν ί κ ο ς, ο : Νίκος Ε. Μαστόρου (20.7.1928 - 8.3.1944). Θετός εγγονός του Νικόλα Παραμπούτθη, γιος του Εμμ. Μαστόρου (Τσιτσίνια) (1890) και της Κοκόνας (1897). Βλ. αντίστοιχο κεφάλαιο. «Ο Νίκος ο Παραμπούτθης». Σελ. 64.

64. Κ α λ λ ι ό π η τ ο υ Β α σ ί λ η, η : Καλλιόπη (1883 - 1942), το γένος Παπανικολάου, μητέρα της Σοφίας Καπίτη (1903 - 5.5.1986) αδελφή της Μαρίας (1891 - 1977), της Ευτυχίας (1895-1967) κόρες κι οι τρεις του Βασίλη Παπανικολάου (Χαρδαίου) (1848).

* Κ ύ ρ ι λ λ ο ς Χ ρ ι σ τ ο φ ό ρ ο υ ή Χ ρ ι σ τ ο φ ο ρ ί δ η ς : (1837 - 1929). Νισύριος Αρχιμανδρίτης και για πολλά χρόνια Ηγούμενος της Ιεράς Μονής «Παναγία Σπηλιανή» μέχρι το 1922.

65. Μ ά μ μ α ς Α ν τ ώ ν ι ο ς : Από το Ασφενδιού Κω. Ερχόταν συχνά στη Νίσυρο, ήταν τυφλός, γνώριζε όλους τους κατοίκους, έπαιζε τη λύρα του και στιχουργούσε αμέσως, μόλις καταλάβαινε, από τη φωνή του, ποιος ήταν ο συνομιλητής του. Χονδρός, με φαλακρό κεφάλι, περπατούσε στους δρόμους έχοντας για οδηγό τη μαγγούρα του. Ήταν αστείος και περίεργος. Χτυπούσε το κουτέλο του με το αριστερό του χέρι από κάτω προς τα πάνω και ταυτόχρονα επαναλάμβανε τη φράση «όλα τα ξέρει, όλα τα ξέρει». Ήταν διασκεδαστικός. Αφού μάζευε χρήματα και τρόφιμα έφευγε για την Κω.

νης, κάτω από το δυνατό φως του Λουξ, έπαιζε τη λύρα του. Βγαίνει έξω ο Παραμπούτθης και κάνει: -(Δ)ε μ-μον λέεις Αντώνη, (δ)ε ν-εβλέπεις τώρα, (δ)ε ν-εβλέπεις; —'Οχι, - όχι, (δ)ε ν-εβλέπω τίποτε, τίποτε, απαντά ο Αντώνης. Και ο Παραμπούτθης συνεχίζει. Με τα σωστά σου το λέεις; (Δ)ε ν-εβλέπεις ολόκληρο λουξ από πάνω σου; Ο Αντώνης με το «τίποτε, τίποτε» κάνει το δοξάρι προς τα πάνω, πετιέται κάτω το λουξ, σπάνε τα τζάμια, σπάνε τ' αμιάντα, όλα. Και ο Παραμπούτθης έβαλε τις φωνές: «Βρε μοίρα μου καμένη, βρε μοίρα μου καμένη, είναι τ'ο να σου το πω; Τι έπαθα! Για τη ν-τύχη μ-μον τη γ-κακή ν-ήγτες και σν εδώα! Ω μάνα μου, ω μάνα μου! Τέτοια ώρα είναι μπα τ'πω στο γ-κόσμο, φύτετε; φύτετε;»

2. Ο Αποστόλης του Καραβάκη (1878 - 1948)

(Διηγείται η κόρη του Ειρήνη)

Τθουμούμαι που έβγαν-νε από το μπαλκόνι, σα ν-τρελλός έκαμνε, αμ-μά 'θελε να δει παπόρι ελληνικό⁶⁶ στη θ-θάλασσα εφώναζ-ζε «παπόρι του, ου, ου!!» Μεγάλο γ-κακό. Εγέλα ν-ο κόσμος μαζ-ζί ν-του. Μια εποχή έκαμε γ-και «βλεπιός», δραγάτης, δηλαδή αγροφύλακας. Κι ότα ν-έφτανε στη γ-κυλίντρα⁶⁷ εφώναζ-ζε, ε,ε, έρχομαι αι αι... Για να φοηθού ν-οι κλέφτες και φύου(ν). 'Όλο εξυπνάδα ν-ήτο!

3. Η Καλλιόπη του Βασίλη⁶⁸ (1883 - 1942)

Εκάθετο μ-πάνω στα σκαλιά του σπιτιού της πρωί μ-πρωί κι έλεε στις γειτόνισσές της: Ω μάνα μου, ένα ν-όνειρο πού 'βλεπα χτες το βράδυ στο ν-ύπνο μου. Έβλεπα ένα μ-πουλ-λί ν-του άντρα να πηγαυοέρχετο στο ν-αέρα! Οι γεναίκες που τη ν-ακούασι, εσκάσασι στα γέλια. Πήρε ν-είδηση ν-ο Γιάννης⁶⁹ του Κουβή, που είχε ν-εκείνη ν-τη χρονιά το καφενείο της «Ηλικιωμένης» κι έρχεται και της λέει: Ω Καλλιόπη, πε μου το και μένα τ' όνειρό σ-σου. Η Καλλιόπη με πολλή ν-αφέλεια το επανάλαβε. Και λέει της ο Γιάννης: Κακόμοιτσα Καλλιόπη, δικό μ-μον ν-ήτο ν-το που-λί που πετούσε, γιατί το 'χα χαμένο ούλ-λη ν-τη νύχτα!

* * *

66. Όταν τα Δωδεκάνησα ήταν σκλαβωμένα στους Ιταλούς (1912 - 1945), κάθε φορά που φαινόταν ελληνικό καράβι οι νησιώτες ενθουσιάζονταν. Το πέραςμα του караβιού αποτελούσε γεγονός της ημέρας. Το ίδιο φώναζε κι ο Γιάννης ο Μούρας (1926) και πήρε το παρατσούκλι «Βαβόρα» αντί Παπόρα.

67. Κυλίντρα, η: Αγροτική περιοχή, κατηφορική, στις πλαγιές του ηφαιστείου.

68. Καλλιόπη του Βασίλη, η: Βλ. υποσημ. 64.

69. Ο Γιάννης του Κουβή, ο: Ιωάννης Ιακ. Κώνστας (1906 - 198);.

Αγαθοί αθρόωποι. Αυτηδά η Καλλιόπη εσηκώθηκε ν-ένα μ-πρωί και βλέπει ένα κομπόδεμα πεταμένο χάμαι, μπροστά στη μ-πόρτα ν-της Άννας της Ζωής. Πααίν-νει απέναντι, πιάν-νει το, ήτο β-βαρύ, χρουσά ήτο, μαλαματικά ήτο, ποιος ξέρει ; Το 'πιασε το κομπόδεμα, είδε που 'το β-βαρύ και κουδούνιζε— οπωσδήποτε ήτο χρήματα, κι αντί να σωπάσει, έβαλε ν-τις φωνές. Τίνος ειη' αυτοδά; Τίνος ειη' αυτοδά; Παίρνει είδηση η Άννα της Ζωής, βγαίν-νει όξω, θωρεί το, παίρει το. Λέει της : ω Καλλιόπη, δικό μ-μου 'νι και παίρει της το μαντίλι με τα χρυσαφικά μέσ' αφ' τα χέρια της.

4. Η Ερήνη του Παπαποστόλη

Η Ερήνη⁷⁰ του Μηλά έχασε τη ν-όριθά ν-της και γύρευε ν-να τη ν-έβρει. 'Ηρτε ν-εκεία στο χαλατό, που' χαμε γ-και μεις τις όριθές μας, λέω της, αν-νοιξε (ν)α δεις μήπως ει ν-από κει στο χαλατό. Πάει λοιπό ν-από κει κι είδε ν-τη ν-όριθα που στέκετο μ-πάνω στο ξύλο ν-του κοτετσιού κι έβλεπε ν-η μούρη της προς τη ν-άλλη μεριά και λέει : Ω Αννίκα⁷¹, αό πίσω μοιάζει με τη ν-όριθά μ-μου, αό μπρος (δ)ε ν-ηξέρω α ν-ει ν-αυτή !

* * *

Επήε γ-κάτω στο κουρείο (ν)α της δώκει ο άντρας της μαεδιά, (ν)α πάρει σαπούνι. Έρχετο μπάνω, λέου ν-της, ω Ερήνη, (δ)ε ν-επήρες σαπούνι; Α, όχι, να, είπε μ-μου ο Κώτσος μου, μη μ-πλύνεις σ-σήμερα, άσε (ν)α πλύνεις αύριο. Και επειδή της το 'πε ν-ο Κώτσος εσταμάτησε ν-το πλύσιμο κι (δ)ε ν-εγόρασε σαπούνι. Αβαθή νοικοκυρά.

γ. ΟΙ ΛΩΛΛΟΙ⁷²

Στη νισύρική φρασεολογία συνηθίζεται να ακούεται και να λέγεται συχνά η λέξη «λωλ-λός» όχι με την πραγματική της σημασία, αλλά ως συνώνυμη άλλων λέξεων ή μεταφορικά. Οι λέξεις «απότομος, νευρικός, κουτός, αβαθός, ρηχός, παλαβός, ανόητος» είναι συνώνυμες της λέξης «λωλ-λός». Ενώ οι λέξεις «γλυκιάρης, μαεμού, φελλός, ελαφρόπετρα, καραγκιόζης, θέατρο» έχουν μεταφορική σημασία. Ο Νισύριος και στις δυο αυτές περιπτώσεις εκφράζεται με τη λέξη «λωλ-λός». Ακόμη και τους γεν-

70. Ειρήνη του Μηλά, η : Ειρήνη Φασουλαρίδη : (1907 - 197;) Θυγατέρα του Παπαποστόλη και γυναίκα του Κώστα Μηλά (1915) του Κουρέα. Καλής οικογενειακής κόρη, εργατική, έντιμη, ευγενική, καλόκαρδη, αλλά αφελής.

71. Αννίκα, η : Άννα Ν. Παπάτσου - Μαστρογιάννη (1909).

72. Λωλ-λοί, οι : είναι το επίθετο λωλός, ή, ό = ο όλωλός (από το ρ. όλλυμαι = χάνομαι) ο χαμένος, ο διανοητικά ανάπηρος, ο φρενοβλαβής, ο ψυχοπαθής, ο τρελός, ο μουρλός. Το λ (λάμδα) διπλασιάζεται και ακούεται πολύ δυνατό στη νισύρική ντοπιολαλιά, όπως συμβαίνει και με άλλα σύμφωνα που διπλασιάζονται και ακούονται πολύ ηχηρά.

ναίους και τους πολύ ευφρείς μπορεί να τους αποκαλέσει ο Νισύριος «λωλ-λούς». Έτσι δίνεται (με πολυσήμαντη έννοια) η λέξη «λωλ-λός» σε κάποιο πρόσωπο, είτε από σκαπτική διάθεση, είτε για μια τολμηρή και γενναία πράξη του. Στη Νίσυρο δεν είχε «λωλ-λούς», τρελούς δηλαδή, αλλά ελάχιστα επικίνδυνα αβαθούς. Για δυο απ' αυτούς τους τύπους μας διηγείται ο δάσκαλος ο Μαστρογιάννης⁷³, που με την τοποθέτηση που κάνει, και με τις λέξεις που χρησιμοποιεί αξιολογείται η έννοια του «επικίνδυνου αβαθού». Λέει λοιπόν ο Μαστρογιάννης με γνήσια νισύρική προφορά: (Δ)ε ν-είχαμε λωλ-λούς στη ν-Νίσυρο. Παλ-λαβούς είχαμε. Μόνο ν-ο Γιώργης του Διακαντώνη⁷⁴ ν-ήτο λωλ-λός. Ήτο ν-άκληρος, λεύτερος, κι έμενε ν-εδώα πέρα στο παλιό σκολειό⁷⁵, στη γ-καμάρα που μένει τώρα η Καραβέλλα. Ετσακχώνετο γ-κάθε μέρα μ' ούλ-λο ν—το γ-κόσμο. Μια μέρα ο Γιώργης του Μπαγιατιάτη⁷⁶ το ν-έσπασε στο ξόλο. Μπορούσε (ν)α πιάσει παιδί, (ν)α το πνίξει. Επάαιν-νε στους Χοχλάκους⁷⁷ που κλουμπούσα ν-τα παιδιά και τους εγκρυβγε ν-τα ρούχα τω(ν). Και (δ)εν ημπορούσασι ν-να ῥτον μπροστά στο χωριό τα παιδιά γυμνά. Ο μπάρβας μου, ο Κωσταντής του Μαστρογιάννη, είδε ν-τα παιδιά που κλαίσι γυμνά και τους είπε : «Σταθήτε εδώα πέρα στη ν-Τάβλα ν-του Γιαλού και ῥω (θ)α πάω (ν)α σας τα φέρω». Το μ-παίρνει ο μπάρβας μου τον ίδιο το Διακαντώνη εις τους Χοχλάκους και (δ)ε ν-ήξερε μ-πού ῥχε γ-κρύψει τα ρούχα τω μ-παιδιώ(ν). (Δ)ε ν-ετθυμάτο μ-πού τα ῥβαλε...

Ο Νικόλας ο Γλυκιάρης

Είχε γ-κι ένα ν-άλλο μ-παλ-λαβό και λ-λίο ν-επικίντυνο. Ήτο ν-ο Νικόλας ο Γλυκιάρης από τα Νικειά. Έκαμνε ν-το χ-χαμάλη κι έμενε γ-κάτω στη ν-Τάβλα ν-του Γιαλού⁷⁸. Το ν-εβγάλασι «γλυκιάρη» τα παιδιά γιατί

73. Απόστολος Ν. Μαστρογιάννης, ο: (1902) Ο πιο αυστηρός δάσκαλος που γνώρισε η Νίσυρος. Απ' αυτόν όμως έμαθαν πολλοί Νισύριοι «καλά γράμματα».

74. Γεώργιος Διακαντώνης, ο: (1878) αδελφός της Μαργιάς και της Άννας του Διακαντώνη. Θεός της Ειρήνης, της Καλλιόπης και του Νικόλα Α. Καραβάκη.

75. Παλιό σκολειό, το: εκεί που βρίσκεται σήμερα το Ζωσιμοπούλειο Θέατρο. Δίπλα του υπάρχει ένα στενό δρομάκι, αδιέξοδο με καμάρες, σκεπαστός δρόμος και στην αρχή του βρίσκεται το σπίτι της «Καραβέλλας», της Ειρήνης Α. Καβαράκη (1905 - 1983).

76. Γιώργης του Μπαγιατιάτη, ο: Γεώργιος Βαγιατιάτης (1875), έμπορος, ευτραφής, επιβλητικός.

77. Χοχλάκους, τους: Οι Χοχλάκοι είναι ονομασία παραλίας, με μαύρες, στρογγυλές πέτρες, στο Β.Δ. άκρο του νησιού.

78. Τάβλα του Γιαλού, η: Το παλιό, μικρό, φυσικό λιμάνι του Μαντρακιού. Ήταν το παλιό εμπορικό κέντρο, με καφενείο, αποθήκες και χοροστάσιο. Υπήρ-

άμ-μα το ν-επίραζ-ζες, είχε ν-ένα ραβδί γ-κοντό και χοντρό, και σου το πετούσε. Α ν-τη ν-έτρως, έμενες εφτάξερως. 'Ητο μ-πολ-λύ νευρικός κι ότα ν-ενεύριαζ-ζε έτρεμε ν-ούλ-λο ν-του το σώμα από το κακό ν-του. Το ν-έπιαν-νε ν-το (γλνκύ) ν-του, όπως ελέασι, γι' αυτό και ονομάστη (γλνκιάρης).

IV. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΜΠΟΡΕΙΟ⁷⁹

Ήταν απόκριες κι ήρθαν Μποργιάτες⁸⁰ στα Νικειά να γλεντήσουν. Ήπιαν, μέθυσαν, τραγουδήσαν, χόρευαν. Μαρταπρίλης καθώς ήταν με όμορφο φεγγάρι, λέγουν: Τί να μείνομε στα Νικειά, πάμε στα σπίτια μας, στον Εμπορειό. Μεσάνυχτα πια βγήκαν προς το «Σαρδαλώνι»⁸¹ να τραβήξουν το δρόμο για τον Εμπορειό και οι γαιδάροι γκάριζαν. Λέγει ο Νικόλας ο Σύμπλης, να πω ένα τραγουδάκι: «Πολλά 'δασι ν-τα μ-μάτια μου κι άλλα πολλά θα 'δούσι, ως κι οι γαδάροι των Νικειώ(ν) μαζί μας τρα(γ)ουδούσι». Είχε πολλούς αστείους, πονηρούς, παλαβούς ο Εμπορειός, που ο κόσμος τους έκανε χάζι. Ανάμεσά τους ξεχώριζαν ο Χριστόφορος ο Πατούρης, που τον πείραζαν οι γεωργοί και τα «κοπέλια» που ζούσαν μέσα στο Λακχί⁸². Περίεργος τύπος ήταν ο Νικόλας Διονής, ο Λακόνης, που έλεγε τις λέξεις ανάποδα, ήταν διασκεδαστικός και ψυχαγωγούσε τους κουρασμένους ξωμάχους που δούλευαν στα χωράφια του Λακχιού, των Λυών κι άλλων αγροτικών περιφερειών του Εμπορειού. Ήταν κι ο Γιώργης του Κονταρή, ο γιος του Νικόλα του Κονταρή. Ο πατέρας του έμενε μόνος του στο Μανδράκι. Ο Γιώργης κατοικούσε στον Εμπορειό. Γυρνούσε τα χωριά, έκανε θελήματα, χόρευε, τραγουδούσε και περισσότερο γελούσε σαν χαζός, χωρίς σοβαρή αιτία. Όταν πνίγηκε ο Δήμαρχος του Εμπορειού, Νίκος Διαμαντόπουλος, πήγε στα Νικειά, μέθυσε κι έλεγε: «Βούλιαξε το «Φιούμε»⁸³ πνί(γ)ηκε κι ο Διαμαντόπουλος, πάει)! Και δεν έπαυε να γελά.

χαν δυο ισοπεδωμένες εκτάσεις, η κάτω, που τραβούσαν τα μικρά καΐκια στη στεργιά, και η πάνω, που έμοιαζε με Τάβλα χωραφιού κι επειδή ήταν κοντά στον «αιγιαλό», πήρε το όνομα Τάβλα του Γιαλού. Από τη μικρή προκυμαία έριχναν το Σταυρό στη θάλασσα τα Φώτα.

79. Εμπορειός ο: Ορεινό χωριό της Νισύρου στα Β.Α. του νησιού.

80. Μποργιάτες, οι: Κάτοικοι του χωριού Εμπορειός.

81. Σαρδαλώνι, το: Τοποθεσία μόλις βγαίνεις έξω στα Β.Α., από το χωριό Νικειά προς το δρόμο για τον Εμπορειό. Έμοιαζε με μεγάλο αλώνι και κάποτε εκεί βρισκόταν του Σαρή το αλώνι = Σαρδαλώνι.

82. Λακχί, το, ή Λακκί: από τη λέξη «λάκκος», εύφορο λεκανοπέδιο που στην προέκτασή του, Δυτικά, βρίσκεται το ηφαίστειο. Πλούσια αγροτική περιοχή.

83. Φιούμε, το: ιταλικό πλοίο που έκανε την εσωτερική γραμμή Δωδ/σου. Βούλιαξε (24.9.1942) από τορπίλη του υποβρυχίου «Νηρέυς».

1. Ο Μανολιός

Αυτός όμως που δεχόταν πολλά πειράγματα ήταν ο Μανολιός⁸⁴ από τον Εμπορειό. Ο μοναδικός ηλικιωμένος άνθρωπος στη Νίσυρο, που έλεγε τα κάλαντα. Έκαμε το γεωργό, τον εργάτη, το χαμάλη, το νεωκόρο και τον ψάλλη. Φτωχός δεν ήταν. Όμως μάζευε τ' αποσίγαρο μέσ' από τους δρόμους, φορούσε παλιόρουχα κι ευχαριστιόταν να τον κερνούν. Γέρος πια άνθρωπος κατέβαινε στο Μανδράκι Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά και Φώτα κι έλεγε τα Κάλαντα. Έλεγε στα Κάλαντα των Φώτων: «έκαμε τη γη και τον ουρανό» κι έδειχνε πρώτα τον ουρανό και μετά τη γη. Έλεγε: «έκαμε τα δέντρα» και χαμήλωνε τα χέρια του, «και τα φυτά» και ψήλωνε τα χέρια του. «Έκαμε ν-μένα» κι έδειχνε τον αντικρινό του, «κι έκαμε κι εσένα τον άνθρωπο» κι έδειχνε τον εαυτό του. Τα λόγια του, οι κινήσεις του, τα καμώματά του γίνονταν αιτία γλευσμού και προκαλούσε την ευθυμία και το γέλιο. Ήταν φιλοχρήματος και μόλις του έδινες μια δεκάρα άρχιζε να χορεύει. Τα παιδιά τον πείραζαν πολύ και οι μεγάλοι διασκεδάζαν μαζί του.

2. Ο Μιχάλης ο Σκουλλής

Ο Μιχάλης ο Σκουλλής από τον Εμπορειό κατέβαινε στους Πάλους⁸⁵ κι έκανε το λιμενεργάτη. Τον κάλεσε ο γιατρός ο Παντελίδης⁸⁶ να φορτώσει ένα καϊκι με βαλανίδι. Δούλευε σκληρά, ήταν ζεστός ο καιρός. Ίδρωσε ο κακομοίρης, φόρτωσε το καϊκι. Πείνασε ο άνθρωπος. Από το Γιάννη τον Οικονομίδα, που είχε μπακάλικο κοντά στα Λουτρά, ζήτησε φαγητό. Του έδωσε ένα μεγάλο φύλλο παστό μπακαλιάρo, ένα ψωμί κι ένα μπουκάλι κρασί. Πήγε, έπλυσε το μπακαλιάρo στη θάλασσα, τον έφαγε άψητο, όλο το ψωμί και ήπιε και το μπουκάλι το κρασί. Ο Παντελίδης τον παρακολούθησε. Του λέγει, «Μιχάλη, θέλεις τίποτε άλλο;» «Όχι, γιατρέ μου, πα(ν) μ-μέτρο(ν) άριστο(ν)».

84. Λεβέντης Εμμανουήλ. Στη Νίσυρο τον ήξεραν ως Μανολιό. Η μητέρα του καταγόταν από τα Νικειά, κόρη του μεγαλοκτηματία της Κω Γιώργου Εμμανουηλίδη - Οικονόμου, που ήταν αδελφή της μητέρας του παπά-Μιχαήλ Σακελλαρίδη και της μητέρας του Γιώργη, Ηρακλή και Τάσου Καραναστάση. Ο πατέρας του καταγόταν από την Κάλυμνο. Ο ίδιος γεννήθηκε στην Καρδάμαινα της Κω, ήλθε στη Νίσυρο το 1931 και πήρε γυναίκα του την Άννα Ζωγράφου. Έμενε πάντα στον Εμπορειό.

85. Πάλοι, οι: Επίγειο του χωριού Εμπορειός με γραφική αμμόδη παραλία και φυσικό κολπίσκο.

86. Παντελίδης Παντελέων, ο: Ιατρός, δημιουργός, ιδιοκτήτης και διευθυντής των Ιαματικών Λουτρών Πάλων. Ο πρωτοπόρος της τουριστικής ιδέας στα Δωδεκάνησα. Πέθανε το 1929 από πνευμονία που του προήλθε από την πάλη του με τα κύματα της προβέζας, στην προσπάθειά του να σώσει τα έπιπλα και τα σκεύη που τα μαυρισμένα κύματα άρπαζαν από τις λουτρικές του εγκαταστάσεις.

V. ΑΠΟ ΤΑ ΝΙΚΕΙΑ⁸⁷

1. Το Βασιλάκη τ' Αυλακίου

Όταν μ-πέθανε ο πατέρας του Βασιλάκη⁸⁸, τον έφερα μ-πάνω στο χωριό από τ' Αυλάκι για να το θ-θάψου(ν). Μόλις τελείωσε ν-η κηδεία, ο Βασιλάκης έβγαλε ν-ένα μ-μεγάλο αναστεναγμό και φώναξε : Πάει κι αυτή η φασαρία! Στο καφενείο όλο και το μ-πειράζασι. Τότε (δ)ε ν-υπήρχα(ν) τσιγάρα έτοιμα, τα κλώθασι, τα στρίβασι(ν). Τον δίν-νασι τσιγάρα για να καπνίσει και τον βάζα(ν) μ-μέσα μύτθες από σπίρτα. Κάπνιζε ν-ο φουκαράς, έπαιρνε ξαφνικά φωτιά το σπίρτο και διασκεδάζασι(ν) ν-οι άλλοι, οι έξυπνοι, οι γεροί.

* * *

Μια φορά κατέβη στο Μαντράκι. Εκεί στον Μαντουδάκη το ν-αντάμωσε ν-ο Γιάννης του Μιχάλαρου : Ω Βασιλάκη, κάτω 'σαι ; Βρε, τον λέει, ως πότε θά 'σαι Μαντρακιώτης - δυομούρης ; Αφού 'μαι εδώ, τι με ρωτάς α ν-είμαι κάτω; Έλε(γ)ε μ-πολλές κουταμάρες. Ότα(ν) στα 1947 ήρθα(ν) στα Δωδεκάνησα τα ελληνικά χαρτονομίσματα και ο Βασιλάκης σου έκαμνε γ-καμιά αγγαρεία και τού 'διν-νες μια δραχμή (δ)ε ν-τη ν-έπιαν-ε. 'Ηθελε (ν)α του δώκεις πολλά («φιλά») (πεννηνταράκια, δεκάρες), για νά 'χει πολλά μες στη ζ-ζέπη ν-του. Προτιμούσε τρεις - τέσσερις δεκάρες, περισσότερο ν-όταν έγιναν μετάλλια κέρματα, να κουνουνίζου(ν) μες στη ζ-ζέπη ν-του, παρό μια μόνη δραχμή. Ότα ν-είχε κχέφι έπαιζε με τα δάχτυλά του τάχα μαντολίνο, κλα-

87. Νικειά, τα, ή και Νικιά : Ορεινό χωριό της Νισύρου στη Ν.Α. πλευρά του.

88. Βασίλειος Νικολάου Σκούρτος. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Ο πατέρας του ήταν ζαχαροπλάστης, ιδιοκτήτης μεγάλου ζαχαροπλαστείου στη μεγάλη γέφυρα του Καρακιοϊ. Το 1914 οι Τούρκοι έδιωξαν τον Νικόλα Σκούρτο και κατέβηκε στη Νίσυρο. Στα Νικειά δεν είχε σπίτι ο φτωχός, αφού η γυναίκα του ήταν Πολίτισσα. Είχε όμως στο Αυλάκι ένα μεγάλο οικόπεδο και πήγε κι έκτισε κει πέρα ένα σπίτι, πολύ μεγάλο κι όμορφο, πιστεύοντας στις διαβεβαιώσεις κι άλλων Νικειωτών, ότι όλο το χωριό θα μεταφερόταν σιγά - σιγά στ' Αυλάκι. Έτσι έγινε Αυλακιώτης, ο Σκούρτος ο Αυλακιώτης. Έμενε κάτω με τη γυναίκα του, τη Χαρίκλεια, με το γιο του το Βασιλάκη και την κόρη του, τη Μανιά. Ο μεγάλος του γιος ο Κώστας έφυγε στη Γαλλία, όπου και πέθανε. Πέθαναν όλοι και το Βασιλάκη έμενε μόνο του στο Αυλάκι. Γι' αυτό λεγόταν «ο Βασιλάκης τ' Αυλακίου». Ήταν αβαθός, λειψός, αλλά ακίνδυνος και πολύ χρήσιμος. Φιλότιμος, εργατικός, καλός εργάτης. Είχε τη μοίρα όλων των αβαθών. Όλοι το Βασιλάκη πείραζαν για να γελάσουν. Κοντός, αδύνατος, μικρόσωμος, ολοκόκκινος, φαλακρός, σβέλτος. Καλός ψαράς, καλός ναυτικός, καλός κολυμβητής, του άρεσε να ψάλλει. Παρουσιαζόταν για γαμπρός και αγαπούσε όλες τις κόρες των Νικειών. Στη Ρόδο τον αγαπούσαν οι Νισύριοι. Έβγαινε τακτικά από το γηροκομείο, συναντούσε τους συμπατριώτες του και τους έκανε να γελούν. Μια μέρα που έπεσε χιόνι, γλύστρησε, κτύπησε κι έπαθε εγκεφαλική αιμορραγία. Πέθανε (1900 - 1973).

ρίνο και με τα χέρια του έκαμνε μ-πώς έπαιζε βιολ-λί κι ε-τρα(γ)ούδα το μοναδικό τρα(γ)ούδι που ήξερε γ-καλά :

«Μια βοσκοπούλα (α)γάπησα μια ζηλεμένη κόρη.
'Ημουνα δώδεκα χρονώ παιδί, δέκα χρονώ ν-αγόρι».

Τελευταία έμενε στο σπίτι του εξαδέλφου του, του Μιχάλη Οικονομίδη. 'Ότα ν-εδούλευγε στα μεροκάματα, έπαιρνε τα χρήματα ο Οικονομίδης, αφού ο Βασιλάκης (δ)ε ν-ημπορούσε (ν)α διαχειριστεί και αφού είχε φαγητό και όπνο εξασφαλισμένο, φυσικά του έδινε πάντοτε το «χαρτζιλίκι ν-του».

'Έλεε ν-το Βασιλάκη : Να ήμουνα αεροπόρος, να ήμουνα αεροπόρος. —Και είναι θά 'καμνες; το(ν) ρώτησε ο Νικόλας ο Χαρτοφύλης. —Νά 'ριχτα πόμπες. —Πού θα τις έρριχρες, Βασιλάκη; Τη μ-πρώτη πρώτη πόμπα θα τη ν-έρριχτα στο σπίτι του Μιχάλη του Οικονομίδη.

* * *

Γέρασε και τον έβαλαν στο γηροκομείο της Ρόδου. Ούλ-λη ν-του τη ζωή έκαμνε χαμαλίκι. Κου(β)αλούσε ξυπόλητος, με τα πόδια, τις βαλίτσες των ανθρώπων(ν) από τα Νικειά στο Μαντράκι, πάνω, κάτω. Μια μέρα του δώσα ν-άδεια από το γηροκομείο κι ήρτε στη Νίσυρο. Μόλις βγήκε στο λιμάνι, λέει: Θ' αγγαρέψω το Γιώργη του Διάκου⁸⁹ (ν)α μου πάρει τη βαλίτσα στο σπίτι μου, στα Νικειά. Το 'χω τάξιμο, το 'χω άχτι, του κερατά! Ο Γιώργης έτυχε γ-κάτω στο λιμάνι, αγκάλιασε το Βασιλάκη, τον εφίλησε και του λέει : (Ν)α σου τη μ-πάρω στο σπίτι. Και τη μ-πήρε ν-ο Γιώργης του Διάκου. 'Εγινε πλούσιος, Γιώργη, πάρε κι εσύ μια δραχμή!...

2. Ο Γιώργης του Διάκου⁹⁰

Το αυτοκίνητο (δ)ε ν-ημπορούσε (ν)α ξεκινήσει από τα Νικειά, γιατί (δ)ε ν-υπήρχε μπεζίνα. Ο Γιώργης του Διάκου είχε γ-κάνα δυο μπουκχάλια μπεζίνα μαζεμένη. Τον λέου(ν), Γιώργη, σε παρακαλούμε, έχεις στο σπίτι δυο μπουκχάλια μπεζίνα, δώκε μάζ τη(ν) κι ότα ν-επιστρέψομε ν-από το Μαντράκι (θ)α σου τη δ-δώκομε μ-πίσω. Κοιτάξετε καλά, (ν)α μου τη φ-φέρετε πίσω, λέει ο Γιώργης. Κάποιος το ρ-ρώτησε : Και τι (θ)α τη γ-κάμεις, Γιώργη, δυο μπουκχάλια μπεζίνα ; Τι (θ)α τη γ-κάμω; Μον 'ταξε ν-η αδερφή μου η Ελένη (ν)α μου στείλει αφ' τη ν-Αμερική ένα τσακχουμάκι και πρέπει από τώρα (ν)α μα(ξ)εύω μπεζίνα...

89. Γιώργης του Διάκου: Από τα Νικειά, αβαθούτσικος, αλλά καλός κι εξυπηρετικός. Βλ. Καράγιωργης Γεώργιος του Δημητρίου, στη συνέχεια, υποσημ. 90.

90. Καράγιωργης Γεώργιος του Δημητρίου: Πρωτογός του Διάκου. 'Έπαθε μικρός τύφο και του έμεινε κάποια λειψάδα. Τσοπάνης καλός, εργατικός και σοβαρός. Τον συντηρούσαν οι αδελφές του Πολυζένη και Μαριγώ. Κανένας δέν τολμούσε να τον πειράξει. 'Ηξερε να υπερασπίζεται καλά τον εαυτό του.

3. Ο Σπύρος Νικητιάδης⁹¹

Έκαμνε ν-το φιλόσοφο. Τον άρεσε να σκολιάζει τα πολιτικά γεγονότα. Καλός και χρήσιμος εργάτης, αλλ' έπρεπε να το ν-επιβλέπεις (ν)α σου κάμνει τη δ-δουλειά καλή. Κάποτε ο αδελφός του ο Νικήτας, που ήτο μ-πρόεδρος του χωριού, (δ)ε ν-έβρισκε ν-οδοκαθαριστή, παρακάλεσε το Σπύρο το ν-αδελφó ν-τον, τον λέει: Βρε άτιμε, βοήθησέ με εμένα. Εντάξει, Νικήτα, εγώ θ' αναλάβω (ν)α καθαρίζω τους δρόμους και τ' αποχωρητήρια του «Σαρδαλωνού». Μπαίν-νει ένα πρωί ένας άθρωπος, ο Εγγλέζος⁹², στο καφενείο του Νικόλα του Δημητρού, αγανακτισμένος, λέει, βρωμάει ο κόσμος εκεί πέρα, (δ)ε μ-πάει (ν)α τα καθαρίσου(ν), έβαλες και οδοκαθαριστή, κύριε Πρόεδρε, είναι μ-που κάμνει αυτός; 'Άσε με, λέει ο Πρόεδρος, που να το μ-πάρει και να το σ-σηκώσει που το ν-έβρισκα εμπρός μου. Και λέει στο Σπύρο που καθόταν μέσα στο καφενείο: Ακούς τι λέει ο κόσμος για μένα; Ατάραχος εκείνος. (Δ)ε μ-μιλάς; Τι (ν)α πω; Η αρχαία Ελλάδα είχε εφτά σοφούς και τα Νικειά εφτά λωλ-λούς! Και σε ερώτηση του καφετζή ποιού 'ν' αυτοί οι εφτά λωλλοί, άρχισε ν' αραδιάζει τα ονόματα μερικών κάπως ασστηρών νοικοκύρηδων, αρχίζοντας πρώτα από τον αδελφό ν-τον το ν-Νικήτα. Σταμάτησε στους έξι. Και όταν ν-ο Νικόλας του Δημητρού του λέει ποιος είναι ο έβδομος, απάντησε κοιτάζοντας τον μ-πολύ ασστηρό Γιώργο Μαρίνο που έπιν-νε το γ-καφέ ν-τον: Α, Νικόλα, εδώ βρωμά μπαρούτθη.

4. Ο Γιάκουμος του Ζαράκη και ο Κυριάκος ο Χατζής

Ο Γιάκουμος ο Ζαράκης, παλιός τσουπάνης του Εμπορειού, είχε ν-τη μ-μάντρα ν-τον στη Γωνιά⁹³, μεταξύ Μποργιάτικα και Νικειάτικα, στη γ-Κυρρά⁹⁴ αó πάνω. Κι όπως ήτο φυσικό, έκαμνε μ-πολλές ζ-ζημιές σε πολλά χτήματα νικειάτικα. Κάποτε του κάμα γ-καταγγελία κι ο Δημητρούς⁹⁵ το γ-κάλεσε να 'ρτει στη Δημαρχία, στα Νικειά, (ν)α δικαστεί. Σήκωσε ν-ένα ν-τε-

91. Σ π ύ ρ ο ς Ν ι κ η τ ι ά δ η ς, ο: Από πολύ καλή οικογένεια, αδελφός του Νικήτα Νικητιάδη, που ήταν χρόνια πολλά Πρόεδρος των Νικειών, εξάδελφος πρώτος του Ναύαρχου Κώστα Νικητιάδη. Πέθανε στην Αθήνα το 1967.

92. Δ η μ ή τ ρ ι ο ς Κ. Φ ο ύ γ ι α ξ η ς, που λεγόταν Εγγλέζος: Παιδί καλής οικογένειας. Έλεγε αστεία κι έκανε κουταμάρες. Καλός μαραγκός, έκανε και τον ψαρά, το δυναμιστή, γλετνούσε, χόρευε. Ο Εγγλέζος, όπως το Βασιλάκη, είχε τη λόξα να ερωτεύεται. Αγαπά την τάδε, αγαπά την άλλη. Πολλά ανέκδοτα άφησε, που τα ξέρει ο Ν.Δ. Χαρτοφύλης, Πρόεδρος των Νικειών.

93. Γ ω ν ι ά, η: Τοποθεσία στην αγροτική περιφέρεια Εμπορειού - Νικειών.

94. Κ υ ρ ά, η: Η Κοίμηση της Θεοτόκου. Μοναστηριακό συγκρότημα Β.Α. του νησιού, ανήκει στην Κοινότητα Εμπορειού.

95. Δ η μ η τ ρ ό ς: Δημήτριος Ι. Χαρτοφύλης, γεννήθηκε στα Νικειά το 1870. Επί 25 χρόνια Δήμαρχος Νικειών.

νεκχέ ν-τυρί από τη μ-μάντρα ν-του, (ν)α το δ-δώκει κάπου, που ήτο ν-υποχρεωμένος. Ο Κυριάκος ο Χατζής, το ν-αντάμωσε στη Μιχαλάινα⁹⁶ ποθεμμένο⁹⁷ ν-εκεία πέρα κι εκάπνιζε. Είντα Γιάκουμ; πού πας με το καλό; Ε, κακόμοιρε, Κυριάκο, (δ)ε ν-τα 'μαθες που με χαντακώσασι;⁹⁸ Κάμασι ζ-ζημιά και τα ρίξα⁹⁹ ν-ούλ-λα πάνω μου! Πονηρός ο Κυριάκος, κατάλαβε πως εκεία πέρα υπάρχει τυρί, μυζήθρα και του λέει: Βρε Γιάκουμ, άλλος έκαμε ν-τη ζημιά, (δ)ε ν-τη ν-έκαμες εσύ. Εγώ 'μαι μάρτυρας, πάρε με μένα, (ν)α πω τίνος ειν' το μαντρί που έκαμε ν-τη ζημιά. Σωστά το λες Κυριάκο; Βέβαια βρε Γιάκουμ. Στάσου, (ν)α σου κόψω λ-λίο ν-τυρί. Τον κόβγει λοιπό ν-ένα γ-καλό γ-κομμάτι τυρί και μυζήθρα ο Γιάκουμ και γυρίζ-ζει στο χωριό καμαρωμένος. Το βράδυ στη Δημαρκία θα γινότα ν-η δίκη. Λέει στο Δημητρό ο Γιάκουμ: 'Έχω το μ-μάρτυρά μου, εγώ (δ)ε ν-έκαμα ζημιά, αλλουνού ν-ήτο το μαντρί. 'Ερκεται ο Κυριάκος ο Χατζής, ο μάρτυρας. Του λέει ο Δημητρός—(Δ)ε μ-μου λες Κυριάκο, εσύ είδες άλλο μαντρί να μπαίν-νει μες στο χωράφι του Φώτη του Τσικήτα στη Γωνιά; Λέει ο Χατζής: Εγώ τέτοιο μ-πράμα; Βρε Χατζή, λέει ο Γιάκουμ, εσύ (δ)ε μ-μού'πες ότι είδες... Εγώ σου'πα τέτοιο μ-πράμα; Ω Γιάκουμ, μπας και λωλ-λάτθης κακόμοιρε; 'Ελα Παναγιά μου. Ω Γιάκουμ, στα καλά σου είσαι; Ετράβα ν-τα μουστάκια του και λέει: Δημητρό, είμαι 'γω ψεύτης, αλλ' αυτός εί(ναι) μ-πγιο μεγάλος από μένα. Το γ-κερατά το Χατζή, είντα που μου κατάφερε!¹⁰⁰

5. Ο Σταυρινός Χαρτοφύλης¹⁰¹

'Ηταν μπακχάλης στα Νικειά, είχε ν-ένα μαγαζάκι, έπαιρνε βαλανίδια, αμύδαλα. Πήε μια γυναικα (ν)α του πάρει βαλανίδι και πρόσεχε μ-πολύ στο ζύγι. Της λέει ο Σταυρινός: Είντα προσέχεις; Καταλαβαίνεις από τέτοια πράματα; Απαντά η γυναικα: Ω Σταυρινέ, ω Σταυρινέ, είπα μ-μου (ν)α σε προσέχω! Γέρος πια, ότα ν-επέρνα ν-οι βοργιάδες, και το σπίτι ν-του ήτο στο βοριά μέσα, έρχετο στο καφενείο κι έλεε: είντα μ-πον θα ένω (θα γίνω), επήρα μ-πάλε οι μαυροβοργιάδες! —Επούλησε ν-ένας νοικοκύρης ένα β-βόδι στο

96. Μιχαλάινα, η: Αγροτική περιφέρεια στα Νικειά.

Ποθεμ-μένος, ο: Αφήνω κάτι που σηκώνω για να ξεκουραστώ, ρ. ποθέν-νω.

98. Χαντακώσασι, ρ: Σε χαντακώνω, σε προδίδω, σε βάζω σε βάσανα, μετφ. σε καίω, σε καταστρέφω.

99. Ρίξα (ν), ρ: ρίχνω, ρίπτω, πετώ, φορτώνω, μεταφορικά, δηλαδή μου το φόρτωσαν, ενώ άλλοι έκαμαν τη ζημιά.

100. Στα Νικειά έμεινε η φράση: «Μπα λωλ-λάτθης Γιάκουμ;» και λέγεται σε ανάλογες περιπτώσεις.

101. Χαρτοφύλης Σταυρινός (Σταύρος), ο: 'Ηταν ο παππούς του δικηγόρου Σταύρου Σκούρτου. Καλός νοικοκύρης, που όπως σ' όλους τους εμπορευόμενους της εποχής του βγήκε η ρετσινιά, ότι έκλεβε στο ζύγι. Όμως αυτό καθόλου δεν τον πείραζε, συνέχιζε τη δουλειά του και τα καλαμπούρια του.

Μαντράκι κι επήρε ν-εξακόσα φράγκα, ποσό σημαντικό για τη ν-εποχή ν-εκεί-νη. Στο καφενείο το εσκολιάζασι μερικοί νοικοκυροί, λέει ο Σταυρινός : Ε, μωρέ, κι ας ήμου γ-κι εγώ ένα β-βόδι ετσινά, τώρα που 'μαι γέρος, (ν)α με πουλήσει η Ερρήνη (γυνναίκα του) (ν)α πάρει εξακόσα φράγκα, (ν)α γί-νει πλούσια...

6. Ο Δημητρός¹⁰²

Δικάζετο κάποια υπόθεση στη Δημαρκία των Νικειώ(ν) για ένα ν-αγρά-μιτθα, σ³ ένα χ-χωράφι στα «σκόπελ-λα», που το φ-φιλονικούσε ν-ο Τσιική-τας κι ο Γιάννης Οικονομίδης (του Γιώργη του Διαμαντή). Ο Οικονομίδης έφερε ν-από τη μ-Πόλη ν-ένα γράμμα συγγενή του, που έγραφε ν-ότι το ν-α-γράμιτθα το ν-εμα(ζ)έβγκασι ν-οι συγγενείς του από τα παλιά χρόνια, το ν-εμα(ζ)έβγκασι λέει ο πάππος μου κι ο προπάππος μου. Φέρ³ το γράμμα, φωνάζει ο Δημητρός, διαβάζει: «Κωνσταντινούπολις 30 Φεβρουαρίου 1933». Ο Γραμματικός¹⁰³ λέει, σταμ-μάτα Δήμαρκε, το γράμμα αυτό είν' άκυρο. —Γιά-ντα εί ν-άκυρο; λέει ο Δημητρός. Υπάρχει 30 Φεβρουαρίου ημερομηνία ; απαν-τά ο γραμματικός. Ο Δημητρός έξυσε ν-τη φαλάκρα ν-τον και λέει : Σιωπή, σιωπή, μια στιγμή ξέρομε ν-εμείς α ν-ο Μουσταφά Κχεμάλης, που έκαμε ν-τόσα πράματα στη ν-Τουρκία, α ν-έκαμε και το Φλεβάρη νά 'χει τριάντα μέρες; Πρώτα (ν)α βεβαιωθούμε στα σίγουρα (ε)ά ν-ο Φλεβάρης έχει 28 μέρες στη ν-Τουρκία κι ύστερα (ν)α προχωρήσει η δίκη.

7. Ο Σπύρος Ανδριώτης (του Μαστροκωσταντή)

Ο Σπύρος έδερε τη θ-Θώρα του Κουενή. Αλλ' (δ)ε ν-είχε μ-μάρτυρα κι αυτή το ν-εγκάλεσε στη Δημαρκία. Λέει αυτός, ψώματα λέει, ας φ-φέρει το, το, το μ-μάρτυρά ν-της. Μάρτυρας (δ)ε ν-υπήρκε. Λέει ο Δημητρός, κακομοίρα Θώρα αφού (δ)ε ν-έχεις μάρτυρα...! Αυτή για να ξεσπάσει, αρχίζει τις κατάρες, (ν)α που να σαπίσον ν-τα χέργια σου, αφορεσμένε, κακούργκο, φονιά, που να σε φα ν-οι σκουλούκοι, και, και, και. Θύμωσε ν-ο Σπύρος και της λέει : λ-λί, λ-λί, λ-λίες σου πφέσασι, κι άλλες, άλλες (θ)α σου δώκω, πρε - πρε - πρέπου σ-σου μωρή...!

102. Δημήτριος Ι. Χαρτοφύλης, ο : Βλ. Γαβριήλ Μ. Σακελλαρίδη «Νι-συριακά», τόμος 6ος, Αθήνα 1978, σελ. 159.

103. Γεώργιος Π. Βαρκανής. Ήταν για πολλά χρόνια γραμματικός της Δημαρχίας των Νικειών και μετά το Δημητρό Δήμαρχος μέχρι το 1944. Τα Νικειά και ο Εμπορείός ήταν και είναι Κοινότητες που προΐσταται ο Πρόεδρος. Οι κάτοικοι όμως συνηθίζουν να αποκαλούν τον Πρόεδρο Δήμαρχο και την Κοινότητα Δημαρχία.

VI. ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ, ΤΥΠΟΙ ΚΑΙ ΧΩΡΑΤΑΤΖΗΔΕΣ

Οι μαγνητοφωνημένες αφηγήσεις δίνουν τη γνησιότητα της νισύρικης ντοπολαλιάς και βεβαιώνουν την αλήθεια των γεγονότων που αφορούν υπαρκτά πρόσωπα. Ο αφηγητής έλαβε μέρος στα γεγονότα που εξιστορεί, γνωρίζει τα πρόσωπα για τα οποία μιλά κι έτσι προσεγγίζεται η λαογραφική πιστότητα κι εξασφαλίζεται η πειστικότητα της διήγησης. Τα επεισόδια θα καταγραφούν, όσο γίνεται, με χρονολογική σειρά, για να φανεί η εξελικτική μορφή των πειραγμάτων, όπως αυτά διαμορφώθηκαν μέσα στην ιστορική πορεία της νισύρικης κοινωνίας. Οι φάρσες, τα «καώματα», τα προσωπικά παθήματα, οι ατομικές «γκάφες» μεταδίδονται από στόμα σε στόμα και γίνονται γρήγορα κτήμα όλων των κατοίκων του νησιού. Έτσι αρχίζουν οι αναδιηγήσεις. Όμως και σ' αυτές τις περιπτώσεις ο «μύθος» δεν ξεμακραίνει από την πραγματικότητα, αλλά διανθίζεται από την προσωπική επινοητικότητα¹⁰⁴ του αναδιηγητή. Αυτός¹⁰⁵ με τη σειρά του θα προσ-

104. Πρωτομάστορας ανεπανάληπτος αυτής της επινοητικότητας υπήρξε ο Βασίλης Μ. Βεζύρογλου (1908 - 1982). Βλ. «Μύθοι, Ιστορίες, Πλάκες, Διαλογισμοί Βασίλη Βεζύρογλου», Επιμέλεια Κ.Ο. Σακελλαρίδη, «Νισυριακά», Τομ. 5ος Αθήνα 1976, σελ. 109 - 186.

105. Πολλοί Νισύριοι έχουν ευχέρεια παραστατικής αφήγησης και ικανότητα να δομούν τη διήγησή τους σύμφωνα με τον άγραφο και γνήσιο κανόνα της νισύρικης εκφραστικής και της τραγουδιστικής ντοπολαλιάς. Είναι ευρετικοί και λόγιοι τύποι.

Ανάμεσά τους διακρίνονται : Κωσταντής Γ. Χατζηνικολάου : (1910 - 1984) λαϊκός οργανοπαίκτης, τσαγγάρης, Γεώργιος Ε. Χαρτοφύλης, ο Γιωργέους : (8.10.1913) ψάλτης και αρχαιοφύλακας, έκανε και τον καφετζή και το γεωργό.

— Καλλιόπη Καζάντη Κυπραίου : (16.6.1910). Μικροαγρότισσα και νοικοκυρά.

— Κατερίνα Κούλελη, ή Κουλελιάννα : (1861 - 1939). Ήταν η γυναίκα που έδωσε πολλή χαρά στους ανθρώπους και γέλιο πολύ. Τα «καώματα» του αλλοπρόσαλλου χαρακτήρα της και κυρίως τα λόγια της κυριάρχησαν στις ψυχαγωγικές συγκεντρώσεις του καιρού της. Ό,τι έλεγε ήταν στίχος έμμετρος και οι κουβέντες της λαϊκή ποίηση. Το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών αναλύοντας το έργο στο Δελτίο Ελληνικής Βιβλιογραφίας (1969 παρ. 30 225 - Koumendos N. - Catherine Koulelis), γράφει : «Η Κουλελιάννα είναι λαϊκή ποιήτρια σαν τη Σαπφώ, που όταν μιλά και λέει τους στίχους της έχει τη γλώσσα σκληρή και τα βέλη άγρια». Βλ. περισσότερα στο βιβλίο μας:

θέσει τη δική του δηκτικότητα, τη λεπτή ειρωνεία, την έξυπνη και λεπτή σάτιρα και κοροϊδία. Πάνω στον αρχικό καμβά θα πλεχτεί η συγκεκριμένη λέξη, θα ενσωματωθεί η επεισοδιακή φράση και με χτυπητές πινελιές θα ψυχογραφηθεί ο ήρωας του επεισοδίου.

Οι έξυπνοι ρίχνουν λάδι στη φωτιά για να φουντώσει η κουταμάρα του αφελή. Δεν ήταν λίγες οι φορές που εξαιτίας της δηκτικότητας του Νισύριου (κι ενώ αρχική πρόθεση ήταν το πείραγμα για να γελάσουν) τα χωρατά και τ' αστεία μετατρέπονταν σε κωμικοτραγικά επεισόδια. Απ' εδώ παίρνει και τον τίτλο του το μεγάλο αυτό κεφάλαιο «Επεισόδια και Χωρατατζήδες» που είναι και ο κύριος κορμός της εργασίας αυτής. Έτσι μέσα από τα «επεισόδια» θα ξαναφωτιστούν συνηθισμένες εικόνες και σκηνές της καθημερινής ζωής των Νισύριων. Θα παρελάσουν οι «χωρατατζήδες»¹⁰⁶, που με τα λόγια και τις πράξεις τους οικοδομούσαν μια ιδιαιτερότητα ευφορικής κατάστασης που τους έδινε εισιτήριο συμμετοχής στο «Νισύρικο πανηγύρι» γνωστικών και παλαβών. Θα προβληματιστεί ο αναγνώστης, και ειδικά ο Νισύριος, γύρω από το μεγάλο θέμα της διασκέδασης και της συναδέλφωσης των ανθρώπων και θα διαπιστωθεί: 1) Ότι πολλές φορές δεν μπορείς να ξεχωρίσεις πού αρχίζει το τραγικό και πού το αστείο και το κωμικό. 2) Και τα δύο έχουν κοινή ρίζα και καταγωγή. 3) Όλα οδηγούν σε μια απροσδιόριστη λύτρωση από τις σκοτούρες και τις έγνοιες για να γίνει η ζωή υποφερτή και 4) Πολλές φορές διασκεδάζουν οι πολλοί με το δράμα του ενός.

1. Ο Νικήτας Μαστρογιάννης ¹⁰⁷

Ο πατέρας μου¹⁰⁸ κάθε βδομάδα ή κάθε δεκαπέντε μέρες επάιν-νε στα χωριά για να δώσει τα παούτσια που τους έκαμνε, τα γεμενιά. Έπρεπε ν-να περάσει ούλ-λα τα χωριά. Μια ν-αυγή, νύχτα, που σηκώθη ν-επέρασε από

«Η Κατερίνα του Κούλελη», Αθήνα 1969 και «Νισυριακά», τομ. 3ος, σελ. 292-329 - Και πολλοί άλλοι. Κορυφαία αφηγήτρια στο νισύρικο ιδίωμα υπήρξε η Καλλιόπη Γ. Βιολλή και κύρια εκπρόσωπος της νισύρικης εκφραστικής. Βλ. υποσημ. 291 και εργασία μας «Ο γάμος στη Νίσυρο», «Νισυριακά», τομ. 5. Αθήνα 1976, σελ. 178, 179, 180, 183, 186.

106. Χ ω ρ α τ α τ ζ ή δ ε ς, οι: Αυτοί που κάνουν χωρατά, αστεία, άκακα πειράγματα. Μ' αυτή τη λέξη πρέπει να εννοούμε και τους γνωστικούς και τους αβαθούς και τους ρηχούς. Γιατί οι τελευταίοι, στην προσπάθειά τους να σοβαρολογήσουν, γίνονται αστείοι, φαιδροί, γελοίοι.

107. Μ α σ τ ρ ο γ ι ά ν η ς Ν ι κ ή τ α ς, (1851 - 1939) Η πρώτη γυναίκα του ήταν η αδελφή του Νικόλα Σαρή, η Άννα. Η δεύτερη η Μαριά του Χαζή, που ήταν κι αυτή χήρα. Βλ. υποσημ. 11.

108. Βλέπε υποσημ. 73. Απόστολος Μαστρογιάννης του Νικήτα.

του Παραμπούτθη¹⁰⁹ κι ήτο ν-ανοιχτό. Βρε Νικόλα, έ ν-νοιξες; *Ιν-Ναί Νική-
τα. (Θ)α μου κάμεις ένα τσάι (ν)α το πιω (ν)α πααίν-νω στη δ-δουλειά μ-μου;
'Ελα μέσα. Αλλά στο δρόμο που έρκετο, νύχτα, έβγαλε ν-από τη ζ-ζέπη ν-του
το μαντίλι ν-του για να βγάλει τη μ-μύξα ν-του, ήτο γ-και μυξολούφης. Του
'πφεσε ν-το παξιμάδι με το βγάλσιμο του μαντιλιού. Εκεία πέρα στις Συρ-
νωίταινας. Έσκυψε γ-και σάλιζε μ-με το χέρι ν-του και νόμισε μ-πως το
ήρε ν-το παξιμάδι, το 'βαλε στη ζ-ζέπη ν-του και μπήκε στο καφενείο.
'Εβγαλε ν-το παξιμάδι ν-επάνω στο τραπέζι γ-και περίμενε. 'Ηρτε ν-το τσάι.
Ο πατέρας μου πιάν-νει το παξιμάδι (ν)α το βοιτθίσει μέσα. Ο Παραμπούτθης
είδε γ-κάτι στο τραπέζι-ζι που 'μοιαζ-ζε μ-με παξιμάδι και λέει : Ω Νικήτα,
είντα μ-που κάμνεις; Στραβός είσαι; Πίν-νω το τσάι μ-μου. Βρε Νικήτα,
παξιμάδι 'νι ν-αυτοδά; (Δ)ε ν-το θωρείς; Αυτό 'νι ξερή γα(ϊ)δουρριά¹¹⁰.
Επεθάνασι στα γέλια κι οι δυο, γιατί ο Νικήτας επήε ν-να φάει τη γαδουρ-
ριά γερινέ* παξιμάδι. Ούλ-λη ν-τη ν-ημέρα μ-πιο το 'λεε ν-ο Παραμπούτθης
στους αθρώπους κι εγελούσασι...*

2. Ο γερο - Σεβδαλής

(Αφηγητής : Εμμανουήλ Κουλάκης, 8.9.1905)

*Ο γερο - Σεβδαλής¹¹¹ με τη γεναίκα ν-του και τις κόρες του (δ)ε ν-τα πα-
αίν-νασι γ-καλά. Κάθε μέρα εμαλ-λώνασι. Αυτός ήτο μ-πονηρός και τεμπέλ-
λης. Η μάνα κι οι κόρες εσηκώθησα γ-και πήασι στο χωράφι, κι εθεορίζασι.
Αυτός λ-λοιπό λέει, έλα δω, (ν)α δούμε κατά πόσο μ-με 'γαπού ν-οι γεναίκες
μου. Πιάν-νει λοιπό γ-και ξαπλών-νει μες στη μ-μέση της σάλας, βάλ-λει κι
ένα σταυρό στο στόμα ν-του κι έκαμνε ν-το πεθαμ-μένο! 'Ερχονται λοιπό
ν-αντές το βράδυ από το χωράφι, βλέπον ν-το ξαπλωμένο, μ-πεθαμ-μένο! Λέει
η μάνα : Βρε σεις, ο πατέρας επέθανε. Αλλά, κάτσετε (ν)α πλητθούμε, (ν)α
φάμε, (ν)α πιούμε, (ν)α ξεκουραστούμε και ύστερα (ν)α βάλουμε ν-τις φωνές.*

*Ακούει ο γερο-Σεβδαλής, σηκών-νεται πάνω, πιάν-νει το ραβδί. Βρε,
αυτή 'νι η αγάπη που μου 'χετε; Να λοιπό ραβδί, τις εσκότωσε στο ξύλο!
Εγώ 'μαι πεθαμ-μένος; Να ραβδί...*

109. Πα ρ α μ π ο ύ τ θ η, του: Το καφενείο του Νικόλα Παραμπούτθη. Βλ. κεφάλ.
«Ο Καφενές του Παραμπούτθη» και υποσημ. 261 και 292.

110. γ α ι δ ο υ ρ γ ι ά, η: Του γαιδάρου τα περιττώματα, κοπριά, ξερή γαιδουρινή.

* γερινέ : σαν, όπως.

111. Γ ε ρ ο - Σ ε β δ α λ ή ς, ο: Είναι ο πατέρας της Μαρίας Σεβδαλή - Σταυρια-
νού (1885 - 1955) που είναι η μητέρα του Γιώργη (1916), του Κωσταντή (Άγιος 1918 -
1984) και του Μανόλη (1927). Αυτά είναι τα τρία εγγόνια του γερο-Σεβδαλή.

3. Ο γερο - Μαντάς

Ο γερο-Μαντάς¹¹² αγαπούσε την μ-Παμπακάινα. Έμεινε μ-πάνω στο Λαγκάδι. Εκείνη (δ)εν το ν-ήθελε. Ένα βράδυ μ-πήρε ν-τους φίλους του, αφού πρώτα τους μέθυσε και τους επή(γ)ε να τρα(γ)ουδήσου ν-τη ν-αγαπημένη ν-του. Στάθηκα γ-κάτω από τα παράθυρα της Παμπακάινας κι άρκια ν-το τρα(γ)ούδι. Όπως ήτο γ-γεμάτο με κατρουλιά το καθήκι, τους το αδειάζει επάνω τους. Οι φίλοι του Μαντά σταμάτησα ν-το τρα(γ)ούδι, ετρέξασι (ν)α φύ(γ)ουν, ενώ εκείνος έμεινε ακίνητος στη θέση ν-του και είπε: «Περίεργον φαινόμενον, ουρανόσ καθαρός, οι αστέρες εις την θέσιν των. Πόθεν έρχεται η βροχή;»

4. Η Σοφία του Παπαντώνη (1860)

(Αφηγητής: Γεώργιος Ε. Χαρτοφύλης, 1913)

Ήτο γ-Κυριακή πρωτ. Σηκώθηκα για την εκκλησία. Βλέπω τη Μαρία¹¹³ ν-του Βεζύρη να χτυπά τη μ-πόρτα ν-της Σοφιάς. Λέει μου: Ω Γιώργη, πάνω 'νι η Σοφιά; Λέω, (δ)ε φ-φαντάζομαι να 'φνε, πρωτ ν-ακόμα, χτύπα της τη μ-πόρτα. Από τα πολλά χτυπήματα εμπρόαλε και λέει: Ποιος, ποιος είσαι κόρη μου; Εγώ 'μαι, η Μαρία, έλα και σου 'φερα φατ, που μου το 'δωκε η ανεψιά σου η Ερήνη¹¹⁴. Η Σοφιά, αντί να πάει κάτω, επήε προς τη φωτογραφία ν-του Παπά της, εγονάτισε κι έλεε: «Α το πιάσω Παπά μου;», και πάλι το ίδιο, «Α το πιάσω Παπά μου;» Πεντέξι φορές. Και απαντούσε ν-η ίδια κάμνοντας τη φ-φωνή ν-του Παπά: «Πιάσ' το κόρη μου, με ούλ-λη μου τη γ-καρδιά' και κατέβηκε μ-πιο κι έπιασε ν-το φατ. Έτσι έκαμνε γ-κάθε φορά, ότα ν-της έπαιρνε γ-κάποιος φατ. Έπρεπε μ-πρώτα (ν)α ρωτήσει το

112. Το επεισόδιο του γερο-Μαντά με την Παμπακάινα συνέβη γύρω στα 1880 στη Νίσυρο. Είναι αποκαλυπτικό του χαρακτήρα αρκετών Νισύριων, που ενώ γνωρίζουν γράμματα, έχουν επιτύχει στη ζωή τους ως επιστήμονες, επαγγελματίες, καλλιτέχνες, διατηρούν για τους εαυτούς τους την επιφύλαξη, να μην αναγνωρίζουν τα λάθη τους. Αντιλαμβάνονται την υποτίμηση, την προσβολή, ακόμη και τη χλεύη που τους προσάπτεται κι όμως εξακολουθούν να ξεγελούν τον εαυτό τους, με το να πιστεύουν ότι έτσι επανατροφοδοτούν τη χαμένη τους αξιοπρέπεια, τη φιλαυτία τους. Θέσεις αστείες που ωστόσο ένεχουν μέσα τους τη λύπη και το γέλιο.

113. Μ α ρ ί α του Β ε ζ ύ ρ η, η: Μαρία Σαλάχα (1923), γυναίκα του Γιάννη του Βεζύρογλου (1919 - 1982) και αδελφή του Ζουζέπου. Ήταν λεύτερη πολύ αδύνατη και τη φώναζαν «Καν - νι».

114. Ε ρ ή ν η, η: Ειρήνη Φασουλαρίδη - Κέντρη (1893-1965), γυναίκα του «Μπαρβαγιώργη» (1896 - 1955). Άλλα ανήψια της Σοφιάς ήταν ο Γιάννης Φασουλαρίδης (Φας) που πήρε γυναίκα τη Μαρία Γ. Σακελλαρίδη και κόρη της Ασημένης Αποστολίδη και η Άννα Φασουλαρίδη - Κρούσκου. Βλ. υποσημ. 21. Ήταν παιδιά της Καλής Παπαντώνη, αδελφής της Σοφιάς.

μ-Παπά και ύστερα (ν)α πιάσει το φαί. Πολλές ειπ' οι ιστορίες της Σοφιάς του Παπαντώνη¹¹⁵.

5. Η Άννα, η Αφροδίτη και η μάνα τους

Ήταν δυο αδελφές,¹¹⁶ ηλικιωμένες γεροντοκόρες, ηθικές, υπερήφανες, αλλά και λίγο παλ-λαβές. Έμεναν μέσα στον «Έλυτθα». Τις πείραζαν τα παιδιά κι αυτές πολύ εύκολα γίνονταν θέαμα και ακρόαμα διασκεδαστικό. Η Αφροδίτη είχε πολλές τρίχες στο πρόσωπο και της κακοφαινόταν που τα παιδιά τη φώναζαν «μουστακού». Η Άννα τελευταία έμεινε μ' ένα μάτι, κυκλοφορούσε πιο εύκολα από την Αφροδίτη και «κυνήα ν-τα παιδιά με το κατσούνι»¹¹⁷. Τους πέταγαν πέτρες και η Αφροδίτη βρισκόταν πίσω από την πόρτα, έτοιμη να ορμήσει. Κλαυσίγελες καταστάσεις. Ο πόνος για το θάνατο του αδελφού τους, του «Περικλέους», τις αποπαλάβωσε.

Θύμωναν πολύ και οι δυο, αν τους ανέφερες το γνωστό πια σ' όλους τους Νισύριους απόσπασμα μοιρολογιού, πού είπαν κάποτε, όταν έμαθαν πως ο αδελφός τους, ο Περικλής, πέθανε στην Αθήνα. «Ω Περικλή μου ευγενή, καπέλλον της Ελλάδος!».

* * *

Η μητέρα τους, η Μαργιά μ-Βογιαζ-ζή, χήρα και χαροκαμένη, που 'χασε το μοναχογιό ν-της τον Περικλή το δάσκαλο, τσακχόθηκε με τη ν-Άννα ν-του Κονταρή (1847). Πάνω στο γ-καβγά, εκείνιά που τσακχών-νουντο, λέει η Άννα του Κονταρή στη μ-Μαργιά ν-του Μπογιαζ-ζή, «μωρή αγράμματη... που 'ρτες τώρα (ν)α συζ-ζητήσεις μας-ζι μ-μου...» Γυρίζει η Μαργιά

115. Η Σοφιά, κόρη του παπα- Αντώνη, πήρε το επίθετο Παπαντώνη. Ζούσε στην Κωνσταντινούπολη με τον πατέρα της τον «Παπα-Αντώνη» και τον αδελφό της το Βασίλη. Η Σοφιά αγάπησε κάποιο Τσικητιμή, αλλά δεν την ήθελε γυναίκα του, επειδή ήταν νευρασθενική. Ο αδελφός της, κινηματογραφιστής, πήγε στην Κύπρο και δεν ξαναγύρισε. Πέθανε ο Παπάς κι έμεινε μόνη της η Σοφιά. Γύρισε στη Νίσυρο, ζούσε μέσα στο σπιτάκι της, στο ρημίδι, που ξεκινά από την ανηφόρα του Λαγκαδιού προς το Μολύβι. Πολλές φορές ακουγόταν στο σκοτάδι της νύχτας η σκληρή κι έντονη φωνή της «Παναγιότατη Παναγία, βοήθησε το Β—Βασίλη μου στα ξένα, κι αν-εγάπησα το Τσικητιμή με δόξα και τιμή... χα, χα, χα...» Οι Νισυριές της έστελναν φαγητό. Πέθανε μες στον πόλεμο (1944) και σ' άλλο σπίτι. Κοιμόταν μαζί με το ρίφι της για να βράζει. Σ' ένα καντούνι είχε σωρέψει ταές για το ρίφι, άχερα, μαερόφυλλα κι άλλες ταές (τροφές για το ρίφι). Την πήρε ο ύπνος κοντά στο ρίφι της που τη ζέσταινε, έγειρε το λυχνάρι της και πήραν φωτιά οι ταές. Φώναζε το ρίφι, έβαλε τις φανές η Σοφιά, πήγαν οι άνθρωποι, την τράβηξαν έξω και την πήραν σ' άλλο σπίτι. Το δικό της κάηκε κι έμεινε ακατοίμητο. Σε λίγες μέρες πέθανε.

116. Άννα Περούλη (1870), Αφροδίτη Περούλη (1871), Περικλής Περούλης (1873). Παιδιά του Ιωάννη Γεωργίου Περούλη (1842), που πήρε γυναίκα του τη Μαρία Βογιατζή.

117. Κατσούνι, το. Αγροτικό ραβδί, χρησιμεύει ως εργαλείο για το μάζεμα των καρπών.

του Μπογιαζ-ζή και της κάμνει, «μωρή, εμένα (θ)α πεις αγράμματη πού 'το ν-ο γιος μου δάσκαλος;»).

6. Ο Γιάγκος και η Ατθή

(Αφηγήτρια : Άννα Απ. Μαστρογιάννη, 1909)

Ο Γιάγκος¹¹⁸ ο Καβαζαρόπουλος είχε γεναίκα ν-του τη ν-Ατθή κι έμενα μ-πάνω στους Αγίους Αναργύρους. Ο Γιάγκος μιλούσε γρήγορα και (δ)ε ν-του καταλάβαινες είντα πού 'λεε. Έτρωε ν-τα λόγια του. (Δ)ε ν-ήτο αβαθός. Ήτο μ-πολ-λύ καλός κι έφταν-νε στη ν-αβαθουσίνη. Εγέννησε ν-η σκρόφα δέκα «βρουλιά» κι η Ατθή κι οι κόρες της (δ)ε ν-ήτο ν-ικανοί να τα μεγαλώσου(ν). Ο Γιάγκος ευρίσκετο στη ν-Αμερική κι έγγραφέ ν-του η Ατθή κι ήρτε για να 'νεθρέψει τα βρουλιά. Επάαινε μ-πιο ν-εις το «Μηλοκράτη»¹¹⁹ γ-κι είχε ν-τα βρουλιά και τη σκρόφα.

* * *

Είχαμε ζευγάρι στη «Λαγκάδα»¹²⁰ και θα ζευγάριζ-ζε ν-το χωράφι ο Γιάγκος με τους γαδάρους του. Και τη ν-ημέρα μ-πον 'θελε να ζευγαρίσομε γ' ήτο ν-ο καιρός άσκημος, βορ-ριάς, έκαμνε γκρού. Η νουν-νά¹²¹ η καημένη επήε μ-πάνω στο σπίτι. Λέει : Ω Γιάννη, σήμ-μερα ας μη μπάομε ν-εις τη Λαγκάδα γιατί κρών-νει, ο καιρός ειν' άσκημος, ας πάομε ν-άλλη ν-ημέρα. Έβαλε ν-τις φωνές. Ήτο ν-έτοιμος, είχε ν-το ν-τουρβά¹²² ν-του στον νόμο.. Αυτός έβαλε ν-τις φωνές. Όχι, όχι, θα πα, θα πάμε. Ήτο να, να μη ν-έρτεις. Τώρα που 'ρτες θα, θα πάμε! Ή τα(ν) ή επί τας. Κι εσηκώθη γ-και πήε γ-κι έκαμε μόνος το ζευγάρι...

* * *

Για ν' ανάφου ν-το φούρνο γ-και να ψήσου ν-τα ψωμιά, έπρεπε νά 'ναι ν-ούλλοι μαζ-ζί, βέβαια ήτο ν-η σκάλα του σπιτιού αφηλή. Ο Γιάγκος έφερνε ν-τα ξύλα του φούρνου από το διπλανό σπίτι. Τα 'παιρνε ν-η Αννίτσα και τα 'δινε ν-του Διαμάντη πού 'το μ-πάνω στο πλατόσκαλο κι ο Διαμάντης της μάνας του, της Ατθής, και τα φούρνιζ-ζε μ-μέσα στο φούρνο.

118. Γιάγκος, ο : Ιωάννης Καβαζαρόπουλος (1870 - 1938), Ατθή, ή Ανθούσα (1872 - 1942) γυναίκα του Γιάγκου, καταγόταν από τα Νικειά. Τα παιδιά τους είναι : Ελένη Ι. Καμπανή, και αργότερα Απ. Πουλιού, η Άννα (Αννίτσα) (1904) (βλ. υποσημ. 13), Αδαμάντιος, ο Διαμάντης (1906). (βλ. υποσημ. 20).

119. Μηλοκράτη, τον : τοπωνύμιο αγροτικής περιοχής κοντά στο Μαντράκι, ονομασία χωραφιού λίγο πιο πίσω από το λιμάνι, επάνω από το «Mira Mare».

120. Λαγκάδα, η : Χωράφι στην αγροτική περιοχή «Λαγκάδα».

121. Νουν-νά, η : Η ανάδοχος της Άννας Απ. Μαστρογιάννη, η Ειρήνη Ε. Κατσιματίδη (1874 - 11.10.1953). (βλ. υποσημ. 320).

122. Τουρβάς, ο : Σάκος από πανί ή δέρμα που βάζουν μέσα τροφές για την εξοχή. Αν έχει δυο σάκους λέγεται δισάκι, και νισύρικα δεσάκχι.

Πέθανε ν-ο Γιάννης του Καμπανή και η Ελένη του Γιάγκου έμεινε χ-χήρα! Είχε ν-τα σπίτια στο μ-Ποταμό¹²³, της άφηκε χρυσαφικά, ήτο μ-πλούσια και όμορφη χήρα. Έρχετο ν-από τη γ-Κω ταχτικά ο χασάπης ο Αποστόλης ο Πουλιός, τη ν-αγάπησε γ-και τη ν-αρραβωνιάστηκε. Η Αννίτσα, η αδελφή της Ελένης, έρχετο ν-από το χωράφι φορτωμένη ξύλα. Λέει η Μαργιά τ' Αντρέα¹²⁴: Ω Αννίτσα «κι αφ' τα δικά σου». Για, για, γιάντα; κάμνει η Αννίτσα. Να, αρραβωνιάστηκε ν-η Ελένη σου με το μ-Πουλιό. Πε-τά κάτω αφ' τη γ-κεφαλή ν-της τα ξύλα, το δεμάτι και λέει ξερά - ξερά: Ε, ε, εκείνη δυο κι εγώ καμμιά!¹²⁵.

7. Ο Καταλαμβάνης

Μια μέρα εχτόπησε ν-η καμπάνα της «Ποταμίτισσας» νεκρικά. Επάαιν-νε γ-κάτω ο Νικόλας ο Φραζής¹²⁶, ο Ανιάς, και ρωτά το γ-Καλαπαλίκη.¹²⁷ Ω Γιάννη, ποιος επέθανε; Κι αμέσως απαντά ο Καλαπαλίκης: Αφού έρχε-σαι αό πάνω (δ)ε ν-επήρες είδηση ποιος επέθανε; Ο γείτονάς σου επέθανε, ο Καταλαμβάνης¹²⁸! Ο καημένος ο Νικόλας, εξεκουράστη... Μόλις κατέβη τη «ν-Ηλικιωμένη» το ρ-ρωτούσα γ-κι απάντα πως επέθανε ν-ο γείτονάς του ο Καταλαμβάνης. Οι αθρώποι το πιστέψασι, ούλ-λη η Νίσυρος τό 'μαθε. Ανε-βαίνοντας πάνω το μεσημέρι ο Νικόλας του Φραζή, ρωτά ξανά το γ-Καλα-παλίκη: Βρε Γιάννη, ο άνθρωπος ήτο μ-μια χαρά χτες το βράδυ. Είπες μου ότι πέθανε ο Καταλαμβάνης, συγκοπή έπαθε μαθές; 'Οχι, όχι Νικόλα, λέει ο Γιάννης. Να, επήε ν-να 'νεβεί πάνω στη ντοματιά, (ν)α κόψει ντομάτες και τού 'ρτε συγκοπή. Ο Νικόλας το κατάλαβε πως ήτο ψόματα και γέλασε. Ε, επήε ν-η είδηση στ' αυτιά του Καταλαμβάνη, έμαθε πως τό 'πε ν-ο Γιάννης ο Καλαπαλίκης και σήκωσε ν-τη ράβδα ν-του κι έρχεται κάτω στο σπίτι του Καλαπαλίκη, (ν)α το(ν) σκοτώσει! Εσήκωσε ν-τη ράβδα ν-του: Βρε σ-συ, του λέει, έλα 'δω, έλα 'δω. Μόλις το ν-είδε, έγινε θηρίο ν-να το φ-φάει: Είπες πως επέθανε; Εγώ το 'πα πως επέθανες; Λάθος κάμνεις Νικόλα. Εγώ 'πα

123. Ποταμός, ο: Συνοικία του Μαντρακίου, μικρή κεντρική πλατεία, που γίνονται οι χοροί.

124. Μαριά τ' Αντρέα, η: Μαρία Πατρίκη (1887 - 1965), γυναίκα του Παναγιώτη Πατρίκη (1885 - 1963).

125. Βλ. σχετικό κεφάλαιο «Παροιμιακές φράσεις και Συμπεριφορά» και υποσημ. 13.

126. Νικόλαος Εμ. Φραντζής, ο: 1896 - 21.3.1968.

127. Καλαπαλίκης Ιωάννης, ο: (1919) Ράπτης, ψάλτης, φανοποιός. Πλούσιος σε αστειόλογα και πειράγματα, δηκτικός.

128. Καταλαμβάνης, ο: Νικόλαος Διακοπαναγιώτης (1875 - 1951). Μεγαλόσωμος, φωνακλάς, εργατικός, απότομος, νοικοκύρης, γεωργός, λίγο άγριος στην όψη, αλλά καλόψυχος. Ήταν πλούσιος γαιοκτήμονας στην Οδησσό, αλλά με τη Ρωσική Επανάσταση έχασε όλα τα χρήματά του. Βλ. υποσημ. 17.

πως επήγες (ν)α κατσουλ-λώσεις¹²⁹ (ν)α κόψεις τη ντομάτα κι έσπασε ν-το κλαδί ν-της κι έπφεςες κάτω. (Δ)ε ν-είπα πως επέθανες. Να, τό 'πα στο Νικόλα ν-το Φραζή για να γελάσομε, κι αυτός το πίστεψε. —Έ το μ-παλ-λαβό, λέει ο Νικόλας, είπα κι εγώ!

8. Η Σοφιά του Γενά (1878 - 193);

(Αφηγήτρια: Χαριτωμένη Διακοπαναγιώτη - Σταυριανού, 1911)

Η Σοφιά του Γενά εφόλαε ν-τα βόδια στη γ-Καμάρα¹³⁰ στ' Άργος. Εκεία ήτο ν-οι αποστροφές μας¹³¹, κάτω στη ν-Αγιά ν-Ερρήνη¹³² κοντά. Ο θείος μου ο Μανόλης¹³³ επαίζ-ζασι ν-ούλ-λοι μαζί κι ελέα ν-της, δείξε μας τη ν-ελιά σ-σου. Στα σκέλη μέσα είχε μ-μια ν-ελιά μ-μεγάλη. Και γύριζ-ζε ν-το μπισινό ν-της, κι έβγαλ-λε ν-τα εσ-σώρουχά της και φαίνετο ν-το πράμα ν-της, και γελούσασι. Μια φ-φορά όμως ήτο γ-κυμ-μένη¹³⁴, ήφασι ν-ένα λαμπαδί και πήασι γ-και δώκα φ-φωτιά στις τριχες της!

9. Η Καλή του Λαδερού

Είχαμε μ-πολλούς παλ-λαβούς. Εγώ εδώα στο ν-Τρούλλο¹³⁵ τθυμούμαι τη γ-Καλή ν-του Λαδερού, τη λωλ-λή που μας έκαμνε γυμναστική. Έπαθε ν-η κακομοίρα κάποια ν-αρρώστεια και λωλ-λάτθη. Εκάθετο, γριά γενάικα, εδία-ν ν-της κι έτρωε, εδώα πάνω δίπλα από τις Κατσομ-μάταινες, στο Σταυρό¹³⁶. Επέρα μ-πάνω ο Αποστόλης του Τσαχαγιά¹³⁷ και πειράζά ν-τη. Και να μη ν-τη μ-πειράζ-ζε ν-το παιδί, της εχτόπησε ν-εις το μ-μάτι και το ν-έλεε ν-αγριολούμπουνα. Ο αγριολούμπουνας του Καταυρού¹³⁸ με πειράζ-

129. Κατσουλ-λώσεις, να: ρ. κατσουλ-λώνω = αναρριχώμαι, σκαρφαλώνω για να κόψω κάτι.

130. Καμάρα, η: Ονομασία χωραφιών στη μεγάλη αγροτική περιφέρεια «Άργος».

131. Αποστροφές, οι: Αποστροφή είναι πλήρες γεωργικό - αγροτικό κτιριακό συγκρότημα. Βλ. «Ο γάμος στη Νίσυρο», εργασία μας, Αθήνα 1976, σελ. 12-13 και 86.

132. Αγιά Ερρήνη, η: Αγροτική τοποθεσία στο «Άργος», εξαιτίας παλιάς εκκλησίας της Αγίας Ειρήνης.

133. Μανόλης, ο: Εμμανουήλ Κοκκινάκης, αδελφός του Νικόλα Κοκκινάκη, θείο της Χαριτωμένης Σταυριανού.

134. Κυμ-μένη, η: μετ. παθ. παρακ. ρ. σκύβω = κύπτω, γέρνω το κεφάλι μπροστά και κάτω.

135. Τρούλλο-λος, ο: Από τις επάνω γειτονιές του Μαντρακιού.

136. Σταυρό, στο: Ο Σταυρός, ιδιωτικό εκκλησάκι της οικογένειας του Γιάννη Κατσιματίδη (ο άντρας της Μορφινής, 1869 - 1948).

137. Αποστόλης του Τσαχαγιά, ο: Απόστολος Κεχαγιάς (1914 - 1957).

138. Καταυρού, του: ο Καταυρός, ονομασία χωραφιών στην αγροτική περιφέρεια «Άργος».

ζει. (Ν)α περάσει πάνω το παιδί, (ν)α περάσει κάτω το ίδιο. Ο Γιάννης ο Παπάτσος¹³⁹ επάιν-νε γ-κι έδιν-νέ ν-της πράματα και τη γ-καλόπιαν-νε. Έλεέ ν-της : Καλή, έλα Καλή (ν)α μας κάμεις γυμναστική. Και σώρευγε¹⁴⁰ μ-πιο της γειτονιάς ούλ-λα τα παιδιά, και κάμναμε μες στο ν-Τρούλ-λο γυμναστική, κι έκαμνε μ-πιο, εν, δύο, εν, δύο, γριά γεναίκα. Έhto γ-κι αρρωστημένη και φώναζ-ζε μ-πιο η Μαριγώ του Χαράλαμπου :¹⁴¹ Ω Γιάννη, κάτσε κάτω, μ-πιο, φύε, φύε (ν)α μη σε βλαστημήσω... Και θα γιμώσει πάλε ο κόσμος αρρώστιες, φωνές και φασαρίες. Και δός του γελούσαμε ν-τα παιδιά.

10. Κι άλλοι πολλοί παλ-λαβοί

Έχω ακούσει πως υπήρχαν κι άλλοι πολλοί παλ-λαβοί. Έhto ν-ένας πολ-λύ καλός μαραγκός, το μ-πειράζ-ζασι ν-τα παιδιά κι ήτο μ-πολύ καλός τεχνίτης. Εδούλευγε μ-με το Σταυρωό ν-του Μαστρογιάννη, αυτός ήτο ν-ο Γιαμπής ο Γιώργης¹⁴².

* * *

Και ο Γιαούτσης ήτο ν-ένα μ-πρόσωπο υπαρκτό : Και ο Γιακοίμης. Ο Γιαμπής, ο Γιαούτσης και ο Γιακοίμης¹⁴³ αυτοί τους ελέασι μ-παλ-λαβούς· τώρα τίνος ήτο; Φαίνεται πως ήτο μ-πρι ν-από τη γενιά ν-της μάμμης¹⁴⁴ μου. Κι έμεινα μ-πια. Έhto μ-πρόσωπα. Αβαθοί. (Δ)ε ν-ηξέρω α ν-είχασι ν-άλλο όνομα. Ο Ζαπετάκης¹⁴⁵ ήτο μ-παλ-λαβός ολοτελώς. Αυτός ήτο μ-μες στο Λαγκάδι κι έκαμνε μ-παράξενα πράματα. Πιο κάτω ήτο ν-ο Γιώργης ο Κουζούλης¹⁴⁶ ο παλ-λαβός. Αυτό ν-ηξέρω που το ν-εξ-ζεμάτισε ν-η Καλή του. Εξ-ζεμάτισέ ν-το γ-και πέθανε !

11. Η Καλή του Κουζούλη

Εφέρναμέ ν-τη ν-τη Καλή του Κουζούλη κι έλεθέ μ-μας πολλές φορές και μια χ-χεριά¹⁴⁷ ν-έριχτε στη ν-αμπούκχα¹⁴⁸ ν-του μύλου από πάνω και μια

139. Γιάννης Ν. Παπάτσος, ο : 1904 - 1979.

140. Σώρευγε, ρ. : σωρεύω, συγκεντρώνω τα παιδιά.

141. Μαριγώ του Χαράλαμπου, η : Μαρία Λυβίτση - Παπάτσου (1883), γυναίκα του Νικόλα Παπάτσου (1874) και μητέρα του Γιάννη, του Χαράλαμπου και του Μιχαλάκη. Βλ. υποσημ. 8

142. Βλ. υποσημ. 41

143. Βλ. σχετικό κεφάλαιο «Τα ονόματα» και υποσημ. 27.

144. Βλ. Ν. Ι. Κουμέντου «Μοιρολόγια Νισύρικα» «Νισυριακά», Τομ. 4, Αθήνα 1972, σελ. 255, Μοιρολόγι 31.

145. Ζαπετάκης, ο : Γεώργιος Ζαπετάκης : 1860. Βλ. υποσημ. 45 και σχετικό κεφάλαιο.

146. Βλ. υποσημ. 46, 39, 40 και σχετικό κεφάλαιο «Ο Γιώργης και η Καλή του Κουζούλη».

147. Χεριά, η : Μια χούφτα κριθάρι.

148. Αμπούκχα, η : Η τρύπα της επάνω πέτρας του χερόμυλου που ρίχνουν μέσα το κριθάρι.

χ-χεριά ν-έριχτε ν-από κάτω από το μ-μόλο, για να φουράσει¹⁴⁹ το κριθάρι και να τελειώσει γλήγορα. Έκαμνε γ-και παιδιά. Έπνιέ ν-τα. Έτυχε ν-εις το λιοτρίδι¹⁵⁰ σ-σας και λέθασι γ-και πιάσα(ν) ν-τη ν-οι πόνοι και κατέβηκε στη θ-θάλασσα (ν)α πλύν-νει τα σακχούλια¹⁵¹ κι έσφιγγε κι έσφιγγε ν-τα πόδια της και πέθανε ν-το παιδί μες στα πόδια της, αγοράκι. Επιάν-να ν-τη ν-τότες παλληκάρια, (δ)ε ν-εκαταλάβαιν-νε ν-τίποτε, κι έπνιε ν-τα παιδιά. Η ίδια (δ)ε ν-επέθαινε. Ε, είχα ν-τη, το Αθθουλ-λί ν-τον Τσουπαν-νάκη, ήτο θ-θεία τους. Γι' αυτό και τη ν-επήρε μ-πάνω στο ν-Εμπορειό ο άλλος ανεπιός της ο Μιχάλης του Τσουπανάκη κι έβουσκε ν-τα βόδια, τους γαδάρους και τους χοίρους της γεναίκας του. Τη ν-είχασι δουλευτή¹⁵².

12. Ο Αναστάσης

(Αφηγητής: Γεώργιος Εμ. Χαρτοφύλης, 1913)

Αυτός ήτο ν-ένας τύπος λειψού αθρώπου. Εμίλα μ-παράξενα. Το ν-αγαπούσα ν-οι αθρώποι κι ηθέλα ν-να το σ-σημών-νου, να μιλά, να του δίν-νου ν-αφορμή και να γελούσι. Έδιν-νε ν-όμορφες απαντήσεις, ήτο ν-ετοιμόλογος. Μια μέρα εκατέβαιν-νε ν-από το σπίτι, της Καλής του μ-Παριανού, και πάαιν-νε προς τον Μαντουδάκη. Εκείνη δ-δα τη ν-ώρα εστέκοντο στο ν-Αι Σάββα¹⁵⁴ ο Γιάννης του Γιώργου¹⁵⁵ κι ο Νικολής του Φραζ-ζή¹⁵⁶. Λέει ο ένας τ' άλλουνού: Τώρα (θ)α πειράξομε ν-το ν-Αναστάση. Αυτοί ηξέρασι, ότι ο Αναστάσης φοάται τα βόδια. Έτυχε ν-ο Πασκάλης του Στρίκ-χη¹⁵⁷ να φέρνει τα βόδια εμπρός, (ν)α τα ν-εβάσει πάνω στη ν-αποστροφή κοντά στο Σκολείο. Λοιπό(ν), το(ν) σταματού γ-και το ν-αρχίζου στη γ-κουβέντα. Αυτός όμως το μ-μάτι ν-τον έβλεπε μ-προς τα βόδια, που σήμων-να γ-και εχτύπα η καρδιά του. Ειν-ναί, τους λέει: Είναι που τα πολλολέετε τώρα; Μη ν-τα σκοντεύγετε, λέετέ τα πγιο γρή(γ)ορα τα λόγια, γιατί.... έρχονται τα βόδια.

149. Φουράσει, να, ρ: φουραίνω = λιγοστεύω.

150. Λιοτρίδι, το: Ελαιοτριβείο, του Νικήτα Α. Μαστρογιάννη στο «Λευκαντιό». Βλ. υποσημ. 11 και 107.

151. Σακχούλια, τα: Μεγάλα τετράγωνα υφαντά από αιγίσιες τρίχες που έβαν μέσα τον αλεσμένο ελαιόκαρπο για την παραγωγή του λαδιού.

152. Δουλεβτής, ο: Υπηρέτης, κοπέλ-λι, αυτός που εργάζεται σε αγροτικές δραστηριότητες και κυρίως προσέχει τα βόδια, βουκόλος με ελάχιστη αμοιβή.

153. Αναστάσης, ο: Αναστάσιος Παριανός του Γεωργίου (1873).

154. Αι Σάββα, στον: Άγιος Σάββας, παραλιακή γειτονιά του Μαντρακιού.

155. Γιάννης του Γιώργου, ο: Ιωάννης Μακρυγιάννης, γιος του Γιώργου, (1874) του ξακουστού βιολιτζή.

156. Νικολής του Φραζή, ο: Νικόλαος Ι. Φραντζής: 1895 - 1976.

157. Πασκάλης του Στρίκχη, ο: Ο Πασχάλης Δ. Στρίκης (1919 - 1974).

Λέουν ν-του : Έ, και που 'ρχονται; Λέει τους : Α μη μ-με κουτουλήσου γ-κι έβρω και το μπελά μ-μου.

* * *

Τ^ο Αγγελικό^{157β} για ν^ο αλατίσει τις σμαρίδες, λέει του Αναστάση : Πά-
αι-νε στον Γιώργη του Τσουλλάτου¹⁵⁸ και πάρε τέσσερα κιλά αλάτι. Εκα-
τάλαβες τί σου 'πα; Τέσσερα κιλά αλάτι από τον Γιώργη του Σακελλαρίδη,
τον Γιώργη του Διάκου. Και να το λείεις στο δ-δρόμο. Ειν-ναί. Αυτός, επει-
δή εξέχνα, τό 'λε ούλ-λη ν-τη ν-ώρα στο δ-δρόμο. Τέσσερα κιλά αλάτι, τέσ-
σερα κιλά αλάτι... Μόλις ήρτε ν-εκεία στον Καλαεζή¹⁵⁹ μπροστά, εκάθοντο
ν-εις στο ν-ήλιο γ-και βράζασι ο Ξενοφώς¹⁶⁰, ο Γιάννης του Γιώργου, ο Νι-
κολής. Του λέου(ν) μόλις το ν-είδα μ-που τά 'λε μ-μέσα του, τα χείλη του
επαίζ-ζασι, λέουσι : Κάτι λογαριάζ-ζει τώρα αυτός (ν)α μη ν-τα ξεχάσει.
Το ν-εσταματού γ-και του λέου : Βρε καλώς το ν-Αναστάση. (Δ)ε γ-καθίζεις
(ν)α βράσεις στο ν-ήλιο ; Πού πάεις, κάτσε. Λέει : σόπα, σόπα. Προχωρεί
αυτός, αλλά εθθυμήθη ότι εξέχασε. (Δ)ε ν-εθθυμάτο μ-πόσα κιλά αλάτι. Στρέ-
φει λοιπό τα μπρος πίσω, πάει λέει της Αγγελικής. Εξέχασα, επιάσα μ-με
αυτοί οι λωλ-λοί στα λόγια! Ω γιε μου, τέσσερα, κιλά αλάτι. (Δ)ε γ-καταλα-
βαίν-νεις ; 'Ελεέ ν-τα αό μέσα του και πήε γ-κι ήρτε. (Δ)ε ν-το ν-επεριπαί-
ζασι πγιο για να τελειώσει τη δ-δουλ-λειά.

13. Ο Κοντοπερουλ-λής¹⁶¹

Η Μαριά τ^ο Αντρέα, η Σφοντύλα¹⁶², ήρτε γ-και λέει της μητέρας μου:¹⁶³
Ω συντέκνισσα, μπα 'χεις κάνα γ-κατσούνι; Λέει η μητέρα μου: (Ν)α κοι-
τάξω να δω. Στο μεταξύ έρκεται κι από δω, λέει της Ερήνης του Φασουλα-
ρή : Μπα 'χεις κάνα γ-κατσούνι ; Εντωμεταξύ ήβρε γ-κι η μητέρα μου ένα
γ-κατσούνι, ήβρε γ-κι Ερήνη του Φασουλαρή. Ο Κοντοπερουλ-λής εκάθετο
μ-πάνω στη σκάλα ν-τω(ν). 'Εδιέ ν-της η μητέρα μου το κατσούνι, δει της κι

157β. Αγγε λ ι κ ό, το : Αγγελική Προκ. Ζωσιμοπούλου (1920). Γυναίκα του Φί-
λιππου Τσουλάτου (1920 - 1968), που είχε θείο τον Αναστάση, αδελφό της μητέρας της,
Καλής του Παριανού.

158. Γιώργης του Τσουλ-λάτου, ο : Γεώργιος Ν. Σακελλαρίδης (15.4.1897 - 10.12.
1983), φωτογράφος, ράπτης, έμπορος.

159. Κ α λ α ε ζ ή, τ ο υ : Μιχαήλ Μαυρουδής (1857 - 1962). 'Αριστος φανοποιός,
υπόδειγμα εργατικότητας και τακτικής ζωής.

160. Ξ ε ν ο φ ώ ς, ο : Ξενοφών Μ. Μαυρουδής (1907 - 1981). Δάσκαλος.

161. Κ ο ν τ ο π ε ρ ο υ λ λ ή ς, ο : Περουλλής Φραντζής (1880 - 194;).

162. Σ φ ο ν τ ύ λ α, η : Η Μαργιά, η κόρη του Αντρέα (1887 - 1965), γυναίκα του
Παναγιώτη Πατρίκη (1885 - 1963).

163. Μ η τ έ ρ α ς μ ο υ, της : Ασημέννη Κώνστα (Κουβή) Καλαπαλίκη (1896-1943).
Μητέρα του Γιάννη Καλαπαλίκη. Βλ. υποσημ. 127.

η Ερήνη του Φασουλαρή το δικό ν-της. Λέει η Μαργιά τ' Αντρέα της μάνας μου: Ω συντέκνισσα, ευκαριστώ, έδωκέ μ-μου η Ερήνη του Φασουλαρή. Πετιέται ο γερο-Περούλλης και λέει της Μαργιάς: (Δ)ε μ-πειράζει, πάρ' τα και τα δυο (ν)α νετθάρεις¹⁶⁴ πιο γλήγορα. Εμπαϊροδίσαμε¹⁶⁵ στα γέλια.

14. Ο Παπα-Νταντίρης¹⁶⁶

Ήτο μ-μεγάλη τεσσαρακοστή και μας επήρασι ν-ούλ-λα τα παιδάκια μέσα στη μ-Παναγιά, για να κοινωνήσομε. Παπάς ήτο ν-ο παπα-Κωσταντής. Εγώ εβάστου ν-το λαμπάδι γ-και το δ-δίσκο. Έρχονται ν-τα παιδάκια μικρά και (δ)ε ν-εν-νοία ν-το στόμα ν-τω(ν). Πηχίζεται¹⁶⁷ λοιπό ν-ο Παπάς και τω λ-λέει: 'Άπεε, ν-νοίετε τα χαλλαράκια¹⁶⁸ σας. Κι έσπρωχνε ν-τη θεία γ-κοινωνία γ-κι έλεε: Γιούσα μέσα, γιούσα μέσα.

Το τι χαραμπάθι¹⁶⁹ εγίνετο, (δ)ε λ-λέεται!

15. Η Ελισάβη¹⁷⁰

Μια μέρα εκατέβαιν-νε ν-αό πάνω και λέω της: Ω Ελισάβη, πού 'σου(ν); 'Άννα¹⁷¹, κόρη μου, μέσα 'σαι; Να, εσηκώθηκα πρωϊ μ-πρωϊ και να, εχτές το βράδυ έβρασα ν-νερό κι εξεμάτισα τα κουκχιά και πήα πρωϊ μ-πρωϊ κι έσπειρά τα. Καλές γεναίκες, όμορφες, αγαθές, και η Μαργιά. Επήες τώρα κι έσπειρές τα; της κάμνω. Έσκασα στα γέλια. Λέει μου: Ω 'Άννα, γιάνα γε-λάς τώρα; Λέω της: (ν)α φυτρώσου θ-θέλει; Αφού τα εξεμάτισες, (δ)ε ν-τά 'καφες; Πώς (θ)α φυτρώσου; Δηλαδή, 'Άννα, (δ)ε θ-θα νεμ-μήσου¹⁷² ν-τώρα;

164. (ν)α ν ε τ θ ά ρ ε ι ς: να τελειώσεις, ρ. νετθέρω = αποτελειώνω, γλυτώνω, ξεπερδεύω, είναι και ναυτικός όρος: νέτθα τα σχοινιά = λύσε τα σχοινιά και νέτθαρε, φέρε τέλος (ιταλικά nettare).

165. Εμπαϊροδίσαμε, ρ. μπαϊροδίζω, ή μπαϊλντίζω (τουρκ. λέξη): αποκάμνω, λιγοθυμώ από το πολύ γέλιο.

166. Ο ρ φ α ν ό ς Κ ω ν σ τ α ν τ ί ν ο ς (1869 - 1940): Ο παπα-Κωσταντής ο Νταντίρης. Έτσι τον φώναζαν. Απλός ιερέας, με λίγα γράμματα, αυθόρμητος, εργατικός, πολύ λαϊκός. Όταν έψαλλε στα σπίτια «Εν Ιορδάνη, βαπτιζομένου σου, Κύριε», σταματούσε το ψάλσιμο και ρωτούσε: ελάβατε κάνα γράμμα από την Αμερική, πώς είναι τα παιδιά; Και συνέχιζε το ψάλσιμο για να διακόψει να ρωτήσει κάτι και πάλι.

167. Π η χ ί ζ ε τ α ι, ρ. = θύμωσε, άνοιξε το στόμα του ως έναν πήχυ.

168. Χ α λ - λ α ρ ά κ ι α, τα, χάλλαρος: στόμα, τα μικρά στόματα.

169. Χ α ρ α μ π ά τ θ ι, το (τουρκ. λέξη): χαλασμός, φασαρία, χαλούσε ο κόσμος από τις φανές.

170. Ε λ ι σ ά β η, η: Ελισάβητ Βαγιάτη - Φραντζή (1881). Γυναίκα του Κοντοπερουλλή. Βλ. υποσημ. 162. Αδελφή της ήταν η Μαργιά του Μπαγιάτη (Βαγιάτη) περισσότερο αφελής από την Ελισάβη.

171. 'Α ν ν α, η: Προκειται για τη γειτόνισά τους την Άννα Παπάτσου - Μαστρογιάννη (1909), που είναι και αφηγήτρια. Βλ. υποσημ. 10 και 347, 348.

172. Ν ε μ μ ή σ ο υ ν, ρ. νεμμιώ = φυτρώνω.

Ε, βέβαια και (δ)ε θ-θα νεμ-μήσου; Και σκάσαμε ν-ούλ-λοι στα γέλια. Ο Θεός συγχωρέσει τες!...

* * *

Ο Μιχαήλος μου¹⁷³ εκάθετο ν-ακόμη πάνω στο ν-Τρούλλο και μια ν-ημέρα κατέβαιν-νε κι εστάθη στη ν-αυλή ν-τον 'Αι Γιάννη¹⁷⁴, όξω από το σπίτι μ-μας. Είχα ακόμα και τα τέσσερα παιδιά¹⁷⁵ μου μικρά και φωνάζ-ζει μου: Αννίκα, ε, Αννίκα. Λέω: ε, όρισε, έλα μέσα, έλα μέσα, λέω. 'Όχι (δ)ε ν-εμπαίν-νω μέσα, από δώα (θ)α σου 'πω. Είντα που θέλεις, τι τρέχει; Λέει μου: Να, ήρτα (ν)α σου πω, (ν)α στείλεις τα παιδιά, (ν)α πάσι σ' όποιο μάστορη θ-θέ-λου(ν) να κόψου¹⁷⁶ μ-παπούτσια! 'Εκουσά το 'γω και ξεράθηκα. Κι αυτός (δ)ε ν-είχε φ-φράγκο στη ζ-ζέπη ν-του! 'Εβγαλ-λε μ-πολλά μαεδιά, αλλά, τα 'τρωε! 'Ετρωέ ν-τα στο πιστό. Ακούει από κει η Ελισάβη, λέει: Ω μάνα μου, ω Αννίκα, ο Μιχαήλος όμορφος θείος που 'ναι! Λέω της: αμμέ, παρά-μορφος θείος... Γιάντα; Επίστεπές το τώρα, που 'πε ν-τω μ-παιδιώ (ν)α πάου ν-να κόψου μ-παπούτσια; Αυτός είν' απένταρος! Μάνα μου, Ελισάβη, αγνή γεναίκα που 'σαι!

16. Ο Βουός ο κουρέας¹⁷⁷

Ούλ-λους τους σκύλ-λους που αγόραζε τους έλεγε (Μπαν) κι έβγαιν-νε μ-μαζ-ζί ν-τους φωτογραφία! 'Ότα ν-εφόφησε ο τελευταίος σκύλ-λος του, στέλ-λει μια φωτογραφία του Κύριλλον Ρωμάνου¹⁷⁸ και έγραφε ν-αό πίσω:

173. Μιχαήλος, ο: Μιχαήλ Ν. Παπάτσος (1918 - 1981). Ο μικρός αδελφός της 'Αννας Παπάτσου - Μαστρογιάννη, που έχει πολλά ανέκδοτα και αστεία, ιδίως με τη γυναικα του και τα παιδιά του. Βλ. υποσημ. 8, 347, 361, 365.

174. 'Αι-Γιάννης. Η γειτονιά του Αγ. Ιωάννου, από το όνομα της ομώνυμης εκκλησίας.

175. Παιδιά, τα: Η Γούλα, η Μιμή, ο Νικήτας, η Λωρέττα Μαστρογιάννη, ανήψια του Μιχαήλου, παιδιά της αδελφής του, της 'Αννας.

176. Κόψουν, ρ. κόπτω = κόβω παπούτσια. Πηγαίνο και μου παίρνει μέτρα ο μάστορας για να φτιάξω παπούτσια.

177. Βουός, ο: Γεώργιος Οικονομίδης (1882 - 1955). Κουρέας, κωφάλαλος, νευρικός και παράξενος. Τον πείραζαν οι Νισύριοι και έβγαζε άναρθρες κραυγές, 'Όταν θύμωνε πολύ, άρπαζε το ξυράφι. Ο Γιώργος του Ιωάννη (Φασουλαρίδη) (1912 - 1942) τον πείραζε και τον βοηθούσε. Είναι πολλά τα ανέκδοτα και οι φάρσες του Βουού. Στη Νίσυρο υπήρχε κι ένας άλλος γραφικός τύπος «βουού» (δεν πρέπει νά 'ταν κωφός), ο Κέντρης, που έπαιζε λύρα και τον φώναζαν «ο Νικόλας ο βουός». Ο αδελφός του Νικόλα, ο Βελής, έπαιζε βιολί. Και οι δυο ήταν ήσυχτοι.

178. Κύριλλος Ρωμάνος, ο: Γεννήθηκε στο Ληξούρι της Κεφαλλονιάς στις 14.9.1872. Γόνος εκλεκτής οικογένειας, γιος του Γεράσιμου και της Ακριβής. Απόφοιτος της Σχολής του Σταυρού των Ιεροσολύμων. Από το 1927 - 1937 διδάσκει ως καθηγητής - θεολόγος στο Ημιγυμνάσιο Νισύρου και από το 1943 - 1946 Διευθυντής της Ομηρείου Δημοτικής Σχολής. Αρχιμανδρίτης και ηγούμενος της Ιεράς Μονής Παναγίας της Σπηλιανής, άφησε αγαθές μνήμες. Πέθανε στις 26.8.1949.

«Κύριον, κύριον αγούμ Κύριλλον, ενθύμιον του σκόλλακος Μπαν. Γεώργιος Οικονομίδης, εγώ κλαίω, εγλύτωσε!»

* * *

Σ' ένα μ-μεγάλο γ-καφερείο, κάτω στη ν-Τάβλα ν-του Γιαλού, παίζ-
ζασι χ-χαρτιά. Αυτοί που παίζ-ζασι χ-χαρτιά μαζ-ζί με το β-Βουό¹⁷⁹ επαίν-
νασι γ-και καθίζ-ζασι αντίκρου του και πίσω τους είχε ν-ένα γ-καθρέφτη.
Αυτοί εβλέπασι ν-τα χαρτιά. Συνέχεια το ν-εγελούσασι ν-το β-Βουό. Κάποιος
τού 'πε μ—πως χάν-νει στα χαρτιά επειδή του τα βλέπου ν-από το γ-καθρέ-
φτη. Πηγίζ-ζεται, παίρνει τα χαρτιά, τα κουρελιάζ-ζει, έβαλε ν-τις φωνές,
παίρνει τη γ-κάσα τα λονκχούμια, τα κάνει μια πλάτσα και τα πετά στη θ-θά-
λασσα. (Δ)ε ν-εξανάπαιξε χ-χαρτιά!

17. Ο Γιάννης ο Κουμέντος

(Αφηγητής : Ο Βασίλης του Βεζύρη)

Ο Γιάννης ο Κουμέντος¹⁸⁰ έκαμνε ν-το κτηνίατρο στη Νίσυρο κι από τη
μ-μεγάλη ν-του τη ν-τέχνη εκόντεπε να φοφήσει ούλ-λα τα ζα της Νισύρου.
Μια φ-φορά μου λέει η 'Αννα του Φασουλαρή :¹⁸¹ Ω Βασίλη¹⁸², ο χοίρος μου
φοφά κι η κατσίκα μου! Είντα π' ακάμω τώρα; Πάεις, γιε μου, (ν)α φέρεις
το Γιάννη το γ-Κουμέντο, (ν)α μου κάμει κάνα φ-φάρμακο; (θ)α πάω. Πάω
γω, βρίσκω το μ-πατέρα σ-σου, του λέω: Η 'Αννα του Φασουλαρή σε θέλει.
Κι έχει και σύκα και αμύγδαλα. Πόλεμος. Κούει ο κακόμοιρος, κρασί, σύκα,
άντε Βασίλη, τρέχα, πάμε. Πάμε λ-λοιπό, βάλλει, ν-εκουμπών-νει τα χέρια
του, τανεί τη γ-κατσίκα από κάτω, λέει : 'Αννα, σε μισή ώρα η κατσίκα σου
θα φοφήσει α (δ)ε γκάομε ν-αυτό το φάρμακο! Είντα 'ναι Γιάννη; Κρασί μισό

179. Κάποτε ο βουός, ο κουρέας, πήγε κι έκλεψε κολοκύθια. Τον κατάγγειλαν στην αστυνομία για να τον πειράξουν. Καθώς έρχονταν οι καραμπινιέρηδες να τον πιάσουν, τους αντιλήφθηκε από μακριά και κλείστηκε μέσα στο σπίτι του. Οι Ιταλοί αστυνομικοί, που τον πειράζαν κι αυτοί για να γελάσουν, μπήκαν στο σπίτι του Βουού. Αυτός μόλις τους είδε, πήγε κι έβαλε το κεφάλι του μέσα σ' ένα πιθάρι για να μην τον γνωρίσουν, ενώ το σώμα του κρεμόταν απ' έξω. Τον τράβηξαν από το πιθάρι, άρχισε αυτός τις φωνές, τό 'βαλε στα πόδια κι εξαφανίστηκε για μια βδομάδα.

180. Γιά ν ν η σ ο Κ ο υ μ έ ν τ ο ς , ο : Ιωάννης Γ. Κουμέντος. Γεννήθηκε στην Παλιά Καρδάμαινα της Κω 15.5.1888. Έζησε στη Ν. Υόρκη Αμερικής και στο Ρότερνταμ της Ολλανδίας. Το 1919 χήρεψε κι ήρθε στη Νίσυρο (1929) και πήρε γυναίκα του τη Μαρία Νικήτα Καμπανή (10.6.1891 - 7.3.1973). Έκανε τον έμπορο και μετά το γεωργό. Στο Ρότερνταμ απέκτησε πρακτικές γνώσεις κτηνιατρικής. Πέθανε 10.6.1951. Βλ. Χά ρ η Μ. Κ ο υ τ ε λ ά κ η : «Νίσυρος και Τήλος στην ίδια γραμμή πλεύσης». «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ» τόμος 9ος, Αθήνα 1984, σελ. 229 - 230.

181. Ά ν ν α τ ο υ Φ α σ ο υ λ α ρ ή , η : Άννα Φασουλαρίδη - Μούρα (1888-1978), πέθανε στη Ν. Υόρκη Αμερικής, γυναίκα του Γιώργη Μούρα (Καπριάνου), βλ. υποσ. 17.

182. Β α σ ί λ η , ω : Κλητ. προσφώνηση της Άννας προς το Βασίλειο Μ. Βεζύρο-γλου. Ο μεγαλύτερος αστειολόγος και πλακατζής της Νισύρου, βλ. υποσημ. 104, 255.

γ-κιλό, μαϊτανό, (ν)α πα να φέρει ο Βασίλης, (ν)α το ν-εβράσομε, αν-νοίξομε γ-και το στόμα ν-της, (ν)α το 'διάσομε, εντελώς καλά. Μπράβο Γιάννη. Η Άννα φέρνει κρασί, ρουφά ο πατέρας σ-σου, ρουφώ κι εγώ, βάρα, σύκα, αμύγδαλα. Βράζ-ζομε το μ-μαϊτανό, ν-νοιώ 'γω το στόμα ν-της κατσίκας μ' ένα ξύλο και χύν-νει μέσα ο πατέρας σ-σου το φάρμακο. Καμν' η κατσίκα μπε, ε ε ε ε ε, και τεζ-ζέρει¹⁸³ χάμαι. Λέει η Άννα, γεια σου Γιάννη μου, τα χέρια σου. Καλέ μου Γιάννη, πάει το ζω μ-μου, εσώθη. Εγρόφησε, κι αυτή εθάρει ότι εσώθηκε. Ο πατέρας σ-σου, μόλις είδε γ-και τέζ-ζαρε, λέει, αντίο Άννα. Τον γεμίζει τη ζ-ζέπη ν-του σύκα, αμύγδαλα, κουλ-λούρια, έφνε. Φωνάζ-ζει αυτή. Ππρρ... ππρρ... Μπα. Ε σ-σηκών-νετο μ-πάνω. Της λέω, έχεις τσουβάλ-λι; Λέει μου. Είναι πα το κάμεις το τσουβάλ-λι; (Ν)α τη βάλλομε μ-μέσα (ν)α πα τη μ-πετάξομε στη θ-θάλασσα. Εγρόφισε; Λέω, ακόμα; Ετελείωσε. Τη βάλ-λω σ' ένα τσουβάλ-λι μ-μέσα εγώ, αυτή έφτει¹⁸⁴ μ-μια φ-φανάρα, ήτο ν-νύχτα. (Ν)α τη μ-πάρομε (ν)α τη μ-πετάξομε γ-κάτω στους Χοχλάκους^{184β}. Μόλις τη ν-επαιράναμε γ-κάτω στους Χοχλάκους, ο πατέρας σου εκάθετο στον Παραμπούτθη¹⁸⁵ και φούμερε ναργελέ. Της λέει: Άννα, πώς πάει το ζο; Του λέω εγώ: Μια χαρά πάει. (Δ)ε ν-εβλέπεις; Λέει: Πρώτη φορά που μου 'παθε ζο, όσα χρόνια κάμνω το χτηνίατρο πρώτο ζο που μου νόφησε! Ε, έτυχε. Τι (ν)α του πούμε; Πάμε, πετούμε ν-τη γ-κατσίκα, ερκούμεστε, θωρούμε ν-ένα ν-άλλο φανάρι γ-κι έρκετο. Θωρούμε το Γιάννη ν-το γ-Καλαπαλίκη με τη ν-αδερφή ν-του τη μ-Μαρία γ-και τραβούσα μ-μια γ-κατσίκα, θερίο πράμα. Λέω, τι τρέχει; Να, ήρτε ν-ο Γιάννης ο Κουμέντος και μας έκαμε ν-ένα φ-φάρμακο... Πάει η κατσίκα! Λέω, και μεις τα ίδια πάθαμε. Παραπέρα θεωρούμε δυο αδερφές στο μ-Ποταμό, τις Καρβαίναινες, τραβούσα μ-μια γ-κατσίκα...! Ε, τι τρέχει; Να, ήρτε ν-ο Κουμέντος, έκαμε φ-φάρμακο, πάει η κατσίκα... Ω μάνα μου, σημάνετε τις καμπάνες. Το φάρμακο ν-αυτό (ν)α πάφει...

18. Η Ευτυχία του Βασίλη¹⁸⁶

(Αφηγήτρια: Ειρήνη Αποστ. Καραβάκη¹⁸⁷)

Ερκούμεστο ν-από τ' Άργος. Σταματά. Λέω της: Ω 'Φτυχία, σάλεφε. Έρκετο ένας άνθρωπος, λέει μου, (θ)α το ρ-ρωτήξω θέλει το ν-άνθρωπο:

183. Τεζ-ζέρει, ρ. τεζέρω, από το ιταλικό tesa: Ξαπλώνω κάτω, τεντώνομαι, μεταφορ. πεθαίνω ξαφνικά.

184. Έφτει, ρ. ανάβω: άναψε το φανάρι του λαδιού.

184β. Χ ο χ λ ά κ ο υ ς, τους: Ο χόχλακας, στρογγυλές πέτρες μαύρες, που απ' αυτούς πήρε η παραλία την ονομασία της. Βλ. υποσημ. 77.

185. Πα ρ α μ π ο ύ τ θ η, στου. Το όνομα του καφετζή που έχει το καφενείο. Βλ. Νικόλαος Παραμπούττης, υποσημ. 62 και κεφ. «Ο Καφενές του Παραμπούτθη».

186. Ευτυχία του Βασίλη, η. Ευτυχία Βασ. Παπανικολάου: 1895 - 1967. Βλ. υποσημ. 64. Η Ευτυχία αγαπούσε το ριζόγαλο. Η αδελφή της η Μαργιά (1891 - 1977)

Είντ' άνθρωπος εί(ναι); Λέω της: Νικειάτης. Κι ακριβά η Ευτυχία και του λέει: Ω γιε μου, στο Μαντράκι ν-ήσουν; Λέει, ν-ναι. Είδες τη μ-Μαργιά μ-μου; Ποια νειω' η Μαργιά σου; (δ)ε ν-ηξέρω ποια 'ναι, είπε ν-ο άνθρωπος: «Να, έλεα (ε)α(ν) ν-είδες τη μ-Μαργιά μ-μου και μου μαέρεφε φ-φακή, (ν)α μη μ-πλώ στο χωριό, γιατί (δ)ε ν-τη ντρω». Έχασέ ν-τα ο άνθρωπος.

Εκεία στα «Μπούχα¹⁸⁸» που φτάσαμε, είπαμε ν-της Ευτυχίας, για να γελάσομε, πως ένας Βίτσιλλας¹⁸⁹ εσήκωσε μ-πάνω, πολ-λύ ψηλά το ν-Αντώνη ν-το Διακαντώνη¹⁹⁰, να εδώα πέρα ήτο. Λέει η Ευτυχία: Ω μάνα μου, Αντώνη, κάωμα μ-που το 'παθες, για ρίφι σε πέρασε μαθές ο βίτσιλλας; (Δ)ε ν-εσκοτώθης; 'Οχι Ευτυχία, είχε φτερούδες^{190β}, ράφρες^{190γ} κι έπφεσα πάνω τω(ν) κι (δ)ε ν-εσκοτώθηκα. Κάμνει, μααάνα μου! 'Ηρτε ν-αυτή εμπρός, λέει το της Σοφίας¹⁹¹, ετσά κι ετσά έπαθε ν-ο Αντώνης του Διακαντώνη. Λέει της η Σοφία: Ω αβαθή, επεριπαίξα σ-σε, κι ήρτες κιόλας (ν)α μου το πεις;

έμενε στο σπίτι κι ετοιμάζε της Ευτυχίας το φαγητό κι ένα κουπάκι ριζόγαλο. Η Ευτυχία όμως δεν το χόρταινε. Μια μέρα η Μαργιά της έφτιαξε ένα ολόκληρο τσουκάλι ριζόγαλο. Και μόλις γύρισε από το χωράφι, κουρασμένη, πεινασμένη, για να την ευχαριστήσει η Μαργιά, της βάζει εμπρός της όλο το τσουκάλι με το ριζόγαλο και της λέει: «Φάε, φάε, Ευτυχία μου, (ν)α χορτάσεις...» Έτρωε η Ευτυχία, έτρωε, το έφαγε όλο... Μετά από λίγο λέει της αδελφής της: «Ω Μαργιά, κακό, μ-που μου 'καμες! Ένα μπράμα 'γαπούσα κι εγώ στη ζωή μ-μου και μ' έκαμες (ν)α το συχ-χατθώ!»

187. Ει ρ ή ν η Α π. Κ α ρ α β ά κ η: 1905 - 1983. Βλ. υποσημ. 234.

188. Μ π ο ύ κ χ α, τα: Πέρασμα ανάμεσα σε δυο βουνά, όταν έρχεσαι από το Άργος στο Μαντράκι.

189. Βί τ σ ι λ λ - λ α ς, ο: Είδος γυπαστού που αρπάζει τα νεογέννητα ριφάκια και τα κατασπαράσσει. Βλ. Γιάννη Δ. Χαρτοφύλη «Αγροτικός και Ποιμενικός Βίος», «Νισυριακά», том. 9, Αθήνα 1984, σελ. 258.

190. Α ν τ ώ ν η ς Δ ι α κ α ν τ ώ ν η ς, ο: (1882 - 1964). Κτηματίας, γεωργός.

190β. Φ τ ε ρ ο ύ δ ε ς, οι: Είδος φυτού, η φτέρη.

190γ. Ρ ά φ ρ ε ς, οι: Ξερά και μαλακά χόρτα ή οι καλαμιές από τα δημητριακά.

191. Σ ο φ ί α Κ α π ί τ η, η: (1899 - 1986): Ανεψιά της Ευτυχίας, της Μαρίας, κόρη της Καλλιόπης και εγγονή του Βασίλη Παπανικολάου (Χαρδαίου, 1848). Αυτός ερχόταν από τον Εμπορείο κι έσερνε πίσω του μια κατσίκα. Όταν έφτασε στο Μαντράκι, έσερνε ακόμη τη σάουλα (σχοινί) με το ακάβι (ξύλο αυγοειδές για να δένει το σχοινί) και νόμιζε πως τραβούσε την κατσίκα, ενώ είχε φύγει. Βλ. υποσημ. 64. Η Σοφία πέθανε φέτος, το βράδυ της Δευτέρας του Πάσχα (5.5.1986). Θρησκευόμενη, αγαθή, καλοπροαίρετη. Στο Β' Μέρος της εργασίας μας που θ' ακολουθήσει —στον 11 Τόμο— θ' αναφερθούμε στον «τύπον» της και στα κλαυσιέλα επεισόδια της ζωής της, που είναι πολλά και περίεργα.

19. Ο Γιάννης Καλαπαλίκης¹⁹²

(αφηγείται)

Επαίζ-ζαμε γ-κόζαλα¹⁹³ πάνω στους «Αναργύρους» με το συχ-χωρεμέ-νο ν-το Φίλιππο ν-του Τσουλλάτου¹⁹⁴. Ε, εγώ όπως ήμουν γ-κει πέρα, κι ήτο ν-η γούρνα, ήτο μ-μέσα οι κου(β)αρίστρες. Χτυπά λοιπό ν-αυτός με τη βέτσα, τακ, κι ήμουν ν-αό πίσω και τη ν-τρώ(γ)ω στο μ-μάτι πάω, εξαλί-στηκα, εθόλωσα ν-τα μάτια μου, ούτε έφεργα, ούτε τίποτα. Έρχομαι λοιπό γ-κάτω, εγώ δειλός, θωρώ τη ν-Ερήνη του Φασουλαρή¹⁹⁵. Ερήνη, λέω, (δ)ε μ-μον λες μέσα ν-το μ-μάτι μ-μον; Λέει η Ερήνη: Ε, αφού με θωρείς, μέσα 'νι. Έτρεμα πιο σαν το κουλούκι.

20. α. Ο Παντελ-λής του Βουτσά και ο Διαμάντης

Εκαθούμεστο ν-εις στη ν-Ηλικιωμένη¹⁹⁶ και κεία έρχεται ο Παντελ-λής του Βουτσά¹⁹⁷. Εκάθετο γ-κι ν-ο Διαμάντης¹⁹⁸. Και περνά ο Παντελ-λής του Βουτσά και του λέει: (Δ)ε μ-μον λέεις, γιάντα (ν)α πας στ' Άργος¹⁹⁹, στο χωράφι ν-της κοννιάδας μ-μον και το βοσκίζ-ζεις; Λέει τον ο Παν-τελ-λής: Βρες σύ, εσένα νεί(ναι) γ-κοννιάδα σου, εμένα (δ)ε ν-εω' αζαέρ-φη μον η Μαργιά του Μαούλη; Και σταματήσασι μες στη μ-μέση ν-της Ηλικιωμένης και φωνάζασι! Του λέει ο Παντελ-λής αργά-αργά, όπως εμί-λα: Βρε πα του τη δ-δώκω! Έκαμνε και τα χέρια του ετσιδά. Εντωμεταξύ τεντώνεται ο Διαμάντης, του λέει: Μ' έγγιξες, σ' έκαφα! Εμείς απ' όζω λέομε: μ-μα. Βρε άκον τι λέει τώρα του ανθρώπου. Και ο Παντελ-λής λέει: Ε, που θα με βάλεις σε μπελά! Μ' έγγιξες, σ' έκαφα! σου λέω... Έλεε και ξανάλεε ο Διαμάντης.

192. Γιάννης Καλαπαλίκης, ο: Ιωάννης Κ. Καλαπαλίκης: 1919, βλ. υποσημ. 127.

193. Κόζαλα, τα: Παιχνίδι. Βλ. Μ. Πετρούτσου «Νισύρικα Παιχνίδια», «Νι-συριακά», Αθήνα 1982, σελ. 35.

194. Φίλιππος Τσουλλάτος: (1920 - 1968) φίλος του Καλαπαλίκη.

195. Ερήνη του Φασουλαρή, η: Ερήνη Ε. Κατσιματίδη (1874 - 1953).

196. Ηλικιωμένη, η: Ονομασία καφενείου και κεντρικής πλατείας στο Μαν-δράκι. Η «Ομόνοια» της Νισύρου.

197. Παντελής Βουτσάς: (1899 - 1969) γεωργός, άντρας της Καλής του Μαούλη (1892 - 1977) (παρατσούκλι Καρκαζίκα) και ανεπιός του Κόλα (Νικολάου Βου-τσά), κλασικός τύπος αβαθού (1881). Βλ. κεφ: «Ο Κόλας», υποσημ. 305.

198. Διαμάντης, ο. Αδαμάντιος Καβαζαρόπουλος: βλ. υποσημ. 20.

199. Άργος, το: Η μεγαλύτερη και πιο εύφορη αγροτική περιοχή στα Νότια της Νισύρου.

β. Ο Παντελ-λής του Βουτσά και ο Λεντής

Ο Λεντής²⁰⁰ εκάθετο στις κυράτσας²⁰¹ μου το καφενείο. Να κι έρχεται ο Παντελ-λής του Βουτσά. Λέει ο Λεντής: (Δ)ε μ-μον λες, Παντελ-λή, επή κι έκαμα τη δ-δουλειά στ' Άργος κι έμεινες τώρα ξένοιος²⁰²; (Δ)ε θ-θα πλερώσεις; Πότε (θ)α πλερώσεις; Δο στο λ-λο(λόγο στο λόγο) ετσακώ-θησα γ-και πιάστηκα(ν) στα χέρια. Σηκών-νει τη γροθιά ν-του ο Παντελ-λής. Από κει μεριά, από το «Καζίνο», εφάνηκε ν-να 'ρχεται η Καλή του Μαούλη. Λέει: Ω γιε μου, ω γιε μου, ξεχωρίσετέ τους και θα μαλλιοξαθού(ν)! Κι εί(ναι) γ-κι οι δυο λωλ-λοί... (Δ)ε ν-ήτο μ-που τσακχώνουντο, εβάλλαμέ τω(ν) γ-κι εμείς γκίλια²⁰³ (ν)α μαλλιοξαθού μ-πιο πολ-λύ. Αντί να τους χωρίζ-ζομε... εβάλλαμ-μέ ν-τους φιτίλια απ' όξω, εγίνοντο μ-πιο σκόλ-λοι (ν)α φάει ο ένας το ν-άλλο. Γέλια, κακό, ενεθάραμε στα γέλια...

21. α. Ο Παψής βόσκει κατσίκες

(Αφηγητής: Νικόλαος Βογιατζής: 1919, έμπορος)

Ο Γιάννης ο Παψής²⁰⁴, τον είχε δουλευτή²⁰⁵ ο Γιάννης του Κέντρη²⁰⁶ κι εφύλαε ν-τις γ-κατσίκες πάνω στη μ-Περγούσα²⁰⁷. Τότε νπήρκε ν-ο κα-πνός με το τσιγαρόχαρτο, που κάμνα ν-οι αθρώποι και καπνίζασι. Ο Γιάν-νης μόνος του, τσιγάρο (δ)ε ν-είχε, φτώχιες εκείνη ν-τη ν-εποχή. Επήε μ-πά-νω ένα Καλύμνικο καϊκι. Είχε μ-μέσα καπνό. Πακέθθα του μισού κιλού, χύμα. Λέον ν-του Γιάννη, (θ)α μας δώκεις μια γ-κατσικά (ν)α σου δώκο-με γ-καπνό; Παίρον ν-οι Καλύμνιοι τη γ-κατσικά, δίου γ-καπνό στο Γιάν-νη, φεύγουν. Πήε ν-ο Κέντρης πάνω, μετρά τις κατσίκες, ε, λείπει μια. Ω Γιάννη, πού 'νι κατσικά;... Πάνω στο βουνό θα 'ναι. 'Ητο φ-φουρτού-να και ο Κέντρης έμεινε μ-πάνω. Ο Παψής μόλις εξάπλωσε γ-κι εκοιμήθη,

200. Λεντής, ο: Ηλίας Ν. Λεντής (1909). Κτίστηκε από την Τήλο. Πήρε γυ-ναίκα του την Αικατερίνη Πολίτη (1898).

201. Κυράτσας μου, της: Της θείας μου. Πρόκειται για το καφενείο της Μα-ρίας Κόνστα (Κουβή)-Χατζηνικολάου, στην «Ηλικιωμένη».

202. Ξένοιος, ο: Ήσυχος, χωρίς έγνοια, χωρίς φροντίδα.

203. Γκίλια, τα: βάζω γκίλια, φιτίλια = ανάβα τη φωτιά, θρυαλλίδα, για να μεγαλώσει ο καυγάς, η φασαρία.

204. Παψής, ο: Ιωάννης Αρκαμιούζης (1897-1958). Γεροντοπαλλήκαρο, ζούσε μόνος του κι έκανε αγροτικές και κτηνοτροφικές εξυπηρετήσεις στους νοικοκύρηδες. Το πρόσωπο, τα πόδια και τα χέρια του είχαν μορφή πιθηκοειδή.

205. Δουλευτής: Αυτός που δουλεύει σε ξένες δουλειές. Βλ. υποσημ. 152.

206. Γιάννη του Κέντρη, ο: Ιωάννης Στ. Κέντρης (1895-1973). Βυρσο-δέψης, χασάπης, κτηνοτρόφος, γεωργός.

207. Περγούσα, η: Νησίδα η Πυργούσα, δυτικά της Νισύρου, κατάλληλο νησί για την ανάπτυξη κτηνοτροφίας.

επαραιμίλα. «Εφράθηκες πού 'νι κασίκα και πού 'νι κασίκα. Αυτή 'νει γ-καπνός μες στο μπαούλ-λο... Και πάλι, ω κακόμοιρε Γιάννη, πού 'νι κασίκα, εφάές με, αυτή σου λέω, 'νι γ-καπνός μες στο μπαούλ-λο... Σηκώννεται ο Κέντρης, αν-νεί το μπαούλ-λο, βρίσκει μέσα το γ-καπνό και το τσιγαρόχαρτο. (Δ)ε ν-του 'καμε ν-τίποτα. Τι (ν)α κάμει ο άθρωπος !

β. Ο Παψής μαεύγει ελιές

(Αφηγήτρια : Μαρία Μαστρογιάννη-Γιαννάκη, 1929)

'Εστειλέ μ-μας η μαμά²⁰⁸ (ν)α πάμε στον Μαρμαρά²⁰⁹ (ν)α μαέφουμε ν-τις ελιές με τη Μιμή. Και πήραμε γ-και το μ-Παψή μαζ-ζί μ-μας, (ν)α μαεύγομε ν-ελιές. Εμαέψαμε μ-πολλές, εγεμίσαμε ν-τα τσουβάλια... Εμείς εκαταλάβαμε ότι (δ)ε θ-θα μπορέσομε (ν)α τις σηκώσομε. Και τον λέμε : Ω Γιάννη, σταμ-μάτα γιατί εκουράστημε, (δ)ε ν-έχομε μ-πιο αντοχή (ν)α τινάσσεις και (ν)α μαεύγομε. Παράτησέ τα (ν)α φύομε. Εντωμεταξύ αυτός τίποτε, τη δουλ-λειά ν-του. Να τινάσσει, να λέει, «μαεύγετε μωρή!»! Είντα (ν)α κάομε, εμαεύγαμε λ-λοιπό ν-εμείς τις ελιές... Εγώ για να γλυτώσομε, που κουράστημε μ-πιό, λέω κάτι πρέπει (ν)α κάομε. Αρκίσαμε και το μ-πετροβολούσαμε. Τίποτα αυτός. Βγαίνει και στη ν-αοπάνω τάβλα, εράζ-ζωσε σα ν-το μ-πίθηκο μ-πάνω στη ν-ελιά και δός του και τίνασσε. Λέω, Μιμή, (δ)ε θ-θα γλυτώσομε. (Θ)α φέρω αστιβές²¹⁰, (ν)α βάλομε φωτιά, αφού το ν-επετροβολήσαμε γ-και (δ)ε γ-καταλαβαίνει. Εδώκαμε φ-φωτιά στις αστιβές κι εκαπνίστη ν-ο Γιάννης! Εφώναζε, έβριζε : Α μωρή, ήψετε τη φ-φωτιά και (δ)ε φ-φέγγω, τα μ-μάτια μου τρέχουσι γ-και (δ)ε μπορώ (ν)α τινάξω τις ελιές. Κατέβα Γιάννη κάτω, γιατί (δ)ε ν-ημπορούμε, εκουράστημε. Σταθείστε, μωρή, (ν)α βγάλω το πουλ-λί μου (ν)α σας κατουρήσω. Κατεβαίν-νει πιο γ-κάτω, πιάν-νει τη μαστουά και μας εκννήα(ν). Σταθείστε, μωρή, (ν)α σας πιάσω στο ραβδί²¹¹. Αφού το ν-επέρασε μ-πιο και κατέβη γ-και μαί-ναρε²¹², μας βάζ-ζει τα τσουβάλια στον ν-ώμο μ-μας και σήκωσε γ-και κείνος ένα τσουβάλ-λι κι ήρταμε γ-κάτω. Αλλά μας έψησε ! 'Εφάέ μ-μας !

208. Μ α μ ά , η : Είναι η Άννα Παπάτσου-Μαστρογιάννη, που έστειλε τις κόρες της, Γούλα και Μιμή, για να μαζέψουν τις ελιές. Νοέμβριος 1945.

209. Μ α ρ μ α ρ ά , του : Τοπωνύμιο αγροτικής περιφέρειας.

210. Α σ τ ι β έ ς , οι : Η αστιβή είναι ένα είδος μικρού και άγριου θάμνου, με ακάθια, που όταν είναι ξερρή, παίρνει εύκολα φωτιά, εκπέμπει δυνατή ζέστη και βγάζει πολύ και πυκνό καπνό.

211. Ρ α β δ ί , το : Η φράση «α σας πιάσω στο ραβδί» σημαίνει «να σας δείρω». Συνεκδοχή, το όργανο αντί της ενέργειάς του.

212. Μ α ί ν α ρ ε : ρ. μαϊνέρω, ξεθυμαίνω, κουράζομαι, σταματώ, παύω να κάνω κάτι. Είναι και ναυτική ορολογία : π.χ. μάινα τα πανιά = κατέβασε τα πανιά. Και απλώς μάινα = σταμάτα. Εδώ σημαίνει πως πέρασε ο θυμός του Παψή.

22. Η Ευτυχία του Καζίνου

(Αφηγήτρια : Μαρία Μαστρογιάννη-Γιαννάκη, 1929)

α. *Εστέκετο ν-η κοννιάδα μου η Μαρία τον Γιαννάκη²¹³ εμπρός από το σπίτι ν-της. Η Ευτυχία του Καζίνου²¹⁴, έρκετο ν-αό πάνω, (ν)α περάσει, (ν)α πάει μέσα στις Σταλούδαινας²¹⁵ (ν)α της δώσει αυγά. Απόξω από το πλάι²¹⁶ είχε²¹⁷ μια ν-όριθα κι είχε γ-κλωσσόπουλα. Φωνάζ-ζει η Ευτυχία της Μαρίας : —Ω Μαρία, τα πουλιά που 'ναι εδώα πέρα τίνος σ-εί(ναι) ; Απαντά η Μαρία, της Σταλούδαινας σ-εί(ναι). —Ω Μαρία, μια γ-κουβέντα σου 'πα και χίλιες μου 'πες. Ε, τέλος πάντω(ν)... Η Μαρία εξεράτθη γ-κι έκαμε ν-το σταυρό ν-της*

β. *'Ητο ν-η Τρίτη της Λαμπρής (Μάιος 1945). Τα παλληκαρόπουλ-λα εγλεντούσασι μ-μέσα στο «Καζίνο». 'Ητο μ-που τελείωσε ν-ο Πόλεμος κι ο Ιερολοχίτης, ο Νίκος²¹⁸, ετράβηξε ν-τη μπόμπα (χειροβομβίδα) και σκοτώθη ν-ο ίδιος, εσκοτώθη γ-και ο Απάς²¹⁹, αφού εγρέπαρε ν-η μπόμπα κι ετραυματίστησα μ-πολλοί, χαραμπάθι²²⁰ έγινε. Πετιέται όξω στο δρόμο*

213. Μαρία του Γιαννάκη, η : Μαρία Π. Γιαννάκη (1904). Υψηλή, ξερακιανή, αδύνατη, ολιγομίλητη.

214. Ευτυχία του Καζίνου, η : Ευτυχία Κ. Κοντοβερού (1901 - 1963). Διατηρούσε το μεγαλύτερο καφενείο στο Μαντράκι, με την επωνυμία «Καζίνο». Το έκτισε ο αδελφός της, ιδρυτής και ιδιοκτήτης του κέντρου Λάζαρος Κ. Κοντοβερός (1893 - 1974), που έμενε στην Αμερική. Για μια τριακονταετία το «Καζίνο» υπήρξε κέντρο διασκέδασης, γλεντιού και ψυχαγωγίας, με πρωταγωνίστρια την Ευτυχία (βλ. υποσημ. 23), που ήταν νευρικά και αφελής. Ανεκδιήγητες είναι οι ευτράπελες ιστορίες με τους πελάτες της και τα κωμικά επεισόδια με τον αλαφροϊσκιωτο Δημητρώ Παπορίδη (βλ. υποσημ. 26 και 321).

215. Σταλούδαινας, της : Ανθούλα Δ. Θεοδώρου (1908) που πήρε άντρα της το Μιχάλη Σταλουδάκη (βλ. υποσημ. 21 και 230).

216. Πλάι, το : Έτσι αποκαλούν στη Νίσυρο τις μικρές πλατειές.

217. Είχε, ρ. : Εδώ το ρ. έχει την έννοια υπήρχε, βρισκόταν εκεί μια όριθα με τα κλωσσόπουλά της.

218. Νίκος Θεοφιλόπουλος : Ιερολοχίτης, ασυρματιστής ομάδας κομάντος στη Νίσυρο, σκοτώθηκε στο γλέντι μέσα στο Καζίνο, στον ανθό της νιότης του, όμορφο παλληκάρι, ήταν δεν ήταν 23 χρονών.

219. Απάς, ο : Γεώργιος Κ. Μαυρουδής (1925 - 1945). Βραδύγλωσσος, υψηλός, μελαχροινός, μάθαινε μαραγκός. Έχει πολλά ανέκδοτα και ιδίως εκείνο με τη Μαρίκα του... που μέσα στην παιδική του αφέλεια την προκαλούσε απροκάλυπτα κι έγινε σλόγκαν.

220. Χαραμπάθι, το : (βλ. υποσημ. 169). Πράγματι η τραγικότητα εκείνης της στιγμής, που σκοτώθηκαν άνθρωποι κι ανάμεσά τους στρατιώτης Έλληνας, Ιερολοχίτης, διανθίζεται από την κωμική συμπεριφορά και πολλά άλλα αφελή λόγια και καμώματα της Ευτυχίας.

η *Ευτυχία του Καζίνου*, βρίσκει το *μ-Μανόλη*²²¹ *ν-το* γιατρό και λέει του : *Ω γιατρέ, ζωντανή 'μαι ; Πε μου, είμαι ζωντανή ; Ζωντανή 'σαι, λωλ-λή, πάψε...*

23. Θρασύβουλος του Ορσάρη (Αφηγήτρια : Μαρία Ορσάρη)

Τη *μ-παραμονή ν-του Σταυρού*²²² και *αήμερα* στις 14 του Σεπτεβέρη *εκάμνασι μ-μεγάλο μ-πανηγύρι, όξω στ' 'Αργος. 'Ότα ν-ήτο ν-Επίτροπος ο Μιχάλης ο Μάρτε*²²³ *ξαναζωντάνεψε ν-το έθιμο. Ο Θρασύβουλος*²²⁴, ο *άντρας*²²⁵ *μου, έκαμνε ν-το μ-μάγερα. 'Εβρασε μ-πον λες το κρέας και από τη μ-παρασιτιά*²²⁶ *επφέφτασι γ-κάτω χώματα. Αφού το 'βρασε μ-πιο και το κατέβασε, εκρύανε ν-η στίψα αό πάνω, το καϊμάκι, κι ήτο ν-ούλ-λο χ-χώμα. Ε, έρκεται ο Μάρτε, που το πέρασε για πολ-λύ μ-πιπέρι, λέει του : «Θρασύβουλε, τ' ειη' αυτοδά ; Λέει ο Θρασύβουλος : Να, να, λ-λίω χωματσάκι έφρεσε αό πάνω και... (δ)ε 'ν-ει ν-τίποτα, μη φ-φοάσαι...*

24. Ο Μαντούς ή Μαντάλα²²⁷

α) Αφηγήτης : Μιλτιάδης Π. Κοντοβερός, 1910

*Με ρωτούσε ν-ο κόσμος, πόσους έχεις μαζ-ζί σ-σον, στη ν-τράτα, στη δ-δουλειά. Είχα μεγάλο τσούρμo*²²⁸. *'Εχω περίπου είκοσι δ-δύο, πόλεμος,*

221. Μανόλης, ο : Εμμανουήλ Δ. Σακλαρίδης (1894 - 1974), γιατρός, βλ. υποσημ. 12.

222. Σταυρού, του : Στα παλιά χρόνια γινόταν μεγάλο πανηγύρι στο μοναστηριακό συγκρότημα του Σταυρού, που βρίσκεται στην αρχή της μεγάλης αγροτικής περιφέρειας του «Αργους».

223. Μάρτε, ο : Μιχαήλ Π. Γιαννάκης-Μάρτιν (10.4.1918 - 21.3.1975). 'Όταν ήταν επίτροπος του «Σταυρού», ανακαίνισε το κτιριακό συγκρότημα και ξαναζωντάνεψε το έθιμο του πανηγυριού.

224. Θρασύβουλος Κ. Ορσάρης : (1901 - 1965) κτηνοτρόφος, γεωργός, γραφικός τύπος τσοπάνη, ήταν ο μάγερας στο πανηγύρι του Σταυρού.

225. Άντρας μου, ο : Είναι ο άντρας της Μαρίας - Ορφανού - Ορσάρη (1904) που διηγείται για την απλότητα και την αφέλεια του Θρασύβουλου, του άντρα της.

226. Παρασιτιά, η : Είναι η πυροσιτιά, το τζάκι.

227. Μαντούς ή Μαντάλα, Γαλλίδα : Είναι ο Κωνσταντίνος Γιαννακός (25.5.1905 - 12.11.1957). Παντρεύτηκε την Άννα Σακελλαρίδη και χώρισε. Ψεύτης, τεμπέλης, ακαμάτης, καλόκαρδος, καθόλου αβαθός, πολυτεχνίτης, χωρίς επάγγελμα μόνιμο. Σκυφτός, καμπούρης, κοινωνικός, αστείος, σκορπούσε πολύ γέλιο. Μέχρι «λόθθους» έβγαλε και έφτασε στο σημείο να κάνει τον Καραγκιοζοπαίχτη. Ήταν πάντα απένταρος κι όμως γλεντούσε. Τον φώναζαν Κώτσο του Μαντού, από το επώνυμο της μητέρας του, και πήρε το παρατσούκλι «Μαντάλα» από το «Μαντούς» αλλά και επειδή ήταν γυρτός και σκυφτός, έμοιαζε σαν της πόρτας το μάνταλο (= ξύλινος σύρτης με εγκοπές).

228. Τσούρμoς, ο. Η ομάδα των παλληκαριών που δούλευαν στην «τράτα», στο «γρίπο», στο ψάρεμα με καπετάνιο το Μιλτιάδη.

δυστυχά ο κόσμος. Πού (ν)α δουλέψεις; 'Ερχομαι στο λιμάνι, αράσσομε, μου λέει ο Γιώργης του Καπριάνου²²⁹. —Πόσους έχεις μαζ-ζί σ-σου; Λέω, είκοσι ένα με το μ-Μαντού! Τι (ν)α του πω, αφού 'το ν-άχρηστος. Μόνο για γέλια το ν-έπαιρνα μαζ-ζί μ-μου.

β) Αφηγήτρια: Αγγέλικα Μ. Κοντοβερού, 1916

Ο Μαντούς εγάπα ν-τη ν-Ατθούλ-λα²³⁰ ν-του Δημητρού. Ε, φτωχός αυτός, ορφανή εκείνη, (δ)ε ν-τη ν-επήρε. Επαντρεύτη ν-επήρε ν-το Σταλούδη²³¹. Στο μεταξύ κι αυτός επήρε γυναίκα ν-τον την 'Αννα τη Γαλλίδα²³² και χώρισα(ν). Το βράδυ λ-λοιπό που παντρεύτηκε ν-η Ατθούλλα το Σταλούδη εμέθυσε ν-αυτός και πήε μ-πάνω στο σπίτι και λέει της:

- 'Αν-νοιξε χρυσοπέδικα, τίναξε τα φτερά σου, πέταξε όξω το μαρό²³³ που κοίτεται κοντά σου.
- 'Οποιος 'γαπήσει ορφανή και τη ν-επαρατήσει, του δί(νει) Γαλλίδα ο Θεός για να το ν-τιμωρήσει.
- Τα πάθη μού 'ναι ζωντανά και οι καημοί θερία, έχω και τύχη βάρβαρη και πάει εναντία!

25. Η Καραβέλλα²³⁴

(Αφηγήτρια: Καλλιόπη Ε. Κουλάκη, 1927)

Επ'α γ-και κάτσασι μ-πρωί-πρωί στη «ν-Ηλικιωμένη», για να πειράζ-ζουσι ν-τη ν-Ερήνη και να γελού(ν). Περνούσε ν-ένας φαράς κι αγόρασε ν-η Ερήνη ένα μ-μεγάλο ν-ορφό, δέκα δραχμές. Κι αρχίσαν μπγιο και της λέασι, μ-μωρή φαντασμένη, γι' αυτό εχώρισες το ν-άντρα σ-σου για να καλοτρως, μωρή τουλούμα. —Βρες σεις, έντα που σας ενοιάζ-ζει, άστε με αναπαμένη, μωροί λωλ-λοι. Της λένε: Και χτες επήρες κρέας, σήμερα ψάρια, έντα πα τα κάμεις; —Βρες σεις, αλήθεια το λέτε έντα τα 'θελα σήμερα τα ψάρια; Περιττό ν-ήτο ν-τώρα ο ορφός να τον μ-πάρω... Απέναντι καθόταν ο Γιάννης

229. Γιώργης Καπριάνος, ο: Μούρας Γεώργιος (1885 - 1969).

230. Ατθούλ-λα, η: Ανθούλα του Δημητρού (βλ. υποσημ. 215).

231. Σταλούδης, ο: Σταλουδάκης Μιχάλης (1896 - 1972), μικρόσωμος, σχεδόν νάνος, άριστος Βυζαντινός ψάλτης και χωρατατζής (βλ. υποσημ. 21, 215).

232. Γαλλίδα, η: 'Αννα Σακελλαρίδη (1874 - 1953). Περνούσε τον άντρα της, το Μαντού, 31 χρόνια και χώρισαν.

233. Μιρό, το: Μίασμα, εδώ σημαίνει μικρό ερπετό, μικρόσωμος άνθρωπος.

ο Κατινάς²³⁵. Γιάννη, αμπά θέλεις (ν)α σου πουλήσω το ν-ορφό μ-που πή-
ρα το πρωί; Ε, δός μου το(ν). Πόσα κάμνει; Λέει η Ερήνη, έντεκα δραχμές.
Κι ακρίσασι πγιο, βρε μαυραγορίτισσα, θέλεις (ν)α βγάλεις κι αό πάνω, επή-
ρες το(ν) δέκα, (θ)α το δ-δώκεις έντεκα; (Δ)ε ν-εντρέπεσαι; Αυτή πγια,
(ν)α σκάσει από το κακό ν-της. (Δ)ε μ-πάτε στο καλό, (ν)α το γ-κρατήσω
θέλει. Άμμε... Καλά δουλεύω, καλά τρω. Ούλ-λη ν-τη ν-ημέρα τη ν-επειραιζ-
ζασι. Το βράδυ συνέχεια: Ερήνη, τι έγινε ο ορφός; Έφραές το(ν); Και πάλε
και πάλε... —Μέσα στο ψυγείο ν-το ν-έχω, (θ)α το φ-φάω αύριο. —Μέσα στο
ψυγείο; της λέει ο Μανόλης του Σταυριανού²³⁶. Μέσα σε κλειστό χ-χώρο
ν-το ν-έχεις; (Ν)α χαλάσει θέλει. Κλειστό (δ)ε ν-το 'χεις το ψυγείο; Ω γιε
μου, λέει η Ερήνη, αν-νοιχτά τα 'χου ν-οι αθρώποι τα ψυγεία; (Ν)α χαλάσει
θέλει, παλ-λαβή. Πάει στον Γιάννη του Καλαπαλική²³⁷, λέει τον: Ω Γιάννη,
λέεις να χαλάσει ο ορφός; Γυρίζ-ζει αυτός στεγνά-στεγνά και της λέει: Αρσε-
κός σ' ει(ν)' ή θηλυκός;

Η Ειρήνη Α. Καραβάκη μιλά για το καφενείο της

Ήμπα μες στο γ-καφενέ γ-κι είχε μ-μοναξιά, λέω, ε ν-έχει κάνα, εξεγ-
κρεμίστηκα²³⁸ γ-και φύα(ν). Πιό καλά, (ν)α γλυτώσω. Εγώ, θωρώ τό 'να
τραπέζι πάνω από τ' άλλο, οι καρέκλες το ίδιο. Εστοιβάξα ν-τα τώρα και
φύασι; Εκοιμάτο ν-ο Μάκης²³⁹ του Πασκαλάκη κι εβάλα ν-τον τα ούλ-λα
επάνω του. Κατεβάζ-ζω 'γω καρέκλες, κατεβάζ-ζω 'γω καρέκλες, θωρώ
ένα ν-άθροπο. Λέω, μάνα μου, εντερόσπασα²⁴⁰. Μάνα μου! Έίντα θέλεις

234. Κ α ρ α β έ λ λ α, η: Παρατσούκλι της Ειρήνης Α. Καραβάκη (1905 - 1983). Μια εποχή γύρω στα 1947 - 1970 τρεις ιδιότυποι τύποι είχαν τα καφενεία τους στην πλα-
τεία της «Ηλικιωμένης». α) Σπόρτης (Ν. Πολίτης 1906 - 1982), β) η Καραβέλλα και γ) ο Δραμίνιας, ο Μήτσος (Δ. Χατζηνικολάου, 1906). Στης Ειρήνης σύχναζαν οι νεαροί, στου Σπόρτη οι γέροντες και οι περαστικοί, στου Μήτσου οι αγρότες, εργάτες. Ήταν τόποι πληροφόρησης και ψυχαγωγίας.

235. Γ ι ά ν ν η ς Κ α τ ι ν ά ς, ο (14.9.1895 - 22.4.1961). Συνταξιούχος της Αμε-
ρικής. Έκαμε τρεις γιους και μια κόρη. Αφού χήρεψε, ήρθε στη Νίσυρο και πήρε την
Πολυξένη του Φώτη.

236. Ε μ μ α ν ο υ ή λ Ν. Σ τ α υ ρ ι α ν ό ς (1927). Ράπτης και έμπορος (βλ. υπο-
σημ. 111).

237. Ι ω ά ν ν η ς Κ. Κ α λ α π α λ ί κ η ς : (1919) Ράπτης, ψάλτης, φανοποιός.
Βλ. υποσημ. 127, 192.

238. Ε ξ ε γ κ ρ ε μ ί σ τ η σ α ν, ρ. ξεγκρεμίζομαι: πέφτω (έξω) κάτω από τον
κρημό, φεύγω, εξαφανίζομαι.

239. Μ ά κ η ς Π α σ χ α λ ά κ η ς, ο: Εμμανουήλ Κ. Μαυρουδής (1928). Έμενε
με το θείο του Ιωάννη Πασχαλάκη, γαμβρό της μητέρας του και τον φώναζαν με το επί-
θετο Πασχαλάκη, το οποίο τελικά του έμεινε για επίθετο.

240. Ε ν τ ε ρ ό σ π α σ α, ρ: έσπασαν τα έντερά μου από το φόβο μου, ρ. ντερο-
σπώ = φοβούμαι, εξαφανίζομαι.

εδώα ᾽πο κάτω ; Λέει, ξέρω ᾽γω ; Εβάλα σ-σου τόσες καρέκλες, τόσα τραπέζια κι (δ)ε ν-το πήρες χαμπάρι ; Λέει μου : Είντα θέλω ᾽δωα πέρα ; Λέω του, ξέρω ᾽γω ; Σήκον να φεις... Εκάμνα μ-μου κάτι πράματα ! ᾽Αλλη μια φ-φορά, ἤθελα να πα να πφέσω και θωρώ και λείπει το κλειδί. Λέω, ε, πώς (θ)α κλειώσω τώρα ; Εχολόσκου²⁴¹. Λέω, βρε, βρε δώστε μου το κλειδί, γιατί (θ)α σας πεθάνω από το ραβδί. Δώκετέ μου το κλειδί. Ετσά θα κοιμηθώ ; Αυτοί εγελούσασι. Βγαίν-νω όξω να ᾽δω, θωρώ, εβάλα ν-τα ούλ-λα πάνω στο δέντρο ! Θωρώ, θωρώ, (δ)ε ν-ευρίσκω τίποτα... Τραπέζια, καρέκλες, εστοιβάξα ν-τα και εκρέμ-μουντο μ-πάνω στο δέντρο. Λέω, στρέφετε²⁴². Λέου(ν) : Ελάτε (ν)α της τα κατεβάσομε γ-κάτω, γιατί (θ)α μας φάει. Εβάλα ν-τα μέσα, εκλειώσα μ-με το κλειδί και πήρα ν-το. Πιάν-νω μια ράβδα, εκν-νήου ν-τους, ώσπου μου πετάξασι ν-το κλειδί και κλειώσα, (ν)α πάω (ν)α κοιμηθώ... ᾽Εχω τραβήξει με το γ-καφενέ ! Τα κακά της μοίρας μου. Ειν-ναί...

26. Η Καλλιόπη του Παπά

Μια φ-φορά επέρνα ν-η Καλλιόπη του Παπά²⁴³. Λέει, ω Ερρήνη, έχεις το γ-καφενέ, δουλεύεις ; Λέω, αμ-μέ, δουλεύω. ᾽Ερκεται και το παιδάκι σ-σου και με βρίσκει, ο Ιωάννης²⁴⁴, που ᾽χε ν-ένα γ-κι έβγαλ-λε γ-και λόγους. Ειν-ναί. Λέει, έρκεται και σε βρίσκει ; Ω μάνα μου, ο γιος μου, ω μάνα μου η Ερρήνη ντροπή ! Πάει, λέει και τη ν-εβρίσκει ο γιος μου. Εγώ ᾽λεα για το γ-καφενέ και κείνη πήε ν-ο νους της αλλού... Μάνα μου καώματα ! Γιάντα είντα μ-που ν-καμε ν-η γεναίκα ; ελέα ν-της. Να, πάει, λέει ο γιος μου και τη ν-ευρίσκει... Πελάτης δηλαδή ! Το πέρασε για άσκημο. Παλ-λαβές γεναίκες !

27. Ο Δημήτρης του ᾽Ψιμου²⁴⁵

(Αφηγητής : Χαράλαμπος Εμμανουηλίδης²⁴⁶)

Πήα(ν) να γίνου μ-μασκαράδες. Ο Μπερδελ-λής²⁴⁷ και ο Δημήτρης του ᾽Ψιμου που ήτο ν-αρραβωνιασμένος. Πήα ν-εις στο σπίτι ν-της Μα-

241. Εχολόσκου, ρ. : στενοχωριόμουν. Χολοσκώ = στενοχωριέμαι.

242. Στρέψετε, ρ : γυρίστε πίσω, στρέφω = κάνω στροφή.

243. Καλλιόπη του Παπά, η : Καλλιόπη Κ. Μούρα - Βονικάρκαϊνα (1895 - 1982) κόρη του Παπαποστόλη (Φασουλαρίδη).

244. Ο Ιωάννης : Μούρας Ιωάννης (1932). Γιος της Καλλιόπης και του Βονικάρκη. Συνήθιζε να εκφωνεί λόγους αστειούς ανάμεσα στους φίλους του για να γελούν. ᾽Ενα διάστημα είχε το καφενείο του πατέρα του με πολλά κωμικοτραγικά επεισόδια. Πείραζε και τον πείραζαν οι φίλοι του. Τον φώναζαν «Ουράγκο».

245. Δημήτρης του ᾽Ψιμου, ο : Δημήτριος Ρουσέττος του Ιωάννου (1905 - 1969). Χωρατατζής, ανοιχτόκαρδος, θορυβώδης, κοιλιακός τύπος, πολύσαρκος.

246. Χαράλαμπος Εμμανουηλίδης (1914 - 1984). Τελείωσε τη «Σιβιτανίδειο» και είχε τεχνικό γραφείο στη Νίσυρο ως εργολάβος Δ.Ε.

247. Μπερδελ-λής, ο : Αθανάσιος Δ. Βερδελλής (1907 - 1971). Από -μαρα-

ρίας του Έψιμου, της Μαρίας του Λαμπάδη, που 'τα ν-η μέλλουσα γυναίκα του Δημήτρη. Λοιπό ν-αφού ήρρασι ρούχα, ο Δημήτρης ανέβηκε μ-πάνω στο δεύτερο μ-πάτωμα για να ντυθεί. Τον 'χε δώσει η Μαρία κάτι βρακάρινα ρούχα του πατέρα της φαίνεται, του γερο Λαμπάδη, και τα 'βαλε. Αλλά (δ)ε ν-είχε ζώνη η βράκα. 'Ηρτε ν-όξω στη σκάλα και η Μαρία ήτο γ-κάτω στ' άλλο μ-πάτωμα. Και της λέει: Ω Μαρία, Μαρία... Εκείνη εμιλούσε με τους άλλους, και (δ)ε ν-έπαιρνε χαπάρι, φωνές... Λέει, ω Μαρία. Μπροέλλει λοιπό ν-η Μαρία. Λέει ο Δημήτρης, έσκασές με, επλάνταξές με· κάμνει πάνω τα χέρια του, φήν-νει λοιπό ν-τη βράκα ν-του, πρέφτει κάτω η βράκα, βγάλλει φωτογραφία τη μ-Μαρία. Κι ήτο ν-αρραβωνιασμένοι! Είντα που 'γινε (δ)ε λ-λέεται...

28. Ο Σπόρτης

(Αφηγητής: Χρυσόστομος Ορσάρης)

Μια εποχή πού 'μαστο μ-παλλικαρόπουλλα, ο Σπόρτης²⁴⁸, ο Κουλάκης, εγώ, ο Δημήτρης του Έψιμου, ο Παύλος του Γιωργάκη, ο Φωκίω(ν) ν-ο Οικονομίδης, πώς ενρέθημε στο Καμπί²⁴⁹; (Δ)ε ν-ηξέρω. 'Ημαστο μ-μεθυσμένοι. Επίν-ναμε γ-και πήαμε μ-περίπατο, (δ)ε ν-ετθυμούμυ. 'Ερχετο ν-ο Σπόρτης πάνω (ν)α μας εύρει. Λέω τω λ-λοιπό ν-εγώ, θωρείτε, που (θ)α κάμω το Σπόρτη (ν)α με σηκώσει! Ο Κουλάκης λοιπό ν-ο Έψιμος άρκισαν να γελοούσι. Έκαμνα λοιπό ν-το μ-μεθυσμένο! Επαράπφρεφτα, έρχοντο λοιπό ν-ο Κουλάκης έπιαν-νέ μ-με. Και κεία μια κοπανιά²⁵⁰ να ο Σπόρτης. Βρε είντα πού 'χει ο άθρωπος; Κάμνου ν-του, βρε μέθυσε, κακόμοιρε Σπόρτη, και (δ)ε ν-ημπορούμε (ν)α το φ-φέρουμε γ-κάτω. Το πίστεψε. Λέει ο Σπόρτης: Σηάρατέ²⁵¹ μου το μ-πάνω. Και το μ-πιάν-νω από το λ-λαιμό, μπέτσα²⁵² και

γκός εξελίχθηκε σε Εργολάβο Δημοσίων Έργων πρώτα στη Νίσυρο και αργότερα στη Ρόδο.

248. Σ π ό ρ τ η ς, ο Νικόλαος Ευανθίου Πολίτης: (1906-1982) Ευχάριστος τύπος καφετζή και γλεντζέ. Στο καφενείο του Σπόρτη, η «Ηλικιωμένη», επικεντρωνόταν τα τελευταία τριάντα χρόνια το ευτράπελο επεισόδιο, το πλούσιο αστειολόγημα και η διάθεση για διασκέδαση και ψυχαγωγία (βλ. υποσημ. 6, 15, 234). Ο Κουλάκης (Εμμαν. Κουλάκης 1905), εγώ (Χρυσ. Ορσάρης (19.12.1904 - 7.1.1986), ο Δημήτρης του Έψιμου (Δ.Ι. Ρουσέττος, 1905-1969, βλ. υποσημ. 245), ο Παύλος Γεωργάκης (1904-1977), ο Φωκίω Οικονομίδης (1904) ήταν οι φίλοι και συνομήλικοι του Σπόρτη.

249. Κ α μ π ί, το: Αγροτικό τοπωνύμιο κοντά στο Μαντράκι.

250. Κ ο π α ν ι ά, επίρρ.: για μια στιγμή.

251. Σ η ά ρ α τ έ μ ο υ τ ο (ν) μ - π ά ν ω = Σηκώσετέ τον και βάλετέ τον στον ώμο μου. Μπορούσε να πει «νεβαστάξετέ μου» να τον σηκώσω. Είναι το ρ. νεβαστάζω = βοηθώ να σηκώσει κάποιος κάτι.

252. Μ π έ τ σ α, επίρρ.: Πιάνω κάποιον από το λαιμό και με σηκώνει στην πλάτη ή στον ώμο του, στη ράχη του.

με σήκωνε γ-κι έρκετο γ-κάτω... Και ο Κουλάκης εβάστα μ-μου τα πόδια γ-κι εγέλα, και φοήθηκα μη ν-τυχό γ-και πάρει χαπάρι και με σαουρδίσει²⁵³ κάτω το βαστάδι²⁵⁴. Μ' έφερε στο χωριό, μέχρι το σπίτι μ-μου απόξω και του λέω : Ευκαριστώ Σπόρτη. Α παλιο-Ορσάρη, γάδαρε, μου λέει κι ήτο μπιο βουτθισμένος μες στους ίδρους...

29. α) Ο Βασίλης του Βεζύρη²⁵⁵

(Αφηγητής : Ο Γιάννης Βεζύρογλου, αδελφός του Βασίλη, 1919-1982)

Είχαμε μια μ-μικρή ν-τράτα. Ξύπνησε ν-ο πατέρας μου τη ν-νόχτα και λέει τον Βασίλη: 'Αν-νοιξε το παράθυρο, (ν)α δεις, έντα καιρός σ-εί(ναι), (ν)α πάμε (ν)α ρίξομε ν-τη ν-τράτα. 'Ητο σκοτάδι. Και ακούομε ν-το Βασίλη και κάμνει: Πατέρα, ο καιρός σ-εί(ναι) σννεφιασμένος και βρωμεί τυργιές... Δίπλα στο παράθυρο είχαμε ν-ένα ντουλάπι, με τα φαριά και ο Βασίλης, σκοτάδι, αντί ν' αν-νοιξει το παράθυρο, άν-νοιξε ν-το ντουλάπι. Βρε ζο, του λέει ο πατέρας μου, το ντουλάπι ν-έν-νοιξεις ;

β) Η διεύθυνση του Βασίλη του Βεζύρη

(Αφηγήτρια : Καλλιόπη Ε. Κουλάκη)

Καμ-μιά φ-φορά από τη ν-Αθήνα του 'στελλα κάνα γ-κουλ-λουράκι, κάνα γλυκό. Ειν-ναί. Από τη ν-Αθήνα στη Νίσυρο. Μια ν-ημέρα το ν-ερώτηξε ν-η νύφη-φη του η Μαρίκα²⁵⁶, το Καρνί, του Γιάννη του η γεναίκα (της Αιθούσας του Κορωνιού το μονάκριβο μ-παιδί) και του λέει : Βασίλη, πού μένεις τώρα ; (Δ)ε ν-ηξέρω, (ν)α σου στείλω κάνα μ-πιάτο φαί. Λέει της : Γράψε της Πόπης²⁵⁷ του Νικολή στη ν-Αθήνα, (ν)α σου στείλει τη διεύθυνσή μ-μου!

253. Σ α ο υ ρ δ ί ζ ε ι, ρ. σαουρδίξω ή σαουρδώ : ρίχνω, πετώ κάποιο ή κάτι κάτω απότομα για να του κάμω κακό.

254. Β α σ τ ά δ ι, το : Η ξερολιθιά που βαστάζει τα χώματα και δημιουργούνται οι «τάβλες», τα επίπεδα μέρη του χωραφιού.

255. Β α σ ί λ η ς τ ο υ Β ε ζ ύ ρ η, ο : Βασίλειος Μ. Βεζύρογλου (1908 - 1982). Υπήρξε ο γελωτοποιός της Νισύρου, μ' ένα πολύ προσωπικό τρόπο αφήγησης στο νισύρικο ιδίωμα και με έντονες κινήσεις και γκριμάτσες στο πρόσωπο. Σατίριζε τους πάντες και τα πάντα. Έβλεπε τη ζωή από τη φαιδρή της όψη και ήταν ασυναγώνιστος, όταν σατίριζε τον εαυτό του. Έδωσε πολύ γέλιο στους συμπατριώτες του και ήξερε να κερδίζει την εύνοιά τους. Για το Βασίλη έγραψε πολλά ο Κ.Ο. Σακελλαρίδης (βλ. υποσημ. 104). Επίσης βλ. υποσημ. 182 και δική μας εργασία «Μοιρολόγια Νισύρικα», «ΝΙΣΥΡΙΑ-ΚΑ», τομ. 5, Αθήνα 1976, σελ. 283 - 284.

256. Μ α ρ ί κ α, η : Μαρία Σαλάχα Βεζύρογλου (1923). Βλ. υποσημ. 113.

257. Π ό π η ς τ ο υ Ν ι κ ο λ ή, της : Καλλιόπη Ν. Φραντζή, γυναίκα του Εμ. Κουλάκη.

30. Ο Ζευγάς²⁵⁸

(Αφηγητής: Κωσταντής Χατζηνικόλας²⁵⁹)

Ο γαμπρός μου ο Ζευγάς ήτο ν-τεμπέλης. Έχει πολλές ιστορίες, όλο γ-κουταμάρες έκαμνε. Ήτο γ-και λ-λιονούσης. Μήπως η αδερφή μου η Σοφία, η γεναίκα του, επάινε μ-πίσω; Το ίδιο ν-ήτο γ-κι αυτή. Λοιπό ν-ε-συζητούσασι μ-μέσα στο γ-κεφανέ, ήτο μ-Μάρτης μήνας και ο καιρός στη βροχή, και λέασι ν-οι αθρώποι: «Α γ-κάμει ο Μάρτης δυο ν-νερά κι ο Απρίλ-λης άλλο ένα, χαρά σε κείνο ν-το ζευγά που 'χει πολλά σπαρμένα». Αέω εγώ, (δ)ε ν-ταιριάζει αυτό στο γαμπρό μ-μον το Ζευγά, το Γιώργη. Κούσε, βρε Γιώργη, πως το λέει η δική μου η γεναίκα.²⁶⁰

Α γ-κάμει ο Μάρτης δυο ν-νερά κι ο Απρίλ-λης άλλο ένα
χαρά σ' εκείνο ν-το ζευγά που (δ)ε ν-έσπειρε γ-καθόλου.

Και πεθάνασι ν-ούλ-λοι από τα γέλια μες στο καφ-φενείο...

258. Ζευγάς, ο: Παρατσούκλι του Γεωργίου Ε. Πιστικάκη (1909). Καταγόταν από την Κέφαλο της Κω και ήρθε και πήρε γυναίκα του τη Σοφία Γ. Χατζηνικολάου κι έγιναν «ρηχό αντρόγυνο» με πολλά κλαυσίγελα μικροεπεισόδια.

259. Κωσταντίνος Χατζηνικόλαου του Γεωργίου (1909-1984): Ήταν από τους πιο έξυπνους χωρατατζήδες και δηκτικός αφηγητής. Βλ. υποσημ. 45 στο κεφ. ο Γιώργης του Ζαπετάκη και υποσημ. 105. Ο Κωσταντής ήταν ο τελευταίος βιολιτζής της Νισύρου.

260. Γεναίκα, η: Είναι η σύζυγος του Κ. Χατζηνικολάου, Μαρία Γ. Παπακέντρη (1910). Η Μαρία και ο Κωσταντής έχουν πολλά ευχάριστα επεισόδια. Όταν κάποτε ένα τους αρσενικό παιδί ήταν άρρωστο και δεν έτρωγε την κρέμα του, έλεγε η Μαρία: —Φάε, γιέ μου φάε τη γ-κρέμα σου, φάε (ν)α μεγαλώσεις, (ν)α γίνεις δυνατός άντρας, φάε (ν)α μεγαλώσει και το πουλ-λάκι σ-σου. Ακούει ο άντρας της, ο Κωσταντής, και κάνει: —Μαρία, (δ)ε γ-κάμνεις στο παιδί ένα αυγό τηγανητό, (ν)α φάω εγώ την γ-κρέμα;

VII. ΕΞΙ ΙΔΙΟΤΥΠΕΣ ΦΙΓΟΥΡΕΣ

1. Ο Νίκος του Παραμπούτθη²⁶¹

(Αφηγητής: Χαράλαμπος Εμμανουηλίδης 1914 - 1984)

Ήμου(ν) στη μ-Παναγιά παραγιός²⁶² από το 1928. Είχε ν-η γειτόνισσά μας η Άννα του Καβαλλιώτη²⁶³ ένα γάτθη, κι ήτο μ-μεγάλος κλέ-

261. Νίκος του Παραμπούτθη, ο: Νίκος Μαστόρος (20.7.1928 - 8.3.1944). Παιδί του Μανόλη Μαστόρου (1890) του Τσιτσίνια και της Κοκόνας (1897 - 1934). Μικρό κοριτσάκι ήταν η Κοκόνα, όταν την έφεραν από την Κέφαλο της Κω στη Νίσυρο ο Νικόλαος Παραμπούτης (1869 - 1947) και η γυναίκα του η Άννα του Σταυρινού (1875 - 1957) που ήταν άτεκνοι. Η Κοκόνα καλλιεργούσε τα κτήματα του Νικόλα και της Άννας, ανάλαβε όλο το νοικοκυριό και ο Παραμπούτης ασχολούνταν αποκλειστικά με το καφενείο του. Αργότερα υιοθέτησαν την Κοκόνα, την έκαμαν δηλαδή ψυχοκόρη τους, και την πάντρεψαν (1926) με τον Τσιτσίνια, που κι αυτός ήρθε από την Κέφαλο στη Νίσυρο για δουλειά. Ο Τσιτσίνιας εργαζόταν στα χωράφια ως μεροκαματιάρης και κατά διαστήματα τον έβαζε η Δημαρχία «μπεξή», αγροφύλακα. Η Κοκόνα έφερε στον κόσμο ένα αγοράκι, το βάπτισε ο γερο-Παραμπούτης και του έδωσε το δικό του όνομα, Νίκος. Όταν το αγοράκι έγινε έξι χρονών, πεθαίνει η μητέρα του και χηρεύει ο Τσιτσίνιας. Η Άννα κι ο Νικόλας αγάπησαν το μικρό Νίκο, αφοσιώθηκαν στο θετό εγγονάκι τους, αλλά δυστυχώς βγήκε παλαβό. Η «μάμμη» κι ο «πάππος», έτσι τους φώναζε ο Νίκος, στήριξαν πολλές ελπίδες στο παιδί της ψυχοκόρης τους Κοκόνας, αλλά καθώς μεγάλωνε, πλήθαιναν οι παλαβομάρες του παιδιού με λόγια και με πράξεις. Ο Τσιτσίνιας πήρε (1939) δεύτερη γυναίκα, τη Μαρία Πισσάρη, που κι αυτή ήρθε από την Κέφαλο κι έγινε ψυχοκόρη της Μαρίας Πισσάρη και του Βασίλη Τσατσαρώνια (γονείς του γιατρού Μιχάλη Τσατσαρώνη). Ο γερο-Παραμπούτης, γραφικός τύπος καφετζής με τη νυσύρική στολή του, τη βράκα, το γελέκο, την πετσέτα στον ώμο του, σβέλτος, κοντούλης, δουλευταράς, κοινωνικός, αστείος και καλαμπουρτζής. Η αφέλειά του τον έκανε αγαθό, που τα όριά της πλησίαζαν τη ρηχομάδα. Πολλές και ποικίλες είναι οι ευτράπελες προσωπικές ιστορίες και τα ανέκδοτα μεταξύ του Νικόλα του παππού και του Νίκου του εγγονού.

262. Π α ρ α γ ι ό ς, ο: Ο νέος από δέκα έως είκοσι χρονών που μένει μέσα στη Μονή της Παναγίας Σπηλιανής, κοιμάται, τρώει δωρεάν και εξυπηρετεί το Μοναστήρι.

263. Ά ν ν α Κ α β α λ λ ι ώ τ η (1880 - 1950): Παντρεύτηκε στην Πόλη τον Τζίνη, αλλά την εξαπέστειλε στη Νίσυρο χωρίς να 'ρθει ποτέ εκείνος. Έμενε μόνη της πάνω και στα σκαλιά της Παναγιάς, λίγο πιο έξω από το Ενετικό φρούριο. Παράξενη, απαιτητική, απόλυτη. Όταν μιλούσε, ήταν σαν να 'δινε διαταγές. Σωστό κάρβουνο αναμμένο με τα «πολιτικά» της, που δεν έλεγε να τα ξεχάσει.

φτης. Έρκετο γ-και ξεσκέπαζε ν-τα τσουκχάλια. Η καλογοριά, η Άννα του Γιαννάκη²⁶⁴, που υπηρετούσε ν-τη μ-Παναγιά και κείνη, διαμαρτύρητο ν-τακτικά. Ο Νίκος ο Παραμπούττης έρκετο μ-μέσα, παραγιός κι αυτός, και του λέει η Άννα: Βρε Νίκο, αυτοδά το γάτθη σκότωσέ το(ν), (ν)α γλυτώσομε. Λέει ο Νίκος, (θ)α το γ-καρονίσω θέλει. Ε, μια μέρα που το μ-πέτυχε, το μ-πιάν-νει από το σβέροκο κι από την ν-ουρά, βγαίν-νει πάνω στο καμπα-ναριό, για να πάρει πιο πολύ ύψος, τον δίν-νει μια και το σ-σαουρδά κάτω και πάει κάτω τη ν-Τάβλα ν-του Γιαλού και πρέφτει πάνω στον Κέντρον το ταμπακχιο²⁶⁵. Όπως έφρεσε ετσιδά έμεινε. Αν-νοιχτά τα πόδια. Η Καβαλλιώταινα εντωμεταξύ άρχισε να διαμαρτύρεται, πού είναι και είντα που έγινε ν-ο γάτθης της, που ήτο γ-καλός γάτθης και (δ)ε ν-έφην-νε γκατσαριδες και... μήπως λάσσει²⁶⁶ και λοιπά. Εμείς βέβαια ηξέραμε ν-ούλ-λη ν-τη ν-ιστορία, αλλά επειδή η Άννα ήτο γ-κομ-μάτι πιπεράτη, (δ)ε ν-της το λέαμε. Κάποτε εθωρούσαμε ν-ένα γ-καράβι μ-που περνούσε, εκεία όξω στη μ-πεζούλα μ-που ήμαστο, ήτο γ-και η Άννα του Καβαλλιώτη μαζ-ζί μ-μας. Και μας λέει: Κάτι βλέπω πάνω στο δώμα του Κέντρον. Λέει η Άννα του Γιαννάκη, που ήξερε ν-τη ν-ιστορία, κάνας γάτθης είναι φοφισμένος. Λέω 'γω, έχει γούστο, Άννα, να 'ναι ο γάτθης σου; Αυτός θα είναι, αλλά γιατί να τον πετάξανε, από εδώ επάνω και να πήγε κάτω! Ποιος να 'τανε, ποιος να 'τανε, να τον ήξερα να τον κάνω, να τον δείξω, ας μη στάξει, ας μη σώσει...

Κάποτε έμαθε ν-όμως, πως ο Νίκος τον Παραμπούτθη το μ-πέταξε γ-κάτω από το καμπαναριό. Πάει και πιάν-νει το μ-Παραμπούτθη, το μ-πάφρον ν-του και λέει τον: «Αμ-μά 'χετε αβαθιά παιδιά και λωλ-λά, να τα συμμα-ζεύετε, και να μην επιβαρύνουν τους άλλους. Ακούς;» Ο Παραμπούττης ο φουκαράς, που (δ)ε ν-ήξερε ν-τίποτα, λέει: Τι, τι, τι λες;» Βρε Άννα, τι λές; Βρε γυναίκα μου, τι, τι θέλεις (ν)α πεις;

— Επήε ν-ο λωλός που 'χεις και πήρε ν-το γάτθη μ-μου και το μ-πέ-ταξε κάτω στον Κέντρον το δώμα και σκοτώθηκε.

— Ε, ποιος σου το 'πε ν-αυτό το πράμα;

264. Ά ν ν α Γ ι α ν ν ά κ η (1883 - 1950): Ανύπαντρη γυναίκα, ήσυχη, υπομονε-τική, αφοσιωμένη στην αποστολή της, ήταν η νοικοκυρά του Μοναστηριού. Έμενε όλη της την ημέρα στην κουζίνα, αριστερά στο πρώτο μεγάλο δωμάτιο ανεβαίνοντας, λίγο πιο έξω από τα σκαλιά του καμπαναριού. Μαγειρεύε, περιποιόταν τον Ηγούμενο, τον παραγιό, τους προσκυνητές και καλοδεχόταν τους επισκέπτες. Κοντούλα, στρουμπουλή, με τα στρογγυλά γιαλάκια της, αστειευόταν με διακριτικότητα, γελούσε εύκολα, χαμο-γελούσε και ήταν ειλικρινής, ευγενική κι ανοιχτόκαρδη προς όλους.

265. Τ α μ π α κ χ ι ό, το: Βυρσοδεψείο, του Ιωάννη Στ. Κέντρον.

266. Λ ά σ σ ε ι, ρ.: λ ά σ σ ω, επιθυμώ ορισμένη εποχή του χρόνου σεξουαλική ένωση, ανησυχώ και ζητώ παρέα.

- Μου το 'παρε, ο εγγονός σου την έκανε τη δουλειά ν-αυτή.
- Ε, (θ)α σου δώκω άλλο γάτθη.
- Χτόπα το(ν) στη γ-κεφάλη σ-σου !...

Η Πλάκα

Ο γερο-Παραμπούττης με παρεκάλεσε (ν)α κάμνω μάθημα στο ν-εγγονό ν-του, το ν-Νίκο, γιατί (δ)ε ν-τά 'παιρνε τα γράμματα. Και πάαιν-να κάθε βράδυ, μετά απ' τη δ-δουλειά και του μάθαιναν-να τη ν-άλφα βήτα. 'Ητο γ-καθυστερημένος, ούλ-λα τα 'χε. (Δ)ε ν-του 'λειπε ν-τίποτα ! Είχε μ-μια μ-πλάκα²⁶⁷ που του 'γόρασε ν-ο παπφούς του και κάθε βράδυ ν-του 'γραφα ένα-δυο ψηφία του αλφαβήτου και προσπαθούσα (ν)α του τα μάθω. Μια φ-φορά του λέω, φέρ' τη μ-πλάκα (ν)α γράψομε. Ψάχνει αυτός από 'δω, ψάχνει από κει, (δ)ε βρίσκει τη μ-πλάκα. Από πάνω από ν-το τιζιάκι²⁶⁸, εμπρός στο τζάκι, εκρέμ-μετο του πάπφου του η πλάκα, διπλή, τριπλή απ' αυτές πού 'χου(ν) στο σχολείο και αυτό ήτο ν-το κατάστιχο του Παραμπούττη. 'Εγραφε ούλ-λα τα βερεσέδια, καφέ, καπνό, τσιγαρόχαρτο, μαστίχα, σπίρτα, ο τάδε, ο τάδε, δηλαδή ούλ-λη του η περουσία ήτο ν-εκεία πάνω γραμμένη κι από τις δύο μεριές. Ο Νίκος, επειδή (δ)ε ν-έβρισκε τη δική ν-του τη μ-πλάκα, πάει και ξεκρεμ-μά του πάπφου του τη μ-πλάκα, πού 'το γ-κρεμασμένη στο καρφί μ' ένα σπάγγο, και περιχού²⁶⁹ το μ-προλάβω εγώ, παίρνει το σφουγγάρι πού 'χε ν-ο πάπφους του για να καθαρίζει τα τραπέζια και το τιζιάκι και το βουτθά στο ν-νερό και της δίν-νει μια και τη γ-καθαρίζει κι από τις δυο μεριές, τη μ-πλάκα και μον τη φ-φέρει ! Μπαίν-νει μέσα ο πάπφους του, που το μ-μάτι ν-του ήτο μ-πάντα στη μ-πλάκα, επειδή του σβήγα μ-μερικά απ' αυτά που χρωστούσασι. Βλέπει που λείπει, λείει : Βρε, βρε παιδιά, πού 'νι, πού 'νι πλάκα ; Λέω εγώ, ο Νίκος τη ν-άρπαξε, (δ)ε ν-εμπορούσα (ν)α το(ν) σταματήσω και τη γ-καθάρισε γ-κι έφερε ν-τη.

— Πφου, πφου, μ' έκαψες βρε παιδί μ-μου ! Τι, τι, τι (θ)α κάμω τώρα ; Τι, τι ; Πού τθνομόμαι τώρα 'γω πόσο μ-μον χρουστού(ν) ;... Ούλ-λη μου η περιουσία εκεία πάνω ήτο... γραμμένη... Λέει στεγνά-στεγνά ο Νίκος : Παπφού, (δ)ε μ-πειράζει, αμνηστεία εδώκαμε²⁷⁰. Και γυρίζει ο γερο-Παρα-

267. Πλάκα, η: Μαθητική πινακίδα γραφής (Αβάκιο) από σχιστόλιθο, 'Ηταν το πρόχειρο τετράδιο. Αντί γραφίδας μολυβιού, χρησιμοποιούσαν το «κοντύλι» ή κιμωλία.

268. Τιζιάκι, το: Λέξη τουρκική, σημαίνει μπουφές, πάγκος του καφενείου.

269. Περιχού: σύνδ. χρον., πριν να, προτού, πριν (προ - του).

270. Αμνηστεία εδώκαμε: Προφέροντας αυτή τη φράση ξεκαρδίστηκε στα γέλια ο Νίκος και γέμισε το καφενείο από την ένρινη φωνάρα του.

μπούττης και καλμάρει και λέει : Κοίταξε, κοίταξε παιδί, εξυπνάδα²⁷¹, εχάρισε τα βερσεδιά τω(ν) αθρώπω(ν) ! Μπράβο, μπράβο, βρε Νίκο, ασ-κολ-σούν, Νίκο, ασ-κολσούν²⁷².

Ούλ-λους τους καφενέδες νικά ο καφενές μας
(Αφηγήτρια : Καλλιόπη Καζάντη-Κυπραίου : 1910)

Ότα (δ)ε ν-είσαι κοντά μ' ένα ν-άθρωπο, (δ)ε μπορείς (ν)α καταλάβεις είντα μ-που κάμνει κι είντα μ-που λέει. Ο Νίκος όμως ήτο γνωστός σ' ούλ-λο ν-το γ-κόσμο. Λέει μου μια φ-φορά:-«Πού κάθεται ο Δημήτρης²⁷³ σου εκεία στο μαγαζάκι, τον πάπφον μου ο καφενές νικά του αδελφού σου το μαγαζάκι». Του 'λεα εγώ, όχι, (δ)ε ν-το ν-νικά. Κι έκαμνε μ-πιο ν-εκείνος: Μα, μα η γεναίκα ! Μωρή εκείνο 'νι ένα γ-κουν-νί²⁷⁴ του αδερφού σου το μαγαζί, του πάπφον μου 'νι πιο μεγάλο. Μάθε το μ-πιο. Ούλ-λους τους καφενέδες νικά τους ο καφενές μας και το μαγαζάκι ν-του αδελφού σου (δ)ε ν-νικά ;

Ο Νίκος σαρτέρει το σπύρτο

Λέει μου : Μωρή Καλλιόπη, αυτοδά το σπύρτο σαρτάς²⁷⁵ το ; Μωρέ γιε μου, εγώ (δ)ε μπορώ, του 'λεα, πονώ και τα πόδια μου. Α, α, εγώ όμως, Καλλιόπη, το σαρτέρω. Α πάει πιο από μακριά, (ν)α πάρει φόρα, τακ και (ν)α, σαρτάρει το σπύρτο, πού 'το μ-μες στη μ-μέση ν-του δρόμου.

Ο Νίκος «βγάζει» το αντίερο και τον άρτο
(Αφηγήτης : Γεώργιος Ε. Χαρτοφύλης, Γιωργέους)

Ο γερο-Παραμπούττης έλεε ν-του Ηγούμενου : Βρε, πάτερ, πάρε το ν-εκεία μέσα στο ιερό, αμπά και ξυπνήσει, αμπά αθρωπίσει λιάκι. Ειν-ναί, λέει ο Ηγούμενος, ας έρχεται. Εβάλ-λά ν-το λ-λοιπό μ-μέσα στο Ιερό, άναβγε ν-το θυμιατό, έβγαλ-λε και τη λ-λαμπάδα πότε-πότε, αλλά οι άλλοι παραγιοί (δ)ε ν-του δίν-νασι ν-να βγάλει εις το «εξαιρέτως» όξω το δ-δίσκο

271. Ε ξ υ π ν ά δ α : Τη βλακώδη πράξη του εγγονού θεωρεί «εξυπνάδα» ο παππούς και θαυμάζει το Νίκο για τα φιλόφθωρα αισθήματά του.

272. Α σ - κ ο λ σ ο ύ ν : λέξη τουρκική, σημαίνει : μπράβο, συγχαρητήρια.

273. Δ η μ ή τ ρ η ς Κ α ζ ά ν τ η ς του Γεωργίου (1912 - 1965) : Αδελφός της Καλλιόπης και άντρας της Ευτυχίας Βερδελλή. Απέναντι από το καφενείο του Παραμπούτη βρισκόταν το παπουτσιδικο του Αντωνιάδη, που όταν πέθανε το νοίκιασε ο Καζάντης.

274. Κ ο υ ν - ν ί , το : Κουκούτσι, σποράκι, μεταφ. σημαίνει λίγο, μικρό, ελάχιστο.

275. Σ α ρ τ ά ς , ρ . σαρτώ και σαρτέρω και σουθέρω = πηδώ (από το ιταλικό «salto»).

με το αντίερο. Εμονντέρνα²⁷⁶ ν-οι άλλοι παραγιοί κι (δ)ε ν-το ν-εφήν-ναν. Μια κοπανιά²⁷⁷, θυμώνει, βγαί-νει όξω από το Ιερό και λέει της γιαγιάς του που παρακολουθούσε τη λ-λειτουργία. Γιαγιά, (ν)α μου δώκεις το κλειδί, (ν)α πάω σπίτι, (ν)α κατουρήσω. Πάει λοιπό ν-αντός, αν-νοί το σπίτι, μπαίν-νει μέσα. Πιάν-νει το ψωμί ν-του Σαββάτου και το κόβει κομμάτια κομμά-τια. Βάλλει τη γ-καρέκλα, βγαίν-νει πάνω, ξεκρεμ-μά το κόσκινο και βάλ-λει μέσα τα κομμάτια. Εκαιροφύλαε²⁷⁸ μ-πίσω από τη μ-πόρτα και μόλις επήρε χ-χαμπάρι ότι επόλυκε ν-η Ποταμίτισσα κι έρχονται σα κάτω²⁷⁹ οι αθρώποι, βγαίν-νει όξω στη μ-πόρτα και φώναζ-ζε : Επόλυκε ν-η εγκλησιά, ελάτε (ν)α πάρτε αντίερο και άρτο. Εβλέπασι λ-λοιπό ν-οι αθρώποι γεμάτο το κόσκινο ψωμιά και σκούσασι στα γέλια. Έρχεται η γιαγιά: Α! διαόλου γιε, είντα που μου 'καμες ; Ω μάνα μου, γι αυτό μ-μον ζήτας τα κλειδιά ; Ε, ε, είντα μ-που (ν)α κάμω κι εγώ, αφού (δ)ε μ-αφήν-νου (ν)α βγάλω το αντίερο, ήρτα κι εγώ κι έβγαλα το δικό μ-μας αντίερο ! Ω χαρά μου που σ' έχω !!!

Ποιοι εκαρφώσα ν-το Χριστό

Στο σχολείο ν-είχασι ν-Ιερά Ιστορία και ρωτά ο Δάσκαλος, (δ)ε μ-μον λέτε, παιδιά, ποιοι εκαρφώσασι ν-το Χριστό; Και κάμνει το χέρι ν-του πάνω ο Νίκος. Να κάμει το χέρι ν-του πάνω ο Νίκος, εφάνει ν-του Δασκάλλου-πε-ρίεργο. Ε, λέγε, Νίκο. Λέει, «ο Γεωργέους και ο Πασκαλάκης»... Γέλια-τα παιδιά, εχάλασε ν-ο κόσμος. Το είπε ν-αυτό ο Νίκος, επειδή έβλεπε ν-εμένα τη μ-μεγάλη μ-Πέμπτη που κρατούσα το σφουρί και τις σφήνες και βοηθού-σα τον μ-Παπά κι ο Πασκαλάκης σα ν-επίτροπος της Εκκλησίας, βοηθούσε κι αυτός να στερεώσομε το Σταυρό στη βάση ν-του.

Οι γειτόνισσες του Νίκου

(Αφηγήτρια : Καλλιόπη Μιχ. Βιολλή, 1927)

Ο Νίκος ο Παραμπούττης ήτο ν-ένα γ-καλότατο μ-παιδάκι, αγαθό. (Δ)ε ν-έκαμνε ν-αστεία, μόνο άμ-μα του μίλας, σου μιλούσε γ-κι έπιαν-νε γ-κουβέντα εύκολα με το γ-καθένα. Εθύμιαζε μ-πάνω στη σκάλα ούλ-λη ν-τη ν-ημέρα κι έλεε : Ο Θεός συχ-χωρέσει τη μ-Μαρία ν-του Περικλή²⁸⁰,

276. Εμονντέρναν, ρ. μουντέρω : αρπώ και αρπάζω.

277. Μια κοπανιά : για μια στιγμή, μια φορά. Βλ. υποσ. 250.

278. Εκαιροφύλαε, ρ. καιροφυλάω : καιροφυλακτώ, παρακολουθώ, προσέ-χω, περιμένω τον καιρό, την κατάλληλη στιγμή.

279. σα κάτω = προς τα κάτω, ίσια κάτω.

280. Μαρία του Περικλή, η : Μαρία Σακλαρίδη - Βιολλή (1899 - 1962).

τις κόρες της²⁸¹. Ο Θεός συγχωρέσει τη μ-Μαρία ν-του Συρνιαώτη²⁸² και τις κόρες της²⁸³. Ο γέρο-Παραμπούττης το ν-εγάπα μ-πολύ το ν-Νίκο. Και τον θεώρει έξυπνο και σπουδαίο. Ούλ-λα του τα ελαττώματα και τις αγαθότητες (δ)ε ν-τα καταλάβαιν-νε. (Δ)ε ν-ήτο και παλ-λαβός ο γερο-Παραμπούττης, επειδή όμως το ν-εγαπούσασι μ-πολ-λύ το ν-Νίκο (δ)ε ν-το γ-καταλαβαίν-νασι. Γίνου βρε άθρωπος, πάων-νε βρε σκολειο... Α(ν) γενείς άθρωπος, (θ)α σου δώκω τη μ-Πόπη. Αμμέ, εκνη(γ)ούσα μ-με η γιαγιά του, ο πάπφους του. Το ν-είχε μ-μαθητή η Σοφία μου και το μ-πρώτο ν-του φύλακά του το ν-εκέντησε ν-η Σοφία μου. (Ν)α μάθει, γιε μου, τους τόνους, του 'λεε. Τι είν' αυτό; Οξεία. Μισοφέγγαρο. Περισπωμένη. Αγγουροσπορίτης, απάντα ν-ο Νίκος...

Ο Νίκος αν-νοί(γει) τα βαρέλια

(Αφηγητής: Νίκος Κ. Χαρίτος, 1931)

Δίπλα στο γ-καφενέ ν-του πάπφου του Νίκου του Παραμπούττη είχε γ-κρασιά, βαρέλια κι ο Νίκος επήε ν-από κει. 'Αργησε ν-ά ρτει. Εγώ, επάαιν-να εκεία πέρα, επειδή ήμαστο φ-φίλοι και βοηθούσα το μ-Παραμπούττη. Μου λέει ο γέρος, βρε, ε, Νίκο, πάων-νε από κει (ν)α δεις τι, τι κάμνει αυτός. Πφου να πάρει, καμιά δ-δουλειά (θ)α σκαρών-νει. Βγαίν-νω όξω, βλέπω το κρασί γ-κι έτρεχε ν-από τη μ-πόρτα. Φωνάζω: «Παραμπούττη, έλα (ν)α δεις το κρασί... Ξέχασες το βαρέλλι ν-ανοιχτό». Βγαίν-νει αυτός, θωρεί το κρασί και του λέει: Βρε, βρε Νίκο, τι, τι κάμνεις εδώ πέρα; Πφου να πάρει... Βρε έν-νοιξες ούλ-λα τα βαρέλια! Βρε, βρε, γέμισε ν-ο κόσμος κρασί... Λέει ο Νίκος: Παπφού, α, χα, χα, άστα²⁸⁴ (ν)α τρέξου γ-κι αυτά (ν)α ξε-θυμάνουν.

Οι τρεις φίλοι²⁸⁵ Νίκος, Μιχάλης, Νίκος

(Διηγείται ο ίδιος ο Νίκος Κ. Χαρίτος)

Στο μ-πόλεμο ν-είχε μ-μεγάλη πείνα, 1941-1942. Σύκα (δ)ε ν-είχαμε. Ούτε αμύγδαλα. Είχα σ-σωθεί. Ο Βουτσάς ο Μιχάλης είχασι ν-ένα σπίτι εδώ κάτω από το δικό ν-τους, κι είχε ν-εκεία πέρα σύκα, αγγειά, σύκα μες

281. Κόρες, της: Οι κόρες της Μαρίας του Περικλή, Σοφία (1922), Αγλαΐα (1924) και η Πόπη (1927) που είναι και η αφηγήτρια.

282. Μαρία του Συρνιαώτη, η: Μαρία Αριστ. Βρούζου (1896 - 197;).

283. Κόρες, της: Οι κόρες της, Ειρήνη, Άννα, Ασημίνα. Αυτές οι παραπάνω οκτώ γυναίκες ήταν οι καλές γειτόνισσες του Νίκου του Παραμπούτη.

284. Άστα, ρ.: Μόνο σε προστακτική = 'Αφσέ τα.

285. Τρεις φίλοι, οι: Ήταν γειτονόπουλα: Νίκος Παραμπούτης (1928), Μιχάλης Γ. Βουτσάς (1933) και ο Νίκος Κ. Χαρίτος (ο Πιτσιρίκος) (1931) που είναι και ο αφηγητής της ιστορίας.

στα λαΐνια. Πείνα εμείς. Εγώ με το μ-Παραμπούτθη ήμαστε φίλοι. Λέει μας ο Μιχάλης (ν)α σας δώκω σύκα, θέλετε; Α θ-θέλομε; λέει: Πααίν-νετε στη γ-καμάρα ν-του Φλουριού, (ν)α με περιμένετε. Πααίν-νομε, εγώ κι ο Νίκος, περιμένομε ν-εμείς, να ν-τος λοιπό γ-κι έρκεται. Είχε γεμάτες τις ζέπες του σύκα και λέει του Νίκου: Α(ν) μου κάμεις το μ-πετεινό, (θ)α σου δώκω. Κι άρκισε μ-που λες ο Νίκος, έκαμνε το μ-πετεινό, κουνκούκον, ου, ου... Πάρε ένα σύκο. Λέει μον εμένα, α(ν) κάμεις το γ-γάδαρο. Κάμνω εγώ το γ-γάδαρο, πάρε ένα σύκο. Μια, δυο φορές. Παρ' όλ-λο μ-που ο Νίκος ήτο λ-λλίο αβαθός, λέει μον: Αυτός δα ο Βουτσάς που 'ναι λέει αβαθός, ετσά (θ)α μας κάμνει;

Του λέω: Τι (θ)α κάομε; Λέει μον, άμα μας πει (ν)α κάομε το μ-πετεινό ή το γ-γάδαρο, (θ)α το μουντάρομε²⁸⁶ στο ξύλο. Επέρασε, ν-επέρασε, πάει αυτός ο Βουτσάς, κρηφά από τη μάνα ν-του (η Καλή του Μιχάλαρου²⁸⁷), που το ν-εκνήα, επειδή επάαιν-νε κι έβρισκε ν-τα σύκα και λείπα(ν), γεμίζει τις ζέπες του σύκα. Κάμε το μ-πετεινό, κάμε το γ-γάδαρο, λέει ο Νίκος: «Όρμα». Με το «όρμα» που λες το β-βουτθούμε ν-το Βουτσά, πιάν-νομέ ν-του τα χέργια, το β-βάλλομε γ-κάτω, παίρνομέ ν-του τα σύκα από τις ζέπες του και του δίν-νομε γ-και ξύλο και πήραμε δρόμο γ-και φύαμε...

Η κατσίκα στον τρά(γ)ο

(Αφηγητής: Αντώνιος Κ. Πληθίδης, 1913)

Μια μέρα η Αγλαΐα²⁸⁸ περνούσε ν-από το μ-Ποταμό²⁸⁹ και 'κράτει αφ' το σκοινί τη γ-κατσίκα ν-της. 'Αμ-μα τη ν-είδε ν-ο Νίκος τη ν-εκλούθησε. Η Αγλαΐα επάαιν-νε τη γ-κατσίκα στο ν-τράο. Για μια στιγμή, κι ότα ν-ο Νίκος εθώρει το ν-τράο να πφηά²⁹⁰ τη γ-κατσίκα και να ξαναπφηά, λέει στη ν-Αγλαΐα: Θέλεις να 'σαι εσύ η κατσίκα και εγώ ο τράος;

Ω γεναίκα, ποια 'σαι;²⁹¹

(Αφηγείται η ίδια, η Καλλιόπη Γ. Βιολλή: 1895 - 1985)

Επάαιν-να πάνω, κι έρκετο γ-κάτω ο Νίκος του Παραμπούτθη. Και φωνάζ-ζει μον: Ω γεναίκα, ποια 'σαι; Εγώ (δ)εν-εμίλου. Λέω, αφού έρκε-

286. Μουντάρομε, ρ. μουντέρω: πέφτω με τα μούτρα, αρπάζω, πιάνω.

287. Καλή του Μιχάλαρου, η: Καλλιόπη Μουλλού, σύζυγος του Γεωργίου Βουτσά.

288. Αγλαΐα Μ. Βιολλή: 1924 - 1962. Βλ. υποσημ. 281.

289. Ποταμός, ο: Μικρή πλατεία στο Μαντράκι, συνοικία.

290. Πφηά, να ρ. πφηά: πηδώ, βατεύω.

291. Ω Γεναίκα, ποια 'σαι; Είναι η πιο γνωστή και παροιμιώδης ερώτηση του Νίκου Παραμπούτθη και ακόμα πιο γνωστή (και βρίσκεται σε καθημερινή χρήση

σαι κάτω και πάω πάνω, (δ)ε θ-θάρω κοντά σου ; Ως επήα λοιπό γ-κοντά, λέει μου : Μάνα μου, και θάρου μ-πως ήσου ν-ο Γιώργης του Σταμάτη... Είχε μ-μεγάλη αβαθυσύνη ν-το παιδί. Ε; Είπα το. (Δ)ε ν-επήα μ-πάνω στη ν-Αθήνα κι ήρτα γ-κάτω και λέα μ-μου, ω γεναίκα, ποιά 'σαι ;

2. Ο Νικόλας ο Παραμπούττης (Η ιστορία της μυίας)

Ωραίος τύπος ο Παραμπούττης²⁹². Του 'λεε ο Κρούσκος²⁹³ ότι η γη γροίξει. Και λέει ο γέρο-Παραμπούττης. Βρε Μανόλη, λωλ-λός είσαι ; Α ν-εγύριζε ν-η γη ούλ-λα εκείνα τα ρούτσουνα²⁹⁴ του Φράγκου, ο γκρεμ-μός της Παναγιάς (δ)ε θ-θα καταρακνυλούσα γ-κάτω, να μας σκοτώσου(ν), (ν)α μας κάμου(ν), (ν)α μας δείξου(ν) ; 'Αγι μένα²⁹⁵ Μανόλη, άγι μένα. Και όμως κυρ-Νικόλα, η γη γροίξει, λέει ο Κρούσκος. (Δ)ε ν-είσαι καλά Μανόλη, (δ)ε ν-είσαι καλά. Κρίμα, ξέρεις και γράμματα. Ο Θεός άμ-μα θέλει ούλ-λα τα κάμνει. Ούλ-λα, αλλά, αλλά, ξέρω 'γω... να, να, να. Εσύ βρε άθρωπε, που μπορείς (ν)α τα κάμεις ούλ-λα, κάμε μια μυία (ν)α πετά ! Κάμε μια μυία,

και σήμερα ακόμη στις συζητήσεις των Νισύριων) είναι η απάντηση «κι εγώ θάρου, μ-πως ήσου ν-ο Γιώργης του Σταμάτη» (Γεώργιος Στ. Χριστοδούλου, 15.1.1905 - 28.8. 1980). Οι Νισύριοι έχουν αυτή τη συνήθεια σε μεγάλο βαθμό, να ρωτούν π.χ. κάποιον, ενώ τον βλέπουν : «Ε, Ερήνη, εσύ είσαι ;» Και να απαντά η Ερήνη : «Όχι ο Γιώργης του Σταμάτη». 'Η ρωτάει ένας : «Ποιος είναι ν-αυτός που 'ρκεται ;» και κάποιος άλλος απαντάει : «Ο Γιώργης του Σταμάτη». Αυτή η απάντηση είναι το μεγαλύτερο «σλόγκαν» που άφησε στους Νισύριους ο Νίκος Παραμπούττης.

292. Πα ρ α μ π ο ύ τ τ η ς , ο. Νικόλαος Παραμπούττης : 1869 - 1947. Ο παππούς του Νίκου. Ο συμπαθέστατος τύπος του γραφικού καφετζή. Κανείς δεν μπορεί εύκολα να πει πότε ο γερο-Παραμπούττης ήταν σοβαρός και πότε αστείος, πότε ρηχός και πότε τραγικός... Μιλούσε γρήγορα και επαναλάμβανε τις λέξεις, πάντα βιαστικός, ευκίνητος και σβέλτος. Κοντούλης και ξερακιανός, σερβίριζε τους πελάτες και κουβέντιαζε μαζί τους. Η φουφούλα της βράκας του κτυπούσε πάνω στις κνήμες του, όπως η ουρά της αλεπούς. Βλέπε υποσημ. 261, 271, 109, 106, 62 και εργασία μας «Η Κατερίνα του Κούλελη», «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ» τομ. 3, Αθήνα 1969, σελ. 293 - 296.

293. Κ ρ ο ύ σ κ ο ς , ο. Εμμανουήλ Π. Κρούσκος : 1897 - 1959. Τακτικός πελάτης και συμβουλάτορας του Παραμπούττη. Καταγόταν από την Κάλυμνο, έζησε λίγο στο Παρίσι και ήρθε στη Νίσυρο στα 1930 και πήρε γυναίκα την Άννα Φασουλαρίδη, που 'χε μεγάλη κτηματική περιουσία. Δίδασκε γαλλικά και δεν ήταν καθηγητής. Ζωγράφιζε και δεν ήταν ζωγράφος. Πήγαινε στα χωράφια, αλλά δεν ήταν γεωργός. Έψαλλε, αλλά ποτέ δεν διορίστηκε ψάλτης. Το 1944 προσλήφθηκε δημοδιδάσκαλος, αλλά δεν είχε απόδοση. Ήταν κοινωνικός τύπος κι έκανε παρέα με τον Ηγούμενο Κύριλλο Ρωμάνο. Πέθανε το 1959 από διάτρηση στομάχου. Ήταν ευγενικός και ευπροσήγορος.

294. Ρ ο ύ τ σ ο υ ν α , τα. Μεγάλοι, άγριοι ογκόλιθοι.

295. Ά γ ι μ έ ν α (επιφ.) : αλλοίμονο, ωϊμένα.

που έφτασες στο ν-ουρανό και, και, και... κάμε μια μνία. Μπορείς ; Τίποτα (δ)ε ν-είσαι άθρωπε, τίποτα...

Η προβέζα του 1941

Μια άλλη φορά, ότα(ν) ν-έγινε ν-η μεγάλη προβέζα του σεράντα ένα²⁹⁶, χτυπήσασι ν-οι καμπάνες και ξυπνήσαμε. Έ'ητο ν-αργά, δύο από τα μεσό-νυχτα. Έ'ητο ν-ο στρατός ο ιταλικός εδώ, είχε γ-καμιά σαρανταριά, με αξιωματικούς. (Δ)ε ν-επιτρέπετο ν-η κυκλοφορία τη νύχτα. Εξαιτίας της προβέζας εχτυπήσασι ν-οι καμπάνες, (ν)α 'ρτει ο κόσμος, (ν)α βοηθήσει. Έ'ηβρε με με ένας ιταλός λοχαγός, λέει μου, (ν)α βοηθήσετε τους ανθρώπους που 'ναι στη μ-παραλία που κιντυνεύου(ν). Του λέω: Ο κόσμος φοάται (ν)α βγει όξω. Πώς θ(α) κάομε ν-τότες ; Λέω : (ν)α πάμε στο καφενείο του Παραμπούτθη, κι από κει, άμ-μα δου(ν) ν-αυτοί τα φώτα, (θ)α μαευτού(ν) γ-και (θ)α 'ρτου(ν) ν-εκεί. Επήαμε στον Παραμπούτθη ο ένας με το ν-άλλο, μαευτήκαμε. Ο Παραμπούτθης (δ)ε ν-είχε ν-αν-νοίξει ακόμα, ήτο ν-νύχτα. Του φωνάζομε λ-λοιπό γ-και μπροέλ-λει από το παράθυρο. Πάνω από το καφενείο ήτο ν-το σπί-τι ν-τον.

- Κατέβα, Νικόλα, (ν)α μας κάμεις καφέ.
- Βρε, βρε Αστυνομία, απαγορεύεται, ε, ε, φοούμαι.
- Μη φ-φοάσαι, εδώ γ-κι ο Αστυνόμος, επιτρέπει.
- Ε, αμ-μά 'ναι ν-ετσά !...

Κατεβαίν-νει λοιπό γ-κάτω. Η πρώτη του δουλειά ήτο (ν)α βάλει στο ζάκι, που ετοιμάζε ν-από τη μ-προηγούμενη μέρα, (ν)α βάλει φωτιά με στάχτη βρεμένη και κάρβουνα. Έβαλε ν-το κιούμι²⁹⁷ απάνω, επήε όπως εσυνήθιζε, (ν)α ρίξει ν-νερό ν-του²⁹⁸ στη ν-Τάβλα ν-του Γιαλού πρωϊ μ-πρωϊ. Εκεί στο Τρουλ-λί²⁹⁹ υπήρχε ν-ένα σπίτι που είχα(ν) ν-οι Τούρκοι κονάκι³⁰⁰. Αυτό το σπίτι το 'κοψε ν-από ριζής η θάλασσα. Το βλέπει ο Παραμπούτθης που 'λειπε ν-ολόκληρο, έρκεται πάνω κι όπως ήτο ν-εκουμπωμένος³⁰¹ με

296. Προβέζα του σεράντα ένα (1941). Γκρεμίστηκαν τα σπίτια της Β.Δ. παραλίας του Μαντρακιού. Βλ. ποιήματα Νικίττα Ι. Κουμέντου «Δωδεκανησιακή Ποίηση '76» Αθήνα, 1978, σελ. 146.

297. Κιούμι, το : (τουρκ. λέξη) χάλκινο δοχείο (τσαγέρα), που πάντα έχει μέσα κοχλαστό ή ζεστό νερό.

298. Να ρίξει ν-νερό ν-του = να κατουρήσει.

299. Τρουλί, το: Υπερψωμένη, ανάμαλη, βραχόδης προεξοχή, που σχηματίζει μικρό φυσικό κολπίσκο στο παλιό λιμανάκι της Τάβλας του Γιαλού.

300. Κονάκι, το: Κατάλυμα των Τούρκων, σπίτι.

301. Νεκουμπωμένος, ο : μετ. ρ. νεκουμπώνομαι = Συμμαζεύω τα ρούχα μου προς τα επάνω για να κινούμαι ελεύθερα. Έχει και μεταφ. σημασία.

τη βράκα λέει : Βρε παιδιά, είδατε τι (θ)α πει Θεός; Να ένα κλοτσίδι, πάει το Κονάκι !... Μεγάλο γ-κακό, μεγάλο γ-κακό !... Πάει, πάει το κονάκι, πάει... Ε, Θεέ μου, ε, σταμ-μάτα... Κι εγόριζ-ζε μες στη μ-μέση ν-του κα-φενείου σα ν-τη σβούρα.

Ε κακόμοιρε άθρωπε !

Ήρτε γ-κάποτε από τη Ρόδο, ξαφνικά, ο Γενικός Διοικητής Δωδεκα-νήσου Μάριο Λάγκο, στη Νίσυρο (1930). Ήτο μ-μεσημέρι, όταν άραξε το αντιτορπιλικό στο λιμάνι. Μέσα στη ν-ησυχία του ζεστού καλοκαιριού ακούστησα(ν) δυο τρεις κανονιές. Οι κάτοικοι ξεσπάστησα(ν). Ρωτούσε ο ένας το ν-άλλο, είναι 'ναι, τι συμβαίνει, τι τρέχει ; Ακούει ο Παραμπούττης και λέει : Πρε είναι 'ναι, είναι 'ναι ; Πόλεμο(ν) ν-έχομε ; Πόλεμο ν-έχο-με ; Του λέ(γ)ου(ν), όχι, ο Γενικός Διοικητής ήρτε ν-από τη ρ-Ρόδο. Λέει : — Ε κακόμοιρε άθρωπε ! Γράψε δυο λόγια γράμμα ! (Δ)ε ν-ηξέρεις γράμ-ματα ; Το χαρτί ν-ελυπούσου(ν) ; Εντερόσπασές³⁰² μας. Το γ-κόσμο μες το μεσημέρι εντερόσπασες ! Ε κακόμοιρε άθρωπε, ξέρεις και γράμματα !

Μάθε και Γερμανικά

Ο θάνατος του Νίκου (8.3.1944) έφερε στο γερο-Παραμπούττη την απελπισία, το μαρασμό και δεν μπορούσε ν' αντέξει το χαμό του θετού εγ-γονού του. Μελαγχόλησε και μετά τρία χρόνια πέθανε. Καθώς προχωρούσε η νεκρική πομπή προς το Νεκροταφείο από το δρόμο του Αγίου Νικολάου, ο γερο-Παραμπούττης ήταν απαρηγόρητος. Έκλαιε συνεχώς. Οι συγγενείς και οι φίλοι του προσπαθούσαν να τον βοηθήσουν να ξεπεράσει εκείνες τις στιγμές και του έλεγαν διάφορες παρηγοριές. Όμως εκείνος δε σταμα-τούσε το κλάμα και τα αναφυλλητά του. Στην πιο κρίσιμη στιγμή, την ώρα που σήκωσαν το νεκρό για να τον κατεβάσουν στο μνήμα, παρατάει απότο-μα το κλάμα και ρωτά : Ποια είν(αι) ν-η παρέα του δίπλα στο ν-τάφο ; Ποιος σ-είν(αι) κοντά τον ; Και αφού κάποιος του λέει ότι είναι ο Γερμα-νός³⁰³ που σκοτώθηκε στα Μπάνια³⁰⁴, κάνει ο Παραμπούττης : Α, Νίκο μου, Νίκο μου, έμαθες ελληνικά, έμαθες ιταλικά, μάθε και γερμανικά...

302. Εντερόσπασές μας : μας έσπασες τα έντερα από κάποιο απότομο φό-βο που μας προκάλεσες. ρ. ντεροσπώ = ξαφνιάζομαι, ξεσπιούμαι, φοβάμαι.

303. Πρόκειται για τον ανθυπολοχαγό, τον Βάλτερ Μπρουν, 33 χρόνων, έφεδρο αξιωματικό από το Μόναχο, δικηγόρο που σκοτώθηκε στη μάχη των Λουτρών από Άγ-γλους Κομμάντος, στις 4-3-1944. Περισσότερα βλ. εργασία μας «Το χρονικό της κατο-χής της Νίσυρου», «Νισυριακά Χρονικά», αριθ. φύλ. 21, Μάρτιος - Απρίλιος 1958, Αθήνα, σελ. 25.

304. Μπάνια, τα. Με τη λέξη «μπάνια» οι Νισύριοι εννοούν τις εγκαταστά-

Τελευταία Μεγαλοβδομάδα του Παραμπούτθη

Ο Παραμπούτθης ο γέρος εκκλησιαζόταν τακτικά στην Ποταμίτισσα. Ήταν η εκκλησία δίπλα στο σπίτι του κι απέναντι από τον καφενέ του. Δεν έχανε λειτουργία ή εσπερινό, πετιόταν έστω και για λίγο να προσκυνήσει, άναβε το κεράκι του και γύριζε στη δουλειά του. Ένα Μεγαλοβδόμαδο ανέβαινε πάνω στην Παναγιά. Αρχισε από την Κυριακή των Βαΐων. Ήταν Μεγάλη Πέμπτη, μόλις τελείωσαν τα δώδεκα ευαγγέλια. Τον βλέπει ο Ηγούμενος ο Κύριλλος Ρωμάνος και του λέει : «Πώς αυτό, κύριε Νικόλα, να εκκλησιάζεσαι εις την Σπηλιανή;» Και απαντά ο Παραμπούτθης μ' ένα πικρό, σοβαρό χαμόγελο, χαρακτηριστικό της κωμικοτραγικής προσωπικότητάς του : — *Χε, χε, χε ! Ξέρεις πόσες Λαμπρές έχω κάμει ; Εβδομήντα οχτώ. Θαρῶ πως είναι μ-μια. Αυτή-δὰ η τελευταία.* Εκείνη τη χρονιά πέθανε (20.4.1947).

3. Ο Κόλας³⁰⁵

(Αφηγήτρια : Σοφία Μακρυγιάννη : 1902)

Ο Κόλας ! Ο Κόλας ήτο ν-ένας χαμένος. Το ν-επεριπαίξ-ζαμε. Εγώ,στ' Άργος, το ν-επεριπαίξ-ζα, κι ήτο γ-και ο Γιώργης του Χριστοφόρου αφηλά. Λέω του, ω Νικόλα, ω Νικόλα...

— *'Όγισε, όγισε... (όρισε)*

— *'Ελα κάτω κι άφεις τα βόδια, (ν)α σε παντρέφομε.*

— *Σκασμό (ν)α σε κόψει, παλιοβ(ρ)ώμα.*

σεις των Ιαματικών Λουτρών Μανδρακίου και Πάλων. Στη μάχη των Λουτρών του Μανδρακίου σκοτώθηκε ο Γερμανός αξιωματικός και θάφτηκε στο Νεκροταφείο του Μανδρακίου. Δίπλα ακριβώς στο μνήμα του Γερμανού έθαψαν το Νίκο Παραμπούτθη.

305. Κ ό λ α ς, ο. Νικόλαος Βουτσάς (1881). Αδέλφια του Νικόλα ήταν : 1. Ο Βαγγέλης, ο πατέρας της Ειρήνης (Δ. Ιντζέ) και της Άννας Κουκλί. 2. Ο Κωνσταντής, ο πατέρας της Πολυξένης (Νικολή Φραντζή) και του Αντώνη, 3. Ο Αντώνης, ο πατέρας του Γιώργη, του Νικήτα, του Παντελή, της Άννας (Σ. Χατζηστεφανή) της Καλλιόπης. Ο Κόλας είχε προστάτες τ' αδέρφια του, ιδίως το Βαγγέλη, τον οποίο άκουε και σεβόταν. Ο Κόλας ήταν μικρόσωμος, αδύνατος, λίγο σκυφτός, μέτριου αναστήματος, ηλιοκαμένος, ξερακιανός, που παραπαίει καθώς βαδίζει, με γρήγορα και ασταθή βήματα, σαν να τον κυνηγούν. Έχει έκδηλη νοητική καθυστέρηση, εκφράζεται με παρατεταμένο τραυλισμό, καθώς μιλά βιαστικά και νευρικά. Προφέρει δυνατά τα φωνήεντα και εναλλάσσει τα σύμφωνα, το θ με το σ, π.χ. σέλω αντί θέλω, το ρ με το γ, νεγό αντί νερό, και το λ πολύ υγρό. Στις συγκινήσεις του είναι θορυβώδης, δεν έχει πρωτοβουλία, είναι όμως καλός βουκόλος, υπόδειγμα «δουλευτή» κατά τη Νισύρικη φρασεολογία. Σ' όλη του τη ζωή έβσκε βόδια στο Άργος και καμάρωνε να 'ρτει μπροστά στο Μαντράκι να χτυπά την καμπάνα της Ποταμίτισσας.

(Ν)α γ-κρύβομαι και (ν)α του πετώ πέτρες, (ν)α το μ-πειράζω και (ν)α μου λέει: — Έγνοια σου μαγή, (δ)ε θα σε β-βώ πούετι, (ν)α σου τις δώκω³⁰⁶;

Τα Χριστούγεννα εχτύπα ν-τις καμπάνες, εχτύπα ν-τις πόρτες, (ν)α ξυπνήσουν ν-οι αθρώποι, (ν)α πα στη ν-εγκλησιά και φώναζ-ζε: «καιγός, καιγός» κι εβάστα με τ' άλλο χ-χέρι το φανάρι, (ν)α φέγγει. Η αγάπη του ήτο (ν)α χτυπά τη γ-καμπάνα. Σα μ-μωρό μ-παιδί έκαμνε...

* * *

Στο Σταυρό, στ' Άργος, εκάμνασι ν-το νιάμερο, παλιά, όχι τώρα, οι τωρινές, κατά της Μαρίας του Παπά, του Αριστείδη που λέου(ν)... Εμιλούσα(ν) ν-ούλ-λες και λέασι μ—μύθους. Να ο Κόλας κι έρχεται !

— Ξέγω κι εγώ, (ν)α σας πω μια ιστογία, α, (ν)α δούμε α τη ν-έβγετε σέλει ; Κι άρκισε : Σίντι σίντι έτεκε, μίντι-γίμιπι κι έμπεται, έβαλε ν-το μούγη (μούρη) του, έβαλε το αλί του εχών-νετο, κι έβαλ-λέ ν-το κι έβγιαλ-λέ ν-το. Είντά 'ναι ; — (Δ)ε ν-ηξέρομε Νικόλα³⁰⁷. Ελέα(ν) ν-του για να γελούμε, βόδι ν-ει, γάδαρος εί(ναι) κι άλλα πολλά. Κι έλεε ν-ο Κόλας : —Μαγέ πγιο, με κάμετε έτσω φενώ (έξω φρενών) (δ)ε ετσέετε τίποτι ! Ε, ε ν-ήτο ν-ο ποντικό ; Ποντικό 'νει μωγέ γαδάγες, τίποτι (δ)ε ν-ητσέετε...

* * *

Η Άννα³⁰⁸ του Μιχάλαρου ήτο γ-κι εκείνη ξώμονη³⁰⁹ και πήε γ-κι εκείνη με τη μ-παρεά. —Ε, μια κι ήρτε ν-η Άννα, (ν)α σε παντρέφομε, Νικόλα, ε ; - Αυτό κι εγώ σέλω, ώσποτε (θ)α βόσκω τα βόδια ! Ε, ε, κουνγάστηκα. Πιάν-νομε γ-και βγάλ-λομε σφογγές και μ-πλέκομε στεφάνια ! Επιάσαμε, επαντρέψαμέ ν-τους... ! Εκεία στη γ-κάμαρα στο «Σταυρό», αφού

306. «Έγνοια σου μαγή, (δ)ε (θ)α σέβ-βω πούετι, (ν)α σου τις δώκω» = Έγνοια σου μαρή, δε θα σε βρω κάπου (πούετι) να σου τις δώκω; να σε δείρω. Είναι καθαρή και συνηθισμένη νισύρικη έκφραση που σημαίνει, μη μένεις ήσυχος (έγνοια σου, από το ρ. γνοιάζομαι, ενδιαφέρομαι, φροντίζω να έχεις έγνοια, έχεις δημιουργήσει πρόβλημα και πρόσχε, κάπου θα συναντηθούμε και θα λογαριαστούμε). Μπορεί να σημαίνει και το αντίθετο, π.χ. «Έν(ν)οια σου συ και μη σε μέλλει». Δηλαδή, μείνε ήσυχος, εγώ θα σε τακτοποιήσω, εγώ θα σου κάω τη δουλειά σου.

307. Νικόλα τον προσφωνούσαν και όχι Κόλα, γιατί του κακοφαινόταν. Ο ίδιος έλεγε τον εαυτό του Κόλα, αν τον έλεγε άλλος, θύμωνε και πέταγε πέτρες, έριχνε το ραβδί του και μπορούσε να σκοτώσει άνθρωπο.

308. Ά ν ν α τ ο υ Μ ι χ ά λ α ρ ο υ : Άννα Μουλλού, γεροντοκόρη, αδελφή της Καλής (γυναίκα του Γ. Βουτσά) και του Γιάννη Μουλλού, Μιχάλαρου (1907).

309. Ξ ώ μ ο ν η, η. Από το ρ. ξωμένω, μένω έξω στους αγρούς για να προφθάσω να τελειώσω τις δουλειές. Πολλοί έμεναν χειμώνα καλοκαίρι και ανάλογα με τις εποχιακές γεωργικές εργασίες που είχαν στο Άργος, για να μη πηγαινοέρχονται από το Μαντράκι και χάνουν τον καιρό τους. Ξώμεναν στα «Σπηλάδια», απλά λιθόκτιστα δωμάτια, αγροικίες με τα πιο αναγκαία οικιακά σκεύη.

κάμασι ν-το νιάμερο, ήβγασι ν-όξω ούλ-λες οι γυναίκες, εκάτσασι ν-εκεία πέρα. — Ω Νικόλα, δέχεσαι ; Πως, αμμέ (δ)ε δέχομαι, σέλω (ν)α παντεφτώ κι εγώ, (ν)άχω αγκαλιά. Ε, επαυτρέψαμέ ν-τους! Ελέα(ν) ν-τους πιο, άουλη, παπάουλη, ένα σ-σωρό της κηδείας τα γραμματα, λόγια, λόγια... Επιάσασι λ-λοιπό γ-και εχορεύγασι. Μια στιγμή εχόρεψε ν-ο Κόλας μόνος του το ν-αράπικο. Το τι γέλιο έπφεσε και σφογγιά, (δ)ε λ-λέεται. Αυτός εκουράστη γ-κι έκατσε. Λέει, είπα πολλά, ε τώρα ; Τώρα που παντέβ-βγονται, έντα μ-που κάμ(ν)ουσι ; — Έντα που θέλεις Νικόλα;—Έντα μ-που σέλω ; Εγώ ; 'Αννα, 'Αννα, το ιδιαίτεγο ! (Ν)α πάμε από κει μεγιά, (ν)α πάμε (ν)α παγιάσομε ! (πλαγιάσομε) — Αμμέ, πως (δ)ε ν-τα καταφέν-νω, καταφέν-νω τα. Ε, αφού κατοργώ, (δ)ε ν-έχω ; 'Εχω...

* * *

Ο Γιώργης του Παπακέντρη ³¹⁰ έμενε γ-κάτω στο γ-Καταυρό³¹¹. Παπαράνω ο Κόλας. Ο Παπακέντρης, που 'το ν-αστείος άθρωπος, γλεξές, μες στους χορούς, μες στους γάμους, λέει του : Ω Νικόλα, ω Νικόλα, — 'Όργισε, απαντά ο Κόλας. — 'Ελα (ν)α σου πω... — Πε το ας ει γ-και μακ(ρ)ιά. — Θέλεις (ν)α 'κούσεις κάτι ; Λέει ο Κόλας. Αμμέ ! — 'Ηρτασι ν-οι 'Ελληνες. — 'Ητσασι ν-οι 'Ελληνες ; Ε, τώρα (θ)α κόψω, πού (θ)α πάω τώρα ; Επειδή ο Γιώργης του Παπακέντρη ήξερε ότι του άρεσε τον Κόλα (ν)α χτυπά τη γ-καμπάνα, τον λέει : Νικόλα, φύε, πάαιν-νε, κάτω στο Χωριό, (ν)α χτυπάς τη γ-καμπάνα. 'Εφνε ν-ο Κόλας, ήρτε στο Μαντράκι μια από τα μεσάνυχτα και σήμανε τη γ-καμπάνα. Παίρνου(ν) ν-είδηση οι καραμπινιέρηδες, ούλ-λος ο κόσμος εσηκώθη στο πόδι, θωρού(ν) το γ-Κόλα κι εχτύπα ν-τη γ-καμπάνα. Λέου(ν) ν-του, βρε βρε σ-συ, έντα μ-που θέλεις εδώ ; — Ο Γιώργης του Παπακέντη μου 'πε (ν)α χτυπά τη γ-καμπάνα, που 'χταν ν-οι 'Ελληνες ! Αμμέ ούτε, ούτε 'Ελληνα θωγώ, ούτε τίποτι ! Επιάσα(ν) ν-το στο ξύλο κι έλεε : — (Δ)ε ν-εφτάν-νει που 'χτα και χτύπου(ν) ν-τη γ-καμπάνα, μόνο έχει και τσίλο αό πάνω ! 'Αρμισε λοιπό γ-κι έκλαιε. Πάει στ' 'Αργος. Οι καραμπινιέρηδες (δ)ε ν-το ν-ετιμωρήσασι. Αυτός ει ν' αβαθός, (δ)ε ν-εφταίει. Πάει λέει τον Παπακέντρη : Γιώγη, μπάβο σου, καλά με κατάφερες, τώρα που 'φα ν-το τσίλο, έντα που (θ)α κάμω, τώρα που το 'φα το τσίλο ; Κάτω στο χωγιό το 'φα το τσίλο. Εσύ (θ)α μου το π(λ)ηγρώσεις (πληρώσεις) τώρα το τσίλο ; Ε ;

310. Γεώργιος Παπακέντρης (1870) : Μαζί με τον Κουβή (Ιάκωβο Κώνστα) και Φίλιππο (Φίλιππο Φιλίππου) αποτελούσαν διασκεδαστική τριάδα. Γυναίκα του ήταν η 'Αννα του Βασίλη και παιδιά του ο Βασίλης, Νίκος, Κώστας, Μιχάλης, Μαρία, Πόπη, Εντυχία.

311. Καταυρός, ο. Τοπωνύμιο στην αγροτική περιοχή «'Αργος».

Ο Κόλας έβροσκε ν-τα βόδια της νύφ-φης του της Ερήνης της Τραμπούλαινας, της ανεπιιάς του της Καλής του Μιχάλαρου, του ανεπιού του, του Παντελ-λή του Βουτσά. Πρώτα η Νίσυρος ήτο ν-όμορφη. Ένα γ-κλαδάκι (ν)α τσιμπούσασι ν-τα βόδια, πάει χάν-νεσαι, (θ)α πληρώσεις πρόστιμο στη δημαρ-κία. Τώρα (δ)ε ν-έχει τέτοια πράματα. Μια μέρα ν-έφηκε ν-ο Κόλας τα βό-δια και ξέχασε γ-και φα (έφαγαν) ν-τις ελιές, εκάμασι ζημιά. Θαρώ, πως ήτο ν-τα βόδια του Ρηγιού του Τραμπούλη. Λέει του, βρε Νικόλα, γιάνα έφηκες τα βόδια να φα ν-τις μύτθες των ελιών ; — Έπρεσα στο ν-ύπνο (δ)ε γ-κιο κατάλιαβα. — Για τιμωρία σ-σου (θ)α λέςεις ένα γ-κινό κριθάρι³¹², οχτώ καφίζια. — Ε, (ν)α το λέχιο σέλει, όπως σέλεις (θ)α λέχιο κισάγι (κριθάρι), (ν)α 'μαι και νηστικός; Έλεθε λοιπό. Έλεθε λοιπό ν-αυτός ούλ-λη ν-τη νύ-χτα, ξημέρωσε ! Ε, αφού ξημέρωσε, του 'βαλε κάτι μες στο ντουρβά κι έφνε... Επήε ώσ-σα με τη Χαροντιά της Κώταινας, στο Καμπί³¹³. Βρίσκου(ν) το λ-λοιπό Λαγκαδιώτισ-σες, έκλαιε ν-αυτός κι ενέβαιν-νε. Λέου(ν) του, ω Νι-κόλα, είνα μ-πούχεις και κλαίεις ; — Να, ούλ-λη ν-τη νύχτα έλεσια ένα κι-γιό κισάγι, εκουγάστηκα ! Έφνε πιο από τη ν-Τραμπούλαινα και πήε γ-κι έβροσκε ν-τα βόδια στ' Άργος του Γιώργη του Χριστοφόρου και του Γιάννη του Κέντρη. Έξει πάντα όξω στα χωράφια, δουλευτής. Οι Λαγκαδιώτισσες³¹⁴, για να γελάσουσι, του λέου(ν) : Θέλεις Νικόλα (ν)α δεις τη μάνα σ-σου στους Ουρανούς;—Σέλω, σέλω, απαντά ο Νικόλας.—Βγάλε γλήγορα το σακχάκι σου. Βγάλλει το σακχάκι ν-του, δίν-νου(ν) του τη μ-μανίκα.—Βάλε τη μ-μούρη³¹⁵ σ-σου μέσα, και θώρει πάνω στο ν-ουρανό, (ν)α δεις τη μ-μάνα σ-σου. Έτσά που 'βλεπε μ-μέσα στο μανίκι ν-του, πιάν-νου(ν) γ-και δείχνου(ν) ν-του ένα γ-καπράτσι³¹⁶ ν-νερό μέσα στο μανίκι και λούστηκε γ-και κάμνει : Τόγα κατάλιαβα πως κλαίει η μάνα μου από τους ουρανούς. Μάνα μου βοήθησέ με, κι έκλαιε. Μετά του 'πασι μ-πως μόλις φτάσου(ν) στ' Άργος θα το μ-παν-τρέφουσι γ-και πέθανε στα γέλια...

312. Ένα κιλό κριθάρι. Το κιλό είναι οκτώ καφίζια (ξύλινο δοχείο ως μέτρο για τους δημητριακούς καρπούς). Το καφίζι ζυγίζει 2.500 χλγρ., άρα το τούρκικο κιλό είναι $2.500 \times 8 = 20$ χλγρ.

313. Καμπί, το : Αγροτικό τοπωνύμιο κοντά στο Μαντράκι.

314. Λαγκαδιώτισσες, οι : Οι γυναίκες που κατοικούν στη συνοικία του Μαντρακίου «Λαγκάδιν».

315. Μούρη, η : ρύγχος για ζώα, πρόσωπο για ανθρώπους.

316. Καπράτσι, το : Δοχείο τενεκεδένιο για την άντληση νερού.

Ο Κόλας και η Καλή του Μαούλη

(Αφηγήτρια : Χαριτωμένη Διακοπαναγιώτη-Σταυριανού)

Ο Κόλας ! Αμμά 'θελε να πηχιστεί μαζί ν-του η Καλή του Μαούλη³¹⁷ (ν)α θέλει να το μ-πιάσει (ν)α το δ-δέρει, ε, πως ήθελε (ν)α το μ-πιάσει, ημ-πόρει ; Εκάλει ν-τα δουλευτάδικα ούλ-λα εκεία πέρα που 'το ν-νει στις πλαγιές και κάμνασι (έπαιζαν) του «φωριάρη το μαντίλι». Καθίζει ένας εις τη μ-μέση και βαστά του φωριάρη το μαντίλι, φυλάει το(ν) ν-ένας και πα' ν-οι άλλοι και το(ν) ν-εχτυπού(ν). Βάλλου(ν) ν-το Νικόλα στη μ-μέση και φύλαέ(ν) ν-το η Καλή ! Ε, (Δ)ε ν-έπιαν-νε γ-κάνα ν-η Καλή, για να το ν-εσοκτώσουν στο ξύλο ν-το ν-Νικόλα. Και δόστον ολουσουνέ³¹⁸ ξύλο ν-του Νικόλα και γελούσσασι.

Μια φ-φορά εκάμνασι ζ-ζευγάρι η 'Αννα του Μιχάλαρου κι έσκαβγε ν-ο Κόλας. Στο γ-Κατανρό. Θωρεί η 'Αννα το γ-Κόλα γ-κι άφηκε ν-τη ν-α-ξίνη και 'κούμπησε, κι ε-νεστέναζ-ζε μέσα στη ν-εσ-σωμεργιά. Λέει του : Ω Νικόλα, πονείς κακόμοιρε ; Λέει της, όχι. Ε μ-είντα κάμνεις ετσά ; Είντα που 'χεις ; Και λέει ο Κολας : — Ε, να, (δ)ε ν-ηξέγω... (Δ)ε ν-εφταίει κάνας, φταίω εγίω που (δ)ε ν-έβαλ-λα το πεί(σ)μα μου (ν)α μη έβγιω ότσω από τη γ-κοιγιά της μάνας μου.

* * *

Ενα πρωινό αντήχησαν τα βουνά από τις φωνές του Κόλα και της Καλής του Μαούλη. Οι άνθρωποι που πήγαιναν στις δουλειές τους σταμάτησαν στα «Μπούκχα» για ν' ακούσουν την Καλή που τσακωνόταν με τον Κόλα. Αφού βρίστηκαν καλά, άρχισε η Καλή να καλοπιάνει τον Κόλα για να τον στείλει στο «Σπήλιο»³¹⁹ να φυλάει τα βόδια κι εκείνη να πάει να βρει τον άντρα της, τον Παντελή, κάτω στη «Νάκχα»³¹⁹ για να τον βοηθήσει στο θέρος. Ο Κόλας πήρε θάρρος και λέει της Καλής : — Επήε και πήγε το γιουγεφτή (δουλευτή) το Παντεγή... (Δ)εν έπαιγε εμένα ; (Ν)α σε βάγιο αό μπ(ε)ος κι 'γω αό πίσω, (ν)α πααί-νομε ν-ει(ς) στη ν-εγκισκιά (εκκλησία)... Λέει του η Καλή : Ε, καλά, ο Παντελής είναι δουλευτής, εσύ είντα 'σαι ; Και κάμνει ο Κόλας : Εγίω χτυπώ τη γ-καμπάνα...

317. Καλή του Μαούλη, η : Καλλιόπη Μαούλη-Βουτσά (1892 - 1977). Γυναίκα του Παντελή Βουτσά, που ήταν ανεπιός του Κόλα. (Βλ. υποσημ. 197).

318. Ο λ ο υ σ ο υ ν έ : (επίρρ. χρον.) διαρκώς, συνέχεια, απανωτά.

319. Σ π ή λ ι ο και Ν ά κ χ α : Αγροτικά τοπωνύμια στην περιοχή του 'Αργους.

4. Ο Δημητρός ο Παπορίδης

Ο Μανόλης ο Κατσιματίδης³²⁰ πήρε το Δημητρώ³²¹ (ν)α του καθαρίσει το ν-απόπατο. Αφού τελείωσε ν-τη δουλειά και κουάλησε δεκατέσσερις ντενεκχέδες στη θάλασσα, γύρισε μ-πίσω (ν)α πληρωθεί. Το(ν) ρώτησε ο Κατσιματίδης: πόσους ντενεκχέδες εκουάλησες Δημητρώ, στη θάλασσα ; Δεκατάσσερις, απαντά ο Δημητρός. Για να το(ν) μ-πειράξει ο Κατσιματίδης τον λέει : 'Όχι, κάμνεις λάθος, δεκατρείς ήτο ν-οι ντενεκχέδες. Και ο Δημητρός ξερά ξεερά και σοβαρά κάμνει : Κύριε Δήμαρκε, εγώ είμαι φτωχός, αλλά τίμιος άνθρωπος, (δ)ε γ-καταδέχομαι (ν)α σου φάω ένα ντενεκχέ σκ... !

Ο Δημητρός και η Ευτυχία

Ο Δημητρός επάαινε γ-και βοηθούσε ν-τη ν-Ευτυχία ν-του Καζίνου³²². Της έσκιζ-ζε ξύλα, της έλεθε ν-το γ-καφέ και της έκαμνε μ-πολλές δουλειές. Τη ν-αγαπούσε. Η Ευτυχία το ν-εκοροΐδευγε γ-κι έκαμνε ν-τη δουλειά ν-της. 'Ητο γ-κι αυτή ρηχιά. Το «Καζίνου», ο πιο μεγάλος καφενές της Νισύρου, ήτο ιδιοκτησία του Λάζαρου του Κοντοβερού, του αδελφού της Ευτυχίας που έμενε στη ν-Αμερική. Ο Δημητρός έλπιζ-ζε ν-να παντρευτεί τη ν-Ευτυχία και να πάρει προίκα το «Καζίνου». Δημητρώ, τον 'λεγαν οι αθρώποι, α ν-έρτει ο Λάζαρος απ' την Αμερική κι (δ)ε θ-θέλει (ν)α σου δώσει το «Καζίνου», είναι μ-που (θ)α κάμεις ; Κι ο Δημητρός έκαμνε ν-ετσαδά με τα χέρια του κάτι

320. Εμμανουήλ Μ. Κατσιματίδης (1868 - 1938). Ξενητεύθηκε μικρός στη Μαδαγασκάρη και γύρισε στη Νίσυρο πλούσιος. Πήρε γυναίκα του την Ειρήνη Δ. Φασουλαρίδη, το Λιλλί (1874 - 1953). Έκαμε πολλά χρόνια Δήμαρχος. Ανακαίνισε τα Ιαματικά Λουτρά Μανδρακίου, έκτισε την καινούργια πτέρυγα, τη λεγόμενη Α' Θέση, άνοιξε αμαξιτό δρόμο από το Λιμάνι στα Λουτρά και για πρώτη φορά κυκλοφόρησε αυτοκίνητο, φάτισε την παραλία και τα Λουτρά με ηλεκτρικό φως, έκτισε τα καινούργια μνήματα στο Νεκροταφείο και το Δημαρχιακό μέγαρο (1931). Αρχοντάνθρωπος με λίγες γραμματικές γνώσεις, αλλά με μεγάλη κοινωνική μόρφωση. Πέθανε σχεδόν φτωχός.

321. Δημητρός Α. Παπορίδης (1900 - 1968): Πρωτόπαιδο του Αντρέα Βαπορίδη (1878 - 1941), μακεδονικής καταγωγής, και της Ανθούσας Ορφανού (1880 - 1966), αδελφής του παπα-Κωνσταντή Ορφανού (Ταντίρη). Αδέλφια του Δημητρώ ήταν η Καλλιόπη (1902 - 1979), η Ευσεβία, η Άννα, η Ερωφίλη (1912) και ο Νικήτας (1912 - 24.9.1942) που πνίγηκε με τη βύθιση του «Φιούμε». Ο Δημητρός είχε μέτριο ανάστημα, μεγάλη σωματική δύναμη, ισχυρούς ανάγλυφους μυς, πλατείς ώμους, μύτη μεγάλη και μόνιμη κοινωνική αδιαφορία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του. Ταλαντευόταν ανάμεσα στην ευθυμία και την κατάθλιψη. Ήταν όμως άριστος εργάτης, ευγενικός και καλόκαρδος, σιωπηλός «αβαθός» χωρίς αυτοπεποίθηση. (Βλ. υποσημ. 26 και 214 και Κώστα Ε. Μαντουδάκη, «Κάποτε στη Νίσυρο», Αθήνα 1983, σελ. 23 - 28).

322. Ευτυχία του Καζίνου, η: Ευτυχία Κ. Κοντοβερού (1901 - 1963). Βλ. υποσημ. 23, 214 και 220.

σκέδια και απάντα σοβαρός σ-σοβαρός : Αμ-μά 'ρτει ο Λάζαρος κι (δ)ε μ-μου δίδει το «Καζίνου» (θ)α του πω : Λάζ-ζαρε, Λάζ-ζαρε, δεύρο έξω !

* * *

Μια ν-άλλη μέρα λέει τον Παπορίδη η Εντυχία : 'Ελα (ν)α μου σφουγγαρίσεις, Δημητρώ, το γ-καφερέ. — Αδύνατο, (δ)ε θ-θέλω, (ν)α σ-σου σφουγγαρίζω, (δ)ε θ-θέλω καλέ, δικαίωμά μ-μου (δ)ε ν-ει; Λέει του ο Κώστας ο Φραζής, ο Ανιάς: Βρε Δημητρώ, πε της αυτοδά το τρα(γ)ούδι, κι άμ-μα δεχτεί, (ν)α της εσφουγγαρίσεις :

- Σκύψε το μαγουλάκι σ-σου (ν)α το γλυκοφιλήσω
- (ν)α κάμω τη ν-απόφαση για να σου σφουγγαρίσω !

Έτσά κι έγινε !

* * *

Είχε ν-έρωτα με τη ν-Εντυχία ο Παπορίδης. Τη ν-εγάπα. Λέον ν-του, (θ)α τη μ-πάρεις θέλει τη ν-Εντυχία; Αυτή 'νι λωλ-λή. Και 'γω λωλ-λός είμαι. 'Αμμα φάω πέντε πιάτα μ-πατάτες με κρέας, με μια (θ)α της κάμω πέντε κουλούκια.

Ο Παπορίδης φούται το Γάμο

(Αφηγητής : Γεώργιος Ε. Χαρτοφύλης, Γεωργέους)

Ο Δημητρός ο Παπορίδης ήτο ν-ένας τύπος παράξενος, αβαθός, καθυστερημένος, αλλ' ήτο γ-και πονηρός. 'Ητο δ-δυνατός κι εξυπηρετικός, εσπούσε μ-πέτρες, έχτιν-νε βαστάδια³²³, επάαιν-νε ν-εις τη ν-τρόμπα³²⁴ τω λ-Λουτρών(ν)³²⁵. Το καλό ν-του φαί ήτο μ-πατάτες με το κρέας κι έλεε μ-πως εδυνάμω-νε γ-κιόλα. 'Ηθελε ν-να 'χει αγαπητικές, εγάπα ν-ούλ-λες τις γεναίκες. Αγαπούσε γ-και τη ν-'Αννα ν-του. Καμμά. Επάαιν-νε λ-λοιπό μ-πίσω στο σπίτι του Καμμά, έρκετο γ-και ο Γιώργης ο Βαγιάτης που 'το δίπλα το σπίτι ν-του, επάαιν-νε ν-από κει, έρκοντο γ-κι άλλες γεναίκες και το(ν) μ-πειράζ-ζασι ν-το Δημητρώ και γελούσασι. Κάθε βράδυ έδι(ν)ε μ-παράσταση ο Δημητρός, που 'το γ-κλητήρας στη Δημαρκία, στο σπίτι ν-του Δημάρκου του Καμμά. 'Ητο ν-η πιο μεγάλη ξεκαρδιστική κωμωδία εκείνο το βράδυ που ο Γιώργης ο Βαγιάτης έκαμνε μ-πως μιλούσε σ-σοβαρά : Α(π)όψε (θ)α τελειώσει το ζήτημα του Δημητρού με την-'Αννα. Ο Δημητρός το πίστεψε. Θα φύω τώρα, λέει ν-ο Βαγιάτης, (θ)α πάω (ν)α φωνάξω το μ-Παπά, (ν)α φέρει το Ευαγγέλιο (ν)α γίνει α(π)όψε ο γάμος. (Δ)ε ν-ει δυνατό (ν)α μας κο-

323. Β α σ τ ά δ ι α , τα : από το ρ. βαστώ, κρατώ. Ξηρολιθίες που βαστάζουν το χόμα των χωραφιών.

324. Τ ρ ό μ π α , η (ιταλ. troba) = αντλία. Ήταν χειροκίνητη κι αυτός που τη δούλευε όλη την ημέρα έπρεπε να είναι δυνατός.

325. Λ ο υ τ ρ ώ (ν) : Πρόκειται για τις κτιριακές εγκαταστάσεις των Ιαματικών Λουτρών Μανδρακίου.

ροϊδεύγει ο Δημητρός. (Δ)ε ν-έχει παίξε-γέλασε, έμπα έβγα αφ' το σπίτι ν-της κόρης. Ο Δημητρός, όσο αγαπούσε ν-τις κόρες κι ήθελε να 'χει αγαπητικές, ν' ανταλλάσσει ερωτόλογα, άλλο ν-τόσο εφοάτο γ-και το γάμο. Κι όπως ήτο λ-λοιπό ν-ανοιχτός ο μπαλκόνης, επήε γ-κι έδωκε γ-κάτω το γ-κήπο, εσάρταρε γ-κάτω, (ν)α φει (ν)α μη ν-το μ-πιάσου(ν) να το μ-παντρέψου(ν).

Η επιστολή Παπορίδη

Κάποτε εκειδά στο θόλο ν-του Λογοθέτη είχε γ-καπνουλ-λάδικο ο γιος της Λωξάντρας, ο Χαράλαμπος³²⁶. Τον 'καμε λ-λοιπό ν-του Παπορίδη ένα μ-πλαστό γράμμα, ότι τάχα του το στέλ-λει κάποια Δέσποινα Πελεκάνου, που το ν-είχε γνωρίσει στα Λουτρά. Τον 'γραφε ν-ότι αφ' ότου το ν-αντάμωσε στα Λουτρά, το ν-αγάπησε, και να ειδοποιήσει το σπιτικό ν-του, τους δικούς του, ότι θα 'ρτει πάλι το καλοκαίρι για να γενεί ο γάμος, σύμφωνα με το λ-λόγο μ-που τον 'δωκε. Κόριε Δημητρώ, σε παρακαλώ να μου απαντήσεις. Το διάβασε λ-λοιπό ν-το γράμμα ο Δημητρός και φοήθη. Να η απάντηση που έγραφε ο Δημητρός και τη ν-έδωκε στο Χαράλαμπο ν-το γ-Καρούσο (ν)α τη ν-εστειλεί: «Αγαπητή δεσποινίς Δέσποινα. Δεν μπορώ πολύ ευχαρίστως. Μέχρι της σημερινής απουσίας κολακευτικώς, διότι έχω αδερφές να παντρέψω. Γιαχαρέμπης και τρέχει και στέκει. Δημήτριος Βαπορίδης».

* * *

Εγάπα γ-και τη ν-Ευτυχία³²⁷, τη γ-κοννιάδα μου. Κι έρκετο. Κι έρκετο το λ-λοιπό γ-κι είχαμε γ-κάθε τόσο κωμικές σκηές. 'Ητο ν-ακριβώς οι μέρες που αρραβωνιάστηκα τη γεναίκα μ-μου, τη γ-Καλλιόπη, τη ν-αδερφή της Ευτυχίας. 'Ερκεται ο γιατρός ο Παρτένης του Κόκκινου³²⁸ και τον λέει: Δημητρώ, έρκου σου, έρκου σου στο Καζίνο, (θ)α πάρω, (θ)α πάρω τη ν-Ευτυχία, αλλά ο συγγενής μου από 'δω, ο Γιώργης, μια ν-το 'πε, μια ν-το 'καμε. 'Ημπε μες στο σπίτι, τα κατάφερε και τώρα το ν-Απρίλ-λη έχομε γ-και γάμο! Λέει ο Παπορίδης: Ε, ξέρεις είναι κόλπα ειγ' αυτές οι δουλιές; Αλλ' εσείς οι μεγάλοι, οι σπουδαγμένοι, (δ)ε ν-τα γνωρίζετε. Μόνο εγώ ο Δημήτριος Βαπορίδης τα ξέρω. Τον 'λεα τον Γιώργη, έλα παζ-ξανάκη, έλα πάμε, εγώ (ν)α πάρω τη μ-μεγάλη τη ν-Ευτυχία και συ τη ν-άλλη, τη γ-Καλ-

326. Χαράλαμπος Χ. Καρούσος (1915 - 1982). 'Ηταν έγκυος η μητέρα του η Λωξάνδρα, όταν πέθανε ο πατέρας του, γι' αυτό πήρε και τ' όνομά του.

327. Ευτυχία Κ. Κοντοβερού (1901 - 1963). Βλ. επεισόδιο 22: «Η Ευτυχία του Καζίνο» και υποσημ. 23, 26, 214.

328. Παρτένης του Κόκκινου: Παρθένης Κόκκινος (1907). Γιατρός παθολόγος. Κέρδισε στις Δημοτικές εκλογές του 1936 τον Εμμ. Κατσιματίδη κι έκαμε Δήμαρχος Μανδρακίου για δυο χρόνια. Πέθανε στον Πολύγυρο Χαλκιδικής.

λίψη, ώσπου το γ-κατάφερα και το μ-πάντρεψα και το σκω τώρα και φεύγω... Ας με περιμένουν(ν)...

5. Ο Μάκης³²⁹

(Αφηγητής: Ιωάννης Ν. Κατσιματίδης: 1940)

Στη ν-τρίτη Γυμνασίον μαθηματικό (δ)ε ν-είχαμε. Με ορμήνιες του Παπαλέξαντρου³³⁰ αποφασίσαμε (ν)α κάομε απεργία, (ν)α μας εστείλου(ν) μ-μαθηματικό. Ο Μάκης πάει στο σχολείο, (δ)ε ν-ευρίσκει τη ν-τρίτη τάξη. Βάζ-ζει τις φωνές. Φωνάζ-ζει: Παπαλέξαντρε, πού είναι η τρίτη τάξις; (Δ)ε ν-ηξέρω Μάκη μον. Εμείς επήγαμε προς το ν-Αη-Γιώργη, στη Λακχίδα³³¹, και παίζ-ζαμε μ-πόλεμο με φαρασονκιές. Μας βλέπει ο Μάκης που έβραζ-ζε στο ν-Αϊ-Νικόλα³³², φωνάζ-ζει, Παπαλέξαντρε, Παπαλέξαντρε... 'Ορισε, Μάκη. Αυτοί είναι. Κατέλαβον τα πέριξ ολοκλήρου του υψώματος του λόφου. Εχάθημεν! Φωνάζ-ζει: Γιαν-νιός³³³... Γιαν-νιός... Τρέχα, το μπαστούνι, γρήγορα. Τρέχα. Πρόσελθε Παπαλέξαντρε, διότι θα πάρω εις ενίσχυσιν τον Μάρτεν. Αντεπίθεσις! Και να μας κνηνού(ν) μ-πάνω στα βαστάδια, χαλασμός κόσμου. Και (ν)α φωνάζ-ζει, αέρα, αέρα!...

329. Μά κ η ς, ο.: Μιχαήλ Α. Κατσιματίδης (17.1.1912 - 26.7.1978). Ο Μάκης του Αντώνιου ή απλώς ο Μάκης. Υψηλός, μακροπόδαρος, μικροκέφαλος, μελανόμορφος, με σγουρά μαλλιά, φωνακλάς, ευκίνητος, αεικίνητος, νευρικός κι άλλοτε ατάραχος, επιβλητικός, καλοντυμένος, καλοφαγάς, φορούσε συχνά ρεπούμπλικα και κρατούσε μπαστούνι. Από του σχολικού έτους 1945 - 1946 αναλαμβάνει ως Διευθυντής της Ομηρικής Σχολής και εργάζεται ως καθηγητής - φιλόλογος στο Γυμνάσιο Νισύρου μέχρι το 1955. Για 'κείνα τα χρόνια ο Μάκης πρόσφερε θετικό εκπαιδευτικό έργο και αποφασιστικής σημασίας για τους νέους Νισύριους της μεταπολεμικής γενιάς. Δίδασκε με κάποιο ιδιόρρυθμο ρητορικό ύφος και επιβαλλόταν στους συμπατριώτες του με την παράξενη και τελείως προσωπική συμπεριφορά του. Χαρακτηριστικός τύπος νισύρικης φυσιογνωμίας ανεπανάληπτης. (Βλ. Θεοχ. Μ. Θεοχαρίδη, Μάκης Κατσιματίδης, ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ, τομ. 6ος, Αθήνα, 1978 και υποσημ. 19).

330. Πα πα λ έ ξ α ν τ ρ ο υ, του. Αρχιμανδρίτης Αλέξανδρος Χ. Γεωργιάδης: 1906 - 1978, κατά κόσμο Γεώργιος, ο γνωστός «Παπαλέξανδρος» ανά το Πανελλήνιο και «Μαμούτσας» για τους Νισύριους. Υπηρέτησε ως καθηγητής - θεολόγος στο Γυμνάσιο Νισύρου και ως ηγούμενος της Ιεράς Μονής «Σπηλιανής», 1950 - 1955. Πολλά είναι «τα αστειολογήματα και τα κατορθώματα» ανάμεσα στο Μάκη και τον Παπαλέξαντρο.

331. Λ α κ χ ί δ α, η: Τοπωνύμιο κοντά στο Μαντράκι, απέναντι από το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου, χωράφια μέσα σ' ένα βαθούλωμα, λάκκο.

332. Α ι - Ν ι κ ό λ α ς, ο: Επωνυμία ναϊδρίου του Νεκροταφείου. Υπήνεμο μέρος, ακριβώς πίσω από το κοιμητήρι, που συχνάζαν πολλοί για να ζεσταθούν στον ήλιο, σαν έκανε κρύο.

333. Γ ι α ν ν ι ό ς, ο: Ιωάννης Σακ. Γιαννιός, που ήταν τότε μαθητής Γυμνασίου, σήμερα ζει στην Αμερική.

Ο Μάκης μας απαγόρευγε ν-να πααίν-νομε στους γάμους. Αυτός κορδωμένος, κορδωμένος, παράτησε το μπαστούνι του πάνω στο τραπέζι-κι κι εχώρευε μπροστάρι³³⁴ στο μπρος σκολείο. Εμείς εβλέπαμε αό μέσα από τη γ-καμάρα ν-το χ-χορό, γ-κρυφά. Πώς μας παίρνει το μ-μάτι ν-του και παρατά το χ-χορό. Μάρτεν, Κοττός... στα όπλα ! Απ' έξω μας παρακολούθουν τέσσερις Κατσομ-μάτηδες³³⁵. Και ο γάμος είναι Κατσομ-μάτικος. Κοντέ, τρέχα, Μάρτεν τον φακόν ! Αρπά το μπαστούνι ν-του και μας κνηνού(ν) ! Εμείς όπον φύγει-φύγει, τρέχομε, βγαίν-νομε ν-όξω τη ν-Αποπαντή³³⁶ ! Αυτοί αό πίσω μας, κνηνητό ! Μόλις επεράσαμε της Βαλεντίνης³³⁷, κι εσουρτέ-ραμε τάβλες - τάβλες, (ν)α φύομε γρήγορα, (ν)α βγούμε μ-πέρα στο σκολείο, ήβραμε ν-εμπρός μας μια μ-μεγάλη λάντα γεμάτη ν-νερά. Επήραμε χ-χαπάρι τη λ-λάντα και τη ξεπεράσαμε. Εκείνοι, όπως ετρέχασι, Μάρτεν, Κοττός και Μάκης πφέφτου(ν) μ-μες στη λ-λάντα ! — Πίσω, πίσω φωνάζ-ζει ο Μάκης, μας έρριξαν εις ενέδραν ! Μάρτεν, Κοττός³³⁸, οπισθοχώρησις ! Εκούαμε ν-τις φωνές τω(ν) και πεθαίναμε στα γέλια.

Ο Μάκης και ο φωνόγραφος

(Αφηγητής : Ιωάννης Κ. Μούρας, ο Ουράγκος, 1932)

Ήτο ν-η 25 Μαρτίου. Ο Μάκης είχε βγάλει το μ-πανηγνυρικό της ημέρας. Εμείς ήμαστο ν-ενθουσιασμένοι. (Δ)ε ν-ηξέραμε ν-όμως για τη ν-άλλη ν-ημέρα ν-το μάθημα. Ε, πώς (θ)α τη γλυτώσομε ; Λέου(ν) λ-λοιπό μερικά παιδιά, (ν)α πάμε απόψε (ν)α του πούμε το ν-Εθνικό ν-Ύμνο κι ούλ-λα εν τάξει. Πααίν-νομε στον Φραζή του Ζερβού που 'χε ν-τη ν-ταβέρινα, (ν)α μας δώκει το φωνόγραφο ν-του. Του εξηγούμε γιατί πράμα το θ-θέλομε και κείνος μας λέει : Αφού 'ναι για φιλανθρωπικό σκοπό, πάρετέ το(ν)... Ήτο μετά τις δώδεκα. Μεγάλη παρέα εμείς, κουρδίζομε ν-το φωνόγραφο. Ο Μάκης εκοιμάτο στο σπίτι ν-τως στο μ-Ποταμό. Βάλλομε ν-το ν-Εθνικό ν-Ύμνο,

334. Μ π ρ ο σ τ ά ρ ι, το : Χορεύω μπροστάρι, σέρνω το χορό. Ήταν ο γάμος του Αντώνη Ν. Πολίτη (1921) και της Πόπης Γ. Μούρα (1929).

335. Τ έ σ σ ε ρ ι ς Κ α τ σ ο μ - μ ά τ η δ ε ς, οι : Γιάννης Ν. Κατσιματίδης (1940), Αντώνης Δ. Χαρτοφύλης (1937), Κώστας Π. Νικητιάδης (1940), Νίκος Κ. Σφακιανός (1939).

336. Α π ο π α ν τ ή, η : Η Υπαπαντή του Κυρίου. Χωράφια γύρω από το εκκλησάκι της Υπαπαντής.

337. Β α λ ε ν τ ί ν η, η : Βαλεντίνη Βρούζου—Κώνστα, χωράφια γύρω από το σπίτι της.

Λ ά ν τ α, η : λακκούβα που γεμίζει νερό της βροχής.

338. Κ ο ν τ ό ς, ο : Κώστας Ι. Σακλαρίδης (1926), Μάρτεν : Μιχαήλ Π. Γιαννάκης (1918 - 1975) φίλοι του Μάκη Κατσιματίδη.

με το χωνί στραμμένο στο δωμάτιό ν-του. Ξυπνά ο Μάκης, πετιέται όξω στο μπαλκόνι, φωνάζει με τη μ-μεγάλη φωνάρα ν-του : «Ζήτω η Ελλάς», όρθιος πάνω στο μπαλκόνι, και μόλις τελείωσε ν-ο Εθνικός ύμνος, πάλι πιο δυνατά, «Ζήτω η Ελλάς» ! Μπράβο παιδιά μου, συγχαρητήρια, αύριο άριστα. Πώς σε λένουν εσένα ; Εσένα ; Α, ναι σε ξέρω, είσαι γείτονας, απ' εδó περνάς. Εσύ είσαι του κυρίου Μαστρογιάννη, σε ξέρω, εσύ κάνε λίγο επάνω το πηλήκιόν σου, α ναι, σε γνώρισα, αύριον όλοι άριστα... Πάμε τη ν-άλλη ν-ημέρα στο Σκολείο, τετάρτη Γυμνασίου, ούτε μάθημα, ούτε τίποτα. Κατευθεία τροχάδη. Ήτο γ-και βοργιάς... Πήγαμε στους σ-Πάλους.

Ο Μάκης και ο Κακός

(Αφηγήτρια : Καλλιόπη Καζάντη-Κυπραίου, 1910)

Το γ-καιρό μ-που δούλεγε ν-ο Περουλ-λής³³⁹ στο λιμάνι, έφευγε ν-ο Μάκης τ' Αντόναρον (ν)α πάει στη Ρόδο. Ήτα ν-το παπόρι ν-του Πασκαλάκη³⁴⁰ το «Ευαγγελίστρια». Λέει του : «Περουλ-λή, σε παρακαλώ, να πας να μου φέρεις τα πράγματά μου, τις βαλίτσες μου, από μπροστά, πίσω στο λιμάνι. Τώρα αμέσως». Λέει ο Περουλ-λής, (θ)α πάω, (θ)α πάω, κύριε Μάκη. Εσηκώθη λ-λοιπό ν-ο Περουλ-λής και πήε γ-κι έφερε ν-του τα πράματά του πίσω στο λιμάνι που 'θελε να φει. Λέει του, ε, Μάκη, (θ)α με πληρώσεις. Α, δεν σε πληρώνω, είμαι καθηγητής. Ε, πως είσαι καθηγητής, τι μ' αυτό ; Βρε άθρωπε, πλήρωσέ με, μη μ-με φέρεις σε δύσκολη θ-θέση, (θ)α φάεις μια γ-κλωσιά, (ν)α σε δείξω μέσα στη θ-θάλασσα. Σου το λέω, (θ)α φάεις μια κλωσιά (ν)α σε 'φήκω χάμαι, ξερό. — Δεν σε πληρώνω, Περουλή, σιωπή. Ε, εντάξει, πού πάεις ; Εις την Ρόδο. Πάαιν-νε γύρισε, από δώα θα περάσεις. Επήε στη Ρόδο, έκαμε πεντέξι μέρες, εγύρισε !... Ήρτε. — Λέει του : Περουλή, παίρνεις τα πράγματά μου μπροστά ; — Πλήρωσέ με πρώτα και μετά (θ)α τα πάρω. Πλήρωσε και τ' άλλα τα παλιά. Ε, κακομοίρη, θα σε πληρώσω, τι να κάνω ; Βγάλ-λει λοιπό και το μ-πληρών-νει, παίρει τού τα εμπρός τα πράματα. Επεράσασι γ-κάμποσες ημέρες, βρίσκω το λ-λοιπό ν-ε-γώ και μου λέει. Καλλιόπη, δε μου λες, ο Περουλής είναι άνδρας σου ; Λέω ει-ν-ναί, άντρας μου 'νι. Μου είπε κάτι λόγια, πού δεν ημπορώ να σου πω, και

339. Π ε ρ ο υ λ - λ ή ς, ο : Είναι ο Περουλ-λής Μιχ. Κυπραίος, με το παρατσούκλι «Κακός» (1908 - 197.) άντρας της Καλλιόπης Γ. Καζάντη. Ο Περουλής, τύπος της πιάτσας, έκαμνε πολλές δουλειές για να ζήσει την οικογένειά του. Ένα διάστημα έμεινε ο μοναδικός λιμενεργάτης και μεταφορέας αποσκευών. Όταν έφτασαν οι πρώτοι Ιερολοχίτες στη Νίσυρο με Άγγλους κομάντος, ο Περουλής ήταν το δεξί τους χέρι.

340. Π α σ κ α λ ά κ η, του : Ο Ιωάννης Γ. Πασχαλάκης (1892 - 1976). Πρακτόρεσε το πλοίο «Ευαγγελίστρια», που ήθελε 14 ώρες να πάει από τη Νίσυρο στη Ρόδο. (Βλ. υποσημ. 18).

είμαι και Καθηγητής. Τι, δηλαδή καθηγητής από τη γ-Καρδάμαινα καθήκι ;
'Οχι, ανόητε, καθηγητής εις το Γυμνάσιον. Α, (δ)ε ν-το 'ξερα, του λέει.

'Υστερα από λ-λίες μέρες αντάμωσα το Μάκη και μου λέει : Δεν το επε-
ρίμενα αυτό από τον άνδρα σου, Καλλιόπη. Μάκη, άκουσε να δεις, (δ)ε ν-τα
'λεε ν-εσένα ν-τα λόγια, αλλουνού τα 'λεε γ-και... Μα το κατάλαβα, βρε Καλ-
λιόπη, γιατί είμαστε φίλοι, εμείς. Το κατάλαβα !

Ο Μάκης και οι κάλτσες του
(Αφηγητής : Νίκος Κ. Χαρίτος, 1931)

Στον Πρόδρομον³⁴¹ απόξω εκάθετο ν-ο Μάκης. 'Ηταν κι ο Ζουζέπος³⁴².
Επάαιν-να κάτω και μου φωνάζ-ζει: Χαρίτο, Χαρίτο, έλα εδώ. Δεν μου λες,
αντές οι κάλτσες που φοράω, έχουν διαφορετικό χρώμα ; Εγώ εξεράτθηκα.
'Εκαμνε μ-πάνω λοιπό ν-αυτός τα παζ-ζάκια του, λέω του εγώ, όχι. Κρίμα,
μου λέει, έχεις κάμει και υπάλληλος του Τελωνείου και παρ' όλα αυτά δεν
ξέρεις να μου πεις αν υπάρχει διαφορά στις κάλτσες μου. Η μία είναι πιο
σκουρα. Φαίνεται ότι η γυναίκα δεν τις έπλυνε καλά. Αυτό, αγαπητέ μου,
το βρήκε μόνον ο Ζουζέπος. Και εγώ πιστεύω εις τον Ζουζέπο, όστις το πα-
ρετήρησε, διότι ο Ζουζέπος εργάζεται εις τον ανθόκηπον του Δήμου Ροδίων
και ως εκ τούτου έχει διορατικότητα εις τα χρώματα. Βλέπεις λοιπόν ότι
δεν ξέρεις εσύ ; Τώρα πήγαινε !...

Ο Μάκης και τα «χρυσάφια»
(Αφηγητής : Παναγιώτης Ν. Κατσιματίδης, 1950)

'Όταν ν-αρραβωνιάστη ν-τη Φαουλ-λάκαινα³⁴³, τη ν-επήρε μ-πάνω στη
μ-μάνα μ-μου, (ν)α τη συστήσει. Ξαδέρφη, η μάνα μου, ξέρω 'γω, ε... — Δε(ς)
τη(ν) ν-'Αννα³⁴⁴, άγγελος γυναίκα. Καλή, λογικιά, πλούσια ! Βλέπεις όλ'
αυτά που φορεί στα χέρια, στους λαιμούς ; Χρυσάφια ! Δαχτυλίδια, βραχιό-
λια, καδένες, όλα χρυσάφια. Πλούσια ! Απ' εδώ μέχρι επάνω στον αγκώνα.
Πλούσια ! Λέει η μάνα μου, μπράβο Μάκη, μπράβο. Καμαρών-νω γιε μου,
μπράβο, συχ-χαρητήρια. 'Αννα, συνεχίζει ο Μάκης, όλ' αυτά που βλέπεις,

341. Πρόδρομου, του. Εννοεί το καφενείο που έχει ο Πρόδρομος Παντα-
ρώρας (1938).

342. Ζουζέπος, ο : Ιωσήφ Σαλάχας (1920). Ο τύπος του μιμούμενου και αφο-
σιωμένου εργάτη της θάλασσας με αφεντικό το Μιλτιάδη Κοντοβερό (1910) και της στεργ-
γιάς με αφεντικό τον Αθανάσιο Βερδελή (1907). Παρ' όλο που είχε βλάβη στο ένα μάτι,
ο Μάκης επέμεινε πως μόνο ο Ζουζέπος μπορούσε να διακρίνει το διαφορετικό χρώμα
στις κάλτσες του.

343. Φαουλ-λάκαινα, η : Μαίρη Κόκκινου, η μετέπειτα σύζυγος του Μάκη
Κατσιματίδη.

344. 'Αννα, η : 'Αννα Γιαννάκη - Κατσιματίδη (1913), γυναίκα του Νικόλα Κα-
τσιματίδη (του Γιάνναρου) και μητέρα του Παναγιώτη, που διηγείται το γεγονός.

μάλαμα, μάλαμα ! Οπότε πετιέται η Φαουλ-λάκαινα και λέει : Ο, νο, Μάκη, νο. Είναι ψεύτικα, είναι κασσίτερο, καλάι, πώς το λέτε, ματέμι, ψεύτικα. Και ο Μάκης λέει : Ω, δεν έχεις δίκαιο, είναι μάλαμα.

Είμαι ωραίος. Δεν είμαι ;

(Αφηγήτρια : Γούλα του Μαστρογιάννη : 1929)

Ο Μάκης, που 'ρτε ν-από τη ν-Αμερική έτοχε να 'ναι της Παναγιάς. Εκάθετο στις Μαρίας του Περουλ-λή τη μ-πεζούλα. Σηκών-νεται. Να ν-τος λοιπό ν-αυτός κορδισμένος, με το μπαστούνι στο χέρι, κι έκαμνε β-βόρτες μες στο ν-Αϊ - Γιάννη³⁴⁶. (Δ)ε ν-του 'δωκα σημασία, (δ)ε ν-εγύρισα (ν)α το δ-δω και γυρίζει και μου λέει : Μαριγούλα, δεν με προσέχεις. Δεν βλέπεις τίποτα το ιδιαίτερον ; — Μάκη μου, σε βλέπω, μορφοντυμένος, με το παπιόν, με τις κάλτσες, παπούτσια, όλα κομπλέ. — 'Ελα, λοιπόν, πες το πιο, με έπρηξες ! Είμαι ωραίος. Δεν είμαι ; Είμαι ωραίος...

* * *

Μια άλλη φ-φορά. 'Ητο ν-το προτελευταίο ν-του ταξίδι από τη ν-Αμερική. Ο Μιχάλης πεθαμένος. Περονούσε(ν) ν-από το μαγαζί. Και μου κάμνει : Μαριγούλα, τώρα έχω έναν αυθορμητισμό. Θα 'θελα να σε φιλήσω. 'Ομως φοβάμαι, διότι έρχεται το τε... μου από πίσω !...

6. Το Μιχαλάκη του Παπάτσου³⁴⁷

(Αφηγήτρια : 'Αννα Απ. Μαστρογιάννη³⁴⁸)

Ψάρια εφάσι μ-μια φορά ο Χαράλαμπος και ο Μιχάλης και πήα(ν) γ-και κοινωνήσασι. (Δ)ε ν-ήτο γ-και μικρά παιδιά. Επήα(ν) στη μ-Παναγιά γ-και

345. Γούλα του Μαστρογιάννη. Μαρία χήρα Μιχαήλ Γιαννάκη - Μάρτιν. Ο Μάκης και ο Μάρτιν ήταν καλοί φίλοι, είχαν πολλά κοινά σημεία στο χαρακτήρα και τη συμπεριφορά και πολλά ανέκδοτα.

346. Αϊ - Γιάννη, τον. Μικρή πλατεία, έξω από το εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννου, λίγο πιο πάνω από την πλατεία «Ηλικιωμένη».

347. Το Μιχαλάκη του Παπάτσου, ο Μιχάλης, το Μιχαλάκη, ο Μιχαήλος, το Παπατσάκι, είναι ο Μιχαήλ Ν. Παπάτσος (1918 - 1981). Το τελευταίο παιδί του Νικόλα του Παπάτσου (1874 - 1938). Ο Νικόλας είχε ταβέρνα - καφενείο στον 'Αγιο Σάββα, ήταν αστείος και καλαμπουρτζής, αγαπούσε το πιοτό κι έμοιαζε σε πολλά ο Μιχάλης με τον πατέρα του. Η μητέρα του ήταν η Μαριγώ Χ. Λυβίτση (1883 - 1939). Αδέλφια του ο Γιάννης (1904 - 1979), η 'Αννα (1909), ο Χαράλαμπος (1911-1986), η Καλλιόπη (1913). Ο Μιχάλης κοντός, μελαχρινός, ευκίνητος, κυκλοθυμικός τύπος, αγαπά τους ανθρώπους και το πιοτό και δε θέλει να τους διορθώσει, ούτε να διορθωθεί. Έχει παιδικό πείσμα και η διανόησή του υποχωρεί μπροστά στο συναίσθημά του. Ράπτης και βιολιτζής, τα κατάφερνε ν' αποδίδει σωστά τη νισύρική λαϊκή μουσική. Πολλά είναι τα αστεία του Μιχάλη ανάμεσα στ' αδελφια του, τη γυναίκα του και τα παιδιά του (Βλ. υποσημ. 8, 9, 141, 173, 365).

348. 'Αννα Απ. Μαστρογιάννη : αδελφή του Μιχάλη.

ότα(ν) μ-περνούσα ν-απόξω από τη μ-Ποταμίτισσα, λέου(ν), (ν)α πάμε γ-κι εδώ, α μ-προλάβομε. Εκαμαρών-νασι μ-που κοιωνήσασι δ-δυο φορές. 'Αγνοια ν-είχασι. 'Εχει πολλά ανέκδοτα ο Μιχάλης.

Προτού παντρευτούσι εμένασι μ-πάνω της Καλλιόπης και τους εμαγείρευγε ν-η Πολυξένη του Ζαννή (1895 - 1962). Το βράδυ τα παιδιά (δ)ε ν-ε τρώσσι, γιατί εγαπούσα γ-και το πιτό. Επααίν-να(ν) στη ν-ταβέρνα κι ετσιμπούσασι και (δ)ε ν-ετρώσσι.

Το Μιχαλάκη και η Θεολογού³⁴⁹

(Αφηγήτρια : Θεολογού Κρητικού-Παπάτσου)

Κάτω στη γ-κουζίνα ν-ήμου(ν) γ-και του λέω : Μιχάλη, είναι που (θ)α μαερέφομε ; Εθώρει μ-με καλά-καλά και λέει μον, καημένη γυνάικα. (Θ)α 'θελες τώρα να 'μμον ν-ο Μαλασπίνας³⁵⁰ του Γιαλιού; Λέω τον, ε,ε, πώς, αμ-μέ (δ)ε ν-ήθελα ; Λέει μον, ε, α ν-ήμου(ν) ν-ο Μαλασπίνας, εσένα θά 'περα ;

Η φάκχα και το κρομμύδι

Λέω τον, ω Μιχάλη, ένα μ-μεγάλο μ-ποντικό ν-έχομε και μπαινοβγαίν-νει από το κελλάρι. (Ν)α βάλομε ν-τη φάκχα, (ν)α το μ-πιάσομε. Εκεία χά-μω κοιμούντο ν-τα παιδιά, τα δύο αρσενικά. Η φάκχα ήτο ν-από νωρίς μέσα μ' ένα γ-κρομμύδι. Ε ;... Τη ν-ώρα που πφέσαμε μ-πιο, λέω τον, Μιχάλη, σόπα γιε μον, ακούσομε (ν)α πιάσομε ν-το μ-ποντικό, ήτο, λ-λέω, μεγάλος, (θ)α μας φάει και τα ρούχα. Τρακ λοιπό... τραβού ν-τα παιδιά το σπάχο, κλειών-νει η φάκχα ! Μιχάλη, η φάκχα εκλείωσε. Τρέχομε, λ-λοιπό(ν), βάλ-λει ένα μ-πινάκι³⁵¹ αό πάνω... κάμνει, επιάσαμε ν-το μ-ποντικό, γενάικα !... Πάαιν-νε τώρα (ν)α βράσεις ν-νερό, (ν)α το ν-εξεματίσομε ! Εξεματίσαμε(ν) ν-το, εχτύπου(ν) ν-εχτύπου, λέω : ω Μιχάλη, (δ)ε σαλεύει³⁵². Εξεσκεπά-σαμε(ν) ν-το και κνλά όξω ένα... γ-κρομμύδι ! Ω Μιχάλη, ετσά κι ετσά εκά-(μ)αμε, εξεματίσαμε το κρομ-μύδι γ-κι όχι το μ-ποντικό. Εμελάνιασε από τα γέλια.

349. Θεολογού Κρητικού - Παπάτσου (1917) : Γυναίκα του Μιχαλάκη, ταχύγλωσση, νευρική, αυτοβασανίζεται και γελά εύκολα.

350. Μαλασπίνας Σφυρίδων : Απόστρατος Συνταγματάρχης, που για μια 25τία είχε τη διεύθυνση των επιχειρήσεων «Λάβα» Α.Ε. στο Γιαλί για την εξόρυξη της ελαφρόπετρας.

351. Πινάκι, το : Ψάθινη ή ξύλινη χειροποίητη γαβάθα - πιάτο. Αν γινόταν από «μάζες» (μακριοί και λεπτοί θάμνοι, σαν τα καλάμια του σιταριού, που προσφέρονται για πλέξιμο) λεγόταν σφυρίδι. Αν γινόταν από ξύλο, λεγόταν «πινάκι». Απ' εδώ και η πινακωτή που 'θεταν επάνω τα ψωμιά, προτού τα βάλουν στο φούρνο για ψήσιμο.

352. Σαλεύει, ρ. σαλεύω, σαλεύω = κουνά ελαφρά, μετακινά, κουνιέμαι, κλονίζομαι.

Το Μιχαλάκη (δ)ε μ-πατών-νει³⁵³
(Αφηγητής : Νίκος Μ. Παπάτσος)³⁵⁴

Ο Πατέρας μου επάαιν-νε στη ν-τράτα³⁵⁵ για να βγάλει μεροκάματο. 'Ητα(ν) μ-πόλεμος. Πίσω στον Βρετού³⁵⁶ είναι αμμουδιά. Εκεί υπάρχει καλάδα³⁵⁷. Επάαιν-νε λοιπό(ν) στη ν-τράτα με το συχ-χωρεμένο το ν-Αθι-νάση το μ-Παριανό, μπάρβας του ήτο. Τον δώκασι το γ-κάβο³⁵⁸ (ν)α τον βγάλει όξω στη στεργιά. Αλλ' αυτός εβιάστη γ-κι ήθελε (ν)α κατεβεί κάτω κι έκαμε ν-τα παζάκια του μέχρι τα γόνατα πάνω. Επειδή ο άμμος κάμνει κάποιο ν-αντικατοπτρισμό, η θάλασσα με τον ήλιο, νομίζεις πως είναι ρηχά, αλλά εί(ναι) β-βαθιά. Ο Κοντός ο Καλλούδης που 'ξερε ν-τη περιοχή του λέει : Μη ν-ετοιμάζεσαι (ν)α κατέβεις, α(ν) δε μ-πάμε μ-πιο ρηχά, γιατί (δ)ε θ-θα πατώσεις. Λέει ο πατέρας μου : Αστειεύεσαι ; Παραπάνω μέχρι τα γόνατά μου (δ)ε ν-έρκεται το ν-νερό, και σήκωσε λ-λοιπό ν-τα παζάκια του μέχρι τα γόνατα... Λέει ο Κοντός, εντάξει ! Αφού (δ)ε ν-ακούς ; Πιάν-νει λ-λοιπό το γ-κάβο ετοιδά κοντός που 'ταν, κατεβαίν-νει στη θάλασσα και χώστηκε ν-ούλ-λος μέσα. Εκόντεψε ν-να πνιγεί... 'Έσπασε γ-και το χέρι ν-του. Ο πρώτος τράκχος που έφασε. Οι αό μέσα, για να το μ-πειράζουσι, ετραβούσα ν-το γ-κάβο, το ν-αφήν-νασι, γ-και πάλι, πάλι έπρεφετε γ-κάτω, ώσπον και το 'σπασε γ-και γλύτωσε...

Το λαμπάκι του αποπάτου

Μικρός είχα manía με τα ηλεκτρολογικά. 'Έπαιρνα μπαταρίες με σύρ-

353. Πα τ ώ ν - ν ε ι, ρ. πατών-νω : Πατάω μέχρι κάτω στο βυθό της θάλασσας (ή φτάνω μέχρι κάτω), στέκομαι όρθιος και εξέχει πάνω από το νερό της θάλασσας το κεφάλι μου.

354. Ν ί κ ο ς Μ. Πα π ά τ σ ο ς, ο (1946) : Ο πρωτογίος του Μιχαλάκη και της Θεολογούς. Ξύπνιος και δραστήριος, πρακτικός ζωγράφος και μουσικός. Δούλεψε ως σχεδιαστής στο Δημόσιο, εκλέχτηκε δυο φορές Δήμαρχος Μανδρακίου, τώρα ασχολείται με το εμπόριο.

355. Τ ρ ά τ α, η (ιταλ. λέξη), λέγεται και «γρίπος» : αλιευτικό δίκτυ. Συνεκδοχικά σημαίνει το πλοίο, εδώ την εργασία του ψαρέματος.

356. Β ρ ε τ ο ύ, του : Παραλιακή τοποθεσία λίγο πριν από τα «Λουτράν» από το ρήμα ευρίσκω, επειδή εκεί πέρα βρέθηκε το εικόνισμα της Παναγίας (Σπηλιανής) στα τέλη του 14ου αιώνα.

357. Κ α λ ά δ α, η : Από το ιταλ. και ισπανικό ρ. καλάρε. Εδώ σημαίνει, συνεκδοχικά, το μέρος, η θαλάσσια περιοχή που ρίχνεται το δίχτυ, η ριζιά, η ριζιά, και καλάρω = λύνω κι αφήνω τα πανιά, τον «κάβο», το σχοινί και ρίχνω τα δίκτυα στη θάλασσα για ψάρεμα.

358. Κ ά β ο, τον : ο κάβος (γενουατ. κάβο = απότομο ακρωτήριο). Εδώ σημαίνει το σχοινί και συγκεκριμένα η άκρη ή αρχή του μεγάλου σχοινοπού για να δέσει το πλοίο σε κάποια δέσπρα.

ματα και έβαζα κουτάκια μες στο σπίτι. Έβαλα κουτάκια μες στον απόπατο³⁵⁹, με τέτοιο τρόπο, ώστε ότα ν-αν-νεί η πόρτα άναβγε το λαμπάκι και όταν έκλειν-νε ν-η πόρτα έσβην-νε. Ε ! Ήρτε ν-το Μιχαλάκη, ως συνήθως μεθυσμένος, λέει : (Ν)α κατουρήσω, τη λ-λάμπα... Λέει τον η μάνα μου : Ο Νίκος μας έβαλε λαμπάκι μέσα, μόλις εν-νοίξεις, θα 'ψουν ν-τα φώτα, (ν)α φέξει. Λέει ο πατέρας μου : Α, α, (ν)α δούμε, (ν)α δούμε. Παίρει δρόμο λοιπό, μ-πάει, μόλις αν-νεί τη μ-πόρτα. Α! α! ήψε! ήψε! Ε, με το κλείσιμο ν-της πόρτας σβήν-νει. Φωνάζ-ζει : Έσβησε, ν-έσβησε, τη λ-λάμπα ν-εγλήροα. Παίρει δρόμο ν-επάνω η μάνα μου με τη λάμπα, μόλις αν-νεί για να πιάσει τη λ-λάμπα, λέει : Ήψασι ν-ήψασι... (δ)ε ν-τη θ-θέλω πιο τη λ-λάμπα. Πφου, τη ν-εσβήν-νει. Δρόμο γ-κάτω η Θεολογού, πάλε με σβηστή ν-τη λ-λάμπα. Κλείν-νει τη μ-πόρτα, σβήν-νου ν-τα φώτα, φωνάζει : Εξανασβήσασι, τη λ-λάμπα... Δρόμο μ-πάνω πάλε η Θεολογού. Αυτό έγινε πεντέξι φορές, ώσπου ξύπνησα πια εγώ και τους εξήγησα. Και κάμνει μον ο πατέρας μου : Άλλη φορά (ν)α κάμνεις τα φώτα (ν)α νάβουσι ν-ότα γ-κλείν-νει η πόρτα. Πώς θα βλέπω εγώ (ν)α κατουρώ ;

Το Μιχαλάκη κι ο Γιάννης του Μανόλη

Ήτο φ-φίλοι. Έκάμνασι μ-παρέα. Ο πατέρας μου πολ-λύ κοντός, ο Γιάννης του Μανόλη πολ-λύ ψηλός. Επειράζε ν-ο ένας το ν-άλλο, ο πατέρας μου πολλές φορές το ν-εφοάτο, αλλά ήξερε ν-τα κουμπιά του και τα βρρίσκασι. Μια μέρα στο ν-Αι-Σάββα επαίζ-ζασι τάβλι. Ο Γιάννης, για να του αποσπάσει τη μ-προσοχή του πατέρα μου και να του κλέψει τα προύλια, τον λέει: Μιχάλη, (ι)δε το ν-Νίκο σ-σον είναι μ-πον κάμνει. Λέει ο πατέρας μου, (δ)ε μ-πειράζει, και ήτο μ-προσηλωμένος στα προύλια. Και πάλε, και πάλε τα ίδια, ο Νίκο σ-σον, κοίτα είναι μ-πον κρατά. Είδε γ-κι απόδε ν-ο Γιάννης πως (δ)ε μπορεί (ν)α κλέψει τα προύλια και τον λέει : Μιχαλάκη, ο Νίκος σ-σον γλύφει ένα κόκχαλο. Ο πατέρας μου χωρίς να σηκώσει το κεφάλι ν-του από το τάβλι λέει : (Δ)ε μ-πειράζει, πασκάζει...

Η περιβόητη φωτογραφία

Ο Γιάννης του Μανόλη³⁶⁰ έκαμνε μ-πολλές δουλειές, έκαμνε γ-και το φ-φωτογράφο. Έβγαλε ν-του πατέρα μου μια φωτογραφία, σε σχήμα ταυ-τότητας για να τη β-βάλει μέσα στο βιβλιάριο ασφάλισης. Α(ν) δε ν-έγραφε

359. Απόπατος, ο : το αποχωρητήριο, το καμινέ, από το ρήμα αποπατώ.

360. Γιάννης του Μανόλη, ο : Ιωάννης Εμ. Παπαϊωάννου (1877 - 1957). Ψηλός, Ξερακιανός, αριστοκράτης, ήξερε το μυστικό της καλοπέρασης. Γνώριζε πολλές δουλειές και καμιά δεν έκανε. Γλεντζές και σοβαρός καλαμπουρτζής (Βλ. υποσημ. 7).

μ-πάνω Μιχάλης Παπάτσος, (δ)ε θ-θα το ν-εγνώριζα. Αυτή 'νι η περιβόητη φωτογραφία του Γιάννη του Μανόλη. 'Ότα ν-επήε ν-ο πατέρας μου (ν)α τη μ-πάρει, τόσο κακοφτιαγμένη ήτο ν-η φωτογραφία, που (δ)ε ν-εγνώριζε τη φάτσα ν-του. Λέει του Γιάννη: 'Εκαμες τις φωτογραφίες; Λέει: 'Εκαμάτες. Πού 'νι η δικιά μου; (Ν)α τη μ-πάρω στην ν-αστρονομία, (ν)α τελειώνω. Λέει του, εκεία πάνω 'νι, πάνω στο τραπέζι. Εσκάλιζε, εσκάλιζε λοιπό(ν), (δ)ε ν-τη ν-έβρισκε, Γιάννη, (δ)ε ν-τη ν-ευρίσκω τη μ-μούρη μου. — Εκεία πάνω 'νι γ-και σκάσε. 'Ερκεται ο Γιάννης, σκαλίζουν, σκαλίζουν(ν), λέει: Αυτοσδά (δ)ε ν-είσαι συ; Λέει το Μιχαλάκη: Εγώ αυτοσδά; (Δ)ε ν-ε μοιάζω καθόλου. Και θυμών-νει ο Γιάννης και το(ν) ν-εκννήα δυο ώρες γύρω γύρω τη γ-κάμαρα (ν)α το μ-πιάσει που το(ν) ν-επρόσβαλε, λέει, επειδή του 'πε ότι εκείνη 'νι η φωτογραφία του... Μετά αγαπήσασι.

Του Μιχαλάκη η φτέρνα ³⁶¹

Το Μιχαλάκη, όταν χτύπησε ν-το πόδι ν-του για πρώτη φορά, είχε μ-πάει στο γιατρό το μ-Πέρο³⁶². 'Ητο σοβαρά. Ο γιατρός αναγκάστηκε (ν)α πάρει δείγμα από το πόδι. Του λέει το Μιχαλάκη, που (δ)ε ν-τα 'χε γ-καλά με τους γιατρούς, είναι μ-που κάμνεις; Θα πάρω δείγμα να στείλω στην Αθήνα για βιοψία... Του λέει ξερά ξερά: — 'Ακουσε (ν)α δεις, άμ-μα εσύ θέλεις (ν)α φάεις κρέας κόψε όσο θ-θέλεις, εγώ (δ)ε ν-έχω σκοπό (ν)α ταΐσω και τους Αθηναίους.

Η Θεολογού ταξιδεύει πρώτη φορά με αεροπλάνο (Αφηγητής: Νίκος Μ. Παπάτσος)

Το Μιχαλάκη που ήτο στη ν-Αθήνα, στο Δημοτικό Νοσοκομείο, έλεε μ-πολλά τρα(γ)ούδια αταίριαστα.

(Εφτά γιατροί τω(ν) ν-Αθηνών(ν), ν-οι τρεις μου πήρα ν-αίμα
κι οι άλλοι τέσσερις γιατροί επήρα ν-όξω δρόμο).

361. Το Μιχαλάκη έπαιζε βιολί στους Πάλους, σε κάποια βάπτιση. 'Όταν τέλειωσε το παίξιμο, το 'ριξε στο πιωτό, ως συνήθως. Μεθυσμένος καθώς ήταν, παρακάλεσε κάποιον να τον φέρει μπροστά στο Μαντράκι με το μοτοσακό. Η αλυσίδα με τον πίσω τροχό γάντζωσαν την άκρη του παντελονιού του, τράβηξαν προς τα μέσα το πόδι και του 'κοψαν την πτέρνα. 'Όταν έφτασε έξω από το σπίτι του, περυσμένα μεσάνυχτα, κατέβηκε από το μοτοσακό και τότε κατάλαβε πως του 'λειπε η πτέρνα του. Πολλά χρόνια ταλαιπωρήθηκε τρέχοντας από νοσοκομείο σε νοσοκομείο. Τα ανέκδοτα του Μιχάλη με τους γιατρούς είναι πάρα πολλά.

362. Πέρο, τον: Θεόφιλος Πέρος. Κατάγεται από την Κάλυμνο. Εγκαταστάθηκε στην Κω (1945), άνοιξε ιδιωτική κλινική και ως παθολόγος και γενικός χειρουργός προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες για μια ολόκληρη 35ετία στους Κώους και τους Νισύριους.

(Δ)ε ν-ημπορούσε (ν)α σαλέψει και το(ν) ν-εβάλασι μ-πάνω σ' ένα φορειό. Και λέει ο Μιχάλης : Ετσά που με σηκών-νασι, σηκών-νομαι και 'γω πάνω στο φορειό. Θωρώ και με σηκών-νασι δυο αθρώποι. Ρωτώ, βρε παιδιά, πόσοι με σηκών-νετε ; (ο Μιχάλης κοντός, μικρόσωμος, αδύνατος, ήταν δεν ήταν 40 - 45 κιλά). Πετιέται ο μπροστινός και λέει, δυο σε σηκών-νομε. Κάμνει ο Μιχάλης «μοναχά»;

'Όταν ν-ετελειώσασι ν-οι θεραπείες, κατεβαίν-νασι στη γ-Κω με το αεροπλάνο. Πολλά κενά, η μητέρα μου η Θεολογού πρώτη φορά ταξιδεύγει, εφοήθη ν-η γυναίκα. Συνέχεια εσκούντα ³⁶³ν-το μ-πατέρα μ-μον. Μιχαλάκη, ω Μιχάλη, το αεροπλάνο πφέφτει, (θ)α πφέσομε θέλει κάτω ! Ο πατέρας μου (δ)ε ν-εμίλα. Μετά από λ-λίω μ-πάλε η μάνα μου : Ειντά 'παθα κι ήμπα μέσα. Ω Μιχαλάκη, το αεροπλάνο πφέφτει, πφέφτομε σ-σου λέω ! Οπότε ο Μιχαλάκης της λέει : Μωρή, είντα φωνάζεις ; (Δ)ε μ-πά(ε) να πφέσει κάτω, δικό σ-σου 'νι ;

Ο αρραβώνας του Νίκου

Στο ν-αρραβώνα το δικό μ-μον, επειδή αρραβωνιάστηκα³⁶⁴ μικρός, του 'χε(ν) μ-πει η κυράτσα μου η Αννίκα³⁶⁵ : Ω Μιχάλη, γιάντα πιο αρραβωνιάζεις το ν-Νίκο σ-σου ετσά μικρό, ας το ν-άφην-νες (ν)α μεγαλώσει λ-λίω ν-ακόμα, (ν)α σου δώσει ένα μ-ποτήρι ν-νερό. Λέει εκείνος ξερά ξερά : (Δ)ε διψώ !

Το όνειρο του Νίκου

Είδα ένα όνειρο και το 'πα της μάνας μου τη ν-άλλη μέρα. Λέω, βρε μάνα, εχτές εθώρου(ν) ν-το ν-άντρα σ-σου. Μου λέει εκείνη, και 'γω λαχαρώ (ν)α το(ν) δ-δω, από το γ-καιρό(ν) μ-που πόθανε (δ)ε ν-το ν-είδα ! Πώς ήτο ; Καλός ήτο, ν-όμορφος ; Λέω της, έπι-νε, εγλέντα, ετραούδα, φωνές, κακό, έπαιζε ν-το βιολ-λί ν-του και το πόδι ν-του άκοπο. Λέει μου, έπιν-νε ; Λέω της, αμ-μέ ! Λέει μου : 'Ό,τι έκαμνε ζωντανός κάμνει και ποθαμ-μένος. (Δ)ε λ-λέει (ν)α το κόψει !

363. Ε σ κ ο ύ ν τ α : ρ. σκουντώ = σπρόχνω, παρακινώ, ενοχλώ.

364. Ο Νίκος Μ. Παπάτσος αρραβωνιάστηκε και πήρε γυναίκα του τη Μαρία Ε. Σακαλή.

365. Α ν ν ί κ α, η : Άννα Παπάτσου-Μαστρογιάννη (1909). Η μεγάλη αδελφή του Μιχάλη και συζυγος του δασκάλου Αποστόλη Μαστρογιάννη (1902). Θεία του Νίκου, γι αυτό και την αποκαλεί «κυράτσα». Η Αννίκα, τύπος σχιζόθυμος, μετρημένη, σοβαρή, επιφυλακτική, πάντα συμβούλευε το μικρό αδελφό της, γι' αυτό ανάμεσά τους υπάρχουν πολλές ανεκδοτολογικές και ευτράπελες στιχομυθίες.

Η Σοφία του Παπάτσου

Η Σοφία³⁶⁶ η αδελφή μου, παρ' όλ-λο-ν μ—που με περνούσε δυο χρόνια, τη ν-έβρισκα σε κάθε τάξη. Τα γράμματα (δ)ε ν-τα 'παιρνε. Τη μ-πρώτη ν-τάξη τη ν-έκαμε στη γ-Καρδιάμαινα της Κω. Εκεί τη ν-έβγαλα και γω τη μ-πρώτη ν-τάξη. Της Σοφίας (δ)ε ν-της αρέσα(ν) γ-καθόλου τα γράμματα. Τθυμούμαι μια φ-φορά το σ-συχ-χωρεμένο ν-το Κρούσκο³⁶⁷ που'χαμε τη «μ-παρασκευή του οξυγόνου». (Δ)ε ν-ήξερε γ-κάνας το μάθημα. Λέει ο Κρούσκος, βρε Σοφία, πον κάθετο μ-πίσω με τα μεγάλα κεφάλια³⁶⁸ η Σοφία, η Ιλιάνα, του Αντρίκου η κόρη, η Ερήνη του Κετσέ, (δ)ε ν-ηξέρεις τίποτα (ν)α μας πεις για τη μ-παρασκευή του οξυγόνου; Τι, τι, κάμνει η Σοφία. Επαναλαμβάνει ο δάσκαλος ο Κρούσκος τη ν-ερώτηση και σηκών-νεται η Σοφία και λέει : Ούτε Παρασκευή ξέρω 'γω ούτε Σάββατο.

* * *

'Εβαλε ν-εμένα η μάνα μου (ν)α πω στο γ-Κρούσκο, ότι η Σοφία, άμ-μα σκολά αφ' το σκολείο πάει κεία πέρα μες στον Αι-Σάββα³⁶⁹ στις λάντες³⁷⁰ και βρέχει τα ρούχα της, τα παπούτσια της, λ-λερών-νεται κι (δ)ε ν-εδιαβάζει. Ο Κρούσκος ο κακόκοιρος θεώρησε γ-καλό (ν)α της κάμει παρατήρηση μες στη ν-τάξη. — Βρε Σοφία, (δ)ε ν-εντρέπεται ολόκληρη κόρη, (ν)α πααιν-νεις (ν)α κυλιέσαι μες στις λάσπες του Αι-Σάββα, σα ν-το χ-χοίρο σας ; Τον λέει η Σοφία : Μάνα, μάνα, αφού (δ)ε ν-έχομε χ-χοίρο ! Τα 'λεα του πατέρα μου και σκούσε στα γέλια.

366. Σ ο φ ί α Μ. Πα π ά τ σ ο υ (1944) : Η πρωτοκόρη του Μιχαλάκη και της Θεολογούς, η αδελφή του Νίκου και του Αντώνη. Η Σοφία, λεπτόσωμη, κοντούλα, αδύνατη και άρρυθμη, ψυχογραφείται σύντομα και απλά από τις πληροφορίες που δίνει ο αδελφός της Νίκος με τα δύο ανεκδοτολογικά ενσταντανέ της συμπεριφοράς της. Η Σοφία και η Αννίτσα του Γιάγκου (βλ. υποσημ. 5, 7, 8, 39, 40) είναι τα μόνα ζωντανά πρόσωπα στα οποία έγινε σχετική αναφορά.

367. Κ ρ ο ύ σ κ ο ς Ε μ μ α ν ο υ ή λ : βλ. 21 και 293 υποσημειώσεις.

368. Μ ε γ ά λ α κ ε φ ά λ ι α, τα : Λέγεται ειρωνικά για τις φιλενάδες της Σοφίας, την Ιλιάνα Λήμνιου και Ειρήνη Κετσέ, που κι αυτές δεν έπαιρναν τα γράμματα.

369. Α ι ς - Σ ά β β α ς, ο : Ονομασία της παραλιακής συνοικίας πριν από το λιμάνι εξαιτίας μιας μικρής εκκλησίας, αφιερωμένης στον Άγιο Σάββα.

370. Λ ά ν τ ε ς, οι : Λάντα είναι μικρή λακκούβα στην ξηρά ή στην παραλία που μαζεύονται στάσιμα νερά της βροχής ή της θάλασσας και βγάζουν κακή οσμή.

ΕΠΙΜΥΘΙΟ

Δυο Νισυριές μαλλώνου(ν)

Η μια ήτο μ-πάνω στο μπαλκόνι και η άλλη κάτω στο δ-δρόμο. Εμα-
εύτη(κε) ν-ο κόσμος και τις έκανε. Μωρή πεξά, μωρή δεξά, παλιογεναίκα,
άτιμη, έλεε ν-η μια στη ν-άλλη και ετσακχώνοντο...

Η από κάτω: Μωρή, (δ)ε ν-είσαι βρώμα; (Δ)ε ν-είσαι; (Δ)ε σ-σε πιά-
σασι μ-με το ν-τάδε... κάτω από το ν-αγρόμυτθα ν-του Στρούκχη; (Δ)ε σ-σε
πιάσασι; Ε; πέ μου; (Δ)ε σ-σε πιάσασι;

Η αο πάνω: Πότε, βρε κουλαντόνα, με πιάσασι; μ-πότε;

Η από κάτω: Επέρσι.

Η αό πάνω: Α, επέρσι... Εθάρου μ-πως έλεες εφέτος, (ν)α κατέβω
κάτω (ν)α σου σπάσω τη γκεφάλη σ-σου...

* * *

Με τις δυο ανώνυμες Νισυριές, που μαλώνουν, συμβολικά, κλείνει
το Α΄ Μέρος της εργασίας μας. Ίσαμε δω αναφερθήκαμε, επωνύμως, σε
ανθρώπους —και στα επεισόδιά τους— που δεν υπάρχουν πια, πέθαναν.
Συμβολικά, επίσης, κλείνουμε με τα δυο ανεκδοτολογικά στιγμιότυπα της
Σοφίας Μ. Παπάτσου, που είναι το μόνο ζωντανό πρόσωπο. Στο Β΄ Μέ-
ρος, που θ΄ ακολουθήσει, θα συμπεριληφθούν και οι ζωντανοί, αφού προ-
ηγηθούν, όσοι τυχόν παραλείφθηκαν ή όσοι στο μεταξύ θα έχουν πεθάνει,
όπως π.χ. ο Χρυσόστομος του Ορσάρη (19.12.1904 - 7.1.1986), η Σοφία
του Καπίτη (1903 - 5.5.1986) κ.α. — Προγραμματίσαμε να δοθούν σε δυο
Μέρη «Οι χαρακτήρες και τα Πειράγματα στη Νίσυρο», για να πλησιά-
σουμε κάπως στην ολοκλήρωση του θέματος. Οπωσδήποτε εκτεταμένες
εργασίες αυτού του είδους κουράζουν.

Ας βοηθήσουν όσοι μπορούν και θέλουν να συμπληρωθεί η δύσκολη
—και γιατί όχι τολμηρή— αυτή εργασία. Πώς θα βοηθήσουν; Με τις πα-
ρατηρήσεις τους, τις υποδείξεις τους, τις κριτικές τους και ιδίως με την
παρουσίαση νέων στοιχείων. Τότε θα είναι μικρότερες οι παραλείψεις και
τα κενά λιγότερα. Αναγκαίο συμπλήρωμα, λοιπόν, του Α΄ Μέρους είναι η
κυκλοφορία του Β΄ Μέρους. Και αυτό θα κινηθεί στους ίδιους άξονες ως
προς τη δομή και τη λειτουργία των «Χαρακτήρων και Πειραγμάτων», με
κάποια νέα προσέγγιση στον παραδοσιακό τρόπο ψυχαγωγίας του παλιού
Νισύριου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΑΒΡΑΜΑΝΤΗ Ι., «Ανέκδοτα» (19). Περιοδ. Ποντιακή Εστία. Θεσσαλονίκη 1950.
2. ΑΜΑΡΙΩΤΟΥ ΜΑΡΙΑΣ, «Ιστορίες της Μανούλας μου», Αθήνα 1948.
3. «Ανέκδοτα» Ποντιακά (57), Περιοδ. Ποντιακή Εστία, Θεσσαλονίκη, 1950, 1951, 1952, 1953.
4. ΒΕΖΥΡΟΓΛΟΥ ΒΑΣΙΛΗ, «Μύθοι, Ιστορίες, Πλάκες, Διαλογισμοί». Επιμέλεια Κ.Ο. Σακελλαρίδη. Ανάτυπο εκ του 5ου τόμου των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ», Αθήνα 1976.
5. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Μύθοι Ιστορίες και Σάτιρες» (Β' Σειρά). Επιμέλεια Κ.Ο. Σακελλαρίδη, Ανάτυπο από τον 8ο τόμο των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ», Αθήνα 1982.
6. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ ΓΙΑΝΝΗ, «Τα Ανέκδοτα του Καραϊσκάκη και του Κολοκοτρώνη, Ανέκδοτα - Γνωμικά - Περίεργα». Εν Αθήναις 1922, 8ον σελ. 80.
7. ΓΚΙΚΑ Π. ΓΙΑΝΝΗ, «Ντελάληδες, Έρευνα και Χρονικά», Εκδοτικός Οίκος «Αστήρ», Αθήνα 1983.
8. ΚΟΥΚΟΥΛΕ ΦΑΙΔΩΝΟΣ, «Βυζαντινών Βίος και Πολιτισμός», 1 - 6, Αθήναι 1948 - 1952.
- 9α. ΚΟΥΜΕΝΤΟΥ Ι. ΝΙΚΗΤΑ, «Η Κατερίνα του Κούλελη», Ηθογραφία, Ανάτυπο εκ του 3ου τόμου των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ», Αθήναι 1969.
- β. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Μοιρολόγια Νισύρικα», Αθήναι 1972.
- γ. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Ο Γάμος στη Νίσυρο», Ιστορική αναδρομή του θεσμού, Αθήνα 1976.
10. ΚΟΥΡΟΥΝΗ ΣΠ. ΓΙΑΝΝΗ, «Φωνητική του Γλωσσικού Ιδιώματος της Νισύρου», ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ τόμος 8ος, Αθήνα 1982, σελ. 397 - 460.
11. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Γενικές Γραμμές στο Τυπικό του Γλωσσικού Νισυριακού Ιδιώματος», Ανάτυπο από τα «Νισυριακά», τόμος 9ος, Αθήναι 1984.
12. ΚΟΥΤΡΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, «90 Μουραμπάδες», Αθήναι 1899, 8ον, σελ. 90 (Ευτράπελοι διηγήσεις).
13. ΚΡΙΜΠΑ Γ. ΠΑΝΟΥ, «Μνήμες» (Ιστορικολαογραφικά της Πολιανής Μεσσηνίας) Αθήνα 1986, Σατιρικά τραγούδια σ. 52 - 59.
14. ΚΡΟΚΟΥ ΓΙΩΡΓΗ, «Είντα γίνεται στη Χίο», Αθήνα 1952, 12ον, σελ. 112.
15. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Είντα γίνεται στη Χίο, Χιώτικα ανέκδοτα, (149), Αθήναι 1964, 16ον σελ. 119.
16. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ ΣΤΙΑΠΩΝΟΣ, Ελληνική Λαογραφία, Β' έκδοση, Αθήναι 1965, σελ. 215 - 239.
17. ΛΕΒΕΝΤΗ Ν. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ, «Ξεκαρδιστικά», Αθήνα 1984.
18. ΛΕΛΕΚΟΥ Μ., «Ελληνική Ευτραπεία», Αττικόν Ημερολόγιον, Αθήνησι 1881, σελ. 179 - 194.

19. ΛΙΟΥΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑΣ, «Στης Γιαγιάς τα Γόνατα», Αθήνα 1932.
20. ΛΟΥΚΑΤΟΥ Σ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, «Γλωσσικές Ευτράπεζες Διηγήσεις», Αφιέρωμα στη μνήμη Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη, 1960, σελ. 233 - 255.
21. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Ανέκδοτα και Εκτόνωση», Εφημ. «ΒΗΜΑ», Αθήνα 8.11.1973.
22. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία», Β' έκδοση, «Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης», Αθήνα 1978. (Βλ. Ευτράπεζες διηγήσεις ή Αστειολογήματα, σελ. 135 - 140).
23. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Βιβλιοκρισίες», «Λαογραφία», Τόμος ΛΒ'. Αθήνα 1982, σελ. 462 - 465.
24. ΜΑΝΤΟΥΔΑΚΗ Ε. ΚΩΣΤΑ, «Νισύρικοι Αντίλαλοι», Αθήνα 1977.
25. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Κάποτε στη Νίσυρο», Αθήνα 1983.
26. ΜΕΓΑ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, «Συστηματική Λαογραφία», Αθήνα 1961.
27. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν», Αθήνα, 1961.
28. ΜΕΡΑΚΛΗ Γ. Μ(ΙΧΑΛΗ), «Ευτράπεζες Διηγήσεις». Το κοινωνικό τους περιεχόμενο. Βιβλιοπωλείο «ΕΣΤΙΑ», Αθήνα 1980.
29. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Ι. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, «Τοπωνυμικό Νισύρου», «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ», τόμος 3ος, Αθήνα 1969, σελ. 230 - 268.
30. ΠΟΛΙΤΟΥ Γ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, «Παροιμίες», τ. Δ' (1902) Αθήνα, σελ. 124 - 125.
31. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Διάγραμμα Θεμάτων λαογραφίας», «Λαογραφία», Α' τόμος, Αθήνα 1909, σελ. 10 και 415.
32. ΡΗΓΑ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, «Σκιόθου λαϊκός πολιτισμός», Β' Θεσσαλονίκη 1962, 99 - 152.
33. ΡΩΜΑΙΟΥ ΚΩΣΤΑ, «Κοντά στις ρίζες» (Έρευνα στον ψυχικό κόσμο του ελληνικού λαού). Β' έκδοση, Βιβλιοπωλείο «ΕΣΤΙΑ», Αθήνα 1980.
34. ΣΑΒΒΑ ΠΕΤΡ. «Αναμνήσεις από τα φαιδρά του νησιού μας», Καστελλοριζιακά Νέα, έτος 5(1953/54) φ. 46, σελ. 2.
35. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ Ο. ΚΩΣΤΑ, «Νισύρικο Παραμύθιο», Ανάτυπο εκ του 5ου τόμου των «ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ», Αθήνα 1976.
36. ΣΕΤΤΑ ΧΡ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, «Εύβοια, λαϊκός πολιτισμός», Αθήνα 1976, σελ. 221 - 226 και 296 - 315.
37. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ ΣΠΥΡΟΥ, «Η Βλοημένη τράπουλα». Κεφαλλονίτικη παράδοση στο γλωσσικό ιδίωμα. Αθήνα 1953, 8ον, σελ. 17.
38. ΣΠΕΤΣΙΕΡΗ ΚΩΝ/ΤΙΝΟΥ, «Η ψυχική ζωή του ανθρώπου», Αθήνα 1960. (Αι ψυχικάί διαφοροποιήσεις — Οι ψυχολογικοί τύποι σ. 215 - 314).
39. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, «Οδηγία προς συλλογήν λαογραφικής ύλης», Εν Αθήναις 1962. Ακαδημία Αθηνών.
40. ΣΤΑΘΑΚΗ Δ. ΣΤΑΘ. «Αλησμόνητοι 'τύποι' κι ανέκδοτα του Κόσμά (12)», Χρον. Κοσμά, Αθήνα 1971.
41. ΤΟΜΑΣΙΔΗ Χ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, «Εισαγωγή στην Ψυχολογία», Εκδόσεις «ΔΙΠΤΥΧΟ», Αθήνα 1982.
42. ΧΑΛΙΟΡΗΣ Ν.Γ., «Από τα ανέκδοτα του ναυάρχου Παύλου Κουντουριώτου», Περιοδ. «Το Μέλλον της Ύδρας», Αθήνα 1955.
43. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ, «Βιβλιοκρισίες», «Λαογραφία», Τόμος ΛΒ' (32), Αθήνα 1982, σελ. 509 - 514.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ Α΄ : ΟΝΟΜΑΤΑ

(Οι αριθμοί παραπέμπουν στις σελίδες)

- Αγγελικό, το 47
 Αδαμάντιος, ο (Διαμάντης) 42
 Αναστάσης, ο 46, 47
 Ανδριώτης Σπύρος, ο (του Μαστροκων-
 σταντή) 36
 Ανθίτσα, Ανθούσα, Ατθή, η (Καβαζαρο-
 πούλου) 14, 42
 Άννα του Βασίλη, η 76
 Άννα του Γιαννάκη, η 65
 Άννα της Ζωής, η 28
 Άννα του Καβαλλιώτη, η 64, 65 (Κα-
 βαλλιώταινα)
 Άννα του Καμά, η 80
 Άννα του Μιχάλαρου, η 75, 76, 77, 78
 Άννα του Σταυρινού, η 64 (Βλ. Παρα-
 μπούτθη)
 Άννα του Φας (Φασουλαρίδη) 15
 Άννα του Φασουλαρή, η (Βασουλαρή)
 50, 51 (Γ. Μούρα)
 Αννίκα, η (Παπάτσου, σύζυγος Α. Μα-
 στρογιάννη 11, 17, 28, 42, 48, 49, 91
 Αννίτσα του Γιάγκου, η (Καβαζαροπού-
 λου) 12, 14, 42, 43, 92
 Αντωνιάδης, ο (Καρπαθάκης Αντώνιος)
 22
 Αντώνης ο Λυριστής (Βλ. Μάμμας Αν-
 τώνιος) 26, 27
 Αποστόλης του Τσαχαγιά, ο 44
 Αποστολίδη Ασημένη, η 40
 Αρκαμούζης Ιωάννης, ο (Παψής) 54, 55
 Ατθούλλα του Δημητρώ, η 58
 Ατθουλ-λί του Τσουπανάκη, η 46
 Ανθούσα του Κορωναίου, η 62
 Αυλακιώτης, ο (Ν.Κ. Σκούρτος) 32
 Βαγιάτης Γεώργιος, ο (Βλ. Γιώργος του
 Μπαγιάτη) 29, 80
 Βάλτερ Μπρουν, ο 73
 Βαπορίδη Α. Άννα, η 79
 Βαπορίδη Α. Ερωφίλη, η 79
 Βαπορίδη Α. Ευσεβία, η 79
 Βαπορίδη Α. Καλλιόπη, η 79
 Βαπορίδης Αντρέας, 79
 Βαπορίδης Α. Δημήτριος, ο 17, 56, 79,
 80, 81 (Βλ. και Παπορίδης Δημήτριος
 και Δημητρός)
 Βαπορίδης Α. Νικήτας, ο 79
 Βαρκανής Π. Γεώργιος, ο 36
 Βεζύρογλου Μ. Βασίλειος, ο 37, 50, 51, 62
 (Βλ. και Βασίλης του Βεζύρη 50, 51)
 Βεζύρογλου Γιάννης, ο 40, 62
 Βεζύρογλου-Σαλάχα, Μαρία-Μαρίκα, 40,
 62 (Βλ. και Μαρίκα του Βεζύρη, η 62)
 Βελής (Κέντρης Νικόλας) 49
 Βερδελλή - Καζάντη - Ευτυχία, η 67
 Βερδελλής Δ. Αθανάσιος, ο 60, 85
 Βιολλή Μιχ. Αγλαΐα, η 69, 70
 Βιολλή Γεωργ. Καλλιόπη, η 38, 70
 Βιολλή Μιχ. Καλλιόπη, η (Πόπη) 68, 69
 Βιολλή Μιχ. Σοφία, η 69
 Βογιατζή Μαρία (Περούλη), η 41, 42
 Βογιατζής Νικόλαος, ο 54
 Βουτσά Α. Άννα (Στ. Χατζηστεφανή),
 η 74
 Βουτσά Βαγ. Άννα, η 74
 Βουτσά Βαγ. Ειρήνη η (Ιντζέ) 74
 Βουτσά - Μαούλη - Καλή, η 78
 Βουτσά Α. Καλλιόπη, η 74
 Βουτσά Κ. Πολυξένη, η (Ν. Φραντζή)
 24, 74

Βουτσάς Αντώνης, ο 74
Βουτσάς Κ. Αντώνης, ο 74
Βουτσάς Βαγγέλης, ο 21, 74
Βουτσάς Α. Γιώργης, ο 70, 74, 75
Βουτσάς Κωσταντής, ο 74
Βουτσάς Γ. Μιχάλης, ο 69, 70
Βουτσάς Νικήτας, ο 74
Βουτσάς Νικόλαος - Νικόλας, ο 21, 53,
74, 75, 76, 77
(Βλ. Κόλας, ο, παρωνύμια)
Βουτσάς Α. Παντελής, ο 21, 53, 54, 74,
77, 78
Βρούζου Αριστ. Άννα, η 69
Βρούζου Αριστ. Ασημίνα - Μιμή, η 69
Βρούζου Αριστ. Ειρήνη, η 69
Βρούζου Μαρία, η (Συρνιαώταινα) 69
Γενάς Μιχαήλ, ο 13
Γεωργάκη Μαργιά, η 24
Γεωργάκης Παύλος, ο 61
Γεωργιάδης Χ. Αλέξανδρος, ο Γεώργιος,
82
(Βλ. Παπαλέξανδρος)
Γιάγκος, ο (Ι. Καβαζαρόπουλος) 14, 42
Γιάκουμος του Ζαράκη, ο 34, 35
Γιαννάκη Άννα, η 65
Γιαννάκη Π. Μαρία, η 56
Γιαννάκη - Κατσιματιδίη Άννα, η 85
Γιαννάκης - Μάρτεν (Μάρτιν) - Π. Μι-
χαήλ, ο 57, 83
Γιαννακός Κωνσταντίνος, ο 57 και Κώ-
στας, ο 20, 57 (Μαντούς και Μαντάλα)
Γιάννης του Γιώργου, ο 46, 47
Γιάννης του Καζαβή, ο 23
Γιάννης ο Καλαπαλικής, ο 43, 47, 51,
53, 59
Γιάννης του Καμπανή, ο 43
Γιάννης του Κέντρη, ο 54, 55, 77
Γιάννης του Κουβή, ο (Ιωάννης Ιακ.
Κώνστας) 27, 28
Γιάννης ο Κουμέντος, ο 50,51
Γιάννης του Μανόλη, ο 11, 89, 90
Γιάννης του Μιχάλαρου, ο 32, 75
Γιαν-νιός Σακ. Ιωάννης, ο 82
Γιώργης του Διακαντώνη, ο 29
Γιώργης του Διάκου, ο 33
Γιώργης του Διάκου, ο 47
Γιώργης του Διαμαντή, ο 36

Γιώργης του Ζαπετάκη, ο 22, 63
Γιώργης του Ιωάννη, ο 49
Γιώργης του Κονταρή, ο 30
Γιώργης του Κουζούλη 17, 21, 22, 23, 45
Γιώργης του Μπαγιάτη, ο 29
Γιώργης του Παπακέντρη, ο 76
Γιώργης του Σταμάτη, ο 71
Γιώργης του Τσουλλάτου, ο 47
Γιώργης του Χαρτοφύλη, ο (Γεωργέους)
37, 39
Γιώργης του Χριστοφόρου, ο 23, 74, 77
Γλυκιάρης ο, Νικόλας 20, 29

Δημήτρης του Έψιμου, ο 60, 61
(Βλ. και Ρουσέττος Ι. Δημήτριος)
Δημητρός 17, 56, 79, 80, 81
(Βλ. και Βαπορίδης ή Παπορίδης
Δημήτριος)
Δημητρός, ο Χαρτοφύλης 34, 35
Διακαντώνη Άννα, η 29
Διακαντώνη Μαρία, η 29
Διακαντώνης Αντώνης, ο 52
Διακαντώνης Γεώργιος, ο 29
Διακαντώνης Νικόλαος, ο 20
Διακοπαναγιώτη - Σταυριανού Χαρέκια
(Χαριτωμένη), η 22, 44, 78
Διακοπαναγιώτης Νικόλαος, ο 13, 43, 44
Διαμάντης, ο 14, 42, 53
(Βλ. και Καβαζαρόπουλος Αδαμάν-
τιος)
Διαμαντόπουλος Νίκος, ο 30
Διονής Νικόλας, ο 30

Ελένη, η (Καβαζαροπούλου) 12, 14
(Βλ. και Ελένη του Γιάγκου) 42, 43
Ελένη του Διάκου, η 33
Ελισάβη, η 48, 49
Εμμανουηλίδης-Οικονόμου Γιώργος, ο 31
Εμμανουηλίδης Χαράλαμπος, ο 60, 61, 64
Ερήνη, η (του Καραβάκη) 59, 60
(Βλ. και παρων. Καραβέλ-λα)
Ερήνη του Κετσέ, η 92
Ερήνη του Μηλά, η (Φασουλαρίδη) και
Ερήνη του Παπαποστόλη 28, 48
Ερήνη (Σταυρινού Χαρτοφύλη) 36
Ερήνη του Τραμπούλη, η 77 (Ρηνιώ)
Ερήνη του Φασουλαρή, ή Φασουλαρίδη,
ή και Κατσιματιδίη Ειρήνη, 47, 53, 79

Ερήνη, η (Φασουλαρίδη - Κέντρη) 40
«Εστία», η 6
Ευαγγελίστρια, η 84
Ευγενία του Φραζ-ζή, η 24
Ευτυχία του Βασίλη, η 51, 52
(Βλ. Παπανικολάου, 26)
Ευτυχία του Καζίνου, η 56, 57, 79, 80, 81

Ζαννή Πολυξένη, η 87
Ζαπετάκης Γεώργιος, ο 22, 23, 45, 63
Ζαπετιάδης Μιχαήλ, ο (Ζαπέτης - Ζα-
πετάκης) 13
Ζαράκης Γιάκουμος, ο (Ιάκωβος) 34
Ζερβός Αντώνης, ο 24
Ζερβός Αντώνης, ο 24
Ζερβός Γιώργης, ο (Γιώργης του Κου-
ζούλη) 17, 21
Ζερβός Μανόλης, ο 22
Ζερβός Φραζής, ο 83
Ζερβού Ευγενία, η 24, 25
Ζερβού Καλή, Καλλιόπη (Καλή του
Κουζούλη) 17, 21
Ζορμπάς, ο 6
Ζωγράφου Άννα, η 31
Ζωσιμοπούλου Πρ. Αγγελική, η 46, 47

Ηλιάδης Αντώνης, ο 20

Θεοδώρου Δ. Ανθούλα, η 56
Θεολογού, η 9, 11, 87, 88, 91 (Βλ. και
Κρητικού - Παπάτσου)
Θεοφιλόπουλος Νίκος, ο 56
Θεοχαρίδης Μ. Θεοχάρης, ο 82
Θώρα του Κουενή, η 36

Ιερομνήμων Κυριάκος, ο (Πάφου - Κε-
ριάκος) 20
Ιλιάνα του Αντρίκου, η 92
(Βλ. και Λήμιου Ιλιάνα)
Ιντζές Δημ. 74
Ιταλοί, οι 27
Ιωάννης, ο (Μούρας Κ. Ιωάννης) 60

Καβαζάρης, ο 14 (ο Γιάγκος, Ιωάννης
Καβαζαρόπουλος) 42
Καβαζαρόπουλος Ι. Αδαμάντιος, ο 14,
52, 53
Καβαζαροπούλου Άννα η (Βλ. Αννίτσα
του Γιάγκου) 12

Καζαντζάκης, ο 6
Καζάντης Γ. Δημήτριος, ο 67
Καζάντη - Κυπραίου Καλλιόπη, η 37,
67, 84, 85
Καλαπαλική Μαρία Κ., η 51
Καλαπαλικής Κ. Ιωάννης, ο 43, 47, 51,
53, 59
Καλαπαλικής Νίκος, ο 14
Καλέξης Μιχαήλ, ο 13
Καλή του Καράγιαννη 19
Καλή του Κουζούλη 17, 21, 22, 23, 45
Καλή του Λαδερού, η 44, 45
Καλή του Μαούλη, η 53, 54, 78
Καλή του Μιχάλαρου, η 70, 77
Καλή του Παπαντώνη, η 15, 40
Καλή του Παριανού, η 46, 47
Καλλιόπη του Βασίλη, η (Καλλιόπη
Παπανικολάου) 26, 27, 28, 52
Καλλιόπη του Παπά, η 60
Καλλουδής, ο 88
Καμιάς, ο 80
Καμπανή Ι. Ελένη, η (Καβαζαροπούλου)
12, 42, 43
Καμπανή Μαριγώ του Νικήτα, η (Κου-
μέντου) 19, 50
Καμπανής Γιάννης, ο 43
Καμπανής (Κάτσος) Κωνσταντίνος, ο 24
Καμπανής Νικήτας, ο 19, 50
Καπίτη - Παπανικολάου - Καλλιόπη, η
26
Καπίτη Σοφία, η 26, 52, 93
Καραβάκη Α. Ειρήνη, η 24, 27, 29, 51,
52, 59, 60
Καραβάκη Α. Καλλιόπη, η 29
Καραβάκης Αποστόλης, ο 27, 29
Καραβάκης Α. Νικόλας, ο 29
Καραγιάννη Καλή, η 19
Καράγιωργη Δ. Μαριγώ, η 33
Καράγιωργη Δ. Πολυξένη, η 33
Καράγιωργης Δ. Γεώργιος, ο 33
Καραναστάσης Γιώργης, ο 31
Καραναστάσης Ηρακλής, ο 31
Καραναστάσης Τάσος, ο 31
Καρβαίνινες, οι 51
Καρβαίνης Παρθένης, ο 12
Καργάρης ο, Γιάννης 20
Καρπαθάκης (Καλλέργης) Αντώνιος, ο 20

- Καρούσος Χ. Γεώργιος, ο (Γιούρας) 15
Καρούσος Χ. Χαράλαμπος, ο 81
- Κατερίνα του Κούλελη, η 10, 20, 37, 38, 71
- Κατινάς Γιάννης, ο 59
- Κατσαντωνάκη Σοφία, η 24
- Κατσιματίδη Ε. Ειρήνη, η 42, 53, 79
- Κατσιματίδης Γιάννης, ο 44
(της Μορφινής)
- Κατσιματίδης Μ. Εμμανουήλ, ο 79, 81
- Κατσιματίδης Ηλίας, ο 13
- Κατσιματίδης Ν. Ιωάννης (Γιάννης), ο 82, 83
- Κατσιματίδης Α. Μιχαήλ (Μάκης), ο 14, 82, 83, 84, 85, 86
(Βλ. Μάκης του Αντόναρου)
- Κατσιματίδης Νικόλαος, ο (του Γιάνναρου) 85
- Κατσιματίδης Ν. Παναγιώτης, ο 85
- Κατσομ-μάταινες, οι 44
- Κατσομ-μάτηδες, οι 83
- Κέντρης Στ. Ιωάννης, ο 12, 54, 55, 65
- Κέντρης Νικόλας (Βουός) 49
- Κετσέ Ειρήνη, η 92
- Κεχαγιάς Απόστολος, ο 44
- Κλούτση, η Μαργιτά 24
- Κοκκινάκης Εμμανουήλ, ο (Μανόλης) 44
- Κοκκινάκης Νικόλαος, ο 44
- Κόκκινος Παρθένος, ο 81
- Κόκκινου Μαίρη, η 85
- Κονταρή Άννα, η 41
- Κονταρής Γεώργιος (Γιώργης), ο 30
- Κονταρής Νικόλαος (Νικόλας) 25, 30
- Κοντοβερός Κ. Λάζαρος, ο 5, 17, 56, 79, 80
- Κοντοβερός Π. Μιλτιάδης, ο 57, 85
- Κοντοβερού Μ. Αγγελίκα, η 58
- Κοντοβερού Άννα, η 14, 17
- Κοντοβερού Κ. Ευτυχία, η 17, 56, 79, 81
(Βλ. και Ευτυχία του Καζίνου, η 79)
- Κοντοβερού Καλλιόπη, η 17, 81
- Κοντοβερού - Μαύρου - Μαριά, η 17
- Κοντονικολάου Ευστράτιος, ο (Στράτος) 20
- Κουζούλη Καλή, η 17
- Κουζούλης Γιώργης, ο 17
- Κουλάκη Ε. Καλλιόπη, η (Πόπη) 24, 58, 62
- Κουλάκης Εμμανουήλ, ο 39, 61, 62
- Κούλελη Κατερίνα, η (Κουλελιάννα) 10, 20, 37, 38
(Βλ. και η Κατερίνα του Κούλελη 71)
- Κουμέντος Γεωργ. Ιωάννης, ο 50, 51
- Κουμέντος Ι. Νικήτας, ο 5, 7, 10, 20, 23, 25, 37, 45, 72
- Κουμέντου Μαρία, η (Καμπανή) 19, 50
- Κουρούνης Γιάννης Σπ., ο 8
- Κουτελάκης Μ. Χάρης 50
- Κρητικού - Παπάτσου - Θεολογού, η 11, 87, 88, 89, 90, 91, 92
- Κρούσκος Π. Εμμανουήλ, ο 15, 71, 92
- Κυπραίος Μιχ. Περούλ-λής, ο 84
- Κυριακού η Καστελλοριζιά, η 20
- Κχεμάλης Μουσταφάς, ο 36
- Κώνστα - Βρούζου Βελεντίνη - Βαλεντίνη, η 83
- Κώνστα - (Κουβή) - Καλαπαλική Ασημέννη, η 47
- Κώνστα - (Κουβή) - Χατζηνικολάου Μαρία, η 54
- Κώνστας Ιάκωβος, ο (Κουβής) 76
- Κώνστας Ιακ. Ιωάννης, ο 27, 28
(Βλ. και Γιάννης του Κουβή)
- Κωσταντής του Μαστρογιάννη, ο 29
- Κάταινα, η 77
- Κώτσος του Μαντού, ο (Κ. Γιαννακός) 57
- Κώτσος, ο (Κωνσταντίνος Μηλάς) 28
- Κώτσος του Καμπούρη 11
- Λάγκο Μάριο, ο 73
- Λαδερός Κωνσταντίνος, ο 13
- Λαμπάδη Μαρία, η 61
- Λαμπάδης (γέρο-Λαμπάδης), ο 61
- Λεβέντης Εμμανουήλ, ο (Μανόλης) 21, 31
(Βλ. και Μανολιός, ο)
- Λήμνιος Εμμανουήλ, ο 20
- Λήμνιου Ιλιάννα, η 92
- Λεντής Ν. Ηλίας, ο 54
- Λυβίτση - Παπάτσου - Μαριγώ, η 44, 45, 86
- Λωξάντρα, η 81

- Μάκης τ' Αντώνη, ο Μάκης (Μιχαήλ Α. Κατσιματίδης) 14, 82, 83, 84, 85, 86
- Μάκης του Πασκαλάκη, ο (Μαυρουδής Εμμανουήλ) 59
- Μακρυγιάννη Γ. Σοφία, η 74
- Μακρυγιάννης Γ. Ιωάννης, ο 46
- Μαλασπίνας Σπυρίδων, ο 87
- Μάμμης Αντώνιος, ο (Αντώνης ο Λυριστής) 26, 27
- Μανόλης ο Γιατρός, ο (Εμμανουήλ Σακλαριδής), 11, 57
- Μανόλης Κατσιματίδης, ο (Εμμανουήλ Κατσιματίδης) 79
- Μανόλης, ο (Κρούσκος) 71
- Μανόλης του Σταυριανού, ο 59
- Μανόλης, ο (Εμμανουήλ Γ. Χαρτοφύλης) 20
- Μανολιός, ο 21, 31 (Βλ. Λεβέντης Εμμανουήλ)
- Μαντάς, ο (γερο-Μαντάς) 40
- Μαντουδάκης Κωνσταντίνος, ο 12, 32, 46
- Μαντουδάκης Ε. Κώστας, ο 10, 12, 79
- Μαργιά τ' Αντρέα, η 43, 47, 48
- Μαργιά του Βασίλη, η 51, 52
- Μαργιά του Γιωργάκη, η 24
- Μαργιά του Μαούλη, η 52
- Μαργιά του Μαύρου 17
- Μαργιά του Μπαγιάτη, η (Βαγιάτη) 48
- Μαργιά του Μπογιαζ-ζή, η 41, 42
- Μαρία του Γιαννάκη, η 56
- Μαρία του Έψιμου, η 61
- Μαρία του Παπά, η (του Αριστειδη) 75
- Μαρία του Περικλή, η 68, 69
- Μαρία του Περουλ-λή, η 86 (Κετσέ)
- Μαρία του Συρνώτη, η 69
- Μαρία του Χαζή, η 38
- Μαριγώ του Καμπανή, η (Βλ. Κουμέντου Μαρία) 19
- Μαριγώ του Χαράλαμπου, η 45, 86 (Βλ. Λυβίτση - Παπάτσου - Μαρία)
- Μαρικά του Βεζύρη, η 40, 56, 62
- Μαρίνος Γιώργης, ο 34
- Μάρτιν - Μάρτεν Μιχάλης, ο 57, 82, 83, 86 (Βλ. Γιαννάκης-Μάρτιν-Π. Μιχάλης)
- Μαστόρος Εμμανουήλ, ο (Τσιτσινίας) 26, 64
- Μαστόρος Νίκος, ο (Βλ. Νίκος Παραμπούτης) 26, 64
- Μαστόρου Κοκόνα, η 26, 64
- Μαστρογιάννη Άννα - Παπάττου, η 11, 22, 42, 48, 49, 55, 86, 91
- Μαστρογιάννη Γούλα, Μαρία - Μαριγούλα, η (Μάρτιν - Γιαννάκη, χήρα Μιχαήλ) 49, 55, 56, 86
- Μαστρογιάννη Λωρέττα, η (Τάκη Φραντζή) 49
- Μαστρογιάννη Μιμή, η 49 (Νικήτα Κουμέντου) 55
- Μαστρογιάννης Ν. Απόστολος 29, 38, 91
- Μαστρογιάννης Απ. Νικήτας, ο 49
- Μαστρογιάννης Νικήτας, ο (Μυζολούφης) 11, 38, 39, 46
- Μαστρογιάννης Σταυρινός, ο 22, 45
- Μαστροκοκωνταντής, ο (Σπ. Ανδριάτης) 36
- Μαυρουδής Κ. Γεώργιος, ο (Απάς) 56
- Μαυρουδής Κ. Εμμανουήλ (Μάκης του Πασχαλάκη) 59
- Μαυρουδής Μ. Ξενοφών, ο 15, 47
- Μαυρουδής Μιχαήλ, ο 47
- Μελίνη Ειρήνη, η 10
- Μελίνης Γιάννης, ο 10, 16
- Μερακλής Γ.Μ., ο 6
- Μηλά Ειρήνη, η 28
- Μηλάς Αριστοτέλης, ο 20
- Μηλάς Κώστας, ο 28 (Κώστος)
- Μιχαήλος, ο (Μιχαλάκη, Μιχάλης) 11, 48, 49, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92 (Βλ. Παπάτσος Μιχαήλ)
- Μιχάλης του Τσουπανάκη, ο 23, 46
- Μορφινή, η (Γιάννη Κατσιματίδη) 44
- Μπερδελ-λής, ο (Αθ. Βερδελλής) 60
- Μουλλός Γιάννης, ο 75
- Μουλλός (καπετάν Κωσταντής) ο 12
- Μουλλού Άννα, η 75
- Μουλλού - (Βουτσά Γεωργίου) Καλλιόπη - Καλή, η 70, 75
- Μούρα Κ. Καλλιόπη, η 60
- Μούρα Γ. Πόπη, η 83 (Πολίτη)
- Μούρας Γεώργιος, ο 13, 50, 58
- Μούρας Γ. Γιάννης, ο 27 (βλ. Βαβόρα ή Παπόρα)
- Μούρας Κ. Ιωάννης, ο 60, 83

- Ηηρεύς, ο 30
 Νικήτας του Καμπανή, ο 19, 50
 Νικητιάδης Κώστας, ο 34
 Νικητιάδης Π. Κώστας, ο 83
 Νικητιάδης Νικήτας, ο 34
 Νικητιάδης Σπύρος, ο 34
 Νικόλας ο Βουός, ο 49
 Νικόλας του Γιάνναρου, ο 85
 Νικόλας ο Γλυκιάρης, ο 29
 Νικόλας του Δημητρού, ο 34
 Νικόλας ο Καταλαμβάνης, ο 43
 Νικόλας του Κονταρή, ο 25, 30
 Νικόλας ο Φραζής, ο 43
 Νικολής του Φραζή, ο 46, 47

 Ξενοφώς, ο 47 (Βλ. Ξενοφών Μ. Μαν-
 ρουδής)

 Οικονομίδης Γεώργιος, ο (Βουός) 49, 50
 Οικονομίδης Γιάννης, ο 31, 36
 Οικονομίδης Θεμιστοκλής, ο 12
 Οικονομίδης Μιχαήλ, ο 33
 Οικονομίδης Φωκίων, ο 61
 Οικονόμου - Εμμανουηλίδης - Γιώργος,
 ο 31
 Ορσάρη - Ορφανού - Μαρία, η 57
 Ορσάρης Θρασύβουλος 57
 Ορσάρης Κ. Χρυσόστομος, ο 61, 62, 93
 Ορφανόπουλος Νικόλαος, ο (Μελίτθα-
 κας) 20
 Ορφανός Κωνσταντίνος, ο (Παπακων-
 σταντής) 48, 79
 Ορφανού Ανθούσα, η (Παπορίδη ή Βα-
 πορίδη) 79

 Πανταράτας Πρόδρομος, ο 85
 Παντελίδης Πανταλέων, ο 31
 Παντελ-λής του Βουτσά, ο 53, 54
 Παπαϊωάννου Ε. Ιωάννης, ο 11, 12, 89
 Παπακέντρη Γ. Ευτυχία, η (Σακαλή) 76
 Παπακέντρη Γ. Μαρία, η (Χατζηνικο-
 λάου) 63, 76
 Παπακέντρη Γ. Πόπη, η 76
 Παπακέντρης Γεώργιος, ο (Βασίλης,
 Κώστας, Μιχάλης, Νίκος) 76
 Παπαλέξανδρος, ο 82, 83
 Παπά - Μανόλης, ο 20

 Παπά - Μιχαήλ Σακελλαρίδης, 31
 Παπά - Κωσταντής, ο (Ορφανός) 48, 79
 Παπαντώνη Καλή, η 15, 40
 Παπαντώνη Σοφία, η 40, 41
 Παπαντώνης, ο 41
 Παπαντώνης Βασίλης, ο 41
 Παπανικολάου Βασίλης, ο 26, 51
 (Ευτυχία, Καλλιόπη, Μαρία) 51, 52
 Παπαποστόλης, ο (Φασουλαρίδης) 28, 60
 Παπασημίνης, ο 11
 Παπάτσος Μ. Αντώνης, 92
 Παπάτσος Ν. Γιάννης, ο 45, 86
 Παπάτσος Ν. Μιχαήλ, ο (Μιχαλάκη) 11,
 45, 47, 49, 86, 88, 90, 92
 Παπάτσος Νικόλας, ο 45, 86
 Παπάτσος Μ. Νίκος, ο 88, 89, 90, 91, 92
 Παπάτσος Ν. Χαράλαμπος, ο 45, 86
 Παπάτσου - Μαστρογιάννη Άννα, η 11,
 42, 48, 86
 Παπάτσου - Σκανδαλίδη - Καλλιόπη, η
 49, 86
 Παπάτσου Μ. Σοφία, η 92, 93
 Παπορίδης Δημήτριος ή Δημητρός, ο
 (Βλέπε και Βαπορίδης Α. Δημήτριος)
 17, 56, 79, 80, 81
 Παραής Νικόλαος, ο 20
 Παραμπούτης ή Παραμπούτης Νικόλας,
 ο 10, 22, 23, 26, 27, 39, 51, 64, 65, 66,
 67, 96, 71, 72, 73, 74
 Παραμπούτης ή Παραμπούτης (Μα-
 στόρος) Νίκος 10, 26, 64, 65, 66, 67,
 68, 69, 70, 71, 73, 74
 Παριανός Αθανάσης, ο 88
 Παριανός Γ. Αναστάσιος, ο (Αναστά-
 σης) 46, 47
 Παριανός Ε. Κωνσταντίνος, ο 11
 Παρτένης του Κόκκινου, ο (Παρθένης
 Κόκκινος) 81
 Πασχάλης του Στρίκ-χη, ο 46
 Πασχαλάκης Ιωάννης, ο 13, 59, 68, 84
 Πατούρης Χριστόφορος, ο 30
 Πατρική Μαρία, η 43, 47, 48
 Πατρικής Παναγιώτης, ο 43, 47
 Παύλος του Γιωργάκη, ο 61
 Πελεκάνου Δέσποινα, η 81
 Περικλής, ο 41
 Πέρος Θεόφιλος, ο 90

- Περουλή Ι. Άννα, η 41
 Περουλή Ι. Αφροδίτη, η 41
 Περουλής Γ. Ιωάννης, ο 41
 Περουλής Ι. Περουλής, ο (Περικλής) 41
 Πετρούτσου Μαρία, η 19, 53
 Πισσάρη Μαρία, η 64
 Πιστικάκη Σοφία, η (Χατζηνικολάου) 63
 Πιστικάκης Ε. Γεώργιος, ο 63
 Πληθίδης Κ. Αντώνιος, ο 70
 Πολίτη Αικατερίνη, η (Λεντή) 54
 Πολίτης Ν. Αντώνιος, ο 83
 Πολίτης Ευανθίου Νικόλαος (Σπόρτης)
 11, 12, 59, 61, 62
 Πολυξένη, η (Βουτσά) 24
 Πολυξένη του Φώτη, 59
 Πόπη του Νικολή η 62
 (Βλ. Κουλάκη Ε. Καλλιόπη)
 Πουλιός Αποστόλης ο 12, 42, 43
- Ρήγας Δημήτρης, ο 21
 Ρηνιά του Τραμπούλη, η 77
 Ρουσέττος Δημήτριος, ο 60, 61
 (Βλ. και Δημήτρης του Έψιμου)
 Ρωμάνος Γεράσιμος, ο 49
 Ρωμάνος Κύριλλος, ο 49, 50, 71, 74
 Ρωμάνου Ακριβή, η 49
- Σακαλή Ε. Μαρία, η (Παπάτσου) 91
 Σακελλαρίδη Άννα, η (Γαλλίδα) 57, 58
 Σακελλαρίδη Γ. Μαρία, η 40
 Σακελλαρίδης Μ. Γαβριήλ, ο 36
 Σακελλαρίδης Ν. Γεώργιος, ο 47
 Σακελλαρίδης Ο. Κώστας, ο 8, 37, 62
 Σακελλαρίδης Μιχαήλ, ο (Παπαμιχά-
 λης) 31
 Σακελλαρίδης Οδ. Νικήτας, ο 5
 Σακλαρίδη - Βιολλή Μαρία, η 68, 69
 Σακλαρίδης Εμμανουήλ, ο 11, 57
 Σακλαρίδης Ι. Κώστας, ο 83
 Σαλάχα Μαρία, η (Μαρίκα του Βεζύρη)
 40, 62
 Σαλάχας Ιωσήφ, ο 85
 Σαπφώ, η 37
 Σαρή Άννα, η 38
 Σαρή, ο (Νικειά) 30
 Σαρή Νικόλας, ο 38
 Σεβδαλής, ο 39 (γερο-Σεβδαλής)
- Σιφανιός Νικόλας, ο 21
 Σκουλλής Μιχάλης, ο 32
 Σκούρτος ο Αυλακιώτης, ο (Ν.Κ. Σκούρ-
 τος) 32
 Σκούρτος Ν. Βασίλειος (Βασιλάκη), ο
 21, 32, 33, 34
 Σκούρτος Κώστας, ο 32
 Σκούρτος Νικόλας, ο 32
 Σκούρτος Σταύρος, ο 35
 Σκούρτου Μανιώ, η 32
 Σκούρτου Χαρίκλεια, η 32
 Σοφία του Γενά, η 44
 Σοφία του Κατσαντωνάκη, η 24
 Σοφία του Παπαντώνη, η 41
 Σταλούδαινα, η 56
 Σταλουδάκης Μιχαήλ, ο (Σταλούδης) 15,
 56, 58
 Σταυριανός Ν. Γεώργιος, ο (Γιώργης)
 22, 39
 Σταυριανός Ν. Εμμανουήλ, ό (Μανόλης)
 39, 59
 Σταυριανός Ν. Κωνσταντής, ο (Άγιος)
 39
 Σταυριανού Άννα, η 64 (Βλ. Παρα-
 μπουττή Νικολ.)
 Σταυριανού - Σεβδαλή Μαρία, η 39
 Σταυρινός του Μαστρογιάννη, ο 45
 Στρίκης Δ. Πασχάλης, ο 44
 Σύμπλης Νικόλας, ο 30
 Σφακιανός Κ. Νίκος, ο 83
- Τζίνης, ο 64
 Τραμπούλαινα, η 77
 Τσατσαρώνης Βασίλης, ο 64
 Τσατσαρώνης Μιχάλης, ο 64
 Τσικήτας, ο 36
 Τσοπανάκη Ανθούλα, η (Αθουλ-λι) 23,
 46 ή Τσοπανάκη
 Τσοπανάκη Καλή, η 23
 Τσοπανάκης Μιχάλης, ο 23, 46
 Τσοπανάκης Νικήτας, ο 23
 Τσουλλάτος Φίλιππος, ο 44, 53
- Φαουλ-λάκαινα, η 85, 86
 Φασουλαρίδη Άννα, η (Φας) Κρούσκου
 15, 40, 71
 Φασουλαρίδη Άννα, η (Μούρα) 50, 51

- Φασουλαρίδη Ε. Ειρήνη, η (Κατσοματί-
δη) 47, 79
 Φασουλαρίδη Ειρήνη, η (Κέντρη) 40
 Φασουλαρίδη Ειρήνη, η (Μηλιά) 28
 Φασουλαρίδης, ο (Γιώργος του Ιωάννη)
49
 Φασουλαρίδης Γιάννης, ο 40
 Φίλιππος του Γιάννη, ο (Φίλιππος Φι-
λίππου) 13, 22, 76
 «Φιούμε», το 30, 79
 Φλουριό, το 70
 Φούγιαξης Κ. Δημήτριος, ο (Εγγλέζος)
34
 Φραζ-ζής Κώστας, ο (Ανιάς) 80
 Φραντζή Ελισάβετ - Βαγιάτη, η 48, 49
 Φραντζή - Ζεβρού Ευγενία, η (του Φραζ-
ζή) 24
 Φραντζή Ν. Καλλιόπη, η 62
 Φραντζή - Βουτσά Πολυξένη, η 24
 Φραντζής Ευστράτιος, ο (Στρατής) 25
 Φραντζής Εμ. Νικόλαος, ο 43, 44 (Φρα-
ζής)
 Φραντζής Ι. Νικόλαος, ο (Νικολής) 46,
62, 74
 Φραντζής Περουλ-λής, ο (Κοντοπερουλ-
λής) 47, 48
 Φτυχία, η (Ευτυχία του Βασίλη) 51
 Φώτης του Τσικήτα, ο 35
 Χαζ-ζηνικόλας ή Χατζηνικόλας Κωσταν-
τής, ο 23, 37, 63
 (Χατζηνικολάου Γ. Κωνσταντίνος)
 Χαρίτος Κ. Νίκος, ο 69, 85
 Χαρτοφύλη Ειρήνη, (Σταυρινού), η 36
 Χαρτοφύλης Διαμ. Αντώνης, ο 83
 Χαρτοφύλης Ε. Γεώργιος, ο 37, 40, 46,
67, 68, 80, 81 (Γεωργέου)
 Χαρτοφύλης Διαμ. Γιάννης, ο 52
 Χαρτοφύλης Ι. Δημήτριος, ο (Δημητρός)
34, 35, 36
 Χαρτοφύλης Γ. Εμμανουήλ, ο 20
 Χαρτοφύλης Δ. Νικόλας, ο 33, 34
 Χαρτοφύλης Μ. Προκόπης, ο 20
 Χαρτοφύλης Σταύρος, ο (Σταυρινός) 35,
36
 Χατζή ή Χαζή Μαρία, η 11
 Χατζηνικολάου Ν. Δημήτριος, ο 59
 Χατζηνικολάου Γ. Σοφία, η 63
 Χατζής Κυριάκος, ο 34, 35
 Χατζηστεφανής Στεφανής 74
 Χριστοδούλου Σταμ. Γεώργιος, ο 71
 Χριστοφόρου ή Χριστοφορίδης Κύριλ-
λος, ο 26
 Χριστοφόρου Πασχάλης, ο 13

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ Β΄ : ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ

- Άγιος, (Κωνσταντίνος Σταυριανός) 16,
39
 Αγγλία, η (Γιάννης Χριστοδούλου) 16
 Ανιάς, ο (Κώστας) 80
 Ανιάς, ο (Νικόλας) 41, 43
 Άννα Γαλλίδα, η 58
 Αντίσα του Γιάγκου, η 11
 Αντωνιάδης, ο (Καρπαθάκης Αντώνιος)
22
 Απάς, ο 56 (Γ. Κ. Μαυρουδής)
 Αυλακιώτης, ο 32
 Βαβόρα, η (Μούρας Ιωάννης) 16, 27
 Βασιλάκη τ' Αυλακιού, ο (Βασίλειος Ν.
Σκούρτος) 21, 32, 33
 Βελής, ο 49 (ο Νικόλας)
 Βονικάρκαϊνα, η 60
 Βονικάρκης, ο 60
 Βούδος, ο (Κέντρης) 49
 Βούδος, ο (Κουρέας) 49
 Γαλλίδα, η (Κ. Γιαννακός) 57
 Γαλλίδα, η 57, 58

Γεωργέους, ο (Γ. Ε. Χαρτοφύλης) 37, 67, 68, 80

Γιακοίμης, ο 18, 45

Γιαμπής, ο Γιώργης 18, 22, 45

Γιάννης ο Πανής 54, 55

Γιαούτσης, ο 18, 45

Γιούρας, ο 15 (Γεώργιος Χ. Καρούσος)

Γεωργέους, ο 37, 40, 46, 67, 68, 80, 81
(Βλ. Χαρτοφύλης Ε. Γεώργιος)

Γεωργέους, Γιώργης, ο 37, 40, 46, 67, 68, 80, 81 (Βλ. Χαρτοφύλης Ε. Γεώργιος)

Γιώργης του Διάκου, ο 47

Γιώργης Καπριάνου, ο 58

Γλυκιάρης, ο (Νικόλας) 20, 29

Διάκος ο (Δημήτρης Καράγιωργης) 33

Δραμίνιας, ο (Μήτσος) 59

Εγγλέζος, ο (Δ.Κ. Φούγιαξης) 34

Ζευγάς, ο (Γιώργης), 63

Ζουζέπος, ο 40, 85 (Ιωσήφ Σαλάχας)

Θώρα, η, του Κουενή 35

Κακάος, ο 84

Κακχάς, ο (Κεχαγιάς Απόστολος) 16

Καλαεζής, ο 47

Καλλέργης, ο 20

Καμπούρης, ο (Κάτσος) 11

Καν-νί, το 40, 62

Καντουνάς, ο (Νικόλαος Πλάκας) 16

Καπριάνος, ο (Γιώργης) 50, 58

Καραβέλλα, η 29, 58, 59

(Βλ. Ειρήνη Καραβάκη)

Καργάρης, ο Γιάννης 18, 22

Καρκαζίκα, η (Καλή του Μαούλη) 16, 53

Καστελλοριζιά, η (Κυριακού) 20

Καταλαμβάνης, ο (Νικόλαος Διακοπα-
γαγιώτης) 18, 43

Κατσίκα, η (Χρίστος Πατρίκης) 16

Κόλας, ο 21, 24, 52, 53, 74, 75, 76, 77, 78

Κοντοπερουλ-λής, ο 47, 48

Κοντός, ο (Καλλουόδης) 88

Κοντός, ο (Κ.Ι. Σακλαριδής) 83

Κουβή, η (Ασημίνη) 47

Κουβή, η (Μαρία) 54

Κουβής, ο 76

Κουζούλη, η Καλή 17, 18, 21, 22, 23, 44, 45

Κουζούλης, ο Γιώργης 17, 18, 21, 22, 23, 44, 45

Κουκλί, το 74 (Άννα Βαγ. Βουτσά)

Κουλαντόνα, η 18

Κρομμύδα, η (Πολυξένη Χαρτοφύλη) 16

Λακόνης, ο 30 (Ν. Διονής)

Λαμπίκος, ο (Γεώργιος Παπαμάρκος) 16

Λιλ-λί, το 79 (Ειρήνη Ε. Κατσιματίδη)

Λυριστής, ο (Αντώνης) 26

Μαγγανάς, ο (Σπότης, Νικόλαος Πο-
λίτης) 16

Μαμούτσα, η 82 (Παπαλέξανδρος)

Μανολιός, ο 20, 31 (Ε. Λεβέντης)

Μαντούς, ο, Μαντάλα, η (Κ. Γιαννακός)
20, 57, 58

Μαστροκωσταντής, ο (Σπ. Ανδριώτης) 35

Μελίθθακας, ο 20

Μητεύα, η (Ιωάννης Λογοθέτης) 16

Μιχάλαρος, ο 75

Μπαλαλάινα, η 26

Μπαρβαγιώργης, ο 40

Μπερδελ-λής, ο 60 (Βλ. Βερδελλής
Αθαν.)

Μπρατσέρα, η (Άννα Καπίτη) 16

Μυξολούφης, ο Νικήτας 11

Μωρός, ο (Αντώνης Ηλιάδης) 20

Μωρούσα, η (Νικήτας Κουμέντος) 16

Νταντίρης ή Ταντίρης 48, 79

Ξενοφώς, ο 47

Ουράγκος, ο 60, 83 (Ι. Κ. Μούρας)

Παμπακάινα, η 40

Παπα-Μανόλης, ο 20

Παπα-Νταντίρης, ο ή Ταντίρης 48, 79

Παποριδής 18

Πάφου - Κυριάκος, ο 20

Παπής, ο 18, 54, 55

Πηλίνης, ο (Γεώργιος Κουμέντος) 16

Πιτίλλα, η (Μαρία Τσουλλάτου) 16

Πιτσιρικός, ο (Χαρίτος Νικόλαος) 16, 69

Πούλλα, η (Ευτυχία) 20

Σακραλέβας, ο (Νικόλας Διακαντώνης)
20
Σούβλος, ο (Κωνοταντίνος Τσουλλάτος)
16
Σπόρτης, ο 11, 12, 59, 61, 62
Σταλουδάινα, η 56
Σταυρινός, ο 35, 36
Στράτος, ο 20
Σφοντύλα, η 47 (Μ. Π. Πατρίκη)
Συρνιαώταινα, η 39

Τουρβάς, ο (Νικήτας Κουμέντος & Ιω-
άννης Π. Γιαννάκης) 16

Τραμπούλαινα, η 77
Τσακχάτης, ο (Γεώργιος Εμμανουήλ) 16
Τσικτιμής, ο 41
Τσιτσίνιας, ο 26, 64

Φας, ο 40, 71
Φώκια, η (Γιώργος Δ. Περούλης) 16

Χαζάης, ο 18
Χαρδαίος, ο 26, 52
Χωμάτσα, ή ο (Ιωσήφ Κουμέντος) 16

Ψευδοδικηγόρος, ο (Μ. Γενάς) 13
Ψωμάς, ο 14

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ Γ΄: ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

(τόποι - χωριά - πόλεις - νησιά - κράτη)
Αγία Ειρήνη, Αγία Ειρήνη, η 44
Αγία Παρασκευή, η 14
Άγιοι Ανάργυροι, οι 42, 53
Άγιος Γεώργιος, ο (Άϊ - Γιώργης) 82
Άγιος Ιωάννης, ο Άϊ - Γιάννης, 49, 86
Άγιος Σάββας, ο Άϊ - Σάββας 46, 86,
89, 92
Άϊ - Νικόλας, ο 73, 82
Αθήνα, η 6, 8, 10, 12, 19, 20, 25, 34, 36,
37, 38, 44, 45, 50, 52, 53, 62, 71, 72,
73, 79, 82, 90,
Αμερική 13, 33, 42, 48, 50, 56, 59, 79, 86
Αποπαντή, η Υπαπαντή 83
Άργος, το 21, 44, 51 52 53, 57, 57, 74,
75, 76 77, 78
Ασφενδιού, το 26
Αυλάκι, το 20, 32

Βρετού, του 88

Γαλλία, η 32
Γιαλλί, το (Γυαλλί, το) 87
Γωνιά, η 34, 35

Δωδεκάνησα, τα 21, 31, 32, 73

Ελλάς, η 34, 41
Εμπορείος (Ημπορείος), ο 20, 23, 30,
31, 34, 36, 52
Έλυθτας, ο 22

Ζωσιμοπούλειο Θέατρο, το 29

Ηλικιωμένη, η 11, 21, 27, 43, 53, 54, 58,
59, 61, 86, 89

Θόλος (του Λογοθέτη), ο 81
Θόλος, ο 22 (του Φιλίππου)

Ιερά Μονή Σπηλιανής, η 26, 49, 82
Ιαματικά Λουτρά Μανδρακίου, τα 73, 74,
99, 80, 81
Ιαματικά Λουτρά Πάλων, τα 31

Καζίνο 54, 56, 79, 80, 81
Κάλυμνος, η 15, 31, 71, 90
Καμάρα, η (Άργος) 44
Καμάρα, η (του Φλουριού) 70
Καμπί, το 61, 77, 79
Καράκισι, του 32
Καρδάμαινα, η 9, 31, 50, 85, 92
Καταυρός, ο 44, 76, 78
Κατωλάκχοι, οι 24

Κεφαλλονιά, η 4, 8, 54
Κέφαλος, η 63, 64
Κονάκι, το 73
Κυλίντρα, η 27
Κύπρος, η
Κυρά, η 34
Κωνσταντινούπολη, η 32, 34, 36, 41
Κως, η 11, 12, 14, 26, 31, 40, 43, 50, 63,
64, 90, 91, 92

Λαγκάδα, η 42
Λαγκάδι, το 23, 26, 40, 41, 43, 45, 77
Λαγούδι, το 26
Λακχί, ή Λακκί, το 13, 20, 30
Λακχίδα, η 82, 85, 86
Λευκαντιό, το 44
Ληξούρι, το 49
Λιμάνι, το 12, 79
Λουτρά, τα (Μανδρακίου) 74, 81, 92
Λουτρά, τα (Παντελίδη στους Πάλους)
31, 75
Λυές, οι 30

Μαδαγασκάρη, η 79
Μανδράκι το (ή Μαντράκι) 13, 20, 21,
22, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 42, 43, 44,
46, 51, 52, 53, 61, 70, 72, 74, 75, 76,
77, 79, 80, 81, 82, 88, 90
Μαρμαράς, ο 55, 54
Μηλοκράτης, ο 14, 42
«Mira Mare» 42
Μιχαλάινα, η 35
Μολύβι, το 41
Μόναχο, το 73
Μπάνια, τα (Ιαματικά Λουτρά) 73, 75
Μποργιάτικα, τα 34
Μπούκ-χα, τα 52, 78

Νάκ-χα, η 78
Νέα Υόρκη, η 50
Νικειά, ή Νικιά, τα 13, 20, 21, 22, 29,
30, 32, 33, 34, 35, 36, 39
Νικειάτικα, τα 34
Νίσυρος, η. Σ' όλες σχεδόν τις σελίδες

Οδησός, η 43
Ολλανδία, η 50
Ομήρειος Δημοτική Σχολή 49, 82
Ομόνοια 53

Πάλοι, οι 31, 74, 84, 86, 90
Παναγιά, η (Ιερά Μονή «Παναγιά Σπη-
λιανή») 14, 26, 48, 49, 64, 65, 71, 74,
82, 86 88

Παρίσι, το 71
Περγούσα ή Πυργούσα η 54
Πησαούλ-λι, το 26
Πόλη, η (Κωνσταντινούπολη) 13, 36, 64
Πολύγυρος, ο 81
Ποταμίτισσα, η 14, 20, 21, 26, 43, 68,
74, 87
Ποταμός, ο 43, 51, 70 83

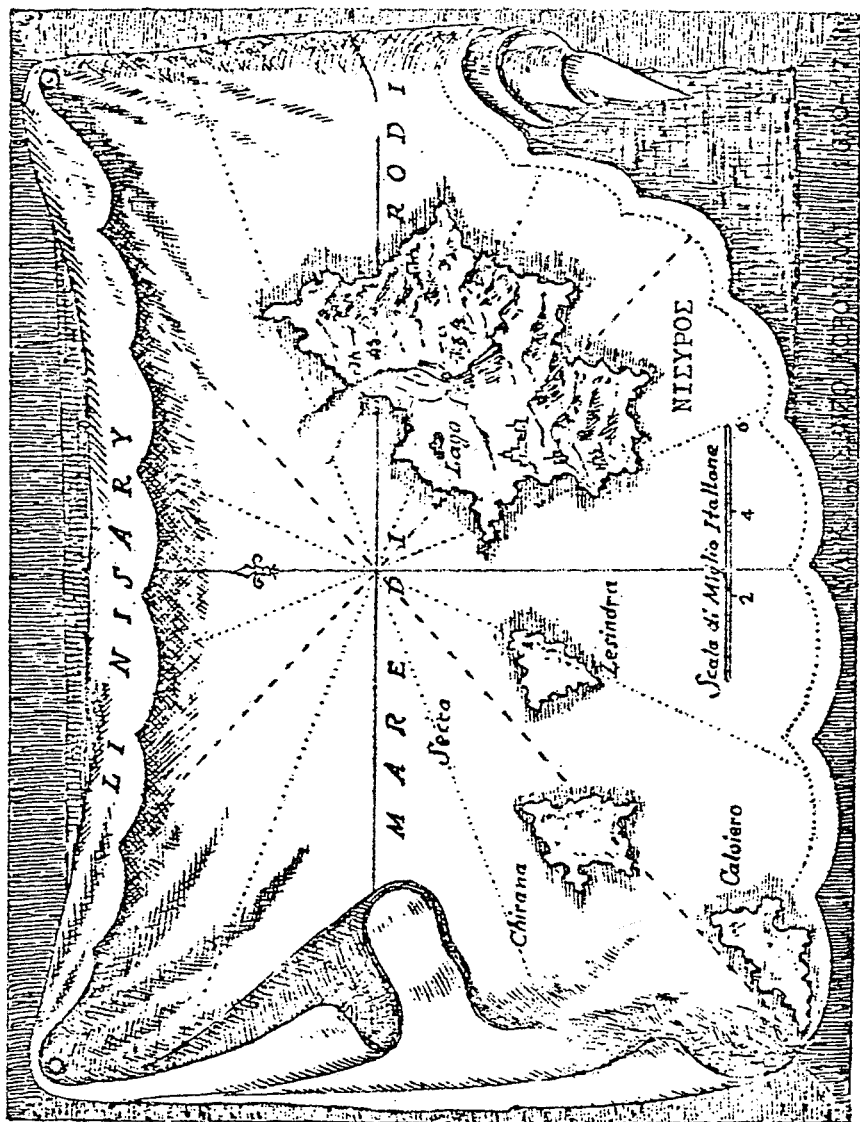
Ρόδος, η 32, 33, 61, 73, 84
Ρότερνταμ, το 50

Σαρδαλάνι, το 30, 34
Σκολείο, το μπρος 83
Σκόπελ-λα, τα 36
Σπήλιο, το 78
Σταυρός, ο (Άργος) 57, 75
Σταυρός, ο (Μαντρακίου) 44
Στρίκ-χη, του (Αγράμυτθας) 87
Σύμη, η 20
Σχολή Σταυρού Ιεροσολύμων 49

Ταξιάρχης του Κάστρου, ο 21
Τάβλα του Γιαλού, η 22, 29, 50, 65, 72
Τήλος, η 50, 54
Τουρκία, η 36
Τρουλ-λί, το 72
Τρούλ-λος, ο 44, 45, 49

Φράγκου, τα ρούτσουνα, του 71
Φρούριο των Ιπποτών, το 20, 64
και (Ενετικό)

Χαλκιδική, η 81
Χαρουπιά της Κώταινας, η 77
Χοχλάκοι, οι 29, 51

Η Νίσυρος από το 1650 μέχρι το 1718 (κατά τον Κορονέλλι).

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΣΥΡΟ

Μετάφραση από τον *L. Ross-Inselneisen*, έκδοση 1913
ΛΕΥΚΟΘΕΑΣ Ι. ΓΙΑΝΝΙΔΗ

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Οι εντυπώσεις των ξένων περιηγητών που επισκέφθηκαν την Ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά του Αιγαίου, κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, αποτελούν για τα χρόνια που αναφέρονται μοναδική πηγή πληροφοριών, που συμβάλλουν στην έρευνα της Ιστορίας του κοινωνικού βίου, της λαογραφίας και του πολιτισμού των περιοχών που είδαν.

Για τους ξένους περιηγητές και γεωγράφους, που κατά καιρούς πέρασαν από τη Νίσυρο, παραπέμπουμε στην εργασία του Ν. Μανρή «Οι ξένοι περιηγηταί και γεωγράφοι δια την Νίσυρον», («Νισυριακά», τομ. 1ος σ. 7 - 17, και στη «Νισυριακή Βιβλιογραφία» του ίδιου, «Νισυριακά», τομ. 2ος σ. 230 - 232.

Ανάμεσα σ' αυτούς που πέρασαν από τη Νίσυρο σημαντική θέση έχει ο Λουδοβίκος Ρος. Ίσως είναι ο πιο σπουδαίος όλων. Άνθρωπος με πανεπιστημιακή μόρφωση, αρχαιολόγος και ιστορικός, μας έδωσε την πιο εκτεταμένη και λεπτομερή περιγραφή της Νισύρου από κάθε άποψη: Καταγράφει με πιστότητα ό,τι είδε, μορφολογία του εδάφους, γεωλογικά θέματα, κοινωνική ζωή, ανθρώπους που συναναστάφηκε, περιγράφει το Παλιόκαστρο. Για το τελευταίο μας δίνει μια πλήρη και ολοκληρωμένη εικόνα. Πρέπει να τον ευγνωμονούμε, γιατί με την αδιαφορία που δείχνει γι' αυτό η Πολιτεία, χρόνο με το χρόνο καταρρέει κι έτσι το μόνο που θα μας απομείνει, εκτός από τις φωτογραφίες του, είναι η εκτενής περιγραφή του από τον αρχαιολόγο Α. Ρος.

Περίληψη μέρους του κειμένου μας έδωσε ο Αλάζαρος Κοντοβερός με τον τίτλο «Το Παλιόκαστρο της Νισύρου», στο «Δελτίο του Γνωμαγόρα» Αμερικής, αρ. 20 (Ιούνιος 1933), σ. 10. Το ίδιο κείμενο αναδημοσιεύθηκε στα «Νισυριακά Χρονικά», τευχ. 16, σ. 24, 1957. Επίσης ο Νισύριος αρχαιολόγος

Νικόλαος Βερδελής δημοσίευσε απόσπασμα του κειμένου με τον τίτλο «Μια ενδιαφέρουσα πτυχή από τη νεώτερη ιστορία του νησιού μας (πώς είδε ένας Γερμανός το νησί μας), «Νισυριακά Χρονικά» (1955), αρ. 5, σ.σ. 10 - 15.

Η «Εταιρεία Νισυριακών Μελετών», εκτιμώντας τη σπουδαιότητα των πληροφοριών που μας δίνει ο Α. Ρος*, αποφάσισε να δημοσιεύσει πλήρη μετάφραση από τα Γερμανικά του κειμένου. Μ' αυτό πιστεύουμε πως κάνουμε πρώτα κοινό κτήμα ένα σημαντικό κείμενο που αναφέρεται σε μια σκοτεινή περίοδο του νησιού, κι έπειτα θέτουμε στη διάθεση κάθε ερευνητή μνήμες και πληροφορίες που βοηθούν για μια αντικειμενική γνώση της ζωής των προγόνων μας κατά την εποχή της τουρκοκρατίας.

«ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ»

(*) Γερμανός αρχαιολόγος (1806 - 1859). Το 1832 διορίστηκε από την τότε Ελληνική Κυβέρνηση αρχικά ως έφορος Αρχαιοτήτων Πελοποννήσου και νήσων του Αιγαίου, αργότερα Γενικός Έφορος Αρχαιοτήτων μέχρι το 1836. Το 1837, με τη σύσταση του Πανεπιστημίου Αθηνών διορίστηκε καθηγητής της Αρχαιολογίας. Δίδαξε μέχρι το 1843. Δημοσίευσε πολλές μελέτες σχετικά με τον αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό. Ανάμεσα στα βιβλία που εξέδωσε είναι και το «Περιηγήσεις ανά τας νήσους του Αιγαίου» (στα Γερμανικά).

Δέκατο ένατο γράμμα

Νίσυρος 9 - 11 Αυγούστου (28 - 30 Ιουλίου) 1841

Κατά τις 9 το πρωί στις 9 Αυγούστου αναχωρήσαμε από την Αστυπάλαια και ο δροσερός βοριάς μας οδηγούσε πέρα από τον πλατύ δρόμο, που χωρίζει τα ευρωπαϊκά νησιά από τα ασιατικά τόσο γρήγορα, ώστε ήδη κατά το μεσημέρι βρισκόμαστε κάτω από τη νοτιοδυτική άκρη της Κω, το αρχαίο ακρωτήριο Λακητήρ (Κρίκελος) και μπορούσαμε να διακρίνουμε πάνω στη ράχη του βουνού το χωριό Κέφαλο που εμφανίσθηκε στη θέση της πόλης Αλισάρνα.

Μετά από μια σύντομη απανεμιά σηκώθηκε πάλι ένας δυτικός άνεμος και κατά τις 2 μερικά μόνο μίλια μας χώριζαν ακόμη από τη Νίσυρο.

Στη δυτική της πλευρά βρίσκονται τρία μικρά ερημονήσια: η Πυργούσα—όπου πρέπει να υπάρχουν δύο ελληνιστικά Παλαιόκαστρα— και πιο κοντά η Παχειά και η Αντιλέουσα.

Ένα μεγαλύτερο ερημονήσι βρίσκεται στη μέση, ανάμεσα στη Νίσυρο και στην Κω, με εκθαμβωτικά λευκούς λόφους και παραλίες από όπου πήρε και το όνομά του: το «Γαλί»¹. Γύρω στις 3 ρίξαμε άγκυρα— μια και η Νίσυρος δεν έχει κανένα κύριο λιμάνι— στα ανοιχτά της Πολίχνης Μανδράκι στη βορειοδυτική γωνία του νησιού και βγήκαμε αμέσως στη στεριά.

1. Ο Στράβων (10, 5 489) γνωρίζει μερικά νησιά υποταγμένα και ονομασμένα από τους Νισυρίους (ἐκ τῶν Νισυρίων λέγονται... αἱ ἐγγὺς καὶ ὑπήκοοι). Πρβλ. 488: ἔστι δὲ καὶ νησιά πρὸς αὐτῇ Νισυρίων λεγόμενα. Από αυτά μπορεί κανείς χωρίς αμφιβολία να κατανοήσει τα αναφερόμενα στο κείμενο. Ἡ είναι το Γυαλί ἡ Ἴστρος του Στεφάνου: «Ἴστρος νῆσος πόλιν ὁμώνυμον ἔχουσα κατὰ τὸ Τριόπιον τῆς Κνιδίας». Σε μια επίγραφή του Helman στο Leake on the island of Cos, η III-Paton Inscript of Cos 364 -βρίσκεται ένα «Ἀφοδισία Ἴστριανά».

Τα ερείπια της Πυργούσας δεν είναι ασήμαντα, καθώς άκουσα αργότερα από τον Ἄγγλο ανθυποπλοίαρχο Brock.

Το αρχαίο όνομα δεν είναι δυνατό να το συμπεράνουμε από τους ακατάστατους καταλόγους του Πλινίου. Ἴσως το Γυαλί με τους λευκούς λόγους του από ελαφρόπετρα να είναι η Kisserusσα, την οποία τοποθετεῖ απέναντι από την Κνίδα (Plin 5, 133 α Cnido Cissersussa, Theriomarce).

Για να κάνουμε πρώτα γνωριμίες μπήκαμε σ' ένα καφενείο πολύ κοντά στο σημείο που αράξαμε, απέναντι από το βραχώδη λόφο που οριοθετεί την πολίχνη στα δυτικά και πάνω στον οποίο μέσα στα ερείπια ενός μεσαιωνικού κάστρου βρίσκεται τώρα ένα μοναστήρι. Αφού υποστήκαμε τον πρώτο συνωστισμό των περιέργων και αφού περάσαμε με επιτυχία την ομηρική εξέταση: «Τίνες και πόθεν των ανδρών», κινήσαμε βιαστικά με την καθοδήγηση του δασκάλου* του σχολείου για την αρχαία ακρόπολη. Κατά τη διαδρομή ο συνοδός μας, ένας άνδρας 40 ετών, μας άνοιξε σύντομα την καρδιά του και μας διηγήθηκε ότι είχε περάσει πολλά χρόνια στην Ελλάδα, μερικά στο Γυμνάσιο της Σύρου και μερικά στην κατόπιν πασίγνωστη σχολή του «ελευθερόφρονος ιερέως» Καίτη στην Άνδρο.^{1α} Μόλις όμως ξαναγύρισε πριν από δύο χρόνια στο νησί που γεννήθηκε και άνοιξε ένα σχολείο, ξέσπασε στην Ελλάδα η επίθεση κατά του Καίτη (το φθινόπωρο του 1839), ο οποίος κυνηγήθηκε γιατί ήθελε να διαδώσει μέσα από τη σχολή του αιρέσεις και να επιβάλει έναν καθαρό θεισμό (την ονομαζόμενη θεοσέβεια) στη θέση του χριστιανισμού.

Αμέσως ξεσηκώθηκε και εδώ εναντίον του συνοδού μας και της σχολής του άγριο κυνηγητό, αρχηγός του οποίου ήταν ο αγαπημένος του εξάδελφος ο ηγούμενος του εδώ μοναστηριού.

Έτσι ο φτωχός δάσκαλος αναγκάστηκε να το σκάσει στη Σύμωρη και εκεί με κόπους να βγάζει το ψωμί του. Μόλις πριν μερικές βδομάδες τόλμησε να επιστρέψει και να μαζέψει γύρω του περίπου τριάντα μαθητές, στους οποίους τώρα —για να προλάβει κάθε υποψία για αιρετική πίστη— προσπαθούσε να διδάξει τα πρώτα γράμματα από καθαρά εκκλησιαστικά βιβλία και μάλιστα στο προαύλιο μιας εκκλησιάς της Παναγίας.

Με αυτές τις συζητήσεις φθάσαμε στο Παλαιόκαστρο. Η Νίσυρος^{1β} είναι ένα νησί με συμμετρικό σχεδόν στρογγυλό σχήμα και με διάμετρο όχι πάνω από 7 ως 8 (ρωμαϊκά) μίλια. Στους μη ειδικούς φαίνεται —η θεωρία «της ανυψώσεως» των γεωλόγων σε όλης της τη δόξα— όχι βέβαια σαν μια χώρα όμοια με την Αμοργό και την Αστυπάλαια, που ανυψώθηκε τέλεια από μια σχισμή του εδάφους, αλλά όμοια με τη Θήρα, σαν να δημιουργήθηκε από

(*) Πρόκειται για τον Κωνσταντίνο Ξένο, εξέχουσα φυσιογνωμία του νησιού μας. Μεγάλη είναι η προσφορά του στην Παιδεία. Ήταν δάσκαλος όχι μόνο στη Νίσυρο και στο Καστελλόριζο, την Κω και τη Μικρά Ασία. Στάθηκε ένας δάσκαλος του Γένους. Το 1830 πήγε ως εκπρόσωπος της Νισύρου στον Καποδίστρια και στις πρεσβείες των ξένων δυνάμεων στην Κωνσταντινούπολη, για να ζητήσει μαζί με τους Κυμαίους να παραμείνουν τα νησιά (οι Νότιες Σποράδες) στην κυριαρχία του Σληηνικού Κράτους και, αν τούτο δεν ήταν δυνατό, να τους αναγνωριστει το δικαίωμα της αυτοδιοίκησης. Βλέπε Κ. Σακελλαρίδη: «Η ιστορία των Προνομίων των Νοτίων Σποράδων» «Νισυριακά», τόμ. 3ος, σ.σ. 142 - 229.

1α. Hiller v. Gaertringen und Cchiff, Oesterr. Jahreshfte VI, Beibl 95, Nr. 2.

1β. Hiller v. Gaertringen, Thera I, 362 373 ff Ann Brit CSchool XII, 152 165ff.

τις βαθμιαίες εκρήξεις ενός ηφαιστείου, οι οποίες ανύψωναν συνεχώς το χείλος του κρατήρα του και άφηναν να κατρακυλούν από τις πλευρές του ολόκληρες στιβάδες από στάχτη και ελαφρόπετρα και κύματα φλεγόμενης λάβας: μέχρι που στο τέλος εξαντλημένο το ηφαίστειο σωριάστηκε όπως μια καταστραμμένη καμινάδα και δημιούργησε στο κέντρο του νησιού ένα βαθύ κοίλωμα, όπου τώρα βράζει θειάφι, ενώ απόμεινε μόνο ο εξωτερικός κύκλος της βάσης του να στέκει σαν μια δακτυλιδωτή οροσειρά γύρω από το κοίλωμα.

Υπολογίζω τις ψηλότερες κορυφές αυτών των βουνών πάνω από 2.000 πόδια περίπου σε ύψος². Επιμηκύνοντας κανείς νοερά τις εξωτερικές γραμμές ανεβαίνοντας προς ένα κεντρικό σημείο, θα έπρεπε η κορυφή προτού να γκρεμισθεί να είχε ύψος το λιγότερο 4 - 5.000 πόδια. Τα πολλά μικρά ακρωτήρια, στα οποία καταλήγει η εξωτερική γραμμή του νησιού, είναι στρώματα λάβας που εδώ έπεσαν στη θάλασσα. Μπορεί κανείς να δει ακόμη καθαρά τη ροή τους από την επάνω άκρη των βουνών. Σ' αυτό διαφέρει ουσιαστικά η Νίσυρος από τη Θήρα, όπου δεν υπάρχει καθόλου συμπυκνωμένη λάβα (όπως στη Θήρα) αλλά μόνο τέφρα, ελαφρόπετρα, κρυσταλλικοί ασβεστόλιθοι και σκουριά.

Ένα τέτοιο στρώμα λάβας δημιούργησε το βορειοδυτικό ακρωτήριο του νησιού πάνω, και στην πλαγιά του οποίου βρισκόταν η αρχαία πόλη Νίσυρος. Πριν από την πτώση του ηφαιστείου κατάκλυσε εδώ τη χώρα, όπως και στη Θήρα, μια τελευταία βροχή από στάχτη και ελαφρόπετρα, προσφέροντάς της έτσι μια καλλιεργήσιμη επιφάνεια.

Πάνω σ' αυτή τη ράχη λοιπόν που δημιουργήθηκε από τη λάβα, περίπου 10 λεπτά πάνω από τη σημερινή πολίχνη, στέκουν τα πολύ αξιόλογα υπολείμματα της αρχαίας Ακρόπολης: Θεώρατα τείχη από μαύρο τραχείτη, όμοιο με εκείνο που φτιάχτηκαν και τα τείχη της Μήλου. Η κυρία πύλη βρίσκεται προς τα νοτιοανατολικά, είναι όμως κατά το ήμισυ καταχωσμένη. Το άνοιγμά της φθάνει τα 1,80 μέτρα, το υπέρθυρο της πύλης αποτελείται από έξη πέτρες τοποθετημένες η μια πλάι στην άλλη με μήκος 3,60 ως 4 μέτρα. Το πάχος του τείχους πουθενά δεν είναι κάτω από 3,60 μέτρα (11 πόδια και πάνω). Ο τραχείτης είναι σφουρηλατημένος ως επί το πλείστον σε κανονικά τετράγωνα από 2 - 2 1/2 πόδια ύψος και 3 - 5 πόδια μήκος. Τα στρώματα των λίθων είναι όλα οριζόντια και μόνο οι κάθετοι αρμοί είναι σε μερικά σημεία επικλινείς. Ένα μεγάλο μέρος του τείχους κατά μήκος της νότιας πλευράς είναι επίσης πολυγωνικής κατασκευής από μεγάλους ακατέργαστους βράχους τραχείτη. Το ύψος τους εδώ κυμαίνεται ανάλογα με τις ανωμαλίες του εδάφους ανάμεσα

2. Κατά την παρουσία μου στη Νίσυρο ο κ. Brock μέτρησε βαρομετρικά τις κορυφές του νησιού. Βρήκε την ψηλότερη 2271, μία άλλη 1800 και την κορυφή πάνω από τα Νικιά 1700 αγγλικά πόδια ύψος.

στα 20 και 40 πόδια: σ' αυτή την πλευρά χρειαζόταν την πιο μεγάλη δύναμη, διότι εδώ στην πλατιά ράχη του λόφου μπορούσε να γίνει η μόνη δυνατή επίθεση. Οι πύργοι που ξεπηδούν στους ενδιάμεσους χώρους είναι τετράγωνοι. Ο πύργος που καλύπτει την πύλη είναι 10 τ.μ. Στη γωνία που σχηματίζει ο πρώτος πύργος στα δεξιά της πύλης με το τείχος υπάρχει χαραγμένος σε πολύ παλιά και 3 με 4 ίντσες μεγάλα γράμματα ο ορισμός, ότι δηλαδή η περιοχή γύρω από την πόλη σε πλάτος 5 πόδια πρέπει να παραμείνει δημόσια: «ἀπὸ τοῦ τείχους δαμόσιον τὸ χωρίον πέντε πόδας». Χωρίς αμφιβολία για να μην καλυφθεί από σπίτια ή από δένδρα, που θα διευκόλυναν τους εχθρούς κατά την αναρρίχσή τους στις επάλξεις³. Η εσωτερική όψη του τείχους είναι σχεδόν με την ίδια προσοχή κατασκευασμένη, όπως και η εξωτερική, και στους ακάλυπτους χώρους σκάλες από 16 - 20 σκαλοπάτια και ένα πόδι ύψος το καθένα οδηγούν στο πάνω μέρος των τειχών. Ο εσωτερικός χώρος ανάμεσα στις δύο όψεις του τείχους είναι παραγεμισμένος με πέτρες και κονίαμα και η επιφάνεια στρωμένη με μεγάλες πέτρινες πλάκες, ώστε από τη μια να εμποδίζουν τη βροχή να περνάει και από την άλλη να δημιουργήσουν για τους υπερασπιστές ένα ομαλό και άνετο μονοπάτι πάνω στα τείχη (περιδρομος). Μόνο το στενότερο στηθαίο (θωρακείον) με τις επάλξεις και τα επάνω πατώματα των πύργων δεν υπάρχουν πιά.

Η ακρόπολη φαίνεται ότι τον καιρό του Bondelmonte* με το όνομα Παλαιόκαστρον είχε αποτελέσει ένα ακόμη ξεχωριστό χωριό. Τώρα όμως ολόκληρη η εσωτερική αυλή του κάστρου είναι γεμάτη από συκίες και κλήματα με των οποίων τους καρπούς δροσιστήκαμε. Από εδώ ξεκινά κατόπιν το ένα σκέλος του τείχους βόρεια, το άλλο δυτικά κάτω προς τη θάλασσα, ώστε να περικλείουν την κύρια πόλη που βρισκόταν πάνω στις, σε σχήμα εξώστη, εν μέρει με πολυγωνικά τείχη στηριγμένες απότομες πλαγιές του λόφου. Έξω από αυτά τα υποστηρίγματα (αίμασιαί) και πολλές μεγάλες στέρνες, μόνο λίγα απομεινάρια της πόλης είναι ορατά.

Στη δυτική πλευρά βρήκα τα ερείπια ενός μικρού ναού: ένα σωρό από τετράγωνες πέτρες, πλάι στις οποίες προεξέχουν ακόμη από το έδαφος δυο λείοι κίονες.

Στο μεταξύ βράδιασε. Επιστρέψαμε στην πολίχνη και αφού αγοράσαμε μερικές προμήθειες από τα κύρια προϊόντα του νησιού, φρέσκα αμύγδαλα και ένα δυνατό καυτερό κρασί⁴, πήγαμε πάλι στο πλοίο. Ο ήλιος έγειρε στη

3. Inscr. Gr. Ined. II, n. 165 - IG XII 3,86.

(*) Βλέπε Ν. Μαυρή: «Οι ξένοι περιηγηταί και γεωγράφοι δια την Νίσυρον», «Νισυριακά», τόμ. 1ος σ.σ. 7 - 17, όπου αναφέρεται σε μετάφραση όλο το κείμενο του Christoph B(w)ondemonti, το σχετικό με τη Νίσυρο.

4. Ευστάθιος, αρχιεπίσκοπος Θεσ/νίκης: «Παρεκβολῶν εἰς Διονύσιον τὸν περιηγητὴν» 530: γίνεται οἶνος χρῆστος ὁ Νισύριος.

δύση πίσω από μακρινά σύννεφα με ένα μεγαλείο που σπάνια έχω δει! Μπροστά μας στο βορρά έλαμπε το νησί. Γυαλί, λευκό πάνω από τα κύματα. Πέρα από αυτό απλώνεται η Κως από τον ψηλό κάβο της Κεφάλου στα δυτικά μέχρι το ακόμη ψηλότερο βουνό Πιπέρι στα ανατολικά. Πέρα από το χαμηλό μέσο τμήμα της Κω διακρίνονται οι βουνοκορφές της Καλύμνου και στην ανατολή κλείνει τον ορίζοντά μας ο μεγάλος όγκος του ακρωτηρίου Τριόπιου πλάι στην Κνίδα.

Νωρίς το επόμενο πρωί πήραμε μαζί με έναν οδηγό το δρόμο για τις «θερμές πηγές», τις οποίες αναφέρει και ο Στράβων⁵ και που βρίσκονται μισή ώρα ανατολικά από την πόλη στη ορεινή ακτή. Ανατολικά δίπλα στην πόλη απλώνεται μέχρι το επόμενο μικρό ακρωτήριο και η ονομαζόμενη λίμνη: ένα 5 - 6 λεπτά πλατύ χαμηλώμα με λαχανόκηπους, όπου μέχρι πριν 30 χρόνια υπήρχαν μόνο τέλματα και σχοίνα. Αυτός ο κάμπος χωρίζεται από τη θάλασσα με τα απομεινάρια ενός μώλου 25 - 39 πόδια πλάτους, φτιαγμένου με κολοσσιαίους ακατέργαστους βράχους από λάβα. Απ' αυτόν πήρε και η τοποθεσία το σημερινό της όνομα: «Το Μανδράκι»⁶, δηλ. το περιτείχισμα. Η λίμνη ήταν λοιπόν το παλιό λιμάνι που αναφέρουν ο Στράβων και ο Σκύλαξ⁷ και που προσχώθηκε εντελώς στη διάρκεια δυο χιλιετηρίδων. Στο χαμηλό ακρωτήριο —το όριο στα ανατολικά— είναι ιδιαίτερα ευδιάκριτο, πώς η σκληρή μαύρη λάβα μόλις έφθασε στη θάλασσα καθώς ψυχόταν χωρίστηκε σε όγκους με βαθιές σχισμές και ρήγματα. Εδώ στέκουν ακόμη μερικά πολυγωνικά τείχη, απομεινάρια ενισχύσεων που υπεράσπιζαν αυτήν την πλευρά του λιμανιού, και πάνω σ' αυτά μερικοί γκρεμισμένοι ναοί με παλιά μάρμαρα, λείες και αυλακωτές κολώνες και ένα δωρικό κιονόκρανο από μαύρη λάβα.

5. Στράβων 10,5, 488: «Νίσυρος πρὸς ἄρκτον μὲν ἐστὶ Τήλου, διέχουσα αὐτῆς ὅσον ἐξήκοντα σταδίου, ὅσους καὶ Κῶ διέχει· στρογγύλη δὲ καὶ ὑψηλὴ καὶ πετρώδης τοῦ μαλλιου λίθου· τοῖς γοῦν ἀστυγείτοισιν ἐκεῖθ' ἐστὶν ἡ τῶν μύλων εὐπορία. Ἔχει δὲ καὶ πόλιν ὀμόνυμον καὶ λιμένα, καὶ θερμὰ, καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν· περίμετρος δὲ αὐτῆς ὀγδοήκοντα στάδιον».

Ο Ευστάθιος επιχειρεῖ μιαν ετυμολογίαν του ονόματος του νησιού: η «Νίσυρος, ἥς καὶ Ὀμηρος μέμνηται (Ιλιάδα 2,676), οὕτω καλουμένη ἀπὸ τοῦ νέω καὶ τοῦ σύρω, διότι ἀποκοπέῖσα τῆς νήσου τῆς Κῶ τῆ τοῦ Ποσειδῶνος τριαλῆ ἐπεσύρη τῷ γίγαντι Πολυβῶτη νεόντι, ὃ ἐστὶ νηχομένω». Πρβλ. ἐπίσης Στεφάνου: Νίσυρος. Plin N.6.5,133

6. Αυτό είναι: τὸ Μανδράκιον. Στις περισσότερες νοελληνικές διαλέκτους αποβάλλεται υποκοριστικά σε *ιον* ὅλη η συλλαβή *ον* (π.χ. *μανδρί* *μανδράκι*), ἐδῶ ὅμως ἀποβάλλεται μόνο το *ο* καὶ το *ν* παραμένει (*μανδράκιν*). Αυτόν τον τύπο τον βρίσκουμε συχνά στις επιγραφές των μεταγενέστερων χρόνων (πρβλ. Franz, Elem. Epigr. Gr. p. 248). Μάλλον ἀπίθανη εἶναι ἡ παρατήρηση ὅτι, ἀπὸ τὴν κατάληξη υποκοριστικῶν σε *-ακης* καὶ *-ακιον*, βρίσκουμε ἴχνη ἤδη στα Αρχαία, π.χ. στο ὄνομα τῆς πολίχνης «Βρυσάκιον». Το ἴδιο ὄνομα «Βρυσάκι» ἔχει μέχρι σήμερα ἓνα τετράγωνο τῆς Αθήνας. Πρβλ. ἐπίσης Inscr. Gr. Ined. II, n 173-Paton and Hicks, Inscr. of Cos 346.

7. Skyl. Periopl. 99: Νίσυρος (δὴ εὖρος *Cod*) καὶ λιμῆν.

Ο υπόλοιπος δρόμος κατά μήκος της παραλίας δεν πρόσφερε τίποτε άλλο το αξιοπρόσεκτο. Όταν φθάσαμε στις θέρμες (στάθρα), διαπιστώσαμε ότι σε μια έκταση πάνω από 100 βήματα κατά μήκος όλης της παραλίας, όπου κι αν σκάψει κανείς λίγο μέσα στα βότσαλα και στην άμμο, ξεπηδάει ζεστό νερό με θερμοκρασία 28 - 30° R πολύ αλμυρό, που αφήνει μια πικάντικη γεύση στη γλώσσα. Οι γυναίκες έρχονται εδώ και σκάβουν μικρούς λάκκους (χαβούζες)⁸ για να πλύνουν χοντρά μάλλινα ρούχα. Στο μεγαλύτερο απ' αυτούς γεμίσαμε μερικές μπουκάλες, ώστε να γίνει στην Αθήνα μια χημική ανάλυση του νερού⁹. Σε ένα άλλο σημείο της παραλίας το σκάσιμο των κυμάτων σε μια απόσταση 10 - 12 βήματα μακριά, βάφεται εντελώς κόκκινο, όπως και μπροστά στη σιδηρούχο πηγή στη Μεγάλη Καμμένη (Θήρα) και κατά τα φαινόμενα από την ίδια αιτία.

Στο Μανδράκι μας περίμενε ο καπετάν - Γιώργος, ο οποίος την προηγούμενη γνωρίστηκε με τον ηγούμενο αυτόν που ήθελε να σβήσει το φως του διαφωτισμού (επειδή έτσι «ο φωτισβέστης ηγούμενος») τον ονόμαζε ο ξάδελφος του, ο φωτισμένος δάσκαλος) και δέχτηκε μια πρόσκληση σε γεύμα.

Ανεβαίναμε λοιπόν μαζί προς το μοναστήρι, το οποίο, όπως ήδη ανέφερα, βρίσκεται πολύ κοντά πάνω από την πόλη στα ερείπια ενός μεσαιωνικού κάστρου, κτισμένου πάνω σ' ένα απόκρημνο βραχώδη λόφο. Στην ανατολική πλευρά του έχουν λαξευτεί στους μαλακούς εδώ ηφαιστειογενείς βράχους τετράγωνες κάμαρες, όμοιες μ' αυτές της Ιουλίδος στην Κέα ή στο ακρωτήριο Κολούμπο στη Θήρα, όμοιες ίσως με τους αρχαίους συμμετρικούς τετράγωνους λαξευτούς τάφους. Το κάστρο έχει προς την πόλη ένα ψηλό πεντάγωνο πύργο, πολύ γερά κτισμένο με παλιές μικρές τετράγωνες πέτρες και αμμοκονία, που ελέγχει τη στενή γυριστή σκάλα. Οι πύλες της σκάλας δημιουργούν θόλους με καμάρες και στον τοίχο υπάρχουν στερεωμένα πολλά οικοδόμημα των κυρίων του κάστρου¹⁰. Στις παλιές αίθουσες των αρχόντων βρίσκονται τα διαμερίσματα

8. Μια τέτοια δεξαμενή ονομάζεται συνήθως «χαβούσα», δηλ. «χαΨουσα» όμοια με χάοσσα, χαούσα με δίγαμμα στη μέση. Δεν είναι καθόλου αυθαίρετο το να δεχθούμε την ύπαρξη ενός δίγαμμα σε πολλούς σχηματισμούς νεοελληνικών λέξεων. Έτσι, π.χ. το ρήμα τραβάω, προέρχεται σίγουρα από την αρχαία ρίζα ΤΡΑΩ και με το δίγαμμα τράΨω, απ' όπου και το λατινικό traho και το Οσκιό trafere. Γενικά μπορεί να βρει κανείς την εξήγηση πολλών αρχαίων ιταλικών λέξεων μόνο στα νεοελληνικά: κάτι που οι ερευνητές των Ιταλικών Διαλέκτων παραγνώριζαν μέχρι τώρα. (πρβλ. Müller, Etrusker I, S 43, S. 36 Deecke).

9. Ο καθηγητής Landerer ανέλαβε να κάνει αυτή την ανάλυση καθώς και εκείνη των Θερμών Πηγών της Ικαρίας, και θα κάνει γνωστά τα αποτελέσματα στο κατάλληλο μέρος.

10. Ένα από αυτά τα οικοδόμημα εικονίζεται κάτω από τον τίτλο αυτού του γράμματος. Οι Φράγκοι ηγεμόνες και αφέντες, που στο Μεσαίωνα είχαν στην κυριαρχία τους τις ανατολικές Σποράδες, δεν είχαν καμιά σχέση με το δουκάτο της Νάξου. Ποια ήταν αυτά τα

του ηγούμενου. Για να πάει κανείς στο παρεκκλήσι σε μια σπηλιά στη βόρεια πλευρά του κάστρου, κατεβαίνει πάλι περίπου 50 σκαλιά. Εκτός από αυτά, στην τόσο περιορισμένη επιφάνεια του λόφου υπάρχουν ακόμη μερικά σπιτάκια που χρησιμεύουν σαν αποθήκες (τροφίμων) των κατοίκων της πόλης.

Αν και ο ηγούμενος, κατά τον ισχυρισμό του δάσκαλου, είναι ένας εχθρός κάθε κοσμικής παιδείας, εν τούτοις πρέπει να παραδεχτούμε ότι ξέρει να ετοιμάζει γευστικότατο γουρουνόπουλο ψητό με κρεμμύδια και ότι το κρασί του δεν είναι και το χειρότερο της Νίσυρου. Με τον καπετάνιο μας θυμήθηκε ζωηρά τα χρόνια του πολέμου, όταν ο ελληνικός στόλος έκανε συχνά αψιμαχίες με τον τουρκικό ανάμεσα στη Νίσυρο, την Κνίδα και την Κω.

Τα διαλείμματα της συζητήσεως τα εκμεταλλεύομουν για να μαζεύω στατιστικές πληροφορίες. Η Νίσυρος εκτός από το Μανδράκι έχει ακόμη δύο χωριά ή τοποθεσίες: «τὸ Ἐμπορεῖον» στη βόρεια πλευρά, κάτω από αυτό «σ' τούς Πάλους» υπάρχει το καλύτερο ή μάλλον το λιγότερο κακό αγκυροβόλιο του νησιού, και «τα Νικειά» στη νότια πλευρά¹¹. Όλος ο πληθυσμός ανέρχεται σε 500 οικογένειες ή περίπου 2500 ψυχές και ο ετήσιος φόρος στον Πασά της Ρόδου στα 25.000 πιάστρα. Από εκκλησιαστική άποψη το νησί υπάγεται απ' ευθείας στο Μητροπολίτη της Ρόδου. Τα κύρια προϊόντα της γης είναι, εκτός από το κρασί, γλυκά αμύγδαλα και βελανίδια από τις βελανιδιές που στέκουν σκόρπιες κυρίως στις βόρειες πλαγιές των βουνών και δίνουν στο νησί μια πολύ γραφική άποψη από τη μεριά της θάλασσας. Από τα τελευταία πουλάνε κάθε χρόνο κατά μέσο όρο 1.000 καντάρια προς 40.000 και 500 κιλά αμύγδαλα προς 10.000 πιάστρα: αυτό είναι το κύριο έσοδό τους σε μετρητά.

Εξαιρετική τύχη είναι όταν κάθε δύο ή τρία χρόνια εμφανίζεται ένα καράβι για να πάρει ένα φορτίο θειαφιού. Ισχυροί σεισμοί ήταν πρωτύτερα πολλοί συχνοί, εδώ και 30 χρόνια όμως έχουν γίνει σπανιότεροι και πιο αδύνατοι.

Μετά το γεύμα κατεβήκαμε από το κάστρο και με οδήγησαν επίσης στην καινούργια και μεγάλη εκκλησία της Παναγίας, για να μου δείξουν μια επιγραφή που με κόπο κατόρθωσα να την καθαρίσω από τον κολλημένο ασβέστη και να τη διαβάσω. Είναι τα διαπιστευτήρια ενός απεσταλμένου του βασιλιά

γένη, θα με πληροφορήσει ο σοφός Γάλλος κ. Buchon, τον οποίο ενημέρωσα για τα οικόσημα που συγκέντρωσα.

(Το μεσαίο οικόσημο είναι του Ιωάν. Βαπτ. Ursino, Μεγάλου Μαγίστρου από το 1467 - 1476) (Bilietti et Collret, P' ile de Rhodes 238).

11. Στον καιρό του Bondelmonte υπήρχαν ακόμη πέντε χωριά πάνω στο νησί. (I.I. σ. 76): Est XVIII cir. mi et quinque videntur oppida, quorum duo principaliora apparent, Mandrachi et Palaiocastro et Pandenichi, Nicia et Argos (IG XII 3, 103 Ποσειδώνι Ἀργείῳ) sunt in circuitu.

Φιλίππου του Γ' προς τους Νισυρίους, τα οποία δόθηκαν πιθανόν κατά τη διάρκεια του πολέμου του με τον Άτταλο και τους Ροδίους και κατά τον καιρό της ναυμαχίας κοντά στη Χίο¹². Τους παραχωρεί τη δυνατότητα να ζουν όσο το δυνατόν πιο σύμφωνα προς τους πατρικούς τους νόμους¹³.

Πέραν αυτών, ό,τι γνωρίζει κανείς για την ιστορία του νησιού είναι πολύ λίγα. Οι πρώτοι κάτοικοι ήταν Κάρες, ώσπου ο Θεσσαλός, γιος του Ηρακλή, κατέλαβε την Κάλυμνο και τη Νίσυρο με τους Δωριείς, που ήταν κάτω από τις διαταγές των βασιλέων της Κω¹⁴. Ίσως μετά την εκστρατεία στην Τροία να εγκαταστάθηκαν και εδώ, όπως και στην Κάλυμνο, Αργείοι. Αυτό μπορούμε να το συμπεράνουμε από το τοπωνύμιο «Άργος», που διατηρείται και στα δύο νησιά ως τις μέρες μας. Ο Ηρόδοτος τουλάχιστον ονομάζει τους κατοίκους Επιδαύριους. Όταν αργότερα πολλοί κάτοικοι σκοτώθηκαν εξ αιτίας ισχυρών σεισμών, η Νίσυρος ξανακατοικήθηκε από Κώους. Στους Περσικούς πολέμους η νήσος βρισκόταν μαζί με την Κω και την Κάλυμνο κάτω από την αρχηγία της βασίλισσας Αρτεμισίας¹⁵. Κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου ανήκε στους υποτελείς συμμάχους των Αθηναίων¹⁶. Κατόπιν πέρασε στους νικηφόρους Λακεδαιμόνιους, όμως μετά τη νίκη στη θάλασσα κοντά στην Κνίδα, ο Κώνων τους οδήγησε σε αποσπίρτηση από τη Σπάρτη¹⁷. Αργότερα το νησί καταλήφθηκε από αποίκους της Ρόδου, επειδή οι κάτοικοί του είχαν πάλι μειωθεί: έτσι ο πληθυσμός παρέμενε πάντα δωρικός. Εξαιτίας των σχέσεών του με τον Φίλιππο Γ' υπέστη πιθανότατα για λίγο καιρό την κυριαρχία των Πτολεμαίων, όπως και τα περισσότερα άλλα νησιά¹⁸.

Είχα ελπίδες ότι θα έβρισκα εδώ, όπως και στ' άλλα ηφαιστειώδη νησιά: Μήλο και Θήρα, πολλά βάζα και μικρά αρχαία. Μάταια όμως. Δεν υπήρχε

12. Πρβλ. W. Schorn, Ιστορία της Ελλάδας S. 215 figg.

13. Inscr. Gr. Ined. II, n. 166 (IG XII 3,91).

14. Diodor 5, 54 «Κάλυδναν και Νίσυρον τὸ μὲν ἀρχαῖον Κᾶρες κατῴκησαν, μετὰ δὲ ταῦτα Θέτταλος ὁ Ἡρακλέους ἀμφοτέρας τὰς νήσους κατεκτήσατο. διόπερ Ἐπιδαύριος καὶ Φειδίππος οἱ Κῶων βασιλεῖς στρατεύοντες εἰς Ἴλιον ἤρχον τῶν πλεόντων ἐκ τῶν προειρημένων νήσων (Hom. II. 2,676), κατὰ δὲ τὸν ἐκ Τροίας ἀπόπλουον τέτταρες τῶν Ἀγαμέμνονος νεῶν ἐξέπεσον περὶ Κάλυδναν, καὶ τοῖς ἐγγωρίοις καταμιγνέτες κατῴκησαν. οἱ δὲ τὴν Νίσυρον τὸ παλαιὸν οἰκίσαντες ὑπὸ σεισμῶν διεφθάρησαν ὕστερον δὲ Κῶιοι, καθάπερ τὴν Κάλυδναν, ταύτην κατῴκησαν μετὰ δὲ ταῦτα φθορᾶς ἀνθρώπων ἐν τῇ νήσῳ γενομένης οἱ Ῥόδιοι ἀποίκους εἰς αὐτὴν ἔστειλαν» (s. Hiller v. Gaertringen, Arch. Anz. 1896 S. 23 F.F. IG XII 3p. 17).

15. Ηρόδοτος 7,99

16. Franz, Elem. Epigr. Gr. n. 52, προς την οποία, όπως και σε άλλο απόσπασμα επιγραφής, ήταν υποχρεωμένοι να πληρώνουν φόρο 100 δραχμές το μήνα, αρχικά δε 150 δραχμές.

17. Διοδ. 14,84

18. Πρβλ. Schorn a.a.O.S. 217.

τίποτα να αναζητήσω και τα λιγοστά νομίσματα που είδα βρισκόντουσαν ήδη στα χέρια ενός τοκογλύφου που ζητούσε γι αυτά υπερβολικά υψηλή τιμή.

Έτσι σαλπάρουμε κατά το μεσημέρι από το Μανδράκι μαζί με έναν οδηγό και κατευθυνθήκαμε προς το μικρό κόλπο του Άργους στη δυτική πλευρά του νησιού. Γύρω στις 1 μ.μ. ρίξαμε άγκυρα στον κόλπο προστατευόμενοι από το βόρειο άνεμο, χάρις σ' ένα ακρωτήριο δημιουργημένο από ένα τεράστιο στρώμα λάβας.

Αμέσως βγήκαμε με βιάση στη στεριά και τραβήξαμε το δρόμο προς το βυθισμένο κέντρο του νησιού. Η απότομη ακτή είχε δημιουργηθεί από κοφτερούς μαύρους όγκους λάβας και άλλα ηφαιστειογενή πετρώματα. Λίγο πιο ψηλά βρήκαμε το έδαφος καλυμμένο σχεδόν ομοιόμορφα από στάχτη και ελαφρόπετρα. Πρώτα μας οδήγησε στην ονομαζόμενη «πυρία», δέκα λεπτά προς τα δεξιά του δρόμου μας στην πλαγιά του βουνού. Έτσι ονομάζεται μια φυσική σχισμή σε βράχο απ' όπου ξεχύνεται ένα υπερβολικά καυτό, εντελώς ξερό και άοσμο ρεύμα αέρα. Το άνοιγμα έχει καλυφθεί μ' ένα μικρό σπιτάκι και οι κάτοικοι που υποφέρουν από κρύωμα ή ρευματισμούς κάνουν εδώ ιδρώλoutρα. Δεν έχω καμιά αμφιβολία πως είναι πολύ αποτελεσματικά γιατί, παρόλο που η θερμοκρασία της ατμόσφαιρας έξω στον ήλιο έφθανε στους 26⁰ R, μέσα σ' αυτήν την τρύπα ατμού δεν μπορέσαμε να αντέξουμε ούτε μια στιγμή από τη ζέστη. Όμοιοι θερμοί ατμοί πρέπει επίσης να βγαίνουν σε διάφορα σημεία πάνω στις οδοντωτές κορυφές του χείλους του κρατήρα και το χειμώνα πρέπει να συμπυκνώνονται σε ορατούς καπνούς.

Από την «πυρία» είχαμε ακόμη μισή ώρα ανάβαση μέχρι να φθάσουμε το χείλος του μεγάλου εσωτερικού κοιλάματος. Το ψηλότερο σημείο του χείλους του κρατήρα που έχει απομείνει (2.271 πόδια) βρίσκεται προς τα βορειοδυτικά. Όχι πολύ χαμηλότερες είναι οι βορειοανατολικές κορυφές, καθώς επίσης και οι νότιες, κάτω από τις οποίες βρίσκονται τα Νικιά. Όλες μαζί σχηματίζουν μιαν ευρύχωρη κοιλάδα, μία ώρα μήκος και μισή πλάτος, πάνω στο βορειοανατολικό άκρο της οποίας βλέπει κανείς το χωριό Εμπορειό. Εμείς στεκόμασταν και παρατηρούσαμε το κοίλωμα πάνω στη ράχη της σχετικά χαμηλότερης άκρης της κοιλάδας —αν και είναι οπωσδήποτε 600 - 700 πόδια ψηλή— στα νοτιοδυτικά. Το πρώτο μισό της κοιλάδας προς τα πόδια μας είχε ένα έδαφος γυμνό, ασπριδερό προς το κίτρινο του θειαφιού και σχεδόν τελείως στερημένο από βλάστηση. Προς το κέντρο της κοιλάδας βλέπαμε ένα μεγάλο σε σχήμα χωνιού και σχεδόν κυκλικό βύθισμα, πλάι του δυο όμοια μικρότερα και από τις δυο πλευρές στα πόδια των τοιχωμάτων του κρατήρα ένα ζευγάρι γυμνούς σε χρώμα θειαφιού λόφους. Όμως το επάνω μέρος της κοιλάδας πέρα από το «ταπί του θειαφιού» ήταν όμορφα πρασινισμένο από κλήματα.

Αφού για λίγη ώρα απολαύσαμε την ασυνήθιστη θέα, κατεβήκαμε από ένα απότομο μονοπάτι κάτω στην κοιλάδα και βαδίσαμε πάνω στη γυμνή

πεδιάδα προς το χωνί. Αυτό έχει περίπου 100 πόδια βάθος και μερικές εκατοντάδες βήματα διάμετρο. Το έδαφός του δημιουργεί τώρα, κατά την εποχή της μεγαλύτερης καλοκαιρινής ξηρασίας, μια λεία επιφάνεια επιστρωμένη με λεπτή γκριζοκίτρινη σκόνη. Καθοδηγούμενοι από τον οδηγό κατεβήκαμε προσεχτικά τα σαθρά τοιχώματα από καμένη ασπριδερή πέτρα εύκολη στο κατρακύλισμα. Σε πολλά σημεία έβραζε σε μικρές σχισμές του εδάφους θειάφι¹⁹ το οποίο κατακάθεται εν μέρει σε ίνες, εν μέρει σε μεγαλύτερους σβώλους ή όγκους και αυτά τα σημεία έπρεπε να τα αποφεύγουμε προσεχτικά, αν δε θέλαμε να κάψουμε τις σόλες των αρβύλων μας. Το έδαφος το βρήκαμε τελείως στεγνό και σίγουρο για περπάτημα, αν εξαιρέσουμε μικρά όμοια σημεία. Όμως στη νότια άκρη του κοιλώματος, σε μια έκταση 50 περίπου βημάτων, έβραζε η γη πολύ δυνατά και με υπόκωφους κρότους, που επαναλαμβάνονταν κάθε 20 - 30". Επίσης βγαίνει και μιά έντονη μυρωδιά θειαφιού, που σπρώχνει τώρα ο βόρειος άνεμος πάνω από το χωριό Νικιά, και που κι εμείς σήμερα νωρίτερα νιώσαμε πολύ καλά σε απόσταση 1 1/2 ώρας στη νότια ακτή του νησιού.

Μετά από ραγδαίες βροχοπτώσεις και κυρίως όταν διαρκεί ο δυτικός άνεμος, η φωτιά πρέπει να γίνεται πιο ζωηρή· τότε ανεβαίνει ένας πυκνός ατμός και οι εκρήξεις γίνονται τόσο ισχυρές, ώστε να ακούγονται και σε απόσταση πάνω από μια ώρα μακριά. Στο κέντρο του πυθμένα αυτού του ρηχού κοιλώματος είναι μερικές σχισμές του εδάφους, όπου συνηθίζει να μένει, ακόμη και το καλοκαίρι, νερό που περιέχει θειάφι. Είχαμε πάρει μαζί μας ένα μπουκάλι για να το γεμίσουμε μ' αυτό, αλλά η μεγάλη θερμοκρασία του φετινού καλοκαιριού είχε αποξηράνει και αυτά τα τέλματα.

Όποτε έρχεται κάποιο πλοίο από τη Σμύρνη —κάτι που συμβαίνει μόλις μια φορά κάθε δύο χρόνια —για να μεταφέρει ένα φορτίο θειαφιού, τότε παίρνουν μέρος και τα τρία χωριά στο εμπόριο και στη δουλειά ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων. Σπάνε τότε με σκαπάνες και φτυάρια το θειάφι από τα τοιχώματα και το έδαφος του κοιλώματος, όπου έχει κατακαθίσει. Ακόμη αποδοτικότεροι όμως είναι οι σε σχήμα κώνου άσπροι λόφοι ελαφρόπετρας στη βόρεια πλευρά της κοιλάδας, που τους ανέφερα πιο πάνω. Αυτοί περικλείουν επίσης ένα τέτοιο χωνί, όπου το θειάφι κατακάθεται σε ακόμη μεγαλύτερες ποσότητες. Τα άλλα δύο μικρότερα χωνιά στη βορειοδυτική άκρη του μεγάλου κοιλώματος είναι λιγότερο σημαντικά. Κάτω σ' αυτές τις αβύσσους λοιπόν υπήρχε, σύμφωνα με το μύθο, η υπόγεια φυλακή του γίγαντα Πολυβώτη, πάνω στον οποίο ο Ποσειδώνας κατά την Τιτανομαχία εκσφενδόνησε ένα

19. Το «θειον» στην καθομιλουμένη λέγεται θειάφι (θειάφιον) από: θεϊον και άφη (άπτω) (βλέπε επίσης Kühner-Blab, Gr. Gr. II, 279).

κομματί από τη νήσο Κώ. Έτσι δημιουργήθηκε η ηφαιστειογενής Νίσυρος²⁰.

Επιστρέφοντας στο καράβι πήραμε το δρόμο μας λίγο πιο προς τα δεξιά και ανεβήκαμε ένα απότομο ύψωμα προς το Παλαιόκαστρο «στὸν Σταυρόν», που ακόμη όμως εξακολουθεί να έχει το αρχαίο όνομα Ἄργος «στὸ Ἄργος», μέσα από τρεις χιλιάδες χρόνια²¹ καθώς και ὅλη η περιοχή από εδῶ μέχρι την ακτή μαζί με τον γκρεμὸ ὅπου βρίσκεται το Μετόχι του μοναστηριού (στο Μανδράκι). Πάνω στην ψηλὴ κι απότομη κορυφὴ βρήκαμε ἕνα καθαρὰ πελασγικὸ οχύρωμα — αν θέλει κανείς για μια φορά να δεχθῆ το ὄνομα που χρησιμοποιήθηκε μόλις τώρα ἀπὸ τη νεότερη αρχαιολογία — ἀπὸ ακατέργαστους ὄγκους λάβας με μικρότερες πέτρες στους ἐνδιάμεσους αρμούς, ὅπως στην Τίρυνθα. Στο εσωτερικὸ υπάρχουν δύο παλιὰ ἐξωκκλήσια και ἕνα πλήθος ἀπὸ μικρὰ γκρεμισμένα πέτρινα σπίτια της τεχνοτροπίας της Ἀμοργού (που ἔχω περιγράψει) που μπορεί να εἶναι ἐξίσου παλιὰ ἀπὸ 2.000 μέχρι 200 χρόνια. Αὐτὸ (το οχύρωμα) εἶναι μια σωστὴ Λάρισα, ἕνα γνήσιο πελασγικὸ Ἄργος και οι Ἀργεῖοι — που για την ἐγκατάστασή τους στην Κάλυμνο ἔχουμε (πολλές) πληροφορίες — πιθανόν ἤθελαν να ιδρῦσουν αὐτὴν την ἀποικία σε ἀνάμνηση της μητρικῆς τους πόλης. Ἐξίσου σωστὸ βέβαια εἶναι και το να συνδέουμε το ὄνομα με την κατάσταση του εσωτερικῆς του κρατήρα, στο χεῖλος του ὁποίου βρίσκεται αὐτὸ το οχύρωμα, ὁ ὁποῖος το χειμῶνα μεταβάλλεται σ' ἕνα αληθινὸ «αργὸν πεδῖον».

Καθὼς κατηφορίζαμε ἀπὸ το ὕψωμα, συναντήσαμε τους βοσκούς του μοναστηριού, που μας ὁμολόγησαν ὅτι μας εἶδαν καθὼς ἀράξαμε, και ἐπειδὴ σ' αὐτὸν τον κόλπο σπάνια ρίχνει ἀγκυρα ἕνα πλοῖο και μάλιστα να βγαίνουν ἀπ' αὐτὸ ὀπλισμένοι ἄνδρες, μας πέρασαν για πειρατὲς και ὀδήγησαν βιαστικὰ τα κοπάδια τους πάνω στα βουνά. Μόνο ἀφού μας εἶδαν να παίρνουμε το δρόμο προς τους λάκκους του θειαφιού και ἀναγνώρισαν ἐπίσης τον ὁδηγὸ μας, συνήλθαν ἀπὸ την πλάνη τους και τώρα πια μας πλησίαζαν, ὡστόσο ἀκόμη με προφύλαξη και κρατώντας τα ὄπλα στο χέρι ἑτοιμα για μάχη. Γιατί εδῶ στα τουρκικὰ νερά εἶναι δυνατόν ἀκόμη να συμβοῦν καμιά φορά τέτοιες ἐπισκέψεις πειρατῶν, πράγμα που δεν συμβαίνει πια στις ἐλληνικὲς θάλασσες. Με τη δύση του ηλίου φθάσαμε πάλι στο «Λέοντα» (το καράβι μας) και μείναμε τη νύχτα ἀραγμένοι στο Ἄργος, ἀφού κρατήσαμε στο καράβι τον ὁδηγὸ μας, ἐπειδὴ στη διαδρομὴ μας διηγῆθηκε τόσο μπερδεμένα πράγματα για «χω-

20. Στράβων 10, S. 189: «Φασὶ δὲ τὴν Νίσυρον ἀπόθραυσμα εἶναι τῆς Κῶ, προσθέντες και μῦθον, ὅτι Ποσειδῶν διώκων ἕνα τῶν γιγάντων Πολυβώτην ἀποθραύσας τῇ τριαίνῃ τρύφος τῆς Κῶ ἐπ' αὐτὸν βάλοι, και γένοιτο νῆσος τὸ βληθὲν ἢ Νίσυρος ὑποκείμενον ἔχουσα ἐν αὐτῇ τὸν γίγαντα». Πρβλ. Ευστ. (παραπομπὴ 5). Στεφ. Νίσυρος. Plin. 5, 134. Πρβλ. Millingen, Ined. Mon. I. 7 (M. Mayer, Γίγαντες και Τίτάνες 194. Preller, Gr. Myth. 1⁴ 70 Amm. 4. Diels Herm. XXX (1896, 347).

21. Στεφ. στο Ἄργος: πέμπτη ἐν Νισύρω, μᾶ τῶν Κυκλάδων.

σμένα σπίτια και κάμερες» στην παραλία κάτω από τα Νικιά, ώστε να κολακευόμαστε με την αμυδρή ελπίδα να ανακαλύψουμε εδώ μια Ελληνική Πομπηία ή τουλάχιστον αξιόλογους νεκρικούς θαλάμους.

Σήμερα πρωί αράξαμε στο καθορισμένο μέρος της παραλίας, όπου πηγάζει επίσης μια θερμή πηγή και αναμιγνύεται με τη θάλασσα. Ένας επιτύμβιος βωμός από λευκό μάρμαρο με κεφαλές τούρων και στολίδια από φρούτα σε ένα ξωκκλήσι, όχι μακριά από την ακτή, αύξησε τις προσδοκίες μας.

Τέλος μετά από πολύ ψάξιμο ο οδηγός μας βρήκε την είσοδο για την υπόγεια πόλη του, στην κατηφορική άκρη της παραλίας λίγο δεξιότερα από το αγκυροβόλιό μας. Ανάψαμε το φανάρι, μπήκαμε στο στενό άνοιγμα και βρήκαμε μια σπασμένη μυλόπετρα, μια στοά ανοιγμένη στο μαυριδερό πολύ σκληρό πορώδη τραχείτη, 7 ως 8 πόδια ψηλή, που συνεχίζει περίπου 50 βήματα σε οριζόντια κατεύθυνση και μετά χωρίζεται σε πολλούς διαδρόμους. Από τους σωρούς των πετρών, όπως και από τα σπασμένα μάρμαρα στην Πάρο, οι παλαιοί είχαν κτίσει στις πλευρές της στοάς σωστούς καθαρούς τοίχους, για να διατηρήσουν το διάδρομο καθαρό και να στηρίξουν το ταβάνι. Και αυτοί οι τοίχοι και οι διάδρομοι φάνηκαν στον αφελή χωρικό σαν σπίτια και κάμαρες. Ήδη ο Στράβων, ο Ευστάθιος και αργότερα ο Bondelmonte αναφέρουν αυτές τις σπασμένες μυλόπετρες, αλλά τώρα αυτός ο βιομηχανικός κλάδος έχει σβήσει. Άλλα ίχνη αρχαίων δεν υπάρχουν στη νότια ακτή. Ο οδηγός βέβαια ισχυρίζεται ότι κοντά στον Εμπορειό υπάρχουν μερικά αρχαία ερείπια, αλλά για να πάμε εκεί είναι πια πολύ αργά.

Ο άνεμος φυσά ζωηρά και εμείς θέλουμε να σηκώσουμε πανιά.

Α. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΥΛΗ ΕΚ ΝΙΣΥΡΟΥ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Η ΝΙΣΥΡΟΣ

Ἡ ἐπίσκεψίς μου εἰς αὐτήν

Ἡ Νίσυρος, μία ἐκ τῶν Δωδεκανήσων, κεῖται νοτίως τῆς Κῶ καὶ ἔχει ἀνατολικῶς αὐτῆς τὴν Κνίδον καὶ νοτιοανατολικῶς τὴν Τῆλον.

Νῆσος τοῦ Νοτίου Αἰγαίου (Καρπάθιον πέλαγος) ἔχει ἔκτασιν 43 τ.χ. Τὴν Νίσυρον περιβάλλουν, ἀρχίζουσαι ἀπὸ βορρᾶ καὶ καταλήγουσαι εἰς τὰ νοτιοδυτικά, αἱ νησίδες: 1) *Στρογγυλή*, μικρὰ καὶ ἀκατοίκητος νησίς, 2) τὸ *Γυαλί*, μὲ ἐλαχίστους ποιμένας, 3) ἡ *Παχειὰ* καὶ 4) ἡ *Περγοῦσα*, σχεδὸν ἀκατοίκητος. Αἱ νησίδες αὗται ἀνήκουν εἰς τὴν κοινότητα Νισύρου.

Κατωκημένα κέντρα ὑπάρχουν σήμερον ἐπὶ τῆς νήσου: 1) Τὸ *Μανδράκι*, ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου, πολίχνη 1000 περίπου κατοίκων, κειμένη εἰς τὸ Βορειοδυτικὸν ἄκρον, 2) Τὰ *Νικιά*, χωρίον 350 περίπου κατοίκων κείμενον εἰς ὕψος 600 μ. περίπου νοτίως τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς *Δγιαβάτης*, 3) Τὸ *Ἐμποργεῖο* ἢ ὁ *Ἐμποργεῖός*, χωρίον 100 περίπου κατοίκων κείμενον βορειοανατολικῶς τοῦ χωρίου *Νικιά* καὶ εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ὕψος, καὶ 4) Οἱ *Σπάλοι* (Πάλοι) παράλιον χωρίον ἐπίκειται τοῦ *Ἐμποργεῖο*, κατωκισθὲν κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν παρὰ κατοίκων κυρίως τοῦ *Ἐμποργεῖο*.

Ἡ νῆσος ἠρίθμει ἄλλοτε διπλασίους κατοίκους, ἀλλ' ὁ Β' Παγκόσμιος Πόλεμος καὶ ἡ μεταπολεμικὴ εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα μεταναστευτικὴ κίνησις τῶν κατοίκων τῆς ἐμείωσαν εἰς τὸ ἥμισυ τὸν πληθυσμὸν μὲ τάσιν περαιτέρω μειώσεως, λόγῳ τῆς ἔνεκα τῶν κακῶν συνθηκῶν τῆς αὐτόθι ζωῆς συνεχιζομένης μεταναστεύσεως.

Ἡ Νίσυρος εἶναι κατάφυτος ἀπὸ συκέας, ἀμυγδαλέας, ἐλαίας καὶ τερεβινθούς. Πεδινὰ ἐκτάσεις ὑπάρχουν ἐλάχισται καὶ ἀσήμαντοι. Ὁ πληθυσμὸς ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν δένδροκομίαν, τὴν ναυτιλίαν, ἀλιεῖαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἐν μέρει μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν μελισσοκομίαν.

Τὴν νῆσον ἐπεσκέφθην κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1957. Τὸ γλωσσικὸν ὕλικόν τὸ ὁποῖον συνεκέντρωσα προέρχεται ἐκ τοῦ ναυτιλιακοῦ καὶ ἀλιευτικοῦ, τοῦ ποιμενικοῦ καὶ γεωργικοῦ βίου, τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, τοῦ λατρευτικοῦ βίου, τῆς ξυλουργικῆς καὶ οἰκοδομικῆς τέχνης, τῆς ὑποδηματοποιίας, τῆς δένδροκομίας, τῆς βυρσοδεψίας, τῆς μελισσοκομίας, τῆς ὑφαντουργίας, ἐκ τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας, ἐκ τῶν λαϊκῶν παραδόσεων, παραμυθιῶν, παροιμιῶν, τῆς δημοτ. ποιήσεως κ.ἄ. *

Τὸ ἰδίωμα τῆς νήσου φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ γνησίου Δωδεκαν. ιδιώματος καὶ παρὰ τὴν μεταναστευτικὴν κίνησιν καὶ τὴν ἐπαφὴν τὴν ὁποῖαν οἱ κάτοικοί της ἔχουν μὲ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ ξενογλώσσους λαοὺς παραμένει σχετικῶς ἀναλλοίωτον. Διαφοραὶ τινες φωνητικῆς παρατηροῦνται μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν χωρίων. Ὁ λεξιλογικὸς πλοῦτος ὁ χαρακτηρίζων τὰς νήσους τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος παρατηρεῖται καὶ ἐνταῦθα.

Ἐνὰ στοιχεῖα συναντῶνται εἰς πολὺ μικρὰν ἀναλογίαν.

Ἀθῆναι 1957

Α. Καραναστάσης

* Σημ. Ἡ γλῶσσα, πού χρησιμοποιῶ στὸ γλωσσάριο, εἶναι ἡ καθαρεύουσα, πού ἐπεβάλλετο τότε στὰ κέντρα ἐρεῦνης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Λίγα λόγια για το γλωσσικό υλικό της Νισύρου

Πολύ σωστή και αξιέπαινη η απόφαση της Εταιρείας Νισυριακών μελετών να δημοσιεύσει στον 10ο τόμο του περιοδικού της το γλωσσικό υλικό της Νισύρου το κατατεθειμένο στο Αρχείο του Ιστορικού Λεξικού της Ν. Ελληνικής της Ακαδημίας Ἀθηνῶν υπ' αριθ. 700^α. [Το υλικό αυτό συνεκέντρωσεν ο γράφων κατ' εντολήν της Ακαδημίας Ἀθηνῶν τον Αύγουστο του 1957, συντάκτης τότε του Ιστορικού Λεξικού].

Προορισμός του χειρογράφου, καθώς και όλων των χειρογράφων γλωσσικού υλικού από όλες τις περιοχές του Ελλαδικού χώρου που βρίσκονται κατατεθειμένα στο αρχείο του Ιστορ. Λεξικού, είναι να περιμένουν τη σειρά τους για να ενταχθεί η κάθε ιδιωματική λέξη στην αντίστοιχη θέση της μέσα στους τόμους του Ιστορικού Λεξικού. Αλλά για να συνταχθούν και να δημοσιευθούν όλοι οι τόμοι του Λεξικού, θα χρειασθούν πολλές δεκαετίες, αν όχι εκατονταετίες, για να αρκεσθώ στο συντομότερο δυνατό χρονικό όριο, διότι η εργασία είναι πολύ δύσκολη και τεράστια σε έκταση.

Για το λόγο αυτό η δημοσίευση του γλωσσικού υλικού της Νισύρου αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι θα παρέχει τη δυνατότητα στους ειδικούς επιστήμονες, όσοι θέλουν, να μελετήσουν το ιδίωμα και να καταπιασθούν με την ανατομία του.

Το γλωσσικό υλικό της Νισύρου προέρχεται, όπως θα διαπιστώσει ο αναγνώστης, από όλους τους τομείς της δραστηριότητας των κατοίκων του νησιού. Πληροφοριοδότες μου είχα τους ηλικιωμένους άντρες και γυναίκες και τους ειδικούς για κάθε επάγγελμα.

Το Νισυριακό ιδίωμα παρουσιάζει τα κύρια χαρακτηριστικά των Δωδεκανησιακών ιδιωμάτων, διακρίνεται για τη συντηρητικότητά του και τη σθεαρή αντίστασή του στις πολλαπλές επιδράσεις, τις οποίες δέχεται κατ' ανάγκην με την τόσο συχνή και έντονη μεταναστευτική κίνηση των κατοίκων του νησιού.

Η συντηρητικότητα του Νισυριακού ιδιώματος διαπιστώνεται και από τους τόμους του Ιστορικού Λεξικού της Νέας Ελληνικής της Ακαδημίας Ἀθηνῶν, που έχουν εκδοθεί ως τώρα. Οι λέξεις π.χ. α κ ρ ο β ο λ ι ά και α κ ρ ο β ο λ ι ά ζ ω μαρτυρούνται μονάχα από τη Νίσυρο. Από τα αρχαία

λεξιλογικά κατάλοιπα, που θα συνατήσει ο αναγνώστης του υλικού αναφέρω εδώ μερικά που είναι από τα σπάνια: σκουμίξ-ζω = εϊσκομίξω, χοχ-χός = το αρχ. κόγχοϋς, αγνάφισκας = γναφήσιος ιχθύς, σόρκις = ἔσορχις, το κριάρι με κρυφούς όρχεις, αδγιάθονας = δοθιήν, το κουκκούδι, αλεβρόνδιστος = ἔμβρόντητος, νελαϊξ-ζομαι = ἀναλογίζομαι, αφάκι = ομφάκιον, το ατροφικό βελανίδι, τσουτσοιμάλλα = τιθύμαλλος, χόρτο, φυτρί = το αρχ. άπτρίον, το φτίλι καντηλιού, ελλιωρώ = όλιγωρω με τη σημασία του λιποθυμώ, φτός = το αρχ. όπτός και πολλά άλλα.

Το σπουδαιότερο στοιχείο της φωνητικής του Νισυριακού ιδιώματος είναι η διατήρηση μιας εξελικτικής μορφής της αρχαίας προσωδίας που διατηρείται μέχρι σήμερα στο μελωδικό τόνο της ομιλίας των ηλικιωμένων κυρίως γυναικών της Νισύρου.

Με τη μελέτη του φαινομένου αυτού πρέπει να ασχοληθούν οι νέοι επιστήμονες της Νισύρου, κάνοντας χρήση μαγνητοφώνου όσο γίνεται πιο ενωρίς, πριν λείψουν οι πολύτιμοι φορείς του φαινομένου.

Αθήνα Οκτώβριος 1985

Αναστ. Καραναστάσης

Λεξιλογικὸ ὕλικὸ

Ποιμενικὰ

μάνδρα, ἦ = ἦ στάνη.

τυροκόμι - τὸ = Τὸ τυροκομεῖον, τὸ δωμάτιον ἢ διαμέρισμα τῆς στάνης ὅπου τυροκομοῦν.

κέλ-λα, ἦ = ἕνα περιτειχισμένον μέρος ὅπου περιορίζουν τὰ μικρὰ ρίφια. —τὰ ρίφια μένουν εἰς τὴ γ-κέλ-λα.

ἔγγαλη, ἦ = ἦ κατσίκα πού ἀρμέγεται.

στείρικο, τό, συνήθ. κατὰ πληθυν. στείρικα, τὰ = τὰ γιδοπρόβατα, τὰ ὅποια δὲν συνέλαβαν μίαν χρονιάν.

στεριδιά, τὰ = τὰ θηλυκὰ ἐρίφια ἐνὸς ἔτους τὰ ὅποια δὲν συνέλαβαν καὶ δὲν ἐγέννησαν ἀκόμη.

χασούρα, ἦ = ἦ αἶγα ἢ προβατίνα, ἡ ὅποια ἀπέβαλε.

σκολαδεμένη, ἦ = ἦ αἶγα ἢ προβατίνα τῆς ὁποίας ἐψόφησε τὸ μικρόν.

Λέγεται καὶ σκολάδα, ἦ

ὄρφανό, τὸ ἢ ἀρφανό, τὸ = τὸ μικρόν πρόβατον ἢ ἐρίφιον τοῦ ὁποίου ἐψόφησεν ἡ μάννα.

καλοβυζ-ζαστής, ὁ = Τὸ ὄρφανὸ τὸ ὁποῖον βάλλει ὁ τσοπάνης σὲ διάφορες ἔγγαλες νὰ θηλάσῃ.

—τὸχα κολοβυζ-ζαστή (λέγει ὁ τσοπάνης, ὅταν πρόκειται νὰ πωλήσῃ ἕνα ὄρφανό, θέλων μ' αὐτὸ νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι παχύ).

ἀχώριστο, τὸ = Τὸ ρίφι ἢ ἀρνί, πού θηλάζει καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ ἀρμέγματος τὴν μάνναν του.

—ἀχώριστον εἶ' δ-δὲν δο χώρισα καθόλου.

— εἶναι ν-δοῦ γαλάτου = εἶναι ἀχώριστο.

σάκχασμα, τὸ = τὸ ν' ἀποκόψωμε τὸ ρίφι, νὰ τοῦ βάλωμε χαλινάρι.

(αὐτὴ ν-δὴλ λέξι τὴν ἔχομεμ ἕαρει ἀοπέρα, ἀπὸ τὴν ἀπέναντι Κῶ, λέγει ὁ βοσκός). Ἡ λέξις ἀπὸ τὸ δωρικὸν σακός > σηκός.

χαραποβύζ-ζα, ἦ = ἦ αἶγα μὲ χονδρὸ μαστᾶρι καὶ μεγάλες ρῶγες.

τσιμβορῶα, ἦ = ἦ αἶγα μὲ μικρὸ μαστᾶρι καὶ μικρὲς ρῶγες.

χαμνορῶα, ἦ = ἦ αἶγα πού ἀρμέγεται εὐκολα.

μονορῶα, ἦ = ἡ αἶγα μὲ τὴν μίαν θηλὴν ἀτροφικὴν.

σπαργῶν-νω = ἐπὶ ἐγγάλων αἰγῶν καὶ προβατίνων, ἔχω πλήρεις γάλακτος τοῦ μαστοῦς (σπαργῶ).

— ἐσπάργωσεν ἡ κατσίκα, εἶναι σπαργωμένη.

τράος, ὁ = ὁ τράγος.

λατάρι, τὸ = ὁ τράγος ἢ ὁ κριὸς ὁ πρὸς ἀναπαραγωγὴν.

— ἔφησα πέντε λατάρια φέτος = ἐκράτησα ἐφέτος δι' ἀναπαραγωγὴν πέντε κριούς καὶ τράγους.

διχαλ-λόρκριδος, ὁ = ὁ τράγος ὁ ἔχων δίχαλους ὄρχεις.

καματερή, ἦ = ἡ αἶγα ποὺ βγάζει πολὺ γάλα.

μαλ-λουκάτη, ἦ = ἡ αἶγα μὲ μακρὲς τρίχες.

μαῖλ-λα, ἦ ἢ μαῖλ-λικο, τὸ (ζῶον) = ἡ κατσίκα μὲ κοντὴν τρίχα, ποὺ δὲν ἤμποροῦν νὰ τὴν κουρεύσουν.

τραοκέρα, ἦ = ἡ αἶγα μὲ μεγάλα καὶ καμπυλωτὰ κέρατα.

κουρά, ἦ = τὸ κούρευμα τῶν γιδοπροβάτων.

— πᾶμεν εἰς τὴν - κουρά.

κουρευτής, ὁ = πληθυν. κουρευτᾶδες, οἱ = οἱ βοσκοί, οἱ ὁποῖοι κουρεύουν τὰ αἰγοπρόβατα.

— προιοὺς θᾶχης κουρευτᾶδες; (ποίους βοσκούς θὰ καλέσης νὰ σέ βοηθήσουν εἰς τὴν κουράν;)

λάσσου ν-δὰ ζὰ = εὐρίσκονται σὲ γενετήσιον ὄρμην.

Λέγεται καὶ γυρεύγου(ν). Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐλαύνω.

ἐπολλάξα ν-δὰ ζὰ = ἔληξεν ἡ περίοδος τοῦ σεξουαλικοῦ ὄργανοῦ τῶν ζῶων.

λάσ-σει ὁ τράος σου; = εἶναι ἱκανὸς ὁ τράγος σου, ὀχεύει καλά;

τραγιά, ἦ = ἡ μυρωδιὰ τὴν ὁποίαν ἐκπέμπει τὸ λατάρι κατὰ τὴν περίοδον τοῦ λατοῦ, λατὸς ὁ = ἡ περίοδος τῆς γενετήσιας ὄρμης.

ζεύω (πρόφ. ζέφω) = 1) Ζευγνύω τὰ βόδια. 2) μετφρ. ἐπὶ νυμφευομένων = φρ. : πᾶμε νὰ σὲ ζέψωμε γ-καὶ σένα (νὰ σὲ βάλωμεν ὑπὸ ζυγόν).

πά' νὰ ζέψω τὸ βόδι μ-μου = πάγω νὰ ζεύξω τὸ βόδι μου, νὰ τὸ συνηθίσω εἰς τὸν ζυγόν.

ζέν-νια, τὰ = τὰ ζυγάλετρα.

κίτσικας, ὁ = ὁ τζιτζικας.

σκορμός, ὁ = ὁ κορμός, τμῆμα κορμοῦ δένδρου ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τεμαχίζουσι τὸ κρέας οἱ κρεοπῶλαι.

Μεσημέρης, ό = παρωνύμιον εμπόρου, ό όποϊος έκλεινε τó κατάστημά του στás 12 άκριβώς.

Καταλαμβάνης, ό = παρωνύμιον ένός ό όποϊος έπανελάμβανε συχνάκις έν τῆ δμιλία τό: *καταλαμβάνεις*;

Πισωράδης, ό = παρωνύμιον ένός ό όποϊος έσυνήθιζε νά κρατῆ είς τó άκρον τó πισωράδι τού χοροῦ.

σπηλάδι, τó = έξοχικός οικίσκος συνήθως ξεροτρόχαλος, τόν όποϊον χρησιμοποιοῦν ώς άχυρῶνα και κατά τόν χειμῶνα μένουν τήν νύκτα οί γεωργοί.

κρεφτή, ἦ = ἦ κρυπτή βούα, άνοιγμένη μέσα σέ έδαφος πορῶδες και άμμουδερόν. Μέσα 'ς τήν *κρεφτή*, φυλάσσουν τά κρασιά, τά πιθάρια τυριοῦ, τó όποϊον τρώγουν τήν *Τυρινήν έβδομάδα*.

σπηλ-λαιά, ἦ (πρόφ. *σπηλ-λιά*) = τó φυσικόν σπήλαιον.

κομ-μός, ό = τó τμήμα τῆς όροφῆς τού σπηλαίου τó έξέχον.

—*έπ-πεσεν ό κομ-μός και τόμ βλάκωσε*.

Γερονδομοίρι, τó = ἦ μοίρα τῆς πατρικῆς περιουσίας τήν όποϊαν ό πατέρας κρατεῖ διά τά γηρατειά αὐτοῦ και τῆς συζύγου του, άφοῦ προικίσει όλην τήν άλλην περιουσίαν του είς τά παιδιά του. *Τó γερονδομοίρι λέγεται και λιάτο*, τó (*legato*), είς τά χωρία 'Εμπορεϊό και *Νικιά*.

λαϊνοτύρι, τó = τó τυρὶ τού πιθαριοῦ (συνήθως *ζουλιστή*, ἦ = είδος μυζήθρας) τó όποϊον ώς άναφέρομεν άνωτέρω (βλ. λ. *κρεφτή*, ἦ) τρώγουν τήν *έβδομάδα τῆς Τυρινῆς*.

'ν-νί, τó = τó ύνιον. Είς τó χωρίον *Νικιά*: *'νίδι*, τó

καπράτσι, τó = ό κουβᾶς. Είς τά χωρία *Νικιά* και 'Εμπορεϊό λέγεται *σισκλί*, τό.

βιτσιβίδι, τó = τó λαγίни (είς τó χωρ. 'Εμπορεϊό).

Τ ρ ά τ - τ α, ἦ

Τρατ-τάρης, ό ἦ *γριπάρης*, ό = ό ιδιοκτήτης τῆς *τράτ-τας*.

ρουκάνα, ἦ = λωρίς λινοῦ χονδροῦ ύφάσματος, τήν όποϊαν οί έργάται τῆς *τράτ-τας* φέρουν περασμένην άπό τόν λαιμόν και τήν δεξιάν *μασχάλην*. Τῆς *ρουκάνας* τά άκρα ένοῦνται διά σχοινίου τó όποϊον είς τó άκρον φέρει κόμβον. Τοῦτο (τó σχοινίον) περιστρέφουν περι τó σχοινίον τῆς *τράττας* και κρατοῦντες αὐτό διά τῆς δεξιᾶς χειρὸς σύρουν τήν *τράτταν* είς τήν *ξηράν*.

σάκ-κος, ό = τó σακκοειδές δίκτυον, είς τó όποϊον καταλήγει τó όλον δίκτυον τῆς *τράτ-τας* και έντός τού όποϊοῦ καταλήγουν τά άποκλειόμενα ψάρια.

πάνδα, ἦ, *πληθον*. *πάνδες*, οί = αἱ δύο πλευραι τού δικτύου τῆς *τράττας* ἦ διά χονδρῶν σπάγγων πλεγμέναί είς δίκτυον με μεγάλας όπάς.

μολυβόσκωιο, τὸ = τὸ σχοινίον ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι πλεγμένες οἱ πάνδες καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι περασμένοι κατ' ἀποστάσεις μολύβδινοι σφαιρικοὶ δακτύλιοι.

φελ-λᾶόσκωιο, τὸ = τὸ σχοινίον, ἐν συνεχείᾳ τοῦ μολυβοσκοίνου, τὸ ὁποῖον φέρει κατ' ἀποστάσεις περασμένους φελλοῦς.

φελ-λᾶομάνα, ἡ = ὁ μέγας τετράγωνος φελλὸς ὁ δεμένος εἰς τὸ κέντρον τῆς ἄνω πλευρᾶς τοῦ σάκ-κου διὰ τὴν κρατῆν, ἐπιπλέων, ἀνοικτὸν τὸν σάκ-κον.

φελ-λᾶομάνα, ἡ = λέγεται καὶ ὅλη ἡ ἄνω πλευρὰ τοῦ σάκ-κου.

μβούκ-κα, ἡ = ἡ κάτω πλευρὰ τοῦ σάκκου.

γούλ-λα, ἡ πληθυντ. γούλ-λες, οἱ = τὰ δύο ἄκρα τοῦ σάκ-κου.

σκέτια, τὰ = τὰ ἐν συνεχείᾳ τῶν γούλ-λῶν δίκτυα, μὲ μεγαλυτέρας ὁπάς· τῶν σκετιῶν συνέχεια εἶναι οἱ πάνδες.

μάτσα, ἡ = ὁ ξύλινος κοντὸς ὁ δεμένος εἰς τὸ ἄκρον τῆς πάνδας διὰ τὴν κρατῆν ἀπλωμένην.

μβουλανδάνι, τὸ = τὸ ἄκρον τῆς πάνδας ἀπὸ ψιλὸ σχοινίον πλεγμένον ἐν εἴδει δικτύου εἰς πλάτος ἑπτὰ ματιῶν· ἐπάνω εἰς τὰ μβουλανδάνια εἶναι δεμένες οἱ μάτσες.

νδουκάρω τὴν ἀράτ-τα = διπλώνω τὸ δίκτυον τῆς τράτ-τας ἐπάνω εἰς τὰ μβουλανδάνια διὰ τὴν μεταφέρω εἰς τὸ πλοῖον.

γρίπος, ὁ = ἡ βάρκα καὶ ἡ τράτ-τα μαζί.

—ἔρκεται ὁ γρίπος τοῦ Θανάση.

καλάρω = ρίπτω εἰς τὴν θάλασσαν τὴν τράτ-ταν κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον διὰ τὴν ἀλιεύσω.

ρηματανδῆς, ὁ = ὁ ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τῆς τράτ-τας εἰδικὸς διὰ τὴν κίνησιν τοῦ θαλασσίου ρεύματος, ὁ ὁποῖος ἴσταται εἰς τὴν παραλίαν, παρακολουθεῖ τὴν φοράν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ρεύματος καὶ ἀναλόγως ὑποδεικνύει τὸ καλάρωμα ἢ τὸ ἐμποδίζει.

σημαδοῦρα, ἡ, πληθυντ. σημαδοῦρες, οἱ = τὸ βαρέλι ἢ ὁ ντενεκὲς (δοχεῖον ντενεκεδένιο) τὰ ὁποῖα δένουν κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰ σχοινιά τῆς τράτ-τας διὰ τὴν κρατοῦν τὰ σχοινιά ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ρυθμίζουν τὸ τράβηγμα τῆς τράτ-τας εἰς τὴν ξηράν, τὰ σύρονται δηλαδὴ μὲ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν οἱ δύο βραχίονες τῆς τράτ-τας.

σκουμίζω = σύρω εἰς τὴν ξηράν τὸν σάκ-κον, μαζεύω τὸν σάκ-κον (εἰσκομίζω;)

ξεσκαρτέρω τὰ ψάρια = χωρίζω τὰ ψάρια κατὰ κατηγορίας καὶ μέγεθος.

ἀναφαριά, ἡ = ἡ πτωχὴ ἄγρα.

—εἴχαμεν ἀναφαριά.

τελ-λάρο, τὸ = τὸ ξύλινον ἀβαθὲς κιβώτιον εἰς τὸ ὁποῖον θέτουν τὰ ψάρια.

μαρίδα, ἡ = ἡ μαρίδα.

γώπ-πα, ἡ = ἡ γώπα.

καλογραϊά, ἡ (πρόφ. καλογρηϊα) = εἶδος ἰχθύων μικρῶν μελανοῦ χρώματος πλησιάζοντος πρὸς τὸ σκοῦρον καφέ, καὶ σχήματος ὁμοιάζοντος πρὸς σαργὸν ἐν σμικρογραφία.

σκορπιός, ὁ = ὁ ἰχθύς σκορπιός.

λοῦτσος, ὁ = ἰχθύς ἔχων τὸ σχῆμα περίπου κολιοῦ, ἀλλὰ μεγαλύτερος.

μπαρβούρι, τὸ

μελανούρι, τὸ

σουπιγιά, ἡ = ἡ σηπία.

καλαμάρι, τὸ

λυθρίνι, τὸ

σκάρος, ὁ

φαγγρί, τὸ

φίλιπ-πος, ὁ = ἰχθύς διαιτώμενος ἐν τῇ ἄμμῳ ὅπως ὁ ἰχθύς γλῶσσα, ἄλλως κατσούλα, φέρων ἐγχρώμους λωρίδας χρώματος γαλανοῦ καὶ ανοικτοῦ ἐρυθροῦ.

τσιπ-πούρα, ἡ

γύλ-λος, ὁ

γυλ-λαδομάνα, ἡ = ὁ μέγας γύλλος.

σάρπα, ἡ

δράκαινα, ἡ

λαβράκι, τὸ

κέφαλος, ὁ

δροσίτης, ὁ = εἶδος γαλέου, ἐκ τῶν καρχαριοειδῶν.

σκύλ-λος, ὁ = τὸ σκυλλόψαρον

σμόναρα, ἡ = ἡ μύραινα.

μουγγρί, τὸ

βλάχος, ὁ

σφουρίδα, ἡ

ν-νιαούδι, τὸ = ἡ πολὺ μικρὴ μαρίδα.

ὄρφος, ὁ

λόγνος, ὁ = ὅμοιος περίπου μὲ τὸν βλάχον.

κουτσομούρα, ἡ = εἶδος μπαρμπουνιοῦ κατωτέρας ποιότητος.

μβάφ-φα, ἦ = κέφαλος με πλατὺ κεφάλι.

ἀβγοτάραχο, τὸ = τὸ σύνολον τῶν ῥῶν τῆς μβάφ-φας.

ζαργάνα, ἦ = ἰχθὺς τοῦ ἀφροῦ, ἀφρόψαρο, στενόμακρος, με ρίγχος ὀξὺ ὡς ξιφίας. Ἡ σπονδυλικὴ του στήλη ἔχει πρασινωπὸν χρῶμα.

πατελ-λίδα, ἦ = ἡ πεταλίδα.

γουρνωτὴ πατελ-λίδα, ἦ = ἡ πεταλίδα ἢ ἔχουσα ὄστρακον με μεγαλυτέραν κοιλότητα.

κοκ-κύλι, τὸ = τὸ κογχύλι.

ἀχιν-νιός, ὁ = ὁ ἐχῖνος.

ἐβραῖος, ὁ = εἶδος ἐχίνου μὴ ἐδωδίμου.

ἀχιν-νομάνα, ἦ = ὁ μέγας ἀχιν-νιός.

κάουρας, ὁ = τὸ καβούρι.

πάβουρας, ὁ, πληθυντ. παβούργια, τὰ = τὸ μέγала καβούρια.

καουρομάνα, ἦ = ὁ θηλυκὸς κάβουρας ὁ φέρων ὠὰ ἢ ἐπωασμένα καβουράκια εἰς τὸ ὀπίσθιον τμήμα τοῦ ὄστράκου του.

ἀχ-χιβάδα, ἦ = ἡ χημάς.

κανδηλάβρα, ἦ = ἡ ἄλλως τσούχτρα, θαλάσσιον μαλάκιον προσκολλώμενον ἐπὶ βράχων, φέρον πολλοὺς πλοκάμους ἐν εἶδει κλωστῆς, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιπλέκονται μικροσκοπικοὶ ἰχθύες ἢ ἄλλα θαλάσσια μικρόζωα, ὅσα χρησιμεύουν ὡς τροφὴ τῆς κανδηλάβρας. Προσκολλωμένη εἰς τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκρέει καυστικὸν ὑγρὸν προκαλοῦν κνησμόν.

χοχ-χός, ὁ = ὁ κόγχος ἢ μβουροῦ, ἦ.

προσφύρα, ἦ = εἶδος κόγχων μικροτέρου μεγέθους. Ἡ πορφύρα.

γλενοῦσα, ἦ = ἰχθὺς μικρὸς ὡς ὁ κωβιός, γλοιώδης.

κωβγιός, ὁ = ὁ κωβιός.

μουδγιάστρα, ἦ = ἰχθὺς ὅμοιος πρὸς σελάχι, ὁ ὁποῖος προκαλεῖ μούδιασμα εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ψαύοντος αὐτόν.

βατί, τό = ἰχθὺς διαιτώμενος εἰς ἀμμώδη βυθόν, ὅμοιος πρὸς τὸ σαλάχι, τὸ = τὸ σελάχι.

χωματίδα, ἦ = εἶδος γλώσσας μικροῦ μεγέθους.

ἀθερίνα, ἦ = ὁ ἀθερινός.

ἀλιδον-νια, ἦ = εἶδος ὀκταποδιοῦ κατωτέρας ποιότητος (τὸ ἀρχ. ἐλεδώνη)

μοσκαχτάποδο, τὸ = εἶδος ὀκτάποδος μικροῦ μεγέθους.

λέπι, τό, πληθυντ. λέπηρα, τά.

σπάραχνα, τὰ = τὰ βράγχια τῶν ἰχθύων.

άλος, ό = ό σάκκος τοῦ όκταποδιοῦ ό περιέχων τὸ μελάκι.

ἀποκλαμός, ό = ό πλόκαμος τοῦ όκταποδιοῦ.

κουκλούνα, ή = ή κουκκούλα τοῦ όκταποδιοῦ.

ἀγνάφισκας, ό = είδος ἰχθύος συγγενοῦς μετὸ μαγιάτικο, μετὸ οὐρὰν ψαλιδωτὴν, ὅμοιον κατὰ τὸ χρῶμα μετὸ λυθρίνι.

μερδικό, τὸ = τὸ μερίδιον, ή ἀμοιβή τοῦ ἐργάτου τῆς τράττας εἰς εἶδος. Τὸ μερδικὸ ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ὅλης ποσότητος τῆς ἄγρας.

καλές ψαριές, εὐχή λεγομένη εἰς τοὺς τραπτάρηδες, ὅταν πηγαίνουν νὰ καλάρουν.

ἀνδιμάμαλ-λαδο, τὸ = ή σύγκρουσις τῶν κυμάτων.

ἀν-νοιχτὰ (ἐπίρρ.) = ναυτ. ὄρος, πρὸς τὸ πέλαγος.

— πᾶμεν ἀν-νοιχτὰ = ἄς πλέωμεν πρὸς τὸ πέλαγος.

γιαλὸ (ἐπίρρ.) = ναυτ. ὄρος, πρὸς τὴν παραλίαν.

— πᾶμε γιαλὸ = ἄς πλέωμεν πρὸς τὴν παραλίαν, πλησίον τῆς παραλίας.

περιθαλάσσιο, τὸ = ή παραλία, τὸ ἀκρογιαλί.

κοφτὰ ν-νερά, τά = τὸ ἀποτόμως βαθὺ τμήμα τῆς θαλάσσης.

ρούτσουνο, τὸ = ό βράχος, κυρίως ό ἔχων αἰχμή.

— τὸ περιθαλάσσιον εἶναι ὄλλ-λο ρούτσουνα.

μδουνάτσα, ή = ή ἥσυχη θάλασσα.

μαῦρα, τὰ = τὸ βαθύ, τὸ ἐκ τοῦ βάθους μελανὸν τμήμα τῆς θαλάσσης. ἀντίθ. ρηχά, τὰ

— ἀφήν-νομε ν-δὰ ρηχὰ νὰ πᾶμε ᾽ς τὰ μαῦρα.

λάδι, τὸ = μεταφ. ή γαληνιαία θάλασσα.

— ή θάλασσα σήμ-μερον εἶναι λ-λάδι, συνών. ᾽κόλ-λησεν ή θάλασσα.

ρίπ-πη, ή = ή ριπή, τὰ σταγονίδια τὰ ἐκτοξευόμενα ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ ἀνέμου ή τοῦ κύματος.

νεροπ-πία, ή = ή ριπή τῆς θαλάσσης ή ἐφορμῶσα ἐπὶ τοῦ πλέοντος πλοίου.

μβαταίρω = ἐπὶ φορτωμένων πλοίων, κλίνω περισσότερον πρὸς μίαν πλευράν.

— τὸ καῖμι μ-βαταίρει

σαβούρα, ή = τὸ ἔρμα.

σαβουρῶν-νω = ἐφοδιάζω τὸ πλοῖον δι' ἔρματος.

— ᾽ὰ σαβουρώσωμεμ βαραπάνω τὸ καῖμι ν-νὰ μῆμ βαταίρη.

ποδόσταμο, τὸ = τὸ ζύλον τὸ ὁποῖον εἶναι ή συνέχεια τῆς τρόπιδος εἰς τὴν πρόσψιν τοῦ πλοίου.

κάγκα, ἡ = τὸ ἐξέχον τμημα τοῦ ποδοστάμου τῆς τράτ-τας.

πίνα, ἡ = ὁ στύλος εἰς τὸ ἐμπρόσθιον τμημα τῆς πλώρας ἢ καὶ τῆς πρύμνης καρφωμένος ἐπάνω ᾗ τὸ σωτρόπι.

σωτρόπι, τὸ = τὸ ξύλον τὸ καρφωμένον ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τῆς τρόπιδος, μακρὸν καὶ πλατὺ ὅσον καὶ ἡ τρόπις.

σκαρμολόγησις, ἡ = ὁ σκελετὸς τοῦ πλοίου ἀποτελούμενος ἀπὸ τὴν *καρῆναν* (τρόπις) καὶ τοὺς *σκαρμούς* (πλευραί).

— *σκαρμολογήθηκε νῆδὸ καῖκι* = ἔγινε ὁ σκελετὸς τοῦ πλοίου, ἐτέθη ἡ βᾶσις.

μαδέρι, τό, *μαδέρια*, τὰ = οἱ στενόμακρες σανίδες οἱ καρφωμένες ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ πλοίου.

παπαδέλ-λια, τὰ = οἱ πάσσαλοι οἱ ἐνσφηνωμένοι εἰς τὸ *μαουνοπόρτι*, ἐπὶ τῶν ὁποίων δένουν τὸν *κάβον* τοῦ *σχοινίου*.

μαουνοπόρτι, τὸ = τὸ στηθαῖον τοῦ πλοίου, οἱ σανίδες οἱ ὑπερέχουσες ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα τοῦ πλοίου καὶ περιθέουσαι ὅλον τὸ πλοῖον.

κάβος, ὁ = τὸ ἄκρον *σχοινίου*.

ἀμβάρι, τὸ = τὸ κύτος.

κουβέρτα, ἡ = τὸ σκέπασμα τοῦ κύτους.

κουπ-παστή, ἡ = ἡ ἐπιφάνεια τοῦ *μαουνοπορτιοῦ*.

μβουκ-καπόρτα, ἡ = ἡ πόρτα τοῦ *ἀμβαριοῦ*.

κάμαρη, ἡ = ὁ χῶρος τῆς πρύμνης ὅπου εὐρίσκεται ἡ *μηχανή* τοῦ πλοίου καὶ τὸ *τιμόνι* του.

κατάρτι, τὸ = ὁ ἰστός.

μβαστούνι, τὸ = ὁ ὀριζοντίως στερεωμένος ἐπὶ τῆς πλώρας ἰστός ἐξέχων αὐτῆς περὶ τὸ 1,5 μέτρον.

φλόγκος, ὁ, πληθυντ. *φλόγκοι*, οἱ = τὰ τρία μικρὰ ἰστία τὰ στερεωμένα ἐπὶ τῶν *σχοινίων* τὰ ὁποῖα ἐνώνουν τὸν *πρωραῖον ἰστόν* μὲ τὸ ἄκρον τοῦ *μβαστουνοῦ*. Ὀνομάζονται δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἰστίον *φλόγκος*, ὁ, τὸ δεύτερον *κονδραφλόγκος*, ὁ καὶ τὸ τρίτον *στάζος*, ὁ.

τιραμολάρω = ἐπὶ ἰστιοφόρων, *κάμνω* *στροφὴν*.

— τὸ *καῖκι* *τιραμολάρει* μὲ τὸ *στάζο* (τῇ *βοηθείᾳ* τοῦ *στάζου*).

τιραμολάρισμα, τὸ = ἡ *στροφή* τοῦ πλοίου.

παίρω τ' *ἀπάνω μου* = ἐπὶ ἰστιοφόρων, ὅταν ἐκ τοῦ ἀνέμου δύνανται νὰ *κάμουν* *στροφὴν*.

— τὸ *καῖκι* δὲμ *βαίρει* τ' *ἀπάνω του* = δὲν ἠμπορεῖ νὰ *στρίψῃ*.

μαῖνάρω = ἐπὶ ἰστιοφόρων, *χαλαρώνω*, ὑποστέλλω τὸ ἰστίον.

—*ἄμα τὸ καῖκι δὲμ βαίρει τ' ἀπάνω του, τότες μαϊνάρου ν-δὸγ κόνδρα-φλόκχο γιὰ νὰ γυρίση.*

—*μάϊνα τὸ φλόκχο.*

δγοιάκι, τὸ = ἡ λαβὴ τοῦ τιμονιοῦ, ὁ οἶαξ.

τεμον-νιέρος, ὁ = ὁ πηδαλιούχος.

κόμιζ-ζα, ἡ = τὸ μέρος ὅπου κάθεται ὁ τεμον-νιέρης.

μβούν-νια, τά = αἱ ὀπαὶ παρὰ τὴν βᾶσιν τοῦ μαουνοπορτιοῦ, διὰ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται τὰ νερὰ τῆς κουβέρτας (καταστρώματος).

τρπητηγ, ἡ = ἓνα μαδέρι (σανίδα) περασμένο 'ς τοὺς σκαρμούς, πού ἐξέχει σὰν κορνίζα.

μθρούβα, ἡ

μθρατσόλ-λδι, τό, τῆς κάγκας = τὸ ἀκρόπρωρον τῆς τράτ-τας.

'ξάρτια, τὰ = τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ πρῶρου ἴστοῦ σχοινία, τὰ ὅποια μὲ τίς ξαρτόριζες ἀποτελοῦν τίς ἀνεμόσκαλες τοῦ πλοίου.

ξαρτόριζες, οἱ = αἱ κατ' ἀποστάσεις ἐπὶ τῶν 'ξαρτιῶν δεμέναι σανίδες ἐν εἴδει σκαλοπατιῶν.

κουπᾶς, ὁ, πληθυντ. οἱ κουπᾶδες = οἱ κωπηλάται.

φουρκαδέλ-λο, τὸ = τὸ ἐπὶ τῆς κουπαστῆς στερεωμένον διχαλωτὸν ξύλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀκουμποῦν τὴν ἀντένα, ὅταν μαϊνάρουν τὸ πανι (ὅταν κατεβάσουν τὸ ἴστιον).

ἄγκουρα, ἡ = ἡ ἄγκυρα.

οῦκιο, τό, πληθυντ. οῦκια, τὰ = αἱ δύο ὀπαὶ ἐκατέρωθεν τοῦ ποδοστά-μου εἰς τὰς παρειὰς τοῦ πλοίου, διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται αἱ ἀλύσεις τῆς ἄγκυρας.

βρεχάμενα, τὰ = τὰ βρεχάμενα τοῦ καῖκιου = ἡ ὕφαλος γραμμὴ τοῦ πλοίου.

βιράρω = ἐπὶ πλοίων, τραυῶ τὸ πλοῖον εἰς τὴν ξηράν.

ἄβαρα = παρόρμησις, σύνθημα πρὸς ἔναρξιν εἰς τοὺς ὠθοῦντας τὸ πλοῖον εἰς τὴν θάλασσαν.

κουνᾶω = ἐπὶ πλοίων, καθελκύω.

— *παιδιά, πά' νὰ κουνᾶήσωμε ν-δὸ καῖκι = νὰ τραβήξωμεν τὸ πλοῖον εἰς τὴν θάλασσαν.*

σία = σύνθημ.: μὴ κωπηλατῆς.

ἄλα = κωπηλάτει.

ἄλα 'πόξω = κωπηλατεῖτε σεῖς οἱ ἀριστερὰ καθήμενοι.

σία 'πὸ μέσα = μὴ κωπηλατῆτε σεῖς οἱ δεξιὰ.

φαλάγγι, τό, πληθυντ. φαλάγγια, τὰ = αἱ σανίδες αἱ τοποθετούμεναι κάτωθεν τῆς τρόπιδος τοῦ πλοίου τοῦ ἐλκομένου, ἀλειμμένοι με ἀλειμμα.

ἄλειμ-μα, τό = τὸ λιῖπος.

γάζ-ζι, τό = ἡ σανίς, πληθυντ. γάζ-ζια, τὰ = αἱ σανίδες αἱ προσαρμοζόμεναι εἰς τὰς πλευράς τοῦ συρομένου πλοίου διὰ τὸ προφυλάσσουν ἀπὸ τὴν προστριβήν.

σκουλ-λδάρω = ἐπὶ τράτ-τας, ξετινάσσω τὸ δίκτυον.

— ᾠ σκουλ-λδάρωμε ν-δῆ ν-δράττα.

ᾠ-λιόκαντος, η, ο = ἐπὶ μαρίδων καὶ ἐλαιῶν, ὁ ψημένος ἀπὸ τὸν ἥλιον.

— ᾠ-λιόκαντες σμαρίδες.

* * *

σεισμοπλημμύρα, ἡ = ἡ ἐκ τοῦ σεισμοῦ προκληθεῖσα πλημμύρα.

— ἡ σεισμοπλημμύρα πῆρεν οὐλ-λες τὶς περιαι-λιές (τὰ περιγιαλία).

ἀστρόφεγκας, ὁ = ὁ στρόφιγξ, ὁ μοχλός, ἡ ξυλίνη προεξοχή τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω τμήματος τῆς πόρτας, ἡ εἰσερχομένη εἰς ὅπην σανίδος στερεωμένης ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου καὶ ἐτέρας ἐπὶ τοῦ κατωφλίου καὶ περιστρέφεται δι' αὐτῆς ἡ πόρτα.

ἐδῶα = ἐδωδά.

— ἐδῶα ᾠν' ὁ κλέφτης.

ἀοπέρα = ἀποπέρα.

— λόγια ᾠν' δὰ λόγια του; = μά, εἶναι λογικὲς οἱ κουβέντες του ;

κάνας - καμὰ - κάνα = κανεῖς - μία - ἓν.

δέρω - δέρω.

— ᾠ σὲ δέρω θέλω = θὰ σὲ δείρω.

Ποιμενικὰ - χρωματισμοὶ αἰγοπροβάτων

καπ-παρή = ἡ κοκκινερή.

μαύρη, ἡ

παρδαλή, ἡ = ἡ μαύρη με ἄσπρα μπαλ-λώματα (κηλῖδας).

μανροσφόνδυλη, ἡ = ἡ κατὰ τὸ ἔμπρὸς ἡμισυ μαύρη καὶ τὸ πίσω ἡμισυ ἄσπρη.

κόκκινη, ἡ

φουκιά, ἡ = ἡ ἔχουσα χρῶμα τριχώματος πλησιάζον πρὸς τὸ κόκκινο.

ζ-ζωνή, ἡ = μαύρη με μίαν λωρίδα ἄσπρη ἢ κόκκινη εἰς τὴν μέσην.

μουσκαράτη, ἡ = ἡ μαύρη με ἄσπρο κούτελ-λο (μέτωπον).

χελ-λιά, ἢ ἀσπρόχελ-λια, ἡ = ἡ μαύρη με ἄσπρες λωρίδες 'ς τὸ πρόσωπον.

κοκ-κινόχελ-λια, ἡ = ἡ μαύρη με κόκκινες λωρίδες 'ς τὸ πρόσωπον.

παμβακιά, ἡ = ἡ κατάλευκη.

φαρμαλή, ἡ = ἡ λευκὸν τρίχωμα ἔχουσα κλίνον ὀλίγον πρὸς τὸ ξανθόν.

ἀσπροκούταλη, ἡ = ἡ ἀπὸ τὴν μέσην καὶ ἔμπρὸς ἄσπρη, ἡ δὲ ὑπόλοιπη μαύρη.

κοκκινοπάρδαλη, ἡ = ἡ ἔχουσα κόκκινον τρίχωμα καὶ λευκὰς κηλίδας.

λιβανοπάρδαλη, ἡ = ἡ κόκκινον τρίχωμα ἔχουσα με σκοῦρες κηλίδες.

μελισσή, ἡ = ἡ ἔχουσα τὸ χρῶμα μελίσης.

βαριζ-ζή, ἡ = ἡ ἔχουσα τρίχωμα χρώματος πυρόξανθον ἔλαφρῶς σκοτεινόν.

μελαχρινή, ἡ = ἡ ἀσπριδερή με τὸ στήθος χρώματος καφέ. Λέγεται καὶ ζίχρωτη, ἡ.

ψαρή, ἡ = ἡ φαιά.

ἀσπρόψαρη, ἡ = ἡ ἔλαφρῶς φαιά.

σταμβάτη, ἡ = ἡ μαύρη με ἄσπρη στάμβα (κηλίδα) εἰς τὰ πλευρά.

καράλα, ἡ = ἡ μαυρειδερή, ἡ θολὸν σκοῦρον τρίχωμα ἔχουσα.

κοκ-κινόμαούλη, ἡ = ἡ μαύρη με κόκκινα μάγουλα.

γαλανή, ἡ = ἡ γαλάζιον τρίχωμα ἔχουσα. Λέγεται καὶ ζουμβουλ-λιά, ἡ.

ἀμβαδγιά, ἡ = ἡ χωρὶς κέρατα.

κερατσάτη, ἡ = ἡ ἔχουσα κέρατα.

ἀν-νοιχτοκέρα, ἡ = ἡ ἔχουσα ἀνοιχτά, εὐθέα κέρατα.

βεργοκέρα, ἡ = ἡ ἔχουσα καμπυλωτά, ἐλικοειδῆ κέρατα.

ἀγκιστροκέρα, ἡ = ἡ ἔχουσα κέρατα ὁμοιάζοντα πρὸς ἄγκιστρα.

τραοκέρα, ἡ = ἡ ἔχουσα κέρατα ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τοῦ τράγου.

σπουροκέρα, ἡ = ἡ ἔχουσα κέρατα μικρὰ σὰν σπόρου ἀγλίδες.

κουτσοκέρα, ἡ = ἡ ἔχουσα τὸ ἓνα κέρατον σπασμένον.

τσούλ-λα, ἡ = ἡ ἔχουσα μικρὰ ἀφτιά.

καμβελ-λόφτα, ἡ = ἡ ἔχουσα μεγάλα γυρτὰ ἀφτιά.

μισότσουλ-λη, ἡ = ἡ ἔχουσα ἀφτιά κάπως μεγαλύτερα τῶν τῆς τσούλ-λας.

σησαμόφτα, ἡ = ἡ ἔχουσα φαιὰς ἢ μελανὰς κηλίδας εἰς τὰ ἀφτιά.

ψαρόφτα, ἡ = ἡ ἔχουσα φαιὰ ἀφτιά.

Σφραγίδες

βούλ-λα, ή = ή σφραγίς.

κόκχα, ή = εις τὸ δεξι ἄφτι μιὰ κόκκα, μιὰ ἔντομή εις τὰ πλάγια τοῦ ἄφτιοῦ.

σκίσμα, ή = μετὸ ἄφτι σχισμένον εις τὸ ἔμπρόσθιον ἄκρον του.

φελ-λή, ή = μετὸ μίαν γωνίαν εις τὸ ἔμπρόσθιον ἄκρον τοῦ ἄφτιοῦ.

στελ-λάρι, τὸ = μετὸ ἔντομήν εις τὸ ἄκρον.

κουτσούδι, τὸ = τὸ ἀλλαχοῦ κουτσούθι ἢ κουτσάφτι, μετὸν ἄκρον τοῦ ἄφτιοῦ κομμένον.

φαλίδα, ή = μετὸ ἄφτι σχισμένον εις τὸ μέσον.

διχαλόρκης, ὁ = ὁ τράγος μετὸ διχαλωτοὺς ὄρχεις.

σόρκης, ὁ = ὁ μονόρκης.

κουφός, ὁ = ὁ ἄνευ ὄρχεων.

λουβάτη, ή = ή αἴγα ή φέρουσα εις τὸν λαιμὸν σκολαρίκια, σαρκώματα ἐν εἴδει ἔνωτιων.

τσατθαλ-λαρῶα, ή = ή ἔχουσα τέσσαρας θηλάς (ρῶγας).

μοναρῶα, ή = ή ἔχουσα μίαν θηλήν, μετὴν δευτέραν ἀτροφικὴν ἢ ἐξ ἀσθενείας καταστραφεῖσαν.

σακχουλ-λοβύζ-ζα, ή = ή ἔχουσα μαστᾶρι κρεμαστὸ σὰν σακκούλι.

χαμνορῶα, ή = ή αἴγα ή ὁποία ἀρμέγεται εὐκόλως.

σφιχτορῶα, ή = τὸ ἀντίθετον τῆς χαμνορῶας.

μαστέλ-λο, τὸ = τὸ δοχεῖον εις τὸ ὅποῖον ἀρμέγουν.

ταράλ-λης, ὁ = ἓνα κλαδὶ μετὸ ὅποῖον ταρασσούν τὸ γάλα.

ἄδον-νιά, ή = τὸ ἀλλαχοῦ διόνιστρο, τὸ ξύλον διὰ τοῦ ὁποίου δονοῦν τὸ γάλα.

πυτγιολαήνα, ή = ή λαγήνα εις τὴν ὁποίαν διατηροῦν τὴν πυτιάν.

πυτγιά, ή = ή πυτιά.

πηχτό, τὸ = τὸ γάλα τὸ ὅποῖον ἔχει πῆξει μετὸ πυτιάν.

σκοτιών-νω τὸ πηχτό = ἀνακατεύω τὸ πηχτὸν γάλα.

μεσιών-νω τὸ πηχτό = ταρασσῶ ελαφρὰ τὸ πηχτὸ μετὸν ταραλ-λη γιὰ νὰ πῆξῃ.

ἀποτσιρι, τὸ = ὁ ὀρός τοῦ πηκτοῦ γάλακτος, ὁ τσίρος.

γαλάτισμα, τὸ = τὸ γάλα ποὺ ἀναμιγνύουν μετὸν τσίρον γιὰ νὰ γίνῃ μυζήθρα.

δονίζω τὸ γάλα = ἀνακατεύω τὸ γάλα μετὴν ἄδον-νιά.

καλούπ-πα, ή = τὸ πλεκτὸν ἐκ βούρων εἰς τὸ ὁποῖον θέτουν τὸν ναπὸν τυρὸν διὰ τὰ στραγγίση καὶ τὰ πάρη τὸ σχῆμα τῆς καλούπ-πας.

ξινό, τὸ = τὸ γάλα τῆς πρωῆας (τοῦ Ἰουλίου - Αὐγούστου) τὸ ὁποῖον πῆσσουν τὸ ἀπόγευμα καὶ στραγγίζου τὴν ἐπομένην πρωῆαν.

ἄρμεμα, τὸ = τὸ ἄρμεγμα.

Τὸ ξινὸ λέγεται καὶ σακχουλ-λιαστή, ή.

ἀρσενικοθήλυκια αἶγα, ή = ή ἐρμαφρόδιτη.

πρωτόγαλη, ή = τὸ πρῶτον ἀρμεγόμενον γάλα τῆς αἶγας ἢ προβατίνας ὅταν γεννήση.

σταλός, ὁ = τὸ μέρος ὅπου ξεκουράζονται τὰ γιδοπρόβατα ὑπὸ σκιάν.

σταλίζω = μένω εἰς τὸν σταλόν.

ξεσταλίζω = ἐπὶ ποιμνίων, φεύγω ἀπὸ τὸν σταλόν.

μβουκχιά, ή = ή μπουκιά.

μβουκχουν-νιά, ή = τεμάχιον καβουρδισμένου κρέατος, κυρίως χοιρείου.

φτός, ὁ = τὸ φιλέττο (κρέας) μαγειρευμένον μὲ κρεμμύδια (ὀπτός).

τσιαρίτης, ὁ, πληθυντ. τσιαρίτες, οἱ = τὰ καβουρδισμένα λίπη.

χοιροσφάγια, τὰ = τὸ σφάζιμον τῶν χοίρων.

γέμος, ὁ = τὰ παχέα ἔντερα γεμισμένα μὲ σιτάρι ἢ ρύζι καὶ σταφίδες καὶ μυρωδικά.

τσικνιση, ή = τὸ τσιγάρισμα τοῦ ριζιοῦ, ποῦ προορίζεται διὰ τὸν γέμο, μὲ κρεμμύδι.

σαλαμούρα, ή = παρασκευάσμα μαγειρικὸν μὲ τὰ ἀφτγιά (ἀφτιά) τοῦ χοίρου καὶ μὲ κρεμμύδι. Τῆ σαλαμούρα τρώγου τ' "Αἰ Εὐθυμιοῦ (Εὐθυμίου).

ξιλαρδίζ-ζω = ἀφαιρῶ τὸ λαρδί ἀπὸ τὸ κρέας τοῦ χοίρου.

λαρδί, τὸ = τὸ δέριμα τοῦ χοίρου μὲ τὸ λίπος.

κενδῶ = τρυπῶ τὸν χοῖρον 'ς τὴν σφαιουργιά.

σφαιουργιά, ή = τὸ σημεῖον τοῦ λαιμοῦ τοῦ χοίρου εἰς τὸ ὁποῖον τρυποῦν μὲ δίκωπον μαχαίρι, εὐρίσκουν τὴν ἀορτὴν καὶ ἀποθνήσκει ἀμέσως τὸ ζῶον.

κένδημα τοῦ χοίρου, τὸ = ή διὰ κενδήματος σφαγῆ τοῦ χοίρου.

* * *

ἐλ-λίγος, - η, - ο = ὀλίγος, - η, ον.

— ἐλ-λίγα λεφτὰ ἔχομε

μόδουλο, τὸ = τὸ ὀρθογώνιον σανίδι μὲ τὸ ὁποῖον ρυθμίζου τὰ μάτια τῆς πάνδας (βλ. λ.) τῆς τράτ-τας. Λέγεται καὶ μουρέλ-λο, τὸ.

σαῖτ-τα, ή = ή σαῖτα διὰ τῆς ὁποίας πλέκου τὰ δίκτυα. Λέγεται καὶ βελόνα, ή.

τῆς μεσκιᾶς = συνεταιρικός ὄρος, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ ἰδιοκτήτης αἰγο-προβάτων λαμβάνει παρὰ τοῦ βοσκοῦ τέσσερα κιλά τυρὶ γιὰ κάθε ἔγγαλο ζῶον καὶ τὰ μισὰ ρίφια ἢ ἄρνια τῆς χρονιᾶς.

σιγουροκέφαλα, τὰ = τὰ σιδεροκέφαλα, ὄρος συμβάσεως κατὰ τὸν ὅποιον ὁ ἰδιοκτήτης κοπαδιοῦ παραδίδει αὐτὸ εἰς τὸν βοσκὸν ὁ ὅποιος ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τακτὴν προθεσμίαν ὅσα ἀκριβῶς παρέλαβε.

τσουπάν-νης, ὁ = ὁ βοσκός, θηλ. τσουπάν-νισ-σα, ἡ σύζυγος τοῦ βοσκοῦ.

κρπατσάμι, τὸ = τενεκεδένιον δοχεῖον διὰ τὸ γάλα.

ριφοπούλ-λι, τὸ = τὸ θηλυκὸν ἐρίφιον μέχρις ἐνὸς ἔτους.

τραόπουλ-λο, τὸ = τὸ ἀρσενικὸν ἐρίφιον μέχρις ἐνὸς ἔτους.

παλ-λαιά, ἡ (πρόφ. παλ-λιά) = ἡ μεγάλη αἶγα ἢ προβατίνα. Παλ-λιός, ὁ = ὁ μεγάλος τράγος ἢ κριάς.

κουκ-μιστής, ὁ = τὸ πρωτογέννητον ἐρίφιον.

κο(υ)κ-κίζ-ζει ἢ κατσίκια = γεννᾶ πρώτη.

φκιού - φκιού = ἐπιφών. διὰ νὰ ἀποτρέψουν τὰ ζῶα ἀπὸ ζημίας.

κλέφτρια, ἡ = ἡ αἶγα πού προξενεῖ ζημίας εἰς σπαρτά, δένδρα κ.τ.τ.

μθροσταροῦσα, ἡ = ὁ τράγος ἢ ἡ αἶγα ἢ ἡ γουμένη τοῦ ποιμνίου.

κατάβαρη, ἡ = ἡ αἶγα ἢ ἐτοιμόγεννη.

κεφαλ-λιάτικα, τὰ = ὁ κατὰ κεφαλὴν δι' (ἐκάστην αἶγα) καταβαλλόμενος φόρος εἰς τὴν Δημαρχίαν.

βόσκομαι = βόσκω - βόσκειται τὸ ζῶ, ἅμα καταλαβαίν-νει φουρτούνα.

μαῖζ-ζέρομαι = σπεύδω, βιάζομαι νὰ τελειώσω μιὰν ἐργασίαν.

— μαῖζ-ζέρομαι νὰ γλυτώσω γλήγορα.

μανδιναῖζ-ζω = χοροπηδῶ.

μανδιναῖζ-ζον οἱ κατσίκες.

ἀρμεός, ὁ = 1) τὸ δοχεῖον ὅπου ἀρμέγουν, 2) τὸ ἄρμεγμα.

— πᾶμε ᾽ς τὸν ἀρμεό = πᾶμε νὰ ἀρμέξουμε.

᾽πονέγκα = ἐτελείωσα τὸ ἄρμεγμα.

Εἶδη κουδουνιῶν τῶν γιδοπροβάτων

φουσκωτό, τὸ = κουδούνη σφαιρικόν, ὅμοιον πρὸς τὴν μήτραν τοῦ Δε-σπότη κατὰ τὸ σχῆμα.

καρπάθικο, τὸ = εἶδος κουδουνιοῦ πιθανῶς εἰσαχθὲν ἐκ Καρπάθου.

— καρπάθικα λέμε ν-dá πλατριὰ (πλατιά) κουδούν-νια.

ἀμερικάνικο, τὸ = εἶδος κουδουνίου ὅμοιον κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὰ ἐξ Ἀμερικῆς.

κελαδίστρια, ἡ = μέγανον κουδούνι ἔχον ἀντὶ σείστρου ἕτερον μικρὸν κουδούνι.

πολίτικο, τὸ = εἶδος κουδουνίου εἰσαχθὲν ἐκ Κων-λεως.

μυροῦζ-ζος, ὁ = μέγανον κουδούνιον ἐκ χαλκοῦ ἔχον ἀντὶ σημάτων ἕτερον μικρὸν παράγον διαφορετικὸν ἦχον.

Ἄσθένειαι γιδοπροβάτων

τσίλ-λα, ἡ = ἡ διάρροια.

πόνεμα, τὸ = ἡ πληγὴ.

νεγκασούρα, ἡ = ἡ δυσκοιλιότης.

γιότθος, ὁ = ἀσθένεια καθ' ἣν εἰδικὴ μυῖα τρυπᾶ τὸ δέρμα τοῦ ζώου, ἀποθέτει τὰ ῥά της, ἐκ τῆς ἐπιφάσεως τῶν ὀπείων γεννῶνται σκώληκες, οἱ ὅποιοι τρυποῦν τὸ δέρμα τοῦ ζώου καὶ ἐξέρχονται (τὸ ἀρχ. ἴονθος).

βγούργια, ἡ = ἡ βούργα, ὁ ἄσκος ἐκ τοῦ δέρματος αἰγὸς χρησιμοποιοῦμενος ὡς σακκίδιον. Λέγεται καὶ καρκαζ-ζίκα - ἡ.

τσαμαρδάκι, τὸ = εἰδικὴ μυῖα, ἡ ὅποια τρυπᾶ τὸ δέρμα τῶν ζώων.

μάτθακας, ὁ = ὁ κρότων, αἱμάτακας.

Ἄγρια χόρτα

σκήθ-θος, ὁ = φυτὸν ἄγριον, τὸ ἀρχ. κίσθος.

ἀστοιβή, ἡ = τὸ κοιν.

σκελ-λαρούα, ἡ = ἡ σκίλλα, κοιν. κρεμμύδα.

ρείκι, τὸ = ὁ θάμνος ἐρείκη.

κενδί, τὸ = ὁ ἀκανθώδης θάμνος, τὸ φρύγανον, ἡ ἀφάνα.

ἀσπίτιλ-λας, ὁ = ὁ ἀσφόδελος.

σφουγ-γιά, ἡ ἢ μελετινή, ἡ = ἄγριον χόρτον φέρον κίτρινα ἄνθη.

γήρα, ἡ = ἡ αἶρα, τὸ ζιζάνιον τὸ φυόμενον ἐν τῷ σίτῳ.

ἄλιτρόπι, τὸ = χόρτον μὲ μικρὰ λευκὰ ἄνθη (ἡλιοτρόπιον).

λαμθριανός, ὁ = ἄκανθα φέρουσα κίτρινα ἀκανθωτὰ ἄνθη σφαιρικοῦ σχήματος.

πετροσελίματα, τὰ = χόρτον ὁμοιάζον πρὸς σέλινο (πετροσέλινον;)

ἀμάρανδος, ὁ, πληθυντ. οἱ ἀμαράνδοι = χόρτον ἄγριον ἐδώδιμον, ἄλλως ἀμάρακας.

κοουσμβάλ-λια, τὰ = χόρτον ὅμοιον πρὸς τὸν ἀμάραντον φέρον ἄνθη κίτρινας μαργαρίτας.

λαφανίδα, ἡ = ἀγριόχορτον ἐδώδιμον.

λαφανιδόσταχο, τὸ = ὁ βλαστὸς καὶ τὸ ἄνθος τῆς λαψανίδας.

ραπανίδα, ἡ = ἄγριον χόρτον ἐδώδιμον ἔχον φύλλα ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τῆς ραφανίδος.

παπαδάκια, τὰ = χόρτον ἔχον φύλ-λα ὅμοια πρὸς τὰ τῆς ἀμυγδαλῆς.

μαουλίδα, ἡ = χόρτον ὁμοιάζον πρὸς τὸ ραδίκι, μὲ φύλλα πλατύτερα.

κοπάνοι, οἱ = χόρτον ἔχον ὑπόγειον βλαστὸν ὅμοιον πρὸς τὸ ραπάνι.

ἀψηλός, - ἡ, - ό, = ὑψηλός.

— ἔναν ἀψηλὸν ἀρίπατο σπίτι

περισσόθερος, - η, - ο = περισσότερος -η -ον.

ἀομβρός (ἐπίρρ.) = ἀπὸ ἐμπρός.

φτειροῶ = τελειώνω, συμπληροῦμαι.

— ἔ φτειροῦν οἱ δουλ-λειές.

αὐτονῶ, ἐκ τοῦ αὐτός. Λέγεται πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ λέγοντος, ὅταν οὗτος δυσκολεύεται νὰ εὔρη τὸ κατάλληλο ρῆμα.

— ὅσον ν' αὐτόνη = μέχρις ὅτου νὰ... .

ἀτοῦα = ἐδῶ δά — ἀτοῦα = παραπίσω.

θθυμοῦμαι = ἐνθυμοῦμαι.

— ἔ μ-μας ἐτθυμοῦνδαι = δὲν μας ἐνθυμοῦνται.

παίρομαι, ἀόρ. ἐπάρτην-ἐπάρτημε(ν) = ὑπανδρεύομαι.

— ἐγάπησε ν-δὸν νέο μ-λοῦ ἴφτονεῖ καὶ ἴπάρτησα.

ἀπήτι = ἀφ' ὅτου

— ἀπήτ' ἦμθεν εἰς τὸ σκολεῖο.

κληματούρα, ἡ = ἡ κληματαριά.

Π ε ρ ῖ σ υ κ ῆ ς

ἔλυτθας, ό = ἡ ἀρσενικὴ συκιά, τὸ ἀρχ. ὄλυνθος.

λύτθι, τὸ = τὸ ὄλυνθι, τὸ σῦκον τοῦ ἔλυτθα.

λυτθιάζ-ζω = ἀναρτῶ ἐπὶ τῆς συκῆς ὄλυνθους.

— λυτθιάζ-ζω τὶς συκιές.

ἀριάνη, ἡ = τὸ ὀρίγανον.

κρεμ-μαστό, τό, ἐννοεῖται τὸ σῦκον = τὸ ὄριμον.

φουσκωμένο σῦκο, τὸ = τὸ μόλις ὄριμάζον.

καωμένο σῦκο, τὸ = τὸ ὄριμον σῦκον.

ἀπόλυτθα, τὰ = τὰ λύτθια τὰ ὅποια εἶχον ἀναρτηθῆ ἐπὶ τῶν συκιῶν, ξηρὰ ἤδη χρησιμοποιοῦμενα ὡς τροφή τῶν ζῶων.

Εἶδη σύκων

μουσκούνη, τὸ = τὸ ἀτροφικὸν σύκον.

χαρτοφιλάκι, τὸ = ἄσπρον λεπτόδερμον σύκον (ἐκ τινος Χαρτοφίλη).

φραγκόσυκο, τὸ = μαῦρον μεγάλον σύκον.

φαραώσυκο, τὸ = τὸ κοιν. φραγκόσυκον, τὸ φέρον ἀκάνθας.

κουλ-λοιανό, τὸ = μακρόμισχον πολὺ μαῦρον σύκον (ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ *κουλ-λοιανού* = *κολοιοῦ*).

τηλ-λιακό, τὸ = κοντόμισχον σύκον, πιθανῶς ἐκ Τήλου μεταφερθὲν εἰς Νίσυρον.

φτενόπετσο, τὸ = λευκὸν λεπτόδερμον σύκον.

καππαρό, τὸ = σύκον χρώματος ἐρυθρωποῦ.

νεφριά, τὰ = σύκα ἐρυθρωπὰ σχήματος πεπλατυσμένου.

χονδρόπετσο, τὸ = σύκον ἔχον χονδρὸν φλοιόν.

λαουζ-ζάρι, τὸ = σύκον λευκὸν μὲ χονδρὸν φλοιόν ἔχον σχῆμα ἀπιδιοῦ.

γαδαρόσυκο, τὸ = μαῦρον σύκον ἔχον σκληρὸν φλοιόν.

ῥυμύσυκο, τὸ = σύκον ὠριμάζον ὀψίμως.

ξινόσυκο, τὸ = μαυρόξανθον κατὰ τὸ χρῶμα, ὑπόξινον κατὰ τὴν γεῦσιν.

σησαμόσυκο, τὸ = σύκον μικρὸν ἔχον πολλοὺς κόκκους.

λαρδόσυκο, τὸ = ἄσπρον μεγάλον σύκον.

δριαβαθινό, τὸ = μικρὸν ἐλαφρῶς ξανθὸν σύκον (ἐκ τοῦ *Διαβάτης* τοπων.)

* * *

ἀγραμίθια, ὁ = τὸ δένδρον τερεβινθέα.

ἀγραμίθι, τὸ = ὁ καρπὸς τοῦ *ἀγραμίθια*, λέγεται καὶ *τσίκχοδο*, τό.

σαρακινό, τὸ = εἶδος *ἀγραμιθίου*, μικρὸν μαῦρον *ἀγραμίθι*.

σιριφών-νω = ἐπὶ *ἀγραμιθίων*: ζαρώνω.

— *ἐσιριφώσα ν-δ'* *ἀγραμίθια* = ἐζάρωσεν ὁ φλοιὸς των, ἐριτιδώθη.

ἀγραμιθόλαδο, τὸ = τὸ ἐκ τῆς συνθλίψεως τῶν *ἀγραμιθίων* ἔλαιον.

ἀγραμιθόζ-ζουμο, τὸ = ζωμὸς παρασκευαζόμενος ἐκ συντεθλιμμένων *ἀγραμιθίων* καὶ *τεμαχίων* ξηροῦ ἄρτου.

Τὸ Λ-λιοτρίδι (ἐλαιοτριβεῖον)

βούρνα, ἡ = ἡ γούρνα (λιθίνη ἢ ἐκ τσιμέντου).

πλάκα τοῦ *λ-λιοτριδιοῦ*, ἡ = ἡ κάτω πέτρα, ἡ πλάκα τῆς ἐπιφανείας τοῦ κτιστοῦ (κυλινδρικοῦ), ἐπὶ τῆς ὁποίας συνθλίβονται οἱ καρποὶ τῆς ἐλαίας.

κύλινδρο, τὸ = ὁ κύλινδρος, ἡ μονοκόμματη κυλινδρική πέτρα ἡ στρεφομένη ἐπὶ τῆς πλάκας καὶ συνθλίβουσα τοὺς καρπούς.

μύλος, ὁ = ἡ πλάκα καὶ τὸ *κύλινδρο* ὁμοῦ.

σφυρίδι, τὸ = τὸ κάνιστρον, πλεκτὸν ἐκ βούρλων, χρησιμεῖον διὰ μεταφορὰν τῶν καρπῶν, ὡς μετράρι.

ἀργανέλ-λο, τὸ = ὁ ξύλινος μοχλός, ὁ ὁποῖος χρησιμεῖει εἰς τὸ νὰ στρέφουν τὸν ἄξονα τοῦ πιεστηρίου.

ξ-ζυός, ὁ = ὁ ἄξων τοῦ *κυλινδροῦ*.

ἀλεσκιά, ἡ = ἡ ποσότης τῶν ἀλεθομένων ἐλαιῶν.

λάζα, ἡ = ἡ σκάφη.

στησκιά, ἡ = (στησιὰ) τὸ ἄλεσμα μιᾶς ποσότητος ἐλαιῶν, ὅσας χωρεῖ ὁ μύλος.

μηχανή, ἡ = τὸ πιεστήριον.

μανέλ-λα, ἡ = ὁ ξύλινος μοχλός, ὁ ὁποῖος σφίγγει τὴν μηχανήν.

περίχυμα, τό = τὸ περίχυμα μὲ ζεστὸ νερὸ τῶν σάκκων οἱ ὁποῖοι περιέχουν τὰς συντεθλιμμένας ἐλαίας, διὰ νὰ ξεχωρίσῃ τὸ λάδι.

λαμβίκος, ὁ = ἡ γούρνα ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰσρέει τὸ ἐκ τῆς συνθλίψεως ὑγρόν, καὶ ἐτέρα εἰς ἣν καταλήγει τὸ λάδι.

ξετσιλ-λῶ: *ξετσιλ-λᾶ* *κᾶνα* *τσουβάλ-λι* = ξεχειλώνει, σχίζεται.

πυρήνα, ἡ ἢ *κούκχουζ-ζα*, τὰ = τὰ κατάλοιπα μετὰ τὴν σύνθλιψιν τῶν ἀλεσμένων καρπῶν, δηλ. οἱ πυρῆνες καὶ οἱ φλοιοὶ τῶν καρπῶν.

θολό, τὸ = τὸ μελανόχρουν ὑγρόν, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ ἄλεσμα τῶν ἐλαιῶν.

ἀγγειό, τὸ = τὸ πιθάρι.

γανίτης, ὁ = τὸ πιθάρι τοῦ λαδιοῦ.

φύρα, ἡ = τὸ ἔλλειμμα.

ἀξάτ, τὸ = ἡ ποσότης τοῦ ἐλαίου τὴν ὁποίαν καταβάλλουν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ λ-λιοτριδειοῦ.

Τὸ ταμбак-κειὸ

ταμбак-κειὸ, τὸ = τὸ βυρσοδεψεῖον.

βοδιῶ δέρμα, τὸ = τὸ δέρμα βοός.

κατσικερὸ δέρμα, τὸ = τὸ δέρμα αἰγός.

χοιρόπετσο, τὸ = τὸ δέρμα χοίρου.

πατῶ τὰ πετσιὰ = βρέχω μὲ νερὸ τὰ δέρματα.

πάτσημα, τὸ = τὸ βρέξιμον τῶν δερμάτων.

καβαλ-λέτ-το, τὸ = ξύλον ἡμικυλινδρικὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀν-νοίουν τὸ πετσί, δηλ. τὸ ξεζαρώνουν.

καβαλ-λετ-τομάχαιρο, τὸ = ἡ σιδηρᾶ λεπὶς, ἡ ὁποία εἶναι ἐφηρμοσμένη ἐπὶ τοῦ καβαλ-λέτ-του καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν λείανσιν τῶν δερμάτων.

ἀσβεσταργιά, ἡ = ὁ λάκκος ἐντὸς τοῦ ὁποίου διαλύουν ἄσβεστον.

ξεμαλ-λίζ-ζω = ἀφαιρῶ τὰς τρίχας τοῦ δέρματος διὰ τοῦ καβαλ-λετ-τομάχαιρου.

ξεμάλ-λισμα, τὸ = ἡ πράξις τοῦ ξεμαλ-λίζ-ζειν.

σαμάς, ὁ = διάλυσις κουτσουδιῶν τῆς ὄρνιθας, τοῦ περιστεριοῦ ἢ τοῦ σκύλου.

σαμνιάζ-ζω τὸ πετσί = βρέχω τὸ δέριμα μὲ τὸν σαμᾶν διὰ νὰ σπάσουν (= μαλακώσουν) τὰ νεῦρα.

βαρῶ τὸ πετσί = ἀπλώνω τὸ πετσί ἐπὶ τοῦ καβαλ-λέτ-του καὶ μὲ τὸ καβαλ-λετ-τομάχαιρο ἀφαιρῶ τὰ λίπη.

— θὰ βαρέσωμε ν-δὰ πετσί.

βάρεμα, τὸ = ἡ πράξις τοῦ βαρεῖν τὰ δέριματα.

χάρζι, τὸ = διάλυσις ἀπὸ βαλανίδι κοπανισμένον, πίτυκαν, σουμάκι, σκινόφυλλα καὶ σκίτθο.

βαλανίδι, τὸ = ὁ καρπὸς τῆς ἀγριοβελανιδιάς.

πίτυκας, ὁ = ὁ φλοιὸς τῆς πίτυος, ὁ φελλός.

σουμάκι, τὸ = θάμνος ὁμοιάζων πρὸς τὸν σκίτθον μὲ φύλλα ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ φύλλα τοῦ τερεβίνθου (ἀγραμιθιᾶς).

σκινόφυλ-λο, τὸ = τὸ φύλλον τοῦ σχίνου.

σκίτθος, ὁ = τὸ ἀρχ. κίσθος, θάμνος ἔχων ἄνθη λευκὰ ἢ ροδόχροα.

γνάφω, τὸ πετσί = ἐμβαπτίζω τὸ δέριμα εἰς διάλυσιν χαρζιοῦ.

σκεφές, ὁ = ἐργαλεῖον τοῦ βυρσοδέψου, σιδηρᾶ ξύστρα.

σκεφίζ-ζω τὸ πετσί = ζύω τὸ δέριμα διὰ τοῦ σκεφέ.

σκεφισμα, τὸ = ἡ πράξις τοῦ σκεφίζ-ζειν.

βιδελ-λομάχαιρο, τὸ = ἐργαλεῖον σιδηροῦν, σιδηρᾶ λεπὶς, διὰ τῆς ὁποίας ξύουν τὰ βιδέλ-λα.

καβαλ-λέτ-το τῶ βιδελ-λῶ = τὸ καβαλ-λέτ-το διὰ τὰ βιδέλ-λα = δέριματα (βοῶν;)

καβαλ-λέτ-το τῶ β-βακεθῶ = τὸ καβαλ-λέτ-το διὰ βακέττας.

πάγκος, ὁ = ἡ μαρμαρίνη πλάκα ἐπὶ τῆς ὁποίας σκεφίζουν τὰ δέριματα.

λίμβα, ἡ = ἡ γοῦρνα ἐντὸς τῆς ὁποίας βρέχουν τὰ δέριματα.

γναμμένο μ-βετσι - τὸ = τὸ δέρμα τὸ ἐμβαπτισθὲν εἰς διάλυσιν χαρζιουῦ.

σκλιβών-νω τὸ πετσι = ἐπιπάσσω μὲ τάλκ τὸ γναμμένο πετσι καὶ κατόπιν τὸ τρίβω μὲ τὴν φελ-λομάνα.

φελ-λομάνα, ἡ = τεμάχιον φελ-λουῦ λείον διὰ τοῦ ὁποίου λειάνουν τὰ δέρματα.

δουγιελ-λέτ-τα, ἡ = ἐργαλεῖον χρησιμεῦον ἐπίσης διὰ τὴν λείανσιν τῶν δερμάτων.

ν-νοίω τὸ πετσι = τεντώνω τὸ δέρμα.

πέτρα τοῦ πάγκου, ἡ = ἐργαλεῖον ὅμοιον πρὸς ξύστραν μὲ εἰδικὴν πέτραν ὡς ξύστρον.

γκομάς, ὁ = τὸ λέρωμα τοῦ δέρματος ἀπὸ τὸ χάρζι.

ξεγομαδγιάζ-ζω = ἀφαιρῶ τοὺς γκομάδες.

ξεγομάδγιασμα, τὸ = ἡ πρᾶξις τοῦ ξεγομαδγιάζ-ζειν.

γυαλ-λί ν-δοῦ πάγκου, τὸ = ἐργαλεῖον φέρον ὑάλινην σφαῖραν κρεμασμένην ἄνωθεν τοῦ πάγκου διὰ τοῦ ὁποίου γυαλίζουν διὰ προστριβῆς τὰ δέρματα.

ποντόνι, τὸ = στέρνα ἐντὸς τῆς ὁποίας περιέχεται διάλυσις χαρζιουῦ εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβαπτίζουν διὰ τελευταίαν φοράν τὰ δέρματα καὶ τὰ παστώνουν.

ταμβάκ-κης, ὁ = ὁ βυρσοδέψης.

βακέτ-τα, ἡ = χονδρὸν δέρμα ἀπὸ ζῶα χονδρὰ (μουλάρια - βόδια - ἄλογο-χοίρους).

σολόδεσμα, τὸ = δέρμα, ἀπὸ βόδια καὶ βουβάλια.

φόδρα, ἡ = ἡ προβιά ἢ χρησιμοποιουμένη ὡς φόδρα, ἀστάρι, εἰς τὰ παπούτσια.

σατέ-ν-νιο, τὸ = δέρμα γυαλισμένον ἀπὸ τὸ πρόσωπο, δηλ. τὸ μέρος ὅπου εἶναι αἱ τρίχες, ἡ ἐπιφάνεια.

τὸ μέρος τῆς ψίχας = ἡ ἀντίθετος τοῦ προσώπου πλευρά.

τομάρι, τὸ = τὸ δέρμα τράγου.

σαγρές, ὁ = λεπτὸν δέρμα ἀπὸ κατσίκι, χρησιμοποιούμενον διὰ παντόφλες.

* * *

ἐγκλησιά, ἡ = ἡ ἐκκλησιά.

— ἀπὸ μικρὸ μβαιδι ᾧ τις ἐγκλησιές

σεκλετίζ-ζομαι = στενοχωροῦμαι.

πάνδα, ἡ = 1) ἡ πλευρά, 2) ὁ πλησίον.

— δὲμ με παίρει ἢ πάνδα μου χαπάρι = κάμνω μυστικά τις δουλειές μου καὶ δὲν μὲ ἀντιλαμβάνονται οἱ πλησίον.

παίρω = παίρνω, λαμβάνω.

λεβίζ-ζω = τρέχω.

— λέβιζ-ζε νὰ δοῦμε.

μβουχτών-νω = τρώγω κατὰ κόρον.

— ἐμβούχτωσα, ἔν ἀρώω πτό.

πρίχου = προτοῦ.

βάχτι, τὸ = ἡ κατάλληλος ὥρα.

— εἶναι ἔς τὸ βάχτι νδου. Λέγεται ἐπὶ χωραφιῶν, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς κατάστασιν κατάλληλον διὰ νὰ ὀργωθοῦν καὶ δένδρων ἢ ἀμπέλων διὰ νὰ κλαδευθοῦν.

μιλιούνι, τὸ = τὸ ἑκατομμύριον.

πουρνό, τὸ = τὸ πρῶτ.

ρυμίδι, τὸ = (ρύμη - ἴδι) ὁ στενὸς δρόμος.

κανατέρω = ὑπολογίζω.

— ἐκανάταρα, ὅτι χρειάζ-ζονδαί τόσα μαεδγιά.

χλαπάνδουρα, τὰ = τὰ φύρδην - μίγδην κείμενα καρέκλες - ποτήρια, πιάτα - τραπέζια.

λάστρο, τὸ = τὸ γρόσιον.

λανδουρῶ = ραντίζω.

— ἐλανδούρισα τὴν ἀυλή.

Τετράδη, ἡ = ἡ Τετάρτη.

Πέφτη, ἡ = ἡ Πέμπτη.

Παρασκή, ἡ = ἡ Παρασκευή.

Κεργιακή, ἡ = ἡ Κυριακή.

ἔβδομαδάρι, τὸ = τὸ ἄλευρον διὰ τὸ ψωμί τῆς ἐβδομάδος.

— ἐσιγούραρα τὸ ἔβδομαδάρι μ-μον

μαϊνέρω = κοπάζω.

— ἐμαῖναρεν ὁ καιρός.

παῖρδίζ-ζω = ἀποκάμνω.

— ἐκλούμβα γ-κι᾽ ἐκλούμβα γ-καὶ παῖρδισε.

λεφ-φάσ-σω = ἀσθμαίνω.

μαχλουμίζ-ζω = τρώγω ἀπλήστως.

— ἔκατσε γ-κι᾽ ἐμαχλούμισέ ν-δα οῦλ-λαδα.
ἀφανουλ-λιάρης, - α, - ικο = ὁ ζαβολιάρης, ὁ παραβαίνων τοὺς νόμους τοῦ παιγνιδίου.

ἀφανουλ-λιαριά, ἡ = ἡ ζαβολιά.

καλοῖζ-ζομαι = δέχομαι, συμφωνῶ.

— ἐγ καλοῖζ-ζομαι γιὰτ᾽ εἶσαι ἀφανουλλιάρης.

ἀλ-λαξιά, ἡ = ἡ φορεσιά, ἡ ἐνδυμασία.

— φέρε μινιὰν ἀλ-λαξιά ρ-ροῦχα.

λαών-νω = 1) κοπανίζω, 2) δέρω.

— ἐλάωσα τ᾽ ἀμύγδαλα = ἔσπασα τ᾽ ἀμύγδαλα.

— ἐλάωσές τα τὰ παιδιὰ; = τὰ ἔχειρες;

λεβίδα, ἡ = τὸ τρέξιμον.

— ἐπῆρα μινιὰ λ-λεβίδα = ἔκαμα ἓνα τρέξιμον.

κόλ-λνα, τὰ = τὰ κόλλυβα.

σινί, τὸ = 1) τὸ ταψί. 2) τὸ κόλλυβον, ὁ δίσκος τῶν κολλύβων.

— αὔργιον ἔχομε σ-σινί = αὔριον ἔχομεν μνημόσυνον.

— ἐλάτε ᾽ς τὸ σινί μ-μας = ὀρίστε ᾽ς τὸ μνημόσυνον.

παράφιση, ἡ = ἡ διαθήκη, ἡ τελευταία ἐπιθυμία, ἐπὶ μελλοθανάτου.

παραφίν-νω = κάμνω τὴν διαθήκην μου, ἐκφράζω τὰς τελευταίας θελήσεις μου.

— ἐπαράφηκε ν-δα καλὰ τῆς ᾽ςτῆ μ-Παναγία.

ἀγγρίφι, τὸ = τὸ τριπλοῦν ἢ τετραπλοῦν ἄγκιστρον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνασύρουσιν τὸν κουβᾶν ἢ ἄλλο τι ριφθὲν εἰς τὸ φρέαρ.

γκλεοῦδι, τὸ = τὸ προσφερόμενον γλύκισμα (καραμέλλα ἢ ξηρὸς καρπός).

γκλεουδιάζ-ζω = προσφέρω γκλεοῦδια.

— ἔλα νὰ πάῃς ᾽ς τῆδ δουλ-λειάμ-μον καὶ θὰ σοῦ δώσω γκλεοῦδια.

σουρδιζ-ζω = βλέπω, διακρίνω.

— ᾽ε σ-σουρδιζ-ζει = δὲν βλέπει.

ἀφουγκράζ-ζομαι = ἐπακροῦμαι.

— ἀφουγκράστηκα κι ἤκουσα ποὺ λέα.

βόνδι, τὸ = τὸ δόντι, πληθυντ. βόνδια, τὰ.

— ἔβγαλα τὰ βόνδια μου.

μνημούρι, τὸ = ὁ τάφος.

νυφ-φοστολί, τὸ = τὸ σπίτι τῆς νύμφης κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ γάμου.

σφήωμα, τὸ = τὸ περιλαίμιον τῆς πέρδικας τὸ ἐξ ἄλλου χρώματος πτίλων.
κουτσονᾶτος, ὁ = ἡ ἀρσενικὴ πέρδικα, ἐπειδὴ ἔχει κότσι.

μονή, ἡ = ἡ κλίνη, τὸ ἀκίνητον, τὸ εἷς τι σημεῖον τῆς οἰκίας στερεωμένον
καὶ ἀμετακίνητον κρεββάτι.

— πάαιν-νε νὰ κοιμηθῆς ἔς τὴν μονή σ-σου.

κλαβανή, ἡ = ἡ καταπακτή.

νικήτας, ὁ = τὸ παχὺ ἔντερον τοῦ χοίρου, τὸ ὁποῖον γεμίζουν μὲ τὰ γλυ-
κάδια τοῦ λαιμοῦ καὶ τὸ διατηροῦν διὰ νὰ τὸ φάγουν τοῦ Ἀγίου Νικήτα.

γέμος, ὁ = ἡ γέμωσις, τὸ κρέας ἢ τὸ ρύζι μὲ τὸ ὁποῖον γεμίζουν τοὺς
ντολμάδες, τὰ λουκάνικα, τὴν ὄρνιθα κ.τ.τ.

ἀομέσα = ἀπομέσα.

γλυκογιὸς - γλυκοκόρη = θωπευτικὴ προσφώνησις : ᾧ γλυκογιέ μου.
ἐδοῦα = ἐδωδά.

σαλαμουργιαστά, τά = τὰ ἀφτιά τοῦ χοίρου, τὰ πόδια, τὸ στομάχι βρα-
σμένα καὶ διατηρούμενα ἐντὸς ἄλμης.

ἀτσούναρος, ὁ = ὁ μηρὸς τοῦ χοίρου.

ἔς τὸ χάρα μέρα = κατὰ τὰ ἐξημερώματα.

ἄτθος, ὁ = ἡ στάχτη.

ἀτθός, ὁ = τὰ ἄνθη τοῦ δένδρου.

ἀτθίζ-ζω = ἀνθίζω.

— ἐτθίσαν οἱ ἀμυγδαλιές = ἤνθισαν αἱ ἀμυγδαλαί.

θολόσταχτο, τὸ = τὸ νερὸ ἐντὸς τοῦ ὁποίου διέλυσαν στάχτην, τὸ ἄλ-
λως ἄλισίβα.

λαοθράκη, ἡ = ἡ ἀνθρακιά.

ἀπόρι, τὸ = τὸ θειάφι.

βούζοννας, ὁ = ὁ δοθιήν.

ἀγδιάθοννας, ὁ = βλ. βούζοννας.

ἄτσα, ἡ = ἡ πτέρνα.

— ἐπόνεσα τὴν ἄτσα μ-μου.

κλιᾶμα, τὸ = τὸ κλᾶμα.

— ἤκουσα κλιᾶματα τῶν βαυγαλιῶ.

βίτσιλ-λας, ὁ = εἶδος μεγάλου ἰέρακος ὁμοιάζοντος πρὸς ἀετόν.

πηαούλ-λι, τὸ = τὸ πηγαδοῦλλι, τὸ πηγάδι (καὶ τοπων.).

δρακούλ-λης, ὁ = τὸ ἀβάπτιστο βρέφος.

φώτης, ό = τό σύνολον τῶν ένδυμάτων τοῦ βαπτίζομένου βρέφους, τά όποῖα δωρίζει ό άνάδοχος.

δαφτίζ-ζω = βαπτίζω.

δαφτιστικός, - ά,- ό = ό βαπτιστικός, - ή, - ό.

δάφτιση, ή = ή βάπτισις.

νονν-νός - νουν-νά = ό, ή άνάδοχος.

κατσούνι, τό = κλάδος δέγδρου κεκαμμένος κατά τό έν άκρον χρησιμεύων εις τό νά άγκιστρώνη ή νά άναρτοῦν έπ' αὐτοῦ διάφορα άντικείμενα.

δαβρί, τό = τό ραβδί.

όξός, ό = ό κρημνός.

άπόθεμα, τό = τό σημεῖον τοῦ δρόμου τό έλαφρῶς ύψούμενον ή έν ᾧ ύπάρχει βράχος τις έπί τοῦ όποῖου άποθέτουν οι πεζοι τό έπί τῆς πλάτης φορτίον διά νά άνακουφισθοῦν.

κρεμ-μάρι, τό = ή σπηλαιά.

λοάρι, τό = ό θησαυρός.

πιλώθω = σπρώχνω.

άμβατή, ή = ή είσοδος χωραφίου περιτριγυρισμένου διά φραγμοῦ, ή έμβατή.

άλάτσι, τό = τό άλάτι.

καλαγκάθι, τό = ό σκώληξ, ό όποῖος τρυπᾷ και τρώγει τά ξύλα.

μιστοκοφτή, ή = παρασκευάσμα εκ μούστου (γλεύκος) και άλεύρου, ή μουσταλευριά.

άλευρικό, τό = παρασκευάσμα έξ άλεύρου και σακχάρους, έψημένον.

πιτ-ταρίδα, ή = παρασκευάσμα, εκ ζύμης άλεύρου τήν όποιαν πλάθουν καταλλήλως εις λεπτά φύλλα και κόπτουν εις λωρίδας κατά τό μήκος και πλάτος δακτύλου. Όμοιάζουν με χυλοπίττες.

πιστιμάλ-λι, τό = ή κουβερτούλα τήν όποιαν χρησιμοποιοῦν διά μικρά παιδιά.

άνάεμα, τό και εις τό χωρίον Έμπορείό: άνίεμα, τό = τετράγωνον ύφασμα τοῦ όποῖου αί γωνίαι ένοῦνται άνά δύο διά λωρίδων ή έμάντων διά τῶν όποιων τό άνάεμα άναρτᾷται έπί τῶν ώμων. Χρησιμεύει διά μεταφοράν μικρῶν φορτίων.

άμολησιόνας, ό = ό άπολυσεώνας, ή χρονική περίοδος, κυρίως κατά Σεπτέμβριον, ότε τά ζῶα βόσκουν έλεύθερα.

ζ-ζούλ-λεια, ή = ή ζήλεια.

— τά κάμνει άφ' τή ζ-ζούλ-λεια ν-δου.

μανδάλα, ἡ = ὁ μοχλὸς τῆς θύρας.

κλουπί, τὸ = ἄγριον πτηνόν, ὁ κοῦκκος.

ἀγγεῖα, τὰ = 1) τὰ ἀγγεῖα, 2) τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα τρόφιμα.

μίλ-λα, ἡ = τὸ χοιρινὸν λίπος.

δίχνω = ρίπτω.

— δίξε το = ρίψε, πέταξέ το.

κλουμβῶ - ἐκλούμβησα = κολυμβῶ.

κλοῦμβος, τὸ = ἡ κολύμβησις.

— πᾶμε ᾽ς τὸ κλοῦμβος.

ἀπ-πιδόκοπο, τὸ = τὰ ἀπίδια τὰ ὅποια ξηραίνουν διὰ νὰ τὰ τρώγουν τὸν χειμῶνα.

σούλυνας, ὁ = ὁ σωλήνας ὁ διοχετεύων τὰ νερὰ τῆς βροχῆς τὰ πίπτοντα ἐπὶ τῆς στέγης.

κονοστάσι, τὸ = τὸ εἰκονοστάσιον.

καργιόλ-λα, ἡ = ἡ σιδερένια κλίνη.

θέση τοῦ κανδήλ-λιού, ἡ = τὸ ράφι, ἡ θήκη ὅπου τοποθετοῦν τὸ κανδήλι.

λαβομάνος, ὁ = τὸ τραπέζι μὲ τὴν λεκάνην διὰ νήψιμον καὶ καθρέπτην.

κορφάδι, τὸ = τὸ δοκάρι.

φεγγίτης, ὁ = τὸ ἄνω τμήμα τῆς πόρτας τὸ ὑελόφρακτον, χρησιμεῖον διὰ φωτισμόν, ἢ παράθυρον εἰς τὸ παρανώι = τὸ ἄνωθεν τῆς κλίμακος (τμήμα) τῆς ἀγούσης εἰς τὸ ἄνωι, διὰ νὰ φωτίζη τὴν κλίμακα.

πορτί, τὸ = ἡ θύρα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς αὐλῆς.

παρμακλίκια, τὰ = τὰ κάγκελλα τῆς κλίμακος.

μαεργειό, τὸ = τὸ μαγειρεῖον, ἰδιαιτέρον μικρὸν οἶκημα ἐν τῷ ὁποίῳ μαγειρεύουν.

παραστυγιά, ἡ, ἢ τσιμνιά, ἡ = ἡ ἐστία.

ζ-ζάκι, τὸ = αἱ δύο πέτραι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπικάθεται ἡ χύτρα ἢ ἄλλο μαγειρικὸν σκεῦος.

φανόφτης, ὁ = ἡ καπνοδόχος, ὁ φανόπτης.

κουταλοθήκη, ἡ = ἡ θήκη τῶν κουταλιῶν καὶ πιρουνιῶν.

ἄρμάρι, τὸ = τὸ ἐρμάριον.

θυρία, ἡ = ἡ θυρίς.

γλαβανή, ἡ = τὸ ντουλάπι τοῦ μαγειρείου.

πγιᾶτο, τὸ = τὸ πιᾶτον.

πγιατοθήκη, ἡ = τὸ ἐπὶ ἑνὸς τοίχου τοῦ μαγειρείου στερεωμένον ξύλινον πλάσιον φέρον ἀράφια ἐπὶ τῶν ὁποίων τοποθετοῦν τὰ πιάτα.

σουπιέρα, ἡ = ἡ σουπιέρα.

κανδούνη, τὸ = τὸ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ μαγειρείου κτιστὸν πεζούλι ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετοῦν διάφορα ἀντικείμενα.

— βάρ³ τὸ θυμιατὸ ὅς τὸ κανδούνη.

καμάρα, ἡ = τὸ τόξον, ἡ ἀψίς.

μουσάνδρα, ἡ = τμημα τῆς μονῆς, δηλ. τοῦ κτιστοῦ κρεββατιοῦ.

δγιάστελ-λα, τὰ — τὰ δγιάστελ-λα τῆς μονῆς = οἱ δύο ξύλινοι στύλοι, ὁ εἷς εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ κρεββατιοῦ παρὰ τὰ προσκέφαλα, καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἀρχίζει ἡ μουσάνδρα. Τὰ ἄνω ἄκρα τῶν δγιαστελλῶν εἶναι στερεωμένα ἐπὶ τῶν κορφαδιῶν τῆς στέγης.

πάγκος, ὁ = ὁ παρὰ τὸ κρεββάτι ξύλινος πάγκος (μακρόστενο σεντούκι), χρησιμεύων ὡς ἀποθήκη καρπῶν.

ἀμβάρι, τὸ = ἡ ἀποθήκη ἡ κάτωθεν τῆς μονῆς καὶ τῆς μουσάνδρας.

χαρταλαμίδι, τὸ = τὸ παραθαλαμίδι, ἰδιαιτέρον τμημα τοῦ μπαούλου.

κατώι, τό, ἀνωί, τό, παρανωί, τό = τὸ μεταξὺ κατωγείου καὶ ἀνωγείου τμημα τῆς οἰκίας.

βιστέρνα, ἡ = ἡ γιστέρνα.

χάνδρο, τὸ = τὸ στόμιον τῆς γιστέρνας, μονοκόμματη πέτρα - γρανίτης ἢ μάρμαρον - φέρουσα εἰς τὸ μέσον ὀπήν, ὅσον τὸ στόμιον τῆς γιστέρνας.

τάππωμα, τὸ = τὸ πῶμα τῆς γιστέρνας.

ἀκάβη, τὸ = ξύλινος κρίκος, εἰς τὸ ἓν ἄκρον τοῦ ὁποίου δένεται τὸ ἄκρον σχοινίου διὰ τοῦ ὁποίου δένουν τὰ θερισμένα δημητριακὰ ἢ κλαδιά. Τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ σχοινίου περνοῦν διὰ τοῦ ἀκαβιοῦ καὶ δένουν οὕτω τὸ δεμάτι.

αὐλή, ἡ = τὸ δωμάτιον ἐν τῇ αὐλῇ ὅπου ὁ φοῦρνος, ἡ στέρνα, τὸ μέρος ὅπου μένουν οἱ χοῖροι καὶ αἱ ὄρνιθες.

κάση, ἡ = τὸ μέρος ὅπου γεννοῦν αἱ ὄρνιθες.

ἀουμᾶς, ὁ = ὁ ὄρνιθῶν.

ἀπότικο, τὸ = τὸ ἀβγὸ τὸ ὁποῖον παραμένει εἰς τὴν κάση.

μυαρωμένο ἀβγὸ, τὸ = τὸ ἀβγὸ τὸ ἀτροφικὸν τὸ πολὺ μικρὸν διὰ τὸ ὁποῖον πιστεύουν, ὅτι ἡ ὄρνιθα ποῦ τὸ ἐγέννησεν ἔφαγε μυαρό = εἶδος σαύρας.

ὄριθα, ἡ = ἡ ὄρνιθα.

δωμάτσι, τὸ = τὸ δῶμα τῆς αὐλῆς. Λέγεται καὶ ξᾶτο, τό.

κοίτη, ἡ — ἡ κοίτη τῶν ὄριθῶν = κοντός, κλάδος ἀνητηγμένος ἐκ τῆς

στέγης διὰ δύο σχοινίων προσδεδεμένων εἰς τὰ δύο ἄκρα του ἐπὶ τοῦ ὁποίου
κοιτάσσουν οἱ ὄρνιθες.

κοιτάσ-σω = ἐπὶ ὄρνιθων, κουρνιάζω.

χαράσσω = κάμνω ἀρχήν.

— γιὰ χάραξέ μου καμμιὰ γ-κατάρια Νισύρικια.

«ποῦ νὰ κρεμ-μάσης τ' ἀνιέμά σ-σου καὶ νὰ μὴ ν-δο ξεκρεμμιάσης»: ἀρά.

«Σοτέμβρη ἔχεις»; παροιμ. φρ. = ἔχεις ἐποχὴν ἀμολυσιώνα, βόσκεις
ἐλεύθερα;

«ὦ κακὴ ἀνελαή», «ὦ κακὴ Ἀνάσταση»: ἀρά.

«ἄ, ποῦ νὰ σὲ φάη ἢ Καλακάν-να»: ἀρά.

Καλακάν-να, ἡ = ὄνομα βράχου ὁμοιάζοντος πρὸς ἀπολιθωμένην γυναῖκα.

ἽΟνόματα βοδιῶν

Τὰ ὀνόματα τῶν βοῶν δίδονται ἐκ τοῦ μηνὸς καθ' ὃν γεννῶνται ἢ ἐκ τῆς
ἐορτῆς ἢ ἐκ τινος χαρακτηριστικοῦ:

Γεν-νάρης, - ὀ

Γεν-ναριώτισ-σα, ἡ

Φλεγάρης, ὀ, Φλεγαριώτισ-σα, ἡ

Μαρτῆς, ὀ

Μαρτέζα, ἡ = ἡ ἀγελάς ἡ γεννηθεῖσα κατὰ τὸν Μάρτιον.

Ἀπρίλ-λης, ὀ

Μαγιώτης, ὀ = ὀ κατὰ Μάιον γεννηθεῖς.

Μαγιώτισ-σα, ἡ = ἡ κατὰ Μάιον γεννηθεῖσα.

Νοέμβρης, ὀ

Βασιλεία, ἡ = ἡ ἀγελάς ἡ γεννηθεῖσα τοῦ Ἀγ. Βασιλείου.

Παναγιώτης, ὀ = ὀ βοῦς ὀ γεννηθεῖς τῆς Παναγίας.

Μαυρομ-μάτα, ἡ = ἡ ἀγελάς με μαῦρα μάτια.

Ἀστρούλ-λα, ἡ = ἡ ἀγελάς ἡ ἔχουσα λευκὴν κηλίδα εἰς τὸ μέτωπον.

Λέγεται καὶ Κατρεφτοῦα, ἡ.

Ἀράπης, ὀ = ὀ βοῦς ὀ ἔχων μαῦρον τρίχωμα.

Ἀσπασία, ἡ

* * *

χαλατό, τὸ = τὸ χάλασμα, τὸ ἐρειπωμένον.

ροῦτσουνο, τό = 1) ὀ βράχος καὶ δὴ ὀ αἰχμηρός, 2) μετφρ. ὀ κουτός.

— ἀφοῦ ἴσαι ροῦτσουνο.

μβελοκρατῶ - ἐμβελοκράτῃσα = ἀπαυδῶ, ἀποκάμνω.

— ἐμεῖς πρὶν ἐμβελοκρατήσαμεμ βὸ τὴν ἀκαθαρσία.

ἐκεῖα = ἐκειδᾶ.

— ἔν εἶν' ἐκεῖα; = δὲν εἶναι ἐκεῖ;

ἀτοῦα = ἐδωδᾶ, ἔς αὐτὸ τὸ σημεῖον.

— ἀτοῦα ν' εἶν' δῶρα πού τὸ ξεχνῶ κι ἐγώ.

ἀπαλαιός, -ή, -ό = ὁ παλαιός, ὁ ἀρχαῖος.

— αὐτὰ ν' εἶν' ἀπαλαιὰ τραγούδια.

περγιανός, -ή, -ὸ = ὁ ἀπὸ πέρα (ἀπὸ τὴν Κῶ ὡς κειμένην ἀπέναντι τῆς Νισύρου).

— αὐτοῖδᾶ ν' εἶμ βεργιανοί.

φλισκίνα, ἡ = ἡ χαλασμένη γιστέρνα τῆς ἐξοχῆς ἢ ἄνευ στέγης.

— ἐχάθηκεν ὁ ἄθ-θροπος ἀμῆᾶ ἴππεσεμ μέσ' ἔς τὴ φλισκίνα;

χαχ-χάλ-λα, ἡ = τὸ περίβλημα, ὁ κάλυξ τοῦ βαλανιδιοῦ.

ἄρμόνιχτο, τὸ = τὸ ἀτροφικόν, τὸ μικρὸν σὰν στραγάλι βαλανίδι.

κῆρυκας, ὁ ἢ ν-δελάλης, ὁ = ὁ δημοτικὸς κῆρυξ.

δγιαλαλῶ = διαλαλῶ, κηρύττω, ἐπὶ τοῦ δημοτικοῦ κῆρυκος.

Γ ε ω ρ γ ι κ ᾶ

ἄλετρο, τὸ = τὸ ἄροτρον.

χερολάβι, τὸ = ἡ χειρολαβὴ τοῦ ἄρότρου.

κουνδούρι, τὸ = τὸ βασικὸν μέρος τοῦ ἄρότρου, τὸ ξύλον τὸ συρόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ἐνσφηνοῦται τὸ ὑνίον.

ἴν-νί, τὸ = τὸ ὑνίον.

γούλα, ἡ = τὸ καμπύλον ξύλον, τὸ ὁποῖον ἐνσφηνοῦται ἐπὶ τοῦ κουνδουριοῦ καὶ τοῦ ὁποίου ἡ προέκτασις συνδέεται μετὰ τοῦ ζυγοῦ.

κούδουνας, ὁ = τὸ ξύλον, τὸ ὁποῖον ἀμματίζεται, καρφώνεται, εἰς τὴν γούλαν ὡς προέκτασις αὐτῆς, ὅταν δὲν ἔχη τὸ ἀπαιτούμενον μῆκος.

σταβάδι, τὸ = ἡ γούλα καὶ ὁ κούδουνας μαζί.

σταβαδόκαρφο, τὸ = ἕκαστον ἐκ τῶν τριῶν καρφίων εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σταβαδιοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀγκιστροῦνται τὰ λοῦρα τοῦ ζυγοῦ. Λέγονται δὲ τὸ μὲν πρῶτον 1) ἴσ-σωκάρφι, τό, τὸ δεύτερον 2) μεστσιακό, τὸ (πρόφ. μέ-στ'τσιακό = τὸ μεσαῖον) καὶ τὸ τρίτον 3) ἴξωκάρφι, τό.

μπαροϋτθες, οί = τὰ δύο ξύλα εἰς σχῆμα γωνίας ἐκατέρωθεν τοῦ κονδουριοῦ καὶ εἰς τὸ σημεῖον, ἔπου ἐνσφηνοῦται ἡ γούλα, χρησιμεύοντα εἰς τὸ νὰ διανοιγούν τὸ αὐλάκι, τὸ ὁποῖον χαράσσει τὸ ὕνιον.

μπαροντθόκαρφα, τὰ = τὰ καρφιά διὰ τῶν ὁποίων καρφώνονται οἱ *μπαροϋτθες* ἐπὶ τοῦ *κουνδουριοῦ*.

σπάθα, ἡ = τὸ ξύλον τὸ ἔχον περίπου τὸ σχῆμα σπάθης, τὸ ἐνσφηνούμενον εἰς τὴν ὀπὴν τῆς γούλας διὰ νὰ συνδέσῃ αὐτὴν καλύτερον μὲ τὸ *κουνδούρι*.

σφήνα, ἡ = τὸ ξύλον τὸ ἐνσφηνούμενον εἰς τὴν ὀπὴν τῆς γούλας διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ σπάθη. Εἶναι δύο σφήνες: 1) ἡ *μῆροστινή* καὶ 2) ἡ *πισινή σφήνα*.

σμίλα, ἡ = ὕνιον τὸ ὁποῖον δὲν καταλήγει εἰς αἰχμήν, ἀλλὰ εἶναι πλατὺ ὡς *σμίλη*.

κούτσα, ἡ = τὸ κοίλωμα εἰς τὸ ὀπίσω ἄκρον τοῦ *κουνδουριοῦ* ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐνσφηνοῦται τὸ *χερολάβι*.

— τὸ *ἄλετρο κάμνει κένδρο* = τὸ ἄροτρον δὲν εἶναι ζυγισμένο.

ψήλωμα τ' ἀλέτρου, τὸ = ὅταν ὁ γεωργὸς θέλῃ νὰ μὴ βυθίζεται πολὺ τὸ ὕνιον κτυπᾷ τὴν *πισινή σφήνα* καὶ σηκώνεται τὸ ἄροτρον, ὑψοῦται δηλ. τὸ ὕνιον.

χαμήλωμα τ' ἀλέτρου, τὸ = τὸ ἀντίθετον τοῦ προηγουμένου.

λ-λοῦρα, τὰ = οἱ σιδηροὶ κρίκοι οἱ ἐνώνοντες τὸν ζυγὸν μὲ τὸ ἄροτρον.

ζ-ζυός, ὁ = ὁ ζυγός, ἡ *ξυλίνη δοκός* ἡ ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν *τραχηλῶν* τῶν ἄροτριούντων βοῶν.

ζεύλα, ἡ (πρόφ. *ζέβλα*) = ἕκαστον ἐκ τῶν δύο ξύλων τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνὰ δύο σφηνωμένα εἰς ἕκαστον τῶν δύο ἄκρων τοῦ ζυγοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν μεταξύ των, ἔσσην διὰ νὰ χωρῇ ὁ *λαιμὸς* τοῦ *βοδιοῦ*.

ζευλόραμ-μα, τὸ = τὸ *ράμμα*, ὁ *σπάγγος* ὁ ἐνώνων τὰ ἄκρα τῶν *ζευλῶν*.

μαξέλ-λα, ἡ ἢ *κουλ-λούρα*, ἡ = τὸ ἀπὸ *τσουβάλι* περιλαίμιον τοῦ *βοδιοῦ* ἢ *ἄνου*, ὅταν ἄροτριοῦν.

φηλακούρι, τὸ = *σακκούλι*, συνήθως *δερμάτινον*, τὸ ὁποῖον περιέχει τὰ *ἐργαλεῖα* τοῦ *ζευγᾶ*: *μπαροντθόκαρφα*, *ζευλοράμ-ματα*, *τρυπάνι*, *σκεπάρνι*, *πριόνι*.

ζέν-νια, τὰ = τὰ *ζυγάλετρα*.

κάμπος, ὁ = τὸ *χωράφι*.

χτιστὸς κάμπος, ὁ = τὸ *περιμανδρωμένον χωράφιον*.

ἀμολητὸς κάμπος, ὁ = τὸ *χωράφιον* τὸ ἄνευ *φραγμοῦ*.

τριχάλ-λι, τὸ = *κλάδος* δένδρου μὲ *τρία χαλιά*, χρησιμοποιοῦμενον εἰς τὸ *ἀλώνιον*, *θρίναξ*.

γιαμβαδάκι, τὸ = τὸ θρινάκι τὸ ὁποῖον ἔχει περισσότερα τῶν τριῶν χαλιά.
κόρδινος, ὁ = τὸ ἄλλως δερμόνι, μέγανον κόσκινο δερμάτινον.

τάβλα, ἡ = ἕκαστον ἐπίπεδον ἐκ τῶν σχηματιζομένων εἰς ἐπικλινές μέρος.

ὄξωμεργιά, ἡ = τὸ χεῖλος τῆς τάβλας.

ἐσ-σωμεργιά, ἡ = ἡ μέσα ἄκρα τῆς τάβλας.

στίψι, ἡ = ἡ λάβα, τὸ ἐκ λάβας ἔδαφος.

Διὰ τὰ ὀργώσουν τὰ χωράφια εἰς τὰ ὁποῖα τὸ χῶμα εἶναι στίψι χρησι-
μοποιοῦν τὸ ὑνίον σμίλα.

σποργιά, ἡ = τὸ δι' αὐλακος ἀποχωριζόμενον τμήμα τοῦ πρὸς σποράν
ἀγροῦ, διὰ τὰ σπαρῆ.

δεσάκχι, τὸ ἢ δισάκχι τὸ = τὸ δισάκκι.

σπόρος, ὁ = ὁ σπειρόμενος καρπός.

ζεῦω τὰ ζ-ζά = (πρόφ. ζέφω) = ζευγνύω τὰ ζῶα εἰς τὸ ἄροτρον.

ξεζ-ζεῦω = ἀπολύω τὰ ζῶα ἀπὸ τὸ ἄροτρον.

— ἃ ξεζ-ζέφω τὰ ζ-ζά τὰ ἴποθυμάνου.

ἴποθυμαίνω = ἀναπαύομαι, διακόπτω τὴν ἐργασίαν.

ζευγάρι, τὸ = 1) τὸ ζευγὸς βοῶν, 2) τὸ ζευγάρισμα.

ζευγαρίζ-ζω.

ἄλετρα, τὰ = ὁ ζυγὸς καὶ τὸ ἄροτρον μαζί.

κάματος, ὁ = τὸ ὄργωμα μιᾶς ἡμέρας.

καωμένο, τὸ = τὸ ὄργωμένον χωράφι.

— ἐπῆες κί' ἤμβες μέσ' εἰς τὸ καωμένο χωράφι καὶ μοῦ λατσοπάτησες
τὸ κριθάρι.

λατσοπατῶ = ποδοπατῶ.

βγάλ-λω σπόρο = ἐξέρχομαι πρὸς σποράν.

— ἃ πά' τὰ βγάλωμε σπόρο.

ἴποσπέρνω = τελειώνω τὴν σποράν.

— ἐπόσπειρα τὰ χτήματά μου.

βρυζόλιμο, τὸ = ἐπὶ κριθῆς, ἡ ἔχουσα σπασμένον τὸ στέλεχος.

— μοῦ ἴκαμε βρυζόλιμο ν-δὸ κριθάρι.

Σποργιώτης, ὁ = ἡ περίοδος τῆς σπορᾶς, τὸ φθινόπωρον.

— Τὸ Σποργιώτη σ-οῦ τ' ἄδωκα τὰ μαεδιά.

κριθαργιά, ἡ = ἡ περιφέρεια τῶν πρωτῆως σπαρμένων.

παμβακιά, ἡ = ἡ περιφέρεια δι' ὄψιμον σποράν.

χέρισσο, τὸ = ὁ χέρσος ἀγρός.

ἀθλιοτή, ἡ = 1) τὸ χωράφι τὸ προοριζόμενον διὰ καλλιέργειαν ὀψίμων,
2) ὁ ἀγρὸς τὸν ὁποῖον ἀφήνουν εἰς ἀγρανάπαυσιν.

μετόχι, τὸ = ὁ ἀγρὸς ὁ μακρὰν τῆς πόλεως.

ἔξωμένω = διανυκτερεύω εἰς τὸν ἀγρὸν.

ξωμον-νιάρης, ὁ = ὁ ἔξωμένων εἰς τὸν ἀγρὸν.

ἔξωμονος, - η, - ο = ξωμον-νιάρης.

— αὐτὲς τὶς μέρες ἤμου ἔξωμονος.

ν-νιατό, τὸ = ὁ νεατός, τὸ πρῶτον ὄργωμα ἀγροῦ

δίολο, τὸ = τὸ δεύτερον ὄργωμα.

τρίολο, τὸ = τὸ τρίτον ὄργωμα.

ποστάμι, τό = τὸ μπιστάμι, ὁ ἀγρὸς ὁ ὁποῖος ἔχει σπαρῆ κηπουρικά:
καρπούζια, πεπόνια, σησάμι, κεχρὶ κ.τ.τ.

ἀρσινικογῆς, ἡ ἢ στίφη, ἡ = τὸ χωράφι τὸ ὁποῖον βωλιαῖζει, δηλ. ὅταν
τὸ ὀργώνουν σηκώνει βώλους χώματος.

ἀμ-μουδερό, τὸ = τὸ χωράφι τοῦ ὁποίου τὸ χῶμα εἶναι ἀμμῶδες.

ἀκισσηροχώματα, τὰ = τὰ χωράφια τῶν ὁποίων τὸ χῶμα εἶναι πορῶδες,
ὡς ἀκίσσηρας.

ξεβλυμ-μένο, τὸ = (ἐννοεῖται ἡ λ. χωράφι) τὸ χωράφι τὸ ξεγλυμμένον,
ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου ἔσυραν τὸ χῶμα χεῖμαρροι.

— ἔν ἔκαμεν γαρπὸ ν-δὸ χωράφι τί να σοῦ κάμη; ξεβλυμ-μένον εἶ.

γερεῖ γῆς, ἡ = τὸ χωράφι μὲ δυνατόν, γόνιμον χῶμα.

πάσπαρη, ἡ = ἡ γῆ, τὸ χωράφι τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει πολὺ χῶμα, εἶναι
γεμᾶτο ἀκίσσηρα.

καματερό, τὸ = τὸ γόνιμον χωράφι.

— καματερὸ χ-χωράφι δὲν ἔχει ἀστοχία.

ἀστοχία, ἡ = ἡ ἀστοχία, ἡ ἀποτυχία.

— Τὸ δένδρον αὐτὸ δὲ ξέρει τὴν ἀστοχία, πάντοτε φορτῶν-νεταί καρπὸν.

πορός, ὁ = τὸ χωράφι τὸ ὁποῖον ἔχει ὀλίγον χῶμα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν,
ἐνῶ βαθύτερον εἶναι πορῶδες.

καγαῖς, ὁ = τὸ χωράφι μὲ ὀλίγον χῶμα ἀφραῖτον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν
καὶ μὲ σκληρὸν χῶμα εἰς τὸ βάθος, πετρῶδες.

γλυκοπόρι, τὸ = τὸ χωράφι, τὸ ὁποῖον ἔχει μὲν πορῶδες χῶμα, ἀλλὰ
ὀργώνεται εὐκόλως.

— ἐκεινηδὰ ἡ περιφέρεια εἶν γλυκοπόργια χωράφια.

σκαψίμ-ματα, τὰ = τὰ μέρη τοῦ χωραφιοῦ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀρ-

γωθοῦν, ὅπως π.χ. αἱ γωνίαι, τὰ κάτωθεν τῶν δένδρων, καὶ σκάπτονται δι' ἀξίνης.

— *πῆρα καὶ δγυὸ γεναιῖκες γιὰ τὰ σκαπίμ-ματα.*

ἀμβρατή, ἡ = ἡ εἴσοδος κτήματος.

βαστάδι, τὸ = ὁ φραγμὸς ὁ κτιζόμενος εἰς τὸ ἄκρον τῆς τάβλας (βλ. ἄνωτ.).

σπασμάδα, ἡ = τὸ χάλασμα ἐνὸς σημείου τοῦ βασταδιοῦ.

— *ἐπ-πεσε μιὰ σπασμάδα.*

λάκχωμα, τὸ = ἡ φαρδειά, ἡ εὐρύχωρη τάβλα.

διχαλή, ἡ = ἡ τάβλα ἡ ὁποία ἔχει εἰς ἓνα μόνον σημεῖον *βαστάδι*. Λέγεται λόγῳ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους καὶ *διχαλό*.

— *ἡ ἀμυγδαλιὰ ποῦ ἔς τὰ διχαλά.*

— *ἐκάαμε ν-δὸ διχαλό* = ὠργώσαμεν τὴν διχαλὴν τάβλαν.

κενδρολοῶ = ἐπὶ κριθῆς ἡ ὁποία μόλις φυτρώνει.

— *ἐκενδρολόησε ν-δὸ κριθάρι.*

— *κενδρολοημένον εἶ*.

σκελ-λάων-νω = ἐπὶ κριθῆς (φυτοῦ), ἀποκτῶ καὶ ἄλλους κλάδους, ἄλλα στελέχη.

— *σκελ-λάωμένο γ-κριθάρι.*

βάουλας, ὁ = τὸ στέλεχος τῆς κριθῆς.

βαουλ-λιάζ-ζω - *ἐβαούλ-λιασε ν-δὸ κριθάρι* = ἀπέκτησε στέλεχος, ἀνεπτύχθη.

ξεσταχυάζ-ζω = ἐπὶ σίτου, κριθῆς, ἀποκτῶ στάχυν.

ἄγανο, τὸ = τὸ ἄκανον τοῦ στάχους.

κοκ-κινάδι, τὸ = ἀσθένεια τοῦ σίτου, ἐκ τῆς ὁποίας κοκκινίζει τὸ φυτόν.

μυϊόσταχο, τὸ = τὸ κριθάρι μὲ ἀτροφικούς στάχους.

— *ἔν εἶ ν-δίποτα τὸ κριθάρι· μυϊόσταχον εἶ*.

παίρω ἀλεύρι = ἐπὶ σίτου καὶ κριθῆς, ἀρχίζει νὰ μεστῶνῃ ὁ στάχυς.

ρουδίζ-ζω = ἐπὶ σίτου καὶ κριθῆς (φυτῶν), ἀρχίζω νὰ κιτρινίζω, νὰ ὠριμάζω.

ἀργατεία, ἡ = τὸ σύνολον τῶν θεριστῶν καὶ ἐν γένει ἐργατῶν.

— *σήμ-μερι ἔχω ἀργατεϊάν.*

δραπάνι, τὸ = τὸ δρέπανον.

χεργιά, ἡ = ἡ ποσότης τῶν θερισμένων στελεχῶν σίτου ἢ κριθῆς, ὅση δύναται νὰ κρατήσῃ ἡ χούφτα τοῦ θεριστοῦ.

λυτάδι, τὸ = σύνολον 5-6 *χεργιῶν*.

δεμάτι, τὸ

λίδα, ἡ = ἡ βέργα ἀπὸ σπάρτον, κλῆμα, λιγαριάν κ.τ.τ. διὰ τῆς ὁποίας δένουν τὰ δεμάτια τοῦ θερισμένου σίτου ἢ κριθῆς.

— φέρ' τις λίδες νὰ δέσωμε ν-δὰ δεμάτια.

άλωνότοπος, ὁ = ὁ παραπλεύρως τοῦ άλωνιοῦ τόπος, ὅπου σωρεύουν τὰ δεμάτια καὶ σχηματίζουν τὴν θεμων-νιά.

πλάστιγ-γας, ὁ = ὁ γῦρος τοῦ άλωνιοῦ.

παρέστρα, ἡ = τὸ ἀκριανὸν ζῶον εἰς τὴν σειρὰν τῶν ζῶων τὰ ὅποια ἀλωνίζουν.

λωνεύγω = ἀλωνεύω, ἀλωνίζω.

πυροσκιά, ἡ = μεταφρ., ὁ ζεστός, ὁ καυτερός καιρός.

ἀπαλ-λία, ἡ = ὁ δροσερός καιρός.

— λωνεύγομεν, ὅταν εἴμ-πυροσκιά.

— 'ἐν ἐλώνεψα γιατί 'τον ἀπαλ-λία.

ξεραπ-πύζ-ζω = μαζεύω μὲ τὸ τριχάλι τὰ χονδρὰ ἄχυρα.

ξεθερίζ-ζω = ξαχυρίζω, λιμνίζω.

— πρῶτο ξεραπ-πύζ-ζομε γ-κι' ὕστερα ξεθερίζ-ζομε.

γιαμθαδάκι, τὸ = τὸ θρινάκι μὲ τὸ ὅποϊον λιχνίζουν, ὅταν μείνη ὁ καρπὸς ἀνακατωμένος μὲ κόνδυλα καὶ χονδρὰ ἄχυρα.

κόρδιнос, ὁ = τὸ δερμόνι, μέγανον κόσκινον μὲ χορδῆς δερμάτινες.

ἀουρίδι, τό = τὸ χόρτον ἀγούδουρας.

ἀποσώργια, τά = οἱ τελευταῖοι σπόροι οἱ ὅποιοι ἔχουν μείνει εἰς τὸ ἀλώνι.

ἄλα παρέστρα = παράγγελμα, ὅταν ἀλλάζῃ ἡ σειρὰ τῶν ἀλωνιζόντων ζῶων.

'πολωνεύγω - 'πολώνεψα = ἐπεράτωσα τὸν ἀλωνισμόν.

βούα, ἡ = ὁ λάκκος, ὅπου ἀποθηκεύουν τὸν καρπὸν.

πουλ-λαδί, τό = τὸ κριθάρι κάμνει πουλ-λαδί, λέγουν, ὅταν τὸ κριθάρι γεν-νῆση μικρῆς πεταλοῦδες.

φασούρα, ἡ = τὸ κριθάρι κάμνει φασούρα, λέγουν, ὅταν ὁ νέος καρπὸς προ-καλῆ κνησμόν.

καλοφωαμένο ν-νά 'ναι γκαὶ καλὸς Σποργιώτης = εὐχὴ λεγομένη ὅταν σωρεύῃ ὁ γεωργὸς τὸν καρπὸν εἰς τὸ ἀλώνι.

τσόχειλο, τό = λέγουν ὅταν μετροῦν τὸν καρπὸν μὲ τὸ κιλὸν ἢ τὸ κα-φίτσι, τὸ γεμίζουν δηλ. ἕως τὰ χεῖλη (ισόχειλον;).

δουλευτής, ὁ = ὁ βοηθὸς τοῦ γεωργοῦ.

- πρωμοδίν-νω ἢ πρωμοδών-νω = 1) ἐπὶ καρπῶν: ὠριμάζω πρωτῆμος.
 — ἄλ-λεες χρον-νιές ἐπρωμοδών-να ν-δὰ σῦκα καὶ τῶρα ἐργήσασι.
 2) προσέρχομαι κάπου ἐγκαίρως, ἐνωρίτερον.
 — ἄλ-ληφ φορὰν ἐπήαν-νε μβιὸ ἀργὰς τῆμ βαράκληση γ-καὶ τῶρα ἐπρω-
 μόδωκε.
 ἴπολ-λυῶ ἢ ἴπολέρω = ἐπὶ ἐκκλησίας, ἀπολύω, τελειώνω.
 σῆμα, τό = εἶδος χοροῦ.
 μαρδᾶς, ὁ, συνήθως κατὰ πληθυντ. μαρδᾶδες, οἱ = τὰ ἀποκόμματα τοῦ
 κρέατος. Συνών. κατιμᾶς.
 ἀνακαφᾶς, ὁ = τὸ ἐπίδομα.
 ἀποῦα, πιὸ χαμηλ-λά = ἐδῶ, πιὸ χαμηλά.
 πιάν-νω τὸ σταυρό = μεταφρ. ἔπεσα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐβράχην ἐξ
 ἀπροσεξίας.
 μβροφτάν-νω = προφθάνω.
 μβροάλ-λω = προβάλλω, ξεφαίνομαι.
 — μόλις τῶδα κι' ἐμβρόαλεν ἔτρεξα μ-μ' ἐν ἐμβρόφτασα.
 ἀπέρατος, ὁ = ἡ ἄπειρος ἔκτασις, ἐν τῆ φρ.
 — ἴα σοῦ χαρίσω τὸν ἀπέρατο.
 καταπόδγια, τά = τὸ μετὰ τὴν στρωμνὴν τιμῆμα τοῦ κρεββάτου, ὁ ὁποῖος
 κατέχει τὸν ἕνα κοντότοιχον τῆς οἰκίας καὶ εἶναι σταθερός.
 — νὰ π-πέσης γιέ μου ἴς τὰ καταπόδγια.
 ἀλεβρόνδιστος, -η -ο = ὁ φοβισμένος (ὁ ἐμβρόντητος;)
 — ἔκοφτεν ἀλεβρόνδιστος = ἔτρεχεν ἔντρομος.
 ν-δοροσπῶ - ἐνδοροσπασα - νδοροσπασμένος = φοβοῦμαι, ἐντεροσπῶ.
 τρικοίλης, -α, -ικο = ὁ πολυφάγος.
 δράγκεμα, τό = ὁ σφοδρὸς ἄνεμος.
 ἐπῆρε δράγκεμα = ἤρχισε νὰ φυσᾷ σφοδρὸς ἄνεμος.

Χ ε ι ρ ὀ μ υ λ ο ς

- κάτω πέτρα, ἡ = ἡ κάτω, ἀκίνητος πέτρα τοῦ χειρομύλου.
 πάνω πέτρα, ἡ = ἡ ἐπάνω, ἡ κινητὴ πέτρα.
 σταυρί, τό = τὸ εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ κέντρου τῆς κάτω πέτρας τοῦ χειρο-

μύλου ἐφηρμοσμένον ξύλον, φέρον ὀπὴν διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται τὸ *μουχλί*
= σιδηροῦν *μοχλίον*.

κοπίδι του μύλου, τό = σμίλη διὰ τῆς ὁποίας *κόβγουν* τὸμ *μῦλο*.

κόβγω τὸμ *μῦλο* = κτυπῶ τὴν κάτω πέτραν τοῦ χειρομύλου μὲ τὸ
κοπίδι διὰ νὰ σχηματισθοῦν ἔσοχαί καὶ ἔξοχαί.

φτί, τό = τὸ ἀφτί τοῦ μύλου, τὸ τεμάχιον ξύλου τὸ στερεούμενον ἐντὸς
κοιλότητος τῆς πάνω πέτρας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σφηνώνεται ἡ *μυλοκόπη*.

μυλοκόπη, ἡ = ξύλινος *μοχλὸς* τοῦ ὁποίου τὸ κάτω ἄκρον ἐνσφηνοῦται
ἐντὸς τοῦ *φτιοῦ*, τὸ δὲ ἄνω ἄκρον διέρχεται δι' ὀπῆς σανιδίου καρφωμένου
ἐπὶ τῆς στέγης. Τὴν *μυλοκόπη* περιστρέφουν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ οὕτω
ἀλέθει ὁ μύλος.

μυλοστάτης, ὁ = τὸ εἰς τὴν στέγην στερεωμένον σανίδιον φέρον ὀπὴν
διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ *μυλοκόπη*.

καλημερίσματα, τά = οὕτω ὀνομάζουν τὰ ἄσματα τὰ ὁποῖα ἄδουν καθ'
ὄν χρόνον ἀλέθουν εἰς τὸν χειρόμυλον καὶ *καλημερίζουν* δι' αὐτῶν τοὺς *ξενι-*
τευμένους καὶ τοὺς ἀγαπητικούς των.

Ἄποψε μέσ' ἔς τὸν ὕπνο-μ-μον
καὶ μέσα ἔς τ' ὄνειρόμ-μον
ἔς ἔναμ βαλάτι βρέθηκα
ἀφ' τὸμ *βολ-λὸ γ-καμό μ-μον*.
καὶ ἔς τὸ *παλάτιν* ἦτανε
οἱ *μοῖρες* τῶμ *μοιράδω*,
βλέπω τίς *καλορίζικες*
ψηλὰ νεκουμβωμένες
βλέπω τίς *κακορίζικες*
ἔς τὰ *πεῦκα* *ξαπλωμένες*
κι' ἐκεῖ *θωρῶ* τῆμ *μοῖρα μ-μον*
κι' ἐκάθετο ἔς τὸθ *θρόνο*
νὰ τῆς *μιλήσω* δὲμ *βορῶ*
ἀφ' τὸμ *βολ-λὸ ν-δὸμ βόνο*,
κι' ἀπὸ τῆρ *ρέθη ν-δῆμ βολ-λδῆν*
ὄποῦ ἔχεν ἡ *ψυχὴ μου*
— *για* ἔδὲ *κυρὰ ποῦ* *κάθεσαι*
κι' ἐμὲ *πά' ἡ ζωὴ μου*.
Κι' ἐκεῖνη *μ' ἀποκορίθηκαμ*
μὲ χεῖλη *πικραμ-μένα*

— τί νὰ σοῦ κάμω κόρη μου,
δὲν εἶν' ἀπὸ τὰ ᾿μένα,
ώρα γ-καὴ γεν-νήθηκες
καὶ σὲ κακὸν ἀστέρα.

Κι' ἐκεῖ βαργειανεστέναξα
κι' ἐράη ν-δὸ παλάτι
κι' ἐκεῖ ᾿δωκα κι' ἐξύπνησα
τρομάρα ποὺ μ' ἐκράτει.

* * *

ἀλεύρι δέμ-μον δώσασι
μόνο μ-μοῦ δῶκαρ ρύζ-ζι,
ὁ δαίμονας ἀφ' τὸρ Ραμὸ
μέσα τους νὰ καθίσῃ.

Ραμός, ὁ = τοπων. ἡ περιφέρεια τοῦ ἠφαιστείου.

κονδαρίδα, ἡ = ὁ κοντὸς σημαίας.

κονδαριδόξυλο, τό = κοντὸς.

πιτ-ταριδόξυλο, τό = κοντὸς ξύλινος λεπτὸς μὲ τὸν ὁποῖον ἀπλώνουν
τὴν ζύμην διὰ νὰ κάμουν πιτ-τ'αρίθγια = χιλοπίτες.

κάτσουνας, ὁ = κλάδος δένδρου ἔχων πολλὰ χαλιὰ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναρ-
τοῦν τὰ κουλ-λούργια.

αὐτότητα, ἡ = τὸ δελτίον ταυτότητος.

μούρη, ἡ = τὸ πρόσωπον.

βόνδι, τὸ ἢ γόνδι, τό = τὸ δόντι.

γιάνδα = διατί.

μό γ-καὶ μὸ = μόλις. κάπως.

— μό γ-καὶ μὸ ν-δὸν ἔγγιξε γ-καὶ φωνάζ-ζει.

πνιούρι, τό = τὸ πλιγούρι.

Ἡ οἰκογένεια

φамиλ-λια, ἡ = ἡ οἰκογένεια.

γον-νιός, ὁ = ὁ πατέρας.

ἀφ-φένδης, ὁ = ὁ πατέρας.

— ὁ γον-νιός μου, ὁ ἀφ-φένδης μου

μάνα, ἡ ἢ μητέρα, ἡ.

ὁ πατέρας λέγεται καὶ κύρης, ὁ.
 πάππους, ὁ = ὁ πάππος.
 προπάππους, ὁ = ὁ πρόπαππος.
 προμάμ-μη, ἡ.
 ἄγγονας, ὁ = ὁ ἔγγονος· ἀγγόνη, ἡ.
 δισάγγονο, τό τρισάγγονο, τό.
 πρωτόπαιδο, τό.
 βονικάρχης, ὁ = ὁ μοναχογιός, ὁ γονικάρχης, ὁ κληρονομῶν τὰ γονικά,
 τὴν περιουσίαν πατρὸς καὶ μητρός.
 βονικάρησσα, ἡ ἢ μοναχοκόρη = ἡ κόρη, μοναχόπαιδο.
 ληόπρωνα, τὰ = τὰ ἀλληλοπρόγονα, τέκνα ἐκ πρώτου γάμου γονέων
 ἐλθόντων εἰς δεύτερον γάμον.
 κυράτσα, ἡ = ἡ θεία.
 μβάρβας, ὁ = ὁ θεῖος.
 κονν-νιάδος, - α = ὁ γυναικάδελφος, ἡ γυναικάδελφη.
 συν-νύφ-φισσα, ἡ = ἡ σύζυγος ἀδελφοῦ ὡς πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ ἄλλου
 ἀδελφοῦ.
 παζ-ζανάκης, ὁ = ὁ σύζυγος τῆς ἀδελφῆς ὡς πρὸς τὸν σύζυγόν της.
 ἀξάερφος, - η = πρῶτος δεύτερος, τρίτος ἀξάερφος.
 ψυχοπαίδι, τό, ψυχογιός, ὁ, ψυχοκόρη = τὰ υἱοθετημένα.
 νοῦν-νος, ὁ = ὁ ἀνάδοχος.
 νουν-νά, ἡ = ἡ ἀνάδοχος.
 μητρυγιά, ἡ = ἡ μητριὰ.
 μητρυγιός, ὁ = ὁ μητριός.
 συμβέθερρος - συμβεθέρρα = συμπέθερος - α.
 κανακάρης, ὁ = ὁ μοναχογιός.
 κανακάρισσα, ἡ = ἡ μοναχοκόρη.
 ἀποκοῦν-νι, τό = τὸ τελευταῖον παιδί τῆς οἰκογενείας, ὁ Βενιαμίν.

Τσαγκαρειό, τὸ*

τσαγγάρης, ὁ = ὁ ὑποδηματοποιός. Λέγεται καὶ παπουτσῆς, ὁ.
 τσαγγαρειό, τό = τὸ ὑποδηματοποιεῖον, λέγεται καὶ παπουτσίδικο, τό.
 κάρφας, ὁ = ὁ πρῶτος βοηθός.
 τσιράκι, τό = ὁ μικρός, ὁ πρωτόπειρος βοηθός.

* Ἡ ὀρολογία τῆς ὑποδηματοποιίας ἔχει ὑποστῆ ἰσχυρὰν Ἰταλικὴν καὶ δὴ Ἑνε-
 τικὴν ἐπίδρασιν,

σκαρπίνι, τό = τὸ σύνηθες ἀνδρικὸν ὑπόδημα ἄνευ καλαμιῶν, δηλ. καλυμμάτων τῆς κνήμης.

παπαδίστικα, τά = εἶδος σκαρπινιῶν χωρὶς κορδόνια (τὰ φοροῦν συνήθως οἱ παππαδες).

μβότες, οἱ = ὑποδήματα ἀνδρικὰ καλύπτοντα τὸ κάτω τμήμα τῆς κνήμης, ὀλίγον ἄνωθεν τῶν ἀστραγάλων.

μβότες στραβοκουμβωτές, οἱ = μπότες τῶν ὁποίων τὸ τμήμα τὸ καλύπτει τὸ κάτω τμήμα τῆς κνήμης διπλώνει πλαγίως καὶ κουμπώνεται διὰ κομβίων τὰ ὁποῖα εἶναι διατεταγμένα κατὰ τεθλασμένην γραμμὴν, διὰ τὴν ἐφαρμόζουσαν καλῶς.

στιβάλια, τά = τὰ ὑποδήματα τὰ ὁποῖα καλύπτουν ὀλόκληρον τὴν κνήμην.

γεμεν-νιά, τά = εἶδος ὑποδημάτων (στιβάλια) ἐκ λεπτοῦ δέρματος, τὰ ὁποῖα ράπτονται ἀπὸ τὴν ἀνάποδην ὄψιν καὶ εἶτα μεταστρέφονται εἰς τὴν καλὴν.

πασούμνια, τά = παντόφλες.

κουνδοῦρες, οἱ = γυναικεῖες παντόφλες.

πασουμοκάθιστα, τά = εἶδος πασουμνιῶν, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ ὀπίσθιον τμήμα τῆς πτέρνας δὲν ἔχουν φόδραν καὶ καθίζ-ζουσι, δηλ. διπλώνουσι.

ξύλενα, τά = τὰ ξύλινα τσόκαρα.

καλάμι, τό = τὸ τμήμα τοῦ ὑποδήματος τὸ καλύπτει τὴν κνήμην.

πατωσ-σιά, ἡ = τὸ πέλημα τοῦ ὑποδήματος.

— ἡ πατωσ-σιά τοῦ παπουτσιοῦ.

πατών-νω = βάζω εἰς τὰ ὑποδήματα σόλες.

σόλ-λα, ἡ = τὸ κάττυμα.

— πόσο θ-θὰ μᾶς πάρης Νικόλα νὰ μᾶς πατώσης ὄγνὸ ζευγάργια παντοῦφλες;

πόνδα, ἡ = ἡ μύτη τοῦ ὑποδήματος.

πίδι, τό, πίδγια, τά = τὸ τμήμα τοῦ ὑποδήματος τὸ καλύπτει τὰ πλάγια τοῦ ποδιοῦ.

φτέρνα, ἡ = τὸ τμήμα τὸ καλύπτει τὴν πτέρναν τοῦ ποδός.

κουνδοπιέ, ὁ = τὸ τμήμα τοῦ ὑποδήματος τὸ καλύπτει τὸν ταρσὸν τοῦ ποδός.

φιλέτ-το, τό = ἡ λωρὶς δέρματος ἢ καλύπτουσα τὴν ραφὴν τῶν δύο τμημάτων τῆς φτέρνας εἰς τὸ κέντρον ἀκριβῶς τῆς πτέρνας, διήκουσα καθ' ὅλον τὸ ὕψος αὐτῆς.

σουβλί, τό = τὸ σουβλίον μὲ τὸ ὁποῖον τρυποῦν τὰ δέρματα διὰ τὴν τὰ ράψουν.

γαζ-ζωτικό σουβλί, τό = τὸ σουβλί μετὰ τὸ ὁποῖον γαζ-ζών-νον τὰ καττύματα.

πατωτικὸ σουβλί, τό = τὸ σουβλί τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν διὰ τὰ ράψουν τὸ βάρδουλ-λο μετὰ τὰ ψίδια.

βάρδουλ-λο, τό = λωρίς σολοδέρματος ἢ ὁποῖα ράπτεται ἐπὶ τῶν ψιδιῶν καὶ ἐπ' αὐτῆς γαζώνονται αἱ σόλ-λες.

μάνα, ἦ = ἐλέγετο παλαιότερον τὸ βάρδουλ-λο.

πάτωμα, τό = τὸ ράψιμον τοῦ βαρδούλ-λου μετὰ τὰ ψίδια.

πατωτικὸς σπάχος, ὁ = ὁ σπάγγος ὁ χρησιμοποιούμενος διὰ πάτωμα.

γαζ-ζωτικὸς σπάχος, ὁ = ὁ σπάγγος ὁ χρησιμοποιούμενος διὰ γάζ-ζωμα.

γάζ-ζωμα, τό = τὸ ράψιμον τῶν σολ-λῶν ἐπὶ τοῦ βαρδούλ-λου.

μεσοσ-σιόλ-λα, ἦ = τὸ κάττυμα τὸ καλύπτον μόνον τὸ πέλημα καὶ ὄχι καὶ τὴν πτέρναν.

πάτος, ὁ = τὸ πρῶτον δέριμα ἐκ τῶν τῆς σόλ-λας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου πατεῖ τὸ πόδι.

ρέλ-λιασμα, τό = τὸ ράψιμον τῶν ψιδιῶν ἐπὶ τοῦ πάτου.

μοννδαίρω = ἐφαρμόζω τὰ ψίδια ἐπὶ τοῦ καλαποδιοῦ.

μοννδάρισμα, τό = ἡ πρᾶξις τοῦ μοννδαίρειν.

ξελ-λούρισμα, τό = τὸ πελέκημα τῆς σόλλας.

ξελ-λουρίζ-ζω = κόπτω, πελεκῶ μετὰ τὴν φαρσέτ-ταν τὴν σόλ-λαν.

φαρσάρω = πελεκῶ τὸ τακχούνι μετὰ τὴν φαρσέτ-ταν.

φαρσάρισμα, τό = ἡ πρᾶξις τοῦ φαρσέρειν.

φορτετσάρω = γεμίζω μετὰ χαρτόνι τὸ κενὸν μεταξὺ πάτου καὶ βαρδούλ-λων.

καμάρα, ἦ = τὸ τόξον, ἢ γέφυρα τοῦ πέλαματος τῶν ὑποδημάτων.

πανωκάμαρο, τό = τὸ δέριμα, τὸ ὁποῖον στερεώνει τὴν καμάρα.

γλώσσα τοῦ παπουτσιοῦ, ἦ = ἡ λωρίς δέρματος ἢ ὁποῖα κλείει τὸ μέρος τῶν κορδονιῶν.

ξεφουμαίρω = γυαλίζω τὸ σολόδεριμα καὶ τὸ τακχούνι.

ξεφουμάρισμα, τό = ἡ πρᾶξις τοῦ ξεφουμαίρω.

λουστράρω = γυαλίζω τὰ ψίδια.

λουστράρισμα, τό = βλ. λουστράρω.

πιάνδα, ἦ = τὸ τμήμα τῆς σόλ-λας καὶ τοῦ βαρδούλ-λου τὸ περιέχον τὸν ταρσὸν τοῦ ποδός.

μῆλα, τά = αἱ παρειαὶ τῶν ὑποδημάτων.

ἄτσα, ἦ = τὸ τμήμα τῆς πτέρνας.

ῥώπλατο, τό = τὸ δέριμα τῶν θηλυκῶν ζῶων, λεπτόν, ὀμαλόν, ἴσου πάχους.

καλαπόδι, τό = τὸ κοιν.

στενόποδο καλαπόδι, τό = τὸ καλαπόδι μὲ στενή πούντα.

φαρδγιόποδο καλαπόδι, τό = τὸ καλαπόδι μὲ φαρδεῖα πούντα.

χαμηλ-λοτάκχοινο - καλαπόδι, τό = τὸ καλαπόδι μὲ χαμηλὸ τακκούνι.

ἀψηλοτάκχοινο, τό = τὸ καλαπόδι μὲ ὑψηλὸ τακκούνι.

κούνι, τό = τὸ πρόσθετον τμήμα τοῦ καλαποδιοῦ εἰς τὸ σημεῖον ὅπου δένονται τὰ κορδόνια.

ἄλσα, ἡ = τὸ δέριμα τὸ ὁποῖον προσθέτουν εἰς τὰ μάγουλα τοῦ καλαποδιοῦ διὰ νὰ τὸ κάμουν φαρδύτερον.

λόγκα, ἡ = τὸ δέριμα ποῦ προσθέτουν εἰς τὴν πτέρναν τοῦ καλαποδιοῦ διὰ νὰ τοῦ ἀυξήσουν τὸ μῆκος.

παίρω μέτρος ἢ παίρω ἄξαμο = μετρῶ τὰς διαστάσεις τοῦ ποδός.

μυροβαίρω τὸ παπούτσι = δοκιμάζω τὸ παπούτσι. Μὲ χτυπᾶ ἡ μὲ τρώει τὸ παπούτσι = μὲ στενεύει σὲ κάποιον σημεῖον τὸ παπούτσι.

ὀξά, ἡ = ἡ αἰχμή τοῦ σπάγγου.

τρίχα, ἡ = ἡ γουρουνότριχα τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζουν εἰς τὴν αἰχμὴν τοῦ σπάγγου διὰ νὰ περνᾷ εὐκολώτερον ἀπὸ τὰς ὀπὰς.

τριχῶν-νω τὸ σπάχο = ἐφαρμόζω τὴν τρίχα εἰς τὴν ὀξάν τοῦ σπάχου.

παρίκα, τὰ = ὁ πάτος, τὸ φόρτι, ἡ πούνδα, τὰ βάρδουλλα, ὅλα μαζί. Λέγονται καὶ ρεκάπιτα, τὰ.

γάζ-ζος, ὁ = τὸ ἀγγιστροειδὲς ἐργαλεῖον ἐκ σιδήρου διὰ τοῦ ὁποίου ἐξάγουν τὸ καλαπόδι ἐκ τοῦ ὑποδήματος.

μαβάτι, τὸ = πέτρινον κυλινδρικὸν ἐργαλεῖον ἀπολήγον εἰς ὀξὺ ἄκρον, ἐξ εἰδικοῦ λίθου, χρησιμεῖον διὰ νὰ ἀκονίζουσιν τὰς λεπίδας τῶν φαρσετῶν.

κατσαμβρόκι, τό = τὸ σουβλίον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνοίγουν ἐπὶ τῆς σόλας ὀπὰς διὰ νὰ καρφωθοῦν ἐντὸς αὐτῶν οἱ ξυλόμπροκχες κυρίως, ἀλλὰ καὶ οἱ μβρόκχες.

πατητήρι, τό = ἡ σμίλη διὰ τῆς ὁποίας χαράσσουν τὸ βάρδουλ-λο παράλληλα καὶ πλάι σὲ κάθε βελονία διὰ νὰ μὴ φαίνωνται οὕτω οἱ βελονιές.

Τὸ πατητήρι εἶναι μονὸ καὶ διπλό. Τὸ διπλὸ πατητήρι χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ψιλὴν βελονίαν.

πισταίρω τὴ σόλ-λα = στρώνω τὴν σόλαν, τὸ δέριμα δηλ. τοῦ κατῦματος,

ἀν παρουσιάζῃ ἀνωμαλίας, κτυπῶν αὐτὸ μὲ τὸ σφυρὶ ἐπάνω στὸ σίδερο = πεταλοειδὲς παχὺ τεμάχιον σιδήρου.

— πιστάρησα τὴν σὸλ-λα.

φιλετθιέρα, ἡ = ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον κόπτουν τὸ βάρδουλ-λο.

ξεφουμαριστικὰ ἐργαλεῖα, τὰ = σιδηρᾶ ἐργαλεῖα μὲ τὰ ὁποῖα λουστράρουν τὸ τακχούνι καὶ τὴν πιάνδαν τῶν παπουτσιῶν.

μακινέθθα, ἡ = ξεφουμαριστικὸν ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον λουστράρουν τὴν πιάνδαν.

διπλῆ μακινέθθα, ἡ, μονῆ μακινέθθα, ἡ. λαμβούν-νιο, τὸ = τὸ σιδηροῦν ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον ξεφουμέρουν (= γυαλίζουν) τὸ τακχούνι. Ἐφοῦ τὸ ξεστάρουν πολὺ εἰς τὸ καμινέττο τρίβουν πολλὰς φορὰς τὸ τακχούνι καὶ γυαλίζει.

καμαρότ-το, τό = τὸ ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον ξεφουμάρουν (= γυαλίζουν) τὴν καμάρα τοῦ παπουτσιοῦ.

τανάλ-λια, ἡ = ἡ λαβὴ· ὑπάρχει διπλῆ καὶ μονῆ τανάλ-λια.

κερών-νω τὸ σπάχο = ἀλείφω τὸν σπάγγον μὲ κερί.

ξυλόμβροκχα, ἡ = ἡ ξύλινη μπρόκκα, τὸ ξύλινο καρφί.

μονδαριστικὰ καρφισάκια, τὰ = αἱ μικραῖ, σιδηραῖ καρφίτσα μὲ τὰς ὁποίας μονδάρουν (= ἐφαρμόζουν) τὸ παπούτσι καὶ τὸ καλαπόδι.

μβροκχόνι, τὸ = μικρὰ σιδηρᾶ καρφίτσα χρησιμοποιοιμένη εἰς τὸ κάρφωμα τοῦ τακχουνοῦ.

σουβλομάνικο, τὸ = ἡ ξύλινη λαβὴ τοῦ σουβλιοῦ.

τσιρίσι, τὸ = κολλώδης οὐσία παρασκευαζομένη ἀπὸ ἀλεύρι, στίφιν καὶ ἀγριοκρεμμύδια.

* * *

χιόνι, τὸ = 1) τὸ κοινόν, 2) ὁ πάγος (ὁ τεχνητός).

— πάει νὰ πάρη χιόνι ἀφ' τὸ Παγοποιεῖο.

ἀπὸ κεῖα = ἀπὸ ἐκεῖδᾶ.

— ἀποκεῖα κατέβηκε γ-κάτω

διπότατος, ὁ = ὁ νεωκόρος (deputatus).

σκοῦλ-λος, ὁ = πολλὰ κηρία ἠνωμένα καὶ ἀναπτόμενα ὡς μία λαμπάς.

ἔξοδος τοῦ Χριστοῦ, ἡ = ἡ περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου.

— Ὁ διπότατος ἐνων-γε ν-δὰ καμένα κερὰ κι' ἔκαμνε ν-δὸλ λεγόμενον σκοῦλ-λο καὶ τὸν ἐκαῖα ἔς τὴν ἔξοδον τοῦ Χριστοῦ.

κρούτσια, τὰ = τὰ ράμματα, ὁ σπάγγος μὲ τὸν ὁποῖον δένονται ἀνά δύο αἱ γωνίαι τοῦ ἀναεμάτου.

ἀνάεμα, τὸ = βλ. λ.

σιρίμι, τὸ = χορδὴ δερματίνη μὲ τὴν ὁποίαν ράπτουν τὰ χοιροπέτσια
χοιροπέτσι, τὸ = τὸ δέρμα χοίρου.

ἀλατσόβουρνα, ἡ = τὸ ἰγδίον εἰς τὸ ὁποῖον κοπανίζουσι τὸ ἀλάτι.

ἀλάτσι, τὸ = τὸ ἄλας.

Λ η ν ὄ ς, ὁ

ληνός, ὁ = τὸ ἄλλως πατητήρι, τὸ μέρος ὅπου πατοῦν τὰ σταφύλια, κτιστὴ τετράγωνος δεξαμενὴ, ἐντὸς τῆς ὁποίας συνθλίβουν τὰ σταφύλια διὰ νὰ βγάλουν μούστον.

μούστος, ὁ = τὸ γλεῦκος.

πάτος, ὁ = ἡ ἀπλώστρα, τὸ μέρος ὅπου ἀπλώνουν τὰ κρασοστάφυλλα, δηλ. τὰ σταφύλια τὰ προοριζόμενα διὰ κρασί.

λην-νιάζ-ζω = ἀφίνω τὰ σταφύλια ἐντὸς τοῦ ληνοῦ.

— ἂ λην-νιάσωμε ν-δὰ σταφύλ-λια· τὰ ἴβαρα (τὰ σταφύλια) νὰ λημιστοῦ.

πρωτάρης, ὁ = τὸ πρῶτον γλεῦκος, τὸ ὁποῖον ρέει ἐκ τοῦ ληνοῦ, πρὶν ἀκόμη πατήσουν τὰ σταφύλια, ἐκ τῆς συνθλίψεως τῶν κάτω σταφυλῶν ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ἄνωθεν.

δοχειό, τὸ = τὸ δοχεῖον τὸ τοποθετούμενον κάτωθεν τοῦ σωλῆνος τοῦ εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ ληνοῦ διὰ τοῦ ὁποίου διαρρέει ὁ μούστος.

τηγάρι, τὸ = κτιστὸν ἐκ τσιμέντου ἐν εἴδει ἀβαθοῦς δεξαμενῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας ρέει ὁ ἀστρακάς.

ἀστρακάς, ὁ = ὁ μούστος ὁ ἐκ τῶν στεμφύλων, τὰ ὁποῖα πετρώνουν ἐντὸς κοφινίων.

στράφυλα, τὰ = τὰ στέμφυλα.

στιφέρω τ' ἀγγεῖα = καθαρίζω τὰ δοχεῖα, ἐντὸς τῶν ὁποίων θέτουν τὸν μούστον, πλύνων αὐτὰ καὶ τρίβων τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ἐπιφάνειαν διὰ μερορίγανης ἢ σχίνου.

μερορίγανη, ἡ = τὸ ὀρίγανον (ἡμερορίγανη).

δειαφίζ-ζω = ἀπολυμαίνω τὰ ἀγγεῖα τοῦ μούστου καίων ἐντὸς αὐτῶν θεῖον (θειάφι).

δειαφισμα, τὸ = τὸ καθάρισμα τῶν δοχείων τοῦ οἴνου διὰ καύσεως θείου ἐντὸς αὐτῶν.

μεταγγίζ-ζω τὸ κρασί = μεταφέρω ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ δοχείου τὸν μούστον εἰς ἄλλο δοχεῖον.

τυργιά, ἦ = ἡ τυργιά, τὸ κατακάθι τοῦ κρασιοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διατηροῦν τὰ τυριά τῆς χρονιάς.

Κ α ζ - ζ α ν α ρ γ ε ι ό, τὸ

καζ-ζαναργειό, τὸ = ὁ ἀποστακτήρ, τὸ σπίτι, ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἀποστακτῆρος, ὅπου ἀπὸ τὰ στέμφυλα κάμνουν τὸ οὔζο.

καζ-ζάνι, τὸ = ὁ κυρίως λέβης τοῦ ἀποστακτῆρος.

ἀετός, ὁ = τὸ θολοειδὲς σκέπασμα τοῦ καζ-ζαν-νιοῦ.

μβερβερίτσα, ἦ = τὸ ψυγεῖον, κτιστὴ δεξαμενὴ πλήρης ὕδατος διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται ὁ λουλ-λᾶς.

λουλ-λᾶς, ὁ = ὁ σωλὴν ὁ ἀρχίζων ἀπὸ τὸ καζ-ζάνι καὶ διερχόμενος διὰ τῆς μβερβερίτσας, διὰ τοῦ ὁποίου διοχετεύονται οἱ ὕδρατμοί.

διούρι, τὸ = τὸ δοχεῖον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ρέει τὸ οὔζο.

πρωτόρακο, τὸ = τὸ πρῶτον οὔζο, τὸ ὁποῖον εἶναι πολλῶν βαθμῶν καυστικότητος.

ἀπόρακο, τὸ = τὸ τελευταῖον οὔζο.

κουκχουζ-ζίνα, ἦ = ὅλον τὸ ἐξ ἀποστάξεως οὔζο.

μετατραβῶ = καζ-ζανεύω τὴν σούμαν διὰ δευτέραν φοράν.

μετατράβηγμα, τό = τὸ δεύτερον καζάνεμα.

καζ-ζάνεμα, τὸ = ἡ πρώτη ἀπόσταξις.

καζ-ζανεύγω = θέτω εἰς ἐνέργειαν τὸ καζ-ζάνι, ἐξάγω ἀπὸ τὰ στέμφυλα ρακὴν.

* * *

ἀγκλαβή, ἦ = τὸ προικοσύμφωνον.

προικοσούφ-φουνο, τό = τὸ προικοσύμφωνον.

ξεροτήανο, τὸ = γλύκισμα προσφερόμενον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν συντάσσεται τὸ προικοσούφ-φουνο.

ξεκίνησε ν-δὸ περγανλί
κι' ἔβαλε γ-καὶ σιοῦρα,
τώρα τὸ πιστεψα κι' ἐγὼ
πὸς εἶναιμ βειὰ σιοῦρα.

ἄσμα ἀδόμενον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ προικοσυμφώνου.

περγανδί, τὸ = εἶδος πλοίου, ὀνομαζόμενον οὕτω ἐκ τῆς φόρμας του.
σαούρα, ἡ = ἡ σαβούρα, τὸ ἔρμα, πέτραι ὠρισμένου βάρους τιθέμεναι
εἰς τὸ κύτος τοῦ πλοίου τοῦ μὴ φέροντος φορτίον, διὰ τὸ εὐσταθές.

σίγουρος, - α, - ο = ὁ σίγουρος, ὁ βέβαιος, ὁ ἀσφαλής.

μουλ-λών-νω = κύπτω, κρύπτομαι.

θαρεύγομαι = ἐμπιστεύομαι εἰς τινα.

— θαρεύτηκα ᾿ς τὸλ λόο σ-σου.

Εἶδη σταφυλιῶν

στρογλ-λιάτικο, τὸ = κόκκινον πρὸς τὸ μαῦρο, ἐκ τοῦ Στρογλ-λιά (τοπων.)

καλογερίτικο, τὸ = ἄσπρο σταφύλι σὲ μεγάλα πυκνὰ τσαμπιά.

τηλ-λιακά, τὰ = μαῦρα κρασοστάφυλλα πυκνόρρωγα, τὰ ὅποια φέρουν
ἀνάμεσα ᾿ς τὶς ὠριμες ρῶγες καὶ ἀραιῆς μικρὲς πράσινες ρῶγες. Τὸ ὄνομα ἐκ
τῆς νήσου Τήλου, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ μετεφέρθη τὸ εἶδος.

φωκιανά, τὰ = σταφύλια μαῦρα μὲ ρῶγες μακρουλῆς (Φώκαια).

μαγιώτικα, τὰ = μαῦρα ψιλόρρωγα σταφύλια ὠριμάζοντα πρῶτῳ.

γλυκάδες, οἱ = σταφύλια ἄσπρα μὲ ρῶγες μέτριου μεγέθους.

ραχιώτικα, τὰ = ἄσπρα σταφύλια, λεπτόφλοια μὲ στρογγυλῆς ρῶγες.

κυπραίικα, τὰ = μαῦρα σταφύλια πυκνόρρωγα (ἐκ Κύπρου).

βαλανάδες, οἱ = ἄσπρα ἢ ὑπέρυθρα, ἡ ὀνομασία ἐκ τοῦ σχήματος τῶν
ρωγῶν, ὁμοίων μὲ βαλάνους.

βλοάδια, τὰ = ἄσπρα μυρωδᾶτα σταφύλια μὲ ψιλῆς στρογγυλῆς ρῶγες.

ἀρκαντζελίτικα, τὰ = ὄψιμα σταφύλια κόκκινα ἢ καὶ ἄσπρα μὲ σκληρό-
φλουδὲς ρῶγες, ἐκ τοῦ Ἀρχαγγέλου (τοπων.)· ὁμοιάζουν μὲ φράουλες (στα-
φύλια).

Αἰνίγματα

«Ἀσβεστόχτιστομ βηγάδι, δγνὸλ λογιῶφ φαεῖν ἐβγάζ-ζει».

(τὸ ἀβγὸ)

«Τέσσερα καλογεράκια κυρηᾶ τὸ ἓνα ν-d ἄλλο».

(ἡ ἀνέμη)

«Σφουχτομανδαλών-νω, πάλ' ὁ κλέφτης μβαίν-νει μέσα».

(ὁ ἥλιος)

«Μακρὸς - μακρὸς καλόγερος καὶ κόκχαλα δὲν ἔχει».

(ὁ σούλουνας = ὁ σωλὴν ὁ διοχετεύων τὰ νερά τῆς στέγης).

Διάρθρωση

αυλότοπος, ό = ό περίξ τής γιστέρνας (τής έν τῷ ύπαίθρῳ) καθαρισμένος έπικλινής χῶρος ό χρησιμεύων διά τήν συγκέντρωσιν τῶν ύδάτων τής βροχῆς εἰς τήν γιστέρναν.

άλωνότοπος, ό = 1) ό τόπος ὅπου εὐρίσκεται άλόνιον, 2) ό χῶρος ό περιμανδρωμένος μέ άμβατήν, ὅπου περιορίζουν τά ζῶα.

δουλευτής, ό = ό ύπάλληλος τοῦ γεωργοῦ, τὸ κοπέλ-λι.

άποσώργια, τὰ = τὰ σκύβαλα καὶ οἱ καρποί, άπομεινάρια τοῦ σωροῦ.

σωρός, ό = ό σωρός τοῦ ἐκ τοῦ λυχνίσματος καρποῦ (σίτου ἢ κριθῆς).

λαθρακιάζ-ζω = ξυλοκοπῶ τινα: νὰ σὲ πγιάσω νὰ σὲ λαθρακιάσω. Τὸμ ηγιάν-νω καὶ μβοῦτθα ραβδί = τὸν συλλαμβάνω καὶ δός του ραβδί.

άλναμνιά, ἦ = άγριος θάμνος φυτρώων, ὅπως ἡ κάπαρις, ἐπὶ τῶν βράχων.

Μαραγκοσύνη

μαραγκός, ό = ό ξυλουργός.

μαραγκοσύνη, ἦ = ἡ τέχνη τοῦ μαραγκοῦ.

πάγκος, ό = τὸ μεγάλο ξύλινο στενόμακρο τραπέζι ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐργάζονται ό μαραγκός καὶ οἱ βοηθοί του.

πρέσα, ἦ = ἐργαλεῖον διά τοῦ ὁποίου συγκρατοῦν τὰ σανίδια στὸν πάγκον διά νὰ τὰ ροκανίσουν.

σιγάτσα, ἦ = τὸ πλατὺ πριόνι.

σιγάτσο, τὸ = τὸ πριόνι μέ λεπτότερα δόντια τοῦ ὁποίου ἡ μία πλευρὰ ἢ άνευ ὀδόντων ἔχει διπλὴν σιδηρᾶν ἐπένδυσιν, ὡς μίαν θήκη, διά νὰ μὴ παίζη (νὰ κινῆται) κατὰ τὸ πριόνισμα. Τὸ σιγάτσο χρησιμοποιοῦν στὶς ἐφαρμογές.

ξεγυριστάρι, τὸ = τὸ πριόνι μέ λεπτὴν λεπίδα μέ τὸ ὁποῖον πριονίζουν εἰς εὐθείας, τεθλασμένας καὶ καμπύλας γραμμάς.

κοραστάρι, τὸ = πριόνι μέ μεγάλα δόντια τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν διά μεγάλα ξύλα.

πεσκή, τό = πριόνι διά πριόνισμα πολὺ χονδρῶν ξύλων, δοκῶν κ.τ.τ.

σμηρί, τό = λεπτὸν κοντὸν πριόνι μέ τὸ ὁποῖον καθαρίζουν τὰς ὀπὰς τὰς ὁποίας ἀνοίγουν εἰς τὰ σανίδια.

χεροπρίονο, τό = πριόνι τοῦ χεριοῦ εὔχρηστον.

πλάν-νια, ἦ = ρυκάνη ἐντὸς ξυλίνης θήκης.

ρογκάνι, τό = μικρὰ εὔχρηστος ρυκάνη.

πανιστράκι, τό = ρυκάνη διά λούκια (= αὐλάκια καμπύλα) κορινίζες
καὶ πατοῦρες.

γκινόσο, τό = μονὴ ρυκάνη ἢ ὁποία καθαρίζει τὶς πατοῦρες.

λούκι, τό = ρυκάνη ἔχουσα τὴν σμίλην καμπύλην διὰ τὴν ἀνοίγη λούκια.

ἀρσενικοθήλυκο ρουκάνι, τὸ = ρυκάνη μὲ λεπτὴν σμίλην τὴν ὁποίαν
χρησιμοποιοῦν εἰς περίπτωσιν πού θέλουν νὰ ἐφαρμόσουν δύο σανίδια καὶ
δι' αὐτῆς σχηματίζουν εἰς τὸ ἓνα μὲν αὐλάκια, εἰς τὸ ἄλλο δὲ ἐξοχὴν ἐφαρμο-
ζομένην ἐντὸς τοῦ αὐλάκος. Τὸ ἀρσενικοθήλυκο ρουκάνι λέγεται καὶ

κλειδί, τό.

κορδόνη, τό = ἡ ρυκάνη τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν διὰ τὰ ζαμνίγια,
δηλαδὴ τὰ πλαίσια τῶν παραθύρων ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐφαρμόζουσι τοὺς ὑελο-
πίνακας.

διπλό, τό = ρυκάνη μὲ διπλὴν λάμαν ἐφηρμοσμένην ἐντὸς σιδηρᾶς θήκης.

λεβαρίνο, τό = ἐργαλεῖον σιδηροῦν διὰ τοῦ ὁποίου ἐξάγουσι τὰ καρφω-
μένα σὲ σανίδια καρφιά. Μονοκόμματο σίδερο κυρτὸν κατὰ τὸ ἓν ἄκρον.

τραυῶ πατούρα = ἀνοίγω πατούραν.

σφυρί, τό = ἡ σφυρα.

γων-νιά, ἡ = σιδηρᾶ ὀρθογώνιος γωνία, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν διὰ
νὰ σημειώσῃ ἐπὶ τῶν ξύλων.

φαρσογων-νιά, ἡ = γωνία ἐπίσης σιδηρᾶ τῆς ὁποίας τὸ ἀνοίγμα μετα-
βάλλεται ἀναλόγως.

μανδικάπι, τό = ἐργαλεῖον σιδηροῦν διὰ τοῦ ὁποίου τρυποῦν τὰ ξύλα.

λάμα τοῦ μανδικαπιοῦ, ἡ = τὸ τρυπάνι τοῦ μανδικαπιοῦ.

χεροτρύπανο, τό = τὸ τρυπάνι τὸ ἀπλὸ πού χρησιμοποιοῦν μὲ τὰ χέρια,
κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ μανδικάπι τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ διὰ συνθέτου ὀργανισμοῦ.

λίμα, ἡ = ἡ κοινή.

ράσπα, ἡ ἢ ξυλοφᾶς, ὁ = λίμα μὲ χονδρὰ δόντια διὰ τῆς ὁποίας λιμάρουν
τὰ ἐξέχοντα καὶ ἀνώμαλα μέρη τῶν σανιδιῶν.

μαστράγκολο, τό = εἶδος ρυκάνης.

βιδολός, ὁ = ὁ βιδολόγος, τὸ ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον βιδώνουν ἢ ξεβι-
δώνουν τὶς βίδες.

σμίλα, ἡ = σμίλη τετράγωνη χονδρῆ.

τσαπραζ-ζι, τό = σιδηροῦν ἐργαλεῖον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνοίγουν τὰ δόντια
τῶν πριονιῶν.

στέκ-κα, ἡ = ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον χαράσσουν διαφόρου ἀνοίγματος
γωνίας.

σημαδούρα, ή = ξύλινον έργαλειον άποτελούμενον άπό δύο ζύλα περασμένα παραλλήλως έντός τρίτου . Τήν χρησιμοποιούν διά νά σημειώνουν εύθείας γραμμάς.

μέτρος, τό = τό μέτρον.

φαρόκολ-λα, ή.

νάβιδι, τό = σιδηρούν έργαλειόν διά τοϋ όποίου συγκρατούν έπί τοϋ πάγκου τά διάφορα πρός έπεξεργασίαν σανίδια.

κατράνι, τό = είδος σανιδιού τό όποιον χρησιμοποιούν διά τά πορτοπαράθυρα.

άσπρόξυλο, τό = είδος σανιδιού.

όξνά, ή = τό ξύλον όξυās.

τσιράς, ό = τό σανίδι τό όποιον περιέχει ρητίνην.

πέταυρο, τό = σανίς σκληροϋ ξύλου.

καπλαμάς, ό = τό κόντρα πλακέ.

γυαλ-λόχαρτο, τό = τό κοινό.

γυαλ-λοχαρτάρω = λειάνω μέ τό γυαλόχαρτο τήν άνώμαλον έπιφάνειαν ξύλου.

γυαλ-λοχαρτάρισμα, τό = βλ. γυαλλοχαρτάρω.

Φοῦρνοι - Ἄρτοποιια

φουρνάρικο, τό = τό άρτοποιεΐον.

ζ-ζυμαρών-νω = πιάνω τό προζύμι, διαλύω τήν προζ-ζυμερή (= μαγιά προζυμιού) μέ θερμό νερό και τήν ζυμώνω μέ άλεύρι έντός λεκάνης άφ' έσπέρας διά νά γίνη ή ζύμωσις και τήν έπομένην νά ζυμωθῆ μέ τό όλον άλευρον τό προοριζόμενον δι' άρτους και ό,τι άλλο.

κοσκινίζ-ζω = τό κοινόν.

τριχιά, ή = ή κρησάρα.

σκάφη, ή = ή κοινή.

θερμό, τό = τό ζεστό νερό τό όποιον χρησιμοποιούν κατά τό ζύμωμα τῶν ψωμιῶν.

ζ-ζυμών-νω = τό κοιν. ζυμώνω.

άθετό, τό = ή μαλακή, ή ύδαρης ζύμη.

σκληρή, ή = ή σκληρά ζύμη.

τρυφεροπιάν-νω = ζυμώνω τήν ζύμην τρυφερά.

πλάσσω = κόπτω τεμάχια ζύμης και έπί σανίδος πλάθω ψωμί.

θέττω τὰ ψωμιά = τοποθετῶ τὰ πλασμένα ψωμιά ἐντὸς πινακίων ἢ σφυριδιῶν διὰ νὰ φουσκώσουν καὶ κατόπιν νὰ φουρμισθοῦν.

ἂ τὰ πλάσωμε ν-νὰ τὰ θέκωμε.

πινάκι, τό = ξυλίνη θήκη ἐν εἴδει πινακίου ἐντὸς τῆς ὁποίας θέτουν τὸ πλασμένο ζυμάρι διὰ ν' ἀνεβῆ.

σφυρίδι, τὸ = πλεκτὸν ἐκ βούρλων ἢ μάζ-ζας ἐν εἴδει πινακίου ζεμπίλι, χρησιμοποιοῦμενον διὰ τὸν αὐτὸν μὲ τὸ πινάκιον σκοπόν.

νεαίν-νω = ἀνεβαίνω, φουσκώνω, ζυμοῦμαι, ἐπὶ ζύμης.

— θ' ἀνεοῦ ν-δὰ ψωμιά = θ' ἀνεβοῦν, θὰ φουσκώσουν τὰ ψωμιά (τὰ ζυμάρια).

ξεροσκίζ-ζομαι = ἐπὶ ἄρτων, παρουσιάζω σχισμάς ἐπὶ τῆς ὕψους.

— ξεροσκίζ-ζεται τὸ ψωμί.

— καλέ, ξεροσκίστησα ν-δὰ ψωμιά μου.

ἀνάβω τὸφ φοῦρνο = ἀνάπτω κλαδιά ἐντὸς τοῦ φούρνου διὰ νὰ πυρακτωθῆ.

τρίβω τὸφ-φοῦρνο = τρίβω, σκουπίζω διὰ τῆς πάν-νας τὸν πάτον τοῦ φούρνου διὰ νὰ τὸν καθαρίσω ἀπὸ τὴν στάχτην καὶ τὰ κάρβουνα.

παν-νίζ-ζω τὸφ-φοῦρνο = βλ. τρίβω τὸφ-φοῦρνο.

πυρῶν-νει ὁ φοῦρνος = θερμαίνεται, πυρακτοῦται ὁ φοῦρνος.

πάν-να, ἡ = μεγάλον κομμάτι πανίου δεμένον εἰς τὸ ἄκρον κοντοῦ, τὸ ὁποῖον βρέχουν καὶ παν-νίζ-ζου ν-δὸφ φοῦρνο = σκουπίζουν τὸν πάτον τοῦ φούρνου.

σκάλεθρο, τό = τὸ σκάλευθρον, σιδηροῦν ἐργαλεῖον, ράβδος σιδηρᾶ, κυρτὴ κατὰ τὸ ἐν ἄκρον, διὰ τῆς ὁποίας μεταφέρουν τὰ κάρβουνα καὶ τὴν στάχτην εἰς τὸ βοθρί.

βοθρί, τό = μικρὸς λάκκος εἰς τὸ ἔξω ἀριστερὸν μέρος τοῦ φούρνου, ὅπου συγκεντρώνονται τὰ κάρβουνα καὶ ἡ στάχτη.

πτγυάρι, τό = τὸ πτυάρι τοῦ φούρνου, ξύλινος κοντὸς φέρων εἰς τὸ ἐν ἄκρον ξύλινον δίσκον ἐπὶ τοῦ ὁποίου θέτουν τὰ νωπὰ ψωμιά καὶ τὰ τοποθετοῦν ἐντὸς τοῦ φούρνου διὰ νὰ ψηθοῦν.

σύρτης, ὁ = ἐργαλεῖον ξύλινον ἢ σιδηροῦν μὲ τὸ ὁποῖον σύρουν τὰ ψωμιά ἔξω.

μάουλα τοῦ φούρνου, τὰ = τὰ χεῖλη τοῦ φούρνου, τὸ χεῖλος τῆς εἰσόδου του.

— σπρίζ-ζου ν-δὰ μάουλα τοῦ φούρνου (ἔταν πυρακτωθῆ).

πάτος, ὁ = ὁ πάτος, τὸ πάτωμα τοῦ φούρνου στρωμένον συνήθως μὲ κεραμίδας ἢ πλάκας.

ἀλαοθράκη, ἡ = τὸ ἄλλως βοθρί, ὁ λάκκος εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ φούρνου, ὅπου συγκεντρώνονται κάρβουνα καὶ στάχτη.

ἀνετή, ἡ = ἡ ἀπέναντι τῆς ἀλαοθράκης πλευρὰ τοῦ φούρνου.

καμάρι, τό = ὁ θόλος τοῦ φούρνου.

᾽ποσύρω = ἐπὶ ψωμιῶν, ψήνομαι ἐπαρκῶς.

᾽ποσύρα ν-δὰ ψωμιὰ

᾽ ἐν ἐποσύρῃ ν-δὸ ψωμί.

ἀπόσυρτος, - η, - ο = — ἀπόσυρτά ᾽ναι ν-δὰ ψωμιὰ = ἄψητα εἶναι...

παραψημένα ᾽ναι ν-δα ψωμιὰ.

ἐκοκχαλ-λιάσα ν-δὰ ψωμιὰ.

ρουδίζ-ζω τὰ ψωμιὰ = τὰ βρέχω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ νὰ κοκκινίσουν.

ἀπότριμ-μα, τό = τὸ ψωμί πού γίνεται ἀπὸ τ' ἀποτρίμ-ματα τῆς σκάφης.

τροφεροπίθι, τό = πίττα, ψωμί ἀπὸ τρυφερὰν ζύμη.

δριακον-νιά, ἡ = τὸ ψωμί τὸ ὁποῖον μοιράζουσι κυρίως εἰς τοὺς πτωχοὺς κάθε Σάββατον, ὅταν ξεφουρνίσουν τὰ ψωμιὰ.

πένδυλας, ὁ = πλεκτὸν ἐκ βούρλων κρεμάμενον ἐκ τῆς στέγης, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διατηροῦν τὰ ψωμιὰ τῆς ἐβδομάδος.

ὁ πένδυλας λέγεται καὶ ψωμοθήκη, ἡ.

κοσουμάδι, τό = τὸ παξιμάδι.

λάζ-ζαρος, ὁ = παρασκευάσμα ἐκ ζύμης ἔχον τὸ σχῆμα σαβανωμένου ἀνθρώπου περιέχον σταφίδας καὶ σησάμι ψηνόμενον ὅπως τὰ ψωμιὰ εἰς τὸν φούρνον κατ' ἔθιμον τὸ Σάββατον τοῦ πτωχοῦ ἢ κουφοῦ καὶ τὸ Σάββατον τοῦ πλουσίου Λαζάρου.

λαμβρόπιπθα, ἡ = τυρόπιττα γινομένη ἀπὸ ζυμαρί κατ' ἔθιμον τὸ Πάσχα.

ψιλοκούλ-λουρο, τό = τὰ ψιλοκούλ-λουρα, κολουράκια μὲ βούτυρον καὶ ζάχαριν, γίνονται ἐπίσης τὸ Πάσχα.

ἀβρωτή, ἡ = κολουρί ἐκ ζύμης εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου θέτουν ἕνα ἢ περισσότερα ἀβγά κόκκινα ἢ λευκά. Οἱ ἀβρωτῆς γίνονται ἐπίσης κατ' ἔθιμον τὸ Πάσχα.

ἀντίδερο, τό = τὸ πρόσφορον, ἀντίδωρον.

λουτρονιά, ἡ = τὸ πρόσφορον.

ἄρτος, ὁ = μεγαλύτερος τοῦ προσφόρου μὲ πέντε σφραγίδες τοῦ τυπαριοῦ.

πανισία, ἡ = μεγάλο ψωμί μὲ σησάμι καὶ μαυροκούκκι, τὸ ὁποῖον μοιράζουσι κατὰ τὰ μνημόσυνα.

ἀρτούλ-λι, τό = ὁ μικρὸς ἄρτος, τὸ ἀρτίδιον.

κρίθηνος, - η, - ο = κρίθινο ἀλεύρι - ψωμί.

σιταρέν-νιος, - α, - ο = σιταρέν-νιο ψωμί - αλεύρι.
 χάσικο, τό = ἐλέγετο παλαιότερον τὸ σιταρένιο αλεύρι.
 ἐφτάζ-ζυμο, τὸ ἢ ἀφρός, ὁ = τὸ ἄζυμον.
 πλάση, ἡ = τὸ αλεύρι τὸ χρησιμοποιοούμενον κατὰ τὸ πλάσιμον τῶν
 ψωμιῶν.

* * *

χεράκλα, ἡ = μεγεθунт. τοῦ χέρα, μεγάλο χέρι.
 σπιταράνας, ὁ = μεγεθунт. τοῦ οὔσ. σπίτι, μεγάλο σπίτι.
 ἀθροπάρα, ἡ = ὁ μεγαλόσωμος ἄνθρωπος.
 περδικερός, - ἡ, - ὁ = ὁ ἀνήκων εἰς τὴν πέρδικα, ὁ τῆς πέρδικας.
 — περδικερὸ ἀβγό.
 βρουλ-λί, τό = τὸ γρουλί, ὁ μικρὸς χοῖρος.
 βρουλ-λάκι, τό = τὸ γουρουνόπουλον.
 σκρόφα, ἡ = ὁ θῆλυς χοῖρος.
 κάρπος, ὁ = ὁ χοῖρος δι' ἀναπαραγωγῆν.
 καππαμᾶς, ὁ = τὸ ἀρνὶ τοῦ φούρνου.
 διοῦρι, τό = τὸ πῆλινον δοχεῖον μὲ δύο λαβὰς ἐντὸς τοῦ ὁποίου ψήνουν
 τὸ ἀρνὶ τοῦ φούρνου.
 φοράδα, ἡ = ὁ θῆλυς ἵππος, ἡ φορβάς.
 ἀκροβολ-λιά, ἡ = ἡ ἀκαλλιέργητος γωνία τοῦ χωραφιοῦ, ἡ χέρσος καὶ
 θαμνώδης.
 ἀκροβολ-λιάζ-ζω = ὁδηγῶ τὰ ζῶα εἰς τὴν ἀκροβολ-λιὰν διὰ νὰ βοσκήσουν.
 — ν' ἀκροβαλ-λιάσωμε ν-αὶ ζᾶ νὰ βοσκήσου.
 στουμβί, τό = τὸ ξύλινον γουδι μὲ ξύλινον κόπανον.
 στουμβίζ-ζω τὸ κριθάρι = κτυπῶ μὲ τὸν κόπανον τὸ κριθάρι μέσα 'ς τὸ
 στουμβὶ διὰ νὰ φύγουν τὰ ἄγανα.
 κλαοσύρω = 1) κλαδοσύρω, ἀποσπῶ ἀπὸ τὸ δένδρον κλάδους. 2) με-
 ταφ. ἐπὶ κλοπῆς.
 — ἐκλαόσυρε ν-α' ἀμπελόφυλ-λα.
 κλαόσυρμα, τό = βλ. κλαοσύρω.
 συνεπαίρω = μεταφέρομαι, μετακομίζω.
 συνέπαρμα, τό = ἡ μεταφορὰ τῶν ἀποσκευῶν ἔκ τινος σημείου εἰς
 ἄλλο. Λέγεται καὶ συνεπαρμός, ὁ.
 συνεπαρμός, ὁ

νυχλοστάτης, ό = τὸ μέρος τῆς οἰκίας ἐν τῷ ὁποίῳ τοποθετεῖται ὁ λύχνος, λυχοστάτης.

καλαμωτή, ἦ = πλεκτὸν ἐκ καλάμων καὶ βούρλων ἐστηριγμένον ἐπὶ 4 πασσάλων ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀφίνουν τὸν νωπὸν τυρὸν ἢ τὴν μυζήθραν διὰ τὴν ξηρανθῆν.

συγγυρίζ-ζω = τακτοποιῶ, καθαρίζω.

— ἂ συγγυρίσωμε ν-δὸ σπίτι.

σγγύρισμα, τό = βλ. συγγυρίζ-ζω.

δεσάτσι, τό = τὸ δισάκκι.

κουκχούλ-λδα, ἦ = ὁ μέγας βράχος.

ἦ Κουκχούλ-λδα τοῦ Πλαγιοῦ = τοπων.

ἦ Κουκχούλ-λδα τοῦ Λαπαρδᾶ = τοπων.

ρυνίδι, τό = τὸ στενοσόκακο.

— οὔλ-λη μέρα γυρίζ-ζει μέσ' ἔς τὰ ρυνίδγια.

νερουλ-λιάζ-ζω = γίνομαι ὑδαρῆς.

— ὁ νοῦς μου ν' εἶν' νερουλ-λιασμένος τώρα πγιά.

γρηῶ = γηράσκω.

— γηροῦμε γ-καὶ λ-λαιίνει τὸ μυαλό μ-μας.

λ-λαιίνω = ὀλιγοστεύω, μειοῦμαι.

— τὰ σοκ-κάκια μας χύν-νουσι = ξεχύνουν ἀέρα, σχηματίζουν ρεῦμα ἀέρος.

Τοπωνύμια Νισύρου

Παλ-λιόκαστρο, τὸ	Ζωτικοῦ, τοῦ
Χοῖροι, οἱ	Διαπύρια, τὰ
᾽Οξός, ὁ = ὁ κρημνός	Τράφοντας, ὁ
Παππιόπετρα-ἦ	Μοκλούδι, τὸ
Κανάρχια, τὰ	Καππαρή, ἦ
Καμπί, τὸ	Κισσηλες, οἱ
Δάλι, τὸ	Χαράνι, τὸ
Κριός, ὁ	Τσιλικώνας, ὁ
Ἑρακλῆς, ὁ	Σιελ-λάτα, τὰ
Μυλοκράτης, ὁ	Μουλούδη, τοῦ
Κρανί, τὸ (κρηνή;)	Κόλωνας, ὁ
᾽Αμπακοῦ, ἦ	Θόλος, ὁ

Βᾶσσεσ, οἱ (Δωρικὸς τύπος τοῦ
βῆσσα)

Κρυφτές, οἱ

Ποροί, οἱ

Στιγκούρα, ἡ

Σιόνες, οἱ

Ἐμβαση, ἡ

Λίδια, τὰ

Σφυλλίεσ, οἱ

Φωκιοκρέμ-μαρα, τὰ

Λιθόστρατος, ὁ

Κοκχαχός, ὁ

Καταβρός, ὁ

Ἑλληνικό, τὸ

Φράγκον Ρούτσουνα, τὰ

Ἀροδάφνη, ἡ

Καφάλ-λια, τὰ

Πυργιά, τὰ

Σελ-λί, τὸ

Ψαρονκέλ-λα, ἡ

Τσίμη, ἡ

Μυλοκοπιός, ὁ

Δραγοῦνες, οἱ

Νικιά, τὰ

Περνάλ-λι, τὸ

Κατάγιαλος, ὁ

Ἀκουμ-μαργιές, οἱ

Παλιόσια, τὰ

Φυτειά, ἡ

Λαγκουν-νιά, τοῦ

Δγιαβάτης, ὁ

Σφαή, ἡ

Νεράζ-ζι, τὸ

Δράκον Βιστέρνι, τὸ

Ἀκιμαριώνας, ὁ

Ἄϊ Δύναμη, ἡ

Ἀθήνη, ἡ

Ἀχερώνη, ἡ

Κελ-λιά, τὰ

Θερμή, ἡ

Λημνί, τὸ

Κοκκιοκοῦκ-κουλ-λο, τὸ

Ρεΐκια, τὰ

Πρῶνος, ὁ

Λινεβρόχια, τὰ

Ἐβριά, ἡ

Σκιανά, τὰ

Λυές, οἱ

Λαπαθώντας, ὁ

Λεσκόσ, ὁ

Κουλ-λοιανές, οἱ

Μονοδρῦσ, ὁ

Ἀτθοφυλ-λιές, οἱ

Ἐξω Μετόχι, τὸ

Σκέθρος, ὁ

Καμακεντήρι, τὸ

Κατσούνι, τὸ

Θαλάμι, τὸ

Μουλάρι, τὸ

Ἀφον-νιάσ, ὁ

Κορακίσ-σια, τὰ

Πηγγή, ἡ

Κυρά, ἡ

Σκαλόσ, ὁ

Κραμβοῦσα, ἡ

Καμβιά, τὰ

Βιτσιλιά, ἡ

Καπυρός, ὁ

Παρλέν-νια, τὰ (κάστρο)

Παλιοπή, ἡ	Ἄγιάρης, ὁ
Ληρός, ὁ	Ἄγραμιττάκι, τὸ
Ἄμοργιά, ἡ	Κηπί, τὸ
Χώργιό, τὸ	Σκιανά, τὰ
Ἄοπός, ὁ	Κάβο Λουτρός, ὁ (ἄκρωτήρ.)
Κοῖλος, ὁ	Σκαφιδωτή, ἡ (ἄκρωτήρ.)
Ἄρραφανά, τὰ	Χελάνδος, ὁ
Τσουλιστή, ἡ	Τριγιάλ-λι, τὸ
Ψεύτης, ὁ	Κακοδιάβα, τὸ
Γιαλύτρα, ἡ	Χοχλάκοι, οἱ
Γιαλυτρί, τὸ	Βουή, ἡ
Λιμένι, τὸ	Βουνάρι, τὸ
Φαράουλα, τὰ	Κοντοσκάλι, τὸ
Συκιά, ἡ	Λήνουρα, τὰ
Μισοχώρι, τὸ	Πλατριά, ἡ
Δραγοῦνες, οἱ	Σκουλουπιάτη, ἡ
Ἄρτέμα, τοῦ;	Παραδείσι, τὸ
Πισωμέρι, τὸ	

Χτιστοσύνη, ἡ

χτίστης, ὁ = κτίστης.

χτιστοσύνη, ἡ = ἡ τέχνη τοῦ χτίστη.

— πολ-λὸ μικρὸς τὴν ἔμαθα τὴ χτιστοσύνη.

μάστορης, ὁ = ὁ διευθύνων τὸ συνεργεῖον, ὁ πρῶτος τεχνίτης.

ἄπουργός, ὁ = ὁ βοηθός τοῦ κτίστου. Λέγεται καὶ παραγιάς, ὁ.

πηλός, ὁ = ἡ λάσπη ἀπὸ σκέττο χῶμα, εἰδικὸν κοκκινόχωμα.

λάσπη, ἡ = τὸ μίγμα ἀσβέστου καὶ χῶματος.

ἄπουργεύω = ἐπὶ ἄπουργοῦ, βοηθῶ, ἐξυπηρετῶ τὸν χτίστην προσκομίζων λάσπην, πέτρες κ.τ.τ.

ἄμ-μος τοῦ ν-δερέ, ὁ = ὁ ἄμμος τοῦ ποταμοῦ τὸν ὁποῖον ἀνάμιγνύουν μὲ τὴν λάσπην.

ἄμερικάματο, τό = τὸ ἡμερομίσθιον.

κουτουράδα, ἡ = ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβὴ τοῦ κτίστου.

— πῆρα τῆδ δουλ-λειά γ-κουτουράδα = ἀνέλαβα νὰ κτίσω ἕνα σπίτι κατ' ἀποκοπήν.

μῶλος, ὁ = ἡ στρογγυλή, ὄχι μεγάλη, πέτρα.

μολωσιά, ἡ = τοῦ κτιζομένου τοίχου τὸ κεντρικὸν τμῆμα, τὸ ὁποῖον γεμίζουν μὲ μῶλους.

μολών-νω = γεμίζω μὲ μῶλους (= πέτρες καὶ χαλίκια) τὴν μολωσιάν.

θεμελ-λιών-νω = βάζω θεμέλια, κτίζω τὰ θεμέλια μιᾶς οἰκίας.

κανδούνη, τό = ὁ γωνιαῖος λίθος, τὸ κοιν. ἀγκωνάρι.

ζ-ζύγη, τό = τὸ βαρίδιον τὸ ὁποῖον εἶναι δεμένον ἐπὶ τοῦ νήματος τῆς στάθμης.

ράμ-μα, τό = τὸ νῆμα, ὁ σπάγγος, ὁ φέρων τὸ ζ-ζύγη.

περασκιὰ, ἡ = ἡ ρύθμισις διὰ τοῦ νήματος τῆς στάθμης τῆς κατακορύφου εὐθείας τοῦ τοίχου.

περασκιάζ-ζω = ρυθμίζω τὴν κατακόρυφον διὰ τοῦ νήματος τῆς στάθμης καὶ τοποθετῶ τὴν μίαν πέτραν ἐπὶ τῆς ἄλλης.

δρομικιά πέτρα, ἡ = ἐκάστη πέτρα τοποθετουμένη ὀριζοντίως.

μβατικιά πέτρα, ἡ = ἐκάστη πέτρα τοποθετουμένη καθέτως ἐπὶ τοῦ τοίχου.

σιδομνιάζ-ζω = ἐπὶ οἰκοδομῆς, ἀνεβάζω εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος τὸ κτιζόμενον.

— ἂ σιδομνιάσωμε ν-δὸ σπίτι γ-καὶ θὰ τ' ἀφήσωμε.

σιδομνιά, ἡ = 1) ἡ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ἀνεβασμένη οἰκοδομὴ (ἰσοδομία), 2) ἡ πρᾶξις τοῦ σιδομνιάζ-ζειν.

ἡ σιδομνιά λέγεται καὶ τουζ-ζένη, τό.

λαμβᾶς, ὁ, πληθυντ. λαμβάδες, οἱ = αἱ παραστάδες τῆς πόρτας καὶ τῶν παραθύρων, αἱ πελεκημένοι ὀρθογώνιοι πέτραι, συνήθως ἀπὸ πωρί, αἱ κτιζόμεναι εἰς τὰς δύο καθέτους πλευρὰς τῆς πόρτας καὶ τῶν παραθύρων.

μάνδωμα, τό = ἡ μονοκόμματη πέτρα ἡ ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς πόρτας ἡ τῶν παραθύρων κτιζομένη.

σούλυνας, ὁ = ὁ σωλὴν διὰ τοῦ ὁποίου διοχετεύονται τὰ ὕδατα τῆς στέγης. Ὁ σούλυνας κυρίως εἶναι ἕνα αὐλάκι ἐπὶ τοῦ στηθαίου τοῦ δώματος εἰς τὸ σημεῖον κλίσεως τοῦ δώματος, διὰ τοῦ ὁποίου τρέχουν τὰ νερὰ τῆς στέγης.

αὐλότοπος, ὁ = τὸ πέριξ τοῦ σούλυνα μέρους.

κορφάδι, τό = ἡ δοκὸς τῆς στέγης.

πέταυρο, τό = ἐκάστη σανὶς τιθεμένη ἐπὶ τῶν κορφαδιῶν.

ἀμισσήρα, ἡ = ἡ ἐλαφρόπετρα, ὁ ἀκίσσηρας.

κενάρων-νω τὴν ἀκυσσῆρα = στρώνω τὸν ἀκίσσηρα ἐπὶ τῆς σκέπης τοῦ σπιτιοῦ.

χυλάδα, ἡ = πολτός τσιμέντου καὶ ἄμμου διὰ τοῦ ὁποίου κλείουν τὶς σχισμὲς τοῦ δώματος. Λέγεται καὶ χύλωμα, τό.

κουμούλ-λα, ἡ = ἡ κορνίζα, τὸ στηθαῖον τοῦ δώματος.

καππάρο, τό = ἡ προκαταβολὴ τὴν ὁποίαν παίρνει ὁ κτίστης ἀπὸ τὸν ιδιοκτῆτην ἔναντι τῆς ὅλης ἐργασίας τῆς οἰκοδομῆς.

καλορίζ-ζικο καὶ καλοπροικισμένο (ἐννοεῖται τὸ κτιζόμενον) = εὐχὴ λεγομένη διὰ τὴν οἰκοδομήν.

Εἶδη πετρῶν

γιαλ-λόπετρα, ἡ = εἶδος πέτρας περιεχούσης τεμάχια στίλβοντα ὡς ἡ ὕαλος.

μηλόπετρα, ἡ = ἡ ἐκ Μήλου πέτρα ἢ ἡ ὁμοιάζουσα με αὐτήν.

ἀσβεστόπετρα, ἡ = ἡ πέτρα ἢ κατάλληλη πρὸς παραγωγὴν ἀσβέστου.

κοκκινόπετρα, ἡ = εἶδος πέτρας ἐχούσης χροῶμα ἐρυθρωπόν.

σιδερόπετρα, ἡ = πέτρα μαύρη καὶ σκληρά.

μαυρόπετρα, ἡ = πέτρα μαύρη καὶ σκληρά.

τσαλλόπετρα, ἡ = εἶδος πέτρας, ἡ ἄλλως τσακνομακόπετρα.

Διάφορα

εὐκολοημένος, -η, -ο = κατ' οὐδέτ. Τὰ εὐκολοημένα = τὰ πανιέρια (κάνιστρα) τὰ περιέχοντα σφογγᾶτο τὸ ὁποῖον παίρνουν τὰ Χριστούγεννα εἰς τὸ νεκροταφεῖον καὶ τὸ ὁποῖον εὐκολοᾷ ὁ παπᾶς, διαβάζει εἰδικὴν εὐχὴν.

— φάε σφογγᾶτο μ-βοῦ ἴναι εὐκολοημένο.

σφογγᾶτο, τό = τὸ κοιν. σφουγγᾶτο, ὁμελέττα ἀβγῶν με σιρόπι ἢ μέλι καὶ κανέλλαν.

φορτώμα, τό = ὅσον φορτίον σηκώνει κανονικὰ ἓνα ζῶον.

— ἔκαμα πένδε φορτώματα σιτάρι.

νεβαστάζ-ζω = ὑποβαστάζω τὸ φορτίον τῆς μιᾶς πλευρᾶς διὰ τὴν φορτώσῃ ὁ γεωργὸς τὸ ἀντίστοιχον φορτίον εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ σάγματος.

— ἔλα τὰ μου νεβαστάξῃς.

ἄτσελ-λο, τό = τὸ σκουπιδάκι.

πατσούλ-λι, τό = τὸ ξυλαράκι.

εὔα = ἐπιφώνημα θαυμαστικόν, συνών. *πωπῶ, μάν-να μου.*

βοῦ = ἐπιφών. ἐκπλήξεως.

— βοῦ! εἰνδά ἴπαθα.

μβουτθαίρω = εἰσορμῶ.

— ἐμβουτθάραμ μέσα ν-νερά.

τσουρουφλῶ = τσουρίζω, καίω, ἐπὶ τριχῶν.

ποζ-ζούμι, τό, πληθυντ. ποζ-ζούμνια, τά = τὸ ἐκ τῶν ἀποπλυμάτων τῶν ἀγγείων νερό.

ἴποφάι, τό, πληθυντ. ποφάγια - τά = τὰ ἀπομεινάρια τῶν τροφῶν.

μαχτή, ἡ = κριθάρι ἀλεσμένον χρησιμεῦον ὡς τροφή τῶν χοίρων.

σφασουργιά, ἡ = τὸ σημεῖον τοῦ λαιμοῦ τοῦ χοίρου, ὅπου διὰ τῆς μαχαίρας τέμνουν τὴν ἀορτήν.

ἠῶρε ν-do ἴς τὴ σφασουργιά = μεταφορ. τὸν ἔπληξε ἴς τὸ καίριον σημεῖον.

τά ξύλα τοῦ γάμου = τὰ ξύλα τὰ καιόμενα διὰ νὰ μαγειρευθοῦν τὰ φαγητὰ τοῦ γάμου.

— πᾶμε ἴς τὰ ξύλα τοῦ γάμου = πᾶμε νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ γάμου τὰ ξύλα τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιήσουν διὰ νὰ μαγειρεύσουν τὰ φαγητὰ τοῦ γάμου.

τά κρέατα τοῦ γάμου = τὰ κρέατα τὰ χρησιμοποιούμενα εἰς τὸν γάμον.

τά σφαχτὰ τοῦ γάμου = τὰ ζῶα τὰ ὁποῖα σφάζονται διὰ τὸ τραπέζι τοῦ γάμου.

τράπεζ-ζα, ἡ = 1) ἡ κτιστὴ μόνιμος τράπεζα ἐπὶ τῆς ὁποίας δίδονται τὰ γεύματα τῶν γάμων καὶ τῶν πανηγύρων, 2) τὸ γεῦμα — πᾶμε ἴς τὴν τράπεζ-ζα = εἰς τὸ γεῦμα τῆς πανηγύρεως.

νοφ-φοστόλι, τὸ = τὸ σπίτι τὸ ὁποῖον προικίζεται ἢ νύμφη ἀπὸ τοῦς γονεῖς τῆς καλούμενον οὕτω μόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ γάμου, ὅτε εἶναι στολισμένον.

γάμος, ὁ = πλὴν τῆς κοινῆς σημασίας καὶ τὸ φαγητὸν τὸ ἐτοιμαζόμενον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἀπὸ κρέας καὶ πατάτες.

— κάμε το (τὸ κρέας) γάμο = μαγειρεύσέ το, ὅπως κατὰ τὸν γάμον μὲ πατάτες.

ξεφανδῶματα, τά = τὰ τραγοῦδια τοῦ γάμου τὰ ἀδόμενα κατὰ τὰ ἐξημερώματα τῆς Κυριακῆς πρὸς τὴν Δευτέραν.

περιόλι, τὸ (τὸ περιβόλι) = τραγοῦδι τοῦ γάμου ἀδόμενον κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας. (Τὸ περιβόλι συμβολίζει τὴν νύμφην).

ἀνάγιγμος, ὁ = ἡ ἐπομένη ἡμέρα τοῦ γάμου (Δευτέρα) κατὰ τὴν ὁποία συνεχίζεται ἡ διασκέδασις.

βλάφτομαι = ἐπὶ ἐγκύων γυναικῶν, ἀδιαθετῶ λόγῳ ἐγκυμοσύνης.

βλαψίμνια, τά = ἡ ἀδιαθεσία τῆς ἐγκύου γυναικός.

— ἔχει βλαψίμνια.

κοιλ-λιοπονῶ = ἐπὶ ἐπιτόκων γυναικῶν, κατέχομαι ὑπὸ ὠδίνων τοκετοῦ.

μωροπόν-νια, τά = αἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ.

ὑστερο, τὸ = ὁ πλακοῦς. Λέγεται καὶ κυττάρι, τό.

πάν-νες, οἱ = τὰ πανιά τοῦ (μωροῦ) βρέφους.

φασκιά, ἡ = ἡ φασιά, ἡ λωρίς ὑφάσματος διὰ τῆς ὁποίας τυλίγουν τὰ βρέφη.

σκούφχια, ἡ = ἡ σκούφια τῶν βρεφῶν.

σαλ-λιάρα, ἡ = λευκὸν κεντητὸν ὑφάσμα ἀναρτώμενον ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ τοῦ βρέφους διὰ νὰ πίπτουν ἐπ' αὐτοῦ τὰ σίελα τοῦ βρέφους.

αὐτότητα, ἡ = ἡ ταυτότης, τὸ δελτίον ταυτότητος.

ἀνάεμα, τὸ = τὸ ἀνάδεμα, εἶδος σάκκου τὸν ὁποῖον ἀναρτοῦν εἰς τὸν ὄμον.

καλόφεγγος, ὁ = μεταφορ. ὁ εὐθυμος.

κακοφάγος, ὁ = μεταφορ. ὁ δύσθυμος.

νεαίν-νω = ἀναβαίνω, ἐπὶ ζύμης, φουσκῶνω, ζυμοῦμαι.

— νεασμένη ν-εῖναι ἢ ζ-ζύμη.

νεβάζ-ζω - νεβάζ-ζομαι = προάγομαι.

— νεβάστηκα = προήχθην.

— νεβάσιμη ν-εῖ' = εἶναι προακτέα.

τανῶ = ἐγγίζω.

μὴ μ-μὲ τανῆς = μὴ μ' ἐγγίζης.

τάνησέ το = πιάσε το.

Χοιροσφάγια

— τσουρουφλῶ τὸχ χοῖρο = καψαλίζω δι' ἀνημμένων σπάρτων (διότι παράγουν καθαρὴν φλόγα) τὰς τρίχας τοῦ σφαγμένου χοίρου.

τσουρούφλισμα, τὸ = βλ. τσουρουφλῶ.

ξελαρδίς-ζω τὸχ χοῖρο = κόπτω τὸ λαρδί τοῦ χοίρου εἰς λωρίδας.

λαρδί, τὸ = τὸ δέρμα τοῦ χοίρου μὲ τὸ λῖπος.

ξελάρδισμα, τὸ = βλ. ξελαρδίς-ζω.

ξεψαχνίζ-ζω = αφαιρῶ τὸ ψαχνὸν ἀπὸ τὰ κόκκαλα.

ξεψαχνισμα, τὸ = βλ. ξεψαχνίζω.

ἀποδοκέφαλο, τὸ = ἡ κεφαλὴ τοῦ χοίρου μὲ τὰ πόδια καὶ τὸ στομάχι βρασμένα μὲ σκόρδον.

μβουκχουν-νιά, ἡ = τὸ κομμάτι ψαχνοῦ, κυρίως ἐπὶ κρέατος χοίρου.

— ἀπὸ ψαχνὸ κάμνομε τὶς μβουκχουν-νιές.

μιλ-λερό, τὸ = τὸ πῆλινον δοχεῖον, τὸ πιθάρι τὸ περιέχον μίλ-λαν καὶ μβουκχουν-νιές.

μίλ-λα, ἡ = ἡ γλίνα, τὸ λίπος τοῦ χοίρου.

νικήτας, ὁ τοῦ χοίρου = τὸ ἔντερον τοῦ δωδεκαδακτύλου γεμισμένο μὲ τὰ μαλακὰ (τὰ γλυκάδια) τοῦ λαιμοῦ ἀλατισμένα.

φτός, ὁ = τὸ ψαρνέφρι (bon filè) κομμένον εἰς τεμάχια.

ψαράκια, τὰ = τὸ ψαρνέφρι (bon filè).

γέμος, ὁ = τὰ ἔντερα τοῦ χοίρου γεμισμένα μὲ κομμένο σιτάρι ἢ ρύζι, σταφίδες καὶ μυρωδικά. Τὸν γέμο τρώγουν τὴν Σικνοπέφτη (Τσικνοπέμπτην).

σαλαμουργιαστά, τὰ = κρέας τοῦ χοίρου παστὸν παρασκευαζόμενον μὲ γδυστὸ (ἀποφλοιωμένον) κριθάρι.

ἀτσούναρος, ὁ = ὁ μηρὸς τοῦ χοίρου.

κουτάλα, ἡ = ἡ ὠμοπλάτη.

καρίνα, ἡ = ἡ σπονδυλικὴ στήλη.

καπάκι, τὸ = τὸ ἄλειμμα τὸ ὁποῖον σκεπάζει τὰ ἔντερα.

τσεμπέρι, τὸ = τὸ λίπος τοῦ περιτοναίου.

παρθενικιά μίλ-λα, ἡ = τὸ λίπος τοῦ καπακιοῦ.

παραθρέφαρο, τὸ = ὁ χοῖρος ὁ σφαζόμενος ἐνωρίτερον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν χοιροσφαγιῶν.

βρουλ-λί, τὸ = τὸ χοιρίδιον, τὸ γρουλλί.

— τὴν Ἀρχιχρον-νιά (1 Σεπτ.) μ-βοῦ καζ-ζανεύγου, τρῶν δὲ βρουλ-λιά.

αἰλή τοῦ χοίρου, ἡ = τὸ μέρος τοῦ κατωγείου, ὅπου μένει ὁ χοῖρος.

λιμβούνη, τό, πληθυντ. λιμβούν-νια, τὰ = τὰ λούπινα.

χοιρόσκα, τὰ = τὰ σῦκα τὰ χρησιμοποιούμενα ὡς τροφή τοῦ χοίρου.

ΓΑΒΡΙΗΛ Μ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Η ΖΩΟΚΛΟΠΗ ΣΤΑ ΝΙΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΜΥΝΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Στα Νικειά, ως ορεινό χωριό με άφθονο «κλαδί» στα βουνά κι αρκετές ζωοτροφές σ' όλη την αγροτική περιφέρειά του, ήταν φυσικό να αναπτυχθεί η κτηνοτροφία, περισσότερο από όσο στ' άλλα χωριά του νησιού μας. Κάθε σπίτι είχε «τα βόδια του», για τις αγροτικές του δουλειές βέβαια, αλλά και παραπάνω πάντοτε από το «ζευγάρι» του, όπως και από τ' άλλα «οικόσιτα» ζώα : τους γαϊδάρους, τα κατσίκια, τους χοίρους, τα πρόβατα κ.τ.λ. Οι τσοπάνηδες με τις «μάντρες» τους είχαν μερικές εκατοντάδες κατσίκια και απ' αυτούς ο Νικόλας του Γιαννάκη¹ είχε και μερικά πρόβατα. Έτσι το χωριό, όχι μόνο είχε «αυτάρκεια» σε κτηνοτροφικά προϊόντα και κρέας αλλά έκανε και «εξαγωγή» στο Μαντράκι και τους Πάλους, ακόμα και σ' άλλα νησιά. Ήταν τα χρόνια που το χωριό είχε περισσότερους από πεντακόσιους κατοίκους και οι περισσότεροι απ' αυτούς έλυναν το πρόβλημά τους με το να γίνουν τσοπάνηδες, πιστεύοντας σ' αυτό που έλεγαν οι παλαιότεροι : «τα ζα ζωή». Φυσικά, όσο πιο πολλά «ζα» είχε ο κάθε «νοικοκύρης»², τόσο και πιο ευκατάστατος θεωρούνταν. Οι πολλές μάντρες και οι στάβλοι, που σώζονται, έστω και σ' ερείπια οι περισσότεροι, σ' ολόκληρη την αγροτική περιφέρεια των Νικειών, μαρτυρούν ότι η κτηνοτροφία, προτού η μετανάστευση και το ρεύμα της αστυφιλίας ερημώσουν το χωριό, βρισκόταν σε μεγάλη ακμή.

Φυσικό ήταν λοιπόν η ακμή της κτηνοτροφίας να προκαλεί το ενδιαφέρον των ζωοκλεπτών από τα κάπως μακρινά μας νησιά, που σε κάθε τους επιδρομή έκαναν «γερή μπάζα», αφού τα ζώα έμεναν αφύλακτα στις πρό-

1. Νικόλας του Γιαννάκη : Ο μοναδικός τσοπάνης στα Νικειά που είχε ένα μικρό κοπάδι πρόβατα. Είναι ο πατέρας του παλαιμάχου δασκάλου Γιάννη Γιαννάκη.

2. Νοικοκύρης : προσωνυμία που δινόταν στους κτηματίες, στους πιο ευκατάστατους του χωριού, η προνομιά τους τάξη των κατοίκων.

χειρες μάντρες και τους στάβλους των «αποστροφών»³. Ένας άλλος λόγος που προκαλούσε τους ζωοκλέπτες ήταν και το ότι στα Νικειά δεν υπήρχε ποτέ αστυνομία, ούτε στην εποχή των Τούρκων με τους «ζαπτιέδες»⁴, ούτε στην εποχή των Ιταλών με τους «καραμπινιέρηδες»⁵, αλλά και ούτε όταν απελευθερωθήκαμε, με τη δική μας τότε χωροφυλακή. Την αστυνόμευση του χωριού και τη φύλαξη των ζώων και των χωραφιών μας την είχαν, από ανέκαθεν και μέχρι σήμερα, οι «μπεξήδες»⁶, κάτω από την εποπτεία του Δημάρχου τότε, του Κοινοτάρχη σήμερα. Την επίσημη αστυνόμευση του χωριού ασκούσε ανέκαθεν ο Αστυνομικός Σταθμός Μανδρακίου. Στα παλιά όμως χρόνια, χωρίς την πρόσβαση με τον αμαξιτό δρόμο που υπάρχει σήμερα και ακόμα την τηλεφωνική επικοινωνία, φαντάζεσθε πόσο υποτυπώδης ήταν η αστυνόμευση αυτή. Έτσι, οι κάθε λογής ξένοι και ντόπιοι ζωοκλέπτες, είχαν απόλυτη ελευθερία κινήσεων, αφού έλειπε η ουσιαστική αστυνόμευση. Λέγω και «ντόπιοι», γιατί κι αυτοί δεν έλειπαν ανάμεσα στους πεντακόσιους τόσους κατοίκους του χωριού, ζωοκλέπτες πάντως σε μικρότερη σχετικά κλίμακα σε σύγκριση με τους «ξένους». Έκλεβαν κανένα γουρλί⁷, κανένα ρίφι ή και κατσίκια, καμιά φορά και καμιά όρνιθα, όχι βέβαια για να τα πουλήσουν αλλά για να τα φάνε οι ίδιοι. Το να πουλήσει κανείς στο χωριό ή στ' άλλα χωριά κλεμμένο ζώο ήταν τρομερά επικίνδυνο, γιατί, για περισσότερη ασφάλεια, οι τσοπάνηδες «εβούλλωναν»⁸ τις κατσίκες τους με ένα ειδικό «σήμα» στο αυτί τους, έτσι τα έβρισκαν αμέσως, αν αυτά τύχαινε να ανακατευτούν με ζώα άλλων τσοπάνηδων. Ακόμα, με βάση το στοιχείο αυτό, διευκόλυναν την έρευνα της αστυνομίας για την ανακάλυψή τους.

Οι ξένοι ζωοκλέφτες, τολμηροί ναυτικοί και σκληροί θαλασσόλυκοι, διάλεγαν τις μεγάλες φουρτούνες που δημιουργούν οι προβέζες και οι βοριάδες για ν' αράξουν στα απάνεμα νότια ακρογιάλια του νησιού μας, από το Λι-

3. Αποστροφών, των: Αποστροφή λέγεται το συγκρότημα των βοηθητικών χώρων για τη κτηνοτροφία και τις γεωργικές ανάγκες στα μεγαλύτερα «χωράφια». Βλ. εργασία μας «Γλωσσικό Δημώδες Ιδίωμα Νικειών», ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ τ. 8, Αθήνα 1982, σ. 198, 199, Ν. Ι. Κουμέντου «Ο Γάμος στη Νίσυρο», ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ τ. 5, Αθήνα 1976, σ. 162, 163, 236 και Γ.Δ. Χαρτοφύλη «Αγροτικός και ποιμενικός βίος στη Νίσυρο», ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ, τ. 9, Αθήνα 1984, σ. 233, 237.

4. Ζαπτιέδες: Ζαπτιές λεγόταν ο Τούρκος χωροφύλακας της εποχής της τουρκοκρατίας στα νησιά μας.

5. Καραμπινιέρηδες, οι: Καραμπινιέρης λεγόταν ο Ιταλός χωροφύλακας της εποχής της ιταλοκρατίας στα νησιά μας.

6. Μπεξήδες, οι: Οι αγροφύλακες, λέξη τουρκική.

7. Γουρλί, το: Το μικρό χοιρίδιο, το γουρουνόπουλο, λεγόταν και βρουλί.

8. Εβούλλωνα (ρ. βουλλώνω): Σφραγίζω, μαρκάρω κάτι με ιδιαίτερο σήμα. Στην περίπτωση αυτή αναφέρεται στα κατσίκια ή στα πρόβατα ή στα γουρλιά.

μένι⁹ έως το Λευκό¹⁰. Έτσι ήταν εξασφαλισμένοι από την κακοκαιρία. Προνοητικοί, φρόντιζαν να έχουν τα «χαρτιά» τους πάντα «εντάξει» για κάθε ενδεχόμενο, ακόμα και να έρχονται νύχτα με το φεγγάρι, κρατώντας «ρότα»¹¹ μακριά από τό Μαντράκι και τους Πάλους, για ν' αποφεύγουν ενδεχόμενο έλεγχο των ζαπτιέδων ή των κολτζίδων¹² επί τουρκοκρατίας ή των καραμπινιέρηδων και των «φιναντζιέρηδων»¹³, επί ιταλοκρατίας, που είχαν σταθμό και φυλάκιο μόνο στα δύο παραθαλάσσια χωριά μας, το Μαντράκι και τους Πάλους. Όμως και οι «φρουροί της τάξεως και ασφαλείας», τόσο οι Τούρκοι, όσο και οι Ιταλοί, δεν ενδιαφέρονταν και πολύ να παρακολουθούν τα καΐκια που περνούσαν από τα «νερά»¹⁴ τους και μάλιστα τη νύχτα και με κακοκαιρίες. Προτιμούσαν να απολαμβάνουν τη θαλπωρή του καφεéné ή του σπιτιού τους. Έτσι, η αγροτική περιφέρεια των Νικειών ήταν ολωσδιόλου αψύλακτη από αστυνομικά όργανα. Οι μπεξήδες του χωριού μόνο τη μέρα φύλαγαν κάπως τα χωράφια και τα ζώα, τη νύχτα απέφευγαν κάθε περιπέτεια, κυρίως με τους ζωοκλέφτες, περισσότερο δε γιατί ήταν άοπλοι και φοβούνταν μη τους σκοτώσουν οι αδίστακτοι αυτοί επιδρομείς. Προτιμούσαν να φρουρούν, έστω υποτυπωδώς, τις μάντρες, να περνούν την ώρα τους στις κρεφτές¹⁵, απολαμβάνοντας με τους νοικοκυρούς την κουκχουζίνα ή το κρασί. Για ένοπλη άμυνα, ο πρώτος που είχε την ιδέα ήταν ο Κωστής ο Μίχαλος, ο αξέχαστος Κοκκίνης¹⁶, παλιός πολεμιστής του άτυχου πολέ-

9. Λιμένι, το: Τοπωνύμιο αγροτικής περιφέρειας, στα Β.Α. των Νικειών με όρμο, όπου έβρισκαν καταφύγιο τα καΐκια στις τρικυμίες.

10. Λευός: Το μεγαλύτερο ακρωτήρι του νησιού μας, στα Ν.Δ. των Νικειών και μεγάλος όρμος, όπου κατέφευγαν τα καΐκια στις τρικυμίες.

11. Ρότα, η: Η πορεία του πλοίου, λέξη ιταλική.

12. Κολτζίδων των: Κολτζής, ο Τούρκος τελωνοφύλακας της εποχής εκείνης.

13. Φιναντζιέρηδων, των: Φιναντζιέρης, ο Ιταλός τελωνοφύλακας της εποχής.

14. Νερά, τα: Τα χωρικά ύδατα.

15. Κρεφτές, οι: Μικρά οικοδομήματα στα κοντινά του χωριού αμπελοχώ-ραφα, όπου οι νοικοκυροί φύλαγαν τα κρασιά και τις κουκχουζίνες τους, ευχάριστα «εντευκτήρια» για τους κατοίκους του χωριού.

16. Κοκκίνης ο: Κωστής Ν. Μίχαλος. Τον έλεγαν «Κοκκίνη» για τα κόκκινα μαλλιά και τα μουστάκια του. Υπήρέτση εθελοντής στ' αντάρτικα σώματα στη Μακεδονία και τη Θεσσαλία με το ψευδώνυμο Παπαδόπουλος από τη Σύρο, για την ασφάλεια των δικών του που έμεναν στην τουρκοκρατούμενη τότε Νίσυρο. Πολέμησε στον άτυχο πόλεμο του 1897, πιάστηκε αιχμάλωτος στη μάχη του Δομοκού, κατόρθωσε όμως να δραπετεύσει. Τολμηρός και άφοβος άνδρας, ήταν ο «ειδικός» στα «φουρνέλλα» για το σπάσιμο των βράχων, πρώτος στους δυναμίτες για το ψάρεμα των «κεφάλων», μοναδικός στη σκοποβολή και στο κυνήγι, ήταν με λίγα λόγια το «πρωτοπαλλίκαρο» των Νικειών στην εποχή του.

μου του 1897. Με δική του εισήγηση και δικές του ενέργειες, η Δημαρχία αγόρασε έξι πολεμικά όπλα τύπου «γκρα»¹⁷, ανέλαβε δε ο ίδιος να «γυμνάσει» μερικούς νέους και ψυχωμένους νοικοκυρούς¹⁸, διδάσκοντάς τους τη χρήση των όπλων και μερικούς κανόνες στοιχειώδους άμυνας.

Έτσι, η Δημαρχία είχε εξασφαλισμένη μια μικρή ένοπλη ομάδα για «κάθε ενδεχόμενο». Σε κάθε γάμο, σε κάθε βάπτισμα, ο Δήμαρχος επέτρεπε να ρίξουν «για το καλό» μερικές ντουφεκιές με τους γκράδες, έτσι για να δώσουν περισσότερη επισημότητα στο γεγονός αλλά και συγχρόνως για να εξοικειώνονται με τη χρήση των όπλων και ν' ασκούνται και στη σκοποβολή.

Όσο για τους ζωοκλέφτες, στα Νικειά επικρατούσε η γνώμη ότι οι πιο πολλοί απ' αυτούς ήταν Αμοργιανοί, έτσι επικράτησε να λέγεται σε κάθε κλοπή: «*Ήρτα(ν) μ-πάλε οι μαυρο-Αμοργιανοί*» ή «*των μαυρο-Αμοργιανών(ν) καιώματα ν-εί(ναι)*». Όμως άδικα βγήκε το όνομα των Αμοργιανών. Επειδή η Αμοργός βρίσκεται στα Β.Δ. της Νισύρου και βρίσκεται μέσα στην πορεία που ακολουθούν τα καΐκια που έρχονται από τα βόρεια προς τη Νισυρο, οι Νικειάτες σχημάτισαν την ιδέα ότι Αμοργιανοί ήταν οι κλέφτες, εφόσον το καΐκι τους ερχόταν από τη μεριά της Αμοργού. Η παράδοση και οι διηγήσεις των παλαιότερων μας λένε για ζωοκλέφτες από τα Ψαρά¹⁹, από τη Σάμο, από την Κρήτη, ακόμα και από τα γειτονικά μας νησιά. Οι τελευταίοι παρουσιάζονταν σαν αθώοι εμποροπλοίαρχοι ή ψαράδες, άραζαν στο Αυλάκι ή στο Λιμένι με τη δικαιολογία πολλές φορές της κακοκαιρίας, έτσι τις νύχτες έκαναν επιδρομές και αφάνιζαν τις μάντρες των τσοπάνηδων και των νοικοκυρών, όχι μόνο στο νησί μας αλλά και στα γύρω ερημονήσια, όπου άφηναν οι τσοπάνηδες τα κατσίκια να τραφούν για σφαχτά των Χριστουγέννων και της Λαμπρής.

Όλα αυτά συνέβαιναν μέχρι το 1912, οπότε οι Ιταλοί αντικατέστησαν τους Τούρκους στα νησιά μας και με τις περιπολίες γρήγορων μικρών σκαφών έκαμαν τα πράγματα πολύ δύσκολα για όλους τους ζωοκλέφτες από τα άλλα νησιά. Ζωοκλέφτες παρέμειναν οι «ντόπιοι» αλλά και αυτοί σε πολύ μικρότερη κλίμακα, ήταν οι «σκατοκλέφτες», όπως χαρακτηριστικά τους αποκαλούσαν, εφόσον η δραστηριότητά τους περιοριζόταν στο να κλέψουν κανένα γουρλί, κανένα ρίφι ή καμιά κότα. Χαρακτηριστική της κατάστασης

17. Γ κ ρ α, ο (πληθ. γκράδες, οι) : Παλιό οπισθογεμές τουφέκι που εφεύρε στα 1874 ο Γάλλος μηχανικός Γκρα. Με γνωριμίες του στον Ελληνικό Στρατό ο Κοκκίνης κατόρθωσε να εφοδιασθεί η Δημαρχία των Νικειών με 6 γκράδες.

18. Ν ο ι κ ο κ υ ρ ο ύ ς, τ ο υ ς : Βλ. υποσημ. αριθ. 3.

19. Βλέπε εργασία μας «Παροιμίες και φράσεις από τα Νικειά», ΝΙΣΤΡΙΑΚΑ, τ. 9, Αθήνα 1984, σ. 163.

που επικρατούσε τότε με τα κρούσματα των ζωοκλοπών, είναι η παρακάτω ιστορία²⁰ που μου τη διηγήθηκε ο πρωταγωνιστής της.

* * *

Εκοντεύβγασι ν-τα Χριστούγεννα στα 1912 κι ένα βράδυ εκα(θ)ούμαστο στο γ-καφερέ του Κωσταντή του Κοντομανώλη²¹ κι επίν-ναμε ν-τη κουκχουζίνα μ-μας. Ήταν γ-κι ο Δημητρός²² πού 'ταν τότες δα μουχτάρης²³, οι δασκάλοι του χωριού, ο συμπέθερός μου ο Σκάρος²⁴ κι ο Θεοδόσης²⁵, ο Παπα-Νικόλας²⁶ κι άλλοι νοικοκυροί. Άλλοι επίν-νασι ν-το γ-καφέ τως, άλλοι επαίζασι χαρτιά κι άλλοι επίν-ναμε κουκχουζίνα. Ήταν ακόμα ν-νωρίς το βράδυ, θά 'ταν οχτώ η ώρα, κι εκεία ξαφνικά ν-νοί(γ)ει η πόρτα και μπαίννει μέσα στο γ-καφερέ ο Μανόλης ο λ-Λυριστής²⁷. Ο άθ-θρωπος ήταν λεφαγμένος και μουσκί²⁸ στο ν-ιδρώτα. Η πρώτη του κουβέντα ήταν: Κω-

20. Περίληψη δημοσιεύθηκε στα ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, τεύχος 32, Ιανουαρίου Φεβρουαρίου 1960, σ. 15 με τίτλο «Ο Μανώλης ο Λυριστής». Μου τη διηγήθηκε ο αξέχαστος Κοκκίνης, πρωταγωνιστής της ιστορίας, στα 1943, όταν, νεαρός δάσκαλος τότε στα Νικειά, ζητούσα πληροφορίες από τους επιζώντες τότε γέρους του χωριού μου, για τον τρόπο της ζωής τους παλαιότερα, καθώς και για τα σπουδαιότερα γεγονότα των περασμένων χρόνων στο χωριό, έχοντας πάντα υπ' όψη μου να τ' αφήσω σε γραπτά κείμενα, πράγμα που κατόρθωσα εν μέρει μέχρι σήμερα, χάρη στην ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ. Την παραθέτω στο γλωσσικό ιδίωμα του χωριού μου, ακριβώς όπως μου τη διηγήθηκε ο πρωταγωνιστής της.

21. Κωσταντή του Κοντομανώλη, του: Κ.Ε. Κοντομανώλης, από τους πρώτους νοικοκυρούς του χωριού και από τους σπουδαιότερους παράγοντες της εποχής του, στη διοίκηση της Κοινότητας. Χαρακτηριστικός τύπος καφετζή, ανάλογος με τους Νικόλα Παραμπούττη και Κώστα Μαντουδάκη.

22. Δημητρός, ο: Δημήτριος Ι. Χαρτοφύλλης, περισσότερο από 25 χρόνια δήμαρχος στα Νικειά, ο σημαντικότερος παράγοντας του χωριού στην εποχή του. Βλ. εργασία μας «Ο Δημητρός», ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ, τ. 6, Αθήνα 1978, σ. 170.

23. Μουχτάρης, ο: Ο δήμαρχος, λέξη τουρκική.

24. Σκάρος, ο: Κωσταντίνος Ι. Σκάρος, διδάσκαλος, έμπορος και σημαντικός παράγοντας στα Νικειά. Καταγόταν από τη Σύμη, παντρεύτηκε στα Νικειά με τη Μαριγώ Σπ. Αλεξιάδη (Καραμανώλη).

25. Θεοδόσης, ο: Θεοδόσιος Γ. Ζαχαριάδης, διδάσκαλος, έμπορος και σημαντικός παράγοντας στα Νικειά. Καταγόταν από τον Έμπορειό, παντρεύτηκε στα Νικειά την επίσης δασκάλα Πολυξένη Ι. Γιαννάκη (Χαρτοφύλη).

26. Παπά Νικόλας, ο: Νικόλαος Σκούρτος, γνωστός και σαν Πρωτόπαπας, ο επί πολλά χρόνια εφημέριος στα Νικειά.

27. Λυριστής, ο: Εμμανουήλ Μ. Μαστρομιχάλης, που επονομάστηκε Λυριστής, γιατί έπαιζε λύρα. Ναυτικός με μικρό καϊκι - βάρκα, έκανε τις μεταφορές κατσικιών στα γύρω ερημονήσια, όπως στην Παχειά. Κατοικούσε μόνιμα στο Αυλάκι.

28. Μουσκί: Λέξη που συνηθίζεται στα Νικειά και που σημαίνει βρεγμένος πολύ από τη βροχή ή από τον ιδρώτα.

σταντή, βάλε μου μια κουκχουζίνα. Ο Δημήτρης ο Διάκος²⁹, πού 'ταν κι εκείνος εκεί, τον λέει: Βρε Μανόλη, (δ)ε ν-είπαμε νά 'χεις τη βάρκα σ-σου έτοιμη που (θ)α κατέβομε ν-τη αυγή στ' Αυλάκι³⁰ (ν)α πάμε στη μ-Παχειά (ν)α φέρομε τα σφαχτά για τα Χριστούγεννα; Έϊντα μ-που θέλεις κι ήρτες τέτοια ν-ώρα στο χωριό τρεχάτος και λεφαγμένος;³¹ Ο λ-Λυριστής, αφού ήπια ν-ακόμα μια κουκχουζίνα, εφώναξε με δυνατή φ-φωνή: Δήμαρκε Δημητρό, Παπά Νικόλα, Δασκάλοι, νοικοκυροί, (α)κούσετε: 'Ηρτασι γ-κλέφτες στο μ-μερά μας³², τους είδα με τα μ-μάτια μου α(π)όψε στ' Αυλάκι, ετραβήξα γ-κατά το Λιμένι, (θ)α βγκούσι θ-θέλει κι (θ)α κάμουνσιν απαζα-λές³³ στα ζ-ζα μας. Ούλ-λοι μας τότες δα, εφήσαμε ν-τη κουκχουζίνα γ-και τα χαρτιά (ν)α 'κούσομε είντα μ-που θά 'λε(γ)εν ο λ-Λυριστής στο Δημητρό, που αμέσως έστειλεν τον Αντώνη το μ-Μωρό³⁴ να γ-καλέσει όλ-λο το Συμβούλιο, τη δ-Δωδεκάδα³⁵, κι όλους τους νοικοκυρούς νά 'ρτουσιν εκειδά στο γ-καφερέ του Κωσταντή. 'Ηρτασι(ν) ούλ-λοι μάνι-μάνι και λέει το λοιπό ν-ο λ-Λυριστής: Ετοίμασα, που λέτε τη β-βάρκα μ-μου για αύριο τη ν-αυγή, ν-όπως είπαμε Διάκο, έφα(γ)α το φα(γ)άκι μ-μον, έκλωσα³⁶ ένα τσι(γ)άρο κι έκατσα μπροστά στο σπίτι μ-μον. Εκοίταζα το γ-καιρό που φαίνεται να μαϊνέρει³⁷ κι εκειδά παίρει το μ-μάτι μου μια μεγάλη μπρατσέρα³⁸ που κατέβαινε ν-από το μέρος της Κάρπαθος, ίσια για τ' Αυλάκι. Ποιοι δια(β)όλοι νά 'ναι μ-πάλε αυτοί τέτοια ν-ώρα; είπα μέσα μου. Λέω, σί(γ)ουρα μοποδισιά³⁹ ν-εί(ναι). 'Εν-ναφα το λοιπό το φανάρι μου κι επήα όξω στο

29. Διάκος, ο: Δημήτριος Γ. Καράγιωργης, καλός νοικοκύρης και ο πιο αξιόλογος τσοπάνης στα Νικειά παλαιότερα, αξέχαστος και ανεπανάληπτος στα καλαμπούρια. 'Επαιζε καλή λύρα.

30. Αυλάκι, το: Το μικρό λιμανάκι των Νικειών.

31. Λεφαγμένος, ο: ρ. λεφάζω, ασθμαίνω. Ο ασθμαίνων από το τρέξιμο.

32. Μερά, το: Μεράς, ολόκληρη η αγροτική περιφέρεια του χωριού, η μεριά.

33. Απαζαλές, οι: Απαζαλή, ζημιά, καταστροφή σε καλλιέργειες ή σε ζώα.

34. Μωρό, το: Αντώνιος Η. Ηλιάδης, από την Αντιμάχεια της Κω, παντρεμένος στα Νικειά με την Ελένη Ορφανοπούλου (Μελίτθακα). Εργατικός και πολύ τίμιος, εχρημάτισε «ταχυδρομός» πολλά χρόνια παίρνοντας στην Πόλη «αποδοσήμια» και φέρνοντας κι από εκεί το ίδιο αποδοσήμια και χρήματα στους Νικειάτες από τους ξενητεμένους στην Πόλη. Ήταν για πολλά χρόνια ο κλητήρας της Δημαρχίας και ο ντελάλης του χωριού. Τις Κυριακές έκανε και τον λούστρο στη μικρή πλατεία μπροστά στην Εκκλησία, στην Πόρτα. Πήρε το παρατσούκλι Μωρός, για το πολύ μικρό ανάστημά του.

35. Δωδεκάδα, η: 'Ετσι λεγόταν τότε το Δημοτικό Συμβούλιο με το γραμματικό.

36. Έκλωσα, ρ. κλώθω: περιτυλίγω τον καπνό με το σιγαρόχαρτο, κάνω τσιγάρο.

37. Μαϊνέρει, ρ. μαϊνέρω: ησυχάζω, ηρεμώ. Εδώ εννοεί τον καιρό που πέφτει.

38. Μπρατσέρα, η: Μεγάλο καΐκι με δυο μεγάλα πανιά.

39. Μποδισιά, η: Το υποχρεωτικό άραγμα για αποφυγή της θαλασσοταραχής.

Μεγάλο Μπάτσουλα⁴⁰ (ν)α τους βοηθήσω ν' αράξουσι. Τους εφώναξα κιόλας να προσέχουσι (ν)α μην επ-πέσουν πά(νω) στα ρούτσουνα του Κολαούζου⁴¹. Έκουσα που μιλούσαν τούρκικα κι άξαφνα βλέπω τη μπρατσέρα να γυρνά προς τον Απέρατο⁴² κι εκάθονμον και την κοιτάζα ως που χάθηκε πίσω από τα ρούτσουνα του Απέρατου. Είντα αθ-θρώποι ν-είναι, είντα που θέλουσι ν-εδούα στα μέρη μας, (δ)εν ηξέρω, ξέρω μόνο πως είναι μαυρό-Τουρκοι, σίγουρα από την Κρήτη ν-έρκουνται, πού πάσι(ν) (δ)εν ηξέρω. Θαρώ πως είναι μαυροκλέφτες κι (θ)α κάμουσι(ν) ν-απαζαλή στα ζα μας στα Λιμένα, γιατί σίγουρα εκεί θ' αράξουσι, για στο Κοίλος⁴³. Ο καιρός είναι ακόμα φρέσκος κι αυτοί (δ)εν ημπορούσι να περάσουν το μπογάζι για την Ανατολή, (ν)α κουν-νιαστούμε (ν)α δούμε είντα μ-που (θ)α κά(ν)ομε, προτού (ν)α μας κάμουσι ν-αυτοί απαζαλή στα ζα μας, τα ζα ζωή, ξέρετέ το. Μερικοί εφονάξασι, «Είντα μ-που κα(θ)ούμαστε, στείλε, Δημητρώ, άθ-θρωπο στο Μαντράκι (ν)α ειδοποιήσεις τους Ιταλούς, (ν)α τρέξουσι (ν)α τους πιάσουσι». «Όχι βρε παιδιά», λέει ο Δημητρώς. «Πρώτα-πρώτα, εκατάλαβες, (δ)εν ηξέρομε είντα σ-σσί ν-αθρώποι ν-είναι, μπορεί, εκατάλαβες, να μην εί(ναι) γ-και κλέφτες, μπορεί νά 'ναι μπουδισιά. Εγώ, εκατάλαβες, (δ)ε θέλω να μπλέξω με τους Ιταλούς, ούτε θέλω να μπλέξουσι γ-κι αυτοί οι μαυραθ-θρώποι, όποιοι και νά 'ναι. Με τους Ιταλούς (δ)ε θέλω νά 'χω νταραβέρια⁴⁴. Ξέρετε είντα μ-που λέω εγώ; (Ν)α τους πιάσομε μ-μοναχοί μας. Εδώ σε θέλω Κοκκίνη, (ν)α μας δείξεις τώρα τη μ-παλλικαριά σ-σου, που μας ζαλίζεις κάθε φορά που πίν-νεις με τις παλλικαριές σου πού 'καμες στο μ-πόλεμο! Πάρε τους γκράδες, πάρε και τα τουφέκια σας όσοι έχετε, γεμίστε τα όλοι, πού είσαι βρε Στελλά, πάρε κι εσύ καμιά δεκαριά δυναμίτες, εδώ σας θέλω (ν)α δείξουμε τη μ-παλλικαριά μ-μας ούλ-λοι μας, όχι μονάχα λόγια». Πρώτος συφ-φώνησε με το Δημητρώ ο Παπά Νικόλας, ύστερα κι οι δυο δασκάλοι με τη σ-σειρά ν-τως αρκίσασι γ-κι αυτοί (ν)α μας λέ(γ)ουσι «(ν)α δοξάσομε ν-το χωργιό μας», «(ν)α κά(ν)ομεν ηρωικά κατορτώματα» κι άλλα πολλά δασκαλικά λόγια. Εγώ πού 'μουν νέος ακόμα και γερός άντρας, κι εθθυμούμον τα όσα τράβηξα από

40. Μεγάλο Μπάτσουλα, το : Μεγάλος και Μικρός Μπάτσουλας λέγονται τα βαθειά και τα ρηχά σημεία του μικρού λιμανιού του Αυλακιού.

41. Κολαούζου, του : Κολαούζος λέγεται η σειρά από μικρούς βράχους που προστατεύει την είσοδο του λιμανιού στο Αυλάκι.

42. Απέρατος, ο : Κάβος με απότομους βράχους στα Α. του Αυλακιού.

43. Κοίλος, το : Παραλία στα Ν.Α. των Νικειών, στην οποία καταλήγει το μεγάλο λαγκάδι που αρχίζει πάνω από τα ψηλά και που το λένε «του Κοίλου η λαγκά-δα»». Στο Κοίλος υπάρχει μικρός όρμος, όπου βρίσκουν καταφύγιο τα καΐκια στη Δραμουντάνα και στην Προβέζα.

44. Νταραβέρια, τα : Ιταλ. λέξη που σημαίνει δοσοληψίες, από τα δυο ιταλικά ρήματα ντάρε (δίνω) και αβέρε (έχω).

τους Τούρκους όντας μ' επιάσσει ν-αιχμάλωτο στη μ-μάχη του Δομοκού στα '97, όπως ήμουν γ-και στο κχέφι από τη γ-κουκχουζίνα, λέω : «Α(ν)τε βρε παιδιά, εγώ αναλαβ-βάν-νω αρκηγός, έχομε(ν) ν-έξι γκράδες, από δώ-δεκα σφαίρες, θά 'χει ο καθένας σας, παέν-νετε γιομίστε τα τουφέκια σας όσοι έχετε, ο Νικόλας ο Στελλάς⁴⁵ νά 'χει έτοιμους καμμιά δεκαργιά δυναμίτες, άμα με ακούτε σ' ό,τι σας λέω (θ)α τους πιάσομε θ-θέλει τους παλιό-Τουρκους! (Δ)ε θ-θα ξεχάσω ποτ-τές μου το συνταγματάρχη μου το Σμολένσκη⁴⁶, που μ' είχε ν-ιπποκόμο ν-του στη Λάρισα στα '97 και μού λεε : Βρε Κωστή, εμείς είμαστε πιο παλλικάργια από τους Τούρκους, μη ν-τους φοάσαι, (ν)α τους κνη(γ)ούμε(ν) ν-όπου τους βρίσκομε!» Τους έκαμα κι ε-θουσιαστήκασι(ν) ούλ-λοι. Σε λίγη ν-ώρα ήρτασι ν-οι γκράδες, εφέρασι γ-κι άλλα δεκαπέντε τουφέκια του κνηγιού, ήρτε γ-κι ο Στελλάς με τους δυναμίτες, ήμαστε κιόλας εικοσιπέντε άντρες με όπλα, μια μικρή διμοιρία, όπως λέγαμε στο στρατό. Λέω του Δημητρού : Εσύ, Δημητρού, μ' έκαμες αρκηγό, το λοιπό ό,τι λέω εγώ (θ)α γίνεται, θα με ακούτε ούλ-λοι σας. Εντάξει, Κωστή, μίλα κι εμείς θα σε ακούομε. Λέω : εσύ Δημητρού να πάρεις μαζί σου όσους συβ-βούλους σου θέλεις και το γραμματικό, (ν)α πάτε σι' Αυλάκι (ν)α περιμένετε εκείά. Εμείς, αν τους πιάσομε, θα τους φέρομε με το καϊκι σι' Αυλάκι, μόλις μπροβάλομε(ν) ν-από τον Απέρατο, θα ρίξω δυο τουφεκχιές με το γκρα, αυτό θα πει ότι τους επιάσαμε. Αν όμως (δ)ε φαινόμεστε, για αν φανεί το καϊκι, κι αν ακούσετε τουφεκχιές, θα πει ότι για μας επιάσσει ν-αυτοί, για μας εξέφυ(γ)αν. Νά 'χει ο λ-Λουριστής έτοιμη ν-τη βάρκα ν-του και να πάτε να ειδοποιήσετε τους Ιταλούς αμέσως. Εμείς, παιδιά, (θ)α τραβήξομε μ-πέρα το Καστέλλι⁴⁷ ούλ-λοι μαζί κι από 'κειά (θ)α δούμε γ-κάτω το Κοίλος α(ν) φ-φαίνεται το καϊκι, γιατί εκείά θά 'ναι (ρ)ραγμένο. Αν εί-ναι, τότες θα μοιραστούμε σε δυο μπουλούκια⁴⁸, το ένα με αρκηγό το Στελλά, θα τραβήξει κάτω στον 'Αι Λουκά⁴⁹, κάτω τους Εγκερφετούς⁵⁰, κάτω

45. Σ τ ε λ λ ά ς, ο : Ν.Δ. Στελλάς. Ο πιο διάσημος ψαράς του καιρού του με δυναμίτες, συνεργάτης και φίλος του Κοκκίνη.

46. Σ μ ο λ έ ν σ κ η ς, ο : Κ. Σμολένσκης, Συνταγματάρχης του Ελληνικού Στρατού, ο αξέχαστος ήρωας του άτυχου πολέμου του 1897.

47. Κ α σ τ έ λ λ ι, το : Τοπωνύμιο περιφέρειας κοντά στο χωριό, όπου οι περισσότερες κρεφτές και τα καζαναριά των Νικειών. Απ' εκεί φαίνεται το Κοίλος.

48. Μ π ο υ λ ο ύ κ ι α, τα : Μπουλούκι = η ομάδα.

49. 'Α ι ς Λ ο υ κ ά ς, ο : Τοπωνύμιο - περιφέρεια κοντά στο χωριό, όπου το ξακουστό αγρόκτημα του Παπά Μιχάλη Σακελλαρίδη με την κρεφτή του, με τα ξακουστά κρασιά του, την κουκχουζίνα του, τα ωραία σύκα και τα σταφύλια του.

50. Ε γ κ ε ρ ε φ τ ο ύ ς, τους : Εγκερφετοί, άλλο τοπωνύμιο τοποθεσίας Ν. του 'Αι Λουκά.

τον Αγιάρη⁵¹ κι όξω την Αχούσα⁵², θα πάτε πάνω από τα ρούτσουνα⁵³ και θα παρακολουθείτε κάτω το καϊκι. Το άλλο μπουλούκι με αρκηγό ν-εμένα, (θ)α πάμε κάτω τις Πλαγιές⁵⁴, κάτω τη Γιλιανή⁵⁵ και κάτω το Σκοίνο⁵⁶ κι εμείς πάνω από τα ρούτσουνα του γιαλού. Εκειδά, εγώ θα ρίξω δυο τουφεκχίες στον αέρα. Την ίδια ν-ώρα εσύ Στελλά θα ρίξεις ένα δυναμίτη στο ν-αέρα, (ν)α τους (ε)ντεροσπάσομε⁵⁷ τους Παλιότουρκους. Ύστερα εγώ (θ)α φωνάξω δυνατά, όσο μπορώ : Πενήντα να πάτε από τη Γιαλίτρα⁵⁸, πενήντα από το ν-Αγιάρη, πενήντα από το Σκοίνο, πενήντα από το Κοίλος, πενήντα από το(ν) γ-Καλλάρη, κάνας σ-σας (δ)ε θα ρίξει χωρίς τη διαταγή μ-μου! Ούλ-λοι εθ-θουσιαστήκασι με το σκέδιό μ-μου, ο Παπά Νικόλας επή(γ)ε στη ν-Εκκλησία κι έφερε ν-αγιασμό, έβαλε ν-το πετραχείλι ν-του, έφαλλε το «Σώσον Κύριε τον λαό σου» και μας άγιασε ν-ούλ-λους, εφιλήσαμε ν-το σταυρό γ-και το χέρι του Παπά κι εφύ(γ)αμε, το μπουλούκι με το Δημητρόό κάτω το Περονάλ-λι και το δικό μ-μου πέρα τη μ-πάνω Κουκχούλ-λα⁵⁹. Ε-τρα(γ)ουδούσαμε γ-κιόλας το «Μαύρ' εν' η νύχτα στα βουνά». Εφτάσαμε στο Καστέλλι, εκάτσασε γ-κι εκλώσαμε τσι(γ)αρο. Μέσα στο φως του φεγγαριού, πού 'ταν πανσέλ-ληνος, είδαμε τη(ν) μπρατσέρα νά 'ναι (α)ραγμένη αρόδο⁶⁰ στο Κοίλος κι η φελλούκα από πίσω της. Ερουφήξαμε ν-από μ-μιά δ-δόση κουκχουζίνα από τα χαραπούλια που τά 'χαμε μέσ(α) στις ζ-ζέπες μας, έδωσα τις τελευταίες οδηγίες σε ούλ-λους κι εχωρίσαμε. Το μπουλούκι του Στελλά κάτω τον 'Αι Λουκά και το δικό μ-μου πέρα τις Πλαγιές. Τους απαγόρευσα το κάπνισμα όση ν-ώρα θα επερπατούσαμε, το εθ-θουμούμουν από το στρατό, που οι αξιωματικοί (δ)ε μ-μας αφήν-νασι να καπνίζομε ότα ν-είχαμε μ-πορεία, έτσι τώρα κι εγώ πού 'μουν κάτι σαν αξιωματικός να πούμε, έκαμνα το ίδιο. Σκολείο, παιδί μου Γαβρίλ-λη, ο στρατός, μεγάλο σκολείο... Σε καμιά μισή ώρα, εφτάσαμε στο Σκοίνο, επή(γ)αμε ν-όξω-όξω στα μεγάλα ρούτσουνα, πάνω από τη θάλασσα ν-ακριβώς. Η μεγάλη μπρατσέρα ήταν (α)ραγμένη ακριβώς από κάτω μας, ψυχή (δ)ε ν-εφαίνεται πάνω στη

51. Α γ ι ά ρ η ς, ο : Άλλο τοπωνύμιο περιφέρειας στα Ν. των Εγκερφετών.

52. Α χ ο ύ σ α, η : Τοπωνύμιο περιφέρειας κοντά στη θάλασσα, Ν. του Αγιάρη.

53. Ρ ο ύ τ σ ο υ ν α, τα : Ρούτσουνο, μεγάλος άγιος βράχος της παραλίας.

54. Π λ α γ ι έ ς, οι : Τοπωνύμιο μεγάλης περιφέρειας στα Ν.Α. του χωριού.

55. Γ ι λ ι α ν ή, η : Η Αγία Ιουλιανή, περιφέρεια Ν. από τις Πλαγιές.

56. Σ κ ο ί ν ο, το : Τοπωνύμιο - περιφέρεια στα Ν. της Γιλιανής.

57. Ν τ ε ρ ο σ π ά σ ο μ ε, ρ. (ε)ντεροσπά : τρομάζω πολύ κάποιον, του «σπω τα έντερα».

58. Γ ι α λ ί τ ρ α, η : Παραλία με πολύ άγιους και απότομους βράχους, στα Δ. του Κοίλους.

59. Π ά ν ω Κ ο υ κ - κ ο ύ λ - λ α, η : Πάνω και Κάτω Κουκχούλα είναι οι δυο δρόμοι στις παρυφές του λόφου 'Αις Ελιάς, που και οι δυο οδηγούν στο Καστέλλι.

60. Α ρ ό δ ο, το : Λέξη ιταλική που σημαίνει αρκετά μακριά από την ακτή.

γ-κουβέρτα⁶¹, σίγουρα οι Τουρκαλ-λάδες τό 'στρωσαν στο ν-ύπνο. Το φεγγάρι έλαμπε σαν ημέρα, ο καιρός ήταν πολ-λύ πφεμένος, μεγάλη ησυχία... 'Ηπιαμε ν-ακόμα από λ-λί(γ)η κουκχουζίνα, ετοιμασα το γκρο μου κι άρκισα τις φωνές : Εεε από το καϊκι, ποιοι είστε : Εεε καπετάνιο ! 'Εβγκα όξω, φέρε (ν)α δούμε ν-τα χαρτιά σου ! Καμμιά ν-απάντηση ν-από το καϊκι. 'Ερριζα δυο τουφεκχίες και την ίδια ν-ώρα κι ο Στελλάς από πέρα έρριζεν ένα δυναμίτη. 'Εστραψε γκι εβρόντηξε ! Του Κοίλου η Λαγά(δ)α αντιλαλούσε μ-πολλήν ώρα... Δυο αθ-θρώποι εφάνησα να (α)νεβαίν-νου μ-πάνω από το «μπουκχί»⁶² της πλώρης στη γ-κουβέρτα, εκοιτάζασι πότε προς το Λιμένι, πότε προς τη Γιαλίτρα, πότε προς τα πάνω, οι μαυραθ-θρώποι (δ)εν ημπορούσασι να καταλάβουν από πού έπφεσαν οι τουφεκχίες κι ο δυναμίτης. Τους εφώναξα πάλε για δεύτερη φ-φορά : Εεε από το καϊκι, εδώ 'ν το καρακόλι⁶³, κάμετε ό,τι σας λέω, νά 'ρτει όξω ο καπετάνιος με τα χαρτιά σας ! Θέλομε ν-να δούμε ποιοι είστε και πού πάτε ! —Αμάν βρε πατριώτη, απάντησε ν-ο ένας με την τουρκοκορητικιά προφορά ν-του, καλοί αθ-θρώποι είμαστε, τουρκοκορητικοί είμαστε, από τη γ-Κρήτη πάμε στη ν-Τουρκία πρόσφυγες. Αλλάχ μπιν μπερικέτ βερσίν⁶⁴, άστε μας να φύ(γ)ομε... Τίποτα, εφώναξα εγώ, σε δέκα λεφτά άμα (δ)εν έρτετε όξω (θ)α σας ρίξω στο καϊκι κι (θ)α σας βουλιάξω. 'Υστερα πάλε εφώναξα όσο μ-πιο δυνατά εμπορούσα : Εεε παλληκάρια, το ν-νου σας ! (ν)α μη μ-μας φύ(γ)ουσι ! Νάστε έτοιμοι (ν)α τους ρίξομε ! Μπριχού (ν)α τελειώσω εγώ, η βάρκα εξεκίνησε για όξω με τους δυο νομάτους⁶⁵. Ως πον να φτάσουν αυτοί στη μ-παράλλα, τα δυο μπουλούκια, το δικό μ-μον και τον Στελλά, εκατεβήκαμε γ-κάτω στο γιαλό και τους επεριμέναμε με τα τουφέκχια μας γυρισμένα πάνω τως. 'Ημαστο σέ («τάξη μάχης»), όπως ελέ(γ)αμε στο στρατό. Με τα χέρια σηκωμένα πάνω επφήδηξεν όξω από τη βάρκα ν-ο ένας και μας λέει, —Αμάν βρε καρντασί⁶⁶, (δ)εν είμαστε κλέφτες ! Και βγκάζει από το γ-κόρφο ν-του ένα τενεκεδέμιο γ-κουτί, μου το δίνει και μου λέει : Να τα χαρτιά μου, κοίτα να δεις ό τι είμαστε εντάξει. Και έσκυψε πιο κοντά μου και μου λέει σιγά-σιγά : να συχωρεθού ν-τα ποθαμ-μένα σου, πές μου Ιταλοί 'ν αυτοί ; 'Όχι, τον λέω, καπετάνιο, (δ)εν έχει καν(εν)α ν-Ιταλό ν-εδούα, ούλ-λοι 'Ελληνες είμαστε, φυλάομε βάρντιες για να πιάσομε τους κλέφτες που μας ερημάζαν τα ζα μας.

61. Κ ο υ β έ ρ τ α, η : Το κατάστρωμα του καϊκιού, λέξη ιταλική : κοπέρτα.

62. Μ π ο υ κ χ ί, το : Το στόμιο που οδηγεί από το κοίτος του πλοίου στην κουβέρτα. Λέξη ιταλική : μπόκα = στόμιο.

63. Κ α ρ α κ ό λ ι, το : Αστυνομικό τμήμα, περίπολος. Λέξη τουρκική.

64. Αλλάχ μπιν μπερικέτ βερσίν, θα πει : ο Θεός να σου δώσει χίλια αγαθά, μια από τις πιο καλές ευχές των Τούρκων.

65. Ν ο μ ά τ ο υ ς, τους : Νομάτοι, τα άτομα.

66. Κ α ρ ν τ α σ ί : Λέξη τουρκική που σημαίνει αδελφός.

’Αν-ναγα ένα σπίρτο κι έριξα μια ματιά στα χαρτιά, είδα ότι ήσαν επίσημα χαρτιά απού το Λιμεναρχείο Αγίου Νικολάου Κρήτης, με σφραγίδα κι υπογραφές, το καίκι το έλεγαν «Κρήτη» και το γ-καπετάνιο Γιουσούφ Κουνελλάκη, τα θ-θυμούμαι όλα, παιδί μ-μον. ’Εγραφε στα χαρτιά ότι μεταφέρει τριάντα γυναικόπαιδα, όλους Μουσουλμάνους, στην Τουρκία. Εντάξει καπετάνιο, του λέω. Αμμέ ξέρω ’γω απτίς για γυναικόπαιδα έχεις μέσα κλεμμένα ζα, εσείς οι Κρητικοί, και Ρωμοί και Τούρκοι, είστε μεγάλοι κλέφτες. Αμάν, βρε πατριώτη, (δ)εν με πιστεύβγκεις ; ’Ελα πάνω στο καίκι (ν)α δεις με τα μάθ-θια σου. ’Ακουσε, ’δω, καπετάν Γιουσούφη, του λέω, στο καίκι θα ρητούμε ν-ούλ-λοι μας, (θ)α μας πάρεις στ’ Αυλάκι, (ν)α δει κι ο Δήμαρχος τα χαρτιά σας και σου ορκίζομαι στις ψυχές τω γονιώ μ-μον, θα σας αφήσει να φύ- (γ)ετε, μη φ-φοάσαι καθόλου. Με μερικές βαρκάδες μας μεταφέρασι(ν) ν-ούλ-λους μας στη μπρατσέρα, εκάτσαμε στη γ-κουβέρτα και οι Τούρκοι μας έφεραν τσικουδιά⁶⁷ και χαρούπια, πολύ γλυκά. Μας είπεν ο καπετάνιος ότι εγεννήθηκε κι εμεγάλωσε στη γ-Κρήτη, ότι επή(γ)ε στο Ελληνικό σχολείο και ξέρει να γράφει και να διαβάζει Ελληνικά και ότι αγαπά τους Κρητικούς σαν αδελφούς του. Είντα να κάνουμε βρε κοπέλλια, ήταν γραπτό να ξαναρτεί η Ελλάδα στη γ-Κρήτη, εμείς έχομε καλούς συγγενείς στη ν-Τουρκία κι (θ)α πάμε να ζήσομε εκειδά μαζί ν-τως. ’Ελα τώρα (ν)α δεις τι έχω κά(τω) στ’ αμπάρι. ’Ανοιξε τη μπουκκαπόρτα κι είδα καμμιά τριανταριά γυναίκες και παιδιά, μας εκοίταζαν φο(β)ισμένες οι χανούμισ-σες κι εσκεπάζασι τα μούτρα τως με τους φερτζέδες τως. Είδες, (δ)ε είμαστε κλέφτες, σύντεκνε, όπως μας υποψιάστηκες. Εν τω μεταξύ εσήκωσαν τις άγκυρες, εν-νοίξασι τα παριά και το καίκι έβαλε μ-πλώρη για τ’ Αυλάκι. Σε λίγη ώρα εφτάσαμε στον Απέρατο και μόλις εκαβαζάραμε το γ-κάβο, έρριξα τις δυο τουφεκιές που ήμαστο συνεννοημένοι με το Δημητρό. Ως που να φτάσομε(ν) ν-εμείς στα Λυχαλά, ήρτε κι η βάρκα του λ-Λυριστή με το Δημητρό, το δάσκαλο το Σκάρο, το ν-αδελφό μ-μον το μ-Μιχάλη, το Γιώργη του Γεράσιμου, τον Αριστοτέλη το μάρβα σ-σου, πού ’ταν ο γραμματικός, και τον Αντώνη το μ-Μωρό. Είδε τα χαρτιά ο Δημητρός πού ’ταν εντάξει, και τους είπε ότι είναι ελεύτεροι να φύουσι αν ο καιρός είναι καλός. Προσέχετε μοναχά, εκατάλαβες, να βαστάτε αν-νοιχτά, μη ν-τυχό και σας χτυπήσει καμμιά από τις βάρδιες. Ο δε λ-Λυριστής, σαν καπετάνιος κι αυτός, τους λέει : Καλός ειν’ ο καιρός, με το χάρα-μέρα⁶⁸ θα πιάσετε την Ανατολή. Μας εκέρασαν βέβαια ούλ-λους μας τσικουδιά με χαρούπια για μεζέ, μας εδώσασι ένα γαλόφι γιομάτο κι ένα ζεμπίλλι⁶⁹ χαρούπια. Μας εκάμασι ν-ένα σωρό τεμενέδες⁷⁰ και μας εβοηθή-

67. Τ σ ι κ ο υ δ ι ά, η: Το ρακί των Κρητικών, πιο δυνατή από την κουκχουζίνα μας.

68. Χ ά ρ α - μ έ ρ α: Η αυγή, το χάραμα της ημέρας.

69. Ζ ε μ π ί λ λ ι, τ ο: ’Ενα είδος κανίστρου πλεγμένου με βρούλλα.

70. Τ ε μ ε ν έ δ ε ς, ο ι: Οι υποκλίσεις, οι χαιρετούρες, λέξη τουρκική.

σας για να κατεβούμε στη βάρκα του λ-Αυριστή. Εκεί στο κατέβασμα στη βάρκα, πως διά(β)ολο ν-τα κατάφερα και μού 'φνε ν-από το πό(δ)ι μου το ένα από τα γεμενιά μου⁷¹, κι ήσαν καινούργια, μου τά 'καμεν ο Νικήτας ο Μαστρογιάννης, ο Μύξης που (ε)λέ(γ)ασι, καλός μάστορης, Θεός συχ-χωρέσει τον. Ο συχ-χωρεμένος συμπέθερός μου ο Σκάρος, ούλ-λο και μ' επείραζε που ήμου μ-πιο με ένα παπούτσι μοναχά, μ' έλε(γ)ε: Ιάσωνας ο Μονοσάνταλος είσαι τώρα. Ο Δημητρός μού 'ταξε ότι μόλις θά 'ρτει στα Νικειά ο Νικήτας ο Μαστρογιάννης⁷² (θ)α μου πάρει μέτρο (ν)α μου κάμει καινούργια, με έξοδα της Δημαρκίας. 'Ηρταμε στ' Αυλάκι κι επήαμε στο μαγαζί του συμπεθέρου μου του Σκάρου. Εκειδά ήπιαμε ν-ού-λη τη γ-κουκ-χουζίνα, σε λίγη ώρα ήρταν κι οι τσοπάνηδες από το χωριό με το Διάκο για να πάσι στη μ-Παχειά και μας είπασι ν-ότι εκούσασι στο χωριό τις τουφεκ-χιές που (έ)ριξα κι εκαταλάβασι ότι όλα ήσαν εντάξει. Κοιμηθήκαμε λίγη ώρα κατάχαμα, πάνω σε άδειες σακχούλ-λες που μας έστρωσε ν-ο συμπέθερός μου ο Σκάρος και πρωί-πρωί, τη ν-ώρα που 'φρευκεν η βάρκα για τη μ-Παχειά, εφύ(γ)αμε γ-κι εμείς για το χωριό. Εμάθα ν-το οι Ιταλοί κι ήρτασι στο χωριό κι εξέταζαν το Δημητρό να τους πει τι έγινε. 'Εξυπνος άθ-θρωπος ο Δημητρός, ο Θεός συχ-χωρέσει τον, τους είπε ότι ήταν μοποδισιά και ότι το καίκι είχεν Ελληνική σημαία, έτσι αυτοί δεν επιμένασι να μάθουν περισσότερα. 'Ηταν γ-κι αυτοί σε πόλεμο τότες da με τους Τούρκους. Ο συχ-χωρεμένος ο Δημητρός, που λές παιδί μ-μου Γαβριλ-λη, με έβαλεν από τότες μπεξή με μηριάτικο και δυο ζευγκάρια γεμενιά το χρόνο, θεός συχ-χωρέσει τους ούλ-λους που (δ)εν εξούν μ-πιο από τότες που έγιωεν αυτό που σου εδιηγήθηκα. Γράψε το εσύ που ξέρεις γράμματαν, (ν)α το διαβάζουν οι νέοι αθ-θρώποι, (ν)α μαθ-θαίν-νονν τα κατορθώματα που 'κάμαμε ν-εμείς οι παλιοί στο γ-καιρό μας... Γράψε ακόμα ότι έπιασα, όχι μόνο ένα αλλά πολλούς κλέφτες όντας ήμου μπεξής, κλέφτες που εκλέβγκασι γουρλιά και ρίφια, όχι ξένους αμμέ Νικειάτες, (δ)εν επόμπεψα⁷³ όμως κανένα, ούτε εγώ ούτε ο Δημητρός, τους εκάμαμε να ντρέπονται και (δ)εν το ξανακάμασι...

Η ιστορία αυτή είναι πέρα ως πέρα αληθινή, το εξακρίβωσα με διασταυρωμένες πληροφορίες από επιζώντες τότε συγχωριανούς μου, που με βεβαίωσαν για «του λόγου το αληθές». Γράφοντάς την, πιστεύω ότι αποτίω ένα φόρο τιμής και αγάπης στις ιερές μνήμες των ηρώων της ιστορίας αυτής και προπάντων των δύο πρωταγωνιστών : του Δημητρού και του Κοκκίνη !

71. Γ ε μ ε ν ι ά, τα: Είδος παλιών παπουτσιών που ταίριαζαν σ' όποιο πόδι τα έβαζαν.

72. Ν ι κ ή τ α ς Μ α σ τ ρ ο γ ι ά ν η ς, ο: Χασάπης, βυρσοδέψης, μάγειρος και παπουτσήσ στα παλιά χρόνια στη Νίσυρο, πατέρας του παλαιμάχου δασκάλου Απόστολου Ν. Μαστρογιάννη.

73. Ε π ό μ π ε ψ α, ρ.: πομπεύω, διασύρω, χλευάζω, παραδίδω σε κοινή περιφρόνηση.

ΤΑ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΙΣΥΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ (1785 - 1945)

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν τον Αύγουστο του 1979 κάναμε μιά πρόχειρη έρευνα στο υπάρχον αρχειακό υλικό του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου, που «φυλαγόταν» τότε στο ισόγειο του Δημαρχιακού κτιρίου, στο παλιό Φαρμακείο, βρήκαμε 4 - 5 φύλλα, μικρού σχήματος (16 × 21,5 εκ.) σε κατάσταση σπαραγμάτων, σκόρπια εδώ κι εκεί, που συγκέντρωσαν αμέσως την προσοχή μας, ακριβώς επειδή η γραφή τους και η ποιοτική κατάσταση του χαρτιού μαρτυρούσαν κάποια μακρινή εποχή. Μιά κάπως πιο εμπεριστατωμένη παρατήρηση μας έπεισε ότι πρόκειται για φύλλα κάποιου κατάστιχου καταγραφής κτημάτων της περιοχής του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου. Προφανώς είχαμε «ανακαλύψει» ένα είδος κτηματολογικού βιβλίου, αυτό που στη Νίσυρο ονομάζουν «μάννα» και που χρονολογικά πιθανώς να τοποθετείται στα τέλη του 18ου αιώνα. Η αποκάλυψη αυτή αποτέλεσε το κίνητρο για αναζήτηση της σ υ ν έ χ ε ι α ς αυτής της κτηματολογικής καταγραφής. Και πραγματικά η συνέχεια βρέθηκε σε τρία άλλα κτηματολογικά βιβλία που συντάχθηκαν διαδοχικά και σε αντικατάσταση το ένα από το άλλο, και φυλάγονται σήμερα στο Δήμο Μανδρακίου Νισύρου. Πρόκειται για το βιβλίο «...καταγραφής γεωργομένης τε και έξουσιαζομένης υπό τών εν Μανδρακίω χωρίω τής Νήσου Νισύρου οίκούντων χριστιανών εν έτει 1828, Νοεμβρίου 17», το «Κτηματολόγιον τῆ 13 Αύγουστου 1895» και το «Κτηματολογικόν βιβλίον Δήμον Μανδρακίου Νισύρου έτους 1923».

Τα στοιχεία αυτά ήταν αρκετά για ν' ασχοληθούμε με την έρευνα των *κτηματολογικών βιβλίων* του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου από το τελευταίο τέταρτο του 18ου αιώνα μέχρι το τέλος της Ιταλικής κατοχής των νησιών (1945). Η έρευνα καλύπτει βέβαια την παρουσίαση και μελέτη του περιεχομένου των καταστίχων αυτών, όμως επεκτείνεται και στον απαραίτητο «περίγυρο», ιστορικό, νομικό, εθιμικό και πρακτικό, μέσα στον οποίο διαμορφώθηκε ο θεσμός του Κτηματολογίου και λειτούργησε υποδειγματικά με το κριτήριο της «λαϊκής σοφίας», συμβάλλοντας αποφασιστικά στη διασφάλιση των κτηματολογικών σχέσεων και συναλλαγών.

Στον «περίγυρο» αυτό εντάσσουμε την παρουσίαση του δικαίου (γραπτού και εθιμικού), που ρύθμιζε τις κτηματικές σχέσεις, το θεσμό του Κτηματολογίου, όπως λειτούργησε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και Ιταλοκρατίας στη Δωδεκάνησο, τους κώδικες καταγραφής των διαφόρων συναλλακτικών πράξεων και επομένως και των κτηματολογικών συναλλαγών του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου και τους διάφορους τίτλους κυριότητας με τους οποίους αναγνωριζόταν η ιδιοκτησία.

Πρέπει να τονίσουμε ότι δεν είναι στις επιδιώξεις μας ν' αναλύσουμε το δίκαιο των κτηματολογικών σχέσεων, γιατί δεν επιχειρούμε νομική διατριβή· απλώς θίγουμε τους χώρους αυτούς στο βαθμό που μας είναι απαραίτητοι για να κατανοήσουμε το κύριο θέμα μας, που είναι ο θεσμός των Κτηματολογίων, η λειτουργία τους και τα «παραστατικά» τους στον ιδιαίτερο χώρο της Νισύρου. Αντίθετα στους στόχους μας ανήκουν οι κοινωνικές προεκτάσεις του θεσμού, που «αναδύονται» από τις πληροφορίες που βρίσκει κανείς στους καταλόγους αυτών των καταστίχων και στους τίτλους μεταβιβάσεως της κυριότητας των κτημάτων, για το μέγεθος του ιδιωτικού γεωργικού κλήρου, για τη συσσώρευση της ιδιοκτησίας, για τη διαδοχή της, για διάφορες πράξεις κοινωνικής μέριμνας κ.α. Η ανάλυση και παρουσίαση των κοινωνικών αυτών πληροφοριών δίνει μια αρκετά ξεκάθαρη εικόνα μιας σημαντικής πτυχής του κοινωνικού βίου των κατοίκων της Νισύρου κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας και Ιταλοκρατίας.

Στις κοινωνικές προεκτάσεις των κτηματολογικών καταστίχων ανήκουν και οι πληροφορίες για την κτηματική περιουσία της Μονής της Σηλιανής, που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και από την άποψη του τρόπου κτήσης της (δωρεές κύρια άκληρων ή αφιερώματα) και από την άποψη της χρήσης της για κοινωφελείς σκοπούς. Αλλά και για έναν άλλο λόγο έπρεπε να εξεταστεί η κτηματική περιουσία της Μονής, γιατί αποτελεί το μεγαλύτερο γεωργικό κλήρο του νησιού.

2. ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΚΤΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Στις Νότιες Σποράδες, όπως ονομάζονταν τα Δωδεκάνησα κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας (1523 - 1912) και της Ιταλοκρατίας (1912 - 1945), είχαν παραχωρηθεί με Σουλτανικά Φιρμάνια προνόμια, που αναγνωρίζουν στις συναλλακτικές σχέσεις των υπόδουλων σαν ξεχωριστό δίκαιο το Βυζαντινορωμαϊκό μαζί με τα «επιχώρια έθιμα». Το καθεστώς αυτό καθιέρωνε το θεσμό της *προτίμησης*, που εφαρμοζόταν στη Νίσυρο με τοπικό έθιμο που προέβλεπε ότι, όταν πουλιέται κτήμα από συγγενή, δικαίωμα προτεραιότητας αγοράς έχει ο κοντινότερος συγγενής.¹ Ο Οθωμανικός νόμος για τις μεταγραφές του 1856 δεν κατάργησε στις τουρκοκρατούμενες Νότιες Σποράδες, τη Νεαρά Ρωμανού του Λεκαπηνού, που πρόβλεπε την προτίμηση, η οποία εξακολουθούσε να ισχύει και επί Ιταλοκρατίας μέχρι το Δεκέμβριο του 1931. Από την 1η Ιανουαρίου του 1932 με Διάταγμα του Διοικητή των Νησιών του Αιγαίου Mario Lango, επεκτάθηκε στη Δωδεκάνησο η Ιταλική νομοθεσία (Αστικός Κώδικας, Εμπορικός και Πολιτική Δικονομία), οπότε έπαυσε ταυτόχρονα να ισχύει το μέχρι τότε Βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο, με μοναδικές εξαιρέσεις τις διατάξεις των νόμων ή εθίμων που αναφέρονταν στο δίκαιο του *προσωπικοῦ θεσμοῦ* (οικογενειακό) και της *κληρονομίας*, για τις υπάρχουσες στα Δωδεκάνησα κοινότητες, την Ορθόδοξη, τη Μουσουλμανική και την Ισραηλητική. Το δίκαιο αυτό καταργήθηκε με την προσάρτηση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα το 1947.²

Άλλος θεσμός, που καθιερώθηκε με εθιμικό δίκαιο στη Νίσυρο και σε άλλα νησιά της Δωδεκανήσου, ήταν ο θεσμός «*τὸ γονικὸν εἰς τὸ γονικόν*». Σύμφωνα με το θεσμό αυτό «το θηλυκό πήγαινε στο θηλυκό και το αρσενικό στο αρσενικό». Έτσι η πρωτοκόρη παίρνει την κληρονομιά της μητέρας και όταν δεν υπάρχει δευτεροκόρη, την περιουσία του πατέρα την παίρνει ο πρωτογιός. Όταν όμως πρόκειται να κληρονομήσουν αδέρφια τον αδελφό, ανήψια το θείο ή ξαδέλφια τους ξαδέλφους, η διανομή γίνεται «κατά

1. Ε μ μ. Κ α ρ π α θ ί ο υ, «Πρακτικά Πνευματικού Συμβουλίου Κοινότητας Μανδρακίου της νήσου Νισύρου», εφ. «Αυγή Δωδεκανήσου», έτος Ε', φ. 75.

2. Σ ε β α σ τ ο ῦ Ι. Χ α τ ζ η σ ε β α σ τ ο ῦ, «Αστικόν Δίκαιον εις Νοτίους Σποράδας επί Τουρκοκρατίας και Ιταλοκρατίας», Αθήναι 1977, σ. 96 - 97.

ρίζες» και «κατά κεφαλή», αλλά το κτήμα που προέρχεται από αρσενικό μέρος θα έχει κληρονόμους αρσενικού γένους και όταν προέρχεται από θηλυκό γένος, θα έχει κληρονόμους θηλυκού γένους.¹ Αυτά βέβαια ισχύουν για τις περιπτώσεις της «εξ αδιαθέτου διαδοχής», γιατί, αν υπάρχει βούληση του διαθέτη, τότε εφαρμόζεται ό,τι ορίζει αυτή. Στους Κώδικες Προικοσυμφώνων 1857 - 1894 και Διαθηκών και Πωλητηρίων 1858 - 1885 της Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου, καταχωρούνται πράξεις με τις οποίες προικίζονταν οι αρσενικοί ή τους δίδονταν με διαθήκες κτήματα κατά τρόπο διαφορετικό από το «εθμικό δίκαιο». Η από 12 Ιανουαρίου 1858 ε γ κ λ α β ή (προικοσύμφωνο) του Ιωάννου Ορφανού λέγει: «... Δίδω δ' Ιωάννης Ὁρφανὸς πρὸς τὸν υἱὸν μου Γεώργιον τὸ εἰς τὰ Λακκιά τοῦ Ἄργου χωράφιον· το εἰς τὴν Νάκαν χωράφιον μὲ τὴν ἀποστροφὴν καὶ στέρναν...».² Η από 2 Αυγούστου 1858 διαθήκη της Μαρίας Νικολάου Πασχαλάκη λέγει: «... Δίδω πρὸς τὸν υἱὸν μου Ιωάννην, τὸν εἰς τὸ Λακκίον Κάμπιον μὲ τὴν ἀποστροφὴν· τὸ εἰς τὸν Καταβρὸν Ἄργου χωράφιον μὲ τὴν πλησίον ἀποστροφὴν καὶ κομμάτιον...».³

Το εθμικό δίκαιο που ρύθμιζε κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας και Ιταλοκρατίας στη Νίσυρο τις οικογενειακές και κληρονομικές σχέσεις ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την κτηματική περιουσία, έχει περιγραφεί με κάθε λεπτομέρεια το 1911 από τον Οδυσσέα Σακελλαρίδη σε έκθεσή του που έστειλε στον Μιχαήλ Γ. Μιχαηλίδη - Νουάρο, καθηγητή στη Ροβέρτιο Αμερικανική Σχολή της Κωνσταντινούπολης, ο οποίος ετοίμαζε σύγγραμμα για τα ήθη και έθιμα των νησιών. Η έκθεση αυτή δημοσιεύθηκε αργότερα στο «Νισυριακόν Ημερολόγιον του έτους 1923» του Γ. Παπαδοπούλου.⁴

Ἄλλο τοπικό έθιμο που εφαρμοζόταν και στη Νίσυρο κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν τα ψυχικά, δηλαδή η διάθεση μέρους της περιουσίας από το διαθέτη για χάρη της ψυχικής του σωτηρίας, προς κάποιο συγγενή του. Τέτοιες διαθέσεις γίνονταν κυρίως προς τα βαπτιστικά, γι' αυτό και στη Νίσυρο ο σχετικός δηλωτικός τίτλος λεγόταν και βαπτιστίκι. Η από 10 Φεβρουαρίου 1859 δήλωση (βαπτιστίκι) της Ἄννας Σταυριανού λέγει: «... Διὰ τοῦ παρόντος ἐνυπογράφου δηλοποιῶ ἢ ὀποφαινομένη Ἄννα Ἰωάννου Σταυριανοῦ, ὅτι διὰ ψυχικὴν μου σωτηρίαν δίδω πρὸς τὴν

1. Μιχαήλ Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρο, «Νομικά έθιμα της νήσου Καρπάθου», Αθήναι 1926, σ. 55.

2. Κοινότητα Μανδρακίου Νισύρου, «Κώδιξ Προικοσυμφώνων έτους 1857 - 1894», σ. 13 επ.

3. Κοινότητα Μανδρακίου Νισύρου, «Διαθήκαι και Πωλητήρια 1858 - 1885», σ. 7 επ.

4. Γεωργίου Παπαδοπούλου, «Νισυριακόν Ημερολόγιον του έτους 1923», Κως 1922, σ. 31 επ.

ἀνεπιὰν καὶ βαπτιστικὴν μου Μαρίαν Νικολάου Ζαπέτη, τὸν εἰς τοῦ Κλευτῆ κήπον μου, τὸν πρὸς ἹΑνατολὰς κείμενον τοῦ πατρικοῦ της κήπου, καὶ τὴν εἰς τὰ Σιδελλάτα ἄκρην ἀπὸ τὴν κρυπτὴν μέχρι τοῦ Νικολάου Σακλαρῆ. Τὰ δύο ταῦτα μέρη τὰ δίδω πρὸς τὴν εἰρημένην βαπτιστικὴν μου Μαρίαν διὰ β α π τ ι σ τ ῖ κ ι ο ν . . . ».¹

Ο θεσμός αυτός είναι πανάρχαιος και απαντάται και στα Ομηρικά χρόνια σαν «αναθήματα ψυχικῆς σωτηρίας».²

Ἄλλος θεσμός που επικράτησε εθιμικά και στη Νίσυρο είναι η «χάριτα», σύμφωνα με τον οποίο κατά τη σύνταξη της διαθήκης ή του προικοσυμφώνου, ο πατέρας, πολλές φορές όμως και η μάνα, δίνουν στον πρωτογιό ένα από τα καλύτερα κτήματά τους, σαν *χάρη*, σε αναγνώριση της εκπλήρωσης των υποχρεώσεών του προς την οικογένεια (πληρωμή χρεών, συντήρηση οικογένειας, αποκατάσταση αδελφῆς κλπ.). Η από 21 Μαΐου 1859 διαθήκη της Μαρίας Νικολάου Γρηγορίου αναφέρει: «... Δίδω πρὸς τὸν υἱόν μου Γεώργιον τὸ εἰς τὸν κάτω Λάκκον ραχίον διὰ χάριτα...».³ Τέτοιες διαθέσεις συναντούμε σ' όλα σχεδόν τα προικοσύμφωνα και σε διαθήκες, πράγμα που αποτελεί παρέκκλιση από τους γενικούς εθιμικούς κανόνες κληρονομικῆς διαδοχῆς, που αναφέραμε παραπάνω.

Τέλος υπάρχει και ένας ἄλλος θεσμός, γνωστός σαν ἔθιμο σ' ὄλο τον ελληνικό χώρο κατά τους μεταβυζαντινούς χρόνους, που συναντάται και στη Νίσυρο σαν *γεροντομοίρι* ή *γεροντομοίρια*. Τα γεροντομοίρια, που μπορούσαν να ήταν *ἀνδρομοίρια* ή *γυναικομοίρια*, ανάλογα για ποιόν κρατούσαν, αποτελούσαν την κτηματική περιουσία που κρατούσαν οι γονεῖς μέχρι του θανάτου τους, γιά συντήρησή τους, με την πράξη (προικοσύμφωνο, διαθήκη κτλ.), προικοδότησης ή διάθεσης στα πρωτότοκα παιδιά. Το από 4 Οκτωβρίου 1857 προικοσύμφωνο του Ιωάννου Νικολάου και της συζύγου του Μαρίας Ιωάννου προς τη μέλλουσα να συνάψει γάμο θυγατέρα τους Καλή με τον Κωνσταντίνο Ιωάννου Καραβάκη, αναφέρει: «... Κρατίζομεν γεροντομοίριον τὸ ἐπάνω κομμάτιον εἰς τὸ Καμπὶ καὶ τέσσαρας συκιάς κάτω εἰς τὸ μέρος τοῦ δρόμου καὶ ἕναν ἔλιθαν τὴν ἐπάνω ἑλιὰν εἰς τὴν Διουώραν ἀπὸ τὸ πηγάδιον τοῦ κήπου ἕως εἰς τὸν δρόμον. Κρατίζομεν προσέτι καὶ τὸ καζαναρίον εἰς τὸ Ἀχερόνιον καθὼς καὶ τὸ χωράφιον καὶ τὰ καζανεύη καὶ ὁ γαμβρός μας καὶ ἀποθανόντος ἐμοῦ, τὰ μείνη τὸ καζαναρίον

1. Κοινότητα Μανδρακίου Νισύρου, «Κῶδιξ Διαθηκῶν καὶ Πωλητηρίων 1858 - 1885», σ. 9.

2. Γεωργίου Μαριδάκη, «Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων», Ἀθῆναι 1922, σ. 274.

3. Κοινότητα Μανδρακίου Νισύρου, «Κῶδιξ Διαθηκῶν καὶ Πωλητηρίων 1858 - 1885», σ. 10.

καθώς και τὸ ρακοκάξανόν μου εἰς τὴν θυγατέραν μας...».¹ Οι συστατικές πράξεις των γεροντομοιριῶν προέβλεπαν για την τύχη τους μετά το θάνατο των γονιῶν που τα παρακράτησαν, διαφορετικά περνάνε στους κληρονόμους τους κατά το εθιμικὸ δίκαιο της «ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς».

Αὐτὸ ἦταν σε πολὺ γενικὲς γραμμὲς το νομικὸ πλαίσιο (γραπτὸ και εθιμικὸ) που ρύθμιζε τις κτηματικές σχέσεις στη Νίσυρο κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας και Ἰταλοκρατίας. Εκείνο που πρέπει να τονίσουμε εἶναι ὅτι οι διαφορὲς που προέκυπταν λύνονταν ἀπὸ το Πνευματικὸ Συμβούλιο της Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου εφαρμόζοντας τις κωδικοποιημένες διατάξεις περὶ τοπικῶν εθίμων του ἔτους 1877.² Τις κωδικοποιημένες αυτές διατάξεις, καθὼς και διάφορες συναλλακτικὲς πράξεις ἀπ' αυτές που μνημονεύουμε παραπάνω (προικοσύμφωνα, διαθήκες, βαπτιστικά κλπ.) δημοσιεύουμε στο Παράρτημα που ακολουθεῖ.

1. Κοινότητα Μανδρακίου Νισύρου «Κώδιξ Προικοσυμφῶνων 1857 - 1894», σ. 6.

2. Εμμανουήλ Ι. Καρπαθίου, «Θεμελιώδεις διατάξεις ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν Καταστατικὸν Ὄργανισμὸν της Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου», εφ. «Αυγὴ Δωδεκανήσου», ἔτους Ε' (1923) φ. 73, 74 και 75.

Παράρτημα

Ι. ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ

Νικολάου Γεωργίου καὶ συζύγου του Ἄννας Νικολάου
12, Ἰανουαρίου 1858

Ὁ καὶ ὑποφαινόμενος Νικόλαος Γεωργίου καὶ ἡ σύζυγός μου Ἄννα Νικολάου, ἐπειδὴ μέλλομεν νὰ συνάψωμεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα μας Καλήν, μετὰ τοῦ Γεωργίου Ἰωάννου Ὁρφανοῦ, τὴν εὐχόμεθα πρῶτον ὄλα τῆς συζυγίας τὰ ἀγαθὰ καὶ ἐπομένως τῆς δίδομεν λόγῳ π ρ ο ι κ ὸ ς τὴν ἀκόλουθον περιουσίαν μας.

Τῆς δίδομεν τὸ ὀσπήτιόν μας εἰς τὸν Τρούλλον· κρεβατοστρώσιον νέτον· στρώμα ἔν· συνδόνια τέσσαρα, ἔν μέγα καὶ τρία μικρά· μαξελλάρια πέντε, δύο μεγάλα καὶ τρία μικρά· πετζέται πέντε· υποκάμισα γυναικία δώδεκα· σκέπες τέσσαρας· μουστονχὰς δύο, σφαδόματα τέσσαρα· σκούφιες δύο· καμουχὰν ἕνα· φουστάνι ἔν· βέργες μαργαριταρένιας ζεῦγος ἔν· σχέτες(;) ζεῦγη τέσσαρα· σκουλλαρίκια μεγάλα ζεῦγος ἔν· βελώνην μεγάλην μίαν· ἄλυσον ἀργυρὰν μίαν· μῦλον ἀργυροῦν ἔν· στενόπλατα κουμπία ζεῦγη δύο· τέξερον ἔν· τυγάιον ἔν· πάγκον ἕνα· σεντούκιον ἔν· ἀγίων εἰκόνας ἕξ· τζανάκια τριάκοντα· μῆλους ζεῦγη δύο· χωμοπίνακα τέσσαρα· τῆς δίδομεν τὸν κάμπον μας εἰς τὸ Λακκί μετὰ τὴν ἀποστροφὴν καὶ στέραν· τὸ χωράφιόν μας εἰς τοὺς Πάλους· τὸ εἰς τὸ Παραδείσιον χωράφιον μετὰ τοῦ καζαναρίου καὶ στέρας καὶ κρυπτήν μετὰ ἀγγελία πέντε· τὸ εἰς ταῖς Βάσαις ἀμπέλιον· κρυπτήν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος μίαν μετὰ ἀγγελία κρασικὰ πέντε· τὸ εἰς τοῦ Ραπανᾶ χωράφιον· τὸ εἰς τὸ Μαῦρον συκιδιον χωράφιον· τὸ εἰς τὰ Κλήματα χωράφιον· τὸ εἰς τὸ Παλαιόκαστρον χωράφιον· Κρατίζομεν γ ε ρ ο ν τ ο μ ο ἰ ρ ι ο ν εἰς τὸ Λακκί τράφους ἀμπέλιον ὀκτὼ ἀπὸ τὴν ἀπηθιὰν μέχρι τοῦ τοίχους πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ραμοῦ, καθὼς καὶ τὴν αὐτοῦ μέρος γῆν· νὰ μᾶς δίδῃ προσέτι ἡ θυγατέρα μας ἔν· κοιλὸν σῆκα καὶ μισὸν κοιλὸν φασούλια κατ' ἔτος· κρατίζομεν ὁμοίως μίαν ταύλαν εἰς τοῦ Ραπανᾶ τὴν κάτω. Δίδομεν τῆς θυγατρὸς μας ἔν· ζεῦγος βοῶν καὶ ἕτερον ἔν· ὄνους δύο, ἕνα ἀρσενικὸν καὶ μίαν θυληκιάν. Χοίρους τρεῖς· ἀξίνιας τέσσαρας, ὄνια τρία· λουριά ζεῦγη τρία· τὸ κελλάριόν μας εἰς τὸ Κάστρον μετὰ μίαν στάμναν, δύο κιούπια καὶ ἔν· βαρέλλιον καὶ δύο ἔτι κιουνπάκια· τὸν κῆπον μας εἰς τὴν Τράπεζαν καὶ ἔξαντοῦ κρατίζομεν τὴν μέσα μεριάν, τὴν ὅποιαν θέλει καρποῦται καὶ ἡ θυγατέρα μας Μαρία, ἣτις μετὰ τὸν αὐτῆς θάνατον, νὰ μένη τῆς θυγατρὸς μας Καλῆς· τῆς δίδομεν καὶ ἕνα Μαχμουντιέ.

Δίδω δ' Ἰωάννης Ὁρφανὸς πρὸς τὸν υἱὸν μου Γεώργιον, τὸ εἰς τὰ Λακκιά τοῦ Ἄργους χωράφιον· τὸ εἰς τὴν Νάκαν χωράφιον μετὰ τὴν στέραν· τὸ εἰς

τὴν Καμάραν χωράφιον μὲ τὴν ἀποστροφὴν καὶ στέραν ἐκ τῆς ὁποίας τὸ νερὸν νὰ οἰκειοποιεῖται καὶ ὁ ἀδτάδελφός του Νικόλαος ἐν ὄσῳ ζῆ· τὸ εἰς τοῦ Φασουλᾶ χωράφιον· τὸ εἰς τὴν ποταμὴν Λακκιοῦ χωράφιον· τὸ εἰς τοῦ Ζυγισμένου ἀμπέλιον· τὸ εἰς τὴν Βαγιὰν χωράφιον ὀλόκληρον μετὰ τῆς στέρας· τὸ εἰς ταῖς Φυλιᾶς χωράφιον ἀπὸ τὸ κτιστὸν ἕως εἰς τὸ γλίσμα. Τὸ εἰς ταῖς Κουσίλαις ἀμπέλιον μὲ τὴν κρυπτήν μὲ ἀγγεῖα τέσσαρα· βόδιον ἐν· γουρούναν μίαν· ἀξίνας δύο· ὑνίον ἐν· σκεπάρνιον ἐν· τέξερην μίαν· καπράτζιον ἐν· βέρρες μαλαγματένιαι ζεῦγος ἐν καὶ σχέται ζεύγη ὀκτώ· ὑποκάμισον γυναικίον ἐν· μίαν σκέπην· ἐν σφάδομα· σινδόνιον μέγα ἐν· τὸ ὀσπήτιόν μας εἰς τὰ Ἀλώνια μὲ τὰ ἐμπεριεχόμενα· τὸν κῆπον εἰς τὸν Ἅγιον Σάββαν· κρατίζομεν γ ε ρ ο ν τ ο μ ο ἰ ρ ι ο ν τὸ ὀσπήτιον καὶ τὸν κῆπον καὶ νὰ μᾶς δίδῃ ἐναλλάξ πέντε κοιλὰ κριθάρι καὶ τὴν ἐλιὰν εἰς τὴν ποταμὴν τὴν μικράν.

Ταῦτα πάντα παραχωροῦνται οἰκειὰ βουλῇ καὶ θελήσει εἰς τὰ τέκνα μας, ἀπαλλοτριούμεθα αὐτῶν ἡμεῖς τε καὶ οἱ κληρονόμοι μας καὶ μεταβαίνουσιν εἰς τὴν παντελῆ αὐτῶν ἐξουσίαν, εἰς τοὺς ὁποίους εὐχόμεθα ὁμόνοιαν, εὐτεκνίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην εὐτυχίαν· ὅθεν ἔγινε τὸ παρὸν π ρ ο ι κ ο σ ὄ μ φ ω ν ο ν παρόντων τῶν συνυπογραφομένων ἀξιοπίστων μαρτύρων, ὅπερ θέλει ἔχειν ἰσχὺν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ κριτηρίῳ.

Κρατίζω γ ε ρ ο ν τ ο μ ο ἰ ρ ι ο ν τὸ ἀμπέλιον εἰς τὰς Κουσίλας.

Ἐν Νισύρῳ τὴν 12 Ἰανουαρίου 1858, Νικόλαος Γεωργίου καὶ Ἰωάννης Ὁρφανὸς διατάξαμε τὰ ἄνω μὲ τὴν εὐχὴν μας καὶ ὡς ἀγράμματοι ὑπεγράφημεν διὰ χειρὸς τοῦ Ἡγουμένου Μακαρίου, Χατζῆ Παπαποστόλης παρὸν βεβαιῶ.

Ὁ Δήμαρχος Χατζῆ Ἀντώνης

Χατζῆ Νικόλαος, Χατζῆ Γιάκουμο

Ν. Σακελλαρίδης γραφεὺς τοῦ παρόντος ὁ Νοτάριος

(Ἀπὸ τον «Κώδικα Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου Προικοσυμφώνων 1857 - 1894», σ. 13 επ.).

2. ΕΓΚΛΑΒΗ

(Διαθήκη)

Μαρίας Νικολάου Πασχαλάκη 2 Αὐγούστου 1859

Ἡ ὑπογεγραμμένη Μαρία Νικολάου Πασχαλάκη, φοβουμένη μὴ μὲ καταλάβῃ ἔφθνης ὁ θάνατος ἀδιάθετον καὶ ἐπιθυμοῦσα ἐν ὄσῳ ἔχω ὑγιῆ νοῦν, νὰ διατάξω ἐγκαίρως τὰ τῆς περιουσίας μου, πρὸς ἀποφυγὴν διενέξεων καὶ

σκανδάλων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ συμβῶσι μετὰ τὸν θάνατόν μου, διορίζω τὰ ἐφεξῆς.

Δίδω πρὸς τὸν υἱόν μου Ἰωάννην, τὸν εἰς τὸ Λάκκιον κάμπον μὲ τὴν ἀποστροφὴν· τὸ εἰς τὸν Καταβρὸν Ἄργους χωράφιον μὲ τὴν πλησίον ἀποστροφὴν καὶ κομμάτιον· τὸ τοῦ Βάτου χωράφιον εἰς τὸ αὐτὸ μέρος· τὰς εἰς τὸ Σιφί(;) δύο πλαγιάς. Τὸ εἰς τὴν Ἁγίαν Μαρίναν χωράφιον μετὰ τῆς ἐκκλησίας (Ἁγίου Νικολάου)· τὰς δύο ταύλας εἰς τὸ αὐτὸ μέρος μὲ τὴν ἀποστροφὴν καὶ κηπούλους μετὰ τῆς στέρας. Τὸ εἰς τὰς κενούργιας ἐκκλησιαίς κομμάτιον· τὸ εἰς τοῦ Ρούκουνα ἀμπέλιον· τὸ εἰς τὰς Μέσαις χωράφιον· τὸ εἰς τὴν Σκάλαν ἀμπέλιον· τὸ εἰς τὸν Πεῦκον χωράφιον. Τὸ εἰς τὴν ἔξω ἀγρολαίαν ἀγοραστὸν τοῦ πατρὸς του. Τὸ ὁσπῆτίον μου ὡς ἐδρίζεται. Κιούπια μικρὰ τρία καὶ ἓν λαδερόν· ἓν μέγα τηγάνιον· δύο ὕνια· ἓν ζεῦγος λούρα· δύο ἀξίνας· ἓνα κασμάν· μίαν τέξερην· δύο ζεύγη μύλους· μία σκάφην ζυματοῦ· ἓν ζεῦγος βέργες χρυσῆς μὲ κουμπιὰ· δέκα ζεύγη σχέτες· ἓν ζεῦγος φουσκιά· ἓν ζεῦγος κουμπιὰ πλατιά· μίαν βελώνην· μίαν σκόλαν χρυσομένην· ἓν Κωνσταντινάτον· ὑποκάμισα γυναικία τρία, κόκκινο, φορτίτζια καὶ σουμπράκα· ἓν ἐμπουστομάνικον· ἓν σφήδωμα· ἓν ἐπανωσένδονον· ἓν μαξιλλάριον· ἓν σενδόنيον· μίαν σκέπην· δύο μουστουχίαι· δύο πετζέται· μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὴν μεγάλην· τρεῖς ἕτεραι εἰκόνας· τὴν εἰς τὰς Βάσαις κροπτήν, μὲ ἀγγελία τέσσαρα· τὸ εἰς τὴν Λουμπουნიὰν ἀγγελίον· τὸν εἰς Βάσαις ἀβράμυθα· τὸ εἰς τὸ Κάστρον κελλάριον μὲ ἄλλα δύο· ἓνα γανίτην· τρία ἀνδρικά ὑποκάμισα λινομέταξα.

Δίδω πρὸς τὸν υἱόν μου Νικόλαον τὸ εἰς τὴν Νάκκαν Ἄργους χωράφιον· τὴν εἰς τὸν Μισόπουργον ταύλαν· τὴν εἰς τὴν Καμάραν πλαγιάν· τὸ εἰς τὴν Πυργιάν Ἄργους κομμάτιον· τὰς εἰς τὸν Ραμὸν τρεῖς ταύλας· τὸ εἰς τοῦ Φασουλᾶ βαπτιστικίον μου· τὸ εἰς τὴν Ἁγίαν Μαρίναν ἀμπέλιον· τὴν ἀντικρὸν Σκαλουπιάν· τὸ εἰς τοὺς Λάκκους χωράφιον· τὴν εἰς τὸ Βουνὶ ταύλαν· τὸ εἰς τὴν Ράχην χωράφιον μὲ τὴν ἀποστροφὴν καὶ στέραν· τὸ εἰς τὸν Σταυρὸν χωράφιον· τὸ εἰς τὴν Ἔσσον χωράφιον· τὴν εἰς τὸ Ἀχερόνιον ταύλαν· πέντε κιούπια· ἓν νύιον· ἓν ζεῦγος λουριά· μίαν ἀξίνην· ἓν τεξεράκιον μὲ κάλυμμα· ἓν τηγανάκιον· ἓνα λαιμὸν ἀργυράχρυσον· δύο ζεύγη φουσκιά· ἓν ζεῦγος κουμπιὰ πλατιά· ἓν ἀλυσίδιον φιδοτόν· μίαν βελώνην ἀργυρὰν μακράν· ὑποκάμισα γυναικία δύο· ἓν ἐμπουστοριάνικον· μίαν σκέπην ἄσπρην· μίαν μουστουχιάν· ἓν σφήδωμα· δύο πετζέται· ἓν μαξιλλάριον ἀδούλευτον· δύο ὑποκάμισα ἀνδρικά λινομέταξα· ἓν κιούπιον ἀράπικον λαδερόν· μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας· τρεῖς εἰκόνας μικραί· τὸ εἰς τὸ Κάστρον κελλάριον πλησίον τοῦ Ἰωάννου· ἓν σεντουκάκιον.

Ταῦτα πάντα διατάζω ἐν τῇ παρουσίᾳ διαθήκῃ μου σῶας ἔχουσα τὰς φρένας, ἐκτελεσται τῆς ὁποίας ἀφήνω τὰ ἐνδιαληφθέντα τέκνα μου, τὰ ὁποῖα

ἐξορκίζω ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐκτελέσωσιν ἀκριβῶς καὶ πιστῶς τὰ παρ' ἐμοῦ ἐνταῦθα διαταπτόμενα.

Δίδω πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν ὀσπητότοπον εἰς τὸ Μολύβι, ὁμοῦ καὶ τὸν κήπουλον.

Ἐν Νισύρῳ τὴν 2 Αὐγούστου 1858

Μαρία Νικολάου Πασχαλάκη διέταξα τὰ ἄνωθεν, ὑπογραφομένη παρὰ τοῦ Ν. Σακελλαρίδου.

Ὁ τοῦ Ἁγίου Ρόδου Ἐπίτροπος Ἀρχ. Νεόφυτος.

Ν. Σακελλαρίδης γραφεὺς τῆς παρούσης ὁ Νοτάριος.

(Ἀπὸ τὸν «Κώδικα Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου Διαθῆκαι καὶ Πωλητήρια 1858 - 1885», σ. 7 επ.).

3. ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΙΟΝ

Ἄννας Ἰωάννου Σταυριανοῦ, 10 Φεβρουαρίου 1859

Διὰ τοῦ παρόντος ὑπογραφομένου, δηλοποιῶ ἢ ὑποφαινομένη Ἄννα Ἰωάννου Σταυριανοῦ, ὅτι διὰ ψυχικὴν μου σωτηρίαν, δίδω πρὸς τὴν ἀνεπιὰν καὶ βαπτιστικὴν μου Μαρίαν Νικολάου Ζαπέτη τὸν εἰς τοῦ Κλεντὴ κήπον μου, τὸν πρὸς Ἀνατολὰς κείμενον τοῦ μητρικοῦ κήπου καὶ τὴν εἰς τὰ Σιδελλάτα ἄκρην ἀπὸ τὴν κρουπτήν μέχρι τοῦ Νικολάου Σακλαρῆ. Τὰ δύο ταῦτα μέρη, τὰ δίδω πρὸς τὴν εἰρημένην βαπτιστικὴν μου Μαρίαν διὰ βαπτιστικίον, καὶ τὰ ὁποῖα θέλει οἰκειοποιηθῆ μετὰ τὸν θάνατόν μου ὡς κτήματά της ἀναφαίρετα καὶ παρ' οὐδενὸς τῶν κληρονόμων μου ἀναπόσπαστα. ὅθεν δίδω πρὸς τὴν ἐνδιαληφθεῖσαν Μαρίαν τὸ παρὸν δι' ἐνδειξιν καὶ διηνεκῆ ἀσφάλειαν.

Ἐν Νισύρῳ τὴν 10ην Φεβρουαρίου 1859

Ἄννα Ἰωάννου Σταυριανοῦ διέταξα τὸ ἄνωθεν καὶ ὑπογράφομαι παρὰ τοῦ Παναγιώτου Καραγιάννη.

Ὁ Τοῦ Ἁγίου Ρόδου Ἐπίτροπος Ἀρχ. Νεόφυτος.

Ν. Σακελλαρίδης γραφεὺς τοῦ παρόντος ὁ Νοτάριος.

(Ἀπὸ τὸν «Κώδικα Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου Διαθῆκαι καὶ Πωλητήρια 1858 - 1885», σ. 9).

4. ΕΓΚΛΑΒΗ

(Διαθήκη)

Μαρίας Νικολάου Γρηγορίου, 21 Μαΐου 1859

Φεβουμένη ή ύποφαινομένη Μαρία Νικολάου Γρηγορίου, μὴ μὲ καταλάβῃ αἴφνης ὁ θάνατος ἀδιάθετον καὶ ἐπιθυμοῦσα, ἐν ὧσφ ἔχω ὑγιή νοῦν, τὰ διατάξω ἐγκαίρως τὰ μετὰ τὴν ἀποβίωσίν μου περὶ τὴν ἐγκαταληφθεῖσαν περιουσίαν μου, διορίζω τὰ ἐφεξῆς.

Δίδω πρὸς τὸν υἱόν μου Γεώργιον τὸ εἰς τὸν κάτω Λάκκο ραχίον διὰ χ ἄ ρ ι τ α.

Δίδω πρὸς τὴν θυγατέραν μου Καλὴν τὰ εἰς τοὺς Λάκκους κομμάτια· τὰ εἰς τὸ Στενὸν κομμάτια· τὰ εἰς τὴν Σκάλαν κομμάτια· τὴν εἰς τὰς Σιδώνας ραχιδῶν· τὰ εἰς τὴν Καππαρὴν Ἔργους κομμάτια· τὴν εἰς τὴν Ἀγίαν Εἰρήνην ταύλαν β α π τ ι σ τ ῖ κ ι ὄ ν μου· ὑποκάμισα γυναικία τέσσαρα, 6 εράφια, 6 σουμαράκια, κριτικόν, Σηλάτα(;)· δύο πετζέται· μίαν σκέπην· μίαν μουστουχίαν· ἐν σινδόιον μιτερὸν· δύο εἰκόνας ἀγίων· τὸν εἰς τὸ χῶμα ἡμισυ κῆπον. Δίδω πρὸς τὸν υἱόν μου Νικόλαον τὰ εἰς τὸ Χαλεπὸν Ἔργους κομμάτια· ὁ σύζυγός μου Ζαχαρίας θέλει κρατήσῃ διὰ γ ε ρ ο ν τ ο μ ο ῖ ρ ι ὄ ν του τὴν εἰς τὸ Δάλιον ταύλαν καὶ τὸν εἰς τὰ Ἡλιοπούρα ἐπάνω μεριάς ἀβράμυθαν καὶ τὸν ἐπάνω δρὺν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν αὐτοῦ θάνατον, νὰ μένουσιν πρὸς τὴν θυγατέραν μου Εἰρήνην.

Δίδω πρὸς τὴν θυγατέραν μου Εἰρήνην τὴν ἐπίλοιπον κινήτην τε καὶ ἀκίνητον περιουσίαν μου ἐλευθέρην, ὡς καὶ τὸ ὀσπήτιόν μου, πλησίον τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ἕτερον ὀσπήτιον β α π τ ι σ τ ῖ κ ι ὄ ν μου ἀπὸ τὴν Καλὴν Κατελάνου, ἣτις ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ πρὸς τὸν πατέρα της γρόσια χίλια, ἀοιθ. 1.000, διὰ πέντε ἔτη ἄτοκα, ἀφ' οὔ τὴν ὑπανδρεύσῃ.

Ταῦτα πάντα διέταξα ἐν τῇ παρουσίᾳ διαθήκῃ μου σῶας ἔχουσα τὰς φρένας, ἐκτελεστήν τῆς ὁποίας ἀφίνω τὸν σύζυγόν μου Ζαχαρίαν, τὸν ὁποῖον ἐξορκίζω ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐκτελέσῃ ἀκριβῶς καὶ πιστῶς, τὰ παρ' ἐμοῦ ἐνταῦθα διαταττόμενα.

Ἐν Νισύρω τῇ 21 Μαΐου 1859

Μαρία Νικολάου Γρηγορίου διέταξα τὰ ἄνωθεν, ὑπογραφομένη παρὰ τοῦ ἀνδραδέλφου Νικολάου Πετουβῆ.

Ἰωάννης Χατζῆ Ἀνωτίου θεάται(;) παρών.

Ὁ τοῦ ἀγίου Ρόδου Ἐπίτροπος Ἀρ. Νφ. (Νεόφυτος).

Ν. Σακελλαρίδης γραφεὺς τῆς παρουσίας ὁ Νοτάριος

(Ἀπὸ τὸν «Κώδικα Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου Διαθήκαι καὶ Πωλητήρια 1858 - 1885», σ. 10).

5. ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ

Ἰωάννου Νικολάου καὶ συζύγου του Μαρίας Ἰωάννου,

4 Ὀκτωβρίου 1857

Ὁ ὑποφαινόμενος Ἰωάννης Νικολάου μετὰ τῆς συζύγου μου Μαρίας Ἰωάννου, ἐπειδὴ μέλλομεν νὰ συνάψωμεν εἰς γάμον τὴν θυγατέραν μας Καλὴν μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Ἰωάννου Καραβάκη, τὴν εὐχόμεθα, πρῶτον ὅλα τῆς συζυγίας τὰ ἀγαθὰ καὶ ἐπομένως τῆς δίδομεν λό γ ω π ρ ο ι κ ὸ ς τὴν ἀκόλουθόν μας περιουσίαν.

Τῆς δίδωμεν τὸ ὀσπήτιόν μας εἰς τὸν Πατομόν, ἓνα παλαιὸν πάγκον, ἐν ζεῦγος μύλους, εἰκόνας τέσσαρας, πιᾶτα ὀκτώ, τζανάκια δώδεκα, ἐν τραπέζιον ξύλινον, ἐν στρῶμα, σινδόνιον μέγα ἐν, ἐν δεύτερον καὶ ἐν μιτερόν. μαξελάρια τέσσαρα, σκέπες τρεῖς, μουστουχῆς τέσσαρες, πετζέται τέσσαραι, ὑποκάμισα γυναίκια δεκατρία, σφηδόματα τέσσαρα, σκούφιες τρεῖς, φουστάνιον ἐν, μανδήλια τρία, βέργες μαργαριταρένιες ζεύγη δύο, τὸ ἐν χρυσοῦν τὸ ἄλλον ἀργυροῦν, σχέτες ζεύγη πέντε χρυσεῖς, φουσκιά ζεῦγος ἓνα, δύο ζεύγη φουσκιά πλατεῖα μὲ ἄλισιδια, βελόναν μίαν μικρὰν, κουμπία μικρὰ ὀκτώ, ζωστικὸν ἐν ἀργυροῦν, κιούπια μεγάλα τρία· τὴν στέρναν τοῦ ὀσπιτητίου· νὰ πίνωμεν νερὸν ἀπὸ αὐτὴν ἐν ὅσον ζῶμεν.

Τὸ χωράφιόν μας εἰς τὸν Κάμπον· τὸ λάκωμα εἰς τὸ Δάλι, τὸ χωράφιον εἰς τὰς Μέσαις· τὸ χωράφιον εἰς τὸ Ἀχερόνι μὲ τὴν ἀποστροφὴν καὶ στέρναν καθὼς καὶ τὴν κρεπτὴν μὲ δύο ἀγγεῖα, τὴν πλαγίαν εἰς τοῦ Μουλούδη· τὸ ἀμπέλιον εἰς τὸ Διμενάρι, τὴν εἰς αὐτὸ κρεπτὴν μὲ ἀγγεῖα κρασικὰ τέσσαρα· τὸ λαγκάδιον εἰς τὴν Λιούραν, τὴν πλαγίαν εἰς τὴν Ἀκροτήραν· τὸ χωράφιον εἰς τὰ Ὀμμάτια μὲ τὴν ἀποστροφὴν καὶ δύο στέρναις εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ κάτω τὸ λαγκάδιον, ἕως καὶ τὸ δουλευμένον χωράφιον, καθὼς καὶ τὴν στέρναν τῆς ἐκκλησίας. τὸ λαγκάδιον εἰς τὴν Γραμματικὴν· τὰ δύο χωράφια εἰς τὸν Ἅγιον Ἡλίαν· τὸ χωράφιον εἰς τοῦ Ραπανᾶ· τὸ χωράφιον εἰς τὸν Σταυρόν μὲ τὴν ἀποστροφὴν καὶ στέρναν· τὸ χωράφιον εἰς τὰ Ἡλιόπηρα· τὸ χωράφιον εἰς τὸ Καμπί· τὸ χωράφιον εἰς τὰ Φρονιά· τὴν πλαγίαν εἰς τὸν Καταβρόν τοῦ Ἄργου. τὸ χωράφιον εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην· ἐν ζεῦγος βοῶν ἀρσενικὸν καὶ θύλη καὶ ἕτερον μικρὸν θυλικὸν καὶ μίαν ὄνον· γουρούνια μικρὰ δύο· τέξερα δύο μέγαν καὶ μικρὸν καὶ ἐν τυγάμιον· ἀξίαι τρεῖς, λοῦρα ζεῦγος ἐν, ὑνία τρία. κῆπον ἓνα· κελλαρότοπον εἰς τὸ Κάστρον ἓνα. Δίδω καὶ μέρος μου ὁ εἰρημένος Ἰωάννης πρὸς τὴν θυγατέραν μου, ἓνα τσαμουχᾶν, ἐν σεντούκιον καὶ ἐν μανδήλιον.

Κρατίζομεν εἰς τὴν παντελὴ ἐξουσίαν μας τὸ χωράφιον εἰς τὰ Ὀμμάτια ἀπὸ τὰ ἀργελλάκια μέχρι τοῦ δρόμου τῆς ἐπάνω μεριάς.

Κρατίζομεν γ ε ρ ο ν τ ο μ ο ῖ ρ ι ο ν τὸ ἐπάνω κομάτιον εἰς τὸ

Καμπὶ καὶ τέσσαρας σ υ κ ι ἄ ς ἀπὸ κάτω, εἰς τὸ μέρος τοῦ δρόμου, καὶ ἕνα ἐ λ ι θ α ν τὴν ἐπάνω ἐ λ ι ἄ ν εἰς τὴν Λινοῦραν· ἀπὸ τὸ πηγάδιον τοῦ κήπου ἕως εἰς τὸν δρόμον. Κρατίζομεν προσέτι καὶ τὸ κ α ζ α ν α ρ ῖ ο ν εἰς τὸ Ἄχερόνιον καθὼς καὶ τὸ χ ω ρ ἄ φ ι ο ν καὶ τὰ καζαναεὺή καὶ ὁ Γαμβρός μας καὶ ἀποθανόντος ἐμοῦ τὰ μένη τὸ καζαναριὸν καθὼς καὶ τὸ ρακοκάξανόν μου εἰς τὴν θυγατέραν μας.

Δίδω ὁ Κωνσταντῖνος Ἰωάννου Καραβάκης πρὸς τὸν πενθερόν μου Ἰωάννην γρ. διακόσια πενήντα, ἀριθ. 250.

Ταῦτα πάντα παραχωροῦνται οἰκείᾳ βουλή καὶ θελήσει εἰς τὰ τέκνα μας, ἀπαλλοτριούμεθα αὐτῶν ἡμεῖς τε καὶ οἱ κληρονόμοι μας καὶ μεταβαίνουσιν εἰς τὴν παντελῆ αὐτῶν ἐξουσίαν, εἰς τοὺς ὁποίους εὐχόμεθα ὁμόνοιαν, εὐτεκνίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην εὐτυχίαν. Ὅθεν ἔγινεν τὸ παρὸν προικοσύμφωνον παρόντων τῶν συνυπογραφομένων, ὅπερ θέλη ἔχειν ἰσχὺν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ κριτηρίῳ.

Ἐν Νισύρῳ τὴν 4ην Ὀκτωβρίου 1857, Ἰωάννης Νικολάου μετὰ τῆς συζύγου μου Μαρίας ὑπογραφόμεθα ὡς ἀγράμματοι παρὰ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Σπηλιανῆς Μακαρίου.

Μ. Παρθενιάδης παρὸν

Χη Νικήτας Σακέλλης παρὸν

Παῦλος Γεωργίου παρὸν

Ὁ δήμαρχος Διακο Ἀντώνης

Ἰάκωβος ἀδελφός του ὑπογράφωμαι παρὰ τοῦ Ἡγουμένου Μακαρίου καὶ δίδω καὶ ἐν ἐφάπλωμα τοῦ ἀδελφοῦ μου Κωνσταντῖνου.

Γρηγόριος Γεωργίου διὰ χειρὸς τοῦ ἰδίου, δίδω καὶ ἐγὼ ἐν φουστάνι χασεδένιον ἄσπρον εἰς τὴν νεόνυμφον Καλὴν ἀνεψιὰν τῆς συζύγου μου.

Κωνσταντῖνος ὁ θεῖος της διὰ χειρὸς τοῦ ἰδίου, δίδω εἰς τὴν αὐτὴν ἐν μανδίλιον.

Ν. Σακελλαρίδης γραφεὺς τοῦ παρόντος ὁ Νοτάριος.

(Ἀπὸ τὸν «Κώδικα Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου Προικοσύμφωνα 1857-1894», σ. 5-7).

6. ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ

Ἀσιμήνας Χατζῆ Γεωργίου Γενᾶ, 4 Ὀκτωβρίου 1889

Σήμερον τὴν τετάρτην Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους χίλια ὀκτακόσια ὀγδόντα ἐννέα ἐγὼ ἡ ὑποφαινομένη Ἀσιμήνα Χατζῆ Γεωργίου Γενᾶ π ρ ο ι κ ῖ ζ ω συνάμα εἰς τὸν ν ῖ ὄ ν μου Γεώργιον Νικολάου Συρριώτου καὶ τὸν ὅποιον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ γάμου του, τοῦ γινομένου κατὰ τὸ ἔτος 1880 Σεπτεμβρίου 2 δὲν τῷ ἐπροίκισα, ὡς ἐκ τούτου τῷ παραχωρῶ σήμερον ἐκ τῆς προικισθείσης μοι μητρικῆς κτηματικῆς περιουσίας μου το εἰς Ἅγιον Ἰωάννην

ἐπάνω χωράφιον μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ κρυπτῆς μετὰ δύο ἀγγεῖα ὡς καὶ τὸ εἰς Μασουρωτὸν χωράφιον, ἐξ ὧν κρατίζω διὰ γερωντομοίριόν μου τὸ κάτω λάκκωμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τὰ ἐλαϊόδευδρα τῆς ἔξω μεριᾶς τῆς ἐπάνω ταύλας.

Ταῦτα πάντα οἰκεία μου βουλῇ καὶ θελήσει προικοδοτῶ τῷ νιῷ μου Γεωργίῳ εὐχόμενη ἵνα, καὶ οὗτος προικοδοτίσῃ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ.

Εἰς ἔνδειξιν συνετάχθη τὸ παρόν, ὅπερ ὑπεγράφη παρ' ἐμοῦ τῆς προικισάσης, ἐμαρτυρήθη παρὰ τῶν ὑποφαινομένων ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ ἐβεβαιώθη παρὰ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου.

Ἐν Νισύρῳ τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου 1889

Οἱ παρόντες

Νικόλαος Γενᾶς

Κ. Ν. Σακλαρῆς

Ἰάκωβος Γ. Καφεζῆς

Π. Ν. Σακλαριδῆς

Ν. Κωνσταντινίδης

Ἰάκωβος Χ. Δημητρίου

Παπᾶ Πασχαλῆς

Ν. Τσατσαρώνης

Νικόλαος Μ. Ζαπέτας

Βασίλειος Ν. Τσατσαρώνης

Ἡ προικίσασα

Ἀσιμῆνα Χατζῆ Γεωργίου Γενᾶ

ὑπογραφομένη

διὰ τοῦ νιῷ μου Βασιλείου

Ν. Τσατσαρώνη

Ὁ τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Ἐπίτροπος

Ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος

(Ἀπὸ τὸ πρωτότυπο τῆς συλλογῆς Εἰρήνης Ἀριστομένη Βρούζου).

7. ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΘΙΜΩΝ ΔΗΜΟΥ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ ΝΙΣΥΡΟΥ*

Κεφάλαιον Ι'

Περὶ Πνευματικῆς Συμβουλίου

Ἄρθρ. 48. Το Πνευματικὸν Συμβούλιον Νισύρου ἀποτελεῖται ἐκ πέντε μελῶν, ἥτοι τεσσάρων λαϊκῶν, ὑπὸ τῆς Κοινότητος ἐκλεγομένων, καὶ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, προεδρεύοντος αὐτοδικαίως.

* Απόσπασμα ἀπὸ τῆ μελέτη - κωδικοποίηση τοῦ Ἐμμανουὴλ Ι. Καρπαθίου με τὸν τίτλο «Θεμελιώδεις διατάξεις ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν Καταστατικὸν Ὀργανισμὸν τῆς Κοινότητος Μανδρακίου», που δημοσιεύθηκε στὴν ἐφ. «Δωδεκανησιακὴ Αὐγή», φ. 73, 74 καὶ 75 τοῦ 1923.

(Εγκύκλιος περί προνομίων του 1891. Κανονισμός Πνευματ. Συμβουλίου Νισύρου υπό χρον. 7 Ιουλ. 1877. Επιστολή της Α. Σ. του Μητροπολίτου Ρόδου Αποστόλου προς την εν Νισύρω Αρχιερατικήν Επιτροπήν υπό χρον. 31 Ιανουαρ. 1923. Πρακτικά Πνευματικού Συμβουλίου από Ιουλίου 1877 μέχρι σήμερον).

Άρθρ. 49. Περί της δικαιοδοσίας εν γένει και της λειτουργίας του Πνευματικού Συμβουλίου ισχύει ειδικός Κανονισμός από 7 Ιουλίου 1877, πληρ του 5ου άρθρου, εφ' όσον τούτο λειτουργεί ως Μικτόν Εκκλησιαστικόν Δικαστήριον.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 7 Ιουλίου 1877. Επιστολή της Α. Σ. Μητροπολίτου Ρόδου Αποστόλου προς την εν Νισύρω Αρχιερατικήν Επιτροπήν από 31 Ιανουαρίου 1923).

Άρθρ. 50. Νόμοι εν χρήσει είναι το Ρωμαϊκόν δίκαιον, ήτοι τα Βασιλικά και ο Αρμενόπουλος, αι Νεαραί προς δε αι Πατριαρχικάι και Συνοδικαί αποφάσεις και εγκύκλιοι, καθώς και τα έθιμα του τόπου.

(Δίκαια Οικουμ. Πατριαρχείον εν Κλειδί Οθωμ. Νομοθεσίας σελ. 128 - 162. Οδηγία περί του πως δεί διεξάγεσθαι τας εκάστοτε εμπιπτούσας διαφοράς εν τοις Εκκλησιαστικοίς και Μικτοίς Δικαστήριοις του κλίματος του Οικουμενικού Θρόνου. Εν Κων/πόλει 1899. Πρακτικά Πνευματικού Συμβουλίου από 1877 μέχρι σήμερον).

Άρθρ. 51. Το Πνευματικόν Συμβούλιον υποχρεούται εις ετήσιον επίδομα υπέρ των Σχολών. (Πρακτ. Γεν. Συνελ. 24 Ιουλ. 1885 - 1 Αυγ. 1884).

Άρθρ. 52. Το Πνευματικόν Συμβούλιον επιλαμβάνεται διαιτητικώς πάσης υποθέσεως, άν οι διάδικοι από κοινής συμφωνίας θέτουσιν εις την κρίσιν αυτού.

(Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου από 1877 μέχρι σήμερον).

Άρθρον 53. Τας εν άρθρω 5 του Κανονισμού του Πνευματικού Συμβουλίου διαλαμβανομένας υποθέσεις δικάζει ειδικόν Πνευματικόν Δικαστήριον εκ δύο ιερέων υπό την προεδρίαν του Αρχιερατικού Επιτρόπου, αι δε αποφάσεις προ της κοινοποιήσεως υπόκεινται εις την έγκρισιν της Α.Σ. Μητροπολίτου Ρόδου.

(Ρηθείς κανονισμός — Επιστολή της Α.Σ. του Μητροπολίτου Ρόδου Αποστόλου προς την εν Νισύρω Αρχιερατικήν Επιτροπήν, υπό 31 Ιαν. 1923).

Κεφάλαιον ΙΑ'

Περί τοπικών εθίμων

Άρθρ. 54. Η πρωτοκόρη λαμβάνει όλην την μητρικήν περιουσίαν ως προίκα· η δευτεροκόρη την επίκτητον (αγοραστήν) ή κληρονομικήν περιουσίαν

του πατρός, τα δε λοιπά τέκνα λαμβάνουσι κατ' επιείκειαν κτήματά τινα ασημάντου αξίας. Η χρηματική περιουσία του πατρός δεν δεσμεύεται υπ' ουδενός εθίμου.

(βλ. και Πρακτ. Πνευματικού Συμβουλίου 1885).

Άρθρ. 55. Η χάριτα: Κατά την σύνταξιν του προικοσυμφώνου ο πατήρ, συνήθως δε και η μήτηρ, δίδουσι εις τον πρωτότοκον υιόν ανά έν εκ των καλύτερων κτημάτων αυτών ως χάριν. Αναγράφονται δε ταύτα εν τω προικοσυμφώνω της μελλονόμενου πρωτοκόρης.

(Πρακτ. 27 Ιουλίου 1885).

Άρθρ. 56. Η πρωτοκόρη είναι ο μόνος κληρονόμος της μητρός επί των αδιαθέτων και απροικιστων κτημάτων αυτής.

Άρθρ. 57. Έγγαμον αδελφόν, ή έγγαμον αδελφήν· αποθανόντας ακλήρους δεν κληρονομεί ο επιζών σύζυγος ή η επιζώσα σύζυγος αλλ' οι αναγκαίοι κληρονόμοι αυτών.

Άρθρ. 58. Κατά την σύνταξιν του προικοσυμφώνου δύναται ο πατήρ ή η μήτηρ ή και αμφότεροι να κρατήσωσιν οσαδήποτε κτήματα θελήσωσιν, ίνα νέμονται αυτά δια βίον· μετά θάνατον αυτών περιέρχονται εις τους προικισζόμενους. Τα κρατούμενα κτήματα καλούνται γεροντομοίρι.

(Πρακτικά Πνευματικού Συμβουλίου 27 Ιουλίου 1877, 28 Ιουλ. 1884, 28 Αυγούστου 1895, 22 Ιουλ. 1897, 15 Ιουλίου 1916).

Άρθρ. 59. Γυναίκομοίρι: Εν περιπτώσει αποβιώσεως ακλήρου του συζύγου η επιζώσα σύζυγος λαμβάνει ως νόμιμον μοίραν έν εκ των ακινήτων κτημάτων αυτού υπό την απόλυτον κυριότητα αυτής.

(Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 14 Ιουλίου 1877, 15 Ιουλ. 1880, 23 Ιουλίου 1880).

Άρθρ. 60. Ανδρομοίρι: Εν περιπτώσει αποβιώσεως ακλήρου της συζύγου ο επιζών σύζυγος λαμβάνει ως νόμιμον μοίραν υπό την απόλυτον κυριότητα αυτού έν κτήμα εκ της ακινήτου περιουσίας της συζύγου του, έστιν ότε κατ' εκλογήν αυτού.

(Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 26 Ιουλίου 1885, 27 Ιουλίου 1885, 25 Ιουλίου 1890, 4 Αυγ. 1894, 22 Ιουλίου 1897).

Άρθρ. 61. Οι προικισθέντες δεν υπεισέρχονται ως κληρονόμοι ου μόνον εις την των αποβιωσάντων γονέων σωζομένην περιουσίαν, αλλ' ουδέ εις την των αδελφών, εφ' όσον υπάρχουσι μη προικισθέντες (Πρακτ. 27 Ιουλίου 1885).

Άρθρ. 62. Εάν τις, αφού προίκιση ή διαθέση την περιουσίαν αυτού, κρατήση εξ αυτής κτήμά τι επί χρέει μετά τον θάνατον αυτού οι κληρονόμοι του δεν έχουσι δικαίωμα επί του κτήματος, αλλ' είναι τούτο υπόλογον δια το χρέος. (Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 29 Αυγούστου 1895).

Ἄρθρ. 63. Ἡ προικισθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς κόρη δεν ἔχει δικαίωμα να ζητήσῃ κληρονομίαν, του δικαιώματος τούτου ἀνήκοντος τη επιζώσῃ και μη προικισθεῖσῃ ὑπὸ τῆς μητρὸς ἀδελφῆ (Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 18 Ιουλ. 1901, 8 Αυγ. 1914).

Ἄρθρ. 64. Προκειμένου λόγου περὶ πατρικῆς κληρονομίας: δεν δικαιοῦται ἡ πρώτη ἀδελφῆ, οὐδέ οἱ νόμιμοι κληρονόμοι αὐτῆς, να λάβῃ μερίδιον εκ τῆς περιουσίας του ἀδιαθέτως ἀποβιώσαντος πατρὸς, ως προικισθεῖσα δι' ολοκλήρου τῆς μητρικῆς περιουσίας· οὐδέ δύναται ὡσαύτως να κληρονομήσῃ εκ τῆς τοιαύτης πατρικῆς περιουσίας, ἀνηκούσης εἰς ἀκλήρως ἀποθανόντα ἀδελφόν αὐτῆς.

(Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 30 Ιουλίου 1905).

Ἄρθρ. 65. Ὁ προικισθεῖς ὑπὸ του πατρὸς αὐτοῦ δεν ἔχει δικαίωμα, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι και ἄλλοι ἄρρενες κληρονόμοι ἀπροίκιστοι ἢ ἀπροίκιστος δευτεροκόρη, εἰς συμμετοχὴν κληρονομίας, καταληφθείσης ἀδιαθέτως ὑπὸ του πατρὸς αὐτοῦ. (Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 15 Ιουλίου 1916).

Ἄρθρ. 66. Ἐν περιπτώσει προικίσεως τῆς δευτεροκόρης: ἡ ἀδιάθετος πατρικὴ περιουσία περιέρεχεται εἰς τους ἄρρενας κληρονόμους.

(Ἀποφ. Πνευμ. Συμβουλίου ὑπ' ἀριθμὸν 1 τῆς 16 Νοεμβρίου 1922).

Ἄρθρ. 67. Το γονικὸ στο γονικὸ: Ἀποθνήσκει γυνὴ τις μετὰ τον τοκετόν· ἀποθνήσκει δε και το τέκνον μετὰ τον θάνατον τῆς μητρὸς· ἐνὸ κατά τον νόμον κληρονομεῖ ο πατήρ το τέκνον, κατά το ἔθιμον τούτο ἡ περιουσία δέον να ἐπανέλθῃ εἰς τον προικίσαντα· ἐκλιπόντων δε των προικισάντων, ἡ περιουσία περιέρεχεται εἰς τους πλησιεστέρους συγγενεῖς.

Ἄρθρ. 68. Το θηλυκὸ στο θηλυκὸ· το ἀρσενικὸ στο ἀρσενικὸ: Μη ὑπαρχούσης δευτεροκόρης λαμβάνει ο πρωτότοκος υἱὸς τὴν περιουσίαν του πατρὸς, καθὼς ἡ πρωτοκόρη λαμβάνει τὴν κληρονομίαν τῆς μητρὸς. Ὅταν δε πρόκειται να κληρονομήσουν ἀδελφοὶ ἀδελφόν, ἀνεψιοὶ θεῖον ἢ ἐξάδελφοι ἐξαδέλφους, διανομὴ γίνεται μεν κατά ρίζας και κατά κεφαλὴν, ἀλλὰ κτήμα προερχόμενον ἀπὸ ἀρσενικόν μέρος θα λάβῃ κληρονόμους ἄρρενος γένους, προερχόμενον δε ἀπὸ θηλυκού γένους θα λάβῃ κληρονόμοι θήλεως γένους.

Ἄρθρ. 69. Οὐδέποτε κληρονομεῖ ἀδιαθέτως ο σύζυγος τὴν σύζυγον και τὰνάπαλι, ἐν περιπτώσει μη ὑπάρξεως τέκνων. Ἀφαιρουμένης τῆς νομίμου μοίρας, ἡ περιουσία ἐπιστρέφει εἰς τους προικίσαντας και τούτων ἐκλιπόντων εἰς τους πλησιεστέρους νομίμους κληρονόμους.

Ἄρθρ. 70. Τελουμένου του ἀρραβώνος ο μνηστήρ και ἡ μήτηρ αὐτοῦ δίδουσι συνήθως εἰς τὴν μνηστὴν προγαμαίαν δωρεάν. Ἐν περιπτώσει θανάτου του συζύγου, ἡ δωρεὰ αὐτὴ μεταβιβάζεται ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τον πρωτότοκον υἱόν του και οὕτω καθεξῆς: Μη ὑπάρχοντος ὁμως τέκνου, ἡ προγα-

μιαία δωρεά επιστρέφει εις τους δωρήσαντας ή τους αναγκαίους κληρονόμους αυτών, και τούτων εκλιπόντων, εις τους πλησιέστερους συγγενείς.

Άρθρ. 71. Το δίκαιον της προτεραιότητος: 'Όταν πωλήται κτήμα τι υπό συγγενούς, δικαίωμα προτεραιότητος αγοράς κέκτηται ο πλησιέστερος συγγενής και όταν ακόμη υπάρχη πωλητήριοι εις ξένον ή μεσολαβεί μακροχρόνιος νομή υπό ξένου, εάν συντρέχωσι λόγοι ανηλικιότητος του αμέσως δικαιούχου μετά προδήλου εκμεταλλεύσεως εις βάρος του δικαιούχου τούτου, ή αν η πώλησις εγένετο εν αγνοία των ενδιαφερομένων συγγενών αι πράξεις αύται κηρύσσονται άκυροι, εφαρμόζεται το δίκαιον της προτεραιότητος.

(Πρακτ. Πνευματικού Συμβουλίου 7 Ιουλίου 1915, 16 Ιουλίου 1916).

3. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Ο θεσμός του Κτηματολογίου ως βιβλίου καταγραφής της ακίνητης περιουσίας και κυρίως της *γεωργικής γής* στη Δωδεκάνησο, φαίνεται να πρωτοεφαρμόστηκε τον 18ο αιώνα, στην αρχή από τις *Ἐκκλησίες* και τις *Κοινότητες*, και στη συνέχεια και παράλληλα από το επίσημο *᾽Οθωμανικό κράτος*, που θέσπισε και εφάρμοσε το *Αυτοκρατορικό Κτηματολόγιο*.

Οι Εκκλησίες και τα Μοναστήρια της Δωδεκανήσου, που από τα χρόνια των Ιπποτών διατηρούσαν ακίνητη περιουσία¹, όταν με τον καιρό η περιουσία τους μεγάλωσε με τις προσφορές αφιερωμάτων σε σπίτια και χωράφια από τους ευσεβείς χριστιανούς για την «ψυχική σωτηρία»², χρειάστηκε να την καταγράψουν σε ειδικά βιβλία, τα λεγόμενα «κτηματολογικά βιβλία» ή απλά «κτηματολόγια», για να την ελέγχουν και να τη διαχειρίζονται. Στα βιβλία αυτά καταγράφονταν τα κτήματα και τα μετόχια που βρίσκονταν όχι μόνο στην περιφέρεια της Εκκλησίας, της Μονής ή του Μοναστηριού, αλλά και σε άλλα μέρη. Ο Ἅγιος Παντελεήμονας της Τήλου, εκτός από τα κτήματα που κατείχε στο νησί και ήταν καταγραμμένα στο «Κτηματολόγιον της Ιεράς Μονής περιέχον χωράφια τε και αμπελώνας» (Κώδικας της Μονής έτους 1864 Ιουλίου Κ' κεφ. στ), είχε ακίνητη περιουσία και στην Κρήτη, τη Σύμη, την Κάλυμνο, την Κω και τη Νίσυρο.³ Επίσης και η Μονή του Πανορμίτη της Σύμης είχε κτήματα στη Ρόδο, την Κώ, στην Κρήτη και τη Μικρά Ασία.⁴ Κτηματική καταγραφή (μερίδα) με ημερομηνία 26 Σεπτεμβρίου 1835 στο Κτηματολόγιο του Μανδρακίου Νισύρου έτους 1828 (έναρξης) υπάρχει και για τα κτήματα της Μονής Παναγίας της Σπηλιανής.

Ανάλογες κτηματολογικές καταγραφές με μορφή «κτηματολογίου» υπάρχουν και για την κτηματική περιουσία της Μονής του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου της Πάτμου.

1. Ζαχ. Τσιρμπανλή, «Μελέτες για την ιστορία της Ρόδου στα χρόνια των Ιπποτών», Θεσσαλονίκη 1970, σ. 11.

2. Εμμ. Καρπαθίου, «Ἀρχεῖον Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κῶ», τεύχος Β', Αθήνα 1960, σελ. 8.

3. Χάρη Κουτελάκη, «Αγ. Παντελεήμονας Τήλου», Αθήνα 1984, σ. 70 - 73.

4. Ι. Μ. Χατζηφώτη, «Ἡ Ἱερά Μονή Πανορμίτου Σύμης», Αθήνα 1978, σ. 65-67.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι στη Ρόδο και την Κω, όπου λειτουργούσαν *Χριστιανικές Ὁρθόδοξες Κοινότητες*, η καταγραφή των κτημάτων γινόταν από αυτές και πολλές φορές η εκκλησιαστική και η κοινοτική περιουσία, ιδιαίτερα η ακίνητη, ταυτίζονταν, αφού με την πρόσδοό της καλύπτονταν γενικότερες ανάγκες του πληθυσμού (συντήρηση σχολείων, εκπαίδευση κτλ.).¹

Τα εκκλησιαστικά ή μοναστηριακά «κτηματολόγια» λειτουργούσαν κυρίως σαν «μερίδες» σε γενικούς «κώδικες», που τηρούνταν στις Μονές και όπου καταχωρούνταν διάφορες εκκλησιαστικές πράξεις. Έτσι και από άποψη μορφής και από άποψη έκτασης, είχαν περιορισμένο ενδιαφέρον, που επικεντρωνόταν στη διασφάλιση, τον έλεγχο και τη διαχείριση της εκκλησιαστικής περιουσίας.

«*Μοναστηριακά κτηματολόγια*» (κώδικες) τηρούνταν από το 1836 και στη λοιπή Ελλάδα σαν επίσημα βιβλία καταγραφής της ακίνητης περιουσίας της Μονής, τα οποία, σύμφωνα με τον Κανονισμό των Μοναστηρίων του 1858, έπρεπε να ήταν και θεωρημένα από τον υπουργό των Εκκλησιαστικών.² Δεν αποκλείεται μάλιστα σε ορισμένες μονές της Δωδεκανήσου τα κτηματολόγια να τα σύνταξαν ηγούμενοι που ήρθαν από άλλα μέρη της Ελλάδας, όπου εφαρμόζονταν αυτά. Επίσης τηρούνταν και «*κοινοτικά κτηματολόγια*», όπως αναφέρει και ο Δ. Καρούσος σε μελέτη του περί κτηματολογίου.³ Αντίθετα με τα εκκλησιαστικά, τα «*κοινοτικά κτηματολόγια*», αφορούσαν δηλαδή το «κοινό», ήταν γενικά και περιλάμβαναν τα κτήματα που βρίσκονταν στα διοικητικά όρια της Κοινότητας, ανεξάρτητα αν ο κύριος του κτήματος ήταν δημότης της Κοινότητας ή ετεροδημότης. Στα κτηματολόγια αυτά καταγράφονταν τα κτήματα κατά ιδιοκτήτη, που διατηρούσε ξεχωριστή μερίδα - σελίδα, με τα στοιχεία του κτήματος (τοποθεσία-έκταση) και με τις επερχόμενες μεταβολές (μεταβιβάσεις, υποθήκες κτλ.). Αυτές οι μεταβολές, επειδή ήταν συχνές με προσθήκες και διαγραφές, καθιστούσαν, ύστερα από κάποια χρονική περίοδο (γύρω στα 50 χρόνια), δύσχρηστα τα βιβλία-μερίδες, με φυσικό επακόλουθο την ανάγκη ανασύνταξής τους. Γι' αυτό βλέπουμε κατά διαστήματα την ανασύνταξη των κτηματολογικών βιβλίων. Στην κατηγορία αυτή των κοινοτικών κτηματολογίων ανήκουν και τα «κτηματολόγια» της Κοινότητας (Δήμου) Μανδρακίου Νισύρου, που αποτελούν το αντικείμενο της πραγματείας μας. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι η έρευνά μας δεν μπόρεσε να εντοπίσει παρόμοια κτηματολόγια και σε άλλες

1. Εμμ. Καρπαθίου, «Εκκλησία Κω Δωδεκανήσου», τόμος Α', Βιβλίον Β', Αθήνα 1970, σ. 238 επ.

2. Κ. Μ. Ράλλη, «Εγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου», τεύχ. Α' 1927, σ. 246.

3. Δ. Καρούσου, «Μελέτη περί κτηματολογίου», Αθήνα 1898.

Κοινότητες της Δωδεκανήσου και ιδιαίτερα της Σύμης, της Χάλκης, της Καλύμνου, της Καρπάθου και του Καστελλορίζου, όπου υπάρχουν κοινοτικά αρχεία με κώδικες συναλλακτικών πράξεων, χωρίς ωστόσο ιδιαίτερα κτηματολογικά βιβλία. Από την άποψη λοιπόν αυτή η παρουσίαση των κτηματολογίων της Νισύρου μπορεί να «λειτουργήσει» και ως κίνητρο για την αναζήτηση παρόμοιων βιβλίων και σε άλλες Κοινότητες της Δωδεκανήσου στα χρόνια της δουλείας. Γιατί θα ήταν τολμηρό να υποστηριχθεί ότι κτηματολογικά βιβλία αυτής της μορφής τηρούσαν μόνο στη Νίσυρο.

Πέρα απ' αυτά τα «κτηματολόγια», που καθιερώθηκαν εθιμικά στα πλαίσια των δικαιοδοσιών που είχαν οι αυτοδιοικούμενες Χριστιανικές Κοινότητες με το καθεστώς των προνομίων και που ρύθμιζαν, σε συνδυασμό και με τους «κώδικες συναλλακτικών πράξεων», τις κτηματικές και κληρονομικές κυρίως σχέσεις των κατοίκων της συγκεκριμένης Κοινότητας, η Οθωμανική Αυτοκρατορία με τον νόμο του 1864 για την αναδιοργάνωση των διοικητικών περιφερειών (Βιλαετιών) της Αυτοκρατορίας, καθιέρωσε και το θεσμό του «*Αυτοκρατορικού Κτηματολογίου*» σε επίπεδο διοίκησης (νομαρχίας) και υποδιοίκησης (επαρχίας). Συγκεκριμένα ο νόμος «περί συστάσεως νομαρχιών» (1869) προέβλεπε σε κάθε νομαρχία «... *τήν διατήρησιν κατὰ τοὺς ειδικοὺς περὶ τοῦτου κανονισμοὺς, κτηματολογίου, ἤτοι τῶν ἐγγυωρίων καθολικῶν βιβλίων τῶν τε κτημάτων καὶ γαιῶν καὶ τὰ εἰς ταῦτα ὑπαγομένων, ὡς καὶ τοῦ εἶδους, τοῦ ποσοῦ καὶ τῶν ἐτησίων προσόδων καὶ ὠρισμένων φόρων αὐτῶν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ καταχώρησιν τῶν εἰς ταῦτα ἐπιγνωμένων μεταβολῶν, ἤτοι πωλήσεων ἢ μεταβιβάσεων αὐτῶν ...*». (ἄρθρο 31). Επίσης ο ίδιος νόμος πρόβλεπε και για κάθε επαρχία «... *τὴν καταγραφὴν τῶν κτημάτων ...*» (ἄρθρο 47).¹

Η ύπαρξη τέτοιων Κτηματολογίων, αποδεικτικού τύπου κατά το γερμανικό σύστημα, βεβαιώνεται στα Δωδεκάνησα και συγκεκριμένα στη Ρόδο, όπου από το 1876 τηρούσαν βιβλία γενικού κτηματολογίου.² Το «*Ημερολόγιον της Νομαρχίας του Αρχιεπαλάου*», έτος Εγείρας 1304 (1886 - 1887), αναφέρει ότι στη Νομαρχία της Ρόδου λειτουργούσε «*Κτηματολόγιον*» με διευθυντή, τρεις γραμματεῖς «των εκάστοτε υποθέσεων» και έναν καταστιχοφύλακα, και άλλο στην Υποδιοίκηση της Κω με τρεῖς γραμματεῖς. Επίσης και στην Επαρχία της Λίνδου υπηρετούσε ένας υπάλληλος του Κτηματολογίου. Όλοι τους ήταν Τούρκοι.³ Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι η Οθω-

1. Δ η μ. Ν ι κ ο λ α ἰ δ ο υ, «Οθωμανικοί κώδικες, ἤτοι συλλογὴ ἀπάντων τῶν νόμων τῆς Ὁθωμ. Αὐτοκρατορίας, διαταγμάτων, κανονισμῶν, ὁδηγιῶν καὶ ἐγκυκλίων», τόμος Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1890, σ. 2946 - 2951.

2. Α χ. Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ἰ δ η, «Το Ροδιακόν Κτηματολόγιον» Αθήνα 1971, σ. 5.

3. «*Ημερολόγιον Νομαρχίας του Αρχιεπαλάου*», Νομαρχιακόν Τυπογραφεῖον (Χίος), έτος Εγείρας 1304 (1886 - 1887), σ. 98, 158 καὶ 165.

μανική Αυτοκρατορία υπήρξε πρωτοπόρος στην εισαγωγή του θεσμού του «κτηματολογίου», γιατί με αυτόν ευκολότερα παρακολουθούσε τις «δημόσιες γαίες» και τα βακουφικά «αφιερώματα» και ακόμα μπορούσε να ελέγχει τους έγγειους φόρους και άλλες προσόδους της κτηματικής περιουσίας, που αποτελούσαν σημαντικά έσοδα του κράτους.

Στα Οθωμανικά κτηματολογικά βιβλία (Δεφτέρ Χανέ), που τηρούνταν στη Νομαρχία της Ρόδου και στην Υποδιοίκηση της Κω, καταχωρούνταν οι «δημόσιες γαίες» (εραζί εμιριέ), που ανήκουν στο Οθωμανικό κράτος, τα «βακουφικά» ακίνητα (ταχισάτ καμπιλιδέν), που ανήκουν στα «ευσεβή καθιδρύματα» (βακούφ) και τα ιδιωτικά ακίνητα. Με βάση τα στοιχεία των βιβλίων αυτών το Αυτοκρατορικό Κτηματολόγιο εξέδιδε τίτλους είτε *ιδιοκτησίας - κυριότητας* (χουζέτια), είτε *έξουσιασης - κατοχής* (ταπιά) προς διηλεκτή μίσθωση.¹ Στο Παράρτημα δημοσιεύουμε δύο τέτοιους τίτλους κατά μετάφραση του συνεργάτη του ΙΜΧΑ (Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου) ιστορικού Αναστάσιου Ιορδάνογλου, τα οποία αναφέρονται σε κτήματα της Νισύρου. Ο ένας τίτλος αφορά τη μεταβίβαση της κυριότητας κτήματος της νησίδας Γιαλί στην Κοινότητα Μανδρακίου Νισύρου,² όπου υπάρχει το Αυτοκρατορικό μονόγραμμα του Σουλτάνου Αβδουλαζίζ, με εκδότη του τίτλου τη διεύθυνση του Αυτοκρατορικού Κτηματολογίου, με αριθμό βιβλίου του καταλόγου αποδείξεων 1 και αριθμό φύλλου 74 με χρονολογία 1869 και με το στερεότυπο αιτιολογικό της παραχώρησης ότι δεν δόθηκε παλαιότερα στους κατοίκους και ότι βρίσκεται μακριά από τις καλλιεργημένες ή κατοικημένες εκτάσεις. Γι' αυτόν τον τίτλο και για άλλους παρόμοιους που αναφέρονται στο «Κτηματολόγιο» του 1828 γίνεται λόγος στο οικείο κεφάλαιο. Ο άλλος τίτλος, με χρονολογία 17 Ιουνίου 1888, αφορά δικαίωμα κατοχής χωραφιού από τον Μιχαήλ Φωτιάδη που βρίσκεται στο Μανδράκι της Κωμόπολης Ιντζιρλί (Νισύρου) και που εκδόθηκε σε εκτέλεση σχετικής απόφασης (προφανώς διεκδικητικής) του Πρωτοδικείου Κω.

Όπως φαίνεται από το περιεχόμενο και των δύο τίτλων και από την αναφορά σε καταλόγους αποδείξεων του κτηματολογικού βιβλίου, ο θεσμός του επίσημου «Αυτοκρατορικού Κτηματολογίου» στηριζόταν σε αποδεικτικά στοιχεία (πωλητήρια, διαθήκες, δωρεές, δικαστικές αποφάσεις κτλ.), που διασφάλιζαν τις κτηματολογικές σχέσεις εκείνων που κατέφευγαν στις υπηρεσίες του, όταν οι σχέσεις αυτές και ιδιαίτερα οι διαφορές δεν ρυθμι-

1. Παύλου Β. Θεοδωροπούλου, «Τὸ ἰσχύον ἐν Δωδεκανήσῳ δίκαιον», Αθήνα 1981, σ. 155 επ.

2. Η Κοινότητα δεν μνημονεύεται στον τίτλο, όμως αναφέρεται στο συνοποσχετικό των δωρητών - ιδιωτών, που καταχωρείται στο βιβλίο «Καταγραφῆς γῆς γεωργουμένης τε καὶ ἐξουσιαζομένης ὑπὸ τῶν ἐν Μανδρακίῳ χωρίῳ τῆς Νήσου Νισύρου οἰκούντων Χριστιανῶν», Ἔτος 1828, Νοέμβριος 17, σ. 282 επ.

ζονταν από τα «Κοινοτικά Κτηματολόγια». Πρέπει να σημειώσουμε ότι ο προσδιορισμός των ορίων των κτημάτων στα κτηματολόγια της εποχής αυτής γινόταν με αναφορά στις παρακείμενες ιδιοκτησίες (όνομα ιδιοκτήτη) ή σε φυσικά όρια (θάλασσα, βουνό, ποταμός, δρόμος κτλ.).

Η κατάληψη της Δωδεκανήσου από τους Ιταλούς το 1912, είχε τις επιπτώσεις της και στο θεσμό του Κτηματολογίου, που αναδιοργανώθηκε σε νέες σύγχρονες για την εποχή εκείνη βάσεις με μία σειρά προπαρασκευαστικών μέτρων, τα οποία ξεκίνησαν το 1922 και τερματίστηκαν το 1929 με την έκδοση του υπαριθμόν 132 Κυβερνητικού Διατάγματος του Κυβερνήτη των νησιών Mario Lango, με το οποίο εγκρινόταν ο «*Κτηματολογικός Κανονισμός*» αποτελούμενος από 87 άρθρα. Καινοτομία του *Ίταλικού Κτηματολογίου* ήταν ο καταρτισμός κτηματολογικών χαρτών για ολόκληρη τη Ρόδο και Κω και το Λακκί της Λέρου και η κατάρτιση για κάθε κτήμα κτηματολογικής μερίδας, που αποτελεί τη βάση λειτουργίας όλου του συστήματος.¹ Για την εφαρμογή του θεσμού λειτουργούσαν δυο Κτηματολογικά Γραφεία στη Δωδεκάνησο με προϊστάμενο δικαστή, ένα στη Ρόδο και ένα στην Κω, όπου υπαγόταν και η Λέρος. Τα Γραφεία αυτά και γενικά η Ιταλική νομοθεσία, που ίσχυε για το Κτηματολόγιο στη Δωδεκάνησο, διατηρήθηκαν και μετά την απελευθέρωση με το Νόμο 510 της 30 Δεκεμβρίου του 1947 («περί της εν Δωδεκάνησω εφαρμοστέας Δικαστικής Νομοθεσίας»), όπως συμπληρώθηκε μεταγενέστερα, σαν *Κτηματολογικά Γραφεία* Ρόδου και Κω-Λέρου, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης και αποτελούν πρωτοπορεία και μοναδικότητα για την Ελλάδα.

Η ανάπτυξη των εξελικτικών φάσεων του θεσμού του Κτηματολογίου σ' όλες του τις μορφές, στα Δωδεκάνησα, από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας μέχρι την απελευθέρωση της περιοχής, νομίζουμε πως ήταν χρήσιμη για την καλύτερη κατανόηση του Κοινοτικού Κτηματολογίου της Νισύρου, που αποτελεί το αντικείμενο της πραγματείας μας.

1. Παύλου Β. Θεοδωροπούλου, «Τὸ ἰσχύον ἐν Δωδεκάνησῳ δίκαιον», Αθήναι 1981, σ. 129 επ.

Παράρτημα

1. ΤΙΤΛΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ

Handwritten text in the top right corner, possibly a date or reference number.

عَنْجَانِيزَانِ سَاوَقَهْ كَلِمَات

ادفات هما بود همزه سینه و همزه جود استباهه سینه و همزه
خام و همزه ک و همزه ج

Handwritten text in a circular seal on the left side.

Handwritten text in a circular seal on the right side.

Main body of handwritten text in Ottoman Turkish script, containing the title and descriptive information.

Handwritten text in a circular seal at the bottom left corner.

Handwritten text in a circular seal at the bottom right corner.

Handwritten text in a circular seal at the bottom left corner.

Handwritten text in a circular seal at the bottom right corner.

2. ΤΙΤΛΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αυτοκρατορικό μονόγραμμα Σουλτάνου Ἀβδουλαζίζ
Διεύθυνση Αυτοκρατορικοῦ Κτηματολογίου

Ἄριθμὸς βιβλίου
τοῦ καταλόγου ἀποδείξεων
1

Ἄριθ. Φύλλου
τοῦ καταλόγου ἀποδείξεων
74

Πρὸς τὸ Θησαυροφυλάκιον τοῦ Αυτοκρατορικοῦ Κτηματολογίου
Ἡ αἰτία ἐκδόσεως τῆς ἀπόδειξης εἶναι :

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸν κατάλογο ἀποδείξεων πὸν ἔστειλε ἡ Διεύθυνση Βακουφίων τῆς Κῶ καὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἀριθμοὶ ἀναφέρονται πρὸ πάνω, ζητήθηκε πρὸς καλλιέργεια χέρσος γῆ δέκα περίπου στρεμμάτων ἀπὸ τὰ ἐξαρτήματα τοῦ βακουφίου τοῦ ἐξοχωτάτου Σουλτάνου Σουλεϊμάν, ἡ ὁποία συνορεύει ἀπὸ τῆ μιὰ πλευρὰ μὲ τὸ χωράφι Γιώργη τοῦ Γιωργάκη, ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ ἀλάνα, ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ βουνὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ δρόμο, στὴν περιοχὴ [Nunya] τῆς νήσου [Yalli] διοικήσεως Ἰντζιρλί τῆς νήσου Κῶ.

Ἐπειδὴ ἡ ἀναφερθεῖσα περιοχὴ δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς τόπους πὸν δόθηκαν παλαιότερα στοὺς κατοίκους καὶ βρίσκεται μακρὰ ἀπὸ τις καλλιεργημένες (ἢ κατοικημένες) ἐκτάσεις, χορηγήθηκε ὁ παρὼν τίτλος ιδιοκτησίας, σὲ ἐνδειξὴ ὅτι τοῦ ἐπιτράπηκε νὰ κατέχει τὴν ἀναφερθεῖσα περιοχὴ μὲ τὴν προϋπόθεσιν νὰ καταβάλλει τὴ νόμιμη δεκάτη. 1285 - 1286¹.

1. 1868 - 1869.

3. ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ

دفتر امور
۱۷ مرداد سنه
۱۳۲۰

پستخانه
۲

وقف

رقم	۱۰
استان	آش
شماره	قصبه
شماره	قره
انواع	انقازت
سویله	وقف
---	خیرات
شماره	نوع زمین
شماره	حدود زمین
معمول	مقدار زراعت
استانکوی برابره	دوم
پنجالی فوشادک	جهت اصطفا سند
---	متصرف اولان کسند
---	عشیر
---	مقاطعه
ماتولی مانولاشه	فراغ
---	انتقال
---	حق طایفه
---	سرق محمول
۸۰۰	بدل فراغ
---	قیمت محله

نکره اوزرین

تصیل قفان بدل عشر ومعا طامه امتزاکه	کاتبه	بدل مایه	بدل مثل	سرح معناد	یکون
خروش	خروش	خروش	خروش	خروش	خروش
۲	۱			۶۰	۶۶

بالاده بخورد نمیشد ایچون دفترخانه شاقانیدن اصطا اوله جوق وقف سستندک ورودنسه
دکین معینال فوشادک تصرفنه اذن ویرلدیکینی مشعر سستند مقامنده متعبر اوله
دفترخانه شاقانی نامه اولهرق اشیر موقت علم و خبر اصطفا اولندی فی

4. ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αυτοκρατορικό Κτηματολόγιο

17 Ἰουνίου 306		Ἄριθμὸς Σειρᾶς
Ἔτος 13		13
Διοίκησις	=	Ρόδος
ὑποδιοίκησις	=	Κῶς
Κωμόπολις	=	Ἰντζιρλι
Χωριὸν	=	Μεντρῆκ (Mendrek) ¹
Διεύθυνσις	=	Ἐπιτελεῖον τοῦ Ἐβκαφίου ²
Βακούφι	=	τοῦ ἐξοχωτάτου Σουλτάν Σουλεϊμάν, εἴη ἐνάδης ὁ τάφος αὐτοῦ
Εἶδος γῆς	=	χωράφι
Σύνορα	=	[ἐξ ἡμῶν] καὶ δρόμος
Στρέμματα	=	Τὰ γνωστὰ διὰ τῶν συνόρων
Ἡ ἐκδοῦσα ἀρχὴ	=	Μὲ ἀφορμὴν τὸ ὑπὸ ἡμερ. 19 τεσρίνι ἐββέλ 1304 ³ καὶ ὑπ' ἀριθμ. 45 γράμμα τοῦ Πρωτοδικείου τῆς Κῶ.
Ἰδιοκτῆτης	=	Μιχαὴλ Φωτιάδης
μετὰ δεκάτης		
ἢ		
κατ' ἀποκοπὴν	=	μετὰ δεκάτης
Πώλησις	=	Ἦταν τοῦ Μανώλη Μανώλακα καὶ δὲν ζητήθηκε ἡ δῆλωσή ⁴ του
Ἀξία	=	800

Ἡ παροῦσα προσωρινὴ ἀπόδειξις ἐξεδόθη ἐξ ὀνόματος τοῦ Αυτοκρατορικοῦ Κτηματολογίου εἰς ἐνδειξιν κατοχῆς τοῦ χωραφιοῦ ἀπὸ τὸν Μιχαήλ⁵ Φωτιάδης.

17 Ἰουνίου ἔτος 1306⁶

1. Φάρος, φρούριο ἢ οχυρῶμα ανεγειρόμενο στο στόμιο στενοῦ, πορθμοῦ. Πρόκειται γιὰ τὸ Μανδράκι.

2. Βακούφια, ἴτοι εὐσεβῆ καθιδρύματα.

3. Οκτώβριος 1886.

4. Δήλωση τοῦ πωλητῆ ἐνώπιον τῆς ἀρμόδιας ἀρχῆς ὅτι πωλεῖ τὸ κτῆμα του.

5. Μιχαὴλ.

6. 1888.

4. ΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

Τα βιβλία που τηρούνταν στις Κοινότητες, τις Μονές ή τα Μοναστήρια και στα οποία καταχωρούνταν διάφορες συναλλακτικές πράξεις, που λάβαιναν χώρα στην περιοχή της δικαιοδοσίας τους, όπως διαθήκες, προικοσύμφωνα, πωλητήρια, δωρητήρια, διανεμητήρια, υποθήκες κ.τ.λ., και που είναι γνωστά σαν «κώδικες», αποτελούσαν βασικά στοιχεία για την ομαλή λειτουργία των κτηματολογίων. Στους κώδικες αυτούς αντιγράφονταν με τη συνηθισμένη πολλές φορές ένδειξη «... τὸ ἴδιον καὶ ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου...», οι συναλλακτικές αυτές πράξεις, οι οποίες, ανάλογα με το είδος τους, υπογράφονταν από τους ενδιαφερόμενους (αγοραστές, πωλητές, διαθέτες, δωτητές κ.τ.λ.), από δύο - τρεις μάρτυρες και από τον Ηγούμενο της Μονής ή τους Δημογέροντες, κατά περίπτωση, αν οι κώδικες τηρούνταν στη Μονή ή στην Κοινότητα. Τη σύνταξη των πράξεων αυτών και την αντιγραφή έκανε συνήθως ο γραμματέας της Κοινότητας, που έκλεινε το κείμενο με το όνομά του σαν «... γραφεὺς τοῦ παρόντος ὁ Νοτάριος...».

Τέτοιοι κώδικες, μοναστηριακοί και κοινοτικοί, υπάρχουν για τη Νίσυρο, που καλύπτουν την περίοδο από τα μέσα του 19ου αιώνα, μέχρι την απελευθέρωση, όταν πιά με την εισαγωγή της Ελληνικής Νομοθεσίας, οι συναλλακτικές αυτές πράξεις έπρεπε να γίνονται μέσω συμβολαιογράφου. Οι κώδικες αυτοί φυλάσσονται στα Ειρηνοδικεία κάθε νησιού ή, όπου δεν υπάρχουν, σε συμβολαιογράφους, που ορίστηκαν για το σκοπό αυτό. Της Νισύρου οι «αμιγείς» κώδικες (γιατί υπάρχουν και κώδικες «μικτοί», που περιέχουν δηλαδή και άλλες πράξεις, όπως αποφάσεις, ψηφίσματα, μισθωτήρια συμβόλαια κτλ.), μετά την κατάργηση του Ειρηνοδικείου φυλάσσονται στον συμβολαιογράφο της Κω Εμμανουήλ Φρουζάκη, γιατί οι πράξεις που καταχωρούνται σ' αυτούς αποτελούν πολλές φορές αποδεικτικά μέσα για την επίλυση αμφισβητούμενων κτηματικών διαφορών. Συναλλακτικές πράξεις της Κοινότητας (τώρα Δήμο) Μανδρακίου Νισύρου, που καταχωρούνται σε δύο από τους πλιό παλιούς αυτούς κώδικες, τον «Κώδικα Προικοσυμφώνων ἔτους 1857 - 1894» και τον «Κώδικα Διαθήκαι καὶ Πωλητήρια 1858 καὶ 1885», μνημονεύουμε στο μέρος της πραγματεία μας αυτής που αναφέρεται στο δίκαιο των κτηματικών σχέσεων και δημοσιεύ-

ονται στο οικείο μέρος του Παραρτήματος. Από τους σχετικά νεότερους κώδικες διακρίνουμε και τον «*Κώδικα Προικοσυμφώνων, Διαθηκών, Δωρητηρίων κ.δ. τῆς Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου - Ἐν Ἱερῇ Μονῇ Σπηλιανῆς τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου 1922 - Ὁ Ἡγούμενος Ἀρχιμ. Ἐμμ. Ἰ. Καρπαθίου*», που τηρούνταν από τον Ηγούμενο σαν «*συμβολαιογραφῶν Ἐπίτροπος τῆς Αὐτοῦ Σεβασμότητος τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου . . .*», ο οποίος ἔγραφε τις πράξεις, τις υπέγραφε και τις σφράγιζε με τη σφραγίδα της Μονῆς. Τα κείμενα αυτά του Αρχιμ. Εμμ. Ι. Καρπαθίου (πρώτου Μητροπολίτη Κω μετά την απελευθέρωση - 1947 μέχρι 1965), αποτελούν δείγματα γραφῆς και σαφήνειας στη διατύπωσή τους, όχι μόνο γιατί εἶχε μεγάλη μόρφωση, αλλά κυρίως γιατί εἶχε ασχοληθεῖ με το «τοπικό εθιμικό δίκαιο», κωδικοποιώντας διάφορους κοινοτικούς θεσμούς της Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου. Από τον κώδικα αυτό αναδημοσιεύουμε, σε φωτοτυπία, στο οικείο μέρος του Παραρτήματος τις επτά πρώτες σελίδες, που αναφέρονται σ' ὅλα σχεδόν τα εἶδη των συναλλακτικῶν πράξεων (προικοσύμφωνο, διαθήκη, δήλωση αποποίησης κληρονομίας, πωλητήριο, δωρητήριο), ακριβῶς για να δώσουμε τον υποδειγματικό «τύπο» αυτῶν των τόσο σημαντικῶν κειμένων, που ρύθμιζαν τις εμπράγματα κυρίως σχέσεις των κατοίκων της Κοινότητος.

Απο τους «μικτούς» κώδικες που σώζονται στα αρχεῖα του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου, τρεις οι παλαιότεροι, που καλύπτουν την περίοδο από το 1897 μέχρι το 1920, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί η κακή κατάσταση του βιβλίου κτηματολογίου της εποχῆς (1895 - 1923), καθιστούσε απαραίτητη τη χρήση τους για επαλήθευση τίτλων κυριότητος ἢ ἄλλων βαρῶν σε ακίνητα. Πρόκειται για τους ακόλουθους κώδικες : 1) «*Βιβλίον διαφόρων Πράξεων Δημογεροντίας Μανδρακίου 1897 - 1905*», (αρ. 1, Μαρτίου 16 του 1897 μέχρι αρ. 316, Φεβρουαρίου 23 του 1905). 2) «*Βιβλίον διαφόρων Πράξεων Δημογεροντίας Μανδρακίου, ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1905 μέχρι τοῦ ἔτους 1911*» (σελίδες 202 ἀπὸ 22 Μαρτίου 1905 μέχρι 9 Αυγούστου 1911). 3) «*Βιβλίον διαφόρων ἀγοραπωλησιῶν, ἀρχομένων ἀπὸ τὸ ἔτος 1910 μέχρι τὸ ἔτος 1920*» (σελίδες 179 ἀπὸ Νοέμβριο του 1910 μέχρι 10 Δεκεμβρίου του 1920). Οι πράξεις αυτές συντάσσονταν ἀπὸ τον ἐκάστοτε γραμματέα της Κοινότητος και υπογράφονταν ἀπὸ τους συμβαλλόμενους, τους μάρτυρες και τους Δημογέροντες.

Οι κώδικες συναλλακτικῶν πράξεων υποκαθιστοῦσαν τα σημερινά συμβολαιογραφικά βιβλία και διευκόλυναν τις συναλλαγές των κατοίκων της Κοινότητος και τις εμπράγματα γενικά σχέσεις τους. Ἐτσι αποτελοῦσαν σε κάποιο βαθμὸν ἀπαραίτητα βιβλία για τη διασφάλιση των εγγραφῶν και μεταβολῶν στα κτηματολογικά βιβλία. Αὐτός εἶναι και ο λόγος που κρίναμε ἀπαραίτητο να εξετασθοῦν οι κώδικες αυτοί σε συνδυασμὸν και με το θεσμὸν του κτηματολογίου.

Παράρτημα

Καὶ
Προσωπικῶν, Διαδοχῶν
Διηρησίων κ.ο.
τῆς
Ἐκκλησίας Μεσογαίου Νισύρου.

Ἐν Ἱερῷ Μοναστηρίῳ τῆς 28^{ης} Σεπτεμβρίου 1923

ὁ Ἐπίσκοπος
+ ἀρχιεπίσκοπος Ἰ. Καρυσίου

μακρινούς. 4) εν ωρολόγιον χρυσού με άλλυριν χρυσήν. 5) τρία βρακίδια χρυ-
 κα 6) εν ωρολόγιον ανθρακί χρυσού με άλλυριν χρυσήν. 7) δώδεκα χρυσά δαυτιλίδια. 8) τρεις χρυ-
 κιά μαριόδας. 9) ένα σταυρόν χρυσού με φερλαίμιοι μαργαριτάρια. 10) τρία ζεύγη σελιγαρία
 χρυσά. 11) μίαν κιαρφήν χρυσήν με άλλυριν χρυσήν. Έπίσης κατέδωλον α έταρα. 1) μίαν κιαρ-
 λαν. 2) δύο δυδεκάδες μαριόδες. 3) ένα ποτήριον μαριόδων. 4) εν τέτοις τρεις διαφόρα. 5)
 ένα μπουρνού. 6) μίαν ρασοτομηκατήν. 7) δύο ιων ναυαδής. 8) μίαν κιαρφήν με κιαρφέων. 9)
 δύο μαρτίσια. 10) τρεις σαυθρότης. 11) έξ μαριόδες σδαυρομας. 12) μίαν βιβλιόδητην. 13)
 δύο κομμογιά. 14) ένα κιαρφέας διαφόρος. 15) εν ωρολόγιον του ταύκου. 16) εν μαριόδα χρυ-
 κιά. 17) μίαν κιαρφήν κιαρφέων. 18) τρεις λαμμοι έταρα. 19) τέσσαρες δάμας διαφο-
 ρας. 20) δύο κιαρφέας διαφόρα. 21) δύο κιαρφέας διαφόρα. Έτι κατέδωτον αινία.
 1) δύο κιαρφέας διαφόρα. 2) εν τέτοις δυδεκάδες σιαίτα διαφόρα. 3) εν τέτοις δυδεκάδες μαριόδα
 διαφόρα. 4) εν τέτοις κομμογιά. 5) δύο κιαρφέας αίου. 6) εν τέτοις ζηνου. 7) τρεις δυδεκά-
 δες φιλίτζάνα διαφόρα. 8) εν τέτοις δυδεκάδες κιαρφέας κιαρφέων. 9) μίαν κιαρφήν κιαρφέων
 δυδεκάδες κιαρφέας του ζηνου αζήρι. 10) δύο σιαφές ζηνου.

Β'. Ο πατριάρχης μελλοντικού Δημήτριου κιαρφέων δίδει εν προίκια εν τον υιόν του
 Εμμανουήλ καί ούτω ενάτω ταύται εν τό εν Άθην κιαρφέων χαρονοσώ καί εν τέτοις του
 Δημήτριου του μελλοντικού Άπα Δημητρίου κιαρφέων δίδει μίαν σιαφά μελλόντην καί ένα
 πτόνι σπουμιστό με εν τέτοις κιαρφέων καί εν τέτοις κιαρφέων.

Γ'. Ο Εμμανουήλ κιαρφέων σίγγρι καί αφοδοκκα καί εν τέτοις κιαρφέων

Δ'. Άμφρα εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων

Διο υπήρθη βιβλιόνην συσταχθή εν κιαρφέων κιαρφέων, ης ενάτην εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων
 τε εν τέτοις κιαρφέων καί εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων
 εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων

Οί μαρτυρες εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων
 Δ. Κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων
 Γ. Κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων
 Η. Κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων
 Οί γονίς του μελλοντικού
 Δ. Κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων
 Α. Κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων
 εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων

Ο αρβόλαος γραφίς εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων εν τέτοις κιαρφέων

η Μαρία Μικελάνδρα, εγγύη του Δ. Βουκοβρινού, καίτοι η Μαρία Μικελάνδρα του Μορού, γνωστοί
μοι, έδηλωνν ότι φεραίνετε σαν τις δικαιοπραξιας, μαζι και τών, υποχρησίων, άποφροσ.
καίτε τω εκτρομμωθαιλοκω τω άδελφω άποφροστων θυμητριών Βουκοβρινού, και τή
αυτη, και Κωνσταντίνου Δ. Βουκοβρινού, άδελφού αυτης. Εφ' ο εχόντο και έδωθη αυτην φαρμακω
καρτέρι. Πρασινω τών παροστων φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω.
Μ. 308 φρ. 8. 200

Αριθμ. 4. — Εβράζης συμμεντησι

Εξημεροσ τη θυδικαίτη, μητή Βουκοβρινού, καίτοι η Μαρία Μικελάνδρα του Μορού, γνωστοί
μοι, έδηλωνν ότι φεραίνετε σαν τις δικαιοπραξιας, μαζι και τών, υποχρησίων, άποφροσ.
καίτε τω εκτρομμωθαιλοκω τω άδελφω άποφροστων θυμητριών Βουκοβρινού, και τή
αυτη, και Κωνσταντίνου Δ. Βουκοβρινού, άδελφού αυτης. Εφ' ο εχόντο και έδωθη αυτην φαρμακω
καρτέρι. Πρασινω τών παροστων φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω.
Μ. 308 φρ. 8. 200

Α. Η Καλλιόπη Βουκοβρινού, καίτοι η Μαρία Μικελάνδρα του Μορού, γνωστοί
μοι, έδηλωνν ότι φεραίνετε σαν τις δικαιοπραξιας, μαζι και τών, υποχρησίων, άποφροσ.
καίτε τω εκτρομμωθαιλοκω τω άδελφω άποφροστων θυμητριών Βουκοβρινού, και τή
αυτη, και Κωνσταντίνου Δ. Βουκοβρινού, άδελφού αυτης. Εφ' ο εχόντο και έδωθη αυτην φαρμακω
καρτέρι. Πρασινω τών παροστων φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω.
Μ. 308 φρ. 8. 200

Β. Η Καλλιόπη Βουκοβρινού, καίτοι η Μαρία Μικελάνδρα του Μορού, γνωστοί
μοι, έδηλωνν ότι φεραίνετε σαν τις δικαιοπραξιας, μαζι και τών, υποχρησίων, άποφροσ.
καίτε τω εκτρομμωθαιλοκω τω άδελφω άποφροστων θυμητριών Βουκοβρινού, και τή
αυτη, και Κωνσταντίνου Δ. Βουκοβρινού, άδελφού αυτης. Εφ' ο εχόντο και έδωθη αυτην φαρμακω
καρτέρι. Πρασινω τών παροστων φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω.
Μ. 308 φρ. 8. 200

Γ. Η Καλλιόπη Βουκοβρινού, καίτοι η Μαρία Μικελάνδρα του Μορού, γνωστοί
μοι, έδηλωνν ότι φεραίνετε σαν τις δικαιοπραξιας, μαζι και τών, υποχρησίων, άποφροσ.
καίτε τω εκτρομμωθαιλοκω τω άδελφω άποφροστων θυμητριών Βουκοβρινού, και τή
αυτη, και Κωνσταντίνου Δ. Βουκοβρινού, άδελφού αυτης. Εφ' ο εχόντο και έδωθη αυτην φαρμακω
καρτέρι. Πρασινω τών παροστων φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω, και τών φαρμακω.
Μ. 308 φρ. 8. 200

Καθ' ην Τ. Ερ. Αρ. 10000 Διαι τών Νοί των Κωνσταντινου
Καθ' ην Τ. Ερ. Αρ. 10000 Διαι τών Νοί των Κωνσταντινου
Καθ' ην Τ. Ερ. Αρ. 10000 Διαι τών Νοί των Κωνσταντινου
Καθ' ην Τ. Ερ. Αρ. 10000 Διαι τών Νοί των Κωνσταντινου

Διαθήκη Κωνστίνου Σταυρούλου Λατινέως.

Ἐν Μανδρακίῳ Μπαρουκίαι ἐν ἑξήδεσσι Μονή τοῦ Πλατῆος σημερον τῆ δευατῆ ἑπίτη
 μηρὶ Ἐπιμαρῶν εἰς κίθισσὸν ἑκαταμοσσοῦ εὐλαστὸς τρίτου ἔτους, ἡμέρη τῆ εἴκοτα εἰς Τετα-
 ραπῆλαι ἕως ἑβδόμη μετὰ μεσημερία, κωρευσισα θεῖσα ἐνώσει ἔμου εἰς συμβολαιογρα-
 φικῶν εὐδοκροσσοῦ σὺν Αἰ. τοῦ Μπαρουκίου Ἰωάννου ἀρχιεπί. ἑμεμακουῖλ Δ. Κωρυθαδίου ἢ Κάλη
 Σταυροῦ κατηχητά, τὰ οὐκισματὰ ἐσχηγηλομένη, χριστιανῆ ὁρθόδοξος, γνωστοῖ μοι, σὺν
 ἔκουσας εὐσφρέτας καὶ τὸν τοῦ ἡγίου ἑσπεροσχηῖνα σκεῖση ἐν διαθήκῃ αὐτοῦ, ἵνα κωρευσισα
 καὶ τῶν ἐσφῶ τούτων φοροσληθῆνται ἐσφῶ ἐπὶς μαρτυρίων ἐξ τῶν ἀριθμῶν, ἧτος τοῦ Μικεαῖλ Δ. Κ.
 Σμικακῆλ, κρηματιῶν, Σταυροῦ Κωνσταντίνου, κρηματιῶν, Γεωργίου Αἰ. Μαυροῦδῆ, κρημκοῦ, Αἰξάντ
 ὄρη, ἡλῶστα, ἑμεσρωμετῶν, ἐσποσιῶν ὀδοματιῶν καὶ ἡαλιωτῶν φοροσασισα, καὶ Νωάτου Ε.
 Πατριῶν καὶ Νωάτου Μ. Βρουῖου, ἐσποσιῶν ἑλλησῶν, αἰσῶσιαν χριστιανῶν ὁρθόδοξων, γνωστοῖ
 σφῶ ἑμῆ, σφῶ ἀλλόδοξων καὶ σφῶ ἐπὶ διαθεῖδος, σὺν ἔκδοταν εὐσφρέτας καὶ τὸν τοῦ ἡγίου ἑξῆ
 κίσις, σὺν ἑξομοσασισα, εὐκίσις μαρτυρίων, ἧτος ἐν βάρεσις, χριστιανῶν αὐτῶν σκεῖσις ἐσχη
 σισα ἀσφῶρτῶν σὺν ὅσι ἀσποσιῶν σασα τῆ διαθεῖδος, μετρε τῆς εὐκίσις αὐτοῦ, φοροσισα ἑκῆ
 αὐτοῦ, ἧτος μοι ὀδοματιῶν ἐπὶ τελευτατα δὲ ἡσῶσις τῆς μοι ἐσχηγησῶ δὲ τὰ ἑξῆσις: ~~~~~

Α'. Ἐγμεαδισὸν γνωστοῖ κρημσῶν μοι σὺν ἀνεγῶν μοι Κωνστίνου Αἰ. Βρουῖου ἑλλη.

Β'. Διαταξῶσιν αὐτοῦ καὶ κρηγησῶ ἐν τῇ Κάλη Γεωργίου Κωσστα, τὸ γέτος κατη-
 μηκακῆλ, τὸ εὐσφῶ ὀδοματιῶν καὶ τὸ εὐσφῶ διασῶσις, κρημσῶν, καδῶς καὶ τὸ ἧτος τῶν ἐν
 τῇ οὐκίσι ἑμου σφῶροσμένη ἀσποσιμῶν. ἑὶς τὸν βασιτισιῶν μου Γεωργίου Κωσστα ἑλλη
 κῆ ἐπὶ εὐκίσις ἑξομοσασισα, ἐσποσιῶν μετρε ἑλλη κῆσῶν ἐν τῇ οὐκίσι κῆσῶ
 Κ. Κωσστα. Ὀρίσω καὶ κρημσῶ ἡ ἑξομοσασισα ἀνεγῶν μου Κωνστίνου Αἰ. Βρουῖου ἑλλη δια τὸν ἑλλη
 κῆ εὐσφῶ καὶ ἑμῶν βουτῆ, κρημσῶν, τὸ εὐσφῶ ἑμῶν, κρημσῶν, τὸ εὐσφῶ Κωνστίνου, κρημσῶ
 κῆ εὐσφῶ μου μετρε τῶν ἡμῶσιν τῶν ἐν αὐτῶ ἀσποσιμῶν, τὸ εὐσφῶ Κωνστίνου, κρημσῶ
 κῆ εὐσφῶ Κωνστίνου, κρημσῶν καὶ εὐσφῶ εὐκίσις κρημσῶν ἐπὶ δὲ ἡσῶσις μου ὄσους κρημσῶ
 σισα εὐσφῶ ἑμῶν Κωνστίνου Κωσστα, ἑλλῶσιν καὶ ἀσποσιμῶν καὶ τὸν Μικεαῖλ Κωσστα
 κρημσῶν ὄσους ἑμῶν εὐκίσις ἐπὶ τῇ Κάλη Κωνσταδίου Κωνστα, ἧτος ἐν σασῶν κρημσῶ, ἐν
 κῆσῶ, ἑνα μαρτυρῶν Κωνστα κῆ σφῶν μετρεσῶν καὶ ἑνα σφῶ. Κωσστα ἐσποσιμῶν
 ἑλλῶσιν καὶ ἐσποσιμῶν εὐκίσις ἐπὶ τῇ Κάλη κῆσῶ Γεωργίου Κωνστα. ~~~~~

Γ'. Ἐγμεαδισὸν εὐσφῶ καὶ σὺν σφῶσῶν διαθήκῃ μου ἐν Γεωργίου Μαυροῦδῆ
 κρημσῶ καὶ τὸν Μικεαῖλ Κωσστα, σὺν καὶ σφῶσῶ καὶ σφῶσῶ μετρε τῶ
 κρημσῶ κρημσῶν μου Κωνστίνου Αἰ. Βρουῖου, ἐν τῇ ἀσποσιμῶ καὶ ἑλλη κῆσῶ
 τῶν ἐν αὐτῇ διαταξῶν μου. ~~~~~

Διὸ σφῶσῶν τελευτασῶν σκεῖσις ἐπὶ σφῶσῶν διαθήκῃ, ἡ ἀνεγῶν εὐκίσις εὐ

επισημοποιήσθε διαδέξασθε καὶ τὸν μαρτυρῶν, οἵτινες ἐπιδοξάζονται καὶ ἔχουσιν ἐπισημοποιήσθε διαδέξασθε καὶ τὸν μαρτυρῶν, οἵτινες ἐπιδοξάζονται καὶ ἔχουσιν ἐπισημοποιήσθε διαδέξασθε καὶ τὸν μαρτυρῶν, οἵτινες ἐπιδοξάζονται καὶ ἔχουσιν

Οἱ μαρτυροὶ
 Μεγαλὴ Ἰ. Χαλκοκωστή
 Γαβριὴλ Κούσης
 Γεώργιος Α. Μαυροδίνης
 Ἰωάννης Ε. Παλιούρας
 Ἰ. Β. Βασιλείου

Ἡ διαδέξασθε
 Κ. Α. Α. 1. Χαλκοκωστή
 Διὰ χειρὸς
 Ἰ. Β. Βασιλείου

Ὁ συμβολαίη γραφεὶς ἐπισημοποιήσθε καὶ τὸν μαρτυρῶν, οἵτινες ἐπιδοξάζονται καὶ ἔχουσιν

Ἡ διαδέξασθε

Ἰ. Β. Βασιλείου

Διευθυντὴν
 Ἰωάννης Γεωργίου Κούσης

ἐπισημοποιήσθε

Ἰωάννης Α. Βασιλείου

Ἐπισημοποιήσθε καὶ τὸν μαρτυρῶν, οἵτινες ἐπιδοξάζονται καὶ ἔχουσιν ἐπισημοποιήσθε καὶ τὸν μαρτυρῶν, οἵτινες ἐπιδοξάζονται καὶ ἔχουσιν ἐπισημοποιήσθε καὶ τὸν μαρτυρῶν, οἵτινες ἐπιδοξάζονται καὶ ἔχουσιν

Ἰ. Β. Βασιλείου
 Γεώργιος Α. Μαυροδίνης

Ἡ διαδέξασθε
 Καὶ Γεωργίου Κούσης
 Διὰ χειρὸς Ἰωάννη Α. Βασιλείου

5. ΤΑ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΙΣΥΡΟΥ

Τα Κτηματολόγια της Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου, πού διαπραγματευόμαστε εδώ, ανήκουν στην κατηγορία των «κοινοτικών κτηματολογίων» με τη γενικότερη έννοια του «κοινού», ανεξάρτητα αν κατά καιρούς, για κάποιους συγκυριακούς λόγους, όπως θα δούμε στη συνέχεια, τηρούνταν άλλοτε από την Κοινότητα και άλλοτε από τον Ηγούμενο της Μονής της Παναγίας της Σπηλιανής. Στο τοπικό ιδίωμα το Κτηματολόγιο λεγόταν «Μάνα», προφανώς για να υποδηλώνει την «πρωτογενή πηγή» διασφάλισης του δικαιώματος επί της ακίνητης περιουσίας. Σε άλλες περιοχές της λοιπής Ελλάδας απαντάται και ως «γύριση», υποδηλώνοντας και τονίζοντας προφανώς τη διασφάλιση της μεταβίβασης της κυριότητας του ακινήτου.¹ Τα κτηματολογικά βιβλία (κτηματολόγια) της Νισύρου που θα εξετάσουμε στη συνέχεια είναι 4, καλύπτουν την περίοδο 1785 - 1945 και συντάχθηκαν ή ανασυντάχθηκαν στη διαδρομή του χρόνου, το 1785, το 1828, το 1895 και το 1923.

5.1 Το βιβλίο καταγραφής του 1785

Τα σκόρπια φύλλα που βρέθηκαν στο ισόγειο του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου το 1979, φαίνεται, απ' όλες τις ενδείξεις, να ήταν φύλλα από κάποιο κατάστιχο, όπου καταγράφονταν τα κτήματα των κατοίκων της Κοινότητας. Οι διαστάσεις των φύλλων αυτών είναι 16 × 21,5 εκ., η ποιότητα του χαρτιού μοιάζει σαν απομίμηση περγαμηνής και η κατάστασή τους γενικά είναι καλή, με εμφανή βέβαια τα σημάδια του χρόνου (σκωροφαγόμενα στις άκρες και κιτρινωμένα). Πρόκειται για έξι φύλλα, από τα οποία τα πέντε καταγράφουν κτήματα και το ένα φαίνεται να ήταν από τα λευκά (άγραφα) φύλλα του βιβλίου, που χρησιμοποιήθηκαν αργότερα για άλλες καταχωρήσεις. Σ' αυτό το φύλλο υπάρχει σαν επικεφαλίδα «ἀρχή τοῦ σίγματος»

1: Ακόμα και μέχρι σήμερα οι απλοί άνθρωποι στις κτηματολογικές συναλλακτικές τους σχέσεις χρησιμοποιούν την έκφραση «... μου το γύρισε...», έννοώντας το χωράφι ή το σπίτι.

και καταχωρούνται διάφορες λέξεις που αρχίζουν από σίγμα (*συνβάτης* = χοιροβοσκός, *σημόκινος* = ανατολή, *σήτανθος* = καθαρός άρτος, *σήτρα* = κόσκινο, *σήλατον* = αγγούρια κτλ.), με κάποιες δηλαδή εξηγήσεις, σαν να πρόκειται για ένα είδος λεξικού. Επίσης σ' ένα από τα άλλα φύλλα στο ανάποδο μέρος των σελίδων του, που καταχωρούνται δύο «κτηματολογικές μερίδες», υπάρχουν κι εκεί οι επικεφαλίδες: «*ἀρχή τοῦ θῆ*» και «*ἀρχή τοῦ ὕφιλοῦ*», χωρίς καμιά λέξη. Οι καταχωρήσεις αυτές πρέπει να έγιναν αργότερα, γιατί οι χαρακτήρες των γραμμάτων είναι εξελιγμένοι, αλλά και γιατί είναι συνηθισμένο το φαινόμενο της καταχώρησης σε «*ἐπίσημα*» βιβλία της εποχής, άλλων, άσχετων με το κύριο περιεχόμενό τους, κειμένων.

Το ότι πρόκειται για φύλλα βιβλίου *καταγραφῆς κτημάτων*, δηλαδή «κτηματολογίου», δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία. Η αμφιβολία υπάρχει στον προσδιορισμό του χρόνου που συντάχθηκε και γενικά της περιόδου που καλύπτει. Από το «*διάλογο*» που καταχωρείται σαν είδος προλόγου, στο επόμενο βιβλίο του 1828, που αναλύουμε στη συνέχεια, όπου γίνεται λόγος για αντιγραφή από κατασχισμένο, λερωμένο και μουντζουρωμένο βιβλίο, πράγμα που μαρτυρεί μακρόχρονη χρήση αλλά και από την «*ανα-συντακτική*» περιοδικότητα των επόμενων βιβλίων, πρέπει να συμπεράνουμε ότι το πρώτο αυτό βιβλίο συντάχθηκε και βρισκόταν σε χρήση τα τελευταία 30 χρόνια του 18ου αιώνα και πιθανόν να έχει την αφετηρία του γύρω στα 1785.¹

Το βιβλίο φαίνεται να ήταν αριθμημένο, γιατί υπάρχουν δύο από τα φύλλα που βρέθηκαν με αριθμό 14 και 15 στο πάνω μέρος δεξιά. Όπως διαπιστώνει κανείς και από τις δημοσιευόμενες παρακάτω σελίδες του², οι γραφικοί χαρακτήρες των κειμένων είναι διαφορετικοί, γεγονός που μαρτυρεί επίσης την πολύχρονη χρήση του βιβλίου. Συγκρίνοντας τους γραφικούς χαρακτήρες αυτών των κειμένων με δύο εγκλαβές του 1777 και 1787 μπορούμε να ενισχύσουμε την υπόθεση για την πιθανή χρονολογία του «κτηματολογίου» που προσδιορίσαμε. Εκείνο που είναι επίσης βέβαιο και προκύπτει από το «*διάλογο*» είναι ότι το κατάστιχο αυτό φυλασσόταν στα σπίτια των κατά καιρούς πρωτόγερων και φυλασσόταν από διάφορα άτομα που είτε ήταν, είτε εκτελούσαν χρέη γραμματέα της Κοινότητας. Στις παραπάνω δύο εγκλαβές μνημονεύεται σαν «*προτόγερος μάρτις διακοιοανίς δελιγοργίς*» και σαν «*μυχαήλ ιερεῦς και γραματικός τις κινότης γράφο και μαρτιρό*». Ο «*διά-*

1. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγεί και η παλαιογραφική εξέταση του χαρτιού, όπου από τις υδάτινες ραβδώσεις και τα σύμβολα εντοπίζεται μεταξύ (1780 - 1790) ή χρησιμοποίησή του (παραγωγή και κυκλοφορία του προϊόντος).

2. Η αρίθμηση αρ. 1 - 9 είναι δική μας και αναφέρεται στις γραμμένες - χρησιμοποιημένες σελίδες των πέντε φύλλων, γι' αυτό και δεν υπάρχει αρ. 10, επειδή μια σελίδα ενός φύλλου (πίσω τοῦ φ. 7) είναι λευκή.

λογος» που αναλύεται στο επόμενο μέρος δίνει αρκετές πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατούσε την εποχή αυτή στα κοινοτικά πράγματα.

Το κατάστιχο έχει όλα τα χαρακτηριστικά στοιχεία του «κτηματολογίου». Στα φύλλα που διασώθηκαν υπάρχουν 11 συνολικά «κτηματολογικές μερίδες», με τα παρακάτω ονόματα :

*πέτρος τῆς ἀγγελίνας
πασχάλις νικιάτις
μηχάλης μαστραντόνη
ερίνι μαστραντόνη
ιωανις τοῦ κατελάνου
μηχάλης του καλαφατάκι
διακογεόργις του παπαγεόργι
νηκόλας τῆς καλῆς τοῦ νικόλα
διακογεόργις τραμπούλις
διακονικόλας
στέργος παπαγεόργι*

Η χρησιμοποίηση σαν επιθέτων πατρωνύμων ή μητρωνύμων, επαγγελμάτων, ή τόπων καταγωγής, χαρακτηριστικό της εποχής που τοποθετούμε το κτηματολογικό κατάστιχο, αποτελεί μια ακόμα ένδειξη ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί αυθαίρετη η χρονολόγησή του γύρω στα 1785. Σε κάθε μερίδα πάνω ή συνέχεια στο όνομα γράφεται το σύνολο (σούμα) της έκτασης των χωραφιών σε μόδια¹ και καφίζια², δηλαδή της έκτασης που αντιστοιχεί στο χώρο που σπέρνεται η ποσότητα της μετρικής μονάδας. Κάτω από το όνομα του ιδιοκτήτη καταγράφονται τα κτήματα με τις ονομασίες τους (τοπωνύμια) και με την έκτασή τους σε μόδια και καφίζια. Επίσης σε πολλές μερίδες υπάρχουν προσθήκες και νέα αθροίσματα, κυρίως στα περιθώρια. Τις κτηματολογικές αυτές μερίδες που διασώθηκαν προσπαθήσαμε να «αποκρυπτογραφήσουμε» και να συντάξουμε τον «κατάλογο», που δημοσιεύουμε στο οικείο μέρος του Παραρτήματος.

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι 50 χρόνια αργότερα η επόμενη καταγραφή (1828) βρήκε πάνω από 300 ιδιοκτήτες κτημάτων της Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου, τότε με το «δείγμα» των 11 ιδιοκτητών αυτού του κατάστιχου, δεν μπορούν να βγούν κάποια συγκεκριμένα συμπεράσματα. Ώστόσο

1. Μόδι είναι μέτρο χωρητικότητας που μετρούσαν κυρίως τα σιτηρά και ήταν ίσο προς 8,75 λίτρες. Μια λίτρα ισούται με χωρητικότητα κύβου με πλευρά 10 εκατοστά.

2. Μονάδα μέτρησης χωρητικότητας σιτηρών, υποδιαίρεση του τούρκικου κοιλού (1 κοιλό αντιστοιχεί σ' ένα μόδι και ισοδυναμούσε με 8 καφίζια).

εκείνο που δεν μπορεί ν' άμφισβητηθεί είναι ότι τα φύλλα ανήκουν σε κτηματολογικό κατάστιχο, το πρώτο που έχει επισημανθεί και ιστορικά βεβαιωθεί. Το γεγονός ότι στους 11 κτηματίες οι δύο (πέτρος της αγγελίνας με 27 μόδια και 4 καφίζια και μηχάλης μαστραντόνη με 34 μόδια και 1 καφίζι) εμφανίζονται με μεγάλο γεωργικό κλήρο, ενώ των 9 άλλων ο κλήρος κυμαίνεται από 2 έως 13 μόδια, που σημαίνει ότι οι δύο μεγαλοκτηματίες έχουν μαζί 61 μόδια, όταν οι 9 άλλοι έχουν 58, αποτελεί κάποια ένδειξη για το πως ήταν μοιρασμένη η γη. Η «κατηραμένη πλεονεξία», στην οποία αποδίδει την καταστροφή του βιβλίου αυτού, ο Ηγούμενος που ανασύνταξε το επόμενο «κτηματολόγιο» (1828), δεν θα πρέπει να είναι άσχετη με κάποια ενδεχόμενη σφετεριστική συμπεριφορά της άρχουσας κοινωνικής τάξης, που ήταν των «μεγαλονοικοκυραίων» του νησιού. Επίσης σημαντικό γεγονός και η «επιβίωση» των τοπωνυμίων που επέζησαν μέχρι τις μέρες μας χωρίς καμιά αλλοίωση.

Ген. Магистратура. 1878. № 5
Заведен. № 15 Заведен. № 3 Заведен. № 2
Заведен. № 17 Заведен. № 2 Заведен. № 15
Заведен. № 11 № 2 Заведен. № 4 Заведен. № 1
Заведен. № 1 Заведен. № 3

645 μί 2 3 παφ: 000 ①

Ιωάννης παλαιός

στα παλαιά παφ: 1 54 φα πάντα μί 2 ①
επινοήματα παφ: 2 54 φα παφ: 7
επινοήματα παφ: 7 54 φα παφ: 7
παφ: 1 54 φα παφ: 4 54 φα παφ: 2
54 φα παφ: 1 54 φα παφ: 1
54 φα παφ: 7

54 φα: 18 7 2

54 φα παφ: 18 7 2

54 φα παφ: 1 3 54 φα παφ: 3
54 φα παφ: 2 54 φα παφ: 1 2 54 φα
54 φα παφ: 2 6 54 φα παφ: 1 4
54 φα παφ: 3 54 φα παφ: 6
54 φα παφ: 6 54 φα παφ: 1 54 φα
54 φα παφ: 1 54 φα παφ: 2
54 φα παφ: 1 54 φα παφ: 2

Μαθαρισμοί 15 ζαφ 2 & 15 οξμερ 17 και 7 και 4

15 οξμερ 15 ζαφ 2

15 οξμερ 15 ζαφ 2 - και 2: 15 οξμερ 2:

7 και 15 και 4: 5 οξμερ 15 ζαφ 2

και 6: 15 οξμερ 15 ζαφ 2 και 5: 5 οξμερ

και 1: 5 οξμερ 15 ζαφ 2 και 6:

15 οξμερ 15 ζαφ 2 και 5: 15 οξμερ 2:

15 οξμερ 15 ζαφ 2: 15 οξμερ 15 ζαφ 2

15 οξμερ 2: 15 οξμερ 15 ζαφ 2

15 οξμερ 3:

... 7:18 3:5

... 4 ... 1:2

... 3 ... 5

... 1:1:8

... 3 ... 3

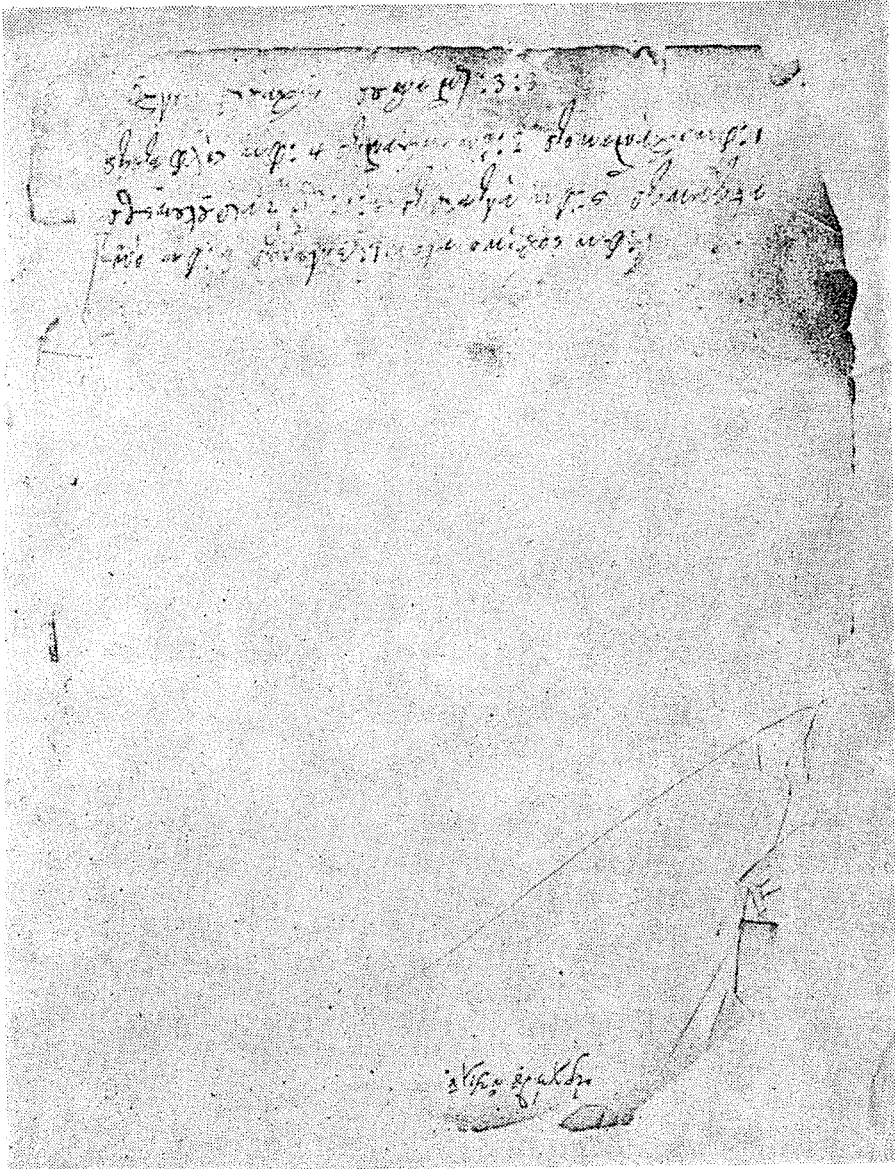
... 2 ... 2

... 2

... 11

Handwritten text in a cursive script, possibly a list or account. The text is written in dark ink on a light-colored, textured paper. The lines are somewhat irregular and difficult to decipher due to the cursive style and fading. The text appears to be organized into several lines, possibly representing items and their quantities or prices.

Handwritten text in a cursive script, possibly a list or account. The text is written in dark ink on a light-colored, textured paper. The lines are somewhat irregular and difficult to decipher due to the cursive style and fading. The text appears to be organized into several lines, possibly representing items and their quantities or prices.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ

Κτηματικών μερίδων από τα φύλλα του κτηματολογικού κατάστιχου του 1785 *

Αδξ. αριθ.	Όνομα ιδιοκτήτη	Αγροτε- μάχια	Μόδια (κοιλιά)	Καφίζια	Σύνολο Καφίζια
<i>A. Συγκεντρωτικά</i>					
1.	πέτρος της αγγελίνας	42	29	1	233
2.	πέτρος	6	3	1	25
3.	σακέλης νικιάτις	16	10	1	81
4.	μηχάλης μαστραντόνη	45	34	2	274
5.	ερίνη μαστραντόνακι	10	5	—	40
6.	ιωάννης του κατελάνου	10	2	6	22
7.	μιχάλης του παπα ιω του καλαφάτι	14	13	4	108
8.	διακογεόργις τραμπούλης	13	7	4	60
9.	νικόλαος της καλής του νικόλα	1	2	—	16
10.	διακογεόργις του παπαγεόργι	7	2	7	23
11.	διακονικόλας	12	7	4	60
12.	στέργος παπαγεόργι	7	3	4	28
		183	117	34	970

B. Αναλυτικά

1. πέτρος της αγγελίνας	σούμα	μολ. 27	καφ. 6
1. σης μέσες	—	—	2
2. στού σκοντουδιάτη	—	1	—
3. στον ριάνη	—	—	4
4. έτερον	—	—	2
5. στή στροηλιάν	—	—	7
6. στό μανήκηη	—	1	6
7. στα αλόνια	—	—	6
8. στην αγίαν κυριακήη	—	1	—
9. στην σκάλαν	—	—	6
10. στή ληνούραν	—	—	5

* Πρόκειται για τα δημοσιευόμενα στις σ. 238-246 φύλλα. Διατηρείται η ανορθογραφία και η στίξη, καθώς και τα αθροιστικά λάθη στο σύνολο («σούμα») των επί μέρους αναλυτικών μερίδων.

11. στο βουνάρι	—	1
12. στον ριάνη	—	1
13. στης φιλιές	—	2
14. στις πορούς	—	2
15. στην έμπασιν	—	2
16. στο θριάλλη	—	2
17. έτερον	—	2
18. στού σκουλουπιάτη	1	2
19. στην λαγκάδα	—	4
20. στο πράμη(;))	2	—
21. στο σταυρόν	—	3
22. ης το κοντοσκάλη(;))	—	2
23. στον χάλανθον	—	3
24. στην καππαρήν	—	1
25. στον χάλανθον	—	4
26. στον κοκηρόμματον	—	2
27. στον κρημενόν	—	5
28. στην αγλάδα	1	2
29. στον κούμουλλον	—	5
30. το χοράφη	3	2
31. έτερον	—	2
32. στο λακκήν ο κάμπος	—	6
33. στον άγιον βασίλιον	—	1
34. στα λαγκάδια	—	4
35. στην καπαριν	1	4
36. στον πρινά(;))	—	1
37. στον ζιάς μέσα	2	—
38. στον πλατι	—	1
39. στον κόλωνα	2	—
40. στον άγιον γεόργιον	—	4
41. στις μιλιές	—	1
42. στη σκάλα	—	4
	15	113

2. πέτρος

σούμα μοδ. 3 καφ. 1

1. στη ληνούρα	—	5
2. στη σκάλα	—	4
3. στις μιλιές	1	—
4. στο κάτερος	—	6

5. στὶ πλατιά	—	1
6. στον μαρμαρά τι ραχη τα δύο	—	1
	1	17

3. σακέλις νικιάτις	σούμα μολ.	10	καφ.	1
1. στον ελιά(;)		1		4
2. στον σκουλουπιάτι		—		7
3. στην νάπαν(;)		1		4
4. στο λευκόν		1		2
5. στὸν καταβρὸν		—		3
6. ἕτερον		—		1
7. στὸ πρόνο(;)		—		2
8. στα λαγκάδια στὸ λακο(;)		—		6
9. στο ραμόν(;)		—		5
10. στο μιλόπυργον		1		6
11. στὴ γλάστρα		—		4
12. στὸν καταβρὸν		—		1
13. στον ακγραμὸν		—		1
14. στην κατασωράδα		—		1
15. ἢς στὶς κενούργιας εκλισίας		—		1
16. στο παλεόκαστρο		—		1
		4		49

4. μηχάλης μαστραντόνη	σούμα μολ.	34	καφ.	3
1. στο καμπήν		—		4
2. στον ἄγιον γεόργιον κάτω δύο		1		6
3. στὸ κάτω βουνήν		1		—
4. στὰ δαπήρια		2		4
5. στο λημενάσην		—		4
6. στὸν στενόν(;)		—		6
7. στὴν κοφτάκαν		—		3
8. ἕτερον στην κοφτάκαν το ραχὴν		—		4
9. στο σκαλήν		—		6
10. στην αγίαν τριάδα		—		2
11. στὴς μέσες		—		2
12. στὸν πλατήν		—		4
13. στην λουμπουνιάν		—		2
14. στὸν ἄγιον ονουφρούριον		1		2

15. στην αγίαν κηριακήν κάτω δύο	3	7
16. στίς φιλιές και τα δύο	—	5
17. στήν κάφνη (;)	1	—
18. στόν στενόν	—	6
19. στήν καμπαρήν	—	2
20. στην αναγριμιάν (;)	—	2
21. στόν λάκκον (;)	—	5
22. στον βουνάρην	1	2
23. στην νάκκαν	1	2
24. στα πλαούδια	1	1
25. στον άγιον ιωάννην	—	3
26. στη νήφη	—	5
27. στόν μισόπηργον	—	4
28. στα πλαούδια	—	5
29. στον κοκκινόμανθον	—	1
30. στόν μισόπηργον	—	4
31. στα πλαούδια	—	3
32. στο χορίον	—	1
33. στού ρόποδα	1	6
34. έτερον	—	1
35. στα καφάλια	—	7(;))
36. στην αγλάδαν και τα δύο	—	5
37. στήν καμάραν	—	2
38. έτερον τὸ πάνω	—	6
39. στον εγκρεμνόν	—	5
40. στόν ραμόν	—	3
41. στὸ λακκήν ο κάμπος	—	6
42. το χοράφην	1	4
43. στην ποταμίαν	—	2
44. στον στενόν (;)	—	7
45. σιν καλήπολιν	—	1
	14	162

5. ερίνι μαστρατονάκι

σούμα μοδ. 5 καφ. —

1. στόν κάμπον	—	6
2. στήν κοφτάκα	—	3
3. στίς μέσες	—	2
4. σιν αγίαν κηριακήν	—	3
5. στίς φιλιές	—	2

6. έτερα στον στενόν(;)	—	6
7. στίν νάκα	1	2
8. στον μισώπιργον	—	4
9. στόν κοκινόματον	—	1
10. στίν αγλάδα	—	3
	1	32

6. ιωάννης του κατελάνου	σούμα mod.	2	καφ.	6
1. στα καφάλια	—			1
2. στοδ ραπανά	1			—
3. στίν κοφτάκα	—			2
4. στοδ ράκι (;)	—			1
5. στιν κατασοράδα	—			1
6. στόν άγιον θεολόγον	—			1
7. στο λιθόστρατο	—			4
8. στόν μλωκράτι	—			2
9. στο παλεόκαστρο	—			1
10. στο καμάρι	—			1
	1			14

7. μιχάλης του παπαιω του καλαφάτι	σούμα mod.	13	καφ.	2
1. στα δάλι	1			3
2. στης μιλιές και τα δύο	—			3
3. στοδ δαμαλά	—			2
4. στο χωρίον	1			2
5. στόν άγιον βασίλιον	2			6
6. στόν καταβρόν	1			4
7. στόν μισώπηργον	—			3
8. στο πουλάδην	—			6
9. στόν σταβρόν	—			6
10. στην καμάραν	1			—
11. στο λακήν το χωράφι	1			4
12. στον αρχιστρατίγον ι σηκές	—			2
13. στόν άγιον γεώργιον	—			1
14. στο παραθήση	1			2
	8			44

8. διακογεόργις τραμπούλις	σούμα	μοδ.	7	καφ.	4
1. στω εβαγγελίστριαν			2		—
2. στή σποριά του μιχελή			—		2
3. στην έσον			—		2
4. στού σκουντουδιάτι			—		4
5. στον άγιον γεόργιον του ρίγα			—		6
6. τις κατήνας (;) στις λάκους			—		5
7. στα φρουνιά			—		1
8. στον άγιον βασίλιον του καραντόνι			—		6
9. στα λαγγάδια τις πασκαλίνας			—		5
10. στην αχλαδιάν του φουσκή (;)			—		3
11. στού κατάγιαλον στον παπαπερούλικο στενò			—		2
12. στο λευκòν το κατο σκαλίν			—		5
13. στο στενò			—		3
			2		44

9. νικόλαος της καλής του νικόλα	σούμα	μοδ.	2	καφ.	—
1. ής της βάσσεσ το αμπέλην			2		—
			2		—

10. διακογεόργιος του παπαγεόργι	σούμα	μοδ.	2	καφ.	7
1. στον αγρόν			—		4
2. στω αγίαν παρασκεβι			—		1
3. στο καμπή (;)			—		3
4. στο λιμενάριν			—		2
5. στα μάτια			—		6
6. στω πλατιάν			—		1
7. στω πλάτρες			—		6
			—		23

11. διακονικόλας	σούμα	μοδ.	7	καφ.	5
1. στο παλεόκαστρο			—		4
2. στω μέσεσ			1		2
3. στού μαρμαρά			—		3
4. έτερον στού μαρμαρά			—		5
5. έτερον στω μέσεσ			1		—
6. στού δαμαλά			1		6

7. στο μανίκι	—	2
8. στο μισοχόρι	—	6
9. στις μέσες	—	2
10. στον αγιάνην	—	4
11. στον βοτίλον	—	1
12. στις κενουργιες εκλισιές	—	1
	<u>3</u>	<u>36</u>

12. στέργος παπαγιώργι

	σούμα μολ.	καφ.
	<u>3</u>	<u>3</u>
1. στής ταρφές	—	4
2. στοὸ μαούλη (;)	—	2
3. στο καμάρι	—	1
4. στον σκουλουπιάτι	1	4
5. σι πλατριά	—	5
6. στον κατολάκο	—	3
7. στον άγιον νικόλαο ο κάμπος	—	1
	<u>1</u>	<u>20</u>

5.2 Το Βιβλίο καταγραφής του 1828

Το βιβλίο έχει τίτλο «Καταγραφή γῆς γεωργουμένης τε καὶ ἐξουσιαζομένης ὑπὸ τῶν ἐν Μανδρακίῳ χωρίῳ τῆς Νήσου Νισύρου, οἰκούντων χριστιανῶν. Ἐν ἔτει αωκῆ'. Νοεμβρίου, ΙΖ' 1828: Νοεμβρίου, 17». Ἀποτελεῖται συνολικά ἀπὸ 256 φύλλα, ἀπὸ τα ὁποῖα 77 εἶναι λευκά καὶ τα ὑπόλοιπα γραμμένα, ὅπως ἀναλυτικά θα παρουσιάσουμε στὴ συνέχεια. Οἱ διαστάσεις τοῦ βιβλίου εἶναι 32 × 22 εκ. με κάλυμμα δερμάτινο (ἡ βιβλιοδεσία μάλλον μεταγενέστερη τῆς γραφῆς του), καὶ βρίσκεται σὲ σχετικὰ καλὴ κατάστασι με μερικά φύλλα κιτρινισμένα, ἄλλα σκωροφαγωμένα καὶ ἀρκετὰ εξαρθρωμένα.

Στὸ ἀριστερὸ πάνω μέρος τοῦ περιθωρίου τῆς πρώτης σελίδας, ποὺ καταχωρεῖται ὁ «διάλογος καταγραφῆς καὶ θεατοῦ», ἔχει γραφτεῖ με κόκκινο μελάνη, προφανῶς μεταγενέστερα: «Κτηματολόγιον (Μάνα) Βον». Αὐτὸ επιβεβαιώνει ὅτι τὸ βιβλίο (στὴν πραγματικότητά προκρίεται γιὰ κώδικα) ἀποτελεῖ τὴ δεῦτερη κατὰ σειρά καταγραφή τῆς κτηματικῆς γεωργικῆς περιουσίας τῆς Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου.

Στις ἐπόμενες σελίδες καταχωρεῖται ὁ παρακάτω «διάλογος»:

Κτηματολόγιον (Μάνα) Βον

Διάλογος καταγραφῆς καὶ θεατοῦ· προλογίζει ὁ θεατής.

Ἐῶγε! νὰ ἔτζι ἀγαπῶ νὰ σὲ βλέπω· στολισμένην καὶ ὄχι μὲ ἐκεῖνα τὰ παλιόρουχα τὰ καταξεσχισμένα, τὰ λερομένα.

καταγραφή

Ἐὸχαριστῶ τοὺς χριστιανοὺς τοῦ Μανδρακίου, ὅποῦ ἐπιστάτησαν καὶ ἐκείνους ὅποῦ ἐκόπιασαν καὶ μὲ ἐστόλισαν νὰ φαίνομε καὶ ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον.

θεατής

Μὰ δὲν μοῦ λέγεις νὰ ζῆς, ποῖος σοῦ εἶχε τὰ φορέματά σου καταξεσχισμένα καὶ μουντζουρομένα;

καταγραφή

Ἡ κατηραμένη πλεονεξία καὶ ἡ ἀμάθεια μὲ ἐκατάτρεξαν καὶ μὲ ἔφεραν εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν ὅποῦ μὲ ἔβλεπες τὸ πρότερον.

θεατής

Ἐὸ κόσμος κακομοίρη ἔχει πολλοὺς κακοὺς καὶ δὲν τὸ πιστεύω ποτὲ νὰ σὲ ἀφήσουν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ὅπου εὕρισκσαι.

καταγραφή

Τὸ γνωρίζω φίλε μου καὶ ἐγώ· μὰ ἰεῦρης οἱ δύο ἄσπονδοι ἐχθροὶ οἱ ἐδικοί μου που μὲ εὕρισκον καὶ μὲ ἐκατέτρεχον;

θεατής

Ἦχι.....

καταγραφή

Εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν κατὰ καιρὸν Πρωτογέρον. Πλήν τώρα ἔβαλλα γνῶσιν· δὲν πατῶ τὸ κατώφλιόν τους. Κολογραία θὲ νὰ γίνω, Κολογραία· καὶ ὅταν ἔχουν χρεῖαν νὰ μὲ ἀνταμώσουν ἄς ἔρχονται πέντε ἔγκριτοι τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ κατὰ καιρὸν Δημογέροντος. δὲν εἶναι ἔτσι καλά;

θεατής

Εἶγε

Μπράβο! Πολλὰ καλά· ἂν τὸ κάμης αὐτό, τότε πιστεύω ὅτι θέλεις ζήσης στολισμένη καὶ παστρική ὡς σὲ βλέπω, χρόνους πολλοὺς».

Μετά τον «διάλογο» ὑπάρχει καὶ τὸ παρακάτω κείμενο :

«σκοτεινοτάτης καὶ διεφθαρμένης οὔσης τῆς παλαιᾶς καταγραφῆς, μὲ πολὺν κόπον καὶ ἐπιμέλειαν ἀντεγράφη παρ' ἐκείνης ἢ παροῦσα κάλλει καὶ σαφηνεία ἀσυγκρήτῳ ὑπερέχουσα αὐτῇ, ἐκείνης, ὡς ὁρᾶται, παραβαλλομένων καὶ τῶν δύο. Δι' ἐπιστάσιαν πάντων τῶν χριστιανῶν τῶν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἰκούντων. Ἐπὶ τῆς Ἡγουμενίας τοῦ Κυρίου Νεοφύτου Ἱερομονάχου Ζαμπέτογλου καὶ Δημογεροντίας τοῦ Γεωργίου Μανόλακα διὰ χειρὸς τοῦ Γρηγορίου Λαυριώτου, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Σκιάθου.

Ἡγούμενος, Γρηγόριος, Νικόλαος Νικήτα, οἱ τρεῖς ἐκοπιάζανε ἡμέραν τε καὶ νύκτα νὰ ἀντιγράψουν τὴν παλιὰ, τὴν καταμουντζομένην, ὅπου τὴν εἶχαν οἱ κακοὶ κατανενοθευμένην.

Ἡγούμενος ἀνέγνωθε, Γρηγόριος τὰ γράφει·
Νικόλαος καφίζια, στέκει καὶ καταγράφει·

Καὶ νὰ προσέχουν, καὶ οἱ δύο γιὰ νὰ μὴν γίνει λάθος,

Ἐπειδὴ τὴν ἐγράψανε χωρὶς κανένα πάθος».

Η μελέτη των δύο αυτών «εισαγωγικών» κειμένων του βιβλίου, μας δίνει χρήσιμες και πολύ διαφωτιστικές πληροφορίες, τόσο για τους λόγους που οδήγησαν σε μια νέα καταγραφή της «γεωργουμένης» γης, όσο και για τα πρόσωπα που είχαν την πρωτοβουλία αυτής της καταγραφής.

Η καταγραφή έγινε το 1828, Νοεμβρίου 17, όπως φαίνεται από τον σχετικό τίτλο, που καταχωρείται στο δεύτερο φύλλο (3η σελίδα) του βιβλίου. Δεν έχει εξακριβωθεί αν η ημερομηνία αυτή είναι η αρχή ή το τέλος της καταγραφής. Πάντως το γεγονός ότι «έκοπιάζανε ημέραν τε και νύκτα», για ν' αντιγράψουν την παλιά καταγραφή, δείχνει ότι η εργασία τελείωσε σε σχετικά μικρό χρόνο. Την καταγραφή έκαμαν ο τότε Ηγούμενος της Μονής Παναγίας Σπηλιανής Ιερομόναχος Νεόφυτος Ζαμπέτογλου¹ με βοηθούς τον επίσης Ιερομόναχο Γρηγόριο Λαυριώτη από τη Σκιάθο και τον Νικόλαο του Νικήτα, που κατά πάσα πιθανότητα θα πρέπει να ήταν παπάς. Ο Ηγούμενος υπαγόρευε, ο Γρηγόριος έγραφε και ο Νικόλαος επαλήθευε τα καφίζια.² Ο Νεόφυτος, γιός του Παπά Αντωνίου, χρημάτισε Ηγούμενος της Μονής από το 1821 - 1856 και φαίνεται να ήταν άνθρωπος με αυστηρές αρχές³, που ήθελε να βάλει κάποια τάξη στην «πλεονεξία και τὴν ἀμάθειαν» των ανθρώπων της εποχής του. Ο Μητροπολίτης Ρόδου Ιάκωβος τον εκτιμούσε ιδιαίτερα και του απένειμε το 1840 το οφφίκιο του Αρχιμανδρίτη, τίτλο που χρησιμοποιούσε όταν βεβαίωνε το γνήσιο των καταχωρίσεων στους Κώδικες Διαθηκών και Πωλητηρίων της Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου ως «ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Ρόδου». Η οργή μιάς μερίδας Νισυρίων εναντίον του, που ανάγκασε τη Δημογεροντία να συντάξει στις 24 Ιουνίου 1837 προστατευτικό έγγραφο⁴, δεν αποκλείεται να σχετίζεται με την προσπάθειά του να εξυγιάνει κάποιες ανώμαλες καταστάσεις, πράγμα που τον έφερε σε αντίθεση με τους «θιγόμενους». Την εποχή που έγινε η καταγραφή, πρόεδρος της Δημογεροντίας ήταν ο Γεώργιος Μανόλακας.

Οι λόγοι που ώθησαν τον Ηγούμενο Νεόφυτο να καταγράψει τον γεωργικό κλήρο αναφέρονται με ένα πολύ χαρακτηριστικό τρόπο με μορφή «διαλόγου» μεταξύ της «καταγραφής» και του «θεατή», που είναι στην πραγματικότητα ένας μονόλογος του ίδιου του Ηγούμενου. «*Ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ἀμάθεια . . .*», λέγει, καταξέσχισαν και μουντζούρωσαν την προηγούμενη

1. Σταύρου Ι. Κέντρη, «Τὰ Μετέωρα τῆς Δωδεκανήσου (Παναγία Σπηλιανή)», Ἀθήνα 1970, σ. 35.

2. Μονάδα χωρητικότητας σπόρων ἐπὶ τουρκοκρατίας. 8 καφίζια ἰσοδυναμοῦν με ἓνα κοιλὸ τουρκικο. 6 καφίζια σπόρος καλύπτει ἑκταση ἐνὸς στρέμματος.

3. Νικήτα Ὁδ. Σακελλαρίδη, «Παναγία Σπηλιανή», «Νισυριακὰ Χρονικά», τόμος ΣΤ', 1978, σ. 147.

4. Νικήτα Ὁδ. Σακελλαρίδη ὀ.π. σ. 149.

καταγραφή («Μάνα»). Και στην ερώτηση: που τη βρισκανε την καταγραφή, η απάντηση ήταν: «εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν κατὰ καιρὸν Πρωτόγερον...». Εδώ ακριβῶς αποκαλύπτεται η κατάσταση που επικρατούσε στα κτηματικά τουλάχιστο πράγματα της Νισύρου πριν από το 1828. Η «Μάνα» «φυλάσσονταν» στο σπίτι του Πρωτόγερου (Πρόεδρος Δημογεροντίας) και όχι στο Κοινοτικό κατάστημα, όπως θα έπρεπε. Έτσι ήταν ευκολότερη η καταστροφή της για να ικανοποιηθεί η «πλεονεξία» των σφετεριστῶν, θα λέγαμε, της γεωργικῆς γης, αφού, όπως φαίνεται, την προεπαναστατική περίοδο δεν τηρούνταν κώδικες καταγραφῆς των τίτλων κυριότητος (διαθήκες, προικοσύμφωνα, πωλητήρια κ.α.), για να χρησιμοποιηθούν σαν αποδεικτικά μέσα κτήσης ιδιοκτησίας. Μάλιστα για να προστατεύσει τη «Μάνα» από τέτοιες επεμβάσεις προτείνει ο Ηγούμενος (μέσω του «διαλόγου») να φυλάσσεται, προφανῶς, στη Μονή της Σπηλιανῆς, και όταν «ἔχουν χρεῖαν νὰ τὴν ἀνταμώσουν...» να ἔρχονται πέντε ἔγκριτοι του χωριοῦ με τον ἐκάστοτε Δημογέροντα. Αν εφαρμοστεῖ το μέτρο αὐτό, καταλήγει ο «διάλογος» στο συμπέρασμα ὅτι η «Μάνα» θα ζήσει για πολλά χρόνια «στολισμένη καὶ παστρικῆ». Και πραγματικά ἔζησε, αφού ἔφθασε μέχρι τις μέρες μας, μόνο με τις αλλοιώσεις των 156 χρόνων της ηλικίας της.

Το περιεχόμενο του βιβλίου («καταγραφῆς») («Μάνας») του 1828 ἀναφέρεται στη γεωργικὴ γη της περιοχῆς της Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου και περιλαμβάνει στις σελίδες του τις «κτηματολογικῆς» μερίδες των ιδιοκτητῶν γεωργικῶν ἐκτάσεων. Στα πρώτα 158 φύλλα του βιβλίου εἶναι καταχωρισμένες 278 μερίδες με ἀντίστοιχα ονόματα ιδιοκτητῶν. Ὅπως φαίνεται, δεν χρησιμοποιήθηκαν ὅλες οι σελίδες (316). Μερικῆς ἀπ' αὐτῆς ἔμειναν λευκῆς, προφανῶς για να γίνονται οι μεταβολές, και ἄλλες χρησιμοποιήθηκαν για καταχώρηση περισσότερων μερίδων, σε μεταγενέστερο χρόνο. Ἡ κάθε μερίδα περιλάμβανε το ονοματεπώνυμο του ιδιοκτήτη, που ἦταν ο τίτλος της μερίδας, και ἀκολουθοῦσε κατάλογος με την ονομασία της τοποθεσίας του κτήματος και την ἔκταση σε «κοιλὰ» και «καφίζια». Επίσης υπήρχαν και ἐνδείξεις ἀν τα κτήματα ἦταν πατρικά ἢ προικῶα ἢ αγοραστά και οι σχετικῆς μεταβολές (ονόματα προσώπων στα οποία μεταβιβάστηκαν). Στο Παράρτημα δημοσιεύουμε τη μερίδα του Κωνσταντῆ Φα σουλαρή, που εἶναι καταχωρισμένη στη 263 σελίδα του βιβλίου.

Καταβλήθηκε προσπάθεια ἀπὸ το γραφικὸ χαρακτήρα του αρχικοῦ γραφέα Ἱερομόναχου Γρηγορίου να ἐντοπιστεῖ η «πρώτη καταγραφῆ», που πρέπει να ταυτίζεται με το συνολικὸ γεωργικὸ κλῆρο της περιοχῆς της Κοινότητος. Ο κατάλογος που δημοσιεύεται στο Παράρτημα περιλαμβάνει 303 ιδιοκτήτες με 6.036 αγροτεμάχια συνολικῆς ἔκτασης 38.058 καφίζια.

Το γεγονός ότι την ίδια περίπου έκταση δίνουν και οι μεταγενέστερες καταγραφές του 1895 και 1923, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εντοπίστηκαν οι ιδιοκτήτες του χρόνου της καταγραφής (1828), που είναι αυτοί που περιλαμβάνονται στον αντίστοιχο κατάλογο.

Στις ίδιες σελίδες - «μερίδες» (1 - 278) αλλά και στις επόμενες του βιβλίου 279 - 305 (φύλλα 17), έχουν καταχωριστεί σε χρόνο μεταγενέστερο της αρχικής καταγραφής (1828) και μέχρι της επόμενης (1895) άλλες 200 περίπου νέες μερίδες, που προέρχονται από μεταβιβάσεις για διάφορες αιτίες από τους ιδιοκτήτες της καταγραφής του 1828. Οι καταχωρίσεις ή οι μεταβολές δεν συνοδεύονται με ημερομηνίες. Μοναδική ημερομηνία φέρνει η μερίδα του Γεωργίου Ιωάννου Σακελλαρίδη, 18 Απριλίου 1886, που είναι καταχωρισμένη στη σελίδα 163 του βιβλίου. Κάποια γνωστά στις αρχές του αιώνα μας πρόσωπα της κοινωνίας της Νισύρου που καταχωρούνται στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου, όπως ο Ιωάννης Λογοθέτης (σ. 283), Ιωάννης Φιλίππου (σ. 292), Ιάκωβος Χάτζη Δημητρίου (σ. 297), Ιωάννης Μ. Φωτιάδης (σ. 298), Ιάκωβος Γ. Καφεζής (σ. 299), Αριστείδης Μ. Φωτιάδης (σ. 302) και Μιχαήλ Κατσιματίδης (σ. 303), επιβεβαιώνουν ότι οι τελευταίες καταχωρήσεις πρέπει να έγιναν τα τελευταία χρόνια πριν συνταχθεί η επόμενη καταγραφή του 1895.

Η τελευταία γραμμένη σελίδα του βιβλίου είναι η 305 (Νικόλαος Ιωάννου Σαρρή) και ακολουθούν 74 φύλλα λευκά για να καταχωριστεί στη συνέχεια ένα κείμενο 2 σελίδων με τίτλο «1835 Σεπτεμβρίου 26, Καταγραφή τής Παναγίας των πραγμάτων», που περιλαμβάνει κατάλογο των κτημάτων της Μονής, ο οποίος δημοσιεύεται στο Παράρτημα. Το βιβλίο περιλαμβάνει δύο ακόμα λευκές σελίδες και στη συνέχεια καταχωρείται ο πίνακας - ευρετήριο, όχι πλήρες, του βιβλίου. Συγκεκριμένα επί 200 νέων καταχωρήσεων, ο πίνακας περιλαμβάνει μόνο 50. Φαίνεται ότι από κάποια στιγμή και μετά δεν τον ενημέρωναν. Ο πίνακας αυτός μας βοήθησε πολύ να εντοπίσουμε τους αρχικούς ιδιοκτήτες και να συντάξουμε τον κατάλογο ιδιοκτητών του 1828. Υπάρχουν ακόμα ένα λευκό φύλλο και 2 με διάφορες ενθυμήσεις.

Στο βιβλίο και συγκεκριμένα στις σελίδες 281 και 282 καταχωρούνται δύο πολύ σημαντικά κείμενα, που δημοσιεύονται αυτούσια στο Παράρτημα, για τα οποία πρέπει να γίνει ιδιαίτερα λόγος. Πρόκειται για δηλώσεις - παραιτήσεις από το δικαίωμα ιδιοκτησίας επί των εκτάσεων των νησίδων Περγούσας (σ. 281) και Γιαλί (σ. 282), Νισύριων που τους είχαν παραχωρηθεί δωρεάν με βεζυρική διαταγή του 1869 αρ. 52 της 1ης Μαΐου, για να τις καλλιεργούν, επειδή ήταν βακουφικά κτήματα και βρίσκονταν μακριά

από κατοικημένες περιοχές, όπως αιτιολογείται στα παραχωρητήρια (ταπιά). Οι παραιτήσεις - δωρεές των Νισύριων έγιναν υπέρ των Κοινοτήτων του νησιού «... *πρός όφελος τών πτωχών και άπόρων αυτών κατοίκων...*». Ο σκοπός της παραχώρησης σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η βεζυρική διαταγή παραχώρησης προς τους Νισύριους καλλιεργητές (1 Μαΐου 1869), ήταν πολύ κοντινή στην ημερομηνία σύνταξης της πράξης δωρεάς των τελευταίων προς τις Κοινότητες (12 Σεπτεμβρίου 1869) με την παρουσία μάλιστα του Μουτά Σαρίφη της Κω, που μνημονεύεται στις πράξεις αυτές κι ακόμα το γεγονός ότι και οι δύο παραχωρήσεις (προς τους καλλιεργητές και καλλιεργητές προς τις Κοινότητες) έγιναν ταυτόχρονα με την ίδια πράξη, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόθεση της Τουρκικής Διοίκησης ήταν να παραχωρήσει τις εκτάσεις του Γιαλιού και της Περγούσας στις Κοινότητες της Νισύρου για να βοηθούν τους πτωχούς (ίσως επειδή ήταν βακουφικά) και όχι στους καλλιεργητές, τους οποίους χρησιμοποίησε ως ενδιάμεσους, ίσως γιατί κάποιο τυπικό κώλυμα δεν επέτρεπε την απευθείας παραχώρηση βακουφικών κτημάτων στις Κοινότητες. Η πρόσθετη δήλωση των καλλιεργητών στα παραχωρητήρια ότι *«αυτοπροαιρέτως»* παραιτούνται κάθε δικαιώματος ιδιοκτησίας επί των νησιών δεν μπορεί να επιβεβαιώσει μια αυτόβουλη δωρεά, αλλά έγινε μάλλον για να μην υπάρξει έρισμα για ακύρωση της παραχώρησης. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι οι τίτλοι ιδιοκτησίας (ταπιά) κατατέθηκαν στη Μονή της Σηλιανής, για να μη *«λάβωσιν έξ αυτών ποτέ άφορμήν οί κληρονόμοι και ένοχλήσωσι τήν Κοινότητα...*». Άλλωστε δεν βρίσκει ερίσματα μια τέτοια ομαδική και τόσο γενναιόδωρη προσφορά των μεγαλοκτηματιών της Νισύρου προς τις Κοινότητες και μάλιστα προς όφελος την πτωχών..!

Το παραχωρητήριο της Περγούσας αναφέρει 25 αγροτεμάχια, όσοι και οι υπογράφοντες τη δήλωση, και του Γιαλιού 16, δηλαδή δύο λιγότεροι απ' αυτούς που υπέγραψαν τη δήλωση. Προφανώς πρόκειται για τους παρέδρους Μ. Χαρτοφύλακα και Ιωάννη Μιχαήλ, που υπέγραψαν χωρίς να έχουν στην κυριότητά τους ιδιοκτησία στο νησί, ίσως για να δώσουν κύρος, παρά το γεγονός ότι η πράξη επικυρώνεται από τη Δημογεροντία της Νισύρου και από τους Μουχτάρηδες του Εμπορίου και των Νικιών. Πρέπει να σημειώσουμε ότι τη δήλωση - παραχωρητήριο της Περγούσας επικυρώνει με ειδική πράξη και Τούρκος επίσημος, που μάλλον πρέπει να είναι ο Μούτα Σαρίφης της Κω Τεφίκ Πασάς.

Στο Αρχείο του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου φυλάσσονται 46 συνολικά τίτλοι ιδιοκτησίας (ταπιά) που αναφέρονται σε ιδιοκτησίες των παραπάνω νησίδων, καθώς και της νησίδας Παχιά. Στο πίσω μέρος των τίτλων μετα-

γενέστερα έχουν γραφεί τα ονόματα των ιδιοκτητών και της νησίδας που βρίσκονται τα κτήματα, χωρίς όμως να είναι δυνατή η επαλήθευσή τους, γιατί είναι γραμμένοι με την παλιά τούρκικη γραφή.

Εδώ πρέπει ακόμα να σημειώσουμε ότι η δήλωση παραχώρησης, της νησίδας Γιαλί στις Κοινότητες αποτέλεσε το αποδεικτικό στοιχείο με το οποίο ο Δήμος Μανδρακίου Νισύρου διεκδίκησε μετά την Απελευθέρωση την κυριότητα της νησίδας αυτής, προκειμένου να διατηρήσει και τα δικαιώματα από το ορυχείο της ελαφρόπετρας.

Θα πρέπει ακόμα να τονιστεί ότι η παραχώρηση των νησίδων Γιαλί και Περγούσα στις Κοινότητες *«πρός όφελος τῶν πτωχῶν καὶ ἀπόρων κατοίκων»* τους δημιουργεί κατά τη γνώμη μας *νομική ύποχρέωση* για συντήρηση των πτωχών του νησιού από τις προσόδους της εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου. Αλλά αυτό είναι ένα άλλο θέμα που χρειάζεται να ερευνηθεί από νομικής κυρίως πλευράς.

Παράρτημα

1. Κατάλογος

Ιδιοκτησίας ιδιωτικού γεωργικού κλήρου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου βάσει
του Κτηματολογίου (Μάνα) του 1828

Ἀριθ. Κτημ.	Ὄνοματεπώνυμο ἰδιοκτήτη	Ἀγρο- τεμάχ.	Ἐκταση Κοιλὰ Καφίζια	
1.	Διακονικόλας Μουλός	54	73	3
2.	Μιχάλης Μεξές	61	48	3
3.	Διακο Γεώργιος Σακελλάρης	27	35	2
4.	Διακο Ἰωάν. Παπα Γεωργίου Σκανδάλιου	30	33	7
5.	Μανόλης Φίλιππος	27	11	5
6.	Διακο Γεώργιος Πασχαλάκης	54	40	5
7.	Παπα Ἀντώνιος Παπα Γρηγορίου	18	8	2
8.	Εἰρήνη Τουρνᾶ	2	1	2
9.	Παπα Ἰωάννης Κέντρης	34	35	7
10.	Παπα Νικήτας Σακέλενας	40	53	5
11.	Καλή κόρη τοῦ Διακο Μανώλη Φώτη	14	5	6
12.	Διακο Κωνσταντῆς Κουλάκης	27	14	2
13.	Παπα Γεώργιος Πρωτόπαπας	10	5	2
14.	Εἰρήνη Γαϊτάνενας	15	4	7
15.	Παπα Γεώργιος Παπα Ἀντωνίου	48	30	1
16.	Διακο Γεώργιος Γαλιοντζῆς	49	38	2
17.	Καλή τοῦ Μιχάλη Παπάζογλου Δεμονή	18	15	7
18.	Ἰωάννης Ἀντωνᾶ	38	29	2
19.	Νικόλαος Καπήτης	19	22	6
20.	Γεώργιος Γρηπάρης	5	1	5
21.	Γεώργιος Κουμπῆς	13	6	3
22.	Εἰρήνη Καλερέ	1	—	1
23.	Εἰρήνη Στολίδη	1	—	1
24.	Διακο Ἰωάννης Μπέϊς	7	2	3
25.	Εἰρήνη Φασουλαρή	6	2	3
26.	Εἰρήνη Βασίλη	3	—	3
27.	Διακο Ἰωάννης Παπα Γιαννάκη	40	24	4
28.	Ζαχαρίας Διακο Γεωργίου	11	3	6
27/28	Διακο Ἀντώνης Γαλουζῆς	30	15	6
29.	Μανόλη Ρεῖσης	49	25	1
30.	Νικόλαος Πασχαλάκης	36	21	6

31.	Ἰωάννης Παραγιώτου Πισσάρη	35	20	6
32.	Ἰωάννης Μισηριώτου	9	4	3
33.	Δημήτριος Ἀντωνίου Κατελάνου	36	17	3
34.	Εἰρήνη Γεώργη Ρεΐδη	11	6	3
35.	Ἰωάννης Ζαμπέτης	20	19	5
36.	Διακόνισσα Λαδεροῦ	3	2	1
37.	Ἰωάννης Παρθένης	18	9	6
38.	Διακο Ἰωάννης Καραβάκης	37	41	3
39.	Διακο Ἰωάννης Κώτης	28	46	2
39.	Κωνσταντῆς Πολλή Χρόνη	10	4	4
40.	Γιακουμῆς Φιλιππῆς	10	5	7
41.	Σταμάτης Φυλακτοῦ	20	12	—
42.	Χατζῆ Ἰωάννης Μεταξωτός	13	6	2
43.	Διαμαντῆς Κορδιστοῦ	15	9	6
44.	Σοφία Παπα Ζαμπέτη	18	8	2
45.	Διακο Νικόλαος Ζαμπέτης	11	4	2
46.	Παπα Ἰωάννης Σακελαρίου	9	4	7
47.	Διακο Γεώργιος Βροντάλαος	28	18	2
48.	Παπα Γεωργάκης	3	—	7
49.	Ἀντώνιος Καρπαθάκης	22	13	3
50.	Ἀντώνιος Μπληζήνης	21	10	7
51.	Νικόλαος τοῦ Κώστα	10	4	7
52.	Διακόνισσα Σεπέτη	7	1	7
53.	Γεώργιος Ἀλαμάγκος	10	4	4
54.	Περικλῆς Λεμονιάς	10	4	—
55.	Διακο Ἰωάννης Διακο Γιάκουμον	37	34	4
56.	Ἀντώνιος Αἰκατερίνας	5	1	5
57.	Γεώργιος τοῦ Μιχάλη	35	23	4
58.	Διακο Νικόλαος Μαραμπούτης	26	17	2
59.	Παπα Μανόλης Οἰκονόμου	33	17	3
60.	Κωνσταντῆς Καβαντζάρη	36	25	3
61.	Κωνσταντῆς Ρουσέτου	32	13	6
62.	Ἰωάννης Παπα Χαντζάκη	17	8	—
63.	Ἄννα Σταλούδη	13	5	6
64.	Σταματινῆ Μιχαλῖς	8	6	2
65.	Νικόλαος Καρπαθάκης	14	6	—
66.	Κωνσταντῆς Κλιὰς	26	12	6
67.	Γεώργιος τοῦ Μπέϊ	18	11	3
68.	Διακο Γεώργιος Μπεντουβῆς	12	5	4
69.	Διακο Ἰωάννης Πασχαλάκη	38	37	7

70.	Γεώργιος Γαλιοντζής	—	—	—
71.	Νικολέτος Παπα Γερασίμου	34	38	6
72.	Ἄννα τοῦ Καμπανῆ	3	1	7
71/72	Γεώργιος Χατζῆ Παππα Ἰωάννου	16	7	5
73.	Κωνσταντῆς Σταυριανός	41	28	6
74.	Μαρία τοῦ Οἰκονόμου	2	—	6
75.	Ἄννα τῆς Λιβαδιάς	4	2	—
76.	Διακο Γεώργιος Ψαροῦ	13	8	4
77.	Βασιλάκης Κώτης	27	12	3
78.	Νικόλαος Λαδεροῦ	39	34	2
79.	Παπα Μιχάλης Γιαννιοῦ	22	11	1
80.	Διακο Μανόλης Ἀζύμωτος	42	24	2
81.	Παπα Ἰωάννης Καρμήρης	9	7	2
82.	Ἰωάννης Καλέργης	24	14	6
83.	Διακο Μανόλης Παρθένης	27	16	4
84.	Σάββας Κύπριος	3	1	1
85.	Διακο Ἀντώνιος Γαλιοντζής	55	32	3
86.	Διακο Ἀντώνιος Παπα Γιάκουμου	17	21	7
87.	Βασίλης τοῦ Διακο Δημήτρη	29	31	—
88.	Εἰρήνη τοῦ Καροῦτζου	—	—	—
89.	Καλὴ τοῦ Διακο Γεωργίου Μαντζούνη	5	1	7
90.	Μαστρομανόλης Φραντζῆς	13	9	4
91.	Μίχαλος Σμυρῆλης	13	12	2
92.	Μαρία Καρὰ Κωνσταντῆ	6	3	5
93.	Διακο Δημήτριος Χη Παπα Γιάκουμου	50	53	1
94.	Παναγιώτης Ἐκκλησιάρχου	33	14	4
93/94	Νικόλας Ἰωάννου τοῦ Γεώργη	24	10	2
95.	Κωνσταντῆς Βροντάλαλος	17	6	4
96.	Γεώργιος Ἰγνατίου	5	3	6
97.	Διακο Γεώργιος Παπα Κωνσταντῆς	38	42	3
98.	Ἰωάννης Φιλίππου	42	38	2
99.	Δημήτριος Ἀδριανός	17	7	4
98/99	Μανόλης Φίλιππος	14	4	3
100.	Διακο Ἰωάννης Ἀντωνίου υἱός	10	7	—
101.	Ἀνθοῦσα Μαυρίτζα	8	5	6
102.	Μαστρογιάννης Ἀγγελίνης	4	1	3
103.	Ἄννα Παπα Γερασίμου	—	—	—
104.	Ἀσημίνα Παπα Κωνσταντῆ	4	7	—
105.	Παπα Χαροφίλης Παπα Ζαμπέτη	29	34	7
106.	Ἀντώνιος Καλετές	9	3	2

105/106	Μιχάλης Παπα Χατζῆ Γιάκουμου	16	15	1
107.	Γεώργιος Βαμβακερός	30	26	6
108.	Διακο Ἰωάννης Κοτζοδόνη	16	11	6
107/108	Νικόλαος Ὁρφανοῦ	5	1	6
109.	Παντελής Κεφαλιανός	17	9	4
110.	Παπα Δημήτριος Τραμπούλη	40	35	2
111.	Διακο Ἰωάννης Μουλός	45	52	2
112.	Ἰωάννης Φυλακτοῦ	35	36	5
111/112	Μανουήλ Καλέργης	4	2	2
113.	Διακο Ἰωάννης Κουλάκη υἱός	19	31	—
114.	Διακο Κονταρής	48	49	6
115.	Παπα Ἀποστόλης Μανόλακα	37	32	7
114/115	Χαζῆ Κονταρῆ	9	6	1
116.	Ἰωάννης Σακέλληνας	28	18	4
117.	Παπα Γεώργιος Σκανδάλου	8	8	1
118.	Νικόλαος Παπα Γεωργίου Σκανδάλου	18	23	1
119.	Γεώργιος Σκουλῆς	5	2	1
120.	Διακο Μιχάλης Διακο Γεωργίου Μαντζούνη	21	13	3
121.	Παπα Σκουλῆς	3	2	—
122.	Γεώργιος Μπαριάτης	22	13	3
123.	Νικόλαος Λεβίτζης	4	6	—
124.	Ἰωάννης Μασούλης	38	46	1
125.	Δημήτριος Φιλίππου	23	19	6
126.	Μαρία τοῦ Κουτζοῦ	21	18	3
126.	Ἰωάννης Διακο Κωνσταντῆς Σακλαρῆ	8	6	3
127.	Δημήτριος Μαντοῦς	19	8	6
128.	Εὐφροσύνη τῆς Μαντοῦς	2	1	2
129.	Εἰρήνη τοῦ Φωκά	—	—	—
130.	Διακο Γεώργιος Τραμπούλης	34	45	4
131.	Παπα Ἰωάννης Γερασίμου	48	31	1
132.	Ἰωάννης Ρουσέτου	36	24	2
133.	Εἰρήνη τοῦ Καρα Ἀντωνίου	4	2	2
134.	Λαμπρηγῆ τοῦ Πυλώχτου(;))	3	1	1
134.	Διακο Δημήτρης Ζαγκούλης	7	9	5
135.	Διακο Νικήτας Χαρτοφίλης	35	25	3
136.	Νικόλαος Βαμβακιερός	17	12	6
137.	Γεώργιος Καμπανῆς	30	19	3
138.	Νικήτας Βεζύρογλου	17	13	3
139.	Μαρία Μανρουδῆ	—	—	—
140.	Πάπα Βασίλειος	9	3	7

141.	Διακο Ἰωάννης Φώτης	22	26	2
142.	Δημήτριος Μακρῆς	32	22	5
141/142	Δημήτ. καὶ Ἰωάν. Διακο Γεωργίου Κώστα	5	1	6
142/143	Ἄννα Κόκκινου	9	5	1
143.	Παπα Ἰωάννης Περούλη	36	48	5
144.	Νικόλαος Παπα Γιάκουμου	16	17	5
143/144	Παπαμανόλης Σακλαράκη	6	2	2
145.	Νικόλαος Μπαγιάτης	9	4	7
146.	Διακο Παναγιώτης Βαμβακερὸς	64	48	7
147.	Γεώργιος Καρπαθάκης	13	8	5
147.	Κωνσταντῆς Τραμπούλης	9	6	2
148.	Διακο τοῦ Χριστοφόρου	17	7	2
149.	Παπα Δημήτριος Οἰκονόμος	8	6	5
149.	Μανόλης Ἄντωνας	7	10	4
150.	Ἰωάννης τῆς Μουστάκας	11	7	5
150.	Κωνσταντῆς Διακο Παναγιώτης	10	6	7
151.	Εὐδοκία τοῦ Μαντοῦ	12	18	1
152.	Καλὴ τοῦ Μουλοῦ	2	6	—
153.	Διακο Παναγιώτης Μπέϊς	12	6	6
153.	Μιχάλης Διάκου Παναγιώτη	10	6	6
154.	Εἰρήνη Λεβιδήκου	—	—	—
155.	Διακο Κωνσταντῆς Σακλαρῆς	29	13	7
156.	Ἰωάννης Κλιᾶς	14	10	4
157.	Κωνσταντῆς Διακο Γεωργίου Μαντζούκη	36	15	6
158.	Σταμάτενα Παπα Γιάκουμου	27	25	5
159.	Καλὴ Δοτρόντενα(;)	—	—	—
160.	Εὐφροσύνη Χριστοφόρου	—	—	—
161.	Μιχαλάκης Ἀγαθοπολίτης	6	2	3
162.	Νικόλαος Παπα Μανόλη Ζαμπέτη	22	16	2
163.	Γεώργιος Σεργιότης	21	39	5
164.	Μιχάλης Μπαγιάτη	26	26	6
165.	Ἰωάννης Καρὰ Ἰωάννου	42	48	2
166.	Μανόλης Παπα Γεωργίου Τρούλου	28	18	2
167.	Ρουσέτος Μιχαλιούδενας	11	6	—
168.	Μαστροκωνσταντῆς Χωριανὸς	10	4	6
169.	Διακο Νικόλαος Γρηγορίου	48	35	5
170.	Διακο Νικόλαος Πισσάρη	21	16	1
169/170	Διακονικόλας Γρηγορίου	11	6	3
171.	Εἰρήνη τοῦ Ἐκκλησιάρχου	14	6	1
172.	Παπαδιὰ τοῦ Σακλαρῆ	8	2	2

173.	Παπα Ἰωάννης Γιαλούρης	29	16	6
174.	Μαστρογεώργιος Φραντζής	28	15	3
175.	Διακο Μιχάλης Κόκκινος	2	2	—
176.	Ἄνθουσα τοῦ Κορδιστοῦ	5	2	6
177.	Μαρία τῆς Ἄννας τοῦ Κωνσταντῆ	28	12	6
178.	Διάκο Ἰωάννης Παύλου	13	8	5
178.	Μαρία τῆς Ἄννας τοῦ Κωνσταντῆ	9	5	1
179.	Εὐφροσύνη τοῦ Ντελῆ Γεωργίου	16	9	6
180.	Χρυσάφια τοῦ Παπὰ Μιχάλη	5	2	5
180.	Ἄννα Γαλουζή	4	2	—
181.	Διακο Νικόλαος υἱὸς Γεωργάκη	34	13	3
182.	Διακο Μιχάλης τῆς Ἄννας τοῦ Κωνσταντῆ	50	51	7
181/182	Διακο Νικόλας Γεωργάκη	17	6	3
183.	Ἄννα τοῦ Πετρῆ	15	6	1
183.	Μιχάλης Σκαρὰς	11	9	3
184.	Ἄννα τοῦ Σακλαρῆ	8	3	4
184.	Νικόλας Θερεοῦλλη	11	6	6
185.	Μαρία τοῦ Κωτάκη	—	—	—
186.	Σοφία τοῦ Καπήτη	—	—	—
187.	Γεώργιος Καλαρὲς	26	14	6
188.	Διακο Μιχάλης Ἰγνατίου	26	30	4
189.	Διακο Μανόλης Κοκκινάκης	26	34	4
190.	Διακο Γεώργης Σμυρῆλης	25	25	3
191.	Εὐφροσύνη τοῦ Καλόκαρδου	—	—	—
192.	Διακο Νικόλαος Βεζύρογλου	59	36	1
193.	Διακο Γιαννάκης Χη Βασίλη υἱὸς	47	46	6
194.	Ἰωάννης Καπόνης	43	49	1
195.	Καρὰ Μιχάλης Γερασίμου	29	26	1
194/195	Ἰωάννης Καπόνης	7	5	4
196.	Διακο Γεώργιος Πάπα Χαρτοφίλη	42	26	7
197.	Εἰρήνη τοῦ Φίονα (;)	—	—	—
198.	Ἄννα τοῦ Παπὰ Μανόλη Σμυρῆλη	5	2	4
198.	Ἀντώνης Κονομάκης	7	2	6
199.	Ἄννα τοῦ Θεριοῦλλη	1	—	5
200.	Διακο Μιχάλης Νικολάκη	7	7	3
201.	Διακο Νικόλαος Μουλὸς γαμπρὸς του Τραμπούλη	36	46	1
202.	Διακο Νικόλαος Ἐκκλησιάρχου	26	26	2
203.	Διακο Γεώργιος Φώτη	37	30	5
204.	Παναγιώτης τοῦ Μπεῖ	5	1	4

203/204	Κωνσταντῆς Φουνκάς	23	20	3
205.	Ἰωάννου Ἰωάννου	14	12	4
206.	Μαρία τοῦ Καλέργη	23	14	6
206.	Γ. Βογιαζῆς	8	4	1
207.	Γεώργιος Μαρίνος	35	28	5
208.	Νικόλαος Παπὰ Καμαρινοῦ	40	44	4
209.	Ἰωάννου Ἀλαμάγκος	38	35	—
210.	Διακο Γεωργαλῆς Παπὰ Μανόλη	35	35	3
211.	Παπα Κωνσταντῆς Καββαλιότης	14	8	3
212.	Ζαχαρίας Μαυρουδῆ	10	2	6
213.	Παπὰ Σακέλλιος	13	9	3
214.	Διακο Νικόλας Καραγιάννης	11	5	6
215.	Διακο Νικόλαος Σεριότης	5	1	5
215.	Διακοβασίλης	25	19	5
216.	Παπὰ Κωνσταντῆς Φασουλαρῆς	62	86	1
217.	Διακο Ἰωάννης υἱὸς	50	47	1
217.	Χατζῆ Ἰωάννου Φασουχαρῆ	23	12	3
218.	Ἰωάννου Λεβίτζη	13	6	2
218.	Διακογεώργης Φώτης	12	7	1
219.	Ἰωάννης Ὁρφانوῦ	38	25	1
220.	Παπὰ Νικόλαος Πλήθου	13	17	7
220.	Λάζαρος Γεωργίου Παύλου	6	2	2
221.	Μαρία τῆς Ἀρχοντοῦς	23	17	4
222.	Παπα Χαρτοφύλακας	35	16	3
223.	Χρυσοφίνα τοῦ Παπὰ Γεωργίου	8	5	—
224.	Εἰρήνη Κυπριώτη	4	1	1
225.	Εἰρήνη τοῦ Καραγιάννη	16	9	5
226.	Σοφία τοῦ Πασχαλῆ	4	1	7
227.	Πολυχρόνης Τουρνᾶ	37	23	4
228.	Διακο Γεώργιος υἱὸς τοῦ Μανόλακα	30	38	4
229.	Πασχάλης τοῦ Χατζῆ τῆς νόφης	24	28	1
229.	Πασχαλῆς Δημητρίου	17	26	1
230.	Διακο Ἰωάννης τοῦ Χατζῆ τῆς νόφης	41	25	5
231.	Ἰωάννης τοῦ Διακο Νικολοῦ	23	21	1
232.	Καλὴ τοῦ Σμυρνήλη	—	—	—
233.	Ζαχαρίας Ἀταλιότης	4	3	1
234.	Μαρία τοῦ Μελίνη	3	—	7
235.	Ἰωάννης τῆς Μαντοῦς	22	14	5
236.	Καλὴ τοῦ Παπὰ Μιχάλη	16	8	7
237.	Εἰρήνη τοῦ Κουτζοῦ	—	—	—

238.	Χατζῆ ᾽Αντώνιος Μαυρουδῆ	6	2	—
239.	Νικόλαος ᾽Αρμηράντης	6	1	7
240.	᾽Αννα τοῦ Καρούτζου	4	2	6
241.	Μαστροδημήτριος Κώτης	—	—	—
242.	Διακο Γεώργιος Κώστας	33	32	2
243.	᾽Αννα τοῦ Γιάννη	9	3	1
243.	Χατζῆ Νικόλας	31	16	6
243.	Γεώργιος Μουστάκας	19	8	7
244.	Σοφία τοῦ Καλετῆ	12	5	4
245.	Διακο Μανόλης τοῦ Μπέϊ	8	4	5
246.	᾽Αντώνιος Μπογιαντζῆς	18	7	5
247.	Παπαδιὰ τοῦ Χατζῆ Παπὰ Γιάκουμου	15	16	7
248.	Μιχάλης Μαυρουδῆς	15	10	1
249.	Εἰρήνη τοῦ Μαραμπούτη	11	7	7
249.	Κωνσταντῆς Κατελάνου	10	9	3
250.	Καλὴ τοῦ Μαραμπούτη	12	4	5
251.	Νικολάκης Αἰνίτης	2	—	4
252.	Μαστρογεώργης Ντεμηρτζῆς κρης	4	1	6
253.	᾽Αννα τοῦ Καρὰ Κωνσταντῆ	1	—	2
254.	Μαστρογεώργιος Καλέργης	19	8	4
255.	Μανόλης Καρὰ Κωνσταντῆς	9	6	1
256.	Μαριὰ τοῦ Μακρῆ	12	6	4
257.	Νικόλαος τοῦ Διακο Νικήτα	16	9	—
258.	Διακο Γεώργιος Κατσιμπήρδης	15	9	—
259.	Χριστόφορος Τραμπούλη	20	28	7
260.	Μανόλης Παπὰ Χαντζάκη	19	8	7
261.	Νικόλαος Πληθήνης	24	13	2
262.	Παπὰ Ἰωάννης Παπὰ Γεωργάκη	28	25	5
263.	Κωνσταντῆς Φασουλαρῆ	32	37	5
264.	Νικήτας Καλόκαρδου	—	—	—
265.	᾽Αννα τοῦ Καράγιαννη	1	—	3
266.	Δημήτριος τοῦ Μανόλακα	5	2	4
267.	Μιχάλης Καλόκαρδου	2	—	6
268.	Διακο Μιχάλης Πετρούτζος	51	46	5
269.	Διακο Ἰωάννης Σακιελλίου	34	33	3
269.	Γεώργιος Σκανδάλιου	4	2	2
269.	Χατζῆ Μιχαὴλ Λογοθέτης	8	3	—
269.	Διακο Μανόλης Πετρούτζου	6	3	7
270.	Διακο Νικόλαος υἱὸς Παπὰ Γεωργάκη	24	36	2
271.	Διακο Γεώργιος Παύλου	37	27	6

272.	Ἰωάννης Γεωργίου Χαστάς	32	24	1
273.	Καλή τοῦ Λεντή	3	—	7
274.	Διακο Νικολός	7	3	5
275.	Μαρία τοῦ Καλαρέ	24	21	7
275.	Γεώργιος Καλλερές	15	10	5
276.	Μιγάλης Κατελάνος	35	26	6
277.	Διακο Μαρία τοῦ Μπουράκη	15	4	4
278.	Ἰωάννης Θερεούλης	9	2	5
		6.036	4.617	1.122
			× 8 =	36.936
	Σύνολα			= 38.058

2. Κατάλογος

Καταγραφῆς τῆς Παναγίας τῶν πραγμάτων 1835 Σεπτεβρίου 26

1. Εἰς τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον τὸ χωράφιον
2. Εἰς τὸ περιβόλι ἢ ποριὰ
3. Εἰς τὸ Μισοχώριον τὸ χωράφι
4. Ἔτερα Συγκιαι εἰς μέρος τὸ αὐτὸ
5. Εἰς τὸ Χαράνι τὸ ἀμπέλιον
6. Εἰς τοῦ Βοτύλου τὸ ἀμπέλιον (ἐπωλήθη)
7. Εἰς τὸν Κάμπον ἢ ταῦλα
8. Εἰς τὸν Ἅγιον Ἀντώνιον τὸ χωράφι
9. Εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸ χωράφι
10. Εἰς τὸ Ἄρκη τὸ ἀμπέλιον
11. Εἰς τὴν Ἐθαγγελίστριαν τὸ ἀμπέλι
12. Ἔτι εἰς μέρος τὸ αὐτὸ αἱ ταῦλαι
13. Εἰς τὴν ζυζυφιαν τὸ ἀμπέλιον
14. Εἰς τὸν Ἀρμὰν τὸ ἀμπέλι
15. Ἔτερον εἰς τὸ αὐτὸ τοῦ Χρυσσαφίην
16. Εἰς τὴν Κατασοράδα τὸ ραχί
17. Εἰς τὰ Κρυκελίδια ὁ ἄλωνότοπος
18. Εἰς τὸν Πλατὸν αἱ Συγκιαι
19. Εἰς τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον ἢ ταῦλα
20. Ἔτερον χωράφιον εἰς μέρος τὸ αὐτὸ.
21. Εἰς τὴν μουροννίαν τὸ χωράφι.
22. Εἰς τὸ Καμπὶ τὸ χωράφι.
23. Τὸ λάκκωμα εἰς τὰς Παραπυρέας
24. Εἰς τὸν Ἅγιον Γρηγόριον τὸ χωράφι.
25. Εἰς τὴν Καρδίαν τὸ χωράφι.
26. Εἰς τὰ Καψάλια ὁ ἄλωνότοπος.
27. Εἰς τὸν Σταυρὸν τὸ χωράφι.
28. Εἰς τὰ Ἀνόπτρα τὸ χωράφι.
29. Εἰς τὰς Κορακίας τὰ κομμάτια.
30. Εἰς τοῦ Σκοληπιάτη τὸ Χωράφι.
31. Εἰς τὰ Βαθειὰ τὸ ἀμπέλι.
32. Εἰς τὸ Λακκὶ ὁ Στέφανος ἀμπέλι.
33. Ὁ Προγονᾶς μὲ τὸν Ἐμποριάτην.
34. Ἡ ἐπάνω ταῦλα μὲ τὸ ραχί.
35. Τῆς Διαβατηνῆς τὸ λάκκωμα.
36. Εἰς τὸν Κόμουλλον τὸ λάκκωμα.

37. *Τὸ Καμπὶ μὲ τὴν Σκαλωσίαν.*
38. *Εἰς τὴν Πλάκα ἢ Σκαλωσιά μὲ στέρναν.*
39. *Εἰς τὸ Ἄργος ὁ Βλάχος τὸ χωράφι.*
40. *Τοῦ Χρυσσαφήνη τὸ Λάκκωμα.*
41. *Ἄπεπάνω τὸ ἄλωνότοπον*
42. *Εἰς τὴν Λάκκαν τὸ λάκκωμα.*
43. *Ἄτερον χωράφιον εἰς μέρος τὸ αὐτὸ (ἐπωλήθη).*
44. *Εἰς Μισόπυργον ἐν λάκκωμα (ἐπωλήθη).*
45. *Εἰς Ἀχλάδα τὸ χωράφι ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν.*
46. *Εἰς τὸν Διαβάτην τὸ Μοναστήρι ὡς κεῖται.*
47. *Εἰς τὸ Νύμφιον τὸ Μοναστήρι ὡς κεῖται (ἐπωλήθη).*
48. *Εἰς τὴν Νῆσον τῆς Κῶ, εἰς Καρδάμαιναν εἰς τὴν Ἀγίαν Θεότητα τὸ χωράφιον (ἐπωλήθη).*
49. *Εἰς τὸ Πυλὶ εἰς τὸν Λινοπότην τὸ χωράφι.*
50. *Εἰς τὴν Κέφαλον εἰς Χρυσόστομον τὸ χωράφιον (ἐπωλήθη).*
51. *Εἰς τὸν Ἀρμὰν τῆς Νισσήρου τὸ ἀμπέλι τῆς Κοκκινάκαινας.*
52. *Εἰς τὸν Ἀρμὰν τῆς Μαρίας τοῦ Παπα Ἰωάννη τὸ χωράφι.*
53. *Εἰς τοῦ Ρούκκη τοῦ Κωνσταντίνου Καρδιστοῦ τὸ χωράφι (ἐπωλήθη).*
54. *Εἰς τῆς Φιλαῖς τὸ χωράφι μὲ τῆς στέρνες.*
55. *Εἰς τὰ Κανάφια τὴν ταύλαν.*
56. *Εἰς τὸ Μολήβην ἢ ταύλα.*
57. *Σκουλουπιάτη ἀπὸ Χατζηδ(ημητρη) Μόρτην.*
58. *Εὐαγγελίστρια ἀπὸ Καραβοκύρη.*
59. *Παλαιόκαστρον ἀπὸ Ἀντώνιον Ἀγγερινόν.*

3. Συμπλοσχετικὸ μεταβίβασεως νήσου Περγούσης

Διὰ τοῦ παρόντος συμπλοσχετικοῦ ἐγγράφου, δηλοποιούμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι, μεταβάς ἐνταῦθα ὁ ἐξοχώτατος Μοντᾶ Σερίφης Κῶ Τεφικ Παπᾶς, κατὰ τὴν Ὑ. Βεζηρικὴν διαταγὴν, ὑπ' ἀρ. 52 καὶ ἡμερομηνίαν 1ην Μαΐου 1286 καὶ 1 Σαφὲρ 1285 Τουρκιστί, ἐδώρησεν εἰς ἡμᾶς εἴκοσι καὶ πέντε τὸν ἀριθμὸν, πᾶσαν τὴν γῆν τῆς Νήσου Περγούσας δι' ἐγγράφου ταποῦ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως ἔδωσεν ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲ ὁμοφώνως πάντες καὶ αὐτοπροαιρέτως, ἀφίεμεν πᾶν δικαίωμα ὡς ἰδιοκτῆται ἐπὶ τῆς ρηθείσης Νήσου καὶ δωρίζομεν καὶ ἡμεῖς τὴν γῆν τῆς Νήσου ταύτης εἰς τὴν ἡμετέραν Κοινότητα, πρὸς ὄφελος τῶν πτωχῶν καὶ ἀπόρων κατοίκων τῆς Κοινότητος ἡμῶν παραιτούμενοι ἡμεῖς τε καὶ οἱ κληρονόμοι ἡμῶν, παντὸς ἐπὶ τῆς ρηθείσης ταύτης Νήσου δικαϊώματος. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀφήσαμεν καὶ τὰ περι οὗ ὁ λόγος ἐγγραφα ταποῦ εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Ἱεραῆς Μονῆς ἢ Σπηλιανῆ,

ἵνα μὴ λάβωσιν ἐξ αὐτῶν ποτὲ ἀφορμὴν οἱ κληρονόμοι ἡμῶν καὶ ἐνοχλήσωσι τὴν Κοινότητά μας περὶ τούτου· ὀρίζομεν δὲ ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἂν τυχὼν κανεῖς ἐξ ἡμῶν, ἢ ἂν τῶν κληρονόμων ἡμῶν θελήσῃ νὰ οἰκειοποιηθῇ τὸ ἐπ' ὀνόματί του καταχωρηθὲν μέρος τῆς Νήσου ταύτης, νὰ ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν Κοινότητά μας πεντηκοντάκις τὴν ἀξίαν τῆς γῆς τὴν ἐπ' ὀνόματί του μεριδίον του εἰς ἔνδειξιν καὶ περισσοτέραν ἀσφάλειαν ἐγένοντο δύο ὅμοιοι, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἐδόθη εἰς τὴν αὐτοῦ ἐξοχώτητα τὸν Γεφίικ Παπᾶ, ὅπου διαμενῇ εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Σ. Κυβερνήσεως, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τὴν παρακαταθήκην τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλιανῆς. Ἀντίγραφα δὲ αὐτῶν κατεχωρήθησαν εἰς τε τὸν Κώδικα τοῦ Νοταρίου καὶ τοῦ Κοινοῦ ἡμῶν Κτηματολογίου.

Ἐγένετο ἐν Μανδρακίῳ Νισύρου τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1869

1. Ὁ ταμίας Δ. Τζατζαρόνιας.
2. Ν. Χατζῆ Γεωργίου Γενᾶ.
3. Ν. Σ. ὁ Νοτάριος (Σακελλάρης).
4. Νικόλαος Φρατζῆς.
5. Νικόλαος Ἀντωνίου.
6. Νικ. Ζανζαρόνι (Τσατσαρόνιας).
7. Νικήτας Νικολάου.
8. Ἰωάννης Σακελλάριος.
9. Γεώργιος Βογιατζῆς (;)
10. Μ. Κατσιματίδης.
11. Ν. Ἀποστολίδης.
12. Νικόλαος Ἀποστολίδης διὰ τὸν γαμπρόν μου Ἰωάννη Λογοθέτη.
13. Ὁμοίως διὰ τὸν γαμπρόν μου Χριστόφορον (Ἀνδριωτάκης).
14. Παῦλος Γεωργίου.
15. Λάζαρος Γ. Κοντοβερός.
16. Κωνσταντῖνος Νικολάου (Ρουσέττος).
17. Μιχαὴλ Κωνσταντίνου (Μούρας).
18. Ἀντώνιος Κουλάκης διὰ Ἡγουμένου Μακαρίου.
19. Ἀχιλλεὺς Γεωργίου.
20. Χατζῆ Νικόλαος Χη Γιαννάκης.
21. Χατζῆ Μιχάλης Ἀνδρέας.
22. Μιχαὴλ Ἰωάννου (Παῦλου).
23. Κωνσταντῖνος Ρουσέττου διὰ Ἰω. Σακελλαρίου.
24. Ἰωάννης Μιχαήλ.
25. Μακάριος ὁ Ἡγούμενος.

(δύο γραμμὲς τούρκικου κειμένου με ὑπογραφή καὶ σφραγίδα).
ἐπικυρώσω τὴν γνησιότητα τοῦ ἐγγράφου.

**4. ΣΥΝΥΠΟΣΧΕΤΙΚὸ
μεταβιβάσεως νήσων Γαλιού και Αγίου Αντωνίου**

Διὰ τοῦ παρόντος συνυποσχετικοῦ ἐγγράφου δηλοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι μεταβάς ἐνταῦθα ὁ ἐξοχώτατος Μοντασαρίφης Κῶ Τεφίκ Παπᾶς κατὰ τὴν ᾿Υ. Βεξηρικὴν διαταγὴν ὑπὸ ἀρ. 52 καὶ ἡμερομηνίαν 1ην Μαΐου 1286 καὶ 1ην Σαφὲρ 1285 Τουρκιστί, ἐδώρησεν εἰς ἡμᾶς δέκα καὶ ἕξ τὸν ἀριθμὸν, πᾶσαν τὴν γῆν τῆς Νήσου Γαλλὶ μετὰ τοῦ μικροῦ Νησιδίου ᾿Αγίου ᾿Αντωνίου δι' ἐγγράφων ταπῶν τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως ἔδωσεν ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲ ὁμοφώνως πάντες καὶ αὐτοπροαιρέτως, ἀφίνομεν πᾶν δικαίωμα ὡς ἰδιοκτητῆται ἐπὶ τῶν ρηθέντων Νήσων καὶ δωρίζομεν καὶ ἡμεῖς τὰς γέας τῶν Νήσων τούτων εἰς τὰς ἡμετέρας Κοινότητας, πρὸς ὄφελος τῶν πτωχῶν καὶ ἀπόρων αὐτῶν κατοίκων. Παραιτούμενοι ἡμεῖς τε καὶ οἱ κληρονόμοι ἡμῶν παντὸς ἐπὶ τῶν ρηθέντων Νήσων δικαιώματος. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἀφήσαμεν καὶ τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐγγράφα ταπῶν εἰς τὰ ᾿Αρχεῖα τῆς ᾿Ιερᾶς Μονῆς ἢ Σπηλιανῆ ἕνα μὴ λάβωσιν ἕξ αὐτῶν ποτὲ ἀφορμὴν οἱ κληρονόμοι ἡμῶν καὶ ἐνοχλήσωσιν τὴν Κοινότητά μας περὶ τούτου· δρίζομεν δὲ ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἂν τυχὼν κανεῖς ἕξ ἡμῶν ἢ ἐκ τῶν κληρονόμων ἡμῶν θελήσῃ νὰ οἰκειοποιηθῇ τὸ ἐπ' ὀνόματι του καταχωρηθὲν μέρος τῶν Νήσων τούτων νὰ ὑποχρεῖται νὰ πληρῶνῃ εἰς τὴν Κοινότητα πεντακοντάκις τὴν ἀξίαν τῆς γῆς τοῦ ἐπ' ὀνόματι του μεριδίου.

Εἰς ἐνδειξιν καὶ περισσοτέραν ἀσφάλειαν ἐγένοντο δύο ὁμοια, ἕξ ὧν τὸ μὲν ἐδόθη εἰς τὰ ᾿Αρχεῖα τῆς ᾿Ιερᾶς Μονῆς ἢ Σπηλιανῆ, τὸ δὲ εἰς τὰ ᾿Αρχεῖα τοῦ Ταξιάρχου.

Ἐγένετο ἐν Μανδρακίῳ Νισύρου τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1869

1. ᾿Ο Ταμίας Δ. Τζατζαρόνιας
2. Ν. Γενᾶς
3. Μιχαὴλ ᾿Ιωάννου
4. Μιχαὴλ Ν. Παραμπούτη διὰ Μακαρίου ᾿Ηγουμένου
5. Κωνσταντῖνος Πλήθου διὰ ᾿Ιω. Σακκεραλαρίου
6. Κωνσταντῖνος ᾿Αντωνίου (᾿Ορσάρης) διὰ Δ. Τζατζαρόνια
7. Γεώργιος Ν. Γεωργάκης
8. ᾿Ιωάννης Μιχαὴλ Κέντρη διὰ Ν. ᾿Αποστολίδου
9. Γεώργιος Μιχαὴλ Κέντρη διὰ Ν. ᾿Αποστολίδου.
10. ᾿Ο Πάρεδρος Μ. Χαρτοφύλαξ
11. ᾿Ο Πάρεδρος ᾿Ιω. Μιχαὴλ
12. Μακάριος ὁ ᾿Ηγούμενος
13. Κωνσταντῖνος Νικολάου (Ρουσέττος)

14. Χη Μιχαήλ Ἀνδρέου
15. Τριαντάφυλλος Ἰωάννου
16. Παναγῆς Κωνσταντίνου
17. Ἰωάννης Γεωργίου
18. Ἰωάννης Μιχαήλ

Ἡ Δημογεροντία Νισύρου ἐπικυροῖ τὴν γνησιότητα τῶν ἄνω ὑπογρα-
φῶν καὶ τὸ ἐμπεριεχόμενον τοῦ παρόντος ἐγγράφου.

Ἀθήμερον

- Ὁ Μουκτάρης Μανδρακίου Ἰω. Χη Μιχαήλ
- Ὁ Ταμίας Δ. Τζατζαρόνιας
- Ὁ Ἀντιπρόσωπος Παρέδρου Ἰω. Σακκελάριος
- Ὁ Μουκτάρης Ἐμπορίου Μιχαήλ Ἰωάννου Χατζῆ Μιχάλης Ἀνδρέου
- Ὁ Μουκτάρης Νικιῶν Ἰω. Χαρτοφίλη

5. Κτηματολογική μερίδα Κωνσταντίνου Φασουλαρή, 1828, σ. 263.

Κωνσταντίνου Φασουλαρή
 1828

Μετ' Ἰ. Μιχαήλ
 Γεν. Μέγας 263:

παιδιών φ' ἄνδρ. Τσακωνισί, κορ: 1	Τυβερσίσι, Ἐβασίλ'ο.	
π' ἄνδρ. Βούκτιν, κορ: 2: --- 4		
φ' ἄνδρ. Σουγαλιόκαστρον, --- + 5	φ' ἄνδρ. Ἰφρῆμν, Ἐκασ κορ: 2: --- 3	
π' ἄνδρ. Κιόβρον, --- --- 3	φ' ἄνδρ. Ἰφρῆμν, --- --- 7	
π' ἄνδρ. Βόνι, --- --- + 2	φ' ἄνδρ. Βόνι, --- --- 2	
π' ἄνδρ. Ἀγκυκιάδα, 3: κορ: --- .	φ' ἄνδρ. Κουκεν κρηνηνῶν, --- --- 6	
π' ἄνδρ. Ἰβήρα, --- --- 4	φ' ἄνδρ. Λεζοβί, --- --- 2	
π' ἄνδρ. Ἐπύροισιν, --- --- + 5	φ' ἄνδρ. Ἰφρῆμν κωκενισί, --- --- 2	
π' ἄνδρ. Κιόβρον, 2: κορ: --- .	φ' ἄνδρ. Λεζοβί, --- --- 5	
π' ἄνδρ. Ραδοκί, --- --- 2	φ' ἄνδρ. Ραδοκί, --- --- 4	
π' ἄνδρ. Πανεσί, 2: κορ: --- 2	φ' ἄνδρ. Κιόβρον, --- --- 7	
π' ἄνδρ. Ἀλεξανδρί, 1: κορ: --- + .	κορ: 5: καὶ 4: αἰῶ:	
π' ἄνδρ. Ἀρμονί, --- --- + 3		
π' ἄνδρ. Πειρί, κορ: 10: --- .		
π' ἄνδρ. Ἰβήρα, 1: κορ: --- 5		
π' ἄνδρ. Βερί, --- --- 6		
π' ἄνδρ. Ἰβήρα, καὶ κωκενισί --- 2		
φ' ἄνδρ. Ἰφρῆμν, 2: κορ: --- .		
φ' ἄνδρ. Βόνι, --- --- 1		
+ φ' ἄνδρ. Κιόβρον, 1: κορ: --- 4		
+ φ' ἄνδρ. Ἰβήρα, --- --- 1: κορ: --- .		
φ' ἄνδρ. Λεζοβί, --- --- 4		
φ' ἄνδρ. Σαράν, καὶ κωκενισί --- 4		

κορ: 32: καὶ 1:

Ἰφρῆμν: κορ: 37: καὶ 5: αἰῶ:

5.3. Το κτηματολόγιο του 1895

Πέρασαν 67 χρόνια από την κτηματική καταγραφή του 1828 από τον Ηγούμενο της Σπηλιανής Νεόφυτο και μια άλλη καταγραφή γίνεται αυτή τη φορά με πρωτοβουλία της Δημογεροντίας του Μανδρακίου. Παρά το γεγονός ότι στο βιβλίο καταγραφής, που στην προμετωπίδα του έχει τον τίτλο «Κτηματολόγιον» και στη εσωτερική πρώτη σελίδα «... Τῆ 13 Αὐγούστου 1895...» δεν αναφέρεται πουθενά η Δημογεροντία, ωστόσο είναι βέβαιο ότι όχι μόνο τηρούνταν στα Γραφεία της Δημογεροντίας, αλλά και συντάχθηκε απ' αυτή. Στο βιβλίο διαφόρων δημαρχιακών λογαριασμών της περιόδου 1884 - 1908 και συγκεκριμένα στο λογαριασμό - απολογισμό της Δημογεροντίας Νικολάου Κορδιστού (1896 - 1897) καταχωρείται μια δαπάνη με περιγραφή «... βοήθεια Κατσιματίδη δι' ἐκμίσθιν κτηματολογίου...»¹ Ανεξάρτητα από το τί ακριβώς αντιπροσωπεύει η δαπάνη αυτή (αν ήταν δηλαδή αμοιβή για τη σύνταξη ή τήρηση του Κτηματολογίου ή αν ήταν δικαιώματα για είσπραξη των κτηματολογικών φόρων), γεγονός είναι ότι επιβεβαιώνεται η ενεργός ανάμιξη της Δημογεροντίας στο Κτηματολόγιο. Πρόσθετη επιβεβαίωση είναι ότι βρέθηκε στο Αρχείο της Δημαρχίας και ότι αποτελούσε επίσημο βιβλίο που τηρούνταν μαζί με τα άλλα βιβλία από τον εκάστοτε Γραμματέα της Δημογεροντίας. Το έτος που φαίνεται να συντάχθηκε το κτηματολογικό βιβλίο (1895), Γραμματέας της Δημογεροντίας ήταν ο Γεώργιος Σακελλαρίου, Πρόεδρος ο Ιάκωβος Καφεζής και Δημογέροντας ο Κωνσταντής Σακλαρής.

Ένα καίριο ερώτημα που μπαίνει και στο οποίο θα προσπαθήσουμε ν' απαντήσουμε είναι : Γιατί έγινε νέα καταγραφή της κτηματικής περιουσίας των κατοίκων του Δήμου Μανδρακίου, αφού υπήρχε η παλιά του 1828 και μάλιστα καταχωρισμένη σε βιβλίο που διατηρούνταν σε καλή κατάσταση και διέθετε πολλές λευκές σελίδες, οι οποίες μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ; Μια άποψη είναι ότι ύστερα από 67 χρόνια από την προηγούμενη καταγραφή οι μεταβολές στις κτηματολογικές μερίδες (αντικατάσταση ονομάτων, διαγραφές, προσθήκες κ.τ.λ.),έκαμαν δύσχρηστο το βιβλίο και έπρεπε να ξαναγραφτεί με τα ονόματα των τελευταίων ιδιοκτητών. Η πιθανότερη εκδοχή, κατά τη γνώμη μας, είναι ότι η Δημογεροντία ήθελε ν' αποκτήσει δικό της Κτηματολόγιο, αφού το παλιό του 1828 φυλάσσονταν στο Μοναστήρι της Σπηλιανής. Αν μάλιστα τηρούνταν ο κανόνας του Ηγούμενου Νεοφύτου, που όριζε ότι για να το συμβουλευθεί κανείς έπρεπε να συνοδεύεται από τον Δημογέροντα και πέντε έγκριτους

1. Δημογεροντία Μανδρακίου Νισύρου, «Διάφοροι Δημαρχιακοί λογαριασμοί από 1884 - 1908», σ. 39.

του χωριού(!) και από τους κατοπινούς Ηγούμενους, τον Μακάριο (1856 - 1879) και τον Κύριλλο Χριστοφόρου (1879 - 1923), γεγονός που όχι μόνο δημιούργησε προβλήματα στην εξυπηρέτηση των κατοίκων του νησιού, αλλά έθιγε οπωσδήποτε το κύρος και την αυτονομία της Δημογεροντίας, τότε δικαιολογείται απόλυτα η πρωτοβουλία της Δημογεροντίας να συντάξει νέο δικό της κτηματολόγιο. Και πραγματικά συντάχθηκε εξυπαρχής νέο, χωρίς να μεταφερθούν οι μερίδες από το παλιό, το οποίο φαίνεται ν' αγνοήθηκε ή ακόμα και να μην επιτράπηκε στους συντάκτες του νέου να το συμβουλευθούν. Το θέμα αυτό δεν το διαφωτίζει το ίδιο το βιβλίο στο οποίο δεν γίνεται καμιά αναφορά στο «ιστορικό» του. Ίσως αν σώζονταν τα πρακτικά της Δημογεροντίας της περιόδου που συντάχθηκε το Κτηματολόγιο του 1895 θα διευκρινίζονταν οι λόγοι της δημιουργίας του. Πάντως φαίνεται ότι μεταγενέστερα χρησιμοποιούνταν συμβουλευτικά το Κτηματολόγιο του 1828, γιατί στη σελίδα 85 του Κτηματολογίου του 1895 και στη μερίδα «Χαράλαμπος Λυβίτση» διαβάζουμε: ... «*Βάσσαις καφίζια 1*» (σελίδα Κτηματολογίου Παλαιού 123). Πραγματικά στη σελίδα 123 του Κτηματολογίου του 1828 υπάρχει το κτήμα στη μερίδα Νικολάου Λυβίτση, πατέρα του Χαράλαμπου Λυβίτση.

Το βιβλίο του Κτηματολογίου του 1895 είναι σχήματος 26 × 39 εκ. και αριθμημένο «μηχανικά» με τελευταίο αριθμό 492. Είναι ένα κατάστιχο λογιστικό από εκείνα που χρησιμοποιούσαν για τους διαχειριστικούς λογαριασμούς της εποχής. Η κατάσταση του βιβλίου είναι σχετικά καλή με λυμένα τα φύλλα του, προφανώς από την πολλή χρήση. Από τον γραφικό χαρακτήρα του συντάκτου του κατορθώσαμε να εντοπίσουμε την αρχική καταγραφή που περιλαμβάνεται από την πρώτη μέχρι τη 229 σελίδα. Σ' αυτές τις σελίδες έχουν καταχωρηθεί 513 κτηματικές μερίδες (ονόματα ιδιοκτητών) με 38.707 καφίζια σε συνολική έκταση. Η πρώτη μερίδα ανήκει στον Νικόλαο ΠαπαΜιχαήλ Καβαλιώτη και η τελευταία στον Ιωάννη Ν. Νικολόπουλο. Οι μεταγενέστερες από την αρχική καταγραφή, και θεωρούμε σαν τέτοια αυτήν που αναγράφεται στην πρώτη σελίδα (13 Αυγούστου 1895), συνεχίζονται μέχρι τη 284 σελίδα με 72 νέες μερίδες, από τις οποίες οι τελευταίες ανήκουν σε πρόσωπα που ζούσαν ακόμα τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια (Ιωάννης Σ. Παπακέντρης, σ. 275, Νικόλαος Αντ. Πολίτης, σ. 276, Κωνσταντίνος Ν. Καρακωνσταντής, σ. 277, Χριστοφής Ν. Κορωνάιος, σ. 280, Γεώργιος Ι. Σκανδάλιος, σ. 281, Κωνσταντίνος Ν. Μαντουδάκης, σ. 283 και Γεώργιος Α. Οικονομάκης, σ. 284). Οι σελίδες 285 - 287 είναι λευκές, από τη σελίδα 288 - 296 καταχωρούνται ευρετήρια που φαίνεται να έχουν συνταχθεί αργότερα από την αρχική καταγραφή και οι υπόλοιπες σελίδες 297 - 492 είναι επίσης λευκές. Σημειώνουμε ότι λείπουν οι σελίδες 357 - 376· προφανώς «ξηλώθηκαν» για να χρησιμοποιηθούν

για κάποια άλλη χρήση. Το γεγονός ότι δεν συμπίπτουν οι σελίδες με τις μερίδες δείχνει ότι σε πολλές σελίδες καταχωρούνται περισσότερες της μίας κτηματικές μερίδες.

Το βιβλίο περιέχει αποκλειστικά κτηματολογικές μερίδες χωρίς κανένα άλλο κείμενο, εκτός από τα ευρετήρια στο τέλος. Η κάθε μερίδα που είχε τίτλο το όνομα του ιδιοκτήτη χωρίζονταν σε στήλες, όπου καταχωρούνταν ο τρόπος κτήσης (δικά του, της συζύγου του, αγοραστά κ.τ.λ.), το όνομα του κτήματος, οι γείτονες, τα καφίζια (έκταση) και οι παρατηρήσεις όπου αναγράφονται συνήθως οι μεταβιβάσεις στους νέους ιδιοκτήτες. Στο Παράρτημα δημοσιεύουμε τη μερίδα του Νικολάου Μανώλακα, που είναι καταχωρημένη στη σελίδα 8 του βιβλίου.

Χαρακτηριστική είναι επίσης η ακύρωση μερίδας με την ένδειξη «...δρα σελίς 241 Νέου...», που επιβεβαιώνει τη μεταφορά των μερίδων του Κτηματολογίου του 1895 στο επόμενο του 1923, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Οι μεταβολές που καταχωρούνται στις μερίδες δεν έχουν ημερομηνίες, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις, που έγιναν ύστερα από δικαστικές αποφάσεις, όπως στη μερίδα Ιωάννου Λογοθέτη σ. 123 «...ύποθήκη εις Ν. Πατούρη Έμποριόν 12 Οκτωβρίου 1915», στη μερίδα Νικολάου Κουρδιστού σ. 149 «... μεταγραφή εις Έμμανουήλ Παρθενιάδη, απόφασις Ειρηνοδικείου Νισύρου 26/8 Φεβρουαρίου 1919...», και στη μερίδα Χαράλαμπου Λυβίτση σ. 85 «... κατασχεθέντα υπέρ Καλλιόπης χήρας Προκοπίου Σακλαρή, εν Νισύρω 1 Δεκεμβρίου 1923...». Η τελευταία αυτή ημερομηνία δείχνει ότι το Κτηματολόγιο του 1895 χρησιμοποιούνταν μέχρι το 1923, έτος που συντάχθηκε το νέο.

Παράρτημα

1. Κατάλογος

Ιδιοκτησία ιδιωτικού γεωργικού κλήρου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου βάσει
του Κτηματολογίου (Μάνα) του 1895

Αῖξ. ἀριθ- μός	ὄνοματεπώνυμο ιδιοκτήτη	Ἐκταση σε καφί- ζια	Ἀγρο- τεμά- χια	Ἀριθ. σελίδ. κτημα- τολογίου
1.	Νικόλαος Παπα Μιχαήλ Καβαλιώτης	30	8	(1)
2.	Χαράλαμπος Χαρκαμούζης (Ἀντιμαχίτης)	5	2	(1)
3.	Ἀντώνιος Κ. Πλήθων	230	35	(2)
4.	Κων/τίνος Ἐμμανουήλ Καραμαριᾶς	374	31	(3)
5.	Ἰωάννης Γ. Θερεούλλης	35	7	(4)
6.	Καλή Σκαντάλιου	21	7	(4)
7.	Μαρία Σταυριανοῦ ποτὲ Ν. Τραμπούλη	87	15	(5)
8.	Ἀσημένη Ν. Τραμπούλη	34	7	(5)
9.	Καλή Μυσιριώτη	41	11	(5)
10.	Κων/τίνος Γ. Κουλάκης (Λυκοῦργος)	186	24	(6)
11.	Μορφινὴ Πολλυχρόνη	3	1	(6)
12.	Σταμάτης Παπαεμμανουήλ	50	14	(7)
13.	Νικόλαος Κ. Κουλιανός	59	14	(7)
14.	Νικόλαος Μανώλακας	199	20	(8)
15.	Μοσχοῦ Παπαγεωργίου	24	9	(8)
16.	Ἀπόστολος Παπαγεωργίου	174	25	(9)
17.	Μιχαήλ Βροῦζος	252	27	(10)
18.	Γεώργιος Χ. Νικολάου	220	28	(11)
19.	Ὀδησσέας Ι. Σακκελλαρίου	292	30	(12)
20.	Ἰωάννης Ππ. Κωσταντίνου Μολλοῦ	329	27	(13)
21.	Καλή Νικ. Καμπανῆ	62	15	(13)
22.	Νικόλαος Κατσιματίδης	47	9	(14)
23.	Ἀνδρέας Χριστοφόρου	6	3	(14)
24.	Καλή Ἀνδρέα Χριστοφόρου	37	10	(14)
25.	Νικόλαος Ἐμμ. Πετροῦτσος	210	26	(15)
26.	Νικόλαος Λεμονῆς	32	7	(15)
27.	Ἰωάννης Παπα Ν. Κέντρη	32	6	(16)
28.	Ἄννα Βαμβακεροῦ	26	8	(16)
29.	Ἄννα Φασουλαράκη	24	6	(16)

30. Ἰάκωβος Χατζηδημητρίου	27	10	(17)
31. Ἀντώνιος Ὁρφανός	90	25	(17)
32. Νικόλαος Μιχ. Μουλλός	217	23	(18)
33. Νικόλαος Ὁρφανός	4	1	(18)
34. Νικόλαος Παν. Καραγιάννης	235	37	(19)
35. Καλή Κων. Ρουσέττου	150	15	(20)
36. Χήρα Κων. Ρουσέττου	41	7	(20)
37. Καλή Ἐμμ. Κατσαντώνη	47	11	(20)
38. Κων/τίνος Κατσιματιδῆς	84	11	(21)
39. Ἀντώνιος Γ. Γεωργάκης	189	31	(21)
40. Ἰωάννης Π. Μίχαλου	107	18	(22)
41. Καλή Ἀντ. Κουλάκη	19	8	(22)
42. Ἀντώνιος Ι. Κουλάκης (Καλαμιᾶς)	10	4	(22)
43. Νικόλαος Τσατσαρόνιας	111	13	(23)
44. Ἐμμανουήλ Γ. Καβαζαρόπουλος	67	16	(23)
45. Ἄννα Ν. Κλέα	16	5	(23)
46. Γεώργιος Φιλίππου	27	7	(24)
47. Ἰωάννης Γεωργάκης	13	7	(24)
48. Ἐμμανουήλ Πατριῆς	14	6	(24)
49. Χρῖστος Ἀνδρέα	45	12	(24)
50. Νικόλαος Ἐκκλησιάρχης (Πηττονῆς)	62	20	(25)
51. Ἰωάννης Α. Ξενίκης (Κρούκελλος)	37	11	(25)
52. Ἀνθή Πολλυχρόνη	6	4	(26)
53. Παπαδιά Παπαντωνίου	36	9	(26)
54. Ἰωάννης Α. Κουλάκης	55	8	(26)
55. Καλή Κώστα	144	17	(27)
56. Ξενίκα Τσουλλάτου	35	8	(27)
57. Καλή καὶ Ἀνθή Διάκου Νικήτα (Κουμπή)	20	6	(28)
58. Περούλλης Γεωργίου	41	12	(28)
59. Ἐμμανουήλ Παπανικόλας Ζαπέτη	50	12	(28)
60. Μιχαήλ Κώτης	171	22	(29)
61. Ἀνδρέας Ι. Χαρτοφύλης	55	10	(29)
62. Ἀντώνιος Ἀθανασίου Ρόδιος	80	10	(30)
63. Εἰρήνη Καρακωσταντή	7	5	(30)
64. Μαρία Σταλούδη	31	7	(30)
65. Νικόλαος Βερδελῆς	6	2	(30)
66. Κων/τίνος Ἰωάνν. Φασουλαρῆς (Τσουρῆς)	218	30	(31)
67. Ἀντώνιος Καλαϊζῆς	4	2	(31)
68. Καλή Βασιλείου	136	28	(32)
69. Νικόλαος Μεζῆς	217	25	(32)

70. Ἀσημίνα Νικ. Παπαεμμανουήλ	201	28	(33)
71. Γιώργος Βουτσᾶς	14	6	(33)
72. Χήρα Γεωργίου Κουλιανού	9	5	(34)
73. Κονταρῆς Κοκκινάκης	12	3	(34)
74. Ἐμμανουήλ Ἀσφεντιανός	26	8	(34)
75. Χρῖστος Ἰωάννου Χριστοφόρου	193	27	(35)
76. Παντελλῆς Λυβίτσας	43	11	(35)
77. Δημήτριος Τσατσαρόνιας	95	14	(36)
78. Ἀντώνιος Ν. Μυστριώτης	88	18	(36)
79. Ἐμμ. Ν. Περούλλιδενας	141	24	(37)
80. Ἐμμ. Ν. Καμπαντῆς	71	12	(37)
81. Μιχαήλ Βερδελεῆς	24	6	(38)
82. Γεώργιος Ἰακ. Καραβάκης	46	7	(38)
83. Ἰωάννης Παναγιώτου Τσώνας (;)	40	10	(38)
84. Παναγιώτης Κ. Τραμπούλης	42	11	(39)
85. Ἄννα Ν. Κιουζέλη	50	12	(39)
86. Ἰωάννης Γ. Καλαπαλίκης	134	31	(40)
87. Παπακωνσταντῖνος Καβαλιώτης	135	18	(41)
88. Παῦλος Ἰωάν. Καμπανῆς	31	9	(41)
89. Γεώργιος Ν. Διακοπαναγιώτου	154	33	(42)
90. Νικόλαος Μ. Παραμπούδης	62	19	(43)
91. Νικόλαος Παπαεμμανουήλ	34	10	(43)
92. Νικόλαος Ἀντωνίου Κλῆς	148	24	(44)
93. Χήρα Φυλακτοῦ Σταματίου	7	3	(44)
94. Νικόλαος Ἰακώβου Σταμάτενας	99	24	(45)
95. Ἰωάννης Γεωργίου Φυλακτὸς	40	6	(45)
96. Νικόλαος Α. Βιογιατζῆς	57	15	(46)
97. Γεώργιος Βαλαῶς	29	7	(46)
98. Κων/τῖνος Ν. Κονταρῆς	114	29	(47)
99. Παπαδιὰ Μίχαλου	18	5	(47)
100. Καλὴ Ἰακώβου Σταμάτενας	18	7	(47)
101. Γεώργιος Ζαχαρία Πετουβῆς	176	41	(48)
102. Νικόλαος Θερεοῦλλης	104	16	(49)
103. Ἀνθοῦσα Γ. Γιαννιοῦ	32	7	(49)
104. Ἰωάννης Ἰακώβου Καζαβῆς	173	26	(50)
105. Νικόλαος Κορονιὸς	26	12	(51)
106. Εἰρήνη Χριστοφῆ	17	5	(51)
107. Δημήτριος Γιαννῆς	35	4	(51)
108. Νικόλαος Ἀντωνίου Καρπαθάκης	45	13	(52)
109. Ἰάκωβος Καζαβῆς	40	8	(52)

110.	Ἰωάννης Καρπάτιος	6	3	(52)
111.	Νικόλαος Γ. Γεωργάκης	67	13	(53)
112.	Γεώργιος Τρωτῆς	7	2	(53)
113.	Μιχαὴλ Μαστρογεωργίου	2	1	(53)
114.	Κωνσταντῖνος Μούρας	26	7	(53)
115.	Ἀντώνιος Νικ. Κουλιανοῦ	47	10	(54)
116.	Καλὴ Ἰωάννου Καλέργη	19	4	(54)
117.	Ξεννίκα Πασχαλῆ	15	4	(54)
118.	Ἐμμανουὴλ Σταλουδῆς	97	21	(55)
119.	Μαρία Βαμβακῆ	34	12	(55)
120.	Σταμάτης Ποδιάς	3	1	(56)
121.	Καλὴ Πολλυχρόνη	9	4	(56)
122.	Καλὴ Προτόπαπα	42	6	(56)
123.	Γεώργιος Σεβδαλῆς	150	38	(57)
124.	Ἐμμανουὴλ Αντρωτῆς	99	19	(58)
125.	Μιχαὴλ Παπακέντρης	40	10	(58)
126.	Γεώργιος Σακέλλης	206	26	(59)
127.	Μιχαὴλ Γ. Παπαμιχαὴλ	24	6	(59)
128.	Ἰωάννης Σφιακιανός	150	15	(60)
129.	Ἐμμανουὴλ Κυργιάννης	28	4	(60)
130.	Γεώργιος Ἰωάν. Ἀλαμάγκου	27	5	(60)
131.	Γεώργιος Μ. Φούγιαξης (Κασιώτης)	30	7	(61)
132.	Ἰωάννης Καρπαθάκης	16	6	(61)
133.	Μαρία Ν. Κονταρῆ	7	3	(61)
134.	Καλὴ Ἐδφροσύνη Μόρτου	42	7	(61)
135.	Ἰωάννης Γ. Γεωργάκης	84	14	(62)
136.	Φραζῆς Κ. Φραζῆς	39	10	(62)
137.	Ἀντώνιος Δημητρίου	102	21	(63)
138.	Βασίλειος Βεζυρόγλου παιδιὰ	42	8	(63)
139.	Ζωπερῆ Ἰωάνν. Πησσάρη	11	4	(63)
140.	Βασίλειος Ν. Τσατσαρόνιας	375	27	(64)
141.	Παπαπασχαλῆς Καμαρινός	69	15	(65)
142.	Γεώργιος Καζαβῆς	44	9	(65)
143.	Νικόλαος Γ. Πασχαλῆς	24	8	(65)
144.	Σταυριανός Παπανικόλα Κέντροη	128	13	(66)
145.	Νικόλαος Βροντάλαου παιδιὰ	15	8	(66)
146.	Ἐλέγκω Ἀνδρουλλάκη	11	6	(66)
147.	Ἐμμανουὴλ Μουστάκας	107	29	(67)
148.	Παπακωνσταντῖνος Καζαβῆς	1	1	(67)
149.	Ἄννα Καβαζαράκη	17	6	(68)

150.	Ἀνέττα Σακκελλίου	34	9	(68)
151.	Χριστόδουλος Κατσιματίδης	59	16	(68)
152.	Ἐμμανουήλ Μεζές	86	13	(69)
153.	Κων/τίνος Ἰωάννου Καμπανῆς	55	12	(70)
154.	Γρηγόριος Βρουζος	220	25	(70)
155.	Νικόλαος Ἰωάν. Μουλλοῦ	311	39	(71)
156.	Γεώργιος Φουκᾶς	118	17	(73)
157.	Παναγιώτης Ν. Δ. Παναγιώτου	228	42	(72)
158.	Καλὴ Χ. Νικολάου Λαδεροῦ	17	6	(73)
159.	Κωνσταντῖνος Πιτσινῆς	21	7	(73)
160.	Ἀντώνιος Βουτσᾶς	167	18	(74)
161.	Ἄννα Νικ. Ζαπέτης	14	4	(74)
162.	Νικόλαος Ἰωάννου Φασουλαρῆς	254	27	(75)
163.	Ξενίκη Κ. Λαδεροῦ	17	6	(75)
164.	Ἀνιοῦσα Κ. Κλέα	5	4	(75)
165.	Εἰρήνη Καλαπαλίκη	72	13	(76)
166.	Γεώργιος Ἰωάνν. Χη Νικολάου	9	3	(76)
167.	Ἐμμ. Ἰωάνν. Καμπανῆς	32	10	(76)
168.	Κων. Ὁρσάρης	241	27	(77)
169.	Κων. Ἀντ. Παριανός	2	1	(77)
170.	Παναγιώτης Ἀντιμαχίτης	37	12	(78)
171.	Ἀντώνιος Ἀντιμαχίτης	11	6	(78)
172.	Ἰωάννης Παπαεμμανουήλ	15	4	(78)
173.	Ἀνδρέας Ζαπτιές	19	6	(79)
174.	Αἰκατερίνα Κούλελη	29	4	(79)
175.	Νικόλαος Πατριῆς	31	8	(79)
176.	Ἀσημίνα Καλέργη	17	6	(79)
177.	Στσματίης Τριανταφύλλου	32	8	(80)
178.	Ἰωάννης Ν. Ἀντωνᾶ	65	13	(80)
179.	Περουλλῆς Καπίτης	78	7	(80)
180.	Παναγιώτης Καρπαθάκης	66	18	(81)
181.	Σοφία Κώστα	26	6	(81)
182.	Γραία Μαντάδενα	26	7	(82)
183.	Παπαδιὰ Οἰκονόμησα	41	10	(82)
184.	Ἐμμανουήλ Τσουλλᾶτος	81	10	(82)
185.	Ἀπόστολος Φιλίππου	223	33	(83)
186.	Κων. Ἰωάννου Σαζλαρῆς	32	6	(83)
187.	Ἐμμανουήλ Ν. Παπαεμμανουήλ	184	21	(84)
188.	Δημήτριος Ἰωάννου Σαζλαρῆς	53	9	(85)
189.	Χαράλαμπος Λυβίτσης	65	6	(85)

190. Κωνσταντῖνος Χ. ᾽Εμ. Κοκκινάκης	226	38	(86)
191. ᾽Αντόνιος Πολίτης	142	25	(87)
192. Καλή Καρακωσταντιῆ	27	10	(87)
193. Νικόλαος ᾽Ιωάν. Νικολός	115	12	(88)
194. Μιχαήλ Μελίνης	48	12	(88)
195. Βασίλειος Παπανικολάου (Χαλδαῖος)	63	21	(89)
196. ᾽Ιωάννης ᾽Ορσάρης (Γιαγιᾶς)	5	3	(89)
197. Κονταρῆς Χατζηγεωργίου Κονταρῆ	94	19	(90)
198. ᾽Αννα Μαλᾶ	25	6	(90)
199. Εὐφροσύνη καὶ Εἰρήνη Μηλᾶ	9	3	(90)
200. Γεώργιος Σταυριανός	166	20	(91)
201. ᾽Ιωάννης Μουλλός	39	12	(91)
202. Γεώργιος ᾽Ιωάν. Καμπανῆς	203	23	(92)
203. Μιχαήλ Μιαούλης	276	30	(93)
204. Καλή Ν. Τραμπούλη	173	18	(94)
205. Παπαδημήτριος Οἰκονόμος	223	27	(95)
206. Παπὰ ᾽Αντ. Χαροτοφύλης	248	25	(96)
207. Δημήτριος Ρουσέττος	52	11	(96)
208. ᾽Ιωάννης Σακελλάριος	36	9	(97)
209. ᾽Ιωάννης Τερελιᾶς	23	9	(97)
210. Μιχ. Γ., Κουλιανού	36	9	(97)
211. Γεώργιος ᾽Εκκλησιάρχης (Θεριός)	105	21	(98)
212. Γεώργ. Ι. ᾽Ορφανός	34	8	(98)
213. Περούλλης Κοροσιός	106	18	(99)
214. Γεώργιος Λαμπάδης	74	13	(99)
215. ᾽Ιωάννης Κ. Μούρας (Καπριάνος)	157	15	(100)
216. ᾽Εμμανουήλ Καλόκαρδος	41	10	(100)
217. Κωνσταντῖνος Ν. Σακλαρῆς	37	8	(101)
218. Νικόλαος Σακλαρῆς	49	8	(101)
219. Γεώργιος Σάββας	47	12	(101)
220. ᾽Αννα Ν. Κονταρῆ	13	6	(101)
221. Γεώργιος Βιολλῆς	72	11	(102)
223. Κων. Μαστρογιάννης	114	12	(103)
224. Γεώργιος Σαμιώτης	5	2	(103)
225. Βασίλειος Κυπραῖος	19	5	(103)
226. ᾽Ιωάννης ᾽Εμμ. ᾽Αντωνᾶ	167	26	(104)
227. ᾽Εμμανουήλ Παπα Κωνστ. Παρθενιάδης	181	34	(105)
228. Νικητᾶς ᾽Ιωάν. Καμπανῆς	230	32	(106)
229. Παναγιώτης Ν. Τσουπάνη	36	12	(106)
230. Γεώργιος Παπα ᾽Εμμανουήλ (Πονηρός)	253	29	(107)

231. Κων/τίνος Ν. Παπάτσος	72	11	(108)
232. Γεώργιος Παπάτσος	100	17	(108)
233. Νικόλαος Ι. Σαρρής	330	41	(109)
234. Κωνσταντίνος Λαζάρου	111	16	(110)
235. Κωνσταντίνος Μαυρός	19	4	(110)
236. Καλή Ν. Ρουσίττου (Καρούτσενα)	10	5	(110)
237. Παῦλος Παπαϊωάννου	187	28	(111)
238. Ἰωάννης Βιολλῆς	67	15	(112)
239. Ἀρχοντοῦ Διακαντωνίου	56	9	(112)
240. Ἀνδρέας Ἀνδρουλλάκης	116	18	(113)
241. Ἰωάννης Κ. Κλέα	39	10	(113)
242. Ἰάκωβος Ι. Πούρης	155	41	(114)
243. Παπαϊωάννης Νικατοπούλλου (Παπάτσος)	84	21	(115)
244. Καλή Μιχαλιοῦ	58	12	(116)
245. Κωνσταντίνος Ἐμμ. Φιλίππου	61	16	(116)
246. Δημόκριτος Κων. Ξένος	273	20	(117)
247. Ἀνθοῦσα καὶ Εὐφροσύνη Μακροῦ	7	2	(117)
248. Παπανικόλαος Οἰκονόμου	16	5	(117)
249. Ἰάκωβος Κώστας	69	24	(118)
250. Νικόλαος Ἰωάν. Χαροφύλης	126	26	(119)
251. Ἐμμανουὴλ Ἰωάν. Χαροφύλης	127	21	(120)
252. Κωνσταντίνος Γεωργίου (Περδίκης)	19	9	(120)
253. Γεώργιος Ν. Μυσιριώτης	24	8	(121)
254. Νικόλαος Διακαντωνίου	56	13	(121)
255. Κωνσταντίνος Ἀντ. Καρπαθάκης	62	14	(121)
256. Κωνσταντίνος Ἰωάν. Κουλάκης	68	17	(122)
257. Γεώργιος Σερεπέτης	50	17	(122)
258. Ἰωάννης Λογοθέτης	89	13	(123)
259. Νικόλαος Ἰωάν. Καμπανῆς	56	16	(123)
260. Ἰωάννης Παυλάκης	308	30	(124)
261. Εὐάγγελος Γ. Βουτσᾶς	46	11	(125)
262. Ἐμμανουὴλ Κ. Φραζῆς	73	7	(125)
263. Καλλιόπη Γεναβέζου	55	10	(115)
264. Ἐμμανουὴλ Μ. Παρθενιάδης	289	29	(126)
265. Κωνσταντίνος Κ. Φασουλαρῆς	471	31	(127)
266. Γεώργιος Μιαούλης	196	31	(128)
267. Καλή Γ. Κουλάκη	75	8	(129)
268. Νικόλαος Φιλίππου (Μόρτης)	86	12	(129)
269. Κωνσταντίνος Θεοδορῆς	92	13	(130)
270. Κωνσταντίνος Πλήθος	190	19	(130)

271. Δημήτριος Φιλίππου	201	27	(131)
272. Ἐμμανουὴλ Καμπούρης	30	8	(131)
273. Γεώργιος Καπότης	78	18	(132)
274. Νικόλαος Κώτης	53	6	(132)
275. Ἰωάννης Κόκκινος	226	21	(133)
276. Νικόλαος Γ. Σακελλάρης	92	24	(134)
277. Κωνσταντῖνος Παπαγεωργίου Φασουλαρῆς	482	40	(135)
278. Παπαποστολῆς Παπα Γεωργίου	180	25	(136)
279. Μιχαὴλ Χρυσότιμος	24	6	(136)
280. Μαριάνθη Μ. Κατσιματίδη	181	17	(137)
281. Χρυσάφια ἢ Ἄννα Καβολιώτη	55	10	(137)
282. Γεωργίου Γιαννῆ παιδιὰ	16	3	(137)
283. Μιχαὴλ Κατσιματίδης	66	17	(138)
284. Ἰωάννης Ἐψιμος	130	13	(138)
285. Ἰωάννης Παπασκανδάλιου	194	19	(139)
286. Μορφινῆ Παπαγεωργίου	16	5	(139)
287. Κωνσταντῖνος Γ. Βογιατζῆς	144	18	(140)
288. Νικόλαος Γ. Κιουτσής	28	8	(140)
289. Νικήτας Βαγιάτης	153	21	(141)
290. Ἰωάννης Γ. Κατσιματίδης	179	21	(142)
291. Παπανικόλαος Κέντρης	28	8	(143)
292. Χρυσότιμη Ἰ. Κατσομάτη	53	5	(143)
293. Κωνσταντῖνος Ἰωάν. Μουλλοῦ	240	20	(144)
294. Ἰωάννης Χατζηνικολάου παιδιὰ	15	4	(144)
295. Νικόλαος Ἰακώβου Καζαβῆς	20	6	(145)
296. Νικόλαος Κ. Πολυχρόνη	60	13	(145)
297. Καλὴ Χατζηπαπᾶ Κέτροη	6	4	(145)
298. Γεώργιος Ἐμμ. Πετροῦτσος	94	21	(146)
299. Ἐμμ. Χατζηπαπαϊωάννου	146	17	(146)
300. Νικήτας Κωνσταντινίδης	259	25	(147)
301. Δημήτριος Παπα Φασουλαρῆς	207	36	(148)
302. Νικόλαος Κορδιστὸς	133	9	(149)
303. Νικήτας Ν. Βεζυρόγλου	91	23	(149)
304. Ἰωάννης Μηλᾶς	82	22	(150)
305. Ἰωάννης Κ. Μαντοῦς	383	28	(151)
306. Δημήτριος Καραγιάννης	93	18	(152)
307. Ἰωάννης Παπακωνσταντῖνου Μουλλοῦ	46	15	(152)
308. Ἰάκωβος Καφεζῆς	252	27	(153)
309. Γεώργιος Διακαντωνίου	56	11	(153)
310. Πασχαλῆς Βρονταλάου	121	19	(154)

311. Κωστής Διακαντωνίου	19	5	(154)
312. Μιχαήλ Παπακωνσταντίνου Μουλλοῦ	77	15	(155)
313. Μιχαήλ Ι. Ἀντωνᾶς	76	13	(155)
314. Νικόλαος Μιχαλιοῦ (Ἀγᾶς)	107	14	(156)
315. Νικόλαος Καλαπολίτης	41	8	(156)
316. Βασίλειος Δ. Τσατσαρόνιας	310	22	(157)
317. Ἄννα Παύλου	30	6	(157)
318. Πασχαλῆς Δ. Στρίκκης	282	25	(158)
319. Νικόλαος Γεωργαλλῆς	20	6	(159)
320. Διακοδημητρίου Στρίκκη, παιδιά	53	8	(159)
321. Ἰωάννης Χατζημιχαήλ	56	13	(159)
322. Νικόλαος Καρακωνσταντῆς (Τσερκέζος)	131	30	(160)
323. Κωνσταντῖνος Μαντᾶς	27	9	(160)
324. Παπαδιά Γεροντιανῆ	191	32	(161)
325. Δημήτριος Καρακωνσταντῆς	65	9	(162)
326. Ἀνώσιος Οἰκονομάκης	36	8	(162)
327. Ἄννα Μ. Ζαπέτη	18	4	(162)
328. Πασχάλης Νικολ. Κατηρᾶς	83	15	(163)
329. Κωνσταντῖνος Νικ. Ὀρφανοῦ	14	4	(163)
330. Κωνσταντῖνος Μαντουῆς	28	11	(163)
331. Μιχαήλ Κόκκινος	152	18	(164)
332. Εἰρήνη Κ. Κόκκινου	34	5	(164)
333. Ἄννα Ἀντ. Κουλάκη	76	12	(165)
334. Νικόλαος Καρβαῖνης	28	6	(165)
335. Καμαρινός Παπανικολάου Καμαρινοῦ	129	20	(166)
336. Μαρία Κοντογεώργη	10	3	(166)
337. Ἰωάννης Ν. Γιαννιοῦ (Λακέρδης)	31	6	(167)
338. Σοφία Ζερβοῦ	32	7	(167)
339. Κωνσταντῖνος Κόκκινος	13	7	(167)
340. Ἰωάννης Χατζηνικολάου	18	7	(167)
341. Ἀριστείδης Φωτιάδης	171	27	(168)
342. Μιχαήλ Λαζάρου	9	4	(168)
343. Ἰωάννης Φιλίππου	107	14	(169)
344. Λάζαρος Ἀντωνίου Μανρουδῆς	67	9	(169)
345. Παπαϊωάννης Ζαννῆς	2	2	(169)
346. Ἰωάννης Παύλου	14	4	(170)
347. Γεωργ. Ἐμμ. Μαστρογιάννης	3	2	(170)
348. Γεώργιος Ἀνδρουλλῆ Καραγιάννη	46	12	(170)
349. Νικόλαος Λαδερός	67	11	(170)
350. Ἐμμ. Κ. Οἰκονόμου (Καροῦτσος)	36	12	(171)

351. Ἐμμ. Χ. Γιαννάκης	28	9	(171)
352. Ἰωάννης Γ. Περούλλη	26	8	(171)
353. Ἰωάννης Ν. Λεμονῆς	213	28	(172)
354. Εἰρήνη Ἰωάν. Κόκκινου	54	9	(172)
355. Γεώργιος Π. Ἀλαμάγκος	215	18	(173)
356. Ἐμμανουὴλ Γιαννιοῦ	42	10	(173)
357. Φίλιππος Νικήτα Κιοζέλης	236	41	(174)
358. Παπακωσταντῖνος Μπαλλός	51	11	(175)
359. Βαίττης Ἀντιμαχίτης	17	6	(175)
360. Ἐμμανουὴλ Νενές	7	1	(175)
361. Ἰωάννης Κανταρτζῆς	46	12	(176)
362. Ἰωάννης Κούλελης	31	6	(176)
363. Σταμάτιος Σούρενας	16	5	(176)
364. Μιχαὴλ Σούρενας	14	4	(176)
365. Σταυριανός Μιχαὴλ	24	4	(177)
366. Εὐφροσύνη Ν. Κλέα	36	6	(177)
367. Μενέλαος Βασιλείου	9	2	(177)
368. Ἀνθοῦσα Ἰωάν. Μουλλοῦ	37	7	(177)
369. Κωνσταντῖνος Φιλίππου	3	1	(177)
370. Ἐμμ. Μ. Τηλιακός (Ζερβός)	8	3	(177)
371. Ἐμμανουὴλ Παπαγιάννης	66	10	(178)
372. Δημήτριος Ἄνδρ. Μαρίνου	29	7	(178)
373. Ἀντώνιος Βασ. Βογιατζῆς	24	7	(178)
374. Παπᾶ Ν. Γιαλλούρης	30	5	(178)
375. Πολλυχρόνης Κων. Πολλυχρόνη	99	15	(179)
376. Γεώργιος Πούρης	29	5	(179)
377. Θεοδοῦς Μαστροκωσταντῆς	8	3	(180)
378. Μιχαὴλ Ἰωάν. Βιολλῆ	25	6	(181)
379. Δημήτριος Μηλᾶς	14	5	(181)
380. Νικόλαος Μ. Ζαπέτης	254	24	(181)
381. Νικόλαος Γενᾶς	169	35	(182)
382. Ἰωάννης Φωτιάδης	254	32	(183)
383. Κωνσταντῖνος Σοφός	16	6	(184)
384. Γεώργιος Α. Πάριος	8	3	(184)
385. Νικήτας Χιώτης	35	6	(184)
386. Νικόλαος Ἐμμ. Παπαγιάννης	54	9	(185)
387. Χριστόφορος Γ. Ἀνδριωτάκης	139	17	(185)
388. Δημήτριος Ἰακώβου	88	8	(186)
389. Παῦλος Κωνσταντινίδης	17	3	(186)
390. Νικήτας Καφεζῆς	15	4	(186)

391.	Ἀνδρῖκος Γ. Βρουζου	90	15	(187)
392.	Νικόλαος Ἀποστολίδης	31	8	(187)
393.	Γεώργιος Σακελλαρίδης	248	17	(188)
394.	Καλή Διακο Φρατζῆ	16	5	(188)
395.	Ἐμμ. Κατσαντωνάκης	19	6	(189)
396.	Δέσποινα Ι. Κουλάκη	47	9	(189)
397.	Μαρία Ι. Κουλάκη	6	1	(189)
398.	Νικόλαος Πλήθος	73	13	(190)
399.	Ἀρχοντοῦ Γεωργίου	4	2	(190)
400.	Χαρτοφύλης Ἰωάννου	7	2	(190)
401.	Ἀντώνιος Ἀγγερινός	120	17	(191)
402.	Εἰρήνη Ἰωάν. Τσουρῆ	14	3	(191)
403.	Μαρία Διασυνοῦς	17	5	(191)
404.	Γεώργιος Παπαδόπουλος	227	28	(192)
405.	Φραντζῆς Γ. Ζερβοῦ	33	9	(193)
406.	Νικόλαος Κλούτσης	61	11	(193)
407.	Σοφία Γ. Βογιατζῆ	26	8	(193)
408.	Μαρία Μ. Κλέα	45	12	(194)
409.	Κωνσταντῖνος Σαρχῆς	45	10	(194)
410.	Νικήτας Κατελάνος	36	9	(194)
411.	Φίλιππος Νικολάου	47	10	(195)
412.	Νικόλαος Φωτιάδης	25	9	(195)
413.	Ρωσέττος Μιχαλιοῦ	169	30	(196)
414.	Εἰρήνη Παύλου	10	3	(196)
415.	Ἰωάννης Παπαλλῆς	40	7	(197)
416.	Δημήτριος Οἰκονομάκης	9	2	(197)
417.	Νικόλαος Χριστοφῆς	78	16	(197)
418.	Γεώργιος Ἀντ. Κλά	50	9	(198)
419.	Ἀντοῦσα Χριστοφόρου	24	3	(198)
420.	Ἄννα Ν. Χριστοφόρου	2	1	(198)
421.	Γεώργ. Κ. Οἰκονόμου (Καρούτσου)	19	8	(198)
422.	Μαστρογιάννης Κουλιανός	11	2	(198)
423.	Σταυριανός Κ. Κλέα	37	11	(199)
424.	Ἰωάννης Οἰκονόμος	63	16	(199)
425.	Γεώργιος Ἡλιάδης	9	3	(199)
426.	Καλή Ζαχαριά Γενοβέζου	24	6	(200)
427.	Γεώργιος Κων. Γενᾶς	82	12	(200)
428.	Ἄννα Β. Μυλωνᾶ	6	1	(200)
429.	Γεώργιος Παπαττωνίου	89	20	(201)
430.	Νικόλαος Χρυσότιμος	174	26	(202)

431. Παπὰ Νικόλαος Παπα Κων. Μουλλοῦ	190	28	(203)
432. Νικήτας Μαστρογιάννης	79	18	(204)
433. Νικόλαος Παπα Γεωργίου Ἀσημίνης	31	6	(204)
434. Γεώργιος Πατρίκης	73	9	(205)
435. Νικόλαος Πρωτόπαπας	37	6	(205)
436. Γεώργιος Φραζῆς - παιδιά	6	3	(205)
437. Γεώργιος Ἄντ - Λυβίτσης	130	17	(206)
438. Μιχαήλ Α. Καλαϊζῆς	10	4	(206)
439. Γεώργιος Κατσιματίδης	20	5	(207)
440. Εἰδοκία Παύλου	9	2	(207)
441. Παντελλῆς Ἀλαμάγκος	12	4	(207)
442. Νικόλαος Γ. Μουστάκας	28	6	(207)
443. Γεώργιος Κώστας	221	14	(108)
444. Ἰωάννης Βασ. Κατελάνου	162	26	(209)
445. Καλὴ Παπα Χατζῆ Κέντρη	6	4	(209)
446. Γεώργιος Ν. Συρνωῆτης	310	35	(210)
447. Μαριγὸν Κωνστ. Σακλαρῆ	190	28	(210)
448. Κωνσταντῖνος Ἐμμ. Παρθενιάδης	316	24	(212)
449. Νικόλαος Τριανταφύλλου ἐκ Κεφάλου	9	2	(213)
450. Μικὲς Παπα Σκανδάλιου (Ἐμποριὸς)	13	3	(213)
451. Ἐμμανουὴλ Διακο Φραζῆ (Ἐμποριὸς)	17	2	(213)
452. Καργιοφύλης (Ἐμποριὸς)	34	2	(213)
453. Μιχαήλ Κυρίτσης (Ἐμποριὸς)	144	7	(313)
454. Γεώργιος Ροῦσος (Ἐμποριὸς)	4	1	(213)
455. Σπυρίδων Νικόλαος (Ἐμποριὸς)	8	2	(214)
456. Νικόλαος Κυρίτσης	38	2	(214)
457. Χαζῆ Ἰωάννης Τσίμπλης	19	2	(214)
458. Νικόλαος Κοντορίνης	31	3	(214)
459. Γεώργιος Ἰακωβίδης	7	1	(214)
460. Ἰωάννης Ἀμερικάνος	14	1	(214)
461. Νικόλαος Ζαφειρόπουλος	24	1	(214)
462. Νικόλαος Ἰ. Καλύμνιος	14	1	(215)
463. Δημήτριος Κ. Ζαράκης	18	2	(215)
464. Γεώργιος Ζαφειρόπουλος	18	1	(215)
465. Μάρκος Παπαγεωργίου	6	1	(215)
466. Μιχαήλ Ἀντάπασης	10	1	(215)
467. Κωνσταντῖνος Ν. Βογιαζῆς	20	3	(215)
468. Γεώργιος Κορίτσος	4	1	(215)
469. Ζαφείριος Νικ. Κλιὰ (Ἐμποριὸς)	10	1	(216)
470. Ἰωάννης Μιχ. Πατούρης	56	1	(216)

471.	Δημήτριος Καμπουράκης	24	1	(216)
472.	Δούκησησα Παπα Οικονόμου	20	1	(216)
473.	Μιχ. Κυρίτσης	30	1	(216)
474.	Ἀλέξ. Σαρῆς	12	2	(216)
475.	Ἰωάννης Σακκέλλενας	19	2	(216)
476.	Ἰωάννης Μιχ. Ξαυθῆς (Ἐμποριὸς)	6	1	(216)
477.	Νικήτας Ἰ. Ὁρφανοῦ	44	12	(217)
478.	Ἐμμανουήλ Κ. Λαδεροῦ	29	9	(217)
479.	Ἄννα Χρυσοφίνα Καβαλιότη	82	15	(218)
480.	Παντελέων Ἀ. Παντελλίδης, γιατρός	86	5	(218)
481.	Καλή Δημητρίου Πετσοκόλλη	5	4	(218)
482.	Χασῆ Μιχαήλ Ἀνδρεάδης (Ἐμποριὸς)	4	1	(219)
483.	Κωνσταντῖνος Ν. Χατζῆ	48	1	(219)
484.	Ζαχαρίας Δημητρίου	10	1	(219)
485.	Ἰωάννης Χαυτοφύλης (Νικιά)	14	1	(219)
486.	Νικόλαος Λούκας (Ἐμποριὸς)	6	1	(219)
487.	Ἰωάννης Παπα Νικολάου Γιαννάκη	9	1	(219)
488.	Ἀνδρέας Ἐμμ. Βεκεκελή	16	1	(219)
489.	Ἰωάννης Διακούλλος	25	2	(219)
490.	Γεώργιος Μιχ. Προτόπαπα	8	1	(219)
491.	Γεώργιος Νικ. Μηλιᾶς	16	2	(214)
492.	Ἀνδριάς Φαρμάκης (Ἐμποριὸς)	5	1	(220)
493.	Γεώργιος Ι. Σταυριανὸς	6	1	(220)
494.	Ἰωάννης Ἀποστολίδης ἐξ Ἄνδρου	12	5	(221)
495.	Πολυδεύκης Γ. Πασπαλάκης ἐκ Χάλκης	62	9	(221)
496.	Κωνσταντῖνος Ὁρσάρης	303	34	(222)
497.	Γεώργιος Ἐμμ. Λαμπάδη	22	5	(223)
498.	Ὁδησσεὺς Γ. Γεωργάκη	46	11	(223)
499.	Ἰωάννης Ν. Κατσηματίδης	237	22	(224)
500.	Μαρία καὶ Ἄννα ἀδελφαὶ Ἀῶγερωῦ	25	6	(224)
501.	Εἰρήνη Διακοβασιλείου	20	2	(225)
502.	Μιχαήλ Σκευοφύλαξ	39	9	(226)
503.	Ἰωάννης Ν. Θερεούλλης	62	11	(226)
504.	Παντελλῆς Ν. Βρονταλάου	38	12	(227)
505.	Μιχαήλ Ἐμμ. Λυριστῆ	49	10	(227)
506.	Εὐθύμιος Γεωργίου	88	14	(228)
507.	Δημήτριος Ν. Βερδελέης	54	14	(69)
508.	Ἰωάννης Ἀντωνίου Ξεννίκης	15	3	(5)
509.	Παπαγιάννης Προτοπαπᾶς	17	5	(12)
510.	Σταυριὸς Ἰωάννου Μαστρογιάννης	35	8	(84)
511.	Ἀντώνιος Δημητρίου Στρικκης	117	11	(94)
512.	Γεώργιος Ἰωάν. Τραμπούλης	87	12	(102)
513.	Νικόλαος Γεωργίου Καραβάκης	27	3	(159)

Σύνολα 38.707 6.212

5.4. Το κτηματολόγιο του 1923

Η ανασύνταξη του κτηματολογικού βιβλίου του 1895 απασχολούσε την Κοινότητα, η οποία αναζητούσε τρόπο νέας καταγραφής των κτημάτων, για να διευκολύνει τις κτηματικές συναλλαγές και να αποτρέψει τις προστριβές, από τις αμφισβητήσεις των καταχωρήσεων του βιβλίου, που η πολλή χρήση και ο χρόνος το είχαν ταλαιπωρήσει. Το θέμα απασχόλησε ιδιαίτερα τον τότε δήμαρχο Γεώργιο Καμμά (1875 - 1922), ο οποίος κατά τη διάρκεια της δημαρχίας του (1916 - 1920) είχε αναλάβει μια σειρά από πρωτοβουλίες για την αναδιοργάνωση του φορολογικού συστήματος, την οργάνωση των σχολείων, των λουτρών κτλ., με θετικά αποτελέσματα, χάρη στην επιστημονική και πνευματική του συγκρότηση, γιατί εκτός από γιατρός ήταν κι ένας αξιόλογος λόγιος της εποχής του¹. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου της 26 Φεβρουαρίου 1920, ο Καμμάς ξαναφέρει το θέμα για συζήτηση. Στα πρακτικά της συνεδρίασης αυτής με θέμα «*Δημοτικά Κτηματολόγια*», διαβάζουμε: «... Προτείνεται παρὰ τοῦ κ. Προέδρου καὶ αἰθις ὁ καταρτισμὸς κατὰ τὸ δυνατὸν ἀρτίου κτηματολογίου, καθ' ὅσον τὸ ὑπάρχον, πλημμελὲς ὄν, γίνεται πρόξενον καθημερινῶν προστριβῶν μεταξὺ τῶν δημοτῶν διὰ κτηματικὰς διαφορὰς, ἐκτὸς δε τοῦ πλημμελοῦς εἰς πολλὰ μέρη εἶναι κατεστραμμένον καὶ κηλιδωμένον ἐκ τῆς πολυκαιρίας. Ἐπειδὴ ὁ δι' ἀκριβοῦς καταμετρήσεως καταρτισμὸς ἀρτίου κτηματολογίου καὶ χρόνον πολὺν θὰ ἀπαιτήσῃ καὶ ἔξοδα δυσανάλογα πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Κοινότητος καὶ ἐπειδὴ ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἀβεβαία οὔσα ἀναμένεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ μεταλλάξῃ, ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ὅπως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποφύγωμεν τὸν τέλειον καταρτισμὸν κτηματολογίου καὶ ἐν ἀνάγκῃ περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ὑπάρχοντος παλαιοῦ διὰ τῆς δηλώσεως παρ' ἐκάστου κτηματίου τῆς χωρητικότητος εἰς κοιλὰ καὶ καρίζια τῶν οἰκείων κτημάτων...»².

Ο Καμμάς δεν πρόλαβε να υλοποιήσει αυτήν την απόφαση, γιατί δεν επανεκλέχτηκε δήμαρχος στις εκλογές της 20 Σεπτεμβρίου του 1920 και οι διάδοχοί του (Μιλτιάδης Λογοθέτης, Δ. Χατζηδημητρίου), δεν το προώθησαν. Το θέμα το επανέφερε ο Εμμανουήλ Κατσιματίδης, ο οποίος εκλέχτηκε δήμαρχος στις εκλογές της 6 Ιανουαρίου του 1923. Με απόφαση του Συμβουλίου που πάρθηκε στις 25 Σεπτεμβρίου του ίδιου χρόνου καλούνταν οι δημότες να προσέρχονται από 1ης Οκτωβρίου στη Δημαρχία

1. Κώστα Σακελλαρίδης, «Ο δήμαρχος Γεώργιος Καμμάς (Περίοδος 1916 - 1920)», «Νισυριακά», τόμος Ζ/1981, σ. 300 έπ.

2. Βλ. «Βιβλίον Α' Πρακτικῶν», από 26 Οκτωβρίου 1915 μέχρι 29 Δεκεμβρίου 1926, σ. 215 - 216.

για τακτοποίηση του Δημοτικού Κτηματολογίου, προσκομίζοντας κάθε έγγραφο σχετικό με την κτηματική τους περιουσία, ώστε με βάση αυτά τα στοιχεία να συνταχθεί η κτηματολογική τους μερίδα στο *Κτηματολόγιο*. Επίσης το Συμβούλιο αποφάσισε να προτάξει υπό μορφή προλόγου τους όρους που είχε συντάξει ο Κατσιματίδης για τη λειτουργία του Κτηματολογίου, που αποτελούν ένα είδος κανονισμού¹.

Το κτηματολογικό βιβλίο είναι μεγάλου σχήματος, διαστάσεων 40 × 50 εκ., με 988 αριθμημένες σελίδες, από τις οποίες χρησιμοποιήθηκαν οι πρώτες 412 (1 - 412) μέχρι το τέλος του 1946, που είναι και ενημερωμένο. Από το 1947, όπως είναι γνωστό, επεκτάθηκε στα Δωδεκάνησα ο Αστικός Κώδικας, που ρύθμιζε κατά ενιαίο πιά τρόπο για όλη την Επικράτεια τις συναλλακτικές σχέσεις που αφορούσαν τα ακίνητα, οπότε τα *κοινοτικά κτηματολόγια* πέρασαν σε αχρησία, και χρησιμοποιούνται ακόμα και μέχρι σήμερα μόνο συμβουλευτικά στις διαδικασίες επίλυσης κτηματολογικών διαφορών. Το βιβλίο συντάχθηκε από τον υπηρεσιακό Γραμματέα του Δήμου Μανδρακίου, που την εποχή εκείνη ήταν ο Γεώργιος Φιλίππου, και περιλάμβανε 608 κτηματολογικές μερίδες ιδιοκτησίας της περιοχής του ομώνυμου Δήμου. Κάθε ιδιοκτήτης είχε στο βιβλίο μια μερίδα, όπου στην αριστερή σελίδα με επικεφαλίδα «εισερχόμενα» καταχωρούνταν η ονομασία του κτήματος, η έκταση (χωρητικότητα) σε καφίζια, η προέλευση του κτήματος, το είδος του τίτλου κυριότητας και η ημερομηνία της πράξης, και στη δεξιά σελίδα με επικεφαλίδα «εξερχόμενα» καταχωρούνταν το ονοματεπώνυμο εκείνου στον οποίο μεταβιβάζεται το ακίνητο, η ονομασία του κτήματος, η έκταση (χωρητικότητα) σε καφίζια, το είδος του τίτλου και η ημερομηνία της πράξης. Στα «εισερχόμενα» γινόταν και η διάκριση των κτημάτων σε «δικά του» και «της συζύγου». Σε κάθε μερίδα υπήρχε και η στήλη «παρατηρήσεις», όπου συνήθως καταχωρούνταν όλες οι μεταβολές. Κατάλογος του Κτηματολογίου αυτού στο Παράρτημα.

Το Κτηματολόγιο του 1923 σε σύγκριση με τα προηγούμενα παρουσιάζει σοβαρές καινοτομίες, που αναμφισβήτητα διασφαλίζουν τις κτηματικές συναλλαγές, οι καινοτομίες του συνίστανται στο ότι λειτουργεί με βάση έναν κανονισμό, ότι οι μεταβολές στο βιβλίο στηρίζονται σε ορισμένους τίτλους κτηματικής κυριότητας και ότι προβλέπει την έκδοση σε κάθε ιδιοκτήτη κτηματολογικού βιβλιαρίου, που είναι αντίγραφο της μερίδας του. Λεπτομέριες αυτών των καινοτομιών δίνουμε παρακάτω :

1. Βλ. Πρακτικά, ό.π., σ. 475.

α) Ο Κτηματολογικός Κανονισμός

Ο Κτηματολογικός Κανονισμός αποτελείται από 8 άρθρα, τα οποία αναφέρονται στην υποχρέωση κάθε πολίτη να καταχωρήσει την κτηματική του περιουσία στο Κτηματολόγιο (άρθρο 1), στην απόδειξη της κυριότητας για νομιμοποίηση της καταχώρησης με τους νόμιμους τίτλους που κατονομάζει (άρθρα 2 και 3), και στην υποχρέωση του Δήμου να εφοδιάσει κάθε κτηματία με βιβλιάριο, όπου, ταυτόχρονα με το Κτηματολόγιο, καταχωρούνται όλες οι μεταβολές (άρθρα 6 και 7). Ο Κανονισμός περιλαμβάνει και άλλα διαδικαστικά κυρίως θέματα (άρθρα 4, 5 και 8), όπως φαίνεται και από το πλήρες κείμενο, που παραθέτουμε παρακάτω.

Κανονισμός

Κτηματολογίου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου 1923

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ἐν τῇ τακτικῇ αὐτοῦ συνεδριάσει τῆς 25ης Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1923 ἐνέκρινε καὶ ἀπεφάσισεν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Κατσιματίδου ἐκπονηθέντων ὄρων, οἵτινες δυνατόν ἐν τῷ μέλλοντι νὰ τροποποιηθῶσιν ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων τοπικῶν ἀναγκῶν.

Ἄρθρον 1ον. Τὰ κτῆματα ἐνὸς ἐκάστου πολίτου θὰ καταχωροῦνται εἰς τὴν κτηματολογικὴν αὐτοῦ μερίδα, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξετασθῶσιν ἐπακριβῶς οἱ τίτλοι αὐτοῦ.

Ἄρθρον 2ον. Ἄνευ τίτλου οὐδὲν κτῆμα θὰ καταχωρεῖται εἰς τὴν κτηματολογικὴν μερίδα πολίτου τινός.

Ἄρθρον 3ον. Τίτλοι θὰ θεωροῦνται τὰ προικοσύμφωνα, αἱ διαθήκαι, τὰ δωριτήρια, τὰ βαπτιστικά, τὰ ἀνδρομοίρια, τὰ γυναιομοίρια, αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ὄλων τῶν Πολιτικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τὰ πωλητήρια ἐν γένει.

Ἄρθρον 4ον. Τὸ δικαίωμα τῆς διαδοχῆς δὲν θὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

Ἄρθρον 5ον. Κτῆμα μὴ ἔχον τίτλον θὰ μεῖνῃ συζητήσιμον καὶ θὰ καταχωρεῖται ἐν τῇ σελίδι 980, ἥτις ὀρίζεται ὡς μερὶς τῶν ὑπὸ συζήτησιν εὑρισκομένων κτημάτων.

Ἄρθρον 6ον. Εἰς ἕκαστον πολίτην θὰ δίδεται ἐν βιβλίариον ἐπὶ ἐλαχίστη πληρωμῇ, ἐμφαῖνον πιστὴν ἀντιγραφήν τῆς ἐν τῷ Κτηματολογίῳ κτηματολογικῆς του μερίδος, ἐπικυρωμένου παρὰ τοῦ ἐκάστοτε Δημάρχου καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς Κοινότητος.

“Αρθρον 7ον. Πᾶσα πράξις δέον νὰ γίνεται συγχρόνως τόσον εἰς τὸ Κτηματολόγιον, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἰδιαιτέρον βιβλίον τοῦ ἐνδιαφερομένου πολίτου, ἐν ἐναντία περιπτώσει ἢ ἐν λόγῳ πράξις θὰ θεωρεῖται ἄκυρος καὶ ὡς μὴ γενομένη, ἐκτὸς ἐὰν αὕτη δικαιολογεῖται ἐν τῇ στήλῃ τῶν παρατηρήσεων καὶ ἐπικυροῦται ἢ δικαιολόγησις αὕτη διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν Δημάρχων.

“Αρθρον 8ον. Τὸ παρὸν Κτηματολόγιον συνίσταται ἐκ χιλίων (ἀριθ. 1000) σελίδων καὶ ἄρχεται ἐκ τῆς τρίτης σελίδος.

Κτήματα τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι ἀπωλέσθησαν ὁ ἰδιοκτήτης δύναται παρουσιάζον μαρτυρικὸν ὑπογεγραμμένον παρὰ τριῶν τουλάχιστον ἀξιοπίστων μαρτύρων, νὰ καταχωρήσῃ ταῦτα ἐν τῇ μερίδι του.

Τὸ παρὸν Κτηματολόγιον τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν συμφώνως τοῦ παρὰ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Κατσιματίδου ἐκπονηθέντος σχεδιαγράμματος, ἐγκριθέντος παμψηφεί ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τὴν 1ην Οκτωβρίου του 1923.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον	Ὁ Γραμματεὺς	Οἱ Δήμαρχοι
Νικόλαος Καρβαῖνης	Ἰωάννης Καμπαλοῦρης	Ἐμμαν. Κατσιματίδης
Ἰωάννης Καμπαλοῦρης		Γεώργιος Βαγιάτης
Κων/τίνος Μουλλῶς		

Αὐτὸ που πρέπει νὰ σημειώσουμε εἶναι ὅτι με τὸν Κτηματολογικὸ Κανονισμό τερματίζεται μιὰ ἀνώμαλη κατάστασις, που δημιουργοῦσε προστριβές μεταξύ τῶν δημοτῶν στις κτηματολογικὰς τους σχέσεις καὶ αναφορές καὶ θεσπίζονται «κανόνες» ἀποδεκτοὶ ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ δεσμευτικοὶ γιὰ τὴν Κοινότητα, ἡ ὁποία καὶ ἀναλαμβάνει τὴν τήρησι καὶ ἐφαρμογὴ τους.

β) Οἱ τίτλοι κτηματικῆς κυριότητος

Απὸ τὰ σημαντικότερα στοιχεῖα διασφάλισης τῶν κτηματολογικῶν συναλλαγῶν εἶναι καὶ οἱ τίτλοι, με βάση τους οποίους ἀποδεικνύεται ἡ κυριότητα ακινήτου. Τους τίτλους αὐτοὺς μνημονεῦει τὸ ἀρθρο 3 του Κανονισμοῦ καὶ εἶναι τὰ προικοσύμφωνα, οἱ διαθήκες, τὰ δωρητήρια, τὰ βαπτιστικά, τὰ ἀνδρομοίρια, τὰ γυναικομοίρια, τὰ πωλητήρια καὶ οἱ δικαστικὰς αποφάσεις τῶν Πολιτικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων. Γιὰ τὰ κτήματα τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι χάθηκαν, τὸ ἀρθρο 8 του Κανονισμοῦ πρόβλεπε ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης μπορούσε νὰ παρουσιάσῃ μαρτυρικὸ ἔγγραφο, που θὰ ὑπογραφόταν ἀπὸ τρεῖς τουλάχιστον ἀξιόπιστους μάρτυρες γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς κυριότητος καὶ τὴν καταχώρησι του κτήματος στὴν κτηματολογικὴ του μερίδα.

Οἱ ἐννοίαι καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν παραπάνω τίτλων κυριότητος εἶναι γνωστά ἀπὸ προηγούμενα κεφάλαια, ὅπου ἀναπτύχθηκαν καὶ δημοσιεύθηκαν μάλιστα στα οικεῖα Παραρτήματα, αὐτοῦσιν ἰσχυροῦσιν χαρακτηριστικοῖ ἐπὶ

μέρους τίτλοι από τους Κώδικες της Κοινότητας και της Ιεράς Μονής της Παναγίας Σπηλιανής. Εκείνο που ίσως θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε είναι η αναφορά που κάνει ο Κανονισμός στις *δικαστικές αποφάσεις* των Πολιτικών και Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων, με τις οποίες αναγνωρίζεται το δικαίωμα της κυριότητας σε ακίνητα και συνεπώς επέχουν θέση τίτλου. Για τις αποφάσεις των Πολιτικών Δικαστηρίων της Τουρκοκρατίας και της Ιταλικής κατοχής δεν γίνεται λόγος, γιατί εκδίδονταν με βάση το ισχύον δίκαιο του κατακτητή και συνεπώς ήταν υποχρεωτικές για τους διαδίκους και σεβαστές για την Κοινότητα στις μεταβολές του κτηματολογικού βιβλίου.

Διαφορετική βέβαια ήταν η περίπτωση των αποφάσεων των *Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων*, τα οποία εκδίκαζαν υποθέσεις και του *κληρονομικού δικαίου*, με βάση τα προνόμια που είχαν παραχωρήσει κατά καιρούς οι Σουλτάνοι, μέχρι και το 1932, όταν άρχισε να ισχύει στα Δωδεκάνησα ο νέος Δικαστικός Οργανισμός της Ιταλίας¹. Σύμφωνα με τον Κανονισμό του Πνευματικού Συμβουλίου Νισύρου του 1877 (άρθρο 52), το Δικαστήριο αυτό επιλαμβανόταν διαιτητικά κάθε υπόθεση, αν οι διάδικοι με *κοινή συμφωνία* αποφάσιζαν να τη θέσουν υπό την κρίση του². Παρόμοιο Κανονισμό του Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου είχε και η Κάρπαθος από το 1874. Έτσι όλες οι κτηματικές διαφορές μεταξύ των χριστιανών κατοίκων των νησιών επιλύονταν από τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια, οι αποφάσεις των οποίων αναγνωρίζονταν όχι μόνο από τις Κοινότητες, αλλά και από την πολιτική αρχή, δηλαδή από την Τουρκική και αργότερα από την Ιταλική Διοίκηση. Τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια εφάρμοζαν ως ουσιαστικό δίκαιο στις κτηματολογικές διαφορές, τους κανόνες του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου και των τοπικών εθίμων.

γ) Το κτηματολογικό βιβλιάριο

Σημαντικό θεσμό για τη διασφάλιση των κτηματολογικών συναλλαγών και την ομαλή γενικά λειτουργία του Κτηματολογίου, αποτελεί το *κτηματολογικό βιβλιάριο*, που καθιερώνεται με το άρθρο 6 του Κανονισμού. Σ' αυτό εμφανίζεται με «πιστή αντιγραφή» από το Κτηματολόγιο η κτηματολογική μερίδα του κατόχου του και επικυρώνεται με τις υπογραφές του Δημάρχου και του Γραμματέα της Κοινότητας.

Στο Παράρτημα δημοσιεύουμε τις σελίδες των κτηματολογικών βιβλια-

1. Γεωργίου Μιχαηλίδου-Νουάρου «Έξ αποφάσεις του Πνευματικού Δικαστηρίου Καρπάθου», «Καρπαθιακαί Μελέται», τ. Α/1979, σ. 7.

2. Εμμανουήλ Καρπαθίου «Θεμελιώδεις διατάξεις εν αναφορᾷ πρὸς τὸν Καταστατικὸν Ὀργανισμὸν τῆς Κοινότητος Μανδρακίου», «Νισυριακά Χρονικά», τεύχος αρ. 34 Ιουνίου - Αυγούστου 1960, σ. 16.

ρίων της Μαρίας χήρας Εμμανουήλ Λυτρωτή (μερίδας σ. 208) και της κόρης της Ασπασίας χήρας Ιακώβου Λογοθέτη (μερίδας σ. 383), όπου φαίνεται ο τρόπος που τηρούνταν, το περιεχόμενό τους και τα «τυπικά» τους στοιχεία.

Το βιβλιάριο ήταν μονόριγο τετράδιο μικρού σχήματος (14,5 × 19,5 εκ. ή 16,5 × 21,5 εκ.), όπου στην πρώτη σελίδα αναφέρεται το όνομα του ιδιοκτήτη και ο αριθμός σελίδας - μερίδας του Κτηματολογίου και στις επόμενες σελίδες - ανοικτές — τα «εισερχόμενα» αριστερά και τα «εξερχόμενα» δεξιά, με την ίδια διάταξη και γραμμογράφιση του βιβλίου. Στη στήλη «προέλευση» αναγράφεται από που προέρχονται τα κτήματα (από τη μητέρα, από τον πατέρα, από τον ή τη σύζυγο ή αγοραστά). Σε άλλη στήλη το είδος του τίτλου (κληρονομιά, διαθήκη κτλ.) με τον οποίο αποκτήθηκαν ή μεταβιβάζονται και μια άλλη στήλη στα «εξερχόμενα» περιλαμβάνει το όνομα στο οποίο γίνεται η μεταβίβαση. Αυτές οι μεταβολές φαίνονται στις σελίδες των κτηματολογικών βιβλιαρίων της Μαρίας χήρας Εμμ. Λυτρωτή και της κόρης της Ασπασίας χήρας Ιακ. Λογοθέτη, και βασίζονται στην από 17 Νοεμβρίου 1927 διαθήκη της πρώτης, την οποία δημοσιεύουμε στο Παράρτημα αυτούσια, όχι μόνο γιατί αποτελεί έναν από τους τίτλους αναγνώρισης της κυριότητας ακινήτου, αλλά και γιατί περιλαμβάνει όλα τα «τυπικά» στοιχεία που τον καθιστούν έγκυρο : αριθμό (133), σφραγίδα της Αρχιερατικής Επιτροπείας, και τις υπογραφές του Επιτρόπου της Α.Σ. του Μητροπολίτη Ρόδου, που εκτελούσε χρέη συμβολαιογράφου, του αντιπροσώπου της αγράμματης διαθέτου και των πέντε μαρτύρων.

Χαρακτηριστικό στοιχείο από τη σύγκριση των δύο βιβλιαρίων είναι ότι της Μαρίας Λυτρωτή, που εκδόθηκε στις 17 Οκτωβρίου του 1924, υπογράφεται από τους δύο Δημάρχους, τον Ιωάννη Καμπαλούρη και το Μιχαήλ Χατζημιχαήλ, από τον Γραμματέα της Κοινότητας Δημ. Χατζηδημητρίου και από τον υπηρεσιακό Γραμματέα Γεώργιο Φιλίππου, ενώ της Ασπασίας Λογοθέτη, που εκδόθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 1938, υπογράφεται από τον Ποδεστά (διορισμένο Δήμαρχο), το γιατρό Παρθένη Κόκκινο και τον υπηρεσιακό Γραμματέα Χαράλαμπο Παπάτσο. Η διαφορά είναι στην αντικατάσταση των αιρετών δημάρχων μέχρι το 1935 από τους διορισμένους της Ιταλικής Διοίκησης Ποδεστά, σε εφαρμογή της καταπιεστικής φασιστικής πολιτικής των τελευταίων χρόνων της Ιταλοκρατίας.

Στα βιβλιάρια είναι επισυνημμένες και οι αποδείξεις πληρωμής του *κτηματικού φόρου*, οι οποίες στην αρχή εκδίδονταν μόνο στην ελληνική, στη συνέχεια (1929 - 1937) στην ελληνική και ιταλική και περί το τέλος της κατοχής (1940) το όνομα και ο φόρος (*tassa fondiaria*) αναγράφονταν στην ιταλική. Οι γραφειοκρατικές αυτές μεταβολές μπορεί να ήταν ασήμαντες, όμως χαρακτηρίζαν τις πολιτικές εξελίξεις της Ιταλικής κατοχής στα Δωδεκάνησα.

Παρόρθημα

1. Κτηματολογική περίδα βιβλιορίου Μαρίας χήρας Εμμ. Αυσροτή, 17 Οκτωβρίου 1924

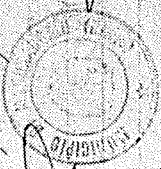
Επιγράφεται	Μαρία Χίρα	Εξέρχεται
Ενοικιαστήριο Προσχωρί	Μαρία Χίρα Είδος τιμολογίου 3 υποσημεία.	Ενοικιαστήριο Ενοικίαση
Οικόπεδο Παύλη	Παροικία 1	Οικόπεδο 1
Ενοικιαστήριο Εμμανουήλ	1	1
Ενοικιαστήριο Βουναρί	3	3
Οικόπεδο Ανδρέας	1	1
Ενοικιαστήριο Μαρία Χίρα	1	1
Ενοικιαστήριο Μαρία Χίρα	1	1

Εισερχόμενα - Ρεστασία της	Εξερχόμενα -
Όνομα υπηρεσίας	Όνομα επί ο
Τύπος	Τύπος
Προσέλευσις	Αφίξις
Εκκλιση	Αφίξις
Αριθμ. Αξιωματικών	Αριθμ. Αξιωματικών
Αριθμ. Οπλοπολιτείας	Αριθμ. Οπλοπολιτείας
Αριθμ. Εργαζομένων	Αριθμ. Εργαζομένων
Αριθμ. Αρμάτων	Αριθμ. Αρμάτων
Αριθμ. Αρμάτων	Αριθμ. Αρμάτων
Αριθμ. Αρμάτων	Αριθμ. Αρμάτων
Αριθμ. Αρμάτων	Αριθμ. Αρμάτων
Ευ. Καταστάσι	Κυπριακή
Αεροσκάφος	"
Αεροσκάφος	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"
Καταστάσι	"

Ε. Μανδουλάκης Νομάρχης 15.2.1998.

Ο ΠΡΑΞΙΝΤΗΣ
 Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ
 Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

3. Διαθήκη

Μαρίας Ἐμμ. Αντρωτῆ.

Ἐν Μανδρακίῳ Νισύρου σήμερον τῇ δεκάτῃ ἐβδόμῃ τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου τοῦ ἔτους χιλιοστοῦ ἑνεακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ἐβδόμου, ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος Πέμπτη καὶ ὥρα Μ.Μ. ὀγδόῃ, ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου Ρωμάνου, χρέη συμβολαιογράφου ἐκπληροῦντος, προσκληθέντος ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Μαρίας Ἐμμανουήλ Αντρωτοῦ ἐνώπιον καὶ τῶν συνυποφαινομένων μαρτύρων εἶδρον αὐτὴν οὔσαν ἔχουσαν τὰς φρένας καὶ τὸν νοῦν ὑγιᾶ καὶ ἐξητήσατο τὴν σύνταξιν Διαθήκης, καθ' ἣν ἐδήλωσεν ὅτι ἀφίνει εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς Ἀσπασίαν Ἐμμ. Αντρωτοῦ τὴν οἰκίαν αὐτῆς ὡς εὑρίσκεται ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀλώνια, τὸ εἰς Τουρλωτῆ χωράφιον καὶ πλαγίως τούτου ἑτέρου Πλαγιᾶ αγορασθὲν παρ' αὐτῆς, τὸ χωράφιον εἰς Κάφιες, τὸ χωράφιον εἰς Ἐμπαση τὸ ὑπόλοιπον τῶν τριῶν ταυλῶν τῆς θυγατρὸς τῆς Καλλιόπης. Κινητὰ ἐν πεντόλιρον ἀγγλικόν, δύο λίρας Ἰνδιῶν χρυσᾶς, ἐν φλωρίον εἰκοσάρικον, δύο καρφίτσες χρυσᾶς, εἰς σταυρὸς χρυσοῦς μὲ ἄλυσον χρυσῆν, τέσσαρα δακτυλίδια χρυσᾶ.

Ἐφ' ᾧ εἰς βεβαίωσιν συνετάχθη ἡ παροῦσα Διαθήκη, ἥτις ἀναγνωσθείσης εὐκρινῶς εἰς ἐπήκοον τῆς διαθέτιδος καὶ μαρτύρων καὶ ὑπογραφείσης παρὰ πάντων ἐβεβαιώθη παρ' ἐμοῦ τοῦ συμβολαιογραφοῦντος.

Οἱ Μάρτυρες

Ἡ διαθέτις

Κ. Π. Κωνσταντινίδης
Δημ. Ρουσέττος
Σ. Σακλαριδης
Π. Τσατσαρώνης
Γεωργ. Μουλλός

Ἐμμανουήλ Κουλάκη δια τὴν ἀγράμ-
ματην Μαρίαν Ἐμμ. Αντρωτῆ
Ὁ Ἐπίτροπος τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου
Ἀρχιμ. Κύριλλος Ρωμᾶνος βεβαιοῖ

4. Κατάλογος

Ιδιοκτησίας ιδιωτικού γεωργικού κλήρου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου, βάσει
του Κτηματολογίου (Μάνα) τοῦ 1923

Ἀριθμὸς κατα- λόγου	Ὄνοματεπώνυμον ἰδιοκτῆτου	Ἀγρο- τεμά- χια	Ἐκταση σὲ καρί- ζια
1.	Ἄννα Ν. Καβαλιώτη	3	24
2.	Ἐθγενεΐα Ν. Καβαλιώτη	4	8
3.	Χαράλαμπος Ἀρκαμοῦζα	2	6
4.	Κωνσταντῖνος Πληθίδης	25	187
5.	Νικόλαος Ε. Καμπανίδης	22	266
6.	Γεώργιος Ν. Ἀμαλλος	5	21
7.	Ἰωάννης Νικολόπουλος	21	179
8.	Ἀνθοῦσα χήρα Γ. Λαμπάδη	4	11
9.	Ἰωάννης Ε. Χη Γιαννάκης	24	170
10.	Νικόλαος Ἐμμ. Λυριστῆ	5	43
11.	Εἰρήνη Κ. Κουλιανοῦ	9	16
12.	Καλὴ χήρα Π. Σακλαρῆ	11	13
13.	Ἡλίας Διακομιχάλης	5	31
14.	Ἰωάννης Α. Ξενίκης	9	4
15.	Γεώργιος Ν. Μισυργιιώτης	4	22
16.	Κωνσταντῖνος Ν. Νικολόπουλος	5	12
17.	Γεώργιος Ν. Νικολόπουλος	3	10
18.	Ἰωάννης Ἐμμ. Παπα Ἰωάννης	18	165
19.	Καλλ. χήρα Κ. Λεμονῆ (γ. Παπα Καβαλιώτη)	16	97
20.	Ἄννα Μ. Βρούζου χήρα Ρουσσετιάδη	41	341
21.	Μιχαὴλ Γ. Βιολῆς	24	210
22.	Εἰρήνη Ι. Κόκκιнову	8	57
23.	Δημήτριος Α. Γεωργάκης	35	234
24.	Νικόλαος Ι. Σακελλαρίδης	39	150
25.	Ἰωάννης Ν. Καμπανῆς	2	14,5
26.	Νικόλαος Π. Καραγιάννης	17	89
27.	Νικόλαος Γ. Ὁρφανός	17	171
28.	Μιχαὴλ Παπα Ι. Παπᾶτσος	10	38
29.	Ἰωάννης Ν. Γιαννιός	10	54
30.	Γεώργιος Φιλίππου Δημητρίου	2	8
31.	Μιχαὴλ Λυκοπάντης	3	7
32.	Εἰρήνη Κ. Κουλάκη	5	26

33. Ἐμμανουήλ Γ. Χαροφύλης	7	34
34. Αἰμιλία Δ. Παριανοῦ	1	2
35. Ἄννα Ν. Διακαντώνη	13	170
36. Νικόλαος Α. Κουλιανός	5	32
37. Φλουροῦ Παπα Κ. Καβαλιώτη	4	13
38. Γεώργιος Ν. Ἀσιμῆρης	25	114
39. Ἐμμανουήλ Ν. Π. Ἐμμανουήλ	8	42
40. Καλλιόπη Ε. Πατρῴκη	9	47
41. Εἰρήνη Ε. Πατρῴκη	16	123
42. Νικόλαος Ν. Γεωργιάδης	3	5
43. Μενέλαος Βασιλείου	2	9
44. Κωνσταντῖνος Δεσίμπρης	5	10
45. Καλή Ἐμμ. Κατσαντωνάκη	8	38
46. Νικόλαος Παπα Καμαρινός	20	133
47. Ἐμμανουήλ Ζερβός (Τηλιακός)	3	12
48. Ἰωάννης Παπα Μίχαλος	11	21
49. Καλλιόπη Μ. Γιαννάκη	8	35
50. Δημήτριος Ι. Σακελλαρίδης	4	11
51. Μαρία Ν. Διακοβασίλη (Βζέ)	14	35
52. Φίλιππος Δ. Φιλίππου	11	60
53. Ἐμμανουήλ Κ. Παριανός	2	14
54. Ἰωάννης Παπα Ν. Γιαλλούρης	11	61
55. Χαριτωμένη Ε. Πατρῴκη	3	4
56. Πασχάλης Γ. Γεωργάκης	10	18
57. Δημήτριος Ν. Τσατσαρώνης	28	190
58. Κωνσταντῖνος Γ. Πουράκης	9	77
59. Περούλης Γεωργίου	8	30
60. Ἀντώνιος Γ. Βουτσᾶς	6	85
61. Μαρία χήρα Ε. Περούλιδενας	4	18
62. Εὐάγγελος Γ. Βουτσᾶς	16	67
63. Ἑλένη χήρα Μ. Βερδελῆ	3	13
64. Κωνσταντῖνος Ι. Φασουλαρῆ	6	34
65. Παναγιώτης Χατζῆ Δημητρίου	7	51
66. Χρῆστος Α. Μαρίνος	11	55
67. Βασίλειος Α. Ἀθανασίου	18	120
68. Χρῆστος Ι. Χριστοφόρου	4	23
69. Γεώργιος Ι. Χριστοφόρου	13	85
70. Ἀντώνιος Ἀθανασίου	1	4
71. Λεωνίδας Πετρόπουλος	3	17
72. Κωνσταντῖνος Ι. Καραβάκης	7	50

73. Παῦλος Ι. Καμπανῆς	11	45
74. Ἐμμανουὴλ Καφετζιδάκης	26	216
75. Ὀδυσσεὺς Σακελλαρίδης	38	364
76. Ἐμμανουὴλ Ν. Καμπανῆς	3	15
77. Σακελλάριος Γεώργιος (Βεδρουμιανός)	5	23
78. Καλλ. Φασουλαρῆ χήρα Ι. Κώνστα	16	230
79. Καλλ. Ι. Παραγιώτου χήρα Ν. Φραζῆ	7	36
80. Κωνσταντῖνος Μ. Μούρας	34	327
81. Μιχαὴλ Ο. Κώτης	34	223
82. Γεώργιος Χατζῆ Νικόλας	6	51
83. Νικόλαος Σταυρῆ Κλέα	14	82
84. Γεώργιος Ν. Γενᾶς	24	205
85. Τέκνα Ἐμμανουὴλ Καρακωνσταντῆ	4	9
86. Ἐμμανουὴλ Γ. Σταυριανός	25	160
87. Εἰρήνη Κ. Νιζ. Κονταρῆ	6	18
88. Ἄννα Α. Μαντᾶ	9	28
89. Γεώργιος Παπα Χαροφύλης	13	91
90. Ἀντώνιος Ν. Καρπαθάκης	26	131
91. Ἰωάννης Ι. Καζαβῆς	24	170
92. Κωνσταντῖνος Ε. Καμπανῆς	13	59
93. Ἰωάννης Γ. Καμπανῆς	21	256
94. Ἀντώνιος Κ. Ὁρσάρης	27	162
95. Χαρίκλεια Παπα Νικόλα	5	16
96. Ἰωάννης Γ. Τριωτῆς	15	63
97. Κωνσταντῖνος Γ. Κουλιανός	7	29
98. Ἰωάννης Ν. Κορωναῖος	8	26
99. Καλὴ χήρα Ν. Κορωναῖου	6	15
100. Μιχαὴλ Παπα Κέντρης	3	8
101. Καλλιόπη Ε. Μεξέ	4	33
102. Στέργος Κ. Χαρίτου	19	98
103. Τέκνα Ζαχ. Ψύρη	6	36
104. Νικόλαος Γ. Γεωργάκης	8	33
105. Νικόλαος Γ. Σταυριανός	26	148
106. Μαρία χήρα Κ. Κλούτση	3	24
107. Κωνσταντῖνος Γ. Βουτσᾶς	5	14
108. Ἰωάννης Ἐμμ. Καμπανῆς	13	60
109. Ἐμμανουὴλ Σ. Παπαμανώλης	19	110
110. Ἰωάννης Ἐμμ. Καμπανῆς	9	84
111. Ἀνθοῦσα καὶ Μαρία Βαμβακᾶ	7	21
112. Παραγιώτης Κ. Μούρας	19	95

113. Νικόλαος Γ. Γιαννής	9	52
114. Νικόλαος ᾽Αθ. Εδλογημένος	3	22
115. Ειρήνη χήρα Γ. Κοκκινάκη	5	52
116. Μαρία Ν. Κονταρή	1	3
117. Δημήτριος Ν. Χρυσότυμος	8	32
118. Τέκνα Ν. Γ. Πασχαλίδου	2	9
119. ᾽Ιωάννης Π. Κατηνὰς	12	61
120. Τέκνα Π. Κατηνὰ	6	30
121. Νικόλαος Δ. Μηλᾶς	7	33
122. Φραζῆς Κ. Φραζῆς	3	10
123. ᾽Ιάκωβος Κ. Μούρας	5	17
124. ᾽Ιωάννης Σ. Παπακέντρης	15	143,5
125. Νικόλαος Σ. Παπακέντρης	6	73
126. Γεώργιος Σ. Παπακέντρης	2	7
127. Γεώργιος Ν. Πλήθος	2	6
128. Χαράλαμπος Γεωργιάδης	4	17
129. ᾽Αναστάσιος Κ. Παριανός	3	10
130. ᾽Ιωάννης ᾽Εμμ. Καρακωνσταντής	7	27
131. Μιχαήλ Κ. Κουλάκης	18	126
132. ᾽Ιωάννης Γ. Πουράκης	16	110
133. Εδτυχία χήρα Γ. Μαούλη	9	37
134. ᾽Εμμανουήλ Γ. Μουστάκα	38	154
135. Νικόλαος Ι. Φασουλαρῆς	6	47
136. Νικόλαος Γ. Πουράκης	15	97
137. Κωνσταντῖνος Ν. Μαυρουδῆς	21	67
138. Μαρία Ι. Χαροφύλη	5	27
139. Γεώργιος Κ. Πλήθος	27	230
140. Μιχαήλ Β. Βεζυρόγλου	27	130
141. Βασίλειος Τσατσαρώνης	22	320
142. Τέκνα Μιχ. Κ. Κόκκινου	4	13
143. Παπαδιὰ ᾽Ανδρουλλάκενα	2	12
144. ᾽Ανδρέας Καρταπάνης	7	31
245. ᾽Ελέγκα ᾽Ανδρουλλάκη	3	6
146. ᾽Ιωάννης Ε. ᾽Αντωνᾶς	20	97
147. Καλή Χρυσότιμης	1	2
148. ᾽Ιωάννης Χ. Κατσιματίδης	13	48
149. ᾽Αννα χήρα Κ. Ι. Καμπανῆ	6	24
150. Μαρία χήρα Α. Φωτιάδη	5	29
151. Παναγιώτης Καρπαθάκης	1	1
152. ᾽Αντώνιος Ι. Καρπαθάκης	18	71

153.	Ἀντώνιος Κουρζής	6	29
154.	Μαστρογιάννης Σταυρινός	8	27
155.	Ἰωάννης Στ. Μαστρογιάννης	5	9
156.	Αἰκατερίνη Κούλελη	2	21
157.	Παναγιώτης Ἀ. Ἀντιμαχίτης	9	37
158.	Παπα Ἀπόστολος Γ. Φασουλαρής	12	51
159.	Ἄννα Γεωργ. Φασουλαράκη	6	22
160.	Γεώργιος Ἰωάν. Χατζῆ Νικόλας	3	11
161.	Μαρία χήρα Νικ. Ν. Βεζυρόγλου	11	47
162.	Ἀρτεμισία Γ. Καζαβῆ	9	37
163.	Δημήτριος Γ. Ἀνέστης (Σοφ. Ὁρσάρη)	11	98
164.	Δημήτριος Κ. Ὁρσάρης	7	34
165.	Καλλιόπη χήρα Γ. Κουλάκη	20	64
166.	Κωνσταντῖνος Ν. Καρα-κωνσταντῆς	16	81
167.	Δημήτριος Θεοδώρου Καλημέρης	8	50
168.	Μιχαῆλ Ἀ. Κεχαγιᾶ	27	157
169.	Κώστας Π. Κωνσταντινίδης	—	—
170.	Ἰωάννης Ε. Καβαρόπουλος	5	53
171.	Νικόλαος Δ. Παργιανός	9	39
172.	Ἐμμαν. Κατσιματίδης	47	312
173.	Θρασύβουλος Κατσιματίδης	2	7
174.	Φραζῆς Ι. Βιολῆς	7	40
175.	Δημήτριος Τσουλάτος	6	22
176.	Μαρία χήρα Ι. Κατσιματίδου	15	166
177.	Καλὴ Χήρα Β. Ν. Τσατσαρώνια ἄκνυρος	—	—
178.	Κωνσταντῖνος Π. Καπήτης	10	34
179.	Νικήτας Γ. Καμπανῆς	1	3
180.	Γεώργιος Παπα Κέντρης	5	26
181.	Νικόλαος Καρπάβιος	24	145
182.	Ἐδθυμίου Ἐκκλησιάρχη τέκνα	18	101
183.	Μπαριανοῦ Ἀναστάσιος	2	10
184.	Ἀντώνιος Ν. Παπα Ἐμμανουήλ	28	233
185.	Σοφία χήρα Α. Στρίκκη	5	88
186.	Ἀντώνιος Β. Π. Σμυρναῖος	7	19
187.	Καλλιόπη Μ. Μαούλη	12	73
188.	Μαριγῶ χήρα Δ. Οἰκονόμου	18	133
189.	Γρηγόριος Βροῦζος	23	205
190.	Εἰρήνη Ι. Πούρη	3	14
191.	Ἰωάννης Γ. Σφακιανός	4	42
192.	Καλλιόπη Μ. Τσοπάνη	2	12

193. Κωνσταντῖνος Ι. Χριστοφόρου	10	27
194. Γεώργιος Σ. Μαστροφγιάννης	10	117
195. Ἰωάννης Γ. Κατσιματίδης	3	17
196. Μιχαὴλ Καλέξης	10	84
197. Βασίλειος Παπα Νικολάου	8	23
198. Χριστοφῆς Λυτρωτῆς	9	44
199. Δημήτριος Ι. Σακλαρῆς	2	13
200. Γεώργιος Ν. Πλήθος	3	9
201. Ἀντώνιος Μισοργιώτης	3	39
202. Μαρία Κιουζέλη	7	73
203. Κωνσταντῖνος Παπα Νικήτα	13	36
204. Νικόλαος Κ. Παπᾶτσος	13	60
205. Μαρία χήρα Π. Ἰγνατίου	23	167
206. Εἰρήνη χήρα Ι. Οἰκονόμου	7	24
207. Παναγιώτης Ν. Πατρίκης	18	120
208. Ἰωάννης Ν. Πατρίκης	10	62
209. Ἰωάννης Ν. Καμπαλλούρης	24	236
210. Χαράλαμπος Λιβύτση	9	57
211. Γεώργιος Νικήτα Βαριάτης	10	107
212. Μαρία Νικήτα Βαριάτης	5	17
213. Γεώργιος Ν. Φωτιάδης	4	14
214. Νικόλαος Ι. Μηλᾶ	19	76
215. Γεώργιος Ι. Μούρας	23	200
216. Φραζῆς Γ. Ζερβοῦ	4	11
217. Ἄννα χήρα Ι. Κοκκίνου	9	55
218. Δημήτριος Π. Στρίκκης	22	139
219. Κωνσταντῖνος Εὔαγγελο	3	7
220. Γεώργιος Κ. Σακλαρίδης	18	165
221. Περούλης Κ. Φραζῆς	8	34
222. Ἀρχωντοῦ χήρα Ν. Ἀντωνᾶ	9	66
223. Κωνσταντῖνος Α. Ὁρσάρης	11	104
224. Μαρία Κων. Κώη (ἐγγονὴ Ι. Κούλελη)	2	9
225. Νικόλαος Δ. Καραγιάννης	22	90
226. Ἰωάννης Ν. Σκανδάλιος	24	170
227. Δημήτριος Βρούλης	20	165
228. Τέκνα Δ. Φιλίππου	8	35
229. Δημόκριτος Γ. Λαμπάδης	15	178
230. Ἄννα χήρα Ἐμμ. Φραζῆ	4	25
231. Οὐρανία Κορκῆ	3	12
232. Γεώργιος Ι. Καραβάκης	15	59

233. Γεώργιος Σακέλης	34	214
234. Προκόπης Σούρενας	5	18
235. Γεώργιος Ι. Σκανδάλιος	14	65
236. Σοφία Δ. Καραγιάννη	12	69
237. Ἀρχωντοῦ Ε. Χατζῆ Μιχάλη	21	245
238. Ἰάκωβος Γ. Καφεζῆς	3	7
239. Βασίλειος Ε. Γιαννακός	12	125
240. Ἰωάννης Ρουσσέτος	3	10
241. Ἀνθοῦσα Ρουσσέτου	1	5
242. Ἡλίας Κατσιματίδης	31	305
243. Μιχαῖλ Ι. Χατζῆ Μιχαῖλ	17	309
244. Εἰρήνη Καλυμνίου	3	27
245. Ἐμμανουὴλ Παπα Οἰκονόμος	16	94
246. Γεώργιος Π. Ἀλαμαγκίδης	20	257
247. Τέκνα Ν. Κώτη	4	44
248. Ἰωάννης Κ. Μαντοῦς	4	44
249. Ἄννα Ε. Λαμπάδη	1	5
250. Ἰωάννης Γ. Πατρίκης	11	61
251. Κωνσταντῖνος Ν. Πολυχρόνης	5	18
252. Δημήτριος Ν. Ζαπέτης	17	203
253. Γεώργιος Ν. Καραβάκης	13	55
254. Ἐδστάθιος Ν. Πατρίκης	12	59
255. Νικόλαος Β. Μυλωνᾶς	8	78
256. Κωνσταντῖνος Ν. Ὁρφανός	12	76
257. Ἰωάννου Κ. Σταυριανοῦ κληρονόμοι	7	26
258. Ἰάκωβος Ν. Τσατσαρώνης	19	188
259. Κωνσταντῖνος Δ. Ξένος	13	88
260. Μιχαῖλ Παπα Κ. Μουλλός	7	36
261. Γεώργιος Ι. Μουλλός	30	159
262. Νικόλαος Ι. Σαροῆς	41	295
263. Νικόλαος Π. Ι. Παπᾶτσος	12	89
264. Νικόλαος Κ. Κοκκινάκης	31	210
265. Ἴπποκράτης Παπα Χαρτοφύλης	10	68
266. Μιχαῖλ Ι. Χαρτοφύλης	11	63
267. Νικόλαος Θεοδωρῆς	12	49
268. Ἄννα Παπα Μ. Γεροντιανοῦ	8	33
269. Γεώργιος Ν. Καλαπαλικῆς	15	98
270. Ἐμμανουὴλ Μ. Παρθενιάδης	9	45
271. Νικόλαος Ν. Σακελλαρίδης	9	33
272. Θεόφιλος Ν. Τραμπούλης	33	275

273. Γεώργιος Παπαδόπουλος	14	98
274. Τέκνα Καλῆς Μουστάκα	11	54
275. Ἰωάννης Π. Κορωναῖος	10	40
276. Φίλιππος Ν. Φιλίππου	3	7
277. Νικόλαος Φ. Ζερβοῦ	2	7
278. Φίλιππος Ι. Τσουλλάτος	7	40
279. Καλλιόπη Ἀνδρέα (ζαπτιέ)	8	29
280. Ἐμμαν. Γιαννακός	5	12
281. Ἀπόστολος Παπα Κέντρης	10	64
282. Μιχαήλ Ν. Μιχαλῖος	19	122
283. Καλὴ Διακαντώνη	2	18
284. Εἰρήνη Καραβάκη	3	19
285. Νικόλαος Μακρυγιάννης	14	72
286. Ἰωάννης Κ. Φραζῆς	2	4
287. Ἰωάννης Θ. Βαρκάς	10	51
288. Γεώργιος Μισουργιώτης	3	10
289. Τέκνα Ν. Γιωργαλλῆ	6	22
290. Γεωργίου Α. Κεχαγιάς	19	171
291. Ἰωάννης Σ. Μαντούς	5	48
292. Θεμιστοκλῆς Οἰκονομίδης	32	126
293. Κων. Π. Γ. Φασουλαρῆς	6	30
294. Ἀφροδίτη Ι. Περούλη	10	39
295. Κωνσταντῖνος Θεοδώρου	13	91
296. Διονυσία Ν. Χαρτοφύλη	7	31
297. Γεώργιος Α. Μανρουδῆς	24	181
298. Ἀρχωντοῦ Κοκκίνου	6	7
299. Ἀνθὴ χήρα Ν. Παπα Καμαρινοῦ	22	145
300. Ἄννα Β. Μυλωνᾶ	5	12
301. Ἰωάννης Ε. Πατρίκης	8	38
302. Γεωργ. Ν. Κοντομανώλης	11	51
303. Ἀνθοῦσα χήρα Γ. Ε. Λαμπάδη	2	34
304. Ἐμμ. Κ. Οἰκονόμος	13	59
305. Κωνσταντῖνος Ν. Πιλήθος	7	32
306. Νικολ. Ζαπέτης	20	115
307. Μαρία χήρα Ν. Ι. Καζαβῆ	1	3
308. Μιχαήλ Βιολῆς	7	33
309. Μαρία Ν. Λεμονῆ	12	59
310. Ἀριστομένης Βροῦζος	27	265
311. Νικόλαος Χριστοφῆς	21	119
312. Νικόλαος Τραμπούλης	19	133

313. Γεώργιος Συρριώτης	13	90
314. Νικόλαος Κρητικός	1	6
315. Νικόλαος Διακοπαναγιώτης	41	189
316. Εδστροάτιος Φραζής	6	39
317. Σοφία Ε. Κατσαντωνάκη	4	20
318. Παναγιώτης Κ. Σακλαριδής	18	236
319. Ἀντώνιος Διακαντώνης	9	39
320. Μαρία Κ. Πλήθου	2	16
321. Ἰωάννης Κ. Μούρας	7	40
322. Ἰωάννης Γ. Φασουλαριδής	31	227
323. Κωνσταντίνος Φ. Φραζής	7	42
324. Γεώργιος Ἐμμ. Αντρωτής	6	31
325. Κωνσταντίνος Μουλλός	7	27
326. Παναγιώτης Ξενίκης	11	43
227. Ἄννα χήρα Κ. Κουλιανού	7	37
328. Μιχαήλ Μαυρουδής	7	22
329. Ἀριστοτέλης Δ. Μηλάς	6	24
330. Κωνσταντίνος Ἐμμ. Σακλαρής	6	23
331. Εἰρήνη Ε. Χατζῆ Γιαννάκη	3	5
332. Χριστοφής Ν. Κορωνάιος	18	101
333. Γεώργιος Παπα Γιαλλούρης	2	14
334. Μαρία χήρα Ν. Χρυσοτίμου	4	18
335. Δημήτριος Μαρίνος	8	38
336. Ἰωάννης Σμαράγδας	6	38
337. Τέκνα Ἐμμανουήλ Χατζηγιαννάκη	3	5
338. Βασίλειος Καμπαλλούρης	3	11
339. Ἀπόστολος Ν. Καραβάκης	16	72
340. Νικόλαος Π. Καπίτης	10	82
341. Γεώργιος Π. Καπίτης	2	10
342. Εὐτυχία Π. Καπίτη	3	23
343. Κωνσταντίνος Μ. Κόκκινος	20	155
344. Δημήτριος Χατζῆ Δημητρίου	1	24
345. Ἀνδρέας Δ. Βαστορίδης	3	16
346. Μιχαήλ Γιαννάκης	5	36
347. Νικόλαος Ζαΐτης	1	11
348. Καλλιόπη χήρα Γ. Λιβύτση	5	18
349. Ἀντώνιος Καρπάθιος	10	27
350. Ἐμμαν. Δ. Σακλαριδής	9	55
351. Ἰωάννης Λογοθέτης	9	57
352. Νικόλαος Πολίτης	11	81

353. Προκόπιος Β. Καρπαθάκης	12	44
354. Παντελής Βροντάλαος	6	16
355. Γεώργιος Α. Οικονομάκης	11	42
356. Δημήτριος Παυλίδης	3	5
357. Βαίτης Καρπαθάκης	2	7
358. Μιχαήλ Γ. Χαρτοφύλης	8	91
359. Ἀνθή χήρα Γ. Ἴνζέ	11	67
360. Ἄννα χήρα Ι. Ν. Ἀντωνᾶ	7	32
361. Εἰρήνη χήρα Σπ. Κουρούνη	1	3
362. Ἰωάννης Δ. Σακλαρίδης	12	59
363. Ἄννα χήρα Ι. Φραντζῆ Κανταρτζῆ	3	8
364. Μαρία χήρα Ι. Φωτιάδου	29	230
365. Ὀδυσσεὺς Γ. Γεωργάκης	13	43
366. Τέκνα Γ. Χρυσότιμου	9	67
367. Παρθένης Ν. Καρβαίνης	9	132
368. Περούλης Ι. Φραζῆς	7	33
369. Εἰρήνη χήρα Ν. Παπαντωνίου	3	7
370. Ἄννα χήρα Γ. Κέντρη	4	11
371. Φίλιππος Ι. Φιλίππου	15	123
372. Ἰωάννης Μ. Μελίνης	13	53
373. Σταῦρος Χαρτοφύλης (Νικιά)	4	37
374. Μικιᾶς Παπα Σκανδάλιος	6	30
375. Ἰωάννης Μ. Πρωτόπαπας (Ἐμποριὸς)	1	1
376. Ἀντώνιος Γεωργάκης	13	35
377. Καλὴ χήρα Ι. Διακοβασιλείου	—	—
378. Εἰρήνη χήρα Μ. Βρούζου	2	33
379. Ζαχαρίας Κλούτσης	12	70
380. Καλλιόπη χήρα Γ. Κατραμάδη	1	1
381. Εἰρήνη χήρα Στ. Αντρωτῆ	3	11
382. Νικόλαος Ι. Πουράκης	13	40
383. Αἰκατερίνη χήρα Γ. Καμμᾶ	2	8
384. Παναγιώτης Μιχαηλίδης	2	5
385. Μαρία χήρα Ἐμμ. Αντρωτῆ	5	14
386. Παναγ. Ἐμμ. Καμπανῆς	8	22
387. Φωτεινὴ χήρα Γ. Ρουσέτου	2	12
388. Χαράλαμπος Σακκαλῆς	4	12
389. Ἄννα χήρα Γρ. Κέντρη	2	5
390. Τέκνα Ἐμμ. Μικρόπουλου	2	3
391. Εἰρήνη Ἀναστ. Μαυρουδῆ	2	18
392. Ζωὴ Νικολάου Πατρίκη	5	18

393. Σωτήριος Φαρμακίδης	2	9
394. Μαρία Γ. Ἐντ. Κλᾶ	9	53
395. Τέκνα Γ. Παπάτσου	5	15
396. Νικήτας Φ. Κιουζέλης	30	200
397. Πολυχρόνης Παπᾶ Κ. Μουλλός	17	88
398. Καλή χήρα Ἰωάννου Γ. Σταυργιανού	12	53
399. Βασίλειος Ἐντ. Β. Βογιατζής	25	152
400. Καλή Παπᾶ Νικολάου Παπᾶ Κ. Μουλλοῦ	2	10
401. Φίλιππος Ν. Κιουζέλης	16	95
402. Ἰωάννης Ν. Καφετζηδάκης	5	42
403. Καλή χήρα Νικήτα Καμπανῆ	6	29
404. Εἰρήνη Γ. Καμπανῆ	3	32
405. Ἄννα χήρα Γεωργίου Κ. Γενᾶ	22	94
406. Καλή Μιχαλλιοῦ	11	53
407. Ἄννα Ἰακώβου Πουράκη	7	27
408. Κωνσταντῖνος Ἰ. Μαστρογιάννη	18	40
409. Μαρία χήρα Κωνσταντίνου Λαζάρου	13	70
410. Ἄννα χήρα Ἰωάννου Λεμονῆ (ἦ Γ. Καπόνη)	24	124
411. Καλή Διάκου Φρατζῆ	5	16
412. Ἰωάννης Νικ. Θερεσόλλης	30	114
413. Κωνσταντῖνος Ἰωάννης Καλημέρης	7	32
414. Νικόλαος Νικήτα Χιότη	10	39
415. Νικόλαος Μ. Χρυσοτίμου	11	33
416. Ἀσιμίνα χήρα Γεωργίου Σερεπέτη	13	56
417. Ἄννα χήρα Ἰωάννου Παυλάκη (τὸ γένος Ν. Γενᾶ)	27	275
418. Λάζαρος Ἀντωνίου Μαυροῦδῆ	6	29
419. Ἀσπασία Ν. Γενᾶ	15	76
420. Εἰρήνη χήρα Ν. Κωνσταντινίδη	13	73
421. Κωνσταντῖνος Ν. Μαντουδάκης	15	40
422. Ἀπόστολος Φιλίππου	9	54
423. Μαρία Μιχ. Τραμπούλη	1	6
424. Γρηγόριος Γρηγοριάδης	26	135
425. Γεώργιος Παπα Νικολάου Μουλλοῦ	6	12
426. Γεώργιος Νικολάου Πετρούτσου	11	187
427. Νικόλαος Ἐμμ. Πετροῦτσος	5	24
428. Κωνσταντῖνος Ἐντ. Καραθάκη	15	62
429. Καλλιόπη χήρα Πολυχρόνη Κ. Πολλυχροσιάδη	11	50
430. Κων/τῖνος Ἰωάν. Παπᾶ Κων/τῖνος Μουλλοῦ	27	346
431. Ἀντώνιος Λεντής	6	11
432. Τέκνα Νικ. Φιλίππου (Μόρτος)	12	86

433. Νικόλαος Κ. Κατινᾶ (ἡ Σοφοῦ)	10	42
434. Εἰρήνη χήρα Κων/τίνου Σοφοῦ (ἡ Κατινᾶ)	4	16
435. Νικόλαος Δ. Οἰκονόμου	9	41
436. Ἀνδρῆκος Γ. Βρούζου	12	80
437. Καλλιόπη Παπᾶ Δημ. Οἰκονόμου	20	187
438. Νικόλαος Ἐμμ. Παπᾶ Ἰωάννου	4	22
439. Γεώργιος Ἰωάννου Σακελλαρίδης	6	56
440. Κων/τῖνος Δ. Μηλᾶ	17	66
441. Εἰρήνη Παπαελ. Ἀλαμαγκίδου	12	68
442. Ἰωάννης Νικήτα Μισουργιώτενας	21	109
443. Ἰωάννης Δημητρ. Γιαννίδης	2	24
444. Μιχαήλ Παπᾶ Κων. Καβαλιότη	13	74
445. Μαρία χήρα Γεωργ. Ζαχ. Πετουβῆ	28	127
446. Τέκνα Σταματίου Παπα Ἐμμανουήλ	12	45
447. Γεώργιος Ἀνδρουλῆ Καραγιάννη	4	15
448. Καλὴ χήρα Γεωργίου Κώστα	17	233
449. Μαρία χήρα Νικολ. Ἐμμ. Μανόλακα	2	28
450. Τιμολέων Σακελλαρίου (Νικιά)	7	33
451. Κων/τῖνος Δ. Χαρίτου	14	70
452. Μιχαήλ Ἰ. Χριστοφῆς (Ἐμποριὸς)	3	44
453. Ἰάκωβος Λογοθέτης	13	77
454. Ἄννα Νικολ. Κονταρῆ	3	9
455. Ἰωάννης Νικήτα Καμπανῆς	10	115
456. Κων/τῖνος Ἀντ. Ζαχαριάδης (Νικιά)	11	42
457. Ἰάκωβος Ζαράχης	8	59
458. Δημήτριος Δάφνος	1	1
459. Ἀπόστολος Ν. Μανολάκη	16	65
460. Γεώργιος Σταυρινοῦ	16	180
462. Μιχαήλ Ν. Μισοῦ	7	14
463. Κων/τῖνος Ἰ. Καλαπαλίκης	49	214
464. Γεώργιος Διάκο Παπαγιώτου	19	190
465. Κων/τῖνος Ἐμμ. Παρθεσιάδης	21	159
466. Σοφία χήρα Ἰωάν. Γ. Ὀρφανοῦ	8	23
467. Μαρία Νικολ. χήρα Ἐμμανουήλ Παρθεσιάδου	23	109
468. Νικήτας Μαστρογιάννης	1	2
469. Μαρία χήρα Κων/νίνου Βιογιαζῆ	15	53
470. Μαρία χήρα Ἰακώβου Χατζῆ Δημητρίου	11	53
471. Ἐλένη χήρα Μιχαήλ Βερδελλῆ	2	40
472. Δημοσθένης Κοντονικολάου (Νικιά)	11	48
473. Ἰάκωβος Κώστας	21	154

474.	Ἰάκωβος Ζ. Ζαράκης	2	14
475.	Καλή Κονταρή Χαζή Γεωργίου	9	50
476.	Σοφία Παπὰ Ἀντωνίου Ἱερομνήμου	11	43
477.	Ἄννα χήρα Νικολ. Πρωτοπαπᾶ (Γ. Φραζή)	5	28
478.	Γεώργιος Κ. Πεοδίκης	12	44
479.	Βασίλειος Κυπραῖος	—	—
480.	Ἰωάννης Χατζή Νικολάου	4	12
481.	Κων/τίνος Δ. Μαρίνος	7	27
482.	Χαριτωμένη Δ. Μηλᾶ	6	17
483.	Ἐμ. Ἀντώνιος Φ. Ζερβοῦ	6	18
484.	Εἰρήνη χήρα Γ. Οἰκονομίδου	4	10
485.	Νικόλαος Α. Ζαφειρίου	3	6
486.	Ἄννα χήρα Ν. Πατῆ	13	30
487.	Νικόλαος Παπαγιάννης (Ἀμερικάνος)	5	51
488.	Ἄννα Διακονικήτα	3	5
489.	Μιχ. Ν. Καμπανῆς	7	22
490.	Γεώργιος Π. Πετρίδης (Ἐμπορὸς)	1	4
491.	Νικόλαος Π. Κατηρᾶς	10	42
492.	Ἐμμανουήλ Παπα Ζαννῆ	1	3
493.	Νικόλαος Ι. Γιωργάκης	5	9
494.	Δημ. Ρήγα (Ἐμπορὸς)	1	10
495.	Γεωργ. Μαρίνος (Νικιά)	2	4
496.	Ἀριστοτέλης Γ. Σακελλαρίδης	3	24
497.	Γεωργ. Ι. Γεωργάκης	1	6
498.	Κων/τίνος Μίχαλος (Νικιά)	3	10
499.	Κων/τίνος Ν. Λαδερός	20	121
500.	Ἄννα Ν. Ζαχαριάδου	1	2,5
501.	Ἀλκιβιάδης Μ. Φούγιαξης	2	20,5
502.	Ἐμμ. Σταυριανός	2	162
503.	Γεώργιος Μ. Λαζάρου	4	9
504.	Ἰάκωβος Κ. Φασουλαρῆς	20	214
505.	Κλεάνθης Πλάκας	—	—
506.	Ἰάκωβος Πατριῆς	13	64
507.	Παῦλος Α. Μαυρονδῆς	9	42
508.	Γεώργιος Ν. Σακελλαρίδης	38	198
509.	Μαρία Φ Ζερβοῦ (χήρα Κοβόση)	3	15
510.	Δημητρ. Παπα Ἀντωνίου (Νικιά)	1	4
511.	Γεωργ. Διαμαντόπουλος	1	18
512.	Μιχαήλ Παπα Ἀντωνίου (Νικιά)	2	44
513.	Ἀλκιβιάδης Δοξόπουλος	2	10

514.	Ἰωάννης Κούσης	5	19
515.	Ρουσέτος Ι. Ρουσέτος	14	65
516.	Νικόλαος Ι. Φραζῆ	11	64
517.	Κων/τῖνος Ι. Σφακιανός	36	284
518.	Ἰωάννης Κ. Φασουλαρίδης	13	212
519.	Καλή Ι. Χαζήδρα	7	18
520.	Κων. Π. Κωνσταντινίδης	20	97
521.	Νικόλαος Περδικάρης	15	76
522.	Ἐμμανουήλ Γ. Λύμνιου	8	27
523.	Ἀντώνιος Γ. Λιβύτση	37	294
524.	Νικόλαος Διακοβασιλείου	1	4
525.	Ἀντώνιος Θ. Ἀντάπασης	2	64
526.	Γεωργ. Δ. Σακλαρής	5	17
527.	Παπα Μιχαήλ Γ. Σακελαρίδης	10	95
528.	Παναγιώτης Ν. Γιαννάκης	4	14
529.	Ἐμμανουήλ Γ. Πετρούτσος	8	35
530.	Riovani Diego	2	7
531.	Καλλιόπη Λαδερουῶ	9	32
532.	Κων. Ι. Μούρας	3	11
533.	Σοφία Ν. Γενᾶ	3	7
534.	Ρουσσέτος Φ. Κ. Φραζῆ	17	86
535.	Εὔστρ. Δ. Κοντονικολάου	2	7
536.	Παναγ. Χ. Ἀναμουρλής	6	28
537.	Νικόλ. Ἱερομνήμων	2	3
538.	Γεώργιος Κ. Βουτσᾶς	4	14
539.	Γεωργ. Μ. Παπα Κέντρης	23	154
540.	Ἐμμ. Μαστόρου (ἡ Τσιτσίνιας)	14	44
541.	Ἰωάννης Γ. Γεωργάκης	5	14
542.	Νικόλας Σκοῦρτος (Νικιά)	2	10
543.	Ἐμμανουήλ Γ. Καρδούλιας	7	64
544.	Παντελῆς Ν. Νικητιάδης	1	5
545.	Νικόλαος Κ. Περδίκης	19	64,5
546.	Ἀθανάσιος Δ. Βερδελλῆς	7	56
547.	Χήρα Ἄννα Ἰ. Κοκκίνου	8	98
548.	Γεώργιος Ἐμμ. Μακρυγιάννης	5	16
549.	Φραζῆς Ἰ. Φραζῆς	12	44
550.	Νικόλαος Ἰ. Μίχαλος	17	125,5
551.	Καλλιόπη Μ. Χαροφόλη	—	—
552.	Εὐγενεΐα Μ. Πισσάρι	7	43
553.	Παντελῆς Ν. Πασχαλίδης	2	64

554.	Ἐμμ. Χ. Ἐμμανουηλίδης	1	8
555.	Ἀντώνιος Ζαχαριάδης	2	9
556.	Ἐμμ. Γ. Κοκκινιάκη	6	34
557.	Ἰωάννης Κλ. Πλάκα	19	87
558.	Δημήτριος Ἰ. Οἰκονόμου	20	148
559.	Ἰωάννης Δ. Γιαννίδης	7	61
560.	Μιχαήλ Ν. Γενᾶς	14	62
561.	Ἐμμαν. Γ. Δαμπάδης	7	36
562.	Ἀναστάσιος Γ. Πουράκης	13	62
563.	Καλὴ χήρα Ἄντων. Μησιοργιώτη	4	30
564.	Ἐδμόνδος Μάρτεν	1	1,5
565.	Χαράλαμπος Δραμουντανῆς	5	28
566.	Ἰωάννης Ν. Καμπανῆς	2	34
567.	Πολυξένη Παντελ. Σακελλαρίου	1	8
568.	Ἐμμ. Παντελῆ Κροῦσκος	17	139
569.	Νικόλ. Χαροτοφύλης (Νικιά)	1	4
570.	Ἡλίας Σακαλῆς	6	39
571.	Εἰρήνη Ἄντ. Ἀντιμαχιτή (Καραντώνη)	6	11
572.	Κων/τῖνος Χατζῆ Δημητρίου	5	29
573.	Νικόλ. Κ. Πλήθος	28	235
574.	Γεώργιος Μ. Ποντικὸς	11	54
575.	Νικόλαος Καραγεωργίου	1	4
576.	Γεώργιος Α. Ἀθανασίου	6	23
577.	Μιχαήλ Διακαντώνη	1	4
578.	Μιχαήλ Ι. Σκανδάλης	11	115
579.	Σταμάτιος Χριστοδούλου	2	8,5
580.	Νικόλ. Β. Τσατσαρώνια	19	187
581.	Μαρία Γ. Θερεούλη	3	14
582.	Γεώργιος Π. Κοντοβερός	9	63
583.	Ἀνθοῦσα Γ. Καζαβῆ	2	8
584.	Μιχαήλ Ι. Ρουσέτος	7	66
585.	Καλλιόπη Ν. Μελά	16	183
586.	Ἡλίας Λεντής	5	11
587.	Γεώργιος Πιστικιάκης	3	11
588.	Βασίλειος Νικολίτσης	4	8
589.	Γεώργιος Ἀσφεντιανὸς	1	4
590.	Στέφανος Χατζῆ Στεφάνου	5	53
591.	Πασχάλης Ἐδστρατίου	1	35
592.	Καλλιόπη Τριανταφύλλου	2	12
593.	Γεώργιος Ν. Παπα Ἰωάννου	4	21

594. Ἐμμανουὴλ Καραβάκη	4	37
595. Μιχ. Ι. Ἀποστολίδης	1	15
596. Υἱοὶ Σ. Ἀλχαδέφ	5	33
597. Κλεοπάτρα Γ. Κοντογιάννη	2	5
598. Νικόλαος Φ. Φιλίππου	4	55
599. Γεώργιος Θ. Παυλάκης	3	8
600. Νικόλαος Δ. Μαριῶς	2	6
601. Ἀρτεμισία Ἐμ. Καβαζαράκη	1	3
602. Ἀπόστολος Ν. Μαστρογιάννης	15	56
603. Θρασύβουλος Ὁρσάρης	2	11
604. Δημήτριος Ἰ. Ρωσέττος	8	27
605. Γεώργιος Μορφίδης (Κυπραῖος)	9	30
606. Νικόλαος Ἰ. Φραζῆ (β')	10	36
607. Ἀδαμάντιος Γιαννάκις	5	30
608. Γεώργιος Α. Βουτσᾶς	7	41
609. Ἐμμανουὴλ Κ. Μαντουῦ	9	31
610. Νικόλαος Παρασκευᾶς	2	3
611. Θεόφιλος Σκυλλᾶς	3	8
612. Ἰωάννης Βεζυρόπουλος	8	39
613. Καλλιόπη Ξανθοῦ	1	20
614. Νικόλαος Ἰωάννου Ρωσέττος	4	19
615. Μιχαὴλ Κων/τίνος Περδίζης	10	42
Διαφορῆς ¹		995
Σύνολα	6.122	38.643

1. Από λάθη στις σελίδες 2, 8, 11, 23 καὶ 26, που αναφέρονται στις μερίδες του Κτηματολογίου των Πολυχρόνη Χατζημουλλό, Ἰωάν. Χατζηγιαννάκη, Ἰωάν. Ἐμμ. Παπαϊωάννου, Ν. Παπακαμαρινού καὶ Ἐμμ. Παπαεμμανουήλ.

6. Ο ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΚΛΗΡΟΣ

Ο ιδιωτικός γεωργικός κλήρος, τα κοινώς λεγόμενα «χωράφια» της περιοχής των διοικητικών ορίων του Δήμου Μανδρακίου Νισύρου, όπως προσδιορίζεται με τις διακεκομμένες γραμμές στον παρατιθέμενο στο Παράρτημα χάρτη του νησιού, ανέρχεται σε 38.000 περίπου καφίζια, που αντιστοιχούν σε 6.330 στρέμματα¹. Η έκταση αυτή είναι σταθερή και στις τρεις τελευταίες κτηματολογικές καταγραφές των ετών 1828, 1895 και 1923, που σημαίνει ότι σε 100 περίπου χρόνια δεν προστέθηκαν στον ιδιωτικό κλήρο νέες εκμεταλλεύσιμες εκτάσεις, για το λόγο ότι δεν υπήρχαν τέτοιες, αφού μόλις το 1/4 της συνολικής έκτασης του νησιού (42 τ.χμ.), δηλαδή 11.000 περίπου στρέμματα, αντιπροσωπεύουν τη γεωργική γη της Νισύρου. Υπολογίζεται ότι η κατανομή κατά Κοινότητες είναι : Μανδράκι 54%, Εμπορείος 28% και Νικιά 18%.

Πέρα από τη συνολική εκμεταλλεύσιμη γεωργική γη και την κατανομή της κατά Κοινότητες, εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία, μιλώντας για τον ιδιωτικό γεωργικό κλήρο, είναι οι κοινωνικές δομές της γεωργικής ιδιοκτησίας, που εκφράζονται από το μέγεθος και τη συσσώρευση του κλήρου και γενικά από τους μηχανισμούς διαδοχής στη συγκεκριμένη Κοινότητα του Μανδρακίου, που μελετάμε. Μιά τέτοια κοινωνιολογική προσέγγιση, παρά το γεγονός ότι ξεφεύγει από τους βασικούς στόχους της «κτηματολογικής» μας έρευνας, ωστόσο δεν μπορεί παρά να προκαλέσει το ενδιαφέρον για μια απλή σκιαγράφιση των παραπάνω πτυχών του γεωργικού κλήρου, μέσα κυρίως από τις πληροφορίες, που μας δίνουν οι κτηματολογικοί κατάλογοι, των επί μέρους τεσσάρων διαδοχικών Κτηματολογίων (1785, 1828, 1895 και 1923), που δημοσιεύονται υπό μορφή Παραρτημάτων στα οικεία κεφάλαια. Οι πληροφορίες των καταλόγων αυτών εμφανίζονται υπό μορφή πινάκων και διαγραμμάτων στο τέλος αυτού του κεφαλαίου (Παράρτημα), για να διευκολύνουν την ανάλυση και τη διατύπωση κάποιων γενικών συμπερασμάτων.

1. Το καφίζι είναι τούρκικη μονάδα χωρητικότητας σιτηρών και αντιστοιχεί σε έκταση σποράς στο 1/6 του στρέμματος, επομένως 6 καφίζια ένα στρέμμα.

6.1. Το μέγεθος του κλήρου

Το μέγεθος του κλήρου, δηλαδή η γεωργική γη (έκταση), που σε κάποια δεδομένη εποχή, (χρόνος σύνταξης του Κτηματολογίου) αντιστοιχεί σε κάθε ιδιοκτήτη-αγρότη, είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινωνικής δομής και των εξελικτικών ιδιαίτερα φάσεων του αγροτικού πληθυσμού της Νισύρου, της περιόδου που καλύπτουν τα Κτηματολόγια (1785 - 1923). Ο μέσος κλήρος, όπως φαίνεται στους πίνακες 1 - 4, παρουσιάζει μια εντυπωσιακή αύξηση μέχρι το 1828 (125,6 καφίζια), για να μειωθεί τις επόμενες καταγραφές του 1895 και 1923 σε 75,6 και 63,6 καφίζια αντίστοιχα. Που οφείλεται αυτή η τόσο μεγάλη διαφοροποίηση; Αν υποθέσουμε ότι η συνολική εκμεταλλεύσιμη γεωργική γη το 1785 ήταν η ίδια με το 1923 (38.000 καφίζια) και πρέπει να ήταν η ίδια γιατί και οι χώροι δουλειάς των γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων (αποστροφές, σπηλάδια, κρυφτές, στέρνες, μάντρες, καζαναριά κτλ.), που βρίσκονται σε οριακές τοποθεσίες, ανάγονται σε μακρινές εποχές, τότε η συρρίκνωση του γεωργικού κλήρου μέσα σε μια εκατονταετία (1828 - 1923) στο μισό πρέπει ν' αποδοθεί στην αύξηση του αριθμού των ιδιοκτητών - αγροτών. Άλλωστε αυτό φαίνεται και από τα στοιχεία των πινάκων 2 και 4, όπου οι ιδιοκτήτες από 303, το 1828, έφθασαν σε 608, το 1923. Το καίριο ερώτημα που μπαίνει είναι: που οφείλεται αυτή η μεταβολή στην ιδιοκτησία της γεωργικής γής;

Σ' ένα μεγάλο ποσοστό η μεταβολή αυτή πρέπει ν' αποδοθεί στην αύξηση του αριθμού των *νοικοκυριών*, σαν συνέπεια της φυσικής αύξησης του πληθυσμού του νησιού. Κατά τα επαναστατικά χρόνια (1821 - 1828) η Νίσυρος είχε 3.300 κατοίκους¹. Απ' αυτούς υπολογίζεται ότι 2.000 περίπου κατοικούσαν στο Μανδράκι και αντιπροσώπευαν, με τα δεδομένα της εποχής (πολυμελείς οικογένειες), 350 περίπου νοικοκυριά. Στην αιχμή του πληθυσμού της Νισύρου, λίγο πριν την κατάληψη των νησιών από τους Ιταλούς (1912), η Νίσυρος εμφανίζεται με 5.000 περίπου κατοίκους και το Μανδράκι 2.500² αντίστοιχα. Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει και τους *κτηματίες - ιδιοκτήτες* της καταγραφής του 1923, (608) και όχι πιά τα νοικοκυριά, γιατί ο πληθυσμός του νησιού από την Ιταλική κατοχή και μετά άρχισε την ομαδική φυγή στην ελεύθερη Ελλάδα και την Αμερική, με αποτέλεσμα να περιοριστεί το 1922 σε 3160 κατοίκους για όλο το νησί.

1. Μιλτ. Λογοθέτη, «Τουρισμός και οικονομία της νήσου Νισύρου», «Νισυριακά» τ. Α 1963, σ. 61.

2. Μιλτ. Λογοθέτη, «Οι πρωτεργάτες του λιμανιού της Νισύρου στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας (1885 - 1912)», Αθήνα 1981, σ. 16.

Το πέρασμα της γεωργικής γης σε περισσότερα νοικοκυριά, απ' εκείνα που δικαιολογεί η φυσική αύξηση του πληθυσμού, ίσως θα πρέπει ν' αποδοθεί κατά ένα μικρό ποσοστό και στην επαναπόκτηση από τους πραγματικούς δικαιούχους, που κατάντησαν ακτήμονες, των κτημάτων τους που τα είχαν σφετεριστεί οι «... κακοί... με την κατηραμένη πλεονεξίαν...», όπως τους περιγράφει ο Ηγούμενος Νεόφυτος στον «διάλογο» της κτηματικής καταγραφής του 1828. Μια τέτοια εκδοχή δεν πρέπει ν' αποκλειστεί, αν ληφθεί υπόψη ότι μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα η γεωργική γη ήταν συγκεντρωμένη στα χέρια μερικών ισχυρών οικογενειών, που αποτελούσαν την άρχουσα τάξη, τους «άρχοντες», ή τους «προύχοντες», όπως τους αποκαλούσαν στα Δωδεκάνησα¹. Αυτοί αποτελούσαν στη Νίσυρο μια ξεχωριστή κοινωνική τάξη, που διακρινόταν από τους άλλους κατοίκους. Σε έγγραφο που έστειλαν οι Νισύριοι στον Κυβερνήτη της Ελλάδας, τον Καποδίστρια, με ημερομηνία 3 Απριλίου 1828, υπογράφουν «... Άπαντες οί εν τῇ νήσῳ Νισύρῳ οἰκοῦντες προύχοντές τε καί λοιποὶ χριστιανοί...»². Οι λοιποὶ χριστιανοί ήταν οι μὴ προνομιοῦχοι κάτοικοι του νησιού.

Μιλώντας για το μέγεθος του γεωργικού κλήρου πρέπει να αναφερθούμε και στον *πολυτεμαχισμό* του σε μικρῆς ἔκτασης *αγροτοτεμάχια*, που κατά μέσο ὄρο εἶναι 6 καφίζια, δηλαδή ἓνα στρέμμα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τους σχετικούς πίνακες (1 - 4). Ἡ ἔκταση των ἐπὶ μέρους κτημάτων-χωραφιών δεν μεταβάλλεται, γιατί σπάνια μοιράζεται ἓνα κτήμα και ἀκόμα σπανιότερα αγοράζεται ἓνα γειτονικό για ν' αποτελέσει ἓνα νέο ενιαίο. Ἡ κατοχή πολλῶν αγροτεμαχίων ἀπὸ τον νοικοκύρη διευκολύνει τη διανομή της κτηματικῆς περιουσίας, χωρὶς τον τεμαχισμό. Ὅταν κατά μέσο ὄρο ὁ κάθε Νισύριος ἔχει πάνω ἀπὸ 10 κτήματα στην κυριότητά του, δεν δυσκολεύεται να τα μοιράσει χωρὶς να χρειαστεῖ να τεμαχίσει μερικῶς αὐτά. Ἀπὸ ἄλλη μεριά ἡ «κοινωνική ἀποδοκιμασία» με τον χαρακτηρισμό του «ακαμάτη» και «άσεβου» (πρὸς τους γονεῖς ἢ τη μνήμη τους) ἐκείνου που πουλοῦσε το κτήμα του γονιού του, λειτούργησε σαν ἀποτρεπτικός μηχανισμός αὐξήσεως της ἔκτασης των γειτονικῶν κτημάτων.

Διαχρονικά, ὅπως φαίνεται και ἀπὸ τα διαγράμματα του Παραρτήματος αὐτοῦ του κεφαλαίου (αρ. 1 - 4), οἱ παράμετροι «αγροτοτεμάχια» και «ἔκταση» κινήθηκαν σχεδόν παράλληλα, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι τα ὅσα παραπάνω ἀναπτύξαμε για ἀνελαστικές σχέσεις ἀνάμεσα στο γεωργικό κλῆρο και την ἔκταση των ἐπὶ μέρους κτημάτων. Διαφορετικά βέβαια κινήθηκε ἡ παράμετρος των «*διοκτητῶν*», για τους οποίους θα μιλήσουμε στη συνέχεια.

1. Γ. π. Φραγκόπουλου, «Ο θεσμός της Δημογεροντίας στην Κάλυμνο», «Καλυμνιακά Χρονικά», τ. Α/1980, σ. 17 - 18.

2. Ε. μ. Πρωτόψαλη, «Ανέκδοτα Νισυριακά έγγραφα των χρόνων της σπαστάσεως (1821)», «Νισυριακά», τ. Γ/1969, σ. 31.

6.2. Η συσσώρευση του κλήρου

Μέχρι τώρα αναφερθήκαμε στη μέση κατά ιδιοκτήτη έκταση-κλήρο, όπως προκύπτει από τη διαίρεση της συνολικής έκτασης δια του αριθμού των ιδιοκτητών, κατά τους χρόνους κατάρτισης των κτηματολογικών βιβλίων (1785, 1828, 1895 και 1923). Οι αριθμοί αυτοί είναι ενδεικτικοί κάποιων συνολικών μεταβολών, όμως δεν αποδίδουν τις επί μέρους μεταβολές σε επίπεδο «ομάδων μεγέθους», οι οποίες προσδιορίζουν και το φαινόμενο της «συσσώρευσης κλήρου». Η ποσοστιαία σύνθεση της ιδιοκτησίας κατά ομάδες μεγέθους που κλιμακώνεται ανά 30 καφίζια (5 στρέμματα), όπως φαίνεται στους σχετικούς πίνακες του Παραρτήματος (αρ. 1 - 4) σε σχέση και με τον αριθμό των κατόχων των επί μέρους ομάδων, μας δίνει μια αρκετά αντιπροσωπευτική εικόνα της εξελικτικής πορείας της συσσώρευσης αυτής στο γεωργικό κλήρο της Νισύρου.

Από τα δεδομένα της καταγραφής του πρώτου κτηματολογικού βιβλίου (1785), αφού τα φύλλα που βρέθηκαν και οι πληροφορίες που περιέχουν αντιπροσωπεύουν κατά τις εκτιμήσεις μας μόλις το 4% του συνόλου, μπορεί να υποθέσουμε ότι την εποχή εκείνη των «αρχόντων» και «πρωτόγερων», υπήρχε έντονη τάση για συσσώρευση γεωργικού κλήρου στις άρχουσες αυτές κοινωνικές τάξεις. Τρεις από τους 12 ιδιοκτήτες του «δείγματος», όπως φαίνεται και στον πίνακα αρ. 1 του Παραρτήματος, κατέχουν 101 αγροτοτεμάχια—χωράφια (55,2%) και το 63,4% της έκτασης (615 καφίζια). Σαν μεγαλύτερος κτηματίας εμφανίζεται ο Μιχαήλ Μαστραντώνης με 45 αγροτοτεμάχια και 274 καφίζια. Οι δύο άλλοι «μεγαλοκτηματίες» είναι ο Πέτρος της Αγγελίνας με 42 χωράφια και 233 καφίζια και ο Μιχάλης του Παπα Ιωάννου του Καλαφάτη με 14 χωράφια και 108 καφίζια. Τα ονόματα των ιδιοκτητών γεωργικής γης της εποχής αυτής, καθώς σχηματίζονται από τα πατρώνυμα, τα μητρώνυμα ή το επάγγελμα του πατέρα, δεν μας επιτρέπουν να παρακολουθήσουμε τη διαδοχή στις επί μέρους οικογένειες (σόι) για να δούμε την εξέλιξη του κλήρου τα επόμενα χρόνια. Μοναδική περίπτωση αποτελεί ο ΔιακοΓεώργης Τραμπούλης με 13 χωράφια και 60 καφίζια το 1785, που εμφανίζεται και στο επόμενο κτηματολογικό βιβλίο του 1828 (αρ. καταλόγου 130) με 34 χωράφια και 436 καφίζια σαν μεγαλοκτηματίας. Η ιδιοκτησιακή «επιβίωση» του Τραμπούλη με παράλληλη αύξηση της γεωργικής του γης στο επταπλάσιο είναι χαρακτηριστικό της συσσωρευτικής τάσης, που πραγματοποιούνταν κυρίως δια του γάμου με την ένωση μεγάλων νοικοκυριών-κτηματικών περιουσιών.

Το φαινόμενο της συσσώρευσης του γεωργικού κλήρου είναι εντονότερο στη δεύτερη καταγραφή του 1828, όπου 44 μόλις ιδιοκτήτες, που αντιπροσωπεύουν το 14,8% του συνόλου, κατέχουν το 40,6% της συνο-

λικής έκτασης, με 15.424 καφίζια (πίνακας αρ. 2). Από την άλλη μεριά οι μικροϊδιοκτήτες, αυτοί δηλαδή που ο κλήρος τους δεν υπερβαίνει τα 90 καφίζια (15 στρέμματα) είναι 160, αντιπροσωπεύοντας το 52,9% του συνόλου των ιδιοκτητών και μόλις το 16,6% της ιδιοκτησίας (6.319 καφίζια). Όπως φαίνεται, υπάρχει μια έντονη πόλωση ανάμεσα στον πολύ μικρό και πολύ μεγάλο γεωργικό κλήρο, που χαρακτηρίζει την κοινωνική δομή της εποχής των «αρχόντων». Στον ονομαστικό κατάλογο των μεγαλοκτηματιών του 1828 που δημοσιεύεται στο οικείο Παράρτημα, εμφανίζεται σαν πρώτος «νοικοκύρης» ο ΠαπαΚωνσταντής Φασουλαρής με 62 χωράφια και 689 καφίζια (115 στρέμματα). Ο Φασουλαρής πέρασε και στο δημοτικό τραγούδι του γάμου («το περιόλι» μαζί με τον Χατζημανώλη και τους άλλους μεγαλοκτηματίες σαν «άρχοντας»... «... πούχει δενδρινά περίσσια... κ' έδωκέν τα του γαμπρού του...»¹. Στον ίδιο κατάλογο διακρίνουμε και άλλα ονόματα μεγάλων νοικοκυραίων, που επιβίωσαν «ιδιοκτησιακά» και στα επόμενα χρόνια, όπως του Μουλού, του Τραμπούλη, του Μαούλη (Μιαούλη), του Σεριότη του Σακελλάρη (Σακελλαρίου, Σακελαρίδη) κ.ά. Πάντως εκείνο που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι η εποχή αυτή παρουσιάζει μια μεγάλη συσσώρευση γεωργικού κλήρου σ' ένα μικρό αριθμό ιδιοκτητών που αποτελούσαν την άρχουσα τάξη του νησιού, τους «άρχοντες» και τους «προύχοντες». Αυτό επιβεβαιώνεται και από σχετικά έγγραφα της επαναστατικής περιόδου (1821 - 1828), όπου πολλοί απ' αυτούς, που υπογράφουν σαν «... εν τῇ νήσῳ Νισύρῳ οἰκοῦντες προύχοντες...»², περιλαμβάνονται στον κτηματολογικό κατάλογο του 1828³.

Στο επόμενο κατά σειρά κτηματολογικό βιβλίο του 1895, δηλαδή ύστερα από 67 χρόνια από την προηγούμενη καταγραφή, η κατάσταση στη σύνθεση της ιδιοκτησίας εμφανίζεται εντελώς διαφορετική. Οι μεγαλοκτηματίες περιορίστηκαν σε 18 (3,5%) με κατοχή μόλις 6.014 καφιζιών, που αντιπροσωπεύουν το 15,6% της συνολικής γεωργικής γής. Από την άλλη μεριά οι μικροί ιδιοκτήτες (μέχρι 90 καφίζια) έφθασαν τους 372 (72,6%) με γεωργική γη 12.271 καφίζια, που καλύπτουν το 31,7% της συνολικής έκτασης (πίνακας αρ. 3). Είναι χαρακτηριστικό ότι στον κατάλογο των μεγαλοκτηματιών του 1895 που δημοσιεύεται στο Παράρτημα, εμφανί-

1. Κώστα Σακελλάριδη, «Το Νισύρικο δημοτικό τραγούδι», «Νισυριακά», τ. Β/1965, σ. 148, 202.

2. Εμμ. Πρωτοψάλτη, «Ανέκδοτα Νισυριακά έγγραφα των χρόνων της Επανάστασεως (1821)», «Νισυριακά», τ. Γ'/1959, σ. 31 επ.

3. Μερικοί απ' αυτούς εμφανίζονται στα έγγραφα με προσωνύμιο «Αναγνώστης», ενώ στο κτηματολογικό βιβλίο με «Διάκος». Πρόκειται για ταυτόσημες έννοιες, γιατί και στους δυο «... προσήκει ή διακονία τοῦ ἀναγιγνώσκειν τὰς θείας γραφὰς ἐπὶ κοινῇ ἀκρόασει...» (Γ.Α. Ράλλη - Μ. Ποτλή, Συναγμ. κανόνες).

ζεται και πάλι το σόι του Φασουλαρή με τη μεγαλύτερη κτηματική περιουσία (71 χωράφια με 953 καφίζια), όπως επίσης και οι γνωστές οικογένειες του Μουλού, του Συρνωίτη, του Σακελλαρίου και του Μιαούλη. Την εποχή αυτή εμφανίζονται και νέοι μεγαλοκτηματίες, που ανήκουν στο σόι του Τσατσαρώνια, Παρθενιάδη, Ορσάρη, Στρίκκη, Σαρρή κ.ά.

Η τελευταία κτηματολογική καταγραφή του 1923 ολοκληρώνει την εικόνα της συρρίκνωσης των μεγαλοκτηματιών, αφού περιορίζονται μόνο σε 14 (2,3%) με κατοχή μόλις του 1% (καφίζια) της συνολικής γεωργικής γης. Αντίθετα διευρύνεται ο αριθμός των μικροϊδιοκτητών, που ανέρχονται τώρα σε 472 (77,7%) ελέγχοντας το 39,1% (15.127 καφίζια) της συνολικής γεωργικής έκτασης. Γενικά η διαμορφωθείσα κατανομή κατά ομάδες μεγέθους της ιδιοκτησίας την εποχή αυτή (πίνακας αρ. 4) φαίνεται να ολοκληρώνει κάποιες κοινωνικές μεταλλαγές με επιπτώσεις στους μηχανισμούς της κτηματικής διαδοχής, όπως θα δούμε στη συνέχεια, που έφεραν αυτή την ανακατανομή της γης προς όφελος της μικρής ιδιοκτησίας. Ο ονομαστικός κατάλογος της καταγραφής του 1923 φέρνει σαν πρώτο κτηματία τον Οδυσσέα Σακελλαρίδη, από το γνωστό σόι του Σακελλάρη, με 364 καφίζια γεωργικής γης. Από τα παλιά μεγάλα νοικοκυριά που εμφανίζονται και εδώ είναι του Μουλού, του Τσατσαρώνη, του Σαρρή και του Τραμπούλη, ενώ τα νέα που προσθέτονται ανήκουν στους Κατσιματίδη, Μούρα, Χατζημιχάλη, Γενά, Σφακιανού κ.ά.

6.3. Η διαδικασία διαδοχής

Οι εντυπωσιακές μεταβολές υπέρ του μικρού γεωργικού κλήρου, που άρχισαν να πραγματοποιούνται από τα τέλη του 19ου αιώνα στη Νίσυρο, δεν οφείλονταν μόνο στη φυσική αύξηση των νοικοκυριών ούτε βέβαια στην απόδοση κάποιων ενδεχομένως χωραφιών στους πραγματικούς δικαιούχους τους, αλλά και σε ορισμένες κοινωνικές μεταλλαγές, που επηρέασαν αναμφισβήτητα τους μηχανισμούς της κτηματικής διαδοχής. Η κτηματική περιουσία της μητέρας σύμφωνα με τα τοπικά έθιμα, για τα οποία έγινε λόγος σε άλλο κεφάλαιο, περιερχόταν σαν προίκα στην πρωτοκόρη, ενώ η δευτεροκόρη έπαιρνε την αγοραστή ή κληρονομική περιουσία του πατέρα, εκτός αν δεν υπήρχε δευτεροκόρη, οπότε την έπαιρνε ο πρωτογιός, και τα λοιπά παιδιά έπαιρναν «... κατ' επιείκειαν κτήματά τινα άσημάντων άξίας...»¹. Αυτός ο τρόπος διαδοχής της κτηματικής περιουσίας είχε σαν άμεσο αποτέλεσμα τη συσσώρευση της περιουσίας στα δύο μόνο παιδιά της οικογένειας, ενώ τα άλλα (3-4 συνήθως) έμεναν σχεδόν «άκληρα».

1. Ε μ μ. Κ α ρ π α θ ί ο υ, «Θεμελιώδεις διατάξεις έν άναφορᾷ πρὸς τὸν Καταστατικὸν Ὀργανισμὸν τῆς Κοινότητος Μανδρακίου», «Νισυριακά Χρονικά», τ. 34/1960, σ. 17.

Η κατάσταση αυτή επιτεινόταν καθώς οι μεγαλονοικοκύρηδες πάντρευαν σχεδόν πάντα τις κόρες τους με μοναχογιούς («κανακάρηδες») ή άλλους που έπρεπε να είχαν οπωσδήποτε αντίστοιχη περιουσία... έτσι τροφοδοτούνταν η συσσώρευση και παράλληλα διογκωνόταν η τάξη των «άκληρων» ή σχεδόν «άκληρων». Οι Κώδικες Προικοσυμφώνων και Διαθηκών της Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου του β' μισού του 19ου αιώνα, επιβεβαιώνουν αυτόν τον τρόπο διαδοχής της κτηματικής περιουσίας¹.

Η κοινωνική αυτή αδικία φαίνεται να ξεσήκωσε την «τάξη των ακλήρων», οι οποίοι βρήκαν και την υποστήριξη ορισμένων νέων «ριζοσπαστών», που ήρθαν σε σύγκρουση με το κατεστημένο των προκρίτων², για να πιάσουν τα πράγματα και να αναγκάσουν τους γονείς - διαθέτες, να μοιράζουν την περιουσία τους στα παιδιά τους σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου και όχι τους κανόνες του άδικου τοπικού εθίμου. Παρά το γεγονός ότι αυτή η κοινωνική μεταλλαγή («η επανάσταση των ακλήρων»), είναι μια υποθετική παραδοχή, που χρειάζεται ιδιαίτερη έρευνα, ωστόσο η εξέλιξη των πραγμάτων ενισχύει την υπόθεση, καθώς διαπιστώνουμε ότι από τις αρχές του αιώνα μας οι διαθέτες είναι περισσότερο δίκαιοι απέναντι σ' όλα τα παιδιά τους. Ο Κώδικας Προικοσυμφώνων, Διαθηκών, Δωρητηρίων κ.ά. της Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου (Ιερά Μονή Σπηλιανής 28 Δεκεμβρίου 1923 - Ηγούμενος Αρχ. Εμμ. Καρπαθίου) επιβεβαιώνει αυτή τη μεταβολή, με μια σειρά διαθηκών, όπου η κτηματική περιουσία μοιράζεται σ' όλα τα παιδιά χωρίς διάκριση, πρωτοκόρης, δευτεροκόρης ή πρωτογιού κ.τ.λ.

Η αποδυνάμωση της κοινωνικής και οικονομικής θέσης του κτηματία γενικά, από τις αρχές του αιώνα μας και ύστερα, πρέπει να συσχετιστεί και με τις μεταβολές στις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες των κατοίκων του νησιού. Ο αμιγής γεωργικός χαρακτήρας της οικονομίας με έντονα στοιχεία αυτοκατανάλωσης, απέκτησε και μεταπρακτικά στοιχεία, με κυρίαρχους φορείς τους ίδιους τους μεγαλοκτηματίες, που μετασχηματίστηκαν και σε εμπόρους. Αυτοί, μαζί με τον παπά, το γιατρό, το δάσκαλο, το γραμματικό της Κοινότητας, αποτέλεσαν τη νέα άρχουσα κοινωνική τάξη, που αντικατέστησε τους ιδιοκτήτες της γής, τους προύχοντες. Τα χωράφια, σαν ιδιοκτησία, σαν μέσο κοινωνικής ισχύος και επιβολής γι' αυτή τη νέα τάξη αποτελούσαν μια ανάμνηση ενός «ένδοξου παρελθόντος». Αυτή η νέα αντίληψη δεν ήταν άσχετη της δικαιότερης ανακατανομής του γεωργικού κλήρου στη Νίσυρο κατά την περίοδο που εξετάζουμε (1895 - 1923).

1. Βλ. Κώδικες Μανδρακίου Νισύρου, Προικοσυμφώνων 1857 - 1894 και Διαθηκών και Πωλητηρίων 1858 - 1885.

2. Μιλτ. Λογοθέτη, «Οι πρωτεργάτες του λιμανιού της Νισύρου στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας (1885 - 1912)», Αθήνα 1981, σ. 38.

2. Πίνακες

1. ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΚΛΗΡΟΣ ΔΗΜΟΥ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ ΝΙΣΥΡΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1785

Ομάδες μεγέθους	Ιδιοκτή- τες		Αγροτε- μάχια		Έκταση καφίζια		Σχέσεις	
	[α]	%	[β]	%	[γ]	%	[γ]:[α]	[γ]:[β]
Μέχρι - 30	5	41,7	31	16,9	114	11,7	23	3,7
31 - 60	3	25,0	35	19,2	100	16,5	53	4,6
61 - 90	1	8,4	16	8,7	81	8,4	81	5,1
91 - 120	1	8,3	14	7,7	108	11,2	108	7,7
121 - 150	—	—	—	—	—	—	—	—
151 - 180	—	—	—	—	—	—	—	—
181 - 210	—	—	—	—	—	—	—	—
211 - 240	1	8,3	42	22,9	233	24,0	233	5,5
241 - 270	—	—	—	—	—	—	—	—
271 άνω	1	8,3	45	24,6	274	28,2	274	6,1
Σύνολα	12	100,0	183	100,0	970	100,0	81	5,3

Πηγή : Κτηματολόγιο (φύλλα) Μανδρακίου Νισύρου 1785

2. ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΚΛΗΡΟΣ ΔΗΜΟΥ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ ΝΙΣΥΡΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1882

Ομάδες μεγέθους	Ιδιοκτή- τες		Αγροτε- μάχια		Έκταση καφίζια		Σχέσεις	
	[α]	%	[β]	%	[γ]	%	[γ]:[α]	[γ]:[β]
Μέχρι - 30	65	21,5	313	5,2	1.001	2,6	15,4	3,1
31 - 60	60	19,8	638	10,5	2.759	7,3	45,9	4,3
61 - 90	35	11,6	531	8,8	2.559	6,7	73,1	4,8
91 - 120	25	8,2	583	9,7	2.639	6,9	05,5	4,5
121 - 150	23	7,6	572	9,5	3.122	8,2	135,7	5,4
151 - 180	10	3,3	256	4,2	1.649	4,3	164,9	6,4
181 - 210	22	7,3	680	11,3	4.369	11,5	198,5	6,4
211 - 240	9	2,6	302	5,0	2.014	5,3	223,2	6,6
241 - 270	10	3,3	366	6,1	2.522	6,6	252,2	6,9
271 άνω	44	14,8	1.795	29,7	15.424	40,6	350,5	8,6
Σύνολα	303	100,0	6.036	100,0	38.058	100,0	125,6	6,3

Πηγή : Βιβλίων καταγραφής... έν έτει 1828

3. ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΚΛΗΡΟΣ ΔΗΜΟΥ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ
ΝΙΣΥΡΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1895

Ομάδες μεγέθους	Ιδιοκτή- τες [α]	%	Αγροτε- μάχια		'Εκταση καρίτζια [γ]	Σχέσεις			
			[β]	%		% [γ]:[α]	[γ]:[β]		
Μέχρι - 30	194	37,7	828	13,3	2.691	6,9	13,9	3,2	
31 - 60	119	23,2	1.100	17,7	5.098	13,2	42,8	4,6	
61 - 90	60	11,7	838	13,6	4.482	11,6	74,7	5,3	
91 - 120	29	5,7	524	8,4	3.026	7,8	104,3	5,8	
121 - 150	23	4,5	472	7,6	3.158	8,2	137,3	6,7	
151 - 180	20	3,9	545	8,8	3.342	8,6	167,1	6,1	
181 - 210	20	3,9	525	8,4	3.879	10,0	193,9	7,4	
211 - 240	20	3,9	567	9,1	4.502	11,6	225,1	7,9	
241 - 270	10	2,0	260	4,2	2.515	6,5	251,5	9,7	
271 άνω	18	3,5	553	8,9	6.014	15,6	334,1	0,9	
Σύνολα	513	100,0	6.212	100,0	38.707	100,0	75,6	6,2	

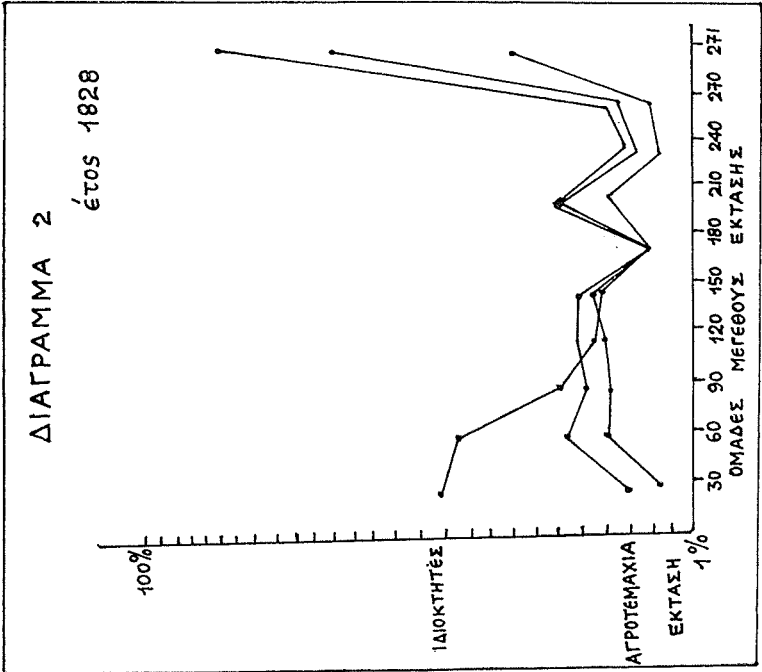
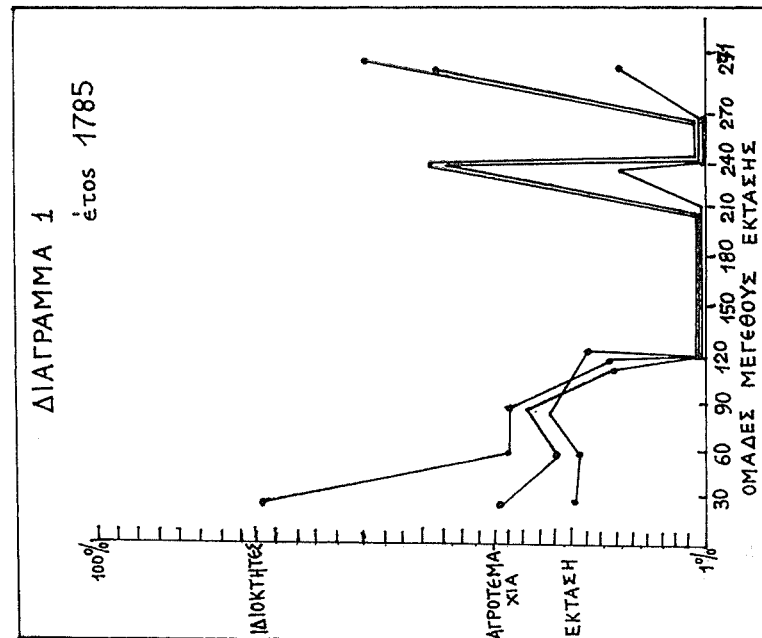
Πηγή: Κτηματολόγιον τῆ 13 Αδγούστου 1895.

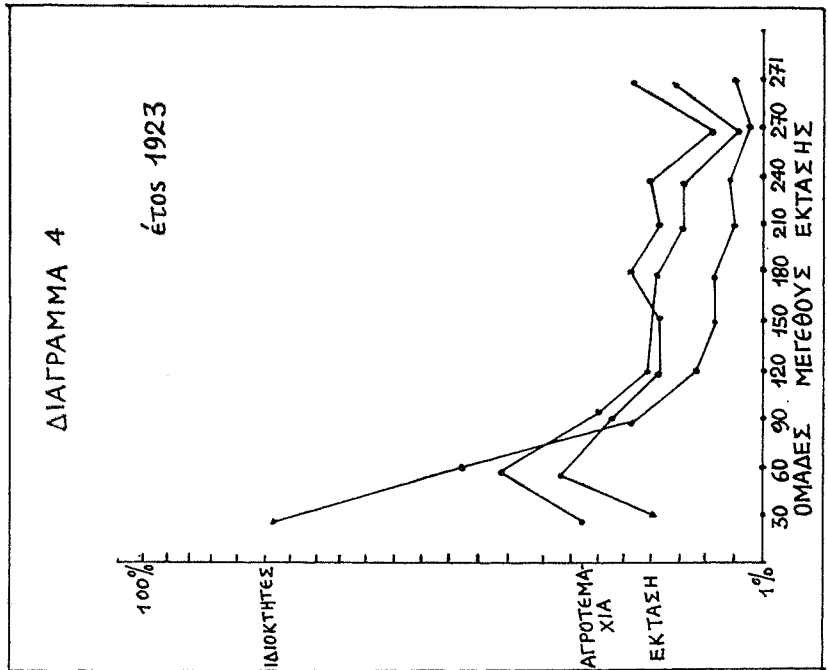
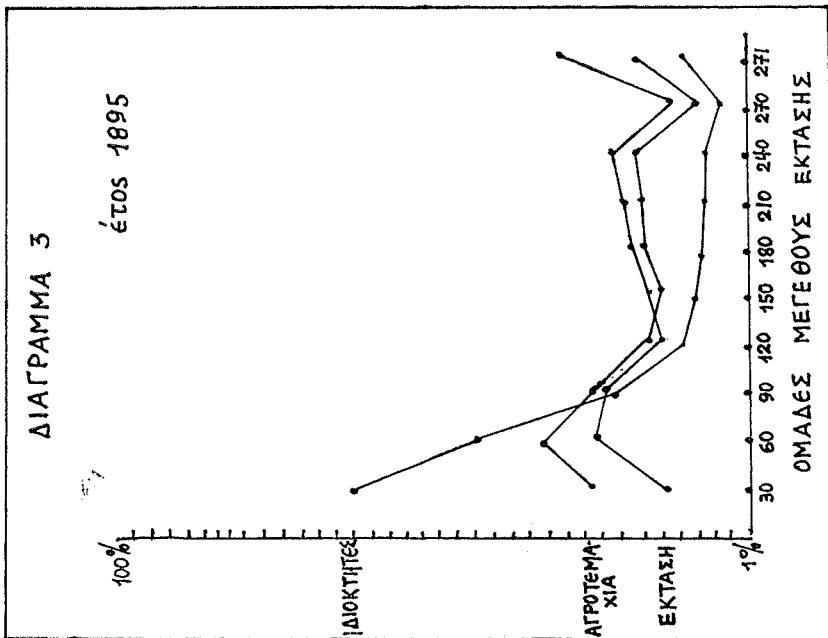
4. ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΚΛΗΡΟΣ ΔΗΜΟΥ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ
ΝΙΣΥΡΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1923

Ομάδες μεγέθους	Ιδιοκτή- τες [α]	%	Αγροτε- μάχια		'Εκτασ. καρίτζια [γ]	Σχέσεις			
			[β]	%		% [γ]:[α]	[γ]:[β]		
Μέχρι 30	251	41,3	954	15,6	3.560	9,2	14,2	3,7	
31 - 60	152	25,0	1.344	22,0	6.566	17,0	43,2	4,9	
61 - 90	69	11,4	823	13,4	5.001	12,9	72,3	6,1	
91 - 120	34	5,6	554	9,0	3.524	9,1	103,6	6,3	
121 - 150	25	4,1	531	8,7	3.324	8,6	132,9	6,2	
151 - 180	25	4,1	526	8,6	4.115	10,7	164,6	7,8	
181 - 210	17	2,8	408	6,7	3.295	8,5	193,8	8,1	
211 - 240	16	2,6	416	6,8	3.617	9,4	226,1	8,7	
241 - 270	5	0,8	111	1,8	1.289	3,3	257,8	11,6	
271 άνω	14	2,3	455	7,4	4.352	11,3	310,8	9,7	
Σύνολα	608	100,0	6.122	100,0	38.643	100,0	63,6	6,3	

Πηγή: Κτηματολογικόν βιβλίον Δήμου Μανδρακίου Νισύρου ἔτους 1923.

3. Διαγράμματα εξέλιξης ιδιωτικού κλήρου, 1785, 1895 και 1923

4. Κατάλογος

Ιδιοκτητών που κατέχουν πάνω από 271 καφίζια (45 στρέμματα) γεωργικής γης στην περιοχή της Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου κατά τις απογραφές των ετών 1785, 1828, 1895 και 1923

Αύξ. αριθ.	Όνομα ιδιοκτήτη	Αγροτεμάχια	Έκταση καφίζια
Έτος 1785			
1.	Μιχαήλ Μαστραντώνης	45	274
Έτος 1828			
1.	ΠαπαΚωνσταντής Φασουλαρής	62	689
2.	ΔιακοΝικόλας Μουλός	54	587
3.	ΔιακοΓεώργιος Τραμπούλης	34	436
4.	ΠαπαΝικήτας Σακέλενας	40	429
5.	ΔιακοΔημήτρης ΧαζηΠαπαΓιάκουμου	50	425
6.	ΔιακοΙωάννης Μουλός	45	418
7.	ΔιακοΜιχάλης της Άννας του Κωνσταντή	50	415
8.	ΔιακοΚονταρής	48	398
9.	Ιωάννης Καπόνης	43	393
10.	ΔιακοΠαναγιώτης Βαμβακερός	64	391
11.	ΠαπαΙωάννης Περούλη	36	389
12.	Μιχαήλ Μεζές	61	387
13.	Ιωάννης ΚαράΙωάννου	42	386
14.	ΔιακοΙωάννης υιός	50	377
15.	ΔιακοΓιάννης ΧαζηΒασίλη υιός	47	374
16.	ΔιακοΜιχάλης Πετρούτζος	51	373
17.	ΔιακοΙωάννης Κώτης	28	370
18.	Ιωάννης Μαούλης	38	369
19.	ΔιακοΝικόλαος Μουλός γαμπρός του Τραμπούλη	36	369
20.	Νικόλαος ΠαπαΚαμαρωτό	40	356
21.	ΔιακοΓεώργιος ΠαπαΚωνσταντής	38	339
22.	ΔιακοΙωάννης Καραβάκης	37	331
23.	ΔιακοΓεώργιος Πασχαλάκης	54	325
24.	Γεώργιος Σερνιότης	21	317
25.	Νικολέτος ΠαπαΓερασίμου	34	310
26.	ΔιακοΓεώργιος υιός του Μανόλακα	30	308
27.	ΔιακοΓεώργιος Γαλιοντζής	49	306

28. Ιωάννης Φιλίππου	42	306
29. ΔιακοΙωάννης Πασχαλάκης	38	303
30. Κωνσταντής Φασουλαρής	32	301
31. Ιωάννης Φυλακτοῦ	35	293
32. Διακονικόλαος υἱὸς ΠαπαΓεωργάκη	24	290
33. ΔιακοΝικόλας Βεζύρογλου	59	289
34. ΠαπαΙωάννης Κέντρης	34	287
35. ΔιακοΝικόλας Γρηγορίου	48	285
36. ΔιακοΓεωργαλῆς ΠαπαΜανόλη	35	283
37. ΔιακοΓεώργης Σακελλάρης	27	282
38. ΠαπαΔημήτριος Τραμπούλης	40	282
39. Αντώνης Αλαμάγκος	38	280
40. ΠαπαΧαρτοφύλης ΠαπαΖαμπέτη	29	279
41. ΔιακοΜανόλης Κοκκινάκης	26	276
42. ΔιακοΙωάννης ΔιακοΓιάκουμου	37	276
43. Νικόλαος Λαδεροῦ	39	274
44. ΔιακοΙωάννης ΠαπαΓεωργίου Σκανδάλιου	30	271
	1.795	15.424

Ἔτος 1895

1. Κωνσταντῖνος ΠαπαΓεωργίου Φασουλαρῆς	40	482
2. Κωνσταντῖνος Κ. Φασουλαρῆς	31	471
3. Ιωάννης Κων. Μαντοῦς	28	383
4. Βασίλειος Ν. Τσατσαρώνιας	37	375
5. Κωνσταντῖνος Εμμανουήλ Καμαρᾶς	31	374
6. Νικόλαος Ι. Σαροῆς	41	330
7. Ιωάννης ΠαπαΚωνσταντῖνου Μούλου	27	329
8. Κωνσταντῖνος Εμμ. Παρθεσιάδης	24	216
9. Νικόλαος Ιωάννου Μουλοῦ	39	311
10. Γεώργιος Ν. Συρριώτης	35	310
11. Βασίλειος Δ. Τσατσαρώνιας	22	310
12. Ιωάννης Παυλάκης	30	308
13. Κωνσταντῖνος Ορσάρης	34	303
14. Οδυσσεᾶς Ι. Σακελλαρίου	30	292
15. Εμμανουήλ Μ. Παρθεσιάδης	29	289
16. Πασχάλης Δ. Στρίκης	25	282
17. Μιχαήλ Μιαούλης	30	276
18. Δημόκριτος Κων. Ξένος	20	273
	553	6.014

Έτος 1823

1. Οδυσσέας Σακελλαρίδης	38	364
2. Κωνσταντής Ι. ΠαπαΚωνσταντής Μουλοῦ	27	346
3. Άννα Μ. Βρούζου χήρα Ρουσσετιάδου	41	341
4. Κωνσταντίνος Μ. Μούρας	34	327
5. Βασίλειος Τσατσαρώνης	22	320
6. Εμμανουήλ Κατσιματίδης	47	312
7. Μιχαήλ Ι. Χατζημιχάλης	17	309
8. Γεώργιος Ν. Γενὰς	24	305
9. Ηλίας Κατσιματίδης	31	305
10. Νικόλαος Ι. Σαρρής	41	295
11. Αντώνιος Γ. Λυβίτσης	37	294
12. Κωνσταντίνος Ι. Σιρακιανός	36	284
13. Άννα χήρα Ιωάννου Πουλάκη (γ. Ν. Γενὰ)	27	275
14. Θεόφιλος Ν. Τραμπούλης	33	275
	455	4.352

7. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΚΤΗΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ

Η Ιερά Μονή της Παναγίας της Σπηλιανής διατηρούσε τη μεγαλύτερη κτηματική περιουσία στο νησί, που επεκτεινόταν πέρα και από τα διοικητικά όρια της Κοινότητας Μανδρακίου, στα Εμπορειάτικα και τα Νικιάτικα και ακόμα και έξω από το νησί, στην Κώ (Καρδάμανα, Κέφαλο, Πυλί). Η κτηματική περιουσία της Μονής δεν ήταν μόνο τα χωράφια, δηλαδή η γεωργική γή, αλλά και άλλα ακίνητα και κτίσματα, όπως εκκλησίες, μοναστήρια, κήποι, στέρνες, αποστροφές, κρύπτες, σπίτια, καφενεία, μαγαζιά, ελαιοτριβεία κ.τ.λ.¹ Την περιουσία αυτή απέκτησε η Μονή από δωρεές και κυρίως από αφιερώματα άτεκνων νοικοκυραίων, αλλά και από αγορές. Το ερώτημα που σχετίζεται με τη μελέτη μας είναι αν η Μονή διατηρούσε Κτηματολόγιο, στο οποίο καταχωρούνταν η κτηματική περιουσία της και ακόμα αν η διαχείριση της περιουσίας αυτής επηρεάζει την οικονομική και κοινωνική ζωή του νησιού.

Φαίνεται ότι στη Μονή δεν τηρούνταν ειδικό κτηματολογικό βιβλίο, παρά το γεγονός ότι προβλεπόταν τέτοιο από τον Κανονισμό της του 1877, όπου στο Κεφάλαιο Γ' «περί σφραγίδος και βιβλίων», άρθρο 16, διαβάζουμε ότι η Μονή «έχει βιβλίον, τὸ Κτηματολόγιον, ἐν ᾧ εἰσὶ καταγεγραμμένα πᾶσα ἢ ἱερὰ ἀποσκευὴ καὶ κτηματικὴ περιουσία...»². Αυτό επιβεβαιώνεται και από το εισαγωγικό σημείωμα του Εμμ. Καρπαθίου στη «Δωδεκανησιακὴ Αὐγή» του 1926, όπου καταχωρώντας κατάλογο των κτημάτων της Μονής των ετών 1836 και 1864 εφιστούσε την προσοχή του Νισυριακού Συλλόγου «Γνωμαγόρας» (Αθηνών) «... νὰ ἀφιερῶσιν μερικὰς ὥρας νὰ ἀσχοληθῆ εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς ὑποθέσεως τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς...»³. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι ο Αρχιμ. τότε Καρπαθίου υπηρέτησε σαν Ηγούμενος τη Μονή τρία χρόνια ενωρίτερα (1923) και επομένως είχε προσωπική γνώση των πραγμάτων. Την ανυπαρξία Κτηματολογίου της Μονής διαπιστώνει και άλλος μελετητής, ο Θεολόγος Σταύ-

1. Νικίτα Οδ. Σακελλαρίδη, «Παναγία Σπηλιανή», «Νισυριακά», τ. ΣΤ' 1978, σ. 126 επ.

2. Εμμ. Καρπαθίου, «Κανονισμός τῆς Ἱ. Μονῆς Σπηλιανῆς Κοιμήσεως», (Ιούλιος 1877) «Ὁρθόδοξος Διδαχή», ἔτος Γ' 1917, σ. 8-9, 20-21 και 32.

3. Εμμ. Καρπαθίου, «Ἐπὶ τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῆς ἱεράς Μονῆς Σπηλιανῆς», «Δωδεκανησιακὴ Αὐγή» φ. 126-127, ἔτος 1926.

ρος Κέντρης, ο οποίος προτείνει τη δημιουργία του, θεωρώντας ένα τέτοιο βιβλίο σπουδαίο και απαραίτητο¹.

Έτσι αντί επίσημου Κτηματολογίου της Μονής, έχουμε διάφορες καταγραφές - καταλόγους, που συντάχθηκαν κατά καιρούς με εντολή κυρίως των Μητροπολιτών που ασκούσαν την εποπτεία επί της Μονής, με εξαίρεση ίσως την «*καταγραφή της Παναγίας των πραγμάτων*» της 26 Σεπτεμβρίου του 1836, που καταχωρείται στο βιβλίο Κτηματολογίου του 1828 και περιλαμβάνει, όπως φαίνεται και στο δημοσιευόμενο στο οικείο Παράρτημα, κείμενο, 59 χωράφια ή άλλους γεωργικούς χώρους (αλωνότοπους, στέρνες κ.τ.λ.) και μοναστήρια με μνεία και των δωρητών σε ορισμένες περιπτώσεις, χωρίς όμως αναγραφή της έκτασης του κάθε κτήματος. Υπολογίζεται ότι θα πρέπει η καταγραφή αυτή ν' αντιπροσωπεύει 400 καφίζια περίπου. Μια άλλη καταγραφή της 19 Αυγούστου του 1836 «*κατ' έμπνευσιν τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Καλλινίκου*», σχεδόν επαναλαμβάνει την προηγούμενη, την οποία στη συνέχεια συμπληρώνει με πρόσθετη, υπό χρονολογία 2 Ιουλίου 1864 «*τῆ ἐπιστάσι τοῦ Ἐπισκόπου Μυρρών Ἀγαπίου*». Πρόκειται για τις καταγραφές - καταλόγους, που δημοσίευσε ο Εμμ. Καρπαθίου. *Καταλόγους κτημάτων* με χρονολογίες 1929 - 1934, 1936 και 1948, βρίσκει κανείς καταχωρημένους και στο βιβλίο «*ενοικιάσεων και συμβολαίων της Ιεράς Μονής*», τους οποίους δημοσιεύει ο Σταύρος Κέντρης². Σ' όλους αυτούς τους καταλόγους υπάρχουν επαναλήψεις, προσθήκες, συμπληρώσεις και πωλήσεις κτημάτων, ώστε να μην μπορεί κανείς να συντάξει «εκ των ένδον» ένα κτηματολογικό βιβλίο, αλλά μόνο με μια γενική απογραφή και εξακρίβωση «επί τόπου».

Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία στην κτηματική περιουσία της Μονής είναι η δυνατότητα χρησιμοποίησης των ακινήτων για *κοινωνικές και πολιτιστικές λειτουργίες* των κατοίκων της Κοινότητας. Καθώς η διαχείριση γίνεται από την Επιτροπή της Μονής, που συγκροτείται από μέλη της τοπικής κοινότητας, η διάθεση κτημάτων δεν παρουσιάζει προβλήματα. Πολλά κοινωφελή καταστήματα στο νησί (σχολεία, οικοτροφείο, ιατρείο, γήπεδο, μουσείο κ.τ.λ.) έχουν δημιουργηθεί σε κτήματα ή κτίρια που παραχωρήθηκαν από τη Μονή. Από την άποψη αυτή η κτηματική περιουσία της Μονής παίζει ένα σημαντικό ρόλο προς δύο κατευθύνσεις: πρώτο προς την κατεύθυνση της συγκέντρωσης διάσπαρτων μικροϊδιοκτησιών σε υπολογίσιμο οικονομικά κλήρο, και δεύτερο προς την κατεύθυνση της δημιουργίας των απαραίτητων πόρων για την ικανοποίηση των κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών των κατοίκων του νησιού.

1. Σταύρου Κέντρης, «Τα Μετέωρα της Δωδεκανήσου (Παναγία Σπηλιανή)», Αθήνα 1970, σ. 67.

2. Σταύρου Κέντρης, ό.π., σ. 64 - 67.

8. ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Τα Κτηματολόγια της Νισύρου, καθώς μάλιστα αναφέρονται στο μακρινό παρελθόν (1785 - 1923), δεν λειτουργούν μόνο σαν κατάστιχα καταγραφής της γεωργικής γής, αλλά και σαν *πηγές πληροφοριών* για πληθυσμιακές, κοινωνικές και πολιτιστικές αναζητήσεις. Το έχουμε τονίσει και προεισαγωγικά, ότι δεν είναι στις προθέσεις μας να επεκτείνουμε τη μελέτη μας σε κοινωνικούς γενικότερα χώρους. Όμως το κτηματολογικό υλικό είναι τόσο «προκλητικό», που δεν μπορούμε ν' αποφύγουμε τον πειρασμό για να σκιαγραφήσουμε κάποιες κοινωνικές και πολιτιστικές λειτουργίες του πληθυσμού του νησιού, όπως εκφράζονται από τις *ονοματολογικές πληροφορίες* που μας δίνουν τα Κτηματολόγια. Οι λειτουργίες που εντοπίσαμε για σκιαγράφιση αναφέρονται στις κοινωνικές ομάδες, που διαμορφώνει το σόι, στην ονοματοδοτική συμπεριφορά του πληθυσμού και στα τοπωνύμια του νησιού. Οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνονται στους κτηματολογικούς καταλόγους των ετών 1828, 1895 και 1923, τους οποίους δημοσιεύουμε στο Παράρτημα του κεφαλαίου αυτού κατ' αλφαβητική σειρά για να διευκολύνουν την έρευνα και ταυτόχρονα να χρησιμοποιηθούν σαν «ευρετήρια ιδιοκτητών».

8.1. Οι κοινωνικές ομάδες

Οι κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες με κριτήριο την οικογενειακή προέλευση (σόι) εμφανίζονται στον παρακάτω δημοσιευόμενο πίνακα, όπου έχουν συμπεριληφθεί με βάση τον αριθμό των ιδιοκτητών - οικογενειών που είχαν το ίδιο επώνυμο, οι 15 πρώτες οικογένειες κατά τα αντίστοιχα χρόνια της καταγραφής (1828, 1895 και 1923).

Εξετάζοντας τα στοιχεία του πίνακα διαπιστώνουμε ότι μεταξύ των ετών 1828 - 1923 οι *κυρίαρχες οικογένειες* ήταν 32, από τις οποίες μόνο 3 δεν εμφανίζονται το 1923, οι Καλερέ, Μπέι και Καλέργη. Με βάση τα σύνολα και των τριών καταγραφών που εδώ χρησιμοποιούνται σαν «δείκτες»,¹ η πολυπληθέστερη οικογένεια είναι οι Καμπανή (25) και ακολου-

1. Σπάνια η ίδια οικογένεια, το ίδιο δηλαδή νοικοκυριό, υπάρχει στην επόμενη

θούν οι Μουλού (21), Φασουλαρή (20), Σακελλαρίδη (19), Οικονόμου (19), Φιλίππου (18), Σακλαρή (18), Φραζή (18), Κατσιματίδη (16) κ.ά. Από πλευράς ιδιοκτησίας, η κατάταξη των οικογενειών διαφοροποιείται. Οι πρώτες οικογένειες κατά σειρά είναι οι Φασουλαρή (203 καφίζια), Μουλού (173), Τραμπούλη (159), που εμφανίζεται από το 1785, Πασχαλάκη (156), Πλήθου (136), Κατσιματίδη (135), Παπαεμμανουήλ (128), Φωτιάδη (128) κ.ά., ενώ από τις «πτωχότερες» εμφανίζονται οι Φραζή (42), Καμπανή (69), Κουλάκη (67), Οικονόμου (67), Πατρική (38) κ.ά. Δεν είναι άσχετο και το γεγονός ότι οι οικογένειες με το μικρό γεωργικό κλήρο είχαν και παράλληλες ενασχολήσεις στην αλιεία και τις μεταφορές (τρατάρηδες, φορτοεκφορτωτές, ναυτικοί κ.τ.λ.), για να συμπληρώνουν το εισόδημά τους. Άλλη διαπίστωση είναι ότι οι κυρίαρχες οικογένειες διαφοροποιούνταν κατά καιρούς. Έτσι το 1828 ήταν οι Καλερέ, Φιλίππου, Καραγιάννη και Σακλαρή, το 1895 οι Μουλού, Κατσιματίδη, Κουλάκη, Οικονόμου, Καμπανή Φιλίππου και Φασουλαρή, και το 1923 οι Καμπανή, Φραζή, Σακελλαρίδη, Πατρική και Φασουλαρή.

Από το 1923 και μετά, η φυγή του πληθυσμού αλλοίωσε τη σύνθεση των κοινωνικών ομάδων, σε βαθμό που σήμερα από τις 32 κυρίαρχες οικογένειες, να ζούν στο νησί μόλις 10 (Σακλαρίδη, Μουλού, Κατσιματίδη, Κουλάκη, Καμπανή, Χαρτούλη, Χριστοφόρου, Φραζή, Σταυριανού, Μούρα). Τις άλλες συναντάμε στις πολυάριθμες παροικίες των Νισυρίων της διασποράς και κυρίως της Αθήνας και της Αμερικής.

8.2. Η ονοματοδοτική συμπεριφορά

Η ονοματοδοτική συμπεριφορά αποτελεί μια άμεση έκφραση των νοοτροπιών που χαρακτηρίζει τις διάφορες κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού¹ και των τοπικών συνθηκών, που στην περίπτωση της Νισύρου παίζουν σημαντικό ρόλο, αφού κατά τοπικό έθιμο τα ονόματα περνάνε «υποχρεωτικά» από τους ανιόντες στους κατιόντες. Έτσι διαιωνίζεται η δομή του «ονοματολογίου», με κάποια συγκεκριμένα ονόματα, που κατέχουν κυρίαρχη θέση στο τοπικό ρεπερτόριο των ονομάτων. Το ρεπερτόριο αυτό διευρύνεται όσο αυξάνεται και ο αριθμός των κτηματιών - οικογενειών, όχι όμως αναλογικά, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα :

καταγραφή, επειδή τα χρόνια που μεσολαβούν από τη μια στην άλλη είναι πολλά και μεταβιβάζονται τα κτήματα στα νέα νοικοκυριά.

1. Μ α τ ο ύ λ α Τ ο μ α ρ ᾶ - Σ ι δ έ ρ η, «Ονοματοδοτικές συμπεριφορές στη Λευιάδα τον 19ο αιώνα». «Τα Ιστορικά», τ. 2/1984, σ. 306.

1. ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ (ΣΟΙ-) ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ ΝΗΣΥΡΟΥ 1828, 1895 ΚΑΙ 1923

Οικογένεια (σόι)	1828		1895		1923		Σύνολο-Δείκτες		
	Αριθμός	Έκταση	Αριθμός	Έκταση	Αριθμός	Έκταση			
1. Καλερέ (τέ)	6	449	—	—	—	—	6	449	75
2. Φιλίππου(η)	5	639	7	708	(6)	(334)	18	1.681	93
3. Καραγιάννη	5	612	(3)	(374)	(4)	(263)	12	1.249	104
4. Σακλαρή(άκη)	5	226	5	361	8	581	18	1.168	65
5. Μουλού	4	1.422	10	1.537	7	678	21	3.637	173
6. Σακελλάρη (ρίου, λίτου, ρίδη)	4	663	5	702	10	995	19	2.360	124
7. Τραμπούλη	4	999	(4)	(336)	(3)	(414)	11	1.749	159
8. Σκανδάλιου	4	539	(2)	(34)	(3)	(350)	9	923	102
9. Μπαγιάτη	4	411	(1)	(153)	(2)	(124)	7	688	98
10. Μαντού	4	342	(1)	(383)	(3)	(123)	8	848	106
11. Καλέργη	4	322	(1)	(19)	—	—	5	341	68
12. Μπέι	4	159	—	—	—	—	4	159	40
13. Φασουλαρή (ίδη)	4	1.108	7	1.897	9	1.067	20	4.071	203
14. Φώτη(άδη)	4	558	(3)	(450)	(3)	(270)	10	1.278	128
15. Πασχαλάκη(ίδη)	3	802	(1)	(62)	(2)	(73)	6	937	156
16. Κατσιματίδη	—	—	9	1.052	7	1.121	16	2.173	135
17. Κουλάκη	(1)	(114)	9	542	(3)	(216)	13	872	67
18. Οικονόμου	(3)	(180)	9	463	7	634	19	1.277	67
19. Καμπανή	(2)	(170)	8	730	15	814	25	1.714	69
20. Παπαεμμανουήλ	(2)	(413)	5	484	(3)	(388)	10	1.285	128
21. Γεωργάκη	(1)	(51)	5	399	8	392	14	842	60
22. Χαρτοφύλη	(1)	(203)	5	370	(6)	(224)	12	797	66
23. Γεωργίου	—	—	5	332	(1)	(30)	6	362	60
24. Χριστοφόρου	(1)	(58)	5	262	(3)	(135)	9	455	51
25. Ορφανού	(2)	(215)	5	242	(3)	(270)	10	727	73

26. Φραζή	(2)	(204)	(3)	(118)	13	441	18	763	42
27. Πατρική	—	—	(3)	(118)	10	396	13	514	39
28. Σταυριανού	(1)	(230)	(4)	(283)	7	756	12	1.269	106
29. Πουρή(άκη)	—	—	(2)	(184)	7	427	9	611	68
30. Ρουσέττου	(2)	(304)	(4)	(213)	7	204	13	721	55
31. Πλήθου	(1)	(143)	(3)	(493)	6	728	10	1.364	136
32. Μούρα	—	—	(2)	(183)	6	670	8	853	107
Σύνολα	83	11.536	136	13.484	172	13.118	391	38.138	97

— Οι παρενθέσεις υποδηλώνουν ότι το αναφερόμενο οικογενειακό επώνυμο στην αντίστοιχη χρονιά δεν συμπεριλαμβάνεται στα 15 κυρίαρχα.

— Οι πύλες υποδηλώνουν ότι το αναφερόμενο επώνυμο δεν απαντάται καθόλου στην αντίστοιχη χρονιά.

— Η έκταση εκφράζεται σε καρίζια

2. ΡΕΠΕΡΤΟΡΙΟ ΑΝΔΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Έτος	Άνδρες		Κτηματίες Ονόματα	Γυναίκες		Κτηματίες Ονόματα
	Κτηματίες	Ονόματα		Κτηματίες	Ονόματα	
1828	217	51	4,25	65	13	5,00
1895	403	55	7,32	94	21	4,47
1923	448	60	11,13	156	25	6,24

Ο διπλασιασμός του αριθμού των κτηματιών μεταξύ 1828 και 1923 αύξησε μόλις κατά 18% το ρεπερτόριο των ανδρικών ονομάτων και κατά 20% των γυναικείων. Πρέπει να σημειώσουμε ότι το ρεπερτόριο των ανδρικών ονομάτων αναπτύσσεται στο σύνολο σχεδόν του ανδρικού φύλου, ενώ του γυναικείου είναι περιορισμένο, γιατί κατά κανόνα κτηματικές μερίδες διατηρούσαν μόνο οι χήρες και οι ανύπαντρες ορφανές κόρες.

3. ΚΥΡΙΑΡΧΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΝΔΡΩΝ, 1828, 1895 ΚΑΙ 1923

Όνομα	1828		1895		1923		Σύνολα-Δείκτες	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
1. Ιωάννης	22	10,14	58	14,39	56	12,50	136	12,7
2. Νικόλαος	20	9,22	65	16,13	66	14,73	151	14,2
3. Γεώργιος	18	8,29	56	13,90	65	14,51	139	13,0
4. ΔιακοΓιάννης	17	7,83	—	—	—	—	17	1,6
5. ΔιακοΓεώργης	16	7,37	—	—	—	—	16	1,5
6. ΔιακοΝικόλας	13	5,99	—	—	—	—	13	1,2
7. Κωνσταντής	11	5,07	38	9,43	49	10,94	98	9,2
8. Μανόλης	8	3,69	30	7,44	28	6,25	66	6,2
9. Μιχάλης	8	3,69	26	6,45	29	6,47	63	5,9
10. Αντώνιος	7	3,23	16	3,97	17	3,79	40	3,7
11. Δημήτρης	(6)	(2,76)	15	3,72	20	4,46	41	3,8
12. Νικήτας	(2)	(0,92)	9	2,23	(3)	(0,67)	14	1,3
13. Ανδρέας	—	—	7	1,74	(3)	(0,67)	10	0,9
14. Παναγιώτης	(1)	(0,46)	(4)	(0,99)	11	2,46	16	1,5
15. Ιάκωβος	(1)	(0,46)	(5)	(1,24)	9	2,01	15	1,4
Σύνολο άλλων(α) ονομάτων	67	30,88	74	17,87	92	20,54	233	21,9
Σύνολα	217	100,00	403	100,00	448	100,00	1.068	100,00

— Οι παρενθέσεις υποδηλώνουν ότι το αναφερόμενο όνομα στην αντίστοιχη χρονιά δεν συμπεριλαμβάνεται στα 10 κυρίαρχα.

— Οι παύλες υποδηλώνουν ότι το αναφερόμενο όνομα δεν απαντάται καθόλου στην αντίστοιχη χρονιά.

— (α) 1828 : 37, 1895 : 43, 1923 : 48.

Γι' αυτό και οι γυναίκες - κτηματίες είναι το 1/3 των ανδρών. Αυτή η εξελικτική πορεία επιβεβαιώνεται και από τα ποσοστά αύξησης στις σχέσεις κτηματίες / ονόματα με τη μικρότερη αύξηση του ρεπερτορίου σε σχέση με την αύξηση των κτηματιών.

Αναφορικά με τη σύνθεση του ονοματολογικού ρεπερτορίου, η εικόνα που μας δίνουν τα κτηματολογικά βιβλία εμφανίζεται παραστατικά στους παρακάτω πίνακες, οι οποίοι περιλαμβάνουν τα 10 κυρίαρχα ονόματα των αντίστοιχων καταγραφών του 1828, 1895 και 1923, χωριστά για τους άνδρες και τις γυναίκες.

4. ΚΥΡΙΑΡΧΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ 1828, 1895 ΚΑΙ 1923

	1828		1895		1923		Σύνολο-Δείκτες	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
1. Ειρήνη	16	24,62	9	9,57	22	14,11	47	14,9
2. Άννα	15	23,08	16	17,02	30	19,23	61	19,4
3. Μαρία	9	13,85	10	10,64	30	19,23	49	15,5
4. Καλή (όπη)	8	12,30	26	27,66	33	21,15	67	21,3
5. Σοφία	4	6,15	3	3,19	6	3,85	13	4,1
6. Ευφροσύνη	4	6,15	3	3,19	—	—	7	2,2
7. Ανθούσα	2	3,08	7	7,45	7	4,49	16	5,1
8. Χρυσάφια	2	3,08	(1)	(1,06)	—	—	3	1,0
9. Ασημίνα	(1)	(1,54)	3	3,19	(1)	(0,64)	5	1,6
10. Ελένη	—	—	(1)	(1,06)	3	1,92	4	1,3
11. Αρχοντού	—	—	(2)	(2,12)	3	1,92	5	1,6
Σύνολο άλλων (α) ονομ.	4	6,15	13	13,85	21	13,46	38	12,0
Σύνολο	65	100,00	94	100,00	156	100,00	315	100,0

— Οι παρενθέσεις υποδηλώνουν ότι το αναφερόμενο όνομα στην αντίστοιχη χρονιά δεν συμπεριλαμβάνεται στα 10 κυρίαρχα.

— Οι παύλες υποδηλώνουν ότι το αναφερόμενο όνομα δεν απαντάται καθόλου στην αντίστοιχη χρονιά.

— (α) 1828 : 4, 1895 : 10 και 1923 : 16.

Από τα ανδρικά ονόματα κυριαρχούν ο Ιωάννης, ο Νικόλαος και ο Γεώργιος, που συγκεντρώνουν πάνω από το 40% των ονομάτων με φθίνουσα ποσοστιαία συμμετοχή, σαν συνέπεια διεύρυνσης του ρεπερτορίου. Έτσι τα τρία αυτά ονόματα συγκέντρωναν το 1828 το 48,84%, το 1845 το 44,42%, και το 1923 το 41,74%. Πρέπει να σημειώσουμε ότι τα ονόματα ΔιακοΓιάννης, ΔιακοΓεώργης και ΔιακοΝικόλας, απέβαλαν το πρόθεμα «Διάκο», που ήταν διακριτικό μαζί με το «Αναγνώστης» κάποιου επιπέδου μόρφωσης,

και διατήρησαν το κύριο μέρος του ονόματος. Τα επόμενα κυρίαρχα ονόματα είναι του Κωνσταντή, Μανόλη, Μιχάλη, Αντώνη και Δημήτρη. Από το 1895, που διευρύνεται το ρεπερτόριο των ονομάτων, εμφανίζονται και άλλα χριστιανικά ονόματα (Βασίλειος, Σταμάτιος, Παντελής, Παύλος, Φίλιππος, Χρίστος, Χαράλαμπος, Απόστολος, Ηλίας, Αναστάσιος, Γρηγόριος, Προκόπιος κ.ά.), καθώς και αρχαιογενή (Οδυσσεύς, Μενέλαος, Δημόκριτος, Αλέξανδρος, Αριστείδης, Αλκιβιάδης, Θρασύβουλος, Θεμιστοκλής, Λεωνίδας, Ιπποκράτης, Αριστομένης, Δημοσθένης κ.ά.). Επίσης πρέπει να σημειώσουμε ότι την περίοδο αυτή συναντάμε και ορισμένα ονόματα με τοπική προέλευση, όπως το Ανθουλής, Φραντζής, Κονταρής, Βαϊττης και Παρθένης.

Από τα γυναικεία ονόματα, κυριαρχούν 4 : της Ειρήνης, Άννας, Μαρίας και Καλής (Καλλιόπης), που συγκεντρώνουν πάνω από το 70%. Ακολουθούν η Σοφία, Ευφροσύνη, Ανθούσα κ.ά. Άλλα γυναικεία ονόματα πέρα από τα 10 κυρίαρχα κάθε εποχής (καταγραφής) είναι το Χρυσάφια, Ασημίνα, Αρχοντού, Λαμπρινή, Ευδοκία, Δέσποινα κ.ά. Σημειώνουμε και μερικά αρχαιογενή, που εμφανίζονται κυρίως το 1923, όπως το Ευγενεία, Αρτεμισία, Ευτυχία, Ασπασία, Διονυσία, Πολυξένη, Ουρανία, Κλεοπάτρα, Χαρίκλεια, Αφροδίτη κ.ά. Τέλος πρέπει να σημειώσουμε και ορισμένα ονόματα με τοπική προέλευση, όπως, το Καλή, Ανθούσα, Ασημίνα, Ξενίκη, Αρχοντού, Μορφινή, Μοσχού, Ζωπερή και Φλουρού.

8.3. Τα τοπωνύμια

Τα κτηματολογικά βιβλία της Νισύρου αποτελούν σημαντική πηγή για τη μελέτη των τοπωνυμίων του νησιού και τη σύνταξη του «τοπωνυμίου της Νισύρου». Γιατί πρέπει να σημειώσουμε ότι παρά το γεγονός ότι πάνω σ' αυτό το θέμα έχουν γραφτεί σοβαρές μονογραφίες και έχει καταγραφεί αξιόλογο τοπωνυμικό υλικό¹, ωστόσο δεν έχει ακόμα συνταχθεί ένα συνολικό ολοκληρωμένο έργο. Οι κατάλογοι των επί μέρους τοποθεσιών των κτημάτων, που μπορούν να συνταχθούν από τα κτηματολογικά βιβλία, θα είναι πολύτιμοι, τόσο για τον έλεγχο των κατά καιρούς άλλων καταγραφών, όσο κυρίως και για τη μελέτη των παραλλαγών, που παρου-

1. Βλ. Λάζαρου Κοντοβερού, «Νισύρου Ιστορικά», Μασσαχουσέτη 1967, Γεωργίου Καζαβή, «Νισύρου Λαογραφικά», Νέα Υόρκη 1940, Λάζαρου Κοντοβερού, «Ονόματα τοπειών και περιφερειών των τριών περιοχών της νήσου Νισύρου», «Νισυριακά», τ. Α' 1963, Σταύρου Μάνεση «Παρατηρήσεις στο τοπωνυμικό Νισύρου», «Νισυριακά», τ. Β/1965, Χ.Ι. Παπαχριστοδούλου, «Τοπωνυμικό Νισύρου», «Νισυριακά», τ. Γ/1969 Α. Καραναστάση, «Χειρόγραφα Ιστορικού Λεξικού».

σιάζουν ορισμένες τοποθεσίες - τοπωνύμια στην πορεία του χρόνου από το 1785 μέχρι το 1923, που ανάγονται τα βιβλία. Η καταλογράφηση αυτή με τις πληροφορίες των αγροτοτεμαχίων και της έκτασης των χωραφιών θα μας δώσει και τις επί μέρους εκτάσεις κάθε περιοχής, στοιχεία, επίσης σημαντικά για τους μελετητές του νησιού.

9. ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

1. Αλφαιβητικός κατάλογος Ιδιοκτητών γεωργικού κλήρου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου βάσει Κτηματολογίου του 1828.

Αριθμός κτημάτων ¹	Όνοματεπώνυμο	Αγροτε- μάχια	Έκταση ²
A			
161.	Αγαθοπολίτης Μιχαλάκης	6	19
102.	Αγγελίνης Μαστρογιάννης	4	11
80.	Αζόμωτος Διακο Μανόλης	42	194
56.	Αικατερίνας Αντώνιος	5	13
251.	Αινίτης Νικολάκης	2	4
209.	Αλαμάγκος Αντώνιος	38	280
53.	Αλαμάγκος Γεώργιος	10	36
99.	Ανδριανός Δημήτριος	17	60
182.	Άννας (του) Κωνσταντή ΔιακοΜιχάλης	50	415
177.	Άννας (του) Κωνσταντή Μαρία	28	102
178.	Άννας (του) Κωνσταντή Μαρία	9	42
18.	Αντωνά Ιωάννης	38	234
149.	Αντωνάς Μανόλης	7	84
100.	Αντωνίου (υιός) ΔιακοΙωάννης	10	56
239.	Αρμηράντης Νικόλαος	6	15
221.	Αρχοντούς (της) Μαρία	23	137
233.	Αταλιότις Ζαχαρίας	44	25
B			
107.	Βαμβακερός Γεώργιος	30	214
146.	Βαμβακερός ΔιακοΠαναγιώτης	64	391
136.	Βαμβακερός Νικόλαος	17	102
26.	Βασίλη Ειρήνη	3	3
138.	Βεζύρογλου Νικήτας	17	107
206.	Βογιαζής Γεώργιος	8	33
47.	Βροντάλαος ΔιακοΓεώργιος	28	146
95.	Βροντάλαος Κωνσταντής	17	42
192.	Βυζύρογλου ΔιακοΝικόλαος	59	289

1. Σελίδες - μερίδες κτηματολογικού βιβλίου 1828.

2. Σε καφίζια.

Γ

14.	Γαΐτανενας Ειρήνη	15	39
70.	Γαλιοντζής Γεώργιος	—	—
85.	Γαλιοντζής ΔιακοΑντώνιος	55	259
16.	Γαλιοντζής ΔιακοΓεώργιος	49	306
180.	Γαλουζή Άννα	4	16
27/28.	Γαλουζής ΔιακοΑντώνης	30	126
131.	Γερασίμω ΠαπαΙωάννης	48	249
181.	Γεωργάκη (υιός) ΔιακοΝικόλας	34	107
195.	Γερασίμω ΚαραΜιχάλης	29	209
181/182.	Γεωργάκη ΔιακοΝικόλα	17	51
173.	Γιαλούρης ΠαπαΙωάννης	29	134
243.	Γιάννη (του) Άννα	9	25
79.	Γιαννιού Παπα Μιχάλης	22	89
169.	Γρηγορίου ΔιακοΝικόλας	48	285
169/170.	Γρηγορίου Διακονικόλας	11	51
20.	Γρηπάρης Γεώργιος	5	13

Δ

229.	Δημητρίου Πασχαλής	17	209
215.	ΔιακοΒασίλης	25	157
28.	ΔιακοΓεωργίου Ζαχαρίας	11	30
55.	ΔιακοΓιάκουμω ΔιακοΙωάννης	37	276
87.	ΔιακοΔημήτρη (του) Βασίλης	29	248
217.	ΔιακοΙωάννης υιός	50	277
114.	ΔιακοΚονταρής	48	398
257.	ΔιακοΝικήτα (του) Νικόλαος	16	72
274.	ΔιακοΝικολός	7	29
231.	ΔιακοΝικολού (του) Ιωάννης	23	169
150.	ΔιακοΠαναγιώτη Κωνσταντής	10	55
153.	ΔιακοΠαναγιώτης Μιχάλης	10	54

Ε

171.	Εκκλησιάρχου (του) Ειρήνη	14	49
202.	Εκκλησιάρχου ΔιακοΝικόλαος	26	210
94.	Εκκλησιάρχου Παναγιώτης	33	116

Z

134.	Ζαγκούλης ΔιακοΔημήτρης	7	77
45.	Ζαμπέτης ΔιακοΝικόλαος	11	34
35.	Ζαμπέτης Ιωάννης	20	157

Θ

199.	Θερεούλλη (του) Άννα	1	5
278.	Θερεούλλης Ιωάννης	9	21
184.	Θερεούλλη Νικόλαος	11	54

I

96.	Ιγνατίου Γεώργιος	5	30
188.	Ιγνατίου ΔιακοΜιχάλης	26	244
93/94.	Ιωάννου του Γεώργη Νικόλαος	24	82

K

60.	Καβαντζάρη Κωνσταντής	36	203
211.	Καβαλιότης ΠαπαΚωνσταντής	14	67
275.	Καλαρέ (του) Μαρία	24	175
206.	Καλέργη (του) Μαρία	23	118
82.	Καλέργης Ιωάννης	24	118
111/112.	Καλέργης Μανουήλ	4	18
254.	Καλέργης Μαστρογεώργιος	19	68
187.	Καλερές Γεώργιος	26	118
244.	Καλετέ (του) Σοφία	12	44
106.	Καλετές Αντώνιος	9	26
275.	Καλλερές Γεώργιος	15	85
191.	Καλόκαρδου (του) Ευφροσύνη	—	—
264.	Καλόκαρδου Νικήτας	—	—
267.	Καλόκαρδου Μιχάλης	2	6
276.	Κατελάνος Μιχάλης	24	214
33.	Κατελάνου Αντωνίου Δημήτριος	36	139
249.	Κατελάνου Κωνσταντής	10	75
137.	Καμπανής Γεώργιος	30	155
72.	Καμπανή (του) Άννα	3	15
186.	Καπήτη (του) Σοφία	—	—
19.	Καπήτης Νικόλαος	19	182
194.	Καπόνης Ιωάννης	43	393

194/195.	Καπόνης Ιωάννης	7	44
133.	ΚαραΑντωνίου (του) Ειρήνη	4	18
38.	Καραβάκης ΔιακοΙωάννης	37	331
265.	Καραγιάννη (του) Άννα	1	3
225.	Καραγιάννη (του) Ειρήνη	16	77
214.	Καραγιάννης ΔιακοΝικόλας	11	46
205.	ΚαραΙωάννου Ανθουλής	14	100
165.	ΚαραΙωάννου Ιωάννης	42	386
253.	ΚαραΚωνσταντή (του) Άννα	12	44
92.	ΚαραΚωνσταντή Μαρία	6	29
255.	ΚαραΚωνσταντής Μανόλης	9	49
81.	Καρμήρης ΠαπαΙωάννης	9	56
240.	Καρούτζου (του) Άννα	4	22
88.	Καρούτζου (του) Ειρήνη	—	—
147.	Καρπαθάκη Γεώργιος	13	69
49.	Καρπαθάκης Αντώνιος	22	107
65.	Καρπαθάκης Νικόλαος	14	48
258.	Κατσιματίδης ΔιακοΓεώργιος	15	72
22.	Κελερέ Ειρήνη	1	1
9.	Κέντρης ΠαπαΙωάννης	34	287
109.	Κεφαλιανός Παντελής	17	76
156.	Κλιάς Ιωάννης	14	69
66.	Κλιάς Κωνσταντής	26	102
189.	Κοκκινάκης ΔιακοΜανόλης	26	276
175.	Κόκκινος ΔιακοΜιχάλης	2	16
142/143.	Κόκκινου Άννα	9	41
198.	Κονομάκης Αντώνης	7	22
114/115.	Κονταρή Χαζή	9	49
176.	Κορδιστού (του) Ανθούσα	5	22
43.	Κορδιστού Διαμαντής	15	78
108.	Κοτζοδόντης ΔιακοΙωάννης	16	94
113.	Κονλάκη (υιός) ΔιακοΙωάννης	19	248
12.	Κονλάκης ΔιακοΚωνσταντής	27	114
21.	Κουμπής Γεώργιος	13	51
237.	Κουτζού (του) Ειρήνη	—	—
126.	Κουτζού (του) Μαρία	21	147
84.	Κύπριος Σάββας	3	9
224.	Κυπριώτη Ειρήνη	4	9
141/142.	Κώστα ΔιακοΓεωργίου Δημήτρης και Ιωάννης	5	14
51.	Κώστα (του) Νικόλαος	10	39

242.	Κώστας ΔικαιοΓεώργιος	33	258
184.	Κωτάκη (του) Μαρία	—	—
77.	Κώτης Βασιλάκης	27	9
241.	Κώτης ΔιακοΔημήτρης	—	—
39.	Κώτης ΔιακοΙωάννης	28	270

Λ

36.	Λαδερου Διακόνισσα	3	17
78.	Λαδερου Νικόλαος	39	274
154.	Λεβιδήμου Ειρήνη	—	—
218.	Λεβίτζη Αντώνιος	—	—
123.	Λεβίτζης Νικόλαος	4	48
17.	Λεμονή Μιχάλη Παπάζογλου (του) Καλή	18	127
54.	Λεμονιάς Περικλής	10	32
273.	Λεντή (του) Καλή	3	7
75.	Λιβαδιάς (της) Άννα	4	16
269.	Λογοθέτης ΧατζηΜιχαήλ	8	24
159.	Λοτρόντενα (;) Καλή	—	—

Μ

256.	Μακρή (του) Μαρία	12	52
142.	Μακρής Δημήτριος	32	181
266.	Μανόλακα (του) Δημήτριος	5	20
288.	Μανόλακα υιός (του) ΔιακοΓεώργιος	30	308
115.	Μανόλακα ΠαπαΑποστόλης	37	263
120.	Μανζούνη ΔιακοΓεωργίου Διακομιχάλης	21	107
89.	Μαντζούνη ΔιακοΓεωργίου (του) Καλή	5	15
157.	Ματζούκη ΔιακοΓεωργίου Κωνσταντής	36	126
151.	Μαντου (του) Ευδοκία	12	145
127.	Μαντους Δημήτριος	19	70
128.	Μαντους (της) Ευφροσύνης	2	10
235.	Μαντους (της) Ιωάννης	22	117
124.	Μαούλης Ιωάννης	38	368
58.	Μαραμπούτης ΔιακοΝικόλαος	26	133
249.	Μαραμπούτη (του) Ειρήνη	11	69
250.	Μαραμπούτη (του) Καλή	12	37
207.	Μαρίνος Γεώργιος	35	229
101.	Μαυρίτζα Ανθούλα	8	46

212.	Μαυρουδή Ζαχαρίας	10	22
139.	Μαυρουδή Μαρία	—	—
238.	Μαυρουδή ΧατζηΑντώνιος	6	16
248.	Μαυρουδής Μιχάλης	15	81
2.	Μεξές Μιχάλης	61	387
234.	Μελίνη (του) Μαρία	3	7
42.	Μεταξωτός ΧατζηΙωάννης	13	18
32.	Μισηριώτου Ιωάννης	9	35
57.	Μιχάλη (του) Γεώργιος	35	188
64.	Μιχαλιός Σταματινή	8	50
167.	Μιχαλιούδενας Ρουσέτος	11	48
111.	Μουλός ΔιακοΙωάννης	45	418
201.	Μουλός ΔιακοΝικόλαος γαμπρός του Τραμπούλη	36	369
1.	Μουλός ΔιακοΝικόλαος	54	587
152.	Μουλόν (του) Καλή	2	48
243.	Μουστάκας Γεώργιος	19	71
150.	Μουστάκας (της) Ιωάννης	11	61
164.	Μπαγιάτη Μιχάλης	26	204
122.	Μπαγιάτης Γεώργιος	22	107
145.	Μπαγιάτης Νικόλαος	9	39
67.	Μπεϊ (του) Γεώργιος	18	91
245.	Μπεϊ (του) ΔιακοΜανόλης	8	37
204.	Μπεϊ (του) Παναγιώτης	5	12
24.	Μπεϊς ΔιακοΙωάννης	7	19
153.	Μπεϊς ΔιακοΠαναγιώτης	12	52
68.	Μπεντουβής ΔιακοΓεώργιος	12	44
50.	Μπληζήνης Αντώνιος	21	87
246.	Μπογιαντζής Αντώνιος	18	61
277.	Μπουράκη (του) ΔιακοΜαρία	15	36

N

200.	Νικολάκη ΔιακοΜιχάλης	7	59
179.	Ντελή Γεωργίου Ευφροσύνη	16	78
252.	Ντεμηρτζής κρης Μαστρογεώργης	4	14

O

149.	Οικονόμος ΠαπαΔημήτριος	8	45
74.	Οικονόμου (του) Μαρία	2	6

59.	Οικονόμου ΠαπαΜανόλης	33	149
219.	Ορφανού Ιωάννης	38	201
107/108.	Ορφανού Νικόλαος	5	14

Π

15.	ΠαπαΑντωνίου ΠαπαΓεώργιος	48	241
140.	ΠαπαΒασίλειος	9	31
103.	ΠαπαΓερασίμου 'Αννα	—	—
71.	ΠαπαΓερασίμου Νικολέτος	34	310
270.	ΠαπαΓεωργάκη (υιός) ΔιακοΝικόλαος	24	290
262.	ΠαπαΓεωργάκη ΠαπαΙωάννης	28	205
48.	ΠαπαΓεωργάκης	3	7
210.	ΠαπαΜανόλη ΔιακοΓεωργαλής	35	283
223.	ΠαπαΓεωργίου (του) Χρυσσαφίνα	8	40
144.	ΠαπαΓιάκουμου Νικόλαος	16	141
86.	ΠαπαΓιάκουμου ΔιακοΑντώνιος	17	175
158.	ΠαπαΓιάκουμου Σταμάτενα	27	205
27.	ΠαπαΓιαννάκη ΔιακοΙωάννης	40	196
7.	Παπαγρηγορίου ΠαπαΑντώνιος	18	66
105.	ΠαπαΖαμπέτη ΠαπαΧαρτοφίλης	29	279
44.	ΠαπαΖαμπέτη Σοφία	18	64
208.	ΠαπαΚαμαρινού Νικόλαος	40	356
104.	ΠαπαΚωνσταντή Ασημίνα	4	56
97.	ΠαπαΚωνσταντής ΔιακοΓεώργιος	38	339
162.	ΠαπαΜανόλη Ζαμπέτη Νικόλαος	22	120
236.	ΠαπαΜιχάλη (του) Καλή	16	71
180.	ΠαπαΜιχάλη (του) Χρυσσαφίνα	5	21
260.	ΠαπαΧαντζάκη Μανόλης	19	71
222.	ΠαπαΧαρτοφύλακας	35	131
196.	ΠαπαΧαρτοφύλη ΔιακοΓεώργιος	42	215
62.	ΠαπαΧατζάκη Ιωάννης	17	64
105/106.	ΠαπαΧατζή Γιάκουμου Μιχάλης	16	121
83.	Παρθένης ΔιακοΜανόλης	27	132
37.	Παρθένης Ιωάννης	18	78
69.	Πασχαλάκη ΔιακοΙωάννης	38	303
6.	Πασχαλάκης ΔιακοΓεώργιος	54	325
30.	Πασχαλάκης Νικόλαος	36	174
226.	Πασχαλή (του) Σοφία	4	15
220.	Πούλου Γεωργίου Λάζαρος	6	18

271.	Πούλου ΔιακοΓεώργιος	37	222
178.	Πούλου ΔιακοΙωάννης	13	69
143.	Περουλή ΠαπαΙωάννης	36	389
183.	Πετρή (του) Άννα	15	49
268.	Πετρούτζος ΔιακοΜιχάλης	51	373
269.	Πετρούτζου ΔιακοΜανόλης	6	31
170.	Πισσάρη ΔιακοΝικόλαος	21	129
31.	Πισσάρη Παναγιώτου (του) Ιωάννης	35	166
261.	Πληθήνης Νικόλαος	24	106
220.	Πλήθου ΠαπαΝικόλαος	13	143
39.	ΠολληΧρόνη Κωνσταντής	10	36
13.	Πρωτοπαπᾶς ΠαπαΓεώργιος	10	42
134.	Πυλώχτου (του) Λαμπρηγή	3	9

P

34.	Ρεΐση Γεώργη Ειρήνη	11	51
29.	Ρεΐσης Μανόλη	49	201
132.	Ρουσέτου Ιωάννης	36	194
61.	Ρουσέτου Κωνσταντής	32	110

Σ

10.	Σακέλενας ΠαπαΝικήτας	40	429
116.	Σακέλλενας Ιωάννης	28	148
213.	Σακέλλιος Παπα	13	75
3.	Σακελλάρης ΔιακοΓεώργιος	27	282
46.	Σακελλαρίου ΠαπαΙωάννης	9	39
269.	Σακιελλίου ΔιακοΙωάννης	34	267
143 144.	Σακλαράκη ΠαπαΜανόλης	6	18
184.	Σακλαρή (του) Άννα	8	28
126.	Σακλαρή Ιωάννης ΔιακοΚωνσταντής	8	51
172.	Σακλαρή (του) Παπαδιά	8	18
155.	Σακλαρής ΔιακοΚωνσταντής	29	111
52.	Σεπέτη Διακόνισσα	7	15
215.	Σεριώτης ΔιακοΝικόλαος	5	13
269.	Σκανδάλιον Γεώργιος	4	18
117.	Σκανδάλιον ΠαπαΓεώργιος	8	65
4.	Σκανδάλιον ΠαπαΓεωργίου ΔιακοΙωάννης	30	271
183.	Σκαράς Μιχάλης	11	75

119.	Σκουλής Γεώργιος	5	17
121.	Σκουλής Παπά	3	16
232.	Σμυρλίη (του) Καλή	—	—
198.	Σμυρλίη ΠαπαΜανόλα (του) Άννα	5	20
190.	Σμυρλίης ΔιακοΓεώργης	25	203
91.	Σμυρλίης Μίχαλος	13	98
63.	Σταλούδη Άννα	13	46
73.	Σταυριανός Κωνσταντής	41	230
23.	Στολίδη Ειρήνη	1	1
163.	Σερνιότης Γεώργιος	21	317
118.	Σκανδάλου ΠαπαΓεωργίου Νικόλαος	18	185

T

8.	Τουρνά Ειρήνη	2	10
227.	Τουρνά Πολυχρόνης	37	188
110.	Τραμπούλη ΠαπαΔημήτριος	40	282
259.	Τραμπούλη Χρυστόφορος	20	231
130.	Τραμπούλης ΔιακοΓεώργιος	34	436
147.	Τραμπούλης Κωνσταντής	9	50
166.	Τρούλου ΠαπαΓεωργίου Μανόλης	28	146

Φ

25.	Φασουλαρή Ειρήνη	6	19
263.	Φασουλαρή Κωνσταντής	32	301
217.	Φασουλαρή Χαζή Άννας	23	99
216.	Φασουλαρης ΠαπαΚωνσταντής	62	689
40.	Φιλιππή Γιακουμής	10	47
98/99.	Φίλιππος Μανόλης	14	35
5.	Φίλιππος Μανόλης	27	93
125.	Φιλίππου Δημήτριος	23	158
98.	Φιλίππου Ιωάννης	42	306
197.	Φίονα (του) Ειρήνη	—	—
174.	Φραντζής ΜαστροΓεώργιος	28	128
90.	Φραντζής ΜαστροΜανόλης	13	76
203/204.	Φονκάς Κωνσταντής	23	163
112.	Φυλακτού Ιωάννης	35	293
41.	Φυλακτού Σταμάτης	20	96
203.	Φώτη ΔιακοΓεώργιος	37	245

129.	Φωκά (του) Ειρήνη	—	—
218.	Φώτης ΔιακοΓεώργης	12	57
11.	Φώτη ΔιακοΜανόλη (του) κόρη Καλή	14	46
141.	Φώτης ΔιακοΙωάννης	22	210

X

135.	Χαρτοφύλης ΔιακοΝικήτας	35	203
272.	Χαστάς Γεωργίου Ιωάννης	32	913
193.	ΧατζηΒασίλη υιός ΔιακοΓιάννης	47	374
243.	ΧατζηΝικόλας	31	134
93.	ΧατζηΠαπαΓιάκουμου ΔιακοΔημήτριος	50	425
247.	ΧατζηΠαπαΓιάκουμου (του) Παπαδιά	15	135
230.	Χατζή (της νύφης) ΔιακοΙωάννης	41	205
71/72.	ΧατζηΠαπαΙωάννου Γεώργιος	16	61
229.	Χατζή (της νύφης) Πασχάλης	24	225
148.	Χριστοφόρου (του) Διάκο	17	58
160.	Χριστοφόρου Ευφροσύνη	—	—
168.	Χωριανός Μαστροκωνσταντής	10	38

Ψ

76.	Ψαροῦ ΔιακοΓεώργιος	13	68
	Σύνολα	<u>6.306</u>	<u>38.058</u>

2. Αλφαβητικός κατάλογος
 Ιδιοκτητών γεωργικού κλήρου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου
 βάσει Κτηματολογίου του 1895.

Αριθμός κτημάτων ¹	Όνοματεπώνυμο	Αγροτε- μάχια	Έκταση ²
Α			
207.	Ἀλαμάγκος Παντελλῆς	4	21
173.	Ἀλαμάγκος Π. Γεώργιος	18	215
60.	Ἀλαμάγκου Ἰωάννου Γεώργιος	5	27
214.	Ἀμερικάνος Ἰωάννης	1	14
219.	Ἀνδρεάδης Μιχαὴλ Χαζῆ ('Εμποριὸς)	1	4
24.	Ἀνδρέου Χρίστος	12	45
113.	Ἀνδρουλλάκης Ἀνδρέας	18	116
66.	Ἀνδρουλλάκη Ἐλέγκω	6	11
185.	Ἀνδριωτάκης Γ. Χριστόφορος	17	139
215.	Ἀντάπασης Μιχαὴλ	1	10
78.	Ἀντιμαχίτης Ἀντώνιος	6	11
175.	Ἀντιμαχίτης Βαῖττης	6	17
78.	Ἀντιμαχίτης Παναγιώτης	12	37
104.	Ἀντωνᾶ Ἐμμ. Ἰωάννης	26	167
80.	Ἀντωνᾶ Ν. Ἰωάννης	13	65
155.	Ἀντωνᾶς Ι. Μιχαὴλ	13	76
221.	Ἀποστολίδης Ἰωάννης ("Ἄνδρος)	5	12
187.	Ἀποστολίδης Νικόλαος	8	31
204.	Ἀσημίνης Παπα Γεωργίου Νικόλαος	6	31
34.	Ἀσφεντιανὸς Ἐμμανουὴλ	8	36
191.	Ἀγγερινὸς Ἀντώνιος	17	120
224.	Ἀγγερινοῦ Μαρία καὶ Ἄννα ἀδελφοὶ	6	25
Β			
141.	Βαγιάτης Νικήτας	31	153
46.	Βαλαλᾶς Γεώργιος	7	29
55.	Βαμβακᾶ Μαρία	12	34
16.	Βαμβακεροῦ Ἄννα	8	26
32.	Βασιλείου Καλῆ	28	136
177.	Βασιλείου Μενέλαος	2	9

1. Σελίδες - μερίδες κτηματολογικοῦ βιβλίου 1895.

2. Σε καφίζια.

63.	Βεζυρόγλου Βασίλειος παιδιά	8	42
149.	Βεζυρόγλου Ν. Νικήτας	23	91
219.	Βεκκελή Έμμ. Άνδρέας	1	16
38.	Βερδελής Μιχαήλ	6	24
30.	Βερδελής Νικόλαος	2	6
69.	Βερδελής Ν. Δημήτριος	14	54
181.	Βιολλή Ίωάν. Μιχαήλ	6	25
102.	Βιολλής Γεώργιος	11	72
112.	Βιολλής Ίωάννης	15	67
46.	Βογιαζής Α. Νικόλαος	15	57
140.	Βογιαζής Γ. Κωνσταντίνος	18	144
178.	Βογιαζής Βασ. Άντώνιος	7	24
193.	Βογιαζή Γ. Σοφία	8	26
215.	Βογιαζής Ν. Κωνσταντίνος	3	20
74.	Βουτσάς Άντώνιος	18	167
33.	Βουτσάς Γεώργιος	6	14
125.	Βουτσάς Γ. Εδάγγελος	11	46
227.	Βρονταλάλου Ν. Παντελλής	12	38
154.	Βρονταλάλου Πασχαλής	29	121
66.	Βροντάλαλου Νικόλαος παιδιά	8	15
70.	Βροῦζος Γρηγόριος	25	220
187.	Βροῦζος Γ. Άνδρῆκος	15	90
10.	Βροῦζος Μιχαήλ	27	252

Γ

200.	Γενοβέζου Ζαχαρία Καλή	6	24
125.	Γεναβέζου Καλλιόπη	10	55
182.	Γενᾶς Νικόλαος	35	169
200.	Γενᾶς Κων. Γεώργιος	12	82
161.	Γεροντιανή Παπαδιά	32	191
223.	Γεωργάκη Γ. Όδησσεύς	11	46
21.	Γεωργάκης Γ. Άντώνιος	31	189
53.	Γεωργάκης Γ. Νικόλαος	13	67
24.	Γεωργάκης Ίωάννης	7	13
62.	Γεωργάκης Γ. Ίωάννης	14	84
159.	Γεωργαλλής Νικόλαος	6	20
190.	Γεωργίου Άρχοντοῦ	2	4
228.	Γεωργίου Εδθύμιος	14	88
120.	Γεωργίου Κων/τῆνος (Περδίκης)	99	19

136.	Γεωργίου Παπὰ Παπαποστόλης	25	180
28.	Γεωργίου Περούλλης	12	41
178.	Γιαλλούρης Ν. Παπᾶ	5	20
219.	Γιαννάκη Παπα Νικολάου Ἰωάννης	1	9
171.	Γιαννάκης Χ. Ἐμμανουήλ	9	28
137.	Γιαννῆ Γεωργίου παιδιά	3	16
51.	Γιαννῆς Δημήτριος	4	35
49.	Γιαννιοῦ Γ. Ἀνθούλα	7	32
173.	Γιαννιοῦ Ἐμμανουήλ	10	42
167.	Γιαννιοῦ Ν. Ἰωάννης (Λακέρδης)	6	31

Δ

63.	Δημητρίου Ἀντώνιος	21	102
219.	Δημητρίου Ζαχαρίας	1	10
112.	Διακαντωνίου Ἀρχοντοῦ	9	56
154.	Διακαντωνίου Κωστής	5	19
153.	Διακαντωνίου Γεώργιος	11	56
121.	Διακαντωνίου Νικόλαος	13	56
225.	Διακοβασιλείου Εἰρήνη	2	20
28.	Διακονικήτα Καλή καὶ Ἀνθῆ (Κουμπή)	6	20
42.	Διακοπαναγιώτου Ν. Γεώργιος	33	154
219.	Διακούλλος Ἰωάννης	2	24
213.	Διακοφραξῆ Ἐμμανουήλ	2	17
188.	Διακοφραξῆ Καλή	5	16
191.	Διονυσσοῦ Μαρία	5	17

Ε

98.	Ἐκκλησιάρχης Γεώργιος (Θεοῖος)	21	105
25.	Ἐκκλησιάρχης Νικόλαος (Πηττονῆς)	20	62
138.	Ἐπιμνος Ἰωάννης	13	130

Ζ

169.	Ζαννῆς Παπαϊωάννης	2	2
74.	Ζαπέτη Νικ. Ἄννα	4	14
162.	Ζαπέτη Μ. Ἄννα	4	18
28.	Ζαπέτη Παπανικόλα Ἐμμανουήλ	12	50
181.	Ζαπέτης Μ. Νικόλαος	24	254

79.	Ζαπτιές Ἀνδρέας	6	19
215.	Ζαράκης Κ. Δημήτριος	2	18
215.	Ζαφειρόπουλος Γεώργιος	1	18
214.	Ζαφειρόπουλος Νικόλαος	1	24
193.	Ζερβοῦ Γ. Φρανζῆ	9	33
167.	Ζερβοῦ Σοφία	7	32

H

199.	Ἡλιάδης Γεώργιος	3	9

Θ

130.	Θεοδωρῆς Κωνσταντῖνος	13	92
4.	Θερεούλλης Γ. Ἰωάννης	7	35
226.	Θερεούλλης Ν. Ἰωάννης	11	62
49.	Θερεούλλης Νικόλαος	16	104

I

214.	Ἰακωβίδης Γεώργιος	1	7
186.	Ἰακώβου Δημήτριος	8	88
190.	Ἰωάννου Χαροφύλης	2	7

K

68.	Καβαζαράκη Ἄννα	6	17
23.	Καβαζαρόπουλος Γ. Ἐμμανουήλ	16	67
218.	Καβαλιώτη Ἄννα - Χρυσαφίνα	15	82
137.	Καβαλιώτη Χρυσαφίνα - Ἄννα	10	55
1.	Καβαλιώτης Παπαμιχαήλ Νικόλαος	8	30
41.	Καβαλιώτης Παπακωνσταντῖνος	18	135
65.	Καζαβῆς Γεώργιος	9	44
52.	Καζαβῆς Ἰάκωβος	8	40
50.	Καζαβῆς Ἰακώβου Ἰωάννης	26	173
145.	Καζαβῆς Ἰακώβου Νικόλαος	6	20
67.	Καζαβῆς Παπακωνσταντῖνος	1	1
31.	Καλαϊζῆς Ἀντώνιος	2	4
206.	Καλαϊζῆς Α. Μιχαήλ	4	10
76.	Καλαπαλίκη Εἰρήνη	13	72

40.	Καλαπαλίκης Γ. Ἰωάννης	31	134
156.	Καλαπαλίτης Νικόλαος	8	41
79.	Καλέργη Ἀσημίνα	6	17
54.	Καλέργη Ἰωάννου Καλή	4	19
100.	Καλόκαρδος Ἐμμανουήλ	10	41
215.	Καλόμνιος Ι. Νικόλαος	1	14
3.	Καμαράς Ἐμμανουήλ Κωνσταντῖνος	31	374
65.	Καμαρινός Παπαπασχάλης	15	69
166.	Καμαρινῶ Παπανικολάου Καμαρινός	20	129
13.	Καμπανή Νικ. Καλή	15	62
76.	Καμπανῆς Ἰωάν. Ἐμμανουήλ	10	32
70.	Καμπανῆς Ἰωάννου Κων/τῖνος	12	55
92.	Καμπανῆς Ἰωάν. Γεώργιος	23	203
123.	Καμπανῆς Ἰωάν. Νικόλαος	16	46
37.	Καμπανῆς Ν. Ἐμμανουήλ	12	71
41.	Καμπανῆς Ἰωάν. Παῦλος	9	31
106.	Καμπανῆς Ἰωάν. Νικήτας	32	230
216.	Καμπουράκης Δημήτριος	1	24
131.	Καμπούρης Ἐμμανουήλ	8	30
176.	Κανταρζῆς Ἰωάννης	12	46
80.	Καπίτης Περούλλης	7	78
132.	Καπώνης Γεώργιος	18	78
159.	Καραβάκης Γεωργίου Νικόλαος	3	27
38.	Καραβάκης Ἰάκ. Γεώργιος	7	46
170.	Καραγιάννη Ἀνδρουλλῆ Γεώργιος	12	46
152.	Καραγιάννης Δημήτριος	18	93
19.	Καραγιάννης Παν. Νικόλαος	37	235
30.	Καρακωσταντή Εἰρήνη	5	7
87.	Καρακωσταντή Καλή	10	27
162.	Καρακωσταντῆς Δημήτριος	9	65
160.	Καρακωσταντῆς Νικόλαος (Τσερκέζος)	30	131
165.	Καρβαῖνης Νικόλαος	6	28
213.	Καργιοφύλης (Ἐμποριός)	2	34
52.	Καρπαθᾶλης Ἀντωνίου Νικόλαος	13	45
121.	Καρπαθᾶλης Ἀντ. Κωνσταντῖνος	14	62
61.	Καρπαθᾶλης Ἰωάννης	6	16
81.	Καρπαθᾶλης Παναγιώτης	18	66
52.	Καρπάθιος Ἰωάννης	3	6
194.	Κατελάνος Νικήτας	9	36
209.	Κατελάνου Βασ. Ἰωάννης	26	162

189.	Κατσαντωνάκης Ἐμμανουήλ	6	29
20.	Κατσαντώνη Ἐμμ. Καλή	11	47
137.	Κατσιματίδη Μ. Μαριάνθη	17	181
107.	Κατσιματίδης Γεώργιος	5	20
142.	Κατσιματίδης Γ. Ἰωάννης	21	179
224.	Κατσιματίδης Ν. Ἰωάννης	22	237
138.	Κατσιματίδης Μιχαήλ	17	66
21.	Κατσιματίδης Κωνσταντῖνος	11	84
14.	Κατσιματίδης Νικόλαος	9	47
68.	Κατσιματίδης Χριστόδουλος	16	59
143.	Κατσιματῆ Ι Χρυσότιμη	5	53
163.	Κατηγᾶς Νικολ. Πασχάλης	15	83
153.	Καφεζῆς Ἰάκωβος	27	252
186.	Καφετζῆς Νικήτας	4	15
66.	Κέντροη Παπανικόλα Σταυριανός	13	128
143.	Κέντροης Παπανικόλας	8	28
209.	Κέντροη Παπα Χαζῆ Καλή	4	6
145.	Κέντροη Χατζηπαπᾶ Καλή	4	6
16.	Κεντρῆς Παπανικολάου Ἰωάννης	6	32
39.	Κιουζέλη Ν. Ἄννα	12	56
174.	Κιουζέλης Νικήτα Φίλιππος	41	236
140.	Κιουτσῆς Γ. Νικόλαος	8	28
198.	Κλᾶ Ἄντ. Γεώργιος	9	50
199.	Κλέα Κ. Σταυριανός	11	37
177.	Κλέα Ν. Εὐφροσύνη	6	36
75.	Κλέα Κ. Ἀρθούλα	4	5
113.	Κλέα Κ. Ἰωάννης	10	39
23.	Κλέα Ν. Ἄννα	5	16
194.	Κλέα Μ. Μαρία	12	45
44.	Κλῆς Ἀντωνίου Νικόλαος	24	148
216.	Κλιᾶ Νικ. Ζαφείριος (Ἐμποριός)	1	10
193.	Κλούτσης Νικόλαος	11	61
86.	Κοκκινάκης Χ. Ἐμμ. Κων/τῖνος	38	226
133.	Κόκκινος Ἰωάννης	21	226
164.	Κόκκινος Μιχαήλ	18	152
167.	Κόκκινος Κωνσταντῖνος	7	13
172.	Κόκκινου Ἰωάν. Εἰρήνη	9	54
164.	Κόκκινου Κ. Εἰρήνη	5	34
101.	Κονταρῆ Ν. Ἄννα	6	13
90.	Κονταρῆ Χατζηγεωργίου Κονταρῆς	19	94

61.	Κονταρή Ν. Μαρία	3	7
47.	Κονταρής Ν. Κων/τίνος	29	114
166.	Κοντογεώργη Μαρία	3	10
214.	Κοντορόνης Νικόλαος	3	31
149.	Κορδιστός Νικόλαος	9	133
215.	Κορίτσος Γεώργιος	1	4
51.	Κορονιός Νικόλαος	12	26
99.	Κορονιός Περουλλής	18	106
165.	Κουλάκη Ἀντ. Ἀννα	12	76
22.	Κουλάκη Ἀντωνίου Καλή	8	19
26.	Κουλάκης Α. Ἰωάννης	8	55
22.	Κουλάκης Ι. Ἀντώνιος (Καλαμιᾶς)	4	10
6.	Κουλάκης Γ. Κων/τίνος (Λυκοῦργος)	24	186
122.	Κουλάκης Ἰων. Κωνσ/τίνος	17	68
189.	Κουλάκη Ι. Δέσποινα	9	47
189.	Κουλάκη Ι. Μαρία	1	6
129.	Κουλάκη Γ. Καλή	8	75
79.	Κούλελη Αἰκατερίνα	4	29
176.	Κούλελης Ἰωάννης	6	31
7.	Κουλιανός Κ. Νικόλαος	14	59
198.	Κουλιανός Μαστρογιάννης	2	11
97.	Κουλιανοῦ Γ. Μιχαήλ	9	36
34.	Κουλιανοῦ Γεωργίου χήρα	5	9
54.	Κουλιανοῦ Νικ. Ἀντώνιος	10	47
60.	Κυριάνης Ἐμμανουήλ	4	28
216.	Κυρίτσης Μιχαήλ	1	30
213.	Κυρίτσης Μιχαήλ (Ἐμποριός)	7	144
214.	Κυρίτσης Νικόλαος	2	38
103.	Κυπραῖος Βασίλειος	5	19
147.	Κωνσταντινίδης Νικήτας	25	259
186.	Κωνσταντινίδης Παῦλος	3	17
27.	Κώστα Καλή	17	144
81.	Κώστα Σοφία	6	26
208.	Κώστας Γεώργιος	14	221
118.	Κώστας Ἰάκωβος	24	69
29.	Κώτης Μιχαήλ	22	171
132.	Κώτης Νικόλαος	6	53

Λ

170.	Λαδερὸς Νικόλαος	11	67
217.	Λαδερῶ Κ. Ἐμμανουήλ	9	29
75.	Λαδερῶ Κ. Ξενίκη	6	17
73.	Λαδερῶ Χ. Νικολάου Καλή	6	17
110.	Λαζάρου Κωνσταντῖνος	16	111
168.	Λαζάρου Μιχαήλ	4	9
99.	Λαμπάδης Γεώργιος	13	74
223.	Λαμπάδης Ἐμμ. Γεώργιος	5	22
172.	Λεμονῆς Ν. Ἰωάννης	28	213
15.	Λεμονῆς Νικόλαος	7	32
123.	Λογοθέτης Ἰωάννης	13	89
219.	Λουκάς Νικόλαος (Ἐμπορὸς)	1	6
206.	Λυβίτσης Ἀντ. Γεώργιος	17	130
35.	Λυβίτσης Παντελλῆς	11	43
85.	Λυβίτσης Χαράλαμπος	6	56
227.	Λυριστῆ Ἐμμ. Μιχαήλ	10	59
58.	Λυτρωτῆς Ἐμμανουήλ	19	99

Μ

117.	Μακρῆ Ἀρθούλη καὶ Ἐδφορσύνη	2	7
82.	Μαντάδου Γραία	7	26
160.	Μαντᾶς Κωνσταντῖνος	9	27
151.	Μαντοῦς Κ. Ἰωάννης	28	383
263.	Μαντοῦς Κωνσταντῖνος	11	28
8.	Μανώλακας Νικόλαος	20	199
178.	Μαρίνου Ἄνδρ. Δημήτριος	7	29
170.	Μαστρογιάννης Ἐμμ. Γεώργιος	2	3
204.	Μαστρογιάννης Νικήτας	18	79
103.	Μαστρογιάννης Κωνσταντῖνος	12	114
53.	Μαστρογεωργίου Μιχαήλ	1	2
84.	Μαστρογιάννης Ἰωάν. Σταυριανὸς	8	35
180.	Μαστροκωσταντῆς Θεοδωρῆς	3	8
110.	Μαῦρος Κωνσταντῖνος	4	19
169.	Μαυρουδῆς Ἀντωνίου Λάζαρος	9	57
69.	Μεζῆς Ἐμμανουήλ	13	86
32.	Μεζῆς Νικόλαος	25	217
88.	Μελίνης Μιχαήλ	12	48

90.	Μηλᾶ ᾽Αννα	6	25
90.	Μηλᾶ Εἰρήνη καὶ Εὐφροσύνη	3	90
181.	Μηλᾶς Δημήτριος	5	14
150.	Μηλᾶς Ἰωάννης	22	82
219.	Μηλᾶς Νικ. Γεώργιος	2	16
128.	Μιαούλης Γεώργιος	31	196
93.	Μιαούλης Μιχαήλ	30	276
156.	Μιχαλιοῦ Νικόλαος (᾽Αγᾶς)	14	77
116.	Μιχαλιοῦ Καλή	12	58
196.	Μιχαλιοῦ Ρουσέττος	30	169
47.	Μίχαλον Παπαδιά	5	18
22.	Μίχαλον Π. Ἰωάννης	18	107
61.	Μόρτου Εὐφροσύνη Καλή	7	42
61.	Μόρτου Εὐφροσύνη Καλή	7	42
91.	Μουλλὸς Ἰωάννης	12	39
18.	Μουλλὸς Μιχαήλ Νικόλαος	23	217
175.	Μουλλὸς Παπακωνσταντῖνος	11	51
177.	Μουλλοῦ Ἰωάννου Ἀνθούλα	7	37
144.	Μουλλοῦ Ἰωάν. Κωνσταντῖνος	20	240
71.	Μουλλοῦ Ἰωάν. Νικόλαος	39	311
13.	Μουλλοῦ Παπακωνσταντῖνου Ἰωάννης	27	329
203.	Μουλλοῦ Παπα.Κων. Παπανικόλας	28	190
155.	Μουλλοῦ Παπακωνσταντῖνου Μιχαήλ	15	77
152.	Μουλλοῦ Παπακωνσταντῖνου Ἰωάννης	15	46
53.	Μούρας Κωνσταντῖνος	7	26
100.	Μούρας Κ. Ἰωάννης (Καπριάνος)	15	157
207.	Μουστάκας Γ. Νικόλαος	6	28
67.	Μουστάκας Ἐμμανουήλ	29	107
100.	Μυλωνᾶ Β. ᾽Αννα	1	6
5.	Μυσιριώτη Καλή	11	51
121.	Μυσιριώτης Ν. Γεώργιος	8	24
36.	Μυστριώτης Ν. ᾽Αντώνιος	18	88

N

175.	Νενὲς Ἐμμανουήλ	1	4
115.	Νικατοπούλλον Παπαῖωάννης Παπάτσος	21	87
214.	Νικολάτος Σπυρίδων (Ἐμποριὸς)	2	80
11.	Νικολάου Χ. Γεώργιος	28	272
195.	Νικολάου Φίλιππος	10	14
88.	Νικολὸς Ἰωάν. Νικόλαος	12	15

Ξ

216.	Ξαυθῆς Μιχ. Ἰωάννης (Ἐμπορεύς)	1	6
5.	Ξενίκης Ἀντωνίου Ἰωάννης	3	15
25.	Ξενίκης Α. Ἰωάννης (Κρούκελλος)	11	37
117.	Ξένος Κων. Δημόκριτος	20	273

Ο

162.	Οικονομάκης Ἀντώνιος	8	36
197.	Οικονομάκης Δημήτριος	2	9
82.	Οικονόμησσα Παπαδιά	10	41
199.	Οικονόμος Ἰωάννης	16	63
95.	Οικονόμος Παπαδημήτρης	27	223
198.	Οικονόμου Κ. Γεώργιος (Καρούτσου)	8	19
171.	Οικονόμου Κ. Ἐμμανουήλ (Καρούτσος)	12	36
117.	Οικονόμου Παπανικολάου	5	16
216.	Οικονόμου Παπ. Δούκησσα	1	20
89.	Ὁρσάρης Ἰωάννης (Γιαγιᾶς)	3	5
222.	Ὁρσάρης Κωνσταντῖνος	34	303
98.	Ὁρσάρης Ι. Γεώργιος	8	34
17.	Ὁρφανὸς Ἀντώνιος	25	90
18.	Ὁρφανὸς Νικόλαος	1	4
163.	Ὁρφانوῦ Νικ. Κωνσταντῖνος	4	14
217.	Ὁρφانوῦ Ι. Νικήτας	12	44

Π

72.	Παναγιώτου Ν. Δ. Παναγιώτης	42	228
218.	Παντελλίδης Α. Παντελέων γιατρός	5	86
9.	Παπαγεωργίου Ἀπόστολος	25	174
215.	Παπαγεωργίου Μάρκος	1	6
139.	Παπαγεωργίου Μορφινῆ	5	16
8.	Παπαγεωργίου Μοσχοῦ	9	24
178.	Παπαγιάννης Ἐμμανουήλ	10	66
185.	Παπαγιάννης Ἐμμ. Νικόλαος	9	54
192.	Παπαδόπουλος Γεώργιος	28	227
107.	Παπαεμμανουήλ Γεώργιος (Πονηρός)	29	253
78.	Παπαεμμανουήλ Ἰωάννης	4	15
84.	Παπαεμμανουήλ Ν. Ἐμμανουήλ	21	184

33.	Παπαεμμανουήλ Νικ. Ἀσημίνα	28	201
43.	Παπαεμμανουήλ Νικόλαος	10	34
7.	Παπαεμμανουήλ Σταμάτης	14	50
111.	Παπαϊωάννου Παῦλος	28	187
58.	Παπακέντρης Μιχαήλ	10	40
59.	Παπαμιχαήλ Γ. Μιχαήλ	6	24
197.	Παπαλλῆς Ἰωάννης	7	40
89.	Παπανικολάου Βασίλειος (Χαλδαῖος)	21	63
201.	Παπαντωνίου Γεώργιος	20	89
26.	Παπαντωνίου Παπαδιά	9	36
139.	Παπασκανδάλιου Ἰωάννης	19	194
108.	Παπάτσος Γεώργιος	17	100
108.	Παπάτσος Ν. Κων/τίνος	11	72
43.	Παραμπούτης Μ. Νικόλαος	19	62
126.	Παρθενιάδης Μ. Ἐμμανουήλ	29	289
212.	Παρθενιάδης Ἐμμ. Κωνσταντίνος	24	316
105.	Παρθενιάδης ΠαπαΚων/νου Ἐμμανουήλ	34	181
77.	Παριανός Ἀντ. Κωνσταντίνος	1	2
184.	Πάριος Α. Γεώργιος	3	8
221.	Πασπαλάκη Γ. Πολυδεύκης (Χάλλη)	9	62
54.	Πασχαλή Ξενίκα	4	15
65.	Πασχαλῆς Γ. Νικόλαος	8	24
216.	Πατούρης Μιχ. Ἰωάννης	1	56
205.	Πατρίκης Γεώργιος	9	73
24.	Πατρίκης Ἐμμανουήλ	6	14
79.	Πατρίκης Νικόλαος	8	31
124.	Παυλάκης Ἰωάννης	30	308
157.	Παύλου Ἄννα	6	30
196.	Παύλου Εἰρήνη	3	10
207.	Παύλου Εὐδοκία	2	9
170.	Παύλου Ἰωάννης	4	14
171.	Περουλλῆς Γ. Ἰωάννης	8	26
37.	Περουλλίδενας Ν. Ἐμμανουήλ	24	141
48.	Πετουβῆς Ζαχαρία Γεώργιος	41	176
146.	Πετροῦτσος Ἐμμ. Γεώργιος	21	94
15.	Πετροῦτσος Ἐμμ. Νικόλαος	26	210
218.	Πετσοκόλλη Δημητρίου Καλή	4	5
63.	Πησάρη Ἰωάν. Ζωπερή	4	11
73.	Πιτσωνῆς Κωνσταντίνος	7	21
130.	Πληθος Κωνσταντίνος	19	190

190.	Πλήθος Νικόλαος	13	73
2.	Πλήθου Κ. Ἀντώνιος	35	230
56.	Ποδιάς Σταμάτης	1	3
87.	Πολίτης Ἀντώνιος	25	142
56.	Πολλυχρόνη Καλή	4	9
179.	Πολλυχρόνη Κων. Πολλυχρόνης	15	99
26.	Πολλυχρόνη Ἀνθή	4	6
6.	Πολλυχρόνη Μορφινή	1	3
145.	Πολυχρόνη Κ. Νικόλαος	13	60
179.	Πούρης Γεώργιος	5	29
114.	Πούρης Ι. Ἰάκωβος	41	155
56.	Πρωτόπαπα Καλή	6	62
219.	Πρωτόπαπα Μιχ. Γεώργιος	1	8
205.	Πρωτόπαπας Νικόλαος	6	37
12.	Πρωτοπαπᾶς Παπαγιάννης	5	17

P

30.	Ρόδιος Ἀθανασίου Ἀντώνιος	10	80
96.	Ρουσέττος Δημήτριος	11	52
20.	Ρουσέττου Κων. Καλή	15	150
20.	Ρουσέττου Κων. χήρα	7	41
110.	Ρουσέττου Ν. Καλή (Καρούτσενα)	5	10
213.	Ροῦσος Γεώργιος (Ἐμποριός)	1	4

Σ

101.	Σάββας Γεώργιος	12	47
134.	Σακελλάρης Γ. Νικόλαος	24	92
188.	Σακελλαρίδης Γεώργιος	17	248
97.	Σακελλάριος Ἰωάννης	9	36
12.	Σακελλαρίου Ι. Ὀδησσεάς	30	292
68.	Σακκελίου Ἀνέττα	9	34
216.	Σακκέλλενας Ἰωάννης	2	19
59.	Σακέλλης Γεώργιος	26	206
210.	Σακλαρή Κων. Μαριγώ	28	190
85.	Σακλαρῆς Ἰωάν. Δημήτριος	9	53
83.	Σακληρῆς Ἰωάν. Κωνσταντῖνος	6	32
101.	Σακλαρῆς Ν. Κωνσταντῖνος	8	37
101.	Σακλαρῆς Νικόλαος	8	49

103.	Σαμιώτης Γεώργιος	2	5
216.	Σαρῆς Ἀλέξανδρος	2	12
194.	Σαρῆς Κωνσταντίνος	10	45
109.	Σαρῆς Ι. Νικόλαος	41	330
57.	Σεβδαλῆς Γεώργιος	38	150
122.	Σερεπέτης Γεώργιος	17	50
4.	Σκανδάλιον Καλή	7	21
213.	Σκανδάλιον Παπα Μικὲς (Ἐμποριὸς)	3	13
226.	Σκευοφύλαξ Μιχαήλ	9	39
176.	Σούρενας Μιχαήλ	4	14
176.	Σούρενας Σταμάτιος	5	16
184.	Σοφὸς Κωνσταντίνος	6	16
30.	Σταλούδη Μαρία	7	31
55.	Σταλούδης Ἐμμανουήλ	21	97
47.	Σταμάτενας Ἰακώβου Καλή	7	18
45.	Σταμάτενας Ἰακώβου Νικόλαος	24	99
44.	Σταματίου Φυλακτοῦ χήρα	3	7
91.	Σταυριανὸς Γεώργιος	20	166
5.	Σταυριανοῦ Μαρία ποτὲ Ν. Τραμπούλη	15	87
177.	Σταυριανὸς Μιχαήλ	4	24
220.	Σταυριανὸς Ι. Γεώργιος	1	6
159.	Στρίκκη Διακοδημητρίου παιδιὰ	8	53
94.	Στρίκκης Δημητρίου Ἀντώνιος	11	117
158.	Στρίκκης Δ. Πασχάλης	25	282
210.	Συριώτης Ν. Γεώργιος	35	310
60.	Σφακιανὸς Ἰωάννης	15	140

T

97.	Τερελιᾶς Ἰωάννης	9	23
177.	Τηλιακὸς Μ. Ἐμμανουήλ (Ζερβὸς)	3	8
5.	Τραμπούλη Ἀσημίνα	7	34
94.	Τραμπούλη Ν. Καλή	18	173
102.	Τραμπούλης Ἰωάν. Γεώργιος	12	87
39.	Τραμπούλης Κ. Παναγιώτης	11	42
213.	Τριανταφύλλου Νικόλαος (Κέφαλος)	2	9
80.	Τριανταφύλλου Σταμάτιος	8	32
53.	Τρωτῆς Γεώργιος	2	7
157.	Τσατσαρόνιας Δ. Βασίλειος	22	310
36.	Τσατσαρόνιας Δημήτριος	14	95

64.	Τσατσαρόνιας Ν. Βασίλειος	37	375
23.	Τσατσαρόνιας Νικόλαος	13	111
214.	Τσίμπλης Χατζηϊωάννης	2	19
82.	Τσολλάτος Έμμανουήλ	10	81
27.	Τσολλάτου Ξενίκα	8	35
106.	Τσουπάννη	12	36
191.	Τσουρῆ Ἰωάν. Εἰρήνη	3	14
38.	Τσώνας Παραγιώτου Ἰωάννης	10	40

Φ

220.	Φαρμάκης Ἀνδρέας	1	5
16.	Φασουλαράκη Ἄννα	6	24
31.	Φασουλαρῆς Κων. Κων/τῖνος (Τσουρῆς)	30	218
75.	Φασουλαρῆς Ἰωάν. Νικόλαος	27	254
127.	Φασουλαρῆς Κ. Κωνσταντῖνος	31	471
77.	Φασουλαρῆς Ν. Δημήτριος	27	241
148.	Φασουλαρῆς Παπα Δημήτριος	36	207
135.	Φασουλαρῆς Παπαγεωργίου Κων/τῖνος	40	482
83.	Φιλίππου Ἀπόστολος	33	223
24.	Φιλίππου Γεώργιος	7	27
131.	Φιλίππου Δημήτριος	27	201
116.	Φιλίππου Έμμ. Κωνσταντῖνος	16	61
129.	Φιλίππου Νικόλαος (Μόρτης)	12	86
169.	Φιλίππου Ἰωάννης	14	107
177.	Φιλίππου Κωνσταντῖνος	1	3
61.	Φούγιαζης Μ. Γεώργιος (Κασιώτης)	7	30
73.	Φουκάς Γεώργιος	17	118
205.	Φραζῆ Γεωργίου παιδιά	3	6
125.	Φραζῆς Κ. Έμμανουήλ	7	73
62.	Φραζῆς Κ. Φραζῆς	10	39
45.	Φυλακτὸς Γεωργίου Ἰωάννης	6	40
168.	Φωτιάδης Ἀριστείδης	27	171
183.	Φωτιάδης Ἰωάννης	32	254
195.	Φωτιάδης Νικόλαος	9	15

Χ

1.	Χαρκαμούδης Χαράλαμπος (Ἀντιμαχίτης)	2	5
29.	Χαρτοφύλης Ι. Ἀνδρέας	10	55

96.	Χάρτοφύλης Ἄντ. Παπὰ	25	248
120.	Χαρτοφύλης Ἰωάν. Ἐμμανουήλ	21	127
119.	Χαρτοφύλης Ἰωάν. Νικόλαος	26	126
219.	Χαρτοφύλης Ἰωάννης (Νικιά)	1	14
219.	Χατζῆ Ν. Κωνσταντῖνος	1	48
17.	Χατζηδημητρίου Ἰάκωβος	10	27
159.	Χατζημιχαήλ Ἰωάννης	13	56
167.	Χατζηνικολάου Ἰωάννης	7	18
76.	Χατζηνικολάου Ἰωάν. Γεώργιος	3	9
144.	Χατζηνικολάου Ἰωάννης παιδιά	4	15
146.	Χατζηπαπαῖωάννου Ἐμμανουήλ	17	146
184.	Χιώτης Νικήτας	6	35
51.	Χριστοφῆ Εἰρήνη	5	17
197.	Χριστοφῆς Νικόλαος	16	78
198.	Χριστοφόρου Ἀνθοῦσα	3	24
14.	Χριστοφόρου Ἀνδρέας	3	6
14.	Χριστοφόρου Ἀνδρέα Καλή	10	37
198.	Χριστοφόρου Ν. Ἄννα	1	2
35.	Χριστοφόρου Ἰωάννου Χρίστος	27	193
136.	Χρυσότιμος Μιχαήλ	6	24
202.	Χρυσότιμος Νικόλαος	26	174
	Σύνολα	6.122	38.643

3. Αλφαβητικός κατάλογος
 Ιδιοκτητών γεωργικού κλήρου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου
 βάσει Κτηματολογίου του 1923.

Αριθμός καταλόγων ¹	Ονοματεπώνυμο	Αγροτε- μάχια	Έκταση ²
A			
70.	Ἀθανασίου Ἀντώνιος	1	4
67.	Ἀθανασίου Α. Βασίλειος	18	120
576.	Ἀθανασίου Α. Γεώργιος	6	23
246.	Ἀλαμαγκίδης Π. Γεώργιος	20	257
441.	Ἀλαμαγκίδου Παντ. Εἰρήνη	12	68
596.	Ἀλχαδέφ Σ. υἱοὶ	5	33
6.	Ἀμαλλος Ν. Γεώργιος	5	21
536.	Ἀναμουρλής Χ. Παναγιώτης	6	28
279.	Ἀνδρέα (Ζαπτιέ) Καλλιόπη	8	29
143.	Ἀνδρουλλάκενα Παπαδιά	2	12
145.	Ἀνδρουλλάκη Ἐλέγκα	3	6
163.	Ἀνέσης (Σοφ. Ὅρσ.) Γ. Δημήτριος	11	98
525.	Ἀντάπασης Ἀντώνιος	2	64
571.	Ἀντιμαχίτη Ἀντ. Εἰρήνη (Καραντώνη)	6	11
157.	Ἀντιμαχίτης Α. Παναγιώτης	9	37
360.	Ἀντωνᾶ Ἄννα χηρα Ι. Ν.	7	32
222.	Ἀντωνᾶ Ἀρχοντοῦ χηρα Ν.	9	66
146.	Ἀντωνᾶς Ε. Ἰωάννης	20	97
595.	Ἀποστολίδης Ι. Μιχαήλ	1	15
3.	Ἀρκαμουζα Χαράλαμπος	2	6
38.	Ἀσημίνης Ν. Γεώργιος	25	114
589.	Ἀσφεντιανὸς Γεώργιος	1	4
B			
212.	Βαγιάτη Νικήτα Μαρία	5	17
211.	Βαγιάτης Νικήτα Γεώργιος	10	107
111.	Βαμβακά Ἀνθοῦσα καὶ Μαρία	7	21
345.	Βαπορίδης Δ. Ἀνδρέας	3	16

1. Συγκεντρωτικός κατάλογος κτηματολογίου (Ιούλιος 1931).

2. Σε καφίζια.

287.	Βαρκᾶς Θ. Ἰωάννης	10	51
43.	Βασιλείου Μενέλαος	2	9
140.	Βεζυροόγλου Β. Μιχαήλ	27	130
161.	Βεζυροόγλου Μαρία χήρα Νικολάου	11	47
612.	Βεζυροόπουλος Ἰωάννης	8	39
63.	Βερδελλῆ Ἑλένη χήρα Μ.	3	13
471.	Βερδελλῆ Ἑλένη χήρα Μιχαήλ	2	40
346.	Βερδελλῆς Δ. Ἀθανάσιος	7	56
21.	Βιολῆς Γ. Μιχαήλ	24	210
308.	Βιολῆς Μιχαήλ	7	33
174.	Βιολῆς Ι. Φραζῆς	7	40
469.	Βογιαζῆ Μαρία χήρα Κων.	15	53
399.	Βογιαζῆς Ἀντ. Βασίλειος	25	152
608.	Βουτσᾶς Α. Γεώργιος	7	41
60.	Βουτσᾶς Γ. Ἀντώνιος	6	85
538.	Βουτσᾶς Κ. Γεώργιος	4	14
62.	Βουτσᾶς Γ. Εὐάγγελος	16	67
107.	Βουτσᾶς Γ. Κωνσταντῖνος	5	14
354.	Βροντάλαος Παντελῆς	6	16
310.	Βρούζος Ἀριστομένης	27	265
189.	Βρούζος Γρηγόριος	23	205
436.	Βρούζου Γ. Ἀνδρῆκος	12	80
378.	Βρούζου Εὐρήνη χήρα Μ.	2	33
20.	Βρούζου Μ. Ἄννα χήρα Ρουσσετιάδου	41	341
227.	Βρούλλης Δημήτριος	20	165

Γ

405.	Γενᾶ Ἄννα χήρα Γεωργίου	22	94
419.	Γενᾶ Νικ. Ἀσπασία	15	76
533.	Γενᾶ Ν. Σοφία	3	7
84.	Γενᾶς Ν. Γεώργιος	24	305
560.	Γενᾶς Ν. Μιχαήλ	14	62
268.	Γεροντιανοῦ Μ. Ἄννα	8	33
376.	Γεωργάκης Ἀντώνιος	13	35
23.	Γεωργάκης Α. Δημήτριος	35	234
104.	Γεωργάκης Γ. Νικόλαος	8	33
365.	Γεωργάκης Γ. Ὀδυσσεὺς	13	43
541.	Γεωργάκης Γ. Ἰωάννης	5	14
497.	Γεωργάκης Ι. Γεώργιος	1	6

493.	Γεωργάκης Ο. Νικόλαος	5	9
56.	Γεωργάκης Γ. Πασχάλης	10	18
289.	Γεωργαλλή Νικολάου τέκνα	6	22
42.	Γεωργιάδης Ν. Νικόλαος	3	5
128.	Γεωργιάδης Χαράλαμπος	4	27
59.	Γεωργίου Περούλης	8	30
54.	Γιαλλούρης Παπα Ν. Ἰωάννης	11	61
49.	Γιαννάκη Μ. Καλλιόπη	8	35
607.	Γιαννάκης Ἀδαμάντιος	5	30
346.	Γιαννάκης Μιχαήλ	5	36
528.	Γιαννάκης Ν. Παραγιώτης	4	14
239.	Γιαννακός Ε. Βασίλειος	12	125
280.	Γιαννακός Ἐμμανουήλ	5	12
113.	Γιαννῆς Γ. Νικόλαος	9	52
559.	Γιαννίδης Δ. Ἰωάννης	7	61
443.	Γιαννίδης Δημ. Ἰωάννης	2	24
29.	Γιαννιός Ν. Ἰωάννης	10	54
424.	Γρηγοριάδης Γρηγόριος	26	135

Δ

458.	Δάφνος Δημήτριος	1	1
44.	Δεσίμπρης Κωνσταντῖνος	5	10
30.	Δημητρίου Φιλ. Γεώργιος	2	8
35.	Διακαντώνη Ν. Ἄννα	13	170
283.	Διακαντώνη Καλή	2	18
319.	Διακαντώνης Ἀντώνιος	9	39
577.	Διακαντώνης Μιχαήλ	1	4
524.	Διακοβασιλείου Νικόλαος	1	4
51.	Διακοβασίλη (Βζέ) Ν. Μαρία	14	35
13.	Διακομιχάλης Ἡλίας	5	31
488.	Διακονικήτα Ἄννα	3	5
464.	Διακοπαναγιώτου Γεώργιος	19	190
315.	Διακοπαναγιώτου Νικόλαος	41	189
511.	Διαμαντόπουλος Γεώργιος	1	18
530.	Diego Pionani	2	7
513.	Δοξόπουλος Ἀλκιβιάδης	2	10
565.	Δραμοντανῆς Χαράλαμπος	5	28

E

182.	Ἐκκλησιάρχη Εὐθυμίου τέκνα	18	101
39.	Ἐμμανουήλ Ν. Π. Ἐμμανουήλ	8	42
534.	Ἐμμανουηλίδης Χ. Ἐμμανουήλ	1	8
219.	Ἐδαγγέλου Κωνσταντίνος	3	7
114.	Ἐδλογημένος Ἀθ. Νικόλαος	3	22
591.	Ἐδστρατίου Πασχάλης	1	35

Z

347.	Ζαΐρης Νικόλαος	1	11
306.	Ζαπέτης Νικόλαος	20	115
252.	Ζαπέτης Ν. Δημήτριος	17	203
474.	Ζαράκης Ζ. Ἰάκωβος	2	14
457.	Ζαράκης Ἰάκωβος	8	59
485.	Ζαφειρίου Α. Νικόλαος	3	6
555.	Ζαχαριάδης Ἀντώνιος	2	9
456.	Ζαχαριάδης Ἀντ. Κωνσταντίνος (Νικιά)	11	42
500.	Ζαχαριάδου Ν. Ἄννα	1	2,5
47.	Ζερβός Ἐμμανουήλ (τηλιακός)	3	12
216.	Ζερβοῦ Γ. Φραζής	4	11
483.	Ζερβοῦ Φ. Ἀντώνιος	6	18
277.	Ζερβοῦ Φ. Νικόλαος	2	7
509.	Ζερβοῦ Φ. Μαρία (χήρα Κοβόση)	3	15

Θ

267.	Θεοδωρῆς Νικόλαος	12	49
295.	Θεοδώρου Κωνσταντίνος	13	91
581.	Θερεούλλη Γ. Μαρία	3	14
412.	Θερεούλλης Νικ. Ἰωάννης	30	114

I

205.	Ἰγνατίου Μαρία χήρα Π.	23	167
359.	Ἰνζέ Ἀνθή χήρα Γ.	11	67
537.	Ἰερομνήμων Νικόλαος	2	3
476.	Ἰερομνήμων Παπακωνσταντίνου Σοφία	11	43

K

601.	Καβαζαράκη Ἐμμ. Ἀρτεμισία	1	3
1.	Καβαλιώτη Ν. Ἄννα	3	24
2.	Καβαλιώτη Ν. Εὐγενεία	4	8
37.	Καβαλιώτη Παπακ. Φλουροῦ	4	13
444.	Καβαλιώτης Παπακων. Μιχαήλ	13	74
583.	Καζαβῆ Γ. Ἀνθοῦσα	2	8
162.	Καζαβῆ Γ. Ἀρτεμισία	9	37
307.	Καζαβῆ Μαρία χήρα Ν. Ι.	1	3
91.	Καζαβῆ Ι. Ἰωάννης	24	170
170.	Καβαρόπουλος Ε. Ἰωάννης	5	53
463.	Καλαπαλίκης Ι. Κωνσταντῖνος	49	214
269.	Καλαπαλίκης Ν. Γεώργιος	15	98
196.	Καλέξης Μιχαήλ	10	84
167.	Καλημέρης Θεόδ. Δημήτριος	8	50
413.	Καλημέρης Ἰωάν. Κωνσταντῖνος	7	32
46.	Καμαρινὸς Παπα Νικόλαος	20	133
244.	Καλυννίου Εἰρήνη	3	27
383.	Καμμᾶ Αἰκατερίνη χήρα Γ.	2	8
338.	Καμπαλλούρης Βασίλειος	3	11
209.	Καμπαλλούρης Ν. Ἰωάννης	24	236
149.	Καμπανῆ Ἄννα χήρα Κ. Ι.	6	24
404.	Καμπανῆ Γ. Εἰρήνη	3	32
403.	Καμπανῆ Καλῆ χήρα Νικήτα	6	29
179.	Καμπανῆς Γ. Νικήτας	1	3
93.	Καμπανῆς Γ. Ἰωάννης	21	256
110.	Καμπανῆς Ἐμμ. Ἰωάννης	9	84
108.	Καμπανῆς Ἐμμ. Ἰωάννης	13	60
92.	Καμπανῆς Ε. Κωνσταντῖνος	13	59
386.	Καμπανῆς Ἐμμ. Παναγιώτης	8	22
489.	Καμπανῆς Ν. Μιχαήλ	7	22
73.	Καμπανῆς Ι. Παῦλος	11	45
455.	Καμπανῆς Νικήτα Ἰωάννης	10	115
566.	Καμπανῆς Ν. Ἰωάννης	2	34
76.	Καμπανῆς Ν. Ἐμμανουήλ	3	15
25.	Καμπανῆς Ν. Ἰωάννης	2	14,5
5.	Καμπανίδης Ε. Νικόλαος	22	266
342.	Καπίτη Π. Εὐτυχία	3	23
341.	Καπίτης Π. Γεώργιος	2	10

178.	Καπίτης Π. Κωνσταντίνος	10	34
340.	Καπίτης Π. Νικόλαος	10	82
284.	Καραβάκη Ειρήνη	3	19
232.	Καραβάκης Ι. Γεώργιος	15	59
339.	Καραβάκης Ν. Ἀπόστολος	16	72
72.	Καραβάκης Ι. Κωνσταντίνος	7	50
253.	Καραβάκης Ν. Γεώργιος	13	55
594.	Καραβάκης Ἐμμανουήλ	4	37
367.	Καρβαΐνης Ν. Παρθένης	9	132
575.	Καραγεωργίου Νικόλαος	1	4
236.	Καραγιάννη Δ. Σοφία	12	69
447.	Καραγιάννης Ἀνδρουλή Γεώργιος	4	15
225.	Καραγιάννης Δ. Νικόλαος	22	90
26.	Καραγιάννης Π. Νικόλαος	17	89
85.	Καρακωσταντή Ἐμμ. τέκνα	4	9
130.	Καρακωσταντής Ἐμμ. Ἰωάννης	7	27
166.	Καρακωσταντής Ν. Κωνσταντίνος	16	81
543.	Καρδούλιας Γ. Ἐμμανουήλ	7	64
349.	Καρπαῖθιος Ἀντώνιος	10	27
428.	Καρπαθάκης Ἀντ. Κωνσταντίνος	15	62
357.	Καρπαθάκης Βαΐτης	2	7
353.	Καρπαθάκης Β. Προκόπιος	12	44
152.	Καρπαθάκης Ι. Ἀντώνιος	18	71
90.	Καρπαθάκης Ν. Ἀντώνιος	26	131
181.	Καρπαῖθιος Νικόλαος	24	145
151.	Καρπαθάκης Παναγιώτης	1	1
144.	Καρταπάνης Ἀνδρέας	7	31
434.	Κατινᾶ Εἰρήνη χηρα Κων. (Σοφοῦ)	4	16
433.	Κατινᾶ Κων. Νικόλαος (Σοφοῦ)	10	42
120.	Κατινᾶ Π. τέκνα	6	30
119.	Κατινᾶς Π. Ἰωάννης	12	61
491.	Κατινᾶς Π. Νικόλαος	10	42
45.	Κατσαντωνάκη Ἐμμ. Καλή	8	38
317.	Κατσαντωνάκη Ε. Σοφία	4	20
195.	Κατσιματίδης Γ. Ἰωάννης	8	17
172.	Κατσιματίδης Ἐμμανουήλ	47	312
242.	Κατσιματίδης Ἡλίας	31	305
173.	Κατσιματίδης Θερασόβουλος	2	7
148.	Κατσιματίδης Χ. Ἰωάννης	13	48
176.	Κατσιματίδου Μαρία χηρα Ἰ.	15	166

380.	Κατραμάδου Καλλιόπη χηρα Γ.	1	1
238.	Καφεζής Γ. ΄Ιάκωβος	3	7
74.	Καφετζιδάκης ΄Εμμανουήλ	26	216
402.	Καφετζιδάκης Ν. ΄Ιωάννης	5	42
370.	Κέντρη ΄Αννα χηρα Γ.	4	11
389.	Κέντρη ΄Αννα χηρα Γρ.	2	5
180.	Κέντρη Παπα Γεώργιος	5	26
100.	Κέντρης Παπα Μιχαήλ	3	8
290.	Κεχαγιᾶς Α. Γεώργιος	19	171
202.	Κιουζέλη Μαρία	7	73
401.	Κιουζέλης Ν. Φίλιππος	16	95
396.	Κιουζέλης Φ. Νικήτας	30	200
168.	Κεχαγιᾶς Α. Μιχαήλ	27	157
394.	Κλᾶ Γ. ΄Αλ. Μαρία	9	53
83.	Κλέα Σταυρῆ Νικόλαος	14	82
106.	Κλούτση Μαρία χηρα Κ.	3	24
379.	Κλούτσης Ζαχαρίας	12	70
115.	Κοκκινάκη Ειρήνη χηρα Γ.	5	52
556.	Κοκκινάκης Γ. ΄Εμμανουήλ	6	34
264.	Κοκκινάκης Κ. Νικόλαος	31	210
298.	Κόκκινου ΄Αρχωντοῦ	6	7
217.	Κόκκινου ΄Αννα χηρα Ι.	9	55
547.	Κοκκίνου ΄Αννα χηρα Ι.	8	98
142.	Κόκκινου Κ. Μιχ. τέκνα	4	13
343.	Κόκκινος Μ. Κωνσταντῖνος	20	155
22.	Κόκκινου Ι. Ειρήνη	8	57
454.	Κονταρῆ Νικ. ΄Αννα	3	9
87.	Κονταρῆ Νικ. Ειρήνη	6	18
116.	Κονταρῆ Ν. Μαρία	1	3
582.	Κοντοβερός Π. Γεώργιος	9	63
597.	Κοντογιάννη Γ. Κλεοπάτρα	2	5
472.	Κοντονικολάου Δημοσθένης (Νικιά)	11	48
535.	Κοντονικολάου Δ. Ἐδστράτιος	2	7
302.	Κοντομανώλης Ν. Γεώργιος	11	51
231.	Κορκῆ Οὐρανία	3	12
327.	Κουλιανοῦ ΄Αννα χηρα Κων.	7	37
99.	Κορωναίου Καλῆ χηρα Ν.	6	15
98.	Κορωναῖος Ν. ΄Ιωάννης	8	26
275.	Κορωναῖος Π. ΄Ιωάννης	10	40
332.	Κορωναῖος Ν. Χριστοφῆς	18	101

165.	Κουλάκη Καλλιόπη χηρα Γεωργίου	20	64
32.	Κουλάκη Κ. Ειρήνη	5	26
131.	Κουλάκης Κ. Μιχαήλ	18	126
156.	Κούλελη Αικατερίνη	2	21
36.	Κουλιανός Α. Νικόλαος	5	32
97.	Κουλιανός Γ. Κωνσταντίνος	7	29
11.	Κουλιανού Κ. Ειρήνη	9	16
327.	Κουλιανού ἝΑννα χήρα Κ.	7	37
153.	Κουρτζής ἘΑντώνιος	6	29
361.	Κουρούνη Ειρήνη χηρα Σπ.	1	3
514.	Κούσης Ἰωάννης	5	19
314.	Κρητικός Νικόλαος	1	6
568.	Κροῦσκος Παντ. Ἐμμανουήλ	17	139
224.	Κώη Κων. Μαρία (ἐγγονή Ι. Κούλελη)	2	9
448.	Κώστα Καλή χήρα Γεωργίου	17	233
473.	Κώστας Ἰάκωβος	21	154
420.	Κωνσταντινίδη Ειρήνη χηρα Ν.	13	73
520.	Κωνσταντινίδης Π. Κων.	20	97
247.	Κώτη Ν. τέκνα	4	44
81.	Κώτης Μιχαήλ	34	223

Λ

499.	Λαδερός Ν. Κωνσταντίνος	20	121
531.	Λαδερού Καλλιόπη	9	32
409.	Λαζάρου Μαρία χήρα Κων.	13	70
503.	Λαζάρου Μ. Γεώργιος	4	9
303.	Λαμπάδη ἘΑνθοῦσα χήρα Γ. Ε.	2	34
8.	Λαμπάδη ἘΑνθοῦσα χήρα Γεωργ.	4	11
249.	Λαμπάδη Ε. ἝΑννα	1	5
229.	Λαμπάδης Γ. Δημόκριτος	15	178
561.	Λαμπάδης Γ. Ἐμμανουήλ	7	36
410.	Λεμονή ἝΑννα χήρα Ἰωάν. (ἡ Γ. Καπάνη)	24	124
19.	Λεμονή Καλλιόπη χήρα Κων. (γ. Παπακαβαλιώτη)	16	97
309.	Λεμονή Ν. Μαρία	12	59
431.	Λεντής ἘΑντώνιος	6	11
586.	Λεντής ἘΗλίας	5	11
522.	Λήμνιου Γ. Ἐμμανουήλ	8	27
351.	Λογοθέτης Ἰωάννης	9	57
453.	Λογοθέτης Ἰάκωβος	13	77

523.	Λυβίτση Γ. Ἐντόνιος	37	294
348.	Λυβίτση Καλλιόπη χήρα. Γ.	5	18
210.	Λυβίτσης Χαράλαμπος	9	57
31.	Λυκοπάντης Μιχαήλ	3	7
10.	Λυριστή Ἐμμ. Νικόλαος	5	43
381.	Λυτρωτή Εἰρήνη χήρα Στεφ.	3	11
385.	Λυτρωτή Μαρία χήρα Ἐμμ.	5	14
324.	Λυτρωτής Ἐμμ. Γεώργιος	6	31
198.	Λυτρωτής Χριστοφής	9	44

M

548.	Μακρογιάννης Ἐμμ. Γεώργιος	5	16
285.	Μακρογιάννης Νικόλαος	14	72
449.	Μανόλακα Μαρία χήρα Νικ. Ἐμμ.	2	28
459.	Μανολάκη Ν. Ἀπόστολος	16	65
88.	Μαντᾶ Α. Ἄννα	9	28
609.	Μαντοῦ Κ. Ἐμμανουήλ	9	31
248.	Μαντοῦς Κ. Ἰωάννης	4	44
291.	Μαντοῦς Κ. Ἰωάννης	5	48
421.	Μαντουδάκης Ν. Κωνσταντῖνος	15	40
66.	Μαρίνος Α. Χρηστος	11	55
495.	Μαρίνος Γεώργιος (Νικιά)	2	4
600.	Μαρίνος Δ. Νικόλαος	2	6
481.	Μαρίνος Δ. Κωνσταντῖνος	7	27
335.	Μαρίνος Δημήτριος	8	38
564.	Μάρτεν Ἐδμόνδος	1	1,5
540.	Μαστόρου Ἐμμανουήλ (Τσιτσίνιας)	14	44
408.	Μαστρογιάννης Ἰ. Κωνσταντῖνος	10	40
602.	Μαστρογιάννης Ν. Ἀπόστολος	15	56
468.	Μαστρογιάννης Νικήτας	1	2
194.	Μαστρογιάννης Σ. Γεώργιος	10	117
155.	Μαστρογιάννης Στ. Ἰωάννης	5	9
137.	Μαυρουδῆς Α. Κωνσταντῖνος	21	67
297.	Μαυρουδῆς Α. Γεώργιος	24	181
391.	Μαυρουδῆ Ἀναστ. Εἰρήνη	2	18
418.	Μαυρουδῆς Ἀντ. Λάζαρος	6	29
507.	Μαυρουδῆς Α. Παῦλος	9	42
328.	Μαυρουδῆς Μιχαήλ	7	22
585.	Μεζᾶ Ν. Καλλιόπη	16	183

101.	Μεζέ Ε. Καλλιόπη	4	33
440.	Μηλᾶ Δημ. Κωνσταντῖνος	17	66
482.	Μηλᾶ Δ. Χαριτωμένη	6	17
329.	Μηλᾶς Δ. Ἀριστοτέλης	6	24
121.	Μηλᾶς Δ. Νικόλαος	7	33
133.	Μιαούλη Εὐτυχία χήρα Γ.	9	27
214.	Μηλᾶς Ι. Νικόλαος	19	76
187.	Μιαούλη Μ. Καλλιόπη	12	73
201.	Μισυριώτης Ἀντώνιος	3	39
462.	Μισοῦ Ν. Μιχαήλ	7	14
442.	Μισυριώτενας Νικήτα Ἰωάννης	21	109
15.	Μισυριώτης Ν. Γεώργιος	4	22
288.	Μισυριώτης Γεώργιος	3	10
563.	Μισυριώτη Καλή χήρα Ἀντωνίου	4	30
390.	Μικρόπουλου Ἐμμ. τέκνα	2	3
372.	Μελίνης Μ. Ἰωάννης	13	53
384.	Μιχαηλίδης Παναγιώτης	2	5
550.	Μίχαλος Ι. Νικόλαος	17	125,5
498.	Μίχαλος Κωνσταντῖνος (Νικιά)	3	10
406.	Μιχαλλιοῦ Καλή	11	53
282.	Μιχαλῖς Ν. Μιχαήλ	19	122
48.	Μίχαλος Παπα Ἰωάννης	11	21
605.	Μορφίδης (Κυπραίος) Γεώργιος	9	30
261.	Μουλλῶς Ι. Γεώργιος	30	159
325.	Μουλλῶς Ι. Κωνσταντῖνος	7	27
260.	Μουλλῶς Παπα Κ. Μιχαήλ	7	36
397.	Μουλλῶς Παπα Κ. Πολυχρόνης	17	88
430.	Μουλλοῦ Ι. Παπακωνστ. Κωνσταντῖνος	27	346
425.	Μουλλοῦ Παπανικολ. Γεώργιος	6	12
400.	Μουλλοῦ Καλή ΠαπαΝ. Παπακων.	2	10
215.	Μούρας Ι. Γεώργιος	23	200
532.	Μούρας Ι. Κωνσταντῖνος	3	11
123.	Μούρας Κ. Ἰάκωβος	5	17
321.	Μούρας Κ. Ἰωάννης	7	40
112.	Μούρας Κ. Παναγιώτης	19	95
80.	Μούρας Μ. Κωνσταντῖνος	34	327
274.	Μουστάκα Καλῆς τέκνα	11	54
134.	Μουστάκας Γ. Ἐμμανουήλ	38	154
255.	Μυλωνᾶς Β. Νικόλαος	8	78

183.	Μπαριανῶ Ἀναστάσιος	2	10
300.	Μυλωνᾶ Β. Ἄννα	5	12

N

544.	Νικητιάδης Ν. Παντελῆς	1	5
588.	Νικολίτσης Βασίλειος	4	8
7.	Νικολόπουλος Ἰωάννης	21	179
17.	Νικολόπουλος Ν. Γεώργιος	3	10
16.	Νικολόπουλος Ν. Κωνσταντῖνος	5	12

Ξ

613.	Ξανθοῦ Καλλιόπη	1	20
14.	Ξενίκης Α. Ἰωάννης	9	4
326.	Ξενίκης Παναγιώτης	11	43
259.	Ξένος Δ. Κωνσταντῖνος	13	88

O

355.	Οἰκονομάκης Α. Γεώργιος	11	42
484.	Οἰκονομίδη Εἰρήνη χήρα Γ.	4	10
292.	Οἰκονομίδης Θεμιστοκλῆς	32	126
304.	Οἰκονόμος Κ. Ἐμμανουήλ	13	59
435.	Οἰκονόμου Δ. Νικόλαος	9	41
206.	Οἰκονόμου Εἰρήνη χήρα Ι.	7	24
558.	Οἰκονόμου Ι. Δημήτριος	20	148
188.	Οἰκονόμου Μαριγῶ χήρα Δ.	18	133
437.	Οἰκονόμου Παπαδῆμ. Καλλιόπη	20	187
223.	Ὁρσάρης Α. Κωνσταντῖνος	11	104
603.	Ὁρσάρης Θρασύβουλος	2	11
94.	Ὁρσάρης Κ. Ἀντώνιος	27	162
164.	Ὁρσάρης Κ. Δημήτριος	7	34
27.	Ὁρφανὸς Γ. Νικόλαος	17	171
256.	Ὁρφανὸς Ν. Κωνσταντῖνος	12	76
	Ὁρφανοῦ Σοφία χήρα Ἰωάν. Γ.	8	23

Π

79.	Παναγιώτου Ι. Καλλιόπη χήρα Νεφραζῆ	7	36
333.	Παπαγιαλλούρης Γεώργιος	2	14

487.	Παπαγιάννης Νικόλαος (Ἀμερικανός)	5	51
273.	Παπαδόπουλος Γεώργιος	14	98
184.	Παπαεμμανουήλ Ν. Ἀντώνιος	28	233
446.	Παπαεμμανουήλ Σταματίου τέκνα	12	45
492.	Παπαζανῆς Ἐμμανουήλ	1	3
18.	Παπαῖωάννης Ἐμμ. Ἰωάννης	18	165
438.	Παπαῖωάννου Ἐμμ. Νικόλαος	4	22
593.	Παπαῖωάννου Ν. Γεώργιος	4	21
299.	Παπακαμαρινοῦ Ἀνθῆ χήρα Ν.	22	145
281.	Παπακέντρης Ἀπόστολος	10	64
180.	Παπακέντρης Γεώργιος	5	26
539.	Παπακέντρης Μ. Γεώργιος	23	154
126.	Παπακέντρης Σ. Γεώργιος	2	7
124.	Παπακέντρης Σ. Ἰωάννης	15	143,5
125.	Παπακέντρης Σ. Νικόλαος	6	73
109.	Παπαμανώλης Σ. Ἐμμανουήλ	19	110
203.	Παπανικήτας Κωνσταντῖνος	13	36
95.	Παπανικόλα Χαρίκλεια	5	16
197.	Παπανικολάου Βασίλειος	8	23
245.	Παπαοικονόμου Ἐμμανουήλ	16	94
510.	Παπαντωνίου Δημήτριος (Νικιά)	1	4
369.	Παπαντωνίου Εἰρήνη χήρα Ν.	3	7
512.	Παπαντωνίου Μιχαήλ (Νικιά)	2	44
374.	Παπασκανδάλιος Μικιῆς	6	30
204.	Παπάτσος Κ. Νικόλαος	13	60
263.	Παπάτσος Π. Ι. Νικόλαος	12	89
28.	Παπάτσος Παπαῖωάννου Μιχαήλ	10	38
395.	Παπάτσου Γ. τέκνα	5	15
610.	Παρασκευᾶς Νικόλαος	2	3
465.	Παρθενιάδης Ἐμμ. Κωνσταντῖνος	21	159
467.	Παρθενιάδου Μαρία χήρα Νικ. Ἐμμ.	23	109
270.	Παρθενιάδης Μ. Ἐμμανουήλ	9	45
129.	Παριανός Κ. Ἀναστάσιος	3	10
171.	Παριανός Δ. Νικόλαος	9	39
53.	Παριανός Κ. Ἐμμανουήλ	2	14
34.	Παριανοῦ Δ. Αἰμιλία	1	2
486.	Πατῆ Ἄννα χήρα Ν.	13	30
392.	Πατρῖκη Νικ. Ζωή	5	18
41.	Πατρῖκη Ε. Εἰρήνη	16	123
40.	Πατρῖκη Ε. Καλλιόπη	9	47

55.	Πατρίκη Ε. Χαριτωμένη	3	4
506.	Πατρίκης Ἰάκωβος	13	64
250.	Πατρίκης Γ. Ἰωάννης	11	61
254.	Πατρίκης Ν. Εἰστάθιος	12	59
208.	Πατρίκης Ν. Ἰωάννης	10	62
207.	Πατρίκης Ν. Παναγιώτης	18	120
301.	Πατρίκης Ε. Ἰωάννης	8	38
265.	Παπαχαρτοφύλης Ἰπποκράτης	10	68
266.	Παπαχαρτοφύλης Ι. Μιχαήλ	11	63
89.	Παπαχαρτοφύλης Γεώργιος	13	91
553.	Πασχαλίδης Ν. Παντελής	9	64
118.	Πασχαλίδου Ν. Γ. τέκνα	2	9
599.	Παυλάκης Θ. Γεώργιος	3	8
356.	Παυλίδης Δημήτριος	3	5
521.	Περδικάρης Νικόλαος	15	76
545.	Περδίκης Κ. Νικόλαος	19	64,5
615.	Περδίκης Κ. Μιχαήλ	10	42
478.	Περδίκης Κ. Γεώργιος	12	44
294.	Περουλή Ι. Ἀφροδίτη	10	39
61.	Περουλίδου Μαρία χήρα Ἐ.	4	18
490.	Πετρούδης Μ. Γεώργιος (Ἐμπορεύς)	1	4
529.	Πετρούτσος Γ. Ἐμμανουήλ	8	35
427.	Πετρούτσος Ἐμμ. Νικόλαος	5	24
426.	Πετρούτσου Νικ. Γεώργιος	11	187
71.	Πετρόπουλος Λεωνίδας	3	17
445.	Πετουβή Μαρία χήρα Γεωργ. Ζαχ.	28	127
552.	Πισσάρη Μ. Εἰγενεία	7	43
587.	Πιστικάκης Γεώργιος	3	11
557.	Πλάκα Κλ. Ἰωάννης	19	87
573.	Πλήθος Κ. Νικόλαος	28	235
305.	Πλήθος Ν. Κωνσταντῖνος	7	32
127.	Πλήθος Ν. Γεώργιος	2	6
139.	Πλήθος Κ. Γεώργιος	27	230
4.	Πληθίδης Κωνσταντῖνος	25	187
200.	Πλήθος Ν. Γεώργιος	3	9
320.	Πλήθου Κ. Μαρία	2	16
352.	Πολίτης Νικόλαος	11	81
251.	Πολυχρόνης Ν. Κωνσταντῖνος	5	18
429.	Πολυχρονιάδης Κ. Καλλιόπη χήρα Πολυχρόνη	11	50
574.	Ποντικός Μ. Γεώργιος	11	54

417.	Παυλάκη Ἄννα χήρα Ἰωάν. (γ. Ν. Γενᾶ)	27	275
407.	Πουράκη Ἰακ. Ἄννα	7	27
190.	Πούρη Ι. Εἰρήνη	3	14
136.	Πουράκης Γ. Νικόλαος	15	97
132.	Πουράκης Γ. Ἰωάννης	16	110
58.	Πουράκης Γ. Κωνσταντῖνος	9	77
562.	Πουράκης Γ. Ἀναστάσιος	13	62
382.	Πουράκης Ι. Νικόλαος	13	40
477.	Πρωτοπαπᾶ (Γ. Φραζῆ) Ἄννα χήρα Νικ.	5	28
375.	Πρωτόπαπας Μ. Ἰωάννης (Ἐμποριὸς)	1	1

P

494.	Ρήγα Δημήτριος (Ἐμποριὸς)	1	10
240.	Ρουσέτιος Ἰωάννης	2	10
604.	Ρουσέτος Ι. Δημήτριος	8	27
614.	Ρουσέτος Ι. Νικόλαος	4	19
584.	Ρουσέτος Ι. Μιχαήλ	7	66
515.	Ρουσέτος Ι. Ρουσέτος	14	65
241.	Ρουσέττον Ἀνθοῦσα	1	5
387.	Ρουσέττον Φωτεινὴ χήρα Γ.	2	12

Σ

570.	Σακαλῆς Ἡλίας	6	39
388.	Σακκαλῆς Χαράλαμπος	4	12
233.	Σακέλης Γεώργιος	34	214
50.	Σακελλαρίδης Ι. Δημήτριος	4	11
24.	Σακελλαρίδης Ι. Νικόλαος	39	150
496.	Σακελλαρίδης Γ. Ἀριστοτέλης	3	24
508.	Σακελλαρίδης Ν. Γεώργιος	38	198
527.	Σακελλαρίδης Γ. Παπαμιχαήλ	10	95
271.	Σακελλαρίδης Ν. Νικόλαος	9	33
439.	Σακελλαρίδης Ἰωάν. Γεώργιος	6	56
75.	Σακελλαρίδης Ὀδυσσεὺς	38	364
77.	Σακελλάριος Γεώργιος (Βεδρουμμανὸς)	5	23
567.	Σακελλαρίου Παντ. Πολυξένη	1	8
450.	Σακελλαρίου Τημολέων (Νικιά)	7	33
12.	Σακλαρῆ Καλὴ χήρα Πρ.	11	13
526.	Σακλαρῆς Δ. Γεώργιος	5	17

330.	Σακλαρής Ἐμμ. Κωνσταντῖνος	6	23
199.	Σακλαρής Ι. Δημήτριος	2	13
350.	Σακλαρίδης Δ. Ἐμμανουήλ	9	55
362.	Σακλαρίδης Δ. Ἰωάννης	12	59
318.	Σακλαρίδης Κ. Παναγιώτης	18	236
220.	Σακλαρίδης Κ. Γεώργιος	18	165
262.	Σαρρῆς Ι. Νικόλαος	41	295
416.	Σερεπέτη Ἀσημίνα χήρα Γεωργ.	13	56
578.	Σκανδάλιος Μιχαήλ	11	115
235.	Σκανδάλιος Ι. Γεώργιος	14	65
226.	Σκανδάλιος Ν. Ἰωάννης	24	170
542.	Σκοῦρτος Νικόλαος (Νικιά)	2	10
611.	Σκυλλᾶς Θεόφιλος	3	8
336.	Σμαράγδας Ἰωάννης	6	38
186.	Σμυρναῖος Β. Π. Ἀντώνιος	7	19
234.	Σούρενας Προκόπιος	5	18
86.	Σταυριανός Γ. Ἐμμανουήλ	25	160
105.	Σταυριανός Γ. Νικόλαος	26	148
502.	Σταυριανός Ἐμμανουήλ	2	162
154.	Σταυριανός Μαστρογιάννης	8	27
460.	Σταυριανοῦ Γεώργιος	16	180
398.	Σταυριανοῦ Καλή χήρα Ἰωάν.	12	53
257.	Σταυριανοῦ Κ. Ἰωάννης κληρονόμοι	7	26
185.	Στρίκκη Σοφία χήρα Α.	5	88
218.	Στρίκκης Π. Δημήτριος	22	139
313.	Συριώτης Γεώργιος	13	90
191.	Σφακιανός Γ. Ἰωάννης	4	42
517.	Σφακιανός Ι. Κωνσταντῖνος	36	284

T

423.	Τραμπούλη Μιχ. Μαρία	1	6
312.	Τραμπούλης Νικόλαος	19	133
272.	Τραμπούλης Ν. Θεόφιλος	33	275
592.	Τριανταφόλλου Καλλιόπη	2	12
96.	Τριωτῆς Γ. Ἰωάννης	15	63
141.	Τσατσαρώνης Βασίλειος	22	320
57.	Τσατσαρώνης Ν. Δημήτριος	28	190
258.	Τσατσαρώνης Ν. Ἰάκωβος	19	188
580.	Τσατσαρώνα Β. Νικόλαος	19	187

192.	Τσοπάνη Μ. Καλλιόπη	2	12
175.	Τσουλάτος Δημήτριος	6	22
278.	Τσουλλάτος Ι. Φίλιππος	7	40

Φ

393.	Φαρμακίδης Σωτήριος	2	9
159.	Φασουλαράκη Γεώργ. ᾽Αννα	6	22
78.	Φασουλαρή Καλλιόπη χήρα Γ. Κώνστα	16	230
158.	Φασουλαρής Γ. Παπαπόστολος	12	51
135.	Φασουλαρής Ι. Νικόλαος	6	47
504.	Φασουλαρής Κ. ᾽Ιάκωβος	20	214
293.	Φασουλαρής Γ. Π. Κωνσταντίνος	6	30
322.	Φασουλαρίδης Γ. ᾽Ιωάννης	31	227
518.	Φασουλαρίδης Κ. ᾽Ιωάννης	13	212
64.	Φασουλαρής Ι. Κωνσταντίνος	6	34
422.	Φιλίππου ᾽Απόστολος	9	54
371.	Φιλίππου Ι. Φίλιππος	15	123
432.	Φιλίππου (Μόρτος) Νικ. τέκνα	12	86
52.	Φιλίππου Δ. Φίλιππος	11	60
276.	Φιλίππου Ν. Φίλιππος	3	7
598.	Φιλίππου Φ. Νικόλαος	4	55
228.	Φιλίππου Δ. τέκνα	8	35
501.	Φούγιαξης Μ. ᾽Αλκιβιάδης	2	20,5
230.	Φραζή ᾽Αννα χήρα ᾽Εμμ.	4	25
411.	Φραζή Διάκον Καλή	5	16
122.	Φραζής Κ. Φραζής	3	10
221.	Φραζής Κ. Περούλης	8	34
286.	Φραζής Κ. ᾽Ιωάννης	2	4
316.	Φραζής Εδστάθιος	6	39
323.	Φραζής Φ. Κωνσταντίνος	7	42
363.	Φεραντζή (Κανταρτζή) ᾽Αννα χήρα Ι.	3	8
368.	Φραζής Ι. Περούλης	7	33
516.	Φραζής Ι. Νικόλαος	11	64
606.	Φραζή Ι. Νικόλαος	10	36
549.	Φραζής Ι. Φραζής	12	44
534.	Φραζή Φ. Κ. Ρουσέττος	17	86
150.	Φωτιάδη Μαρία χήρα Α.	5	29
213.	Φωτιάδης Ν. Γεώργιος	4	14
	Φωτιάδου Μαρία χήρα Ι.	29	230

X

451.	Χαρίτου Δ. Κωνσταντίνος	14	70
102.	Χαρίτου Δ. Στέργιος	19	98
296.	Χαρτοφύλη Ν. Διονυσία	7	31
138.	Χαρτοφύλη Ι. Μαρία	5	27
33.	Χαρτοφύλης Γ. Ἐμμανουήλ	7	34
358.	Χαρτοφύλης Γ. Μιχαήλ	8	91
569.	Χαρτοφύλης Νικόλαος (Νικιά)	1	4
373.	Χαρτοφύλης Σταῦρος (Νικιά)	4	37
337.	Χατζηγιάννη Ἐμμ. τέκνα	3	5
331.	Χατζηγιαννάκη Ε. Ειρήνη	3	5
9.	Χατζηγιαννάκης Ε. Ἰωάννης	24	170
344.	Χατζηδημητρίου Δημήτριος	1	24
572.	Χατζηδημητρίου Κωνσταντίνος	5	29
470.	Χατζηδημητρίου Μαρία χήρα Ἰακ.	11	53
65.	Χατζηδημητρίου Παναγιώτης	7	51
475.	Χατζηγεωργίου Κονταρῆ Καλή	9	50
519.	Χατζήδενα Ι. Καλή	7	18
480.	Χατζηνικόλας Ἰωάννης	4	12
82.	Χατζηνικόλας Γεώργιος	6	51
160.	Χατζηνικόλας Ἰωαν. Γεώργιος	3	11
237.	Χατζημιχάλη Ε. Ἀρχωντοῦ	21	245
243.	Χατζημιχάλης Ι. Μιχαήλ	17	309
590.	Χατζηστεφάνου Στέφανος	5	53
414.	Χιώτης Νικήτα Νικόλαος	10	39
279.	Χριστοδούλου Σταμάτιος	2	8,5
311.	Χριστοφῆς Νικόλαος	21	119
452.	Χριστοφῆς Ι. Μιχαήλ (Ἐμποριός)	3	44
69.	Χριστοφόρου Ι. Γεώργιος	13	85
68.	Χριστοφόρου Ι. Χρήστος	4	23
193.	Χριστοφόρου Ι. Κωνσταντίνος	10	27
147.	Χρυσότιμη Καλή	1	2
117.	Χρυσότιμος Ν. Δημήτριος	8	32
334.	Χρυσοτίμον Μαρία χήρα Ν.	4	18
415.	Χρυσοτίμον Μ. Νικόλαος	11	33
366.	Χρυσοτίμον Γ. τέκνα	9	67

Ψ

103.	Ψόχη Ζαχαρίας τέκνα	6	36

Σύνολο

38.643

9. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το τέλος κάθε συγγραφικής προσπάθειας αποτελεί οπωσδήποτε ένα ευχάριστο γεγονός, που συνοδεύεται όμως και από ένα προβληματισμό : σε πιο βαθμό δηλαδή ο συγγραφέας πέτυχε τον σκοπό του και ακόμα, αν αυτό που θεωρεί επίτευγμα, ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και αντέχει σε μια καλόπιστη κριτική. Αν η συλλογιστική αυτή ισχύει για κάθε συγγραφική προσπάθεια, για την ιστορική ιδιαίτερα έρευνα, είναι απαράβατος κανόνας, καθώς δεν υπάρχουν περιθώρια για επικλήσεις τύπου «ποιητική άδεια», για μυθοπλασίες ή υπεραπλοποιήσεις. Έτσι το έργο μας ήταν δύσκολο και επίπονο, γιατί έπρεπε ν' «αναστηλώσουμε» ερειπωμένο αρχαιακό υλικό και στη συνέχεια να προσπαθήσουμε να το συστηματοποιήσουμε, να το μελετήσουμε και να καταλήξουμε σε ορισμένα συμπεράσματα, που θα βοηθήσουν όχι μόνο την παραπέρα μελέτη του οικονομικού και κοινωνικού βίου της Νισύρου, αλλά και την προώθηση της έρευνας, για τους ισχύοντες κοινοτικούς θεσμούς στη Δωδεκάνησο κατά τα χρόνια της δουλείας. Και αυτά ακολουθώντας τους νόμους και την πρακτική της ιστορικής επιστήμης και έρευνας.

Η μελέτη μας για τα *Κτηματολόγια της Νισύρου* στα χρόνια της δουλείας μπορεί να έχει ένα περιορισμένο βελινεκές, καθώς αναφέρεται σ' ένα μικρό νησί της Δωδεκανήσου, όμως θέλουμε να πιστεύουμε ότι αποκαλύπτει ένα σημαντικό θεσμό, που ρυθμίζει και διασφαλίζει τις συναλλακτικές σχέσεις των κατοίκων της περιοχής και ακόμα που προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για την κοινωνική δομή, τις ονοματοδοτικές συμπεριφορές του πληθυσμού και για παραπέρα τοπωνυμικές και γλωσσολογικές διερευνήσεις. Και κάτι ακόμα : η όλη παρουσίαση του υλικού μπορεί να χρησιμεύσει και σαν πρωτογενές υλικό για πιο αναλυτικές και εξειδικευμένες μελέτες σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο.

Με το σκεπτικό αυτό και με τις όποιες ελλείψεις ή ατέλειες που μπορεί να έχει η μελέτη, πιστεύουμε ότι αποτελεί μιά, μικρή έστω, συμβολή στην έρευνα των κοινοτικών θεσμών στη Δωδεκάνησο κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας και Ιταλοκρατίας. Και είναι συμβολή γιατί τέτοιες επί μέρους μονογραφίες αποτελούν την υποδομή για τη συνολική θεώρηση της νεώτερης οικονομικής και πολιτικής ιστορίας της Δωδεκανήσου.

ΓΙΑΝΝΗ ΣΠ. ΚΟΥΡΟΥΝΗ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ ΝΙΣΥΡΟΥ

Επιμέλεια Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Γιάννης Κουρούνης, φιλόλογος γλωσσολόγος, έκρυβε μέσα του μια απεριόριστη αγάπη για το νησί, που πρωτοείδε το φως, τη Νίσυρο. Αν και έζησε τα περισσότερα χρόνια της ζωής του μακριά από αυτό, ποτέ δε σταμάτησε να ενδιαφέρεται και να ασχολείται με συλλογή λαογραφικού υλικού ποικίλης ύλης. Μας έδωσε δυο άρτιες από κάθε πλευρά γλωσσικές μελέτες, που μ' αυτές κάλυψε το πρόβλημα του Νισυριακού ιδιώματος: «Τη Φωνητική του Γλωσσικού ιδιώματος Νισύρου», («Νισυριακά», Τόμος 8ος, σσ. 397 - 463), όπως και τις «Γενικές Γραμμές στο τοπικό του Γλωσσικού Νισυριακού ιδιώματος» («Νισυριακά», Τόμος 9ος, σσ. 169 - 213).

Όμως η προσφορά του στο Λαογραφικό τομέα δε σταμάτησε με τις παραπάνω μελέτες. Πρωτού να φύγει για το μεγάλο ταξίδι, τον Αύγουστο του 1984, παρέδωσε στην Εταιρεία μας πληθώρα λαογραφικού υλικού (τραγούδια, μοιρολόγια, δίστιχα, ευχές, κατάρες, παροιμίες). Όλα αυτά τα έχει καταγράψει σ' ένα μεγάλο τετράδιο. Το υλικό αυτό είναι αποτέλεσμα συλλεκτικής προσπάθειας που τη χρονολογούμε γύρω στα 1920.

Είναι δυστύχημα που δεν το επεξεργάσθηκε. Από αυτό έκαμα μια επιλογή, που αμέσως ακολουθεί. Ξεχώρισα ό,τι δεν έχει δημοσιευθεί. Αυτό είναι μια προσφορά του Γιάννη Κουρούνη. Πιστεύω πως η περαιτέρω μελέτη των καταλοίπων αυτής, θα έχει να προσφέρει ιδιαίτερα σαν συμπληρώσεις και παραλλαγές δημοσιευμένων λαογραφικών κειμένων.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ¹

ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

1

Η Βουργάρα²

- Σεράνδα χρόνους έκαμα με κλέφτες καπιτάνιος.
Χίλια φλουριά καζάνησα και πεντακόσια γρόσα.
Μιανής Βουργάρας τάδωκα να κοιμηθούμ' ανδάμα.
- 5 Σε περιόλι έμορφο, σε δένδρα αθτισμένα.
Μέσα σε δυο πορτοκαλιές σε δυο νεραζοπούλες,
Να πέφτουν δ' άτθη πάνω μας, τα ρόδα στημ βοδιάμ μας.
Να πέφτουν da τριανδάφυλλα πάνω στα μάγουλά μας.
Κι αφ τημ βολλήν δημ μυρωδιά ο νιός εποκοιμήθη.
- 10 Σηκών-νεται αφ' το πορνό σαμ μήλο μαραμμένο.
— «Φέρε, Βουργάρα, τα φλουριά τα πεντακόσα γρόσα». —
— «Κόφτε να πάμε στον Γαδή που κάμνει δίκιαν γρίση». —
— «Ώρα καλή σου βρε Καδή» - «Καλώς την δηβ Βουργάρα». —
«Καλώς την αξιότιμη, καλώς την γαπιτάνα».
- 15 — «Εγώ χωράφιν δούδωκα να σπείρει, να θερίσει,
μ' ήταν da βώδια του ζαβά, τ' αλέτριν του σπασμένο.
Ήτον gi ο νοικοκύρης των στον ύπνο βυθισμένος.
-

1. Για το Νισύρικο Δημοτικό τραγούδι αναφερόμαστε σε εργασία με τον ίδιο τίτλο του Κ. Σακελλαρίδη, «Νισυριακά», τόμ. 2ος, σ. 65 - 202.

2. Βουλγάρα.

Κουβέντα Βασιλοπούλας και πουλιού

Πουλ-λάκιν εκελάδησε στου Βασιλιά τομ βύργο,
 εν εκελάδει σαμ βουλλί μήτε σαν αηδόνι.
 Μον' εκελάδει κι έλεε πάνω για την αγάπη.
 Βασιλοπούλα προύαλε¹ από ψηλόν βαλάτι :

- 5 — «Νά 'χα πουλλί τηγ γλώσσα σου και νά 'χα τηλ λαλιά σου»,
 — «Τι μ' έδες και με ζούλεψες εμέναν δο πουλ-λάκι;
 Εσύ κοιμάσαι στα χρουσά κι εγώ εις το κλαδάκι.
 Συ τρώεις σίτηνο² ψωμί κι εγώ το χορταράκι.
 Και χτίννω τη φωλίτσα μου, σης καλαμιάς τηρ ρίζα.
- 10 Δίουφ³ φωτιά της καλαμιάς και καίουν δηφ φωλιά μου.
 Και πάλε ξαναχτίννω τη στου ποταμού τογ γύρο.
 Πλυμάρισεν⁴ ο ποταμός και πήρε τη φωλιά μου.
 και πάλε ξαναχτίννω τη σης φοινικιάς τηρ ρίζα.
 Και δώνν' ο Θιός κι η μοίρα μου και κάμνω δυο πουλ-λάκια.
- 15 Τό 'να μου πέρ' ο αετός και τ' άλλο τ' αεράκι⁵.
 Κι εγώ 'πομένω στο στενό και πίνω το φαρμάκι.

Η κατάρα της απαρνημένης*

Κορίτσιν γρυφογάστρωτο και κρυφογαστρωμένο
 Στο παραθύρι κάθεσαι, τους μήνες λοαργιάζει,
 Ποιόμ μήνα εγαστρώθηκε, ποιό μήνα θα γεννήσει.
 Σεφτέβρ' Οχτώβρη θλιβερέ, Νοέβρη και Δεκέβρη.

- 5 Γεννάρη γέννα του Χριστού πρώτη γιορτή του χρόνου,
 Φλε(γ)άρη φλέβες άνοιξε τις ρώες τωβ βυζιόμ μου·
 Ω Μάρτη με τα λούλλουδα κι Απρίλλη με τα ρόδα.

* Παρόμοιο : Ν. Πολίτη : «Εκλογαί από τα τραγούδια του Ελληνικού Λαού»
 αρ. 128, σ. 161.

1. Πρόβαλε.
 2. Σταρένιο.
 3. Δίνουν.
 4. Πλημμύρισε.
 5. Γεράκι

- Μάι και μάγιεψέ μου τόν δο υγιόν οπού με ἴγάπα,
 όπου με ἴγάπαν γαί ἴλεε αγάπη εν αρνιούμαι.
- 10 Και τώρα μ' απαρνήστηκε σαν γαλαμιά στον γάμπο.
 Λέω να τον καταραστώ μα πάλι τολ λυπούμαι.
 Μα πάλ' ας τον καταραστώ κι αφ το Θεό ας τό ἴβρη.
 Από ψηλά να γρεμμιστεί και χαμηλ-λά να πφέσει.
 Τριάνδα γιατροί να τοβ βαστού κι εξήνδα μαθητάδες
- 15 Και δώδεκ' Αλεξαδριανοί να κόβγουν δις γιαράδες.¹
 Να πέρνα(γ)γα κι εγ' από κει να τους καλημερίσω·
 Καλώς τα κάμνετε γιατροί, καλώς τα πολεμάτε.
 Κι αν γόβγουν da ξουράφκια σας κρέατα μη λυπάστε
 Κι έχω παν-νί για το ξανδό² σερανδαπένδε πήχες,
- 20 Κι αν εν εφτάννει το παν-νί και το πουκάμισό μου.
 — «Μωρή σκύλλα, μωρ' άνομη, μωρή κακιά γυναίκα,
 Εν είχεν γρίση να με πας Καδή να με γαλέσεις,
 Μομ' μ' έδειξες εις τον Θεόν γαι κάμνει δικιαν γρίση;
 — Ετσ' είναι μάτια μου έτσι όπου ἴγαπά κι αρνιέται,
- 25 Εις στοθ Θεόν δο δείχτουςι³ κι άδικο τυραννιέται.

4

Η δάφνη κι η μυρτιά

- Κάτω στ' άγριον βεριόλι⁴ — δάφνη και μυρτιά μαλλώνει :
 — Δάφνη μου πήρες κλωνάρι — Όχι μα τον άι-Γιάννη.
 — Αν σου πήρα ἴγω κλωνάρι, να με πάρει το ποτάμι.
 Να με πάρει δύση-δύση, κάτω στου Πασά τηβ βρύση.
- 5 Πά ἴη κόρη να γεμίσει, κι ο Πασάς να τηφ φιλήσει.
 — Βγάλε κόρη τος σαγιά σου⁵, να μην εβραχεί η ποδιά σου
 — Κι αν εβράχει η ποδιά μου, τι σε μέλλει εσέν ἴβασά μου;
 — Μέλλει μου και σου το λέω, γιατί (θ)α σε πάρω θέλω.

1. Πληγές.

2. Κρόσια και ύφασμα' παλιά λένε έκοβαν τις ίνες και τις έβαζαν στις πληγές.

3. Ρίχνουν, τον παραπέμπουν.

4. Περιβόλι.

5. Τεμάχιο υφάσματος που οι γυναίκες με ειδικό δέσιμο προστατεύουν το πρόσωπό τους από τον ήλιο όταν ασχολούνται σε αγροτικές εργασίες.

Το κόκχινο κανδήλι

- Το δίλλι δίλλι το κόκχινο κανδήλι,
 οπού φεγγεν η κόρη κι εκένδαν δο μανδήλι
 Μανδήλιν δου καλού της και τ' αγαπητικού της.
 Επήεν ο πονδικός κι έφαεν δο φυτήλλι,
- 5 'πο μέσ' αφ' το κανδήλι οπού φεγγεν η κόρη
 και κένδαν δο μανδήλι μανδήλι του καλού της
 και τ' αγαπητικού της.
 (επωδός) το δίλλι δίλλι το κόκχινο κανδήλι.
 Επήεν ο γάτθη κι έφαεν don βονδικό
- 10 πού φαεν δο φυτήλλι 'πο μέσ' αφ' το κανδήλι
- 11 - 12 οπού φεγγεν η κόρη, κ.τ.λ. (επαναλαμβάνεται ο 2 και 3 στίχος)
 Επήεν ο σκύλλος κι έφαεν δο γάτθη
 οπού 'φαεν don βονδικό πού φαεν δο φυτήλλι.
- 15, 16, 17 (επαναλαμβάνονται οι στίχοι 6 και 7) Επωδός.
 Επήεν δο βώδι κι εσκότωσεν δο σκύλλο
 οπού φαεν don γάτθη οπού φαεν don βονδικό
- 20 πού φαεν δο φυτήλλι 'πο μέσ' αφ' το κανδήλι.
 (επαναλαμβάνονται το 5ο ημιστίχιο και οι σ.σ. 6, 7) Επωδός.
- 25 Επήεν ο χασάπης κι έσφαξεν δο βώδι
 που σκότωσεν δο σκύλλο οπού φαεν δο γάτθη
 οπού φαεν don βονδικό πού φαεν δο φυτήλλι
 'πο μέσα αφ' το κανδήλι οπού φεγγεν η κόρη.
 (επαναλαμβάνονται οι στίχοι 6 και 7) Επωδός.
 Επήεν η κουτσούρα και σκότωσεν δο χασάπη
 οπού σφαξεν δο βώδι που σκότωσεν dos σκύλλο
 πού φαεν δο γάτθη οπού φαεν don βονδικό
 πού φαεν δο φυτήλλι 'πο μέσ' απ' το καντήλι.
- 35 Οπούφεγγεν η κόρη κι εκένδαν δο μανδήλι
 μανδήλι δου καλού της και τ' αγαπητικού της.
 (Επωδός) το διλλι....
 Επήεν ο φούρνος κι έκαψεν dην γουτσούραν
 που σκότωσε don χασάπη, οπού σφαξεν δο βώδι
- 40 που σκότωσεν dos σκύλλο πού φαεν δο γατθη
 πού φαεν don πονδικό, πού φαεν δο φυτήλι

30 (επαναλαμβάνονται από το 34: που μέσ' αφ' το κανδήλι, και οι στίχοι 5, 6, 7) Επωδός.

Επήεν δο ποτάμι κι έσβυσεν δοφ φούρνο
πού καψεν δην γουτσούρα που σκότωσεν δο χασάπη
πού σφαξεν δο βάδι που σκότωσεν δο σκύλλο
πού φαεν δο γάθθι πού φαεν δο πονδικό

50 πούφαεν δο φυτήλι 'πο μεσ απ' το κανδήλι.
(επαναλαμβάνονται οι στίχοι 5, 6, 7) Επωδός.

Το τραγούδι αυτό το τραγουδούνε χορεύοντες σε γάμους και διασκεδάσεις.

6

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Μοιρολόι της Παναγίας

Κάτω στα Εροσόλυμα του Κύριου τον δάφο
πού νεν ο μόσκος φυτευτός κι αγιόκλιμα σπαρμένο,
οπού 'νεν da τριανδάφυλλα φραγμοί στα περιόλια,
οπού 'νεν da ροδόσταμα ανέσυρτα πηάδια.

5 Εκεί δενδρίν ενέμμησε¹ δεξιά του Παραδείσου.
Στηρ ρίζαν γάθετ' ο Χριστός και στην γορφήβ βαγγέλιο
και στ' αποκλωναράκια του αγγέλοι κι αρκαγγέλοι.
Εκειά πιάσαν δοχ Χριστόν οι άνομοι Οβραίοι,
οι άνομ' οι αλλόπιστοι κι οι τρισκαταραμένοι.

10 Και κει που τον επιάσασιν η μέρα νύχτα γείνει.
Ο ήλιος εθαμπώθηκε και τά 'στηρ θαμπωθήκα
και το φεγγάριν δο λαμπρό κι εκείνον εθολώθη
κι η θάλασσα η άπειρη σε καρυδόφλοιο ήμπε.
Σαν γλέφτην don επιάσασι, σαν γλέφτην dol λαλούσι²

15 και σαν γακόν κατάδικον βάσι³ να τον γρεμμάσου.
Εμπρός του πάσιν οι οβριοί και πίσω οι πιλάτοι
κι είν' ο Χριστός στημ μέσην δω σαμ μήλο μαραμμένο.

1. Εφύτρωσε

2. Οδηγούν.

3. Πηγαίνουν.

- Σαν εγλισκιά ¹λειτρούητη, σαχ χώρα κουρσεμένη.
 Λαλούν don bou τομ βάουσιν εις του Καδή τα χέργια
- 20 κι εις του Πιλάτου την αυλήν εκεί τον εσταυρώσα.
 Πιάνουν γαι ξεγυμνώνουν do κι αδικουτανούν don.
 Βγάλλουν dou τ' άγιο στέφανο και βάλλουν dou ανγάθθι.
 Βγάλλουν dou τ' αγιοκάβαδο και βάλλουν dou χλαμούδα.
 Βγάλλουν dou τ' αγιοζώναρο και βάλλουν dou τοβ βάτο.
- 25 Βγάλλουν dou τ' αγιαπάπουτσα και βάλλουν dou τσαρούχια.
 Εγδύσαν don βογδύσαν do, στο ξύλον don βερνούσι.
 Χαπάρια πάσιν γι' έρκονδαι αφ του χαρκιά ¹ τημ βόρτα.
 Χαρκιά και κάμε μου καρφιά, κάμε μου τρια περόνια.
 Κι ο σκύλλος επαράκουσε, πένδε περόνια κάμνει.
- 30 Βάλλουν da δυο στα πόδια του τα δυο στα δυο του χέρια,
 το πέφτον do φαρμακερό τόμ βήουν στην γαρδιάν dou.
 Κι έτρεξεν αίμα και ν-νερό, πληγώθηκεν η καρδιά του.
 Κρύον νερόν εγύρεψε ξύδιν don εποτίσαν.
 Άγριαφ φωνήτσαν έσυρε, όσον γι' αν εδυνάστη:²
- 35 Εν εχ' άγιους ο ουρανός εν έχει αγιούς ο Κόσμος
 και σαν βουλιά πετάμενα στημ μάναμ μου να πάσι;
 Κανείς δεν βηλοήθηκεμ ³ μόνον ο Άις Γιάννης.
 Έχει κι άγιους ο ουρανός, έχει κι άγιους ο Κόσμος.
 Και σαμ βουλιά πετάμενα στημ μάνα σου να πάσι.
- 40 Τρέχει και πάει στημ μάναν dou. Περνά τημ βροσευχήν dης
 από τη γης στον ουρανό, για τομ Μονογενήν dης.
 Στέκεται, συλλο(γ)ίζεταί πως θα της το μιλήσει
 και μ' είνδα χειλοπόστομα θα της το ξεχειλίσει;
 — «Εσύ κυρά μου Παναγιά, περνάς τημ βροσευκή σου
- 45 από τηγ γη στον ουρανό για τομ Μονογενή σου
 κι εκείνον don επιάσασιν οι σκύλλοι οι Οβραίοι,
 οι άνομοι και τα σκυλλιά κι οι τρισκαταραμένοι».
 Πριχού της το ξετέλεψε λιποθυμιά την βέρνει.
 Η Μάρτα κι η Μαγδαληνή και του Λαζάρου η μάνα,
- 50 του Ιακώβ η αδερφή κι οι τέσσερις ανδάμα.
 Στάμναν νερόν dης γύρνουσι και τρία καννιά ⁴ πο μόσκο ⁵

1. Χαλκιάς σιδεράς.

2. Εδυνήθη, μπόρεσε.

3. Αποκρίθηκε

4. Μικρά μπουκαλάκια

5. Μόσχος

- και πένδ' από ροδόσταμο για να συφφέρ' ο νους της.
 Κι απής ο νους της σύφφερε κι απής ο λοϊσμός της
 εκίνησεν γαι 'πάεννε στο μέρος πούν' ο γίος της.
- 55 Τους δρόμους δάκρυα γέμισε, τις στράτες μοιργιολόγια.
 Και τα ξατθά της τα μαλλιά, σαν da κλαδιά 'πομένα.
 Βρίσκει τα δασκαλόπουλλα απ' όξω μαεμένα.¹
 Κι ήταν τα κακοροϊζικα ούλλα δακρυολουσμένα.
 Κι από το χέριν dá πιαννε και ρώταν ένα-ένα.
- 60 — «Πήτε μου δασκαλόπουλα πού 'ναιν ο δάσκαλός σας;».
 Κανείς εν βηλοήθηκε, μ μόνον ο 'Αις Γιάννης.
 «Θωρείς εκείνον δογ γδυμνόν², don βαραπονεμένον,
 πού 'χει την γεφαλήν Γλίνην εις το δεξί δου νόμο;
 Εκείνος είν' ο γυιόκας σου και μας ο Δάσκαλός μας».
- 65 Κι εμπρός του εγονάτησε και βρος του προσκολιέται:
 «Υγυιέ μου και Μονογενή, γλυκύτατόμ μου τέκνο,
 που σ' έβλεπα να κοιμηθείς, και páλι να ξυπνήσεις,
 που σου 'χα κούνιαν αργυρή, φασκιές μαλαματένιες,
 όπου σε βαβαλίζασιν οι δώδεκα παρθένες.
- 70 Και τώρα γυιέ μου σε θωρώ στο ξύλο κρεμμασμένο,
 Γυιέ μου να πάω να πνιώ για να πάω να γρεμμίσω,
 ή με μαχαίρι να σφαώ ν' αδικοθανατήσω;»
 — «Μάνα, σαμ βάεις να πνιείς πνιέτ' ο κόσμος ούλος
 κι αμ βάεις μάνα να σφαις σφάζετ' ο κόσμος ούλος.
- 75 Μόν' πάρε τημ βαρηγοριάν την εύ' ο κόσμος ούλος.
 Για φέρτε μου γλυκόν γρασί κι αφράτο παξιμάδι,
 Να κάμω τημ βαρηγοριά για να την εύ' ο κόσμος;».
 'Αμε μάνα στο σπίτι μας και βάλ' αρνί στοφ φούρνο
 και κάμε ψηλοκούλλουρα³ και βάρκα στο πανιέρι.
 Δώστ' τα το Μέ(γ)α Σάββατο να φάν' οι πεθαμμένοι⁴
 πριν γελαδήσουν da πουλιά και λουτροούμ βαπάδες,
 άφεις τις πόρτες ανοιχτές κι έχεις χαρές με(γ)άλες.

1. Μαζεμένα, συγκεντρωμένα

2. Γυμνός

3. Κουλούρια που κάνουν το Πάσχα.

4. Εδώ αναφέρεται στο έθιμο των ευκολοϊμένων (ευχολοϊμένων): Κατά το Μεγάλο Σάββατο πάνε στα μνήματα πανέρια με φρούτα, ψηλοκούλουρα, αβγά και άλλα. Περνά ο παπάς και κάνει δέηση για την ανάπαυση της ψυχής του νεκρού. Το περιεχόμενο του πανεριού περιέρχεται στον παπά.

Στή συνέχεια οί θλιμμένοι προσθέτουν τούς παρακάτω στίχους :

Τούτες οι μέρες τό 'χουσιν δούτες οι εβδομάδες
οπού 'χουν ξένα κράζουδα, πού 'χουν δικούς καλούν δους.
Κι οπού 'χουν γαι στημ μαύρηγ γη χαρτίν δους βέμβουν νά'ρτουν.
Χαρτίν έστειλαν απ' τη γη κι από τομ μαύρο άδη.
Κι έγγραφεν δο πανάγραμμα τρία λόγια πικραμμένα.
Θέλουν οι νιες τα ρούχα των, γι οι διάκοι τα χαρτιά τω
θέλουσιν γι οι καλοί γονιοί να'ρτούν με τα παιδιά τω.

7

ΣΑΤΥΡΙΚΑ

Ήθελα να παντρεύγου μου πάλι διαλοούμαι,
γιατίν δα έξοδα βαργιά κι αυτό 'ναιν του φοούμαι,
Μα μινιά γριά παλιόγρια από τηγ γειτονιάμ μου
από τα λόγια τα πολλά μού τρωεν δην γαρδιάμ μου.

- 5 Γυιέ μου να σε πανδρέψουμε, να πάρεις έναν δαίρι
και να περνάς καλή ζωή χειμώναν γαλοκαίρι.
Να πάρεις λυερή ξατθήν γαι νόστιμον γορίτσι.
Να περπατεί και να λυά ωσάν δο κυπαρίσσι.
Κυράτς' αν είν γαθώς μου λες κι αν είν γαθώς μου τάζεις,
- 10 εγίνηκεν η γνώμη σου και πιό μημ με πειράζεις.
Βάλλει με και στολίζομαι και βάλλω τα καλά μου.
Και γίνηκα σαν άγγελος από την ομορφιάμ μου.
Και πέρει με η παλιόγρια και πάμε σ' ένα σπήτι
οπού 'το πιο χειρότερο αφ τωμ βουλιών την γοίτη¹.
- 15 Βρίσκω τον βεθερό βουβό, την βεθερ' αγκωνάρι.
Κι η κυρά νύφφη κάθετο σ' έναν βαλιόν βιθάρι,
οι μύξες εσουρνιώσασιν ² από τα σάουνα ³ της
κι οι ψείρες ενεδρέμασιν ⁴ επάνω στα μαλλιά της.
Τότες λέω στημ βαλιογριά αυτό 'ναιν δο κορίτσι
- 20 Που μού 'πες πως έμνιαζεν ωσάν δο κυπαρίσσι;
Κι εκείνη μ' αποκρίθηκε αλίμενε ⁵ ν' αλλάξει
κι εγ' α(π)ό μέσα μού λεα φωτιά να σου την γάψει.

1. Φωλιά των ορνίθων.
2. Σύρονταν, έτρεχαν.
3. Πηγούνι.
4. Τρέχουν.
5. Περίμενε.

Εψές βραδύν επέρασα αφ' την χαριτωμένη
 κι εστέκετο στημ βόρταν της λιγνοχαϊδεμένη
 και με τα μμάτια μου γνέψε έλα ταχυνεμένα
 και μεμ με πήρεν η χαρά και πή(γ)α από σπέρα.
 Και βρίσκω μπρος στημ βόρταν της δυο παλληκάρια βλέπω
 κι εκάμαν do κεφάλιμ μου τα αίματα και τρέχα.

Καυγός μεταξύ γυναικών Λαγκαδιού και Ποταμού¹

Π.: Είπεν η μνιά της αλληνής έλα να μου φωνάξεις
 κι όπου κι αν έχει παμουχά² να τον εξετινάξεις.
 Εφέρασι στομ βοταμόν μιám μικροκαμουζέλλα³
 κι όσοι την εθωρούσασιν εσκούσαν αφ' τα γέλια.

5 Λ.: Ελάτε να μαέψωμε χοιριές⁴ αφ' το Λαγκάδι
 να στείλουμε στομ βοταμό να βάλου γοκχινάδι.

Π.: Και τις χοιριές του Ποταμού εγώ θα τις μαέψω
 που θάρτουν να περάσουσιν δις μούρες των να τρίψω.
 Ας έρτουν να κορδίσουσιν⁵ εμπρός στου Λιου τημ βόρτα

10 κι εγώ των δά'χω έτοιμα αλάτσωτα⁶ τα χόρτα.

Λ.: Ενέμμησεν⁷ η αστοιβή⁸ κι έβγαλεν gi αλωνίδα⁹
 Είν' δά'χουν κι οι χοιροβουδιές¹⁰ και βαίνουν με τα μήλα.

Π.: Η κίτρινη του ρημιδιού¹¹ κ' η άλλη μακρολαίμα
 επέρσιν εμαλλώνασι και φέτος είνδο ένα.

15 Λ.: Εγώ κι αν είμαι άσκημη κι αν είμαι σαν γαμήλα
 έκαμνα κι αγαπητικούς τριανδατρείς τομ μήνα.

1. Συνοικίες στο Μαντράκι.

2. Παλαιό γυναικείο ρούχο.

3. Μασκοφόρα.

4. Τα περιττώματα των χοίρων.

5. Στήνονται.

6. Ανάλατα.

7. Φύτρωσε.

8. Θάμνος γεμάτος κεδρούνια.

9. Θάμνος

10. Περιττώματα χοίρων και βοδιών.

11. Στενός δρόμος, αδιέξοδο.

- Π.: Φύε μουτσούνα από ἔδω σπάλατθα¹ που γυλλώνεις
 πάν' άλλον και γύλλωσε και μημ με νεκατώννεις².
 Λ.: Μωρή εκεί ἔν da κουτσολλλόβαρκα κι εδῶ ἔναι τα καράβια
 20 πούρκονδαι και βαρκέρουσιν d' άμορφα παλληκάρια.
 Π.: Μικρά ἔν da καραβάκια μας αμμ' εἶν γαλα ραμμένα.
 Μ' ασήμι και με μάλαμα εἶναιμ βαλαμισμένα.
 Ἐφνα αφ' τόμ βοταμό και πήα στο Λαγκάδι
 κι ούλες οι Λαγκαδιώτισσες μου κάμασιν δομ μάτι
 25 και έν εγύρισε να δει τομ μάτι μου λιγάκι.
 Κι ήρτα στημ βοταμίτισσα τριγύρο στο ποτάμι
 κορίτσια και νοικοκυρές σαν δο μαργαριτάρι.
 Ἐχει πολλές νοικοκυρές, που χουν δο λάθητό τους.
 Κατηγορούσιν δις φτωχές κι ελ λέουν da δικά τους.
 30 Λ.: Ἐχει πολλές νοικοκυρές όπου εν αριφνούσι,
 αμμέ έν εκουσα ποτθές να τις κατηγορούσι
 ὄξω στον δουρκο-μαχαλά λέουμ βως εἰμ βασάδες
 με τους παλιοζερδέδες τους και με τις μαζελλάρες.

10

Δίστιχα της Αργατιάς³

Αγάνδα να θερίσομε τ' αρκόνδου⁴ τὸ λειβάδι
 οπού ν' η μέση του φαρδειά κι η άκρια του με(γ)άλη.
 Πείτε μου παλληκάρια μου που δέννετε δεμάτχια,
 πότε θε να την εύρετε του χωραφχιού την άκρη.
 Κάμετε τόπον να διαβεί τ' αρκόνδου η αρμάδα
 να πάμε να' ποθέκομε⁵ στο σπίτι της σουρτάνας⁶.
 Ἐβγα νοικοκυρούλα μου με τα ροδόσταμά σου,
 λανδούρισε⁷ την αργατιά πούρτεν αφ' τα καλά σου.
 Χίλια καλῶς την ήβραμε την δραπεζοστρωμένη
 κ' η νοικοκυροπούλα μας του χρόνου πανδρεμένη.

1. Ασπάλατος, θάμνος με κεντριά.

2. Ανακατεύεις.

3. Εργατιά. Για το έθιμο της αργατιάς βλέπε Ν. Σακελλαρίδη: «Η αργατιά», «Ντισουριακά», τόμ. 4. σ. 6.

4. Αρχόντου

5. Αποθέσουμε

6. Σουλτάνας

7. Καταβρέχω, εδῶ έχει την έννοια του ραίνω.

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

- Νάννι το που να κοιμηθεί τον ύπνον να χορτάσει,
να κάμει κλώνους και καρπό δον βλάτανο να φτάσει.
- Νάννι του Ρήγα το παιδί, του βασιλιά τ' αγγόνι
όπου το βαβαλίζουσιν οι διάκοι κι Αποστόλοι.
- Ζάχαρη να 'ν ο ύπνος σου, μέλιν da όνειρά σου
ζαχαροκάνδιο να γεννούν d' αποξυπνήματά του.
- Αν το κοιμήσεις ύπνε μου τρεις πόλεις σου χαρίζω,
τη Βενετιάμ με το φιουρί, τηχ Χιόμ με το λοάρι
και την Κωνσταντινούπολη με το μαργαριτάρι.
- Ο ύπνος θρέφει το παιδί κι ο κάμπος το χορτάρι
και το πουλ-λάκι το κλαδί κι η θάλασσα το ψάρι.
- Κοιμήθου και παράγγειλα τα ρούχα σου στορ ράφτη
να σου τα φέρει ολόχρυσα με το μαργαριτάρι.
- Κοιμήθου το χρυσόμ βαννι, που φαίνουν εφ τημ βόλι
και κάμν' ο Βασιλιάς βρακί κι ο 'πίσκοπος φελώνι¹.
- Ο ύπνος το παρακαλεί κι ο ήλιος το γυρεύγει
για να το πάρει να διαβεί εκεί που βασιλεύγει.
- Επάρετο ύπνε μ' έπαρτο, πάρτο και κοίμησέ το
στης καλομοίρας την αυλή μ' βάρτο και μοίρασέ το.
- Ο ύπνος θρέφει το παιδί κι υγιά το μεγαλών-νει
κι η μάνα πού 'χει το παιδί κρυφά το καμαρών-νει.
- Νάννι που του παράγγειλα στημ βόλιν da καλά του,
στηβ Βενετιάν da ρούχα του και τα διαμανδικά του.
- Νάνι το που να κοιμηθεί, τον ύπνον να χορτάσει,
να κάμει κλώνια του Αδάμ τομ βλάτανο να φτάσει.
- Στης κόρης μου στους γάμους της τρια βόδια θα της σφάξω,
τό 'ναθ θα φάν' οι άρκονδες και τ' άλλο οι παπάδες.
Και τ' άλλο η φτωχολογιά να της φκιστούν² να ζήσει
της κόρης μου της ακριβής και να πολλοχρονίσει.
- Νάνι το που να το χαρώ
σαν η ελιά το φύλλο,

1. Ένδυμα του Επίσκοπου.

2. Ευχηθούν.

σαν η πλουμίστρα το πλουμί,
σαν ο γραφιάς το γράμμα,
σαν η καλή δασκάλισσα
με τις μαθήτριές της.

- Παναγιά μου βλέπε το
και μεγάλωνέ μου το.
Να πααίνει στο σκχολιό
να μου το δέρνουν να χολιώ¹
τ' ακριβό μου το μωρό.
- Όποιος δεμ μου το 'γαπά
χίλια χρόνια νάν' γακά
κι έξη να ψυχομαχά.
Να γυρεύγει γιατρικό,
να του δί(ν)ουν βονδικό
να του δί(ν)ουν γατρουλιό.
- Νάνι του Ρήγα το παιδί του βασιλιά τ' αγγόνι
νάνι το το ψιλόν βαννί που 'φαίνουσιν εις τημ βόλι,
που κάμν' ο βασιλιάς βρακί και 'πίσκοπος φελώνι·
και κάμνει κι η βασίλισσα πουκάμισο γραι ζώνη.

12

ΛΙΑΝΟΤΡΑΓΟΥΔΑ

- Αγάπα με κι έχε και νου πάνω στην γεφάλησ σου,
να μημ μας καταλάβουσι κι οι ξένοι κι οι δικοί σου.
- Αγάπα με πουλλάκιμ μου κι ας είν για τη ψυχή σου
κι άλλην αγάπη εν έχω μόνον δην εδικήσ σου.
- Αγάπα με πουλλάκιμ μου και σέναν έχω μόνο
κι εβ βάλλω μέσα στην γαρδιάν άλλης αγάπης πόνο.
- Μήλα μου κι εσ σου ράψασι τα χείλη σου μ' ασήμι
μήτε και με λινήν γλωστή μήτε και με μβρισίμι².

1. Λυπάμαι.

2. Μεταξωτή κλωστή.

- Σταλαματιά σταλαματιά το μάρμαρο τρυπά το,
αδ δεσ' σε πάρω ἔγω εσέ είναι δων αδυνάτω.
- Πάνω στα κοκχαλάκια μου θα βρεις λόγια γραμμένα
να τα διαβάσεις και να πεις πως πέθαινα για σένα.
- Για σήκου χρουσοπέρδικα τίναξε τα φτερά σου
και βγάλ' αυτόν δον γόρακαμ βου κάθετα κονδά σου.
- Ως παραδεί η θάλασσα ανδάμα με το ρέμα
παράδωκεν γι η νιότη μου αγάπη μου για σένα.
- Εινδά ἔχω κι όταθ θα σε δω χέρια και πόδια τρέμω,
πολλήν αγάπη σε γαπώ για τούτον δο παθαίνω.
- Κι εγώ μέλ λιον¹ δίποτα τον άνθρωπον αρνιούμαι
κι εμπρός μου να ψυχομαχά πιά μου έν δο λυπούμαι.
- Έλα λιγνέ μου να μου πεις τα παλαιά μας πάθη,
στέκεται η αγάπη μας γη παδελωσ εχάθη;
- Ο νους μου τα βουνά κρατεί σαφ φείδι θεριαμένο
από την ώραν βού φυες πουλλίμ μ' αγαπημένο.
- Το στήθος μου κατάνδησε βάσανα να κατέχω
και να σε βγάλω εμ βορώ μόνο στο νουμ μου σέ ἔχω.
- Γίνου καρδιά μου σίδηρο, γίνου καρδιά μ' αμόνι
να σε χτυπούν αλύπητα τα βάσανα κι οι πόνοι. . .
- Να η Πούλια που μβρούαλε με τ' άστρα της τα έξη.
Όποιος αγάπη εν έχει ας έρτει να διαλέξει.
- Να η Πούλια που μβρούαλε με τ' άστρα της τα τόσα,
είπαν να μου τη δώκουσι και πάλι μετανοιώσα.
- Ὑδρος κρυός με περιχά² και μού σφυξεν δο φέσι
οι δυ' όμορφες του Ποταμού με βάλασι στημ μέση.
- Χέρι μαρμαρωτόν γρατώ και δρώννει το δικόμ μου
κι από τον ύδρον δομ βολύν, νίβγω³ το πρόσωπό μου.

1. Λίγο.

2. Περιχύνει.

3. Νίπτω.

- Ω μικροχαδεμένη μου βάλ' έρωτα στον νου σου
κι έβγαλ' αρχή να σε 'γαπώ και πέ το του κυρού σου.
- Εινδά 'χει η αγάπη μου κι είν' βαραπονεμένη
κι ανάμεσα στα χέρια της είναι ακουμβισμένη.
- Ούλος ο κόσμος λέει μου η αγάπη φτωχ' είναι
κι εγώ τον κόσμον λέω του γιαλ λόου μου καλ' είναι.
- Εγώ φτωχή μου σ' αγαπώ και θέλω να σε πάρω
μήτε καν τον εστερηθώ τον γόσμον don επάνω.
- Σε φίλησα, σε τσίμπησα, σου πήρα τον αθός σου,
τόρα πανδρέψου κι έπαρε τον αγαπητικό σου.
Με φίλησες, με τσίμπησες και πήρες τις πικράδες
το κάστρο ν έν επάτησες πού 'χει τις νοστημάδες.
- Από την βοταμίτισσα και πάνω το Λαγκάδι
έχει κοπέλλες όμορφες σαν do μαργαριτάρι,
άμετε φέρτε μου βουδιές κι εγώ θα τις εκρύψω.
Σαθ θάρτουνσι στον βοταμό τις μούρες τους να τρίψω.
Σαν θάρτουν να περάσουσιν από του Λιου την βόρτα
θε να τους έχω έτσι μου ανάρτητα ¹ τα χόρτα.

13

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ ²

- Χάρο κι είνδα που σου κάμα και τά 'χεις μετά μένα
και θέλεις πάνδα να θωρείς τα χείλη μου καμένα
και την γαρδιάμ μου θλιβερή, ταμ μάτια μου βρεμένα.
- Στέκομαι συλλο(γ)ίζομαι εινδά 'χα κι είνδα χάσα.
Έχασα βρύση με ννερόν, βαξέμ με τα λουλούδια,
χάνω το φως οπού 'βλεπα και τηχ χαράν οπού 'χα.

1. Χωρίς καρυκεύματα.

2. Νισύρκα μοιρολόγια. Βλέπε : Κ. Σακελλαρίδη : Το «Δημοτικό τραγούδι Νισύρου». «Νισυριακά», τόμ. 2ος, σ.σ. 158 - 189, Ν. Κουμέντου : «Μοιρολόγια Νισύρου», «Νισυριακά», τόμος 4ος, σ.σ. 239 - 306.

- Στέκομαι συλλο(γ)ίζομαι εινδά 'χα κι είνδα χάσα,
έχασα λίτρα μμάλαμα και λίτραν δο λυάρι,
χάνω κι εγώ τον άνδραμ μου τον κουρβο διωματάρη.
- 'Ηθελα νά 'πρεφτε φωτιά στου χάρονδα το σπίτι,
να κάψει τηφ φαμίλιαν δου να δει πως είν' η λύπη.
- 'Οχ-χου κι ας ήτο δυνατό να βγω να πολεμήσω
με τος σκληρόν δο χάρονδα, ίσως και τον νικήσω,
να κάψω την γαρδούλαν δου ως καίει τηδ δικήμ μας.
Μήνας και χρόνος εμ βερνά και πέρει συγγενή μας.
- Χριστέ μου κι ας εμβρόαλε αφ τον 'Αι Νικόλα
νά 'χουν da παπουτσάκια του του μαύρου 'Αδη χόμα.
- 'Ηθελα νά 'μους σάβανο να δύσω το κορμίς σου
και μαξελλάρι μ βλουμιστό να πφέφτ' η κεφαλή σου.
- 'Ανοιξε γης μέσα να μβω και σκέπασέ με χόμα,
να πα να δώ ο άντρας μου αμ με θυμάτ' ακόμα.
- Για πέ μου καλοκόρη μου πότε να σε λιμένω,
να 'ψω κεριά στημ βόρταμ μου, λαμβάδες στην αυλήμ μου.
Να 'ψω και πολυέλαιο στημ μέσην δου σπιτιού μου.
Καλώς μου την δην γόρημ μου πού 'ρτεν από τον 'Αδη
κι έχω σου τάβλα να γευτείς, κρεβάτθι για να πφέσεις,
κι έχω σου και τα ρούχα σου πλυμμένα για ν' αλλάξεις
κι ανδί κρύο ροδόσταμο κι ανδί σαπούνι μόσκο
κι ανδί φωτιά να ξερατθούν δηλ λαύραν της καρδιάς μου.
Ποιός πύργος είμ δου ράισε πόνος χαζινές¹ εχάθη
κι ηύγεν ο κρότος στησ Σουρζά και εδόνησε η Πόλι.
Κι όσ' άρκοντες το κούσασι ήβγασι και ρωτούσι
ποιός πύργος είμ δου ράισε, ποιός χαζινές εχάθη.
Η κόρη μου η ακριβή από τον γόσκομ βάει.
- Για πέ μου, καλοκόρη μου, πότε να σε λημένω²
Νά 'ψω κεργιά στημ βόρταμ μου, λαμπάδες στην αυλήμ μου.
Νάψω και πολυέλαιο στημ μέσην δου σπιτιού μου.
Καλώς μου την δην γόρημ μου πούρτεν από τον 'Αδη
κι έχω σου τάβλα να γευτείς, κρεβάτθι για να πφέσεις.
Κι έχω σου και τα ρούχα σου πλυμμένα για ν' αλλάξεις.
Κι ανδί κρύο ροδόσταμο κι ανδί σαπούνι μόσκο
κι ανδί φωτιά να ξερατθούν δηλ λάβραν της καρδιάς μου.

1. Τουρκική λέξη: θησαυρός, θησαυροφυλάκιο.

2. Περιμένω.

ΕΥΧΕΣ

- Σε ξερήν βέτραν να πατείς και χλωρή να γίνεται.
- Η ευκχή μου στα τέσσαρα κανδούνια τον σπιτιού σου.
- Μέλι και γάλα να τρέξ' εμπρός σου.
- Έχε την ευκχή μου αφ' τα είκοσί μου νύχια.
- Ο άγγελος τ' αφένδη σου νά 'ναι εμπρός σου.

ΚΑΤΑΡΕΣ

- Απ' τον α¹ και πάνω να μημ βάεις.
- (N)α μη σε χαρεί που σ' έχει.
- (N)α μη σε χωνέψει το χόμα.
- Η φάουσα² να φάει την γαρδιά σου.
- Με ξένα γέλια να γελάς.
- Το κουράγιο σου να κόβγεται και τα χρόνια σου να πολλαίνουν.
- Τα κρέατά σου να φάεις.
- Φτώχια να σε κάψει.
- Οι σκύλλοι να τραβούν d άνδερά σου.
- Τα χέρια σου να σε δέρουσι.
- Νερό να μη βρεθεί στοθ θανάτός σου.
- Πού να σου δώκει ο Θεός αστένεια να μη γένει³.
- Να σκυλλογαυγήσεις, να μην εβγαίνει η ψυχή σου.
- Να μη σώσεις.
- Άμε να τρέμεις σαν do καλάμι.

1. Από εδώ.
 2. Το σαράκι, η αγιάτρευτη αρρώστεια.
 3. Γιατρεύεται.

ΚΑΤΑΡΕΣ ΣΕ ΔΙΣΤΙΧΑ

- Ερνίστεις με που ν' αρνηστείς της μάνας σου το γάλα και να σε δίξ' η μοίρα σου σε βάσανα μεγάλα.
- Ερνίστεις με που ν' αρνηστείς την βίστην δηρ Ρωμαία και να πεθάνεις Τούρκικα και να θαφτείς Εβραία.
- Μ' ερνίστηκες, αδίκησες που να σε βρει το κρίμα, που να σε φάει η θάλασσα της βαρβοργιάς το κύμα.
- Κι αν ίσως και μ' απαρνηστείς και κάμει το η καρδιά σου, πάνω στήμ βέτραν δου γιαλού να βρουν da κόκχαλά σου.
- Κι αν ίσως και μ' απαρνηστείς και κάμεις άλλο ταίρι, σκλάβο να σε πουλήσουσι στις Αραπιάς τα μέρη.
- Αν ίσως και μ' απαρνηστείς και κάμει το η καρδιά σου μέσα σε Τούρκικο ζαμί ν' ακούσω τημ μιλιά σου.
- Πεθαίνω εξ αιτίας σου, στον Άδη κατεβαίνω, στο δίκαιον γριτήριον εκεί σε περιμένω.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ¹

1. α γ ά π η : Αγάπη χάμαι κάθεται κι οπού λωλλός αρπά την κι οπού 'ναι μυριοφρένιμος περνά και χαιρετά την.
(Σύσταση στο νέο να είναι σοβαρός στις εκδηλώσεις και προσεκτικός στην εκλογή του).
2. α κ ρ ι β ό ς : Ακριβοπούλα και δικαιομέτρα (αρ. 92)
(Σύσταση σε έμπορο να μη κλέβει στο ζύγι).
3. α φ έ ν τ η ς : Σαν dó χαμάλη δούλεψε και σαν αφένδης φάε.
(Σύσταση καλής συμπεριφοράς).
4. β ρ ί σ κ ω : Στης μορφοζυμώστρας το ψωμίμ βαπούτσια ήβρα μέσα.
(Τα λάθη δεν μπορούν να αποφευχθούν).

1. Νισύρικες Παροιμίες. Βλέπε Κ. Σακελλαρίδη: «Παροιμίες και Φράσεις από τη Νίσυρο». Αθήνα 1983, σ. 370, αριθμ. παροιμιών 2315. Οι αριθμοί που αναφέρονται δίπλα από την παροιμία αφορά παρόμοια της αναφερόμενης έκδοσης. Ομοίως Γρ. Σακελλαρίδη: «Παροιμίες και Φράσεις από τα Νικιά Νισύρου», «Νισυριακά», τόμ. 9ος, σσ. 143 - 168.

5. γείτονας: Κάλ-λιο ένας καλός γείτονας παρά χίλια γρόσα (αρ. 437).
(Επισημαίνεται πόσο αξίζει ένας καλός γείτονας).

6. γριά: Κάθου γρια πολίμενε¹ να κάμω γιό να πανδρεφτείς.
(Αναφέρεται σε κάτι που για να γίνει θέλει μεγάλο χρόνο).

7. δικός: Η κυράτσα η γυαλ-λού (αρ. 656)
τα δικά της δίν' αλ-λού.
(Λέγεται για ανθρώπους του ίδιου φυράματος).

8. δίνω: Φελ-λί², ψωμί κι αν έδωκες γερό θε να το λάβεις,
Παλιό ρούχο κι αν έδωκες καινούργιο θα το βάλεις.
(Αναφέρεται στην ανταπόδοση του καλού).

9. είμαι: Μημ μου πολυχαδέβγεσαι και του χαδιού (δ)εν είσαι
το χωριόμ μας είμ μικρό και ξέρω τίνος είσαι (αρ. 718).
(Λέγεται για όποιον κάνει το σπουδαίο ενώ είναι γνωστή στους πάντες η
πραγματική του αξία).

10. έχω: Οπού 'χει και κακαπερνά (κακοπερνά) κακήν ημέραν νά 'χει.
(Αναφέρεται σ' αυτούς που, αν και πλούσιοι, τσιγκουνεύονται και κακοζούν).

11. ζηλεύω: 'Όπου τον εξουλεύγουσι κι οπού τον εφτονούσι
πολλά κακά του λέουσι και τον γακολούσι.
(Σύνηθες φαινόμενο: τους ικανούς, τους άξιους τους κακολογούν από ζήλεια).

12. Θεός: Κεφάλι που το φυλάει ο Θεός άνθρωπος (δ)εν do βλάφτει.
(Αναφέρεται στη δύναμη της Θείας Πρόνοιας).

13. καθάρως: ας ειν γαθάργιον do γυαλ-λί
κι ας ειν γαλά που το καταλαλεί (αρ. 878).
(Αναφέρεται στους ανθρώπους που δεν έχουν τίποτε σε βάρος τους και δεν
μπορούν οι συκοφάντες να τους αμαυρώσουν).

14. κάθομαι: Κάθου καλογεράκι μου στο κελλίς σου.
(Σύσταση να μην ανακατεύεσαι σε ό,τι δεν σε αφορά).

15. κατσικά: Της κατσίκας πρόπον da κουδούνια (αρ. 2224).
(Λέγεται όταν κάποιος ή κάποια φοράει κάτι που δεν του ταιριάζει).

1. Περίμενε.

2. Λεπτή φέτα ψωμιού.

16. **κοιλιά**: Η κοιλιά καράβια αρματώνει και καράβια ξερματώνει.
(Σύσταση οικονομίας και αποφυγής σε κάτι που είναι σπατάλη).

17. **μάνα**: Ας με βαστά η μάνα μου κι ας είναι γι άνω κάτω
(αρ. 1246 - 1247).

(Η μητέρα είναι μοναδική και αναντικατάστατη στην προσφορά και βοήθεια στο παιδί της).

18. **νους**: Οπού χορταίνει με τον νου εγλήορα¹ φτωχαίνει.
(Τα όνειρα, χωρίς έργο, δράση τίποτα δεν αποδίδουν).

19. **νύχτα**: Μην εγνέψεις την ημέρα και μη φουάσαι την νύχτα.
(Σύσταση στις κοπέλλες να είναι σεμνές για να αποφύγουν κακοτυχίες).

20. **παιδί**: ο γονιός δει τ' αμβέλι και το παιδί λυπάται το σταφύλ-λι.
(Λέγεται επί αγνωμοσύνης απογόνων).

21. **παπούτσι**: Παπούτσιν γεργιακάτικο ποτές (δ)εν γατελιέται.
(Κάτι που το χρησιμοποιείς όχι συχνά, που το φροντίζεις, δεν φθείρεται).

22. **σακκί**: Εύκαιρο σακχί στηγ γωνιάν (δ)εν εστέκεται (αρ. 1819).
(Από τον πεινασμένο μη περιμένεις να δουλέψει, ν' αποδώσει έργο).

23. **φρόνιμος**: Ο φρένιμος αργεί να σφάλει μα σαθ θα σφάλει το σφάλμα είναι μεγάλο (αρ. 1285)
(Λέγεται για σπουδαίο πρόσωπο που διαπράττει σοβαρό λάθος).

24. **χατήρι**: Κάβουρα στραβά πορπατάς.
— Μα δε και το χατήρι σου.

(Αναφέρεται στις διαφορές ατόμων του αυτού φυράματος που ο ένας πάει να ρίξει τον άλλον).

1. Γρήγορα.

ΜΟΙΡΑΙΟ

Στάχτη της μοίρας έγινα το φως μου να πληγώσω
Κι έγινα δάκρυ της αυγής, του γιασεμιού τραγουδι.
Δε βρήκα μάνα να πονεί για να στο φανερώσω
Κι έγινα δάφνινο κλαδί, του Παρθενώνα χνουδι !

Χλωμό καντήλι θρόνιασε σαν της εληιάς κλωνάρι
Και το φεγγάρι βύθισε το φως του στο μελίτσι.
Παράπονο κιτρίνισε σαν το μαργαριτάρι
Κι ένας αυλός Αγέρωχος ψυθίρισε στη Δύση.

Τώρα που λάμπουν τα όνειρα, πάνω στα κυπαρίσσια
Είναι η καρδιά μου Αέτωμα στα βάσανα του κόσμου.
Ω ! ΠΑΝΑΓΙΑ μου Σπηλιανή ! τη χάρη σου περίσσια
Σκόρπισε μες το πέλαο να γίνει οδηγός μου.

Δε φταίω εγώ π' αντάλλαξα το φως με το σκοτάδι,
Ήταν της μοίρας πρόσχημα που βράχθηκε στο χάδι.
Μέρες ν' ανοίγουν όνειρα κι ανέμοι τρεχαντήρια
Να μη σκορπούν τα βάσανα στα γλαφυρά ακρωτήρια.

Να πνίγονται τα πέλαγα και δάφνες να ευωδούνε,
Να χαίρονται και τα βουνά τις θλίψεις να σκορπούνε.
Θλίψεις να γίνονται θεοί και γαλανό ποτάμι
Κι οι αστραπές να χαίρονται της νύχτας το πλοκάμι.

Ω ! ουρανοί του Σύμπαντος που λάμπετε εντός μου,
Φλοίσβοι και νύφες τραγουδούν μέσα στον «Ποταμό»* μου
Κι έγινα κύμα αστείρευτο κι άγγελος οδηγός μου
Για να υμνώ τον ουρανό, τ' αστέρια και το φως μου.

Μανδράκι Νισύρου
30-6-1986

Κωστής Σακλαριδής

* Συνοικία στο Μανδράκι.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ, σε μια αποφασιστική στιγμή πορείας, ύστερα από 25 χρόνια ζωής κι ένα αξιοζήλευτο εκδοτικό έργο (10 τόμοι αριθμημένοι και 2 αυτοτελείς), αποκτά τώρα και τη μόνιμη ΕΔΡΑ της, στη διεύθυνση «3ης Σεπτεμβρίου, αρ. 25 — 10432 ΑΘΗΝΑ».

Είναι η διεύθυνση της ΝΙΣΥΡΙΑΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ή του «ΝΙΣΥΡΙΚΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ» στην Αθήνα. Η νέα έμπρακτη απόδειξη της πιο δυναμικής έκφρασης της Νισύριακής φιλοπατρίας, στις μέρες μας. Γιατί, η απόκτηση αυτού του «Νισύριου Σπιτιού», είναι το θετικό αποτέλεσμα μιας εσώτερης παρόρμησης, ενός συμπατριώτη, ενός Νισύριου, του Αρμόδιου Γιαννίδη, που ήρθε να λύσει ένα χρόνιο πρόβλημα, στην πιο ώριμη στιγμή του· το πρόβλημα στέγασης της Νισύριακής Συλλογικής δραστηριότητας στην Αθήνα.

Το «ΝΙΣΥΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ» είναι πια γεγονός. Και από τις αρχές του νέου χρόνου, του 1987, θα είναι το Κέντρο συνάντησης και επικοινωνίας όλων των Νισύριων της Αττικής. Θα είναι η «Έδρα» τους. Μια μικρή «ΝΙΣΥΡΟΣ» στο κέντρο της Αθήνας, λίγα μέτρα από την «Ομόνοια». Και μια Δωδεκανησιακή γωνιά. Ανήκει κατά κυριότητα στο ΔΗΜΟ Μανδρακίου Νισύρου και αγοράστηκε με χρηματική δωρεά (3.000.000 δρχ.) του Αρμόδιου Γιαννίδη και με το ρητό και απαράβατο ΟΡΟ του δωρητή να στεγάσει τη Νισύριακή Συλλογική Δράση στο «διηνεκές», κατά χρήση και χωρίς αντάλλαγμα, παραχωρούμενο από το ΔΗΜΟ.

Όλες οι αναγκαίες πράξεις για υλοποίηση του σκοπού και των όρων έχουν νομότυπα συντελεστεί. Και οι εργασίες διαμόρφωσης και ανακαίνισης των εσωτερικών χώρων για την καλύτερη λειτουργικότητα και εξυπηρέτηση του προορισμού αυτού του αποκτήματος (διαμερίσματος Μ² 130 στο δεύτερο όροφο πολυκατοικίας), είναι προς το τέλος.

Η ονομασία του, ΝΙΣΥΡΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ ή ΝΙΣΥΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ, τελεί σε απόλυτη συνέπεια με το ιστορικό της απόκτησής του και της χρήσης του. Και δικαιώνεται.

Ο Αρμόδιος Γιαννίδης τίμησε τη Γενέτειρά του με τη χειρονομία του, τολμώντας την αποφασιστική λύση, που μετουσιώνεται άμεσα σε πράξη ιστορικής σημασίας.

Ναί! Είναι μια ιστορική πράξη, που σαν τέτοια δεν θα περιμένει το μέλλον για να εκτιμηθεί. Εκτιμάται, ήδη, από σήμερα και καταξιώνεται.

Του ανήκει, λοιπόν, ο δίκαιος έπαινος! Και τον έχει, μαζί με τη μοναδική ευτυχία να είναι και Πρόεδρος της Εταιρείας Νισυριακών Μελετών, για να έχει και την αμεσότητα της συμμετοχής στα αγαθά αποτελέσματα της χειρονομίας του.

Η Εταιρεία Νισυριακών Μελετών, πορευόμενη τον «Καλό δρόμο» της με συνέπεια και δημιουργική αυτοπεποίθηση στο σκοπό της, κλείνει την πρώτη 25ετία της και μπαίνει στη δεύτερη, στεγασμένη και με σίγουρες προοπτικές. Μας καλεί πιο κοντά της μέσα στο ΝΙΣΥΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ. Της αξίζει η ανταπόκρισή μας.

Η κλήση όμως αυτή και το «Μήνυμα» απευθύνεται ιδιαίτερα στις νέες Νισύρικες Γενιές, που είναι η συνέχεια και το μέλλον της πατρογονικής μας κληρονομιάς, γιατί σ' αυτούς πέφτει το βάρος να τη διατηρήσουν, μέσα στη σύγχρονη Βαβυλωνία της αλλοτρίωσης.

Το ΝΙΣΥΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ φιλοδοξεί να τους φέρει κοντά μας και κοντά στη ΝΙΣΥΡΟ, τη μικρή —γενέθλια ή από καταγωγή— Πατρίδα και να τους συνδέσει με τις ρίζες τους και την ταυτότητά τους, μέσα στους ζεστούς χώρους του, που κατάλληλα διαμορφώνονται.

Αυτός ο προωθημένος στόχος, άλλωστε, είναι ταυτόχρονα και το δικό μας χρέος απέναντι στους Νέους και τις Νέες μας. Η Νίσυρος τους έχει ανάγκη, σε καιρούς μάλιστα καθοριστικούς, καθώς μια νέα εποχή οριοθετείται στο Νησί μας, κατά γενική διαπίστωση.

Και πρέπει να 'ναι σίγουροι πως, ανεπιφύλακτα, μπορούν να υπερηφανεύονται για τη Νισύρική καταγωγή μας και τις «καλότυχες» ρίζες μας.

Θ. Μ. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
Πρόλογος	3
ΝΙΚΗΤΑ Ι. ΚΟΥΜΕΝΤΟΥ: Χαρακτήρες και πειράγματα στη Νίσυρο	5
ΛΕΥΚΟΘΕΑΣ Ι. ΓΙΑΝΝΙΔΗ: Ταξιδιωτικές εντυπώσεις από τη Νίσυρο (μετάφραση από τον L. Ross - Inselreisen) . . .	109
Α. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗ: Γλωσσική ύλη εκ Νισύρου Δωδε- κανήσου	123
ΓΑΒΡΙΗΛ Μ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ: Η ζωοκλοπή στα Νικιά και η άμυνα των κατοίκων	185
ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΛΟΓΟΘΕΤΗ: Τα κτηματολόγια της Νισύρου κατά τα χρόνια της δουλείας (1785 - 1945)	197
ΓΙΑΝΝΗ ΣΠ. ΚΟΥΡΟΥΝΗ: Λαογραφικά σύμμεικτα Νισύρου (Επιμέλεια Κ. Σακελλαρίδη)	387
ΚΩΣΤΗ ΣΑΚΛΑΡΙΔΗ: Μοιραίο (ποίημα)	407
ΘΕΟΧΑΡΗ Μ. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗ: Ιστορικός σταθμός	408

ΤΟ ΟΓΔΟΟ Δ.Σ. 1984 - 1987

Πρόεδρος : Αρμόδιος Ι. Γιαννίδης
Αντιπρόεδρος : Νικήτας Ι. Κουμέντος
Γεν. Γραμματέας: Γαβριήλ Μ. Σακελλαρίδης
Ταμίας : Χρίστος Ι. Καρανίκης
Σύμβουλοι : Μιχαήλ Ν. Βεζύρογλου
 Θεοχάρης Μ. Θεοχαρίδης
 Παναγιώτης Ν. Κατσιματίδης

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος: Κώστας Οδ. Σακελλαρίδης
Μέλη : Νικήτας Ι. Κουμέντος
 Χάρης Μ. Κουτελάκης

Διορθώσεις: Στέφανος Π. Κεφαλλονίτης
Εξώφυλλο: Δημήτρης Οδ. Σακελλαρίδης

Τυπογραφείο - Μονοτυπία

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΡΗΓΑΣ

Γερανίου 13

ΑΘΗΝΑ

105 - 52

Τηλ. 5249.792